

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΚΑΙ
ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΘΡΑΚΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΑΥΛ. ΠΑΠΑΚΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Η΄.

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ 1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ",
1941—42

ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΓΔΟΟΝ ΕΤΟΣ

Παρά τὰς ἔθνικὰς συμφορὰς ποὺ ὑπέστημεν, πρέπει νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον μας. Πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἔθνικὴν αὐτὴν ἐργασίαν ποὺ ἀνελάβομεν, παλαιόντες πρὸς ἀκόμῃ δυσχερεστέρας τῶν παρελθουσῶν ἀντιξόους περιστάσεις καὶ οἰκονομικὰς ἀνυπερβλήτους ἀληθῶς δυσχερείας. Καμμία λιποψυχία δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, ἐφ' ὅσον ἀναπνέομεν, νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον μας, ποὺ ἀποτελεῖ λαμπρὸν καὶ ἀναμφισβήτητον πνευματικὸν μνημεῖον τῆς δοκιμαζομένης Θράκης.

Τὸ *Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ* ἀποτελεῖ τὸ περιφανέστερον τεκμήριον τῆς ζωτικότητος τῆς Θράκης καὶ τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ζωὴν του παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητες.

Μὲ τοιαύτην πεποίθησιν καὶ ἀποφασιστικότητα προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ Η' τόμου, ἀποπερατώνσαντες μόλις, (μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Ζ'), τὸ δύσκολον ἔργον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ περιφανοῦς *Ἐπιτυμβίου Χρήστου Τσουντα*, ἐπιμέτρου τοῦ ΣΤ' τόμου, πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ μεγάλου καὶ σεμνοῦ Θρακὸς ἀρχαιολόγου.

**Thraciae Veteris Typus
ex conatibus geographicis Abrah. Ortelii**

Ὁ χάρτης πού παραθέτουμε ἀποτελεῖ παλιὸ σχεδιάσμα χαρτογραφίας τοῦ 16 αἰῶνα. Ὁ καθένας μπορεῖ ν' ἀντιληφθῆ πὼς ὁ χάρτης προέροχεται ἀπὸ τὸν οἶκο Abrah. Ortelii καὶ φανερώνει τὴ Θράκη σὰν τύπο γεωγραφικῆς ἔννοιας. Ὁ χάρτης εἶναι διαστάσεων 48.5]36.5 καὶ βρῖσκεται σὲ ἰδιωτικὴ συλλογὴ.

Πάνω ἀριστερὰ μέσα σὲ πλαίσιο σημειώνει ὁ ἐκδότης: *Thraciae Veteris Typus. Ex conatibus geographicis. Abrah. Ortelii*¹.

Δεξιὰ ὁμοία μέσα σὲ πλαίσιο:

Loca circa Byzantium, incertae positionis.

Anaplus, Bathycolpus, Canopus, Casthenes, Chetumesum, Chlidium, Chrysa porta, Colone, Coparia, Crompi, Daphne, Fretum angustum, Hermaeum, Rhesium, Senum portus, Plura preterea sunt apud Dionysium Byzantium, quem vide Ginyllii Bosporo, ex quo quum hunc ipsum seorsum iconice delineare cogitabam, experior sine eo comite hoc mihi tam difficile, quam illi commentariis describere fuit sine suo Dionysio.

Κάτω δεξιὰ παρατίθεται ἕνας μακρὸς πίνακας ἀπὸ ὀνόματα πόλεων καὶ τοπωνυμίων τῆς Θράκης:

Thraciae aliquot incogniti situs loca;

Barathrum, quod et Origma, Berzetia Caria, Drongilum, Ergisse, Ganiada, Maura, Nice, Onocarsis, Parthenium, Phalesina, Psycterus, Tentyra, Thrasum, Vlutitra. *Regiones*, Aezica, Cecropis, Chytropolis, Mocarsus, Petalia, Zerania. *Urbes*, Abrus nisi sit Aprus, Acragas, Adrane, Aege, Aegialus, Aegistum, Aegessus, Alapta, Alexandria, Ampelus, Amytron, Anastasiopolis, Arne, Bellurus, Benna, Bepara, Beres, Beripara, Bertisum, Bibastus, Bistiros vel

1) Ortelius (Ortels ἢ Oertel), Βέλγος Γεωγράφος, γεννημένος στὰ 1527 4 Ἀπριλ. στὴν Ἀμβέρσα ἀπὸ Γερμανοῦς γονεῖς καὶ ἀποθαμένος στὶς 28 Ἰουνίου 1598. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἔμπορος καὶ ταξίδεψε μακρὰ χρόνια, καὶ ἔπειτα καταπιάστηκε μὲ φιλολογικὲς, ἀρχαιολογικὲς καὶ γεωγραφικὲς μελέτες. Στὰ 1570 ἐξέδωκε τὸ *Theatrum orbis terrarum* (in folio 53 χάρτες σὲ χαλκογραφία), συλλογῆς χαρτῶν τῶν μὴ Πτολεμαϊκῶν, μικρότερων τοπικῶν περιφερειῶν. Ἐγιναν πλείστες ἐκδόσεις τῆς ὥς τὸ 1642. Βιβλιογραφία, *Het Kaartboek* van A. O 1879 καὶ *Katrels ἄρ θρο Ortelius* στὴν *Allgemeine Deutschen Biographie*, τόμ. 24 ἔτ. 1887.—*Wolkenhauer*, ἐν τοῖς *Deutsche geographische Blätter* ἔτ. 1910.—*Bravdmair*, *Bibliographische Untersuchungen über das Ortelianische kartenverk*, ἔτ. 1914. (Ἀπὸ τῆ Μεγάλῃ Γερμανικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Meyer).

Χάρτης της Θράκης του 16ου αιώνας (Thraciae veteris typus ex conatibus geographicis Abrah. Ortelii).

Pistiros, Bolaodypara, Bona Mansio, Borcobe, Boriiaros, Bre, Byla-zora, Bymagus, Cadessus, Caenurgia, Capturia, Carasyra, Castrozarba, Cissine, Cizya, nisi sit Bizya, Cobrys, Cobryle, Cucasbiri. Cursazura, Cusculus, Cyclo, Cynaetha, Dalasarda, Daunion murus nisi sit Daonium, Dengium, Denizus, Dorium, Drison, Drys, Eleae, Elce, Galepsus, Garmaa, Heliopolis, Hyrcania, Isdicea, Isgipera, Libethrus, Ludice, Lycozia, Mandepsa, Mastira, Myrtion, Mysia, Nipsa, Nysa, Odrysa, Omole, Ozarba, Paroreia, Passa, Petra, Phorunna, Pinsum, Pissyrus, Plysenum, Prastillus, Probatum, Sacisus, Scelenas, Scempsa, Scitaces, Scotusa, Sipta, Sirra, Sozopolis, Spartacus, Strambae, Sudalene, Tamombari, Tharsandala, Therne, Thestoros, Thracces, Tylis, Zeirinia, Zositerpum. *Gentes.* Banisae, quae et Basanisae, Bautii, Botiaei, Brinci, Bryces, Bybe, Carbilesi et Carbileti, Cerroniae, Cinchroposes, Cyrnianae, Darcii, Datylepti, Desili, Diobesi, Disoare, Droii, Drugeri, Eleti, Entribae, Erasini, Gondrae, quae et Cyndue et Rondaei, Hypselite, Ligyrii, Maduateni, Mypsaei, Podargi, Priautae, Pyrogeri, Sabi, Satrocente, Scebae, Sindonei, Trisple. *Montes.* Cissene, Dunax, Eda(;)nus, Ganos, Gigemorus, Libethrius, Melamphyllon, Merotus, Mimas, Nerisum, Pindus, Zilmissus *Fluvii.* Aristibus, Cebrinus, Cius, Cyndon, Edon, Zorta. *Vici.* Aliphera, Asae. *Sinus,* Bennisus. *Nemus,* Abroleva. *Fons,* Inna, *Campus,* Arcos pagos. Plura erant his addenda uti quoq(uae) in ipsa tabula referenda, ex Zonara, Cedreno, Nicephoro ceteriq(uae) Byzantinae historiae Graecis scriptorib.. at quia hos inter veteres non numero, consulto omisi.

Ἀπὸ πρόχειρη ἐξέλεγχῃ τοῦ χάριτη διαπιστώνεται ἀμέσως ὅτι ἐξὸν ἀπὸ τῆ βιβλιογραφικῆ του ἀξία καμμιά ἄλλη σημασία δὲν ἔχει γιὰ τὰ χονδροειδῆ σφάλματά του. Ἐπιγράφεται χάριτης (typus) τῆς παλιᾶς Θράκης, ἀνάλογα μὲ δοκίμια γεωγραφικά, ἀλλ' ἀπὸ ἱστορικὴ ἄγνοια ὁ χαρτογράφος μνημονεύει πόλεις καὶ τόπους τῆς μεσαιωνικῆς Θράκης. Μιὰ ματιὰ φτάνει νὰ πείσει κάθε γνώστη τῆς τοπογραφίας τῆς Θράκης γιὰ τὰ σφάλματά του. Οἱ θέσεις τῆς Ροδόλης καὶ τοῦ Αἴμου δὲν εἶναι κείνες πού ἀρμόζει, οὔτε τῶν παραπόταμων τοῦ Ἐβρου. Ὁ Ἀγριάνης πηγάζει ἀπὸ τὸν Αἴμο καὶ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ βορρῆ, ὁ δὲ Τόνσος ἀπὸ τῆ Ροδόλη καὶ ταυτίζεται μὲ τὸν τωρινὸν Ἄρδα. Κοντὰ στὴ Φιλιππούπολη ἐνώνεται μὲ τὸν Ἐβρο μεγάλος παραπόταμος πού κατεβαίνει ἀπὸ τῆ Ροδόλη.

Ὅμοια τὰ περιγράμματα τῆς παραλίας δὲν εἶναι παντοῦ ὁρθὰ καὶ ἔχωρα τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Χερσονήσου. Ὅρθη εἶναι μόνη ἡ διαίρεση τῆς Ρωμαϊκῆς Θράκης στὶς ἐπαρχίες : Θράκης, Αἰμιμόντου, Ροδόλης, καὶ Εὐρώπης, πού εἶναι καλὰ τοποθετημένες. Ὅμως δὲν εἶναι καλὰ βαλμένα τὰ θρακικὰ φύλα. Ὅμοια εἶναι ἀμφισβητήσιμες καὶ οἱ θέσεις μερι-

κῶν στρατηγιῶν. Οἱ Θυνηοὶ τοποθετοῦνται κοντὰ καὶ νότια ἀπὸ τὴν Ἀδρια-
νούπολη, οἱ Κορπίλλαι βόρεια, στὴν Ἡράκλεια καὶ τὰ Κορπιλλικὰ στενά.
Ἡ Βασσαπάρα βορειανατολικά ἀπὸ τὴ Φιλιπούπολη, οἱ Ἀγριᾶνες ἀνά-
μεσα Ἐβρου καὶ Ἀρίσβου. Ὅμοια ὅλα, ὅταν τὰ ἐλέγξει κανεὶς, ἀποδεί-
χνονται πὼς εἶναι κακὰ τοποθετημένα.

Ἀπὸ τὰς δυὸ σημειώσεις πού εἶναι δεξιά ἢ μὲν πρώτη περιέχει τόπους
γύρω τοῦ Βυζαντίου ἀκαθόριστων τοποθεσιῶν, πού δίχως ἀμφιβολία δὲν
σημειώνονται στὸ χάρτη καὶ εἶναι παρμένοι ἀπὸ τὸ Βόσπορο τοῦ Γύλλιου,
πού εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὸ Διονύσιο (ἀνάπλους). Μὰ καὶ ἡ μεταγραφή μερικῶν
λατινικῶν ἐλέγχεται κακῆ. Ἡ δεύτερη πάλι τοπωνύμια ἄγνωστων θέσεων, ἅρα
πού δὲν σημειώνονται. Τέτοια εἶναι α) τόπων, β) χωρῶν, γ) πόλεων, δ) γε-
νῶν ε) ποταμῶν, ζ) κόλπων, η) δασῶν, θ) πηγῶν καὶ ι) πεδίων.

Στὰ περισσότερα κρατεῖ σύγχυση καὶ στὴν ὀνομασία καὶ στὴν ιδιότητα,
πού φανερώνει ἄγνοια. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς μεσαιωνικοὺς
χρόνους, ἂν καὶ ὁμολογεῖ ὁ συλλογέας ὅτι προσπάθησε ν' ἀποφύγει τὰ πα-
ρόμοια, χωρὶς νὰ προσθέτει ἀπὸ κεῖνα πού μνημονεύουν οἱ Βυζαντινοί.

Ὁ χάρτης κατὰ τὴ γνώμη μας φαίνεται πὼς καμμιά δὲν ἔχει ἀξία,
καὶ τίποτε δὲν ὠφελεῖ σὲ κείνους πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παλιὰ Θράκη.
Ἴσως οἱ θέσεις τῶν Ρωμαϊκῶν στρατηγιῶν(;) ἔξοδ ἀπὸ τὴ θέση τῆς Κορ-
πιλλικῆς νὰ εἶναι πιστές. Κατὰ τᾶλλα ὁ χάρτης, καὶ ἂν ἐξετασθῇ ἀκόμα λε-
πτομερέστερα καὶ μὲ φακό, πάλι ἴσως καμμιά χρησιμότητα καὶ ὠφέλεια νὰ
μὴ παρουσιάζει.

ΚΑΙ ΑΥΘΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΒΙΚΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΣΟΛΟΜΟΝΟΣ
ΕΠΙΤΑΦΙΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ¹

§ 1. Ὁ ἱερολογιώτατος πατὴρ κ. Βικέντιος Laurent ² ἀπὸ τρίποδος ἀποφαινόμενος, ἅτε εἰδικῶς, ὡς ἐκ τῶν μελετῶν του διαπιστοῦται, περὶ τὴν Βυζαντινολογίαν ἀσχολούμενος, ἀποδέχεται ὡς μόνην ὀρθὴν τὴν τοῦ κ. Δάνωφ, ὡς ἐξ officio ἐπιγραφολόγου, ἔκδοσιν (δηλ. ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν) ³ τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς, ἀπορρίπτει δὲ τὴν ἐμοῦ ὡς ἑρασιτέχνου (amateur), διότι «αὕτη ἔχει μέρη ἀπολύτως μὴ ἀποδεκτά».

«Τῇ φιλοφρονήσει, λέγει, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ δημοτικοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως μουσείου κ. Τζόντσεφ ἠδυνήθην νὰ ἐλέγξω ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προτύπου τὴν ἀνάγνωσιν ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἐπέισθην ἀμέσως ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ λαλῇ τις τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου, ὅπως κατανοῇ τὰ Βυζαντιακὰ κείμενα», ἀλλ' ἴσως ἄλλην τινὰ γλῶσσαν συγγενεστέραν τῇ Βυζαντιακῇ, ἣτις πιθανῶς κατὰ τὴν τοῦ Βυζαντινολόγου ἀντίληψιν δὲν εἶναι αὕτη ἡ Ἑλληνικὴ ἐν τῇ διὰ τῶν αἰῶνων ἐξελίξει της. «Ἐν τισι λεπτομερείαις, ἔξακολουθεῖ ὁ αἰδεσιμώτατος, ἡ καταγραφὴ (δηλ. ἡ ἀντιγραφὴ) τοῦ κ. Δάνωφ εἶναι πράγματι ἡ μόνη ὀρθὴ σχεδόν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐπὶ μαρμαῶν κειμένου» καὶ υἱοθετῶν ἀναγράφει τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ μεταβαλὼν μόνον τὴν χρονολογίαν ἀπὸ «Νοεμβρίου ζ'» εἰς «Ϛ'» κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ διορθῶν τὸν βαρβαρισμὸν «καθωσιωμένων» διὰ τοῦ ὀρθοῦ «καθωσιωμένων».

Παραδόξως πῶς ὅμως δὲν διασαφηνίζει ὁ σοφὸς Βυζαντινολόγος τὸν τρόπον τοῦ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προτύπου γενομένου ἐλέγχου, καθ' ὃν μετ' ἀντιβολὴν ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων ἐπέισθη περὶ τῆς μόνης ὀρθῆς σχεδόν τοῦ κ. Δάνωφ ἀναγνώσεως. Ἐπεσκέψατο δηλ. πρὸς τοῦτο, μὴ δυνήσας μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι κατὰ τὸν ρήτορα Ἰσοκράτην, τὸ μουσεῖον τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν ᾧ ἀπόκειται ἡ ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη πλάξ, καὶ ἰδίους ὄμμασιν ἀνέγνω αὐτὴν καὶ ἀντέβαλε πρὸς ἑκατέραν τῶν ἀναγνώσεων ἢ ἀνέγνω τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ φωτογραφίας, ἀποσταλείσης αὐτῇ κατ' αἰτησίαν του ὑπὸ τοῦ φιλόφρονος κ. διευθυντοῦ τοῦ μουσείου, πάντως ἄλλης νεωτέρας τῆς

1) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἡ τοῦ βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπιταφία ἐπιγραφὴ, ἐν τῷ Ἀρχεῖφ τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τόμ. II, ἔτ. 1935—36, σελ. 225—235 καὶ ἐν τοῖς Θρακικοῖς, τόμ. VII, ἔτ. 1937, ἐπιγρ. ἀριθ. 106.

2) V. Laurent, Notes de titulature Byzantine, ἐν τῇ Echo d' Orient, τόμ. XXXVIII, ἔτ. 1939, σελ. 365.

3) Ch. M. Danow, Die Grabinschrift des Solomon vicarius von Thrakien. Actes du IV congrès international des études Byzantines par B. Filow, τόμ. I, Sophia, ἔτ. 1935, σελ. 389.

ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθείσης κατὰ φωτογράφησιν ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ⁴ ἢ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὰ κείμενα ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοτῶν ἠτήσατο λεπτομερείας καὶ διασαφήσεις περὶ ἀμφισβητησίμων τινῶν γραμμάτων καὶ σημείων αὐτῶν προφορικῶς ἐν τινι συναντήσει του ἢ τηλεφωνικῶς ἢ ἐπιστολιμαίως καὶ λαβὼν αὐτὰς παρὰ τοῦ φιλόφρονος τοῦ μουσείου διευθυντοῦ ἔκρινε τὸ κατὰ τὴν γνώμην του ὀρθὸν ἢ ἐπὶ τέλους ἐμελέτησε τὸ πρότυπον καὶ ἀντέβαλεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἐκδόσεις διὰ τῆς τηλεοράσεως.

Αὕτη ἡ διασάφησις ἦτο ἀπαραίτητος πρὸς ἀπόδοσιν τῶν τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, διότι τοῦ μαρμάρου (προτύπου) πέντε συντετμημένα ἰσχυρῶς δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὴν τοῦ κ. Δάνωφ ἀνάγνωσιν, ἣν ὁ Βυζαντινολόγος L. πλὴν μιᾶς ἀποδέχεται ὡς τὴν μόνην ὀρθὴν, ὡς καὶ τὴν κατὰ ταύτην συμπλήρωσιν των. Ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι οὗτος ἢ πάσῃ ἐξ ἰσχυρᾶς μυωπίας δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ καλῶς τὰ ἐπίμαχα ἐπὶ τοῦ λίθου ἢ τῆς φωτογραφίας αὐτοῦ γράμματα ἢ ὅτι οὔτε τὸν λίθον οὔτε τὴν φωτογραφίαν αὐτοῦ εἶδεν, ἀλλ' ἔπεσε θῦμα τοῦ ἐκδότου, ὑποβαλόντος αὐτῷ τὴν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀνάγνωσιν *μεγαλ ΠΡ*, τῶν *κΑ*, *δομμε*⁵, *Ζ'*, βοηθοῦντος καὶ τοῦ φιλόφρονος τοῦ μουσείου διευθυντοῦ, φιλοφρονεστεροῦ δὲ τῷ ἑαυτοῦ συναδέλφῳ ἐκδότῃ. Ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῆ τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ὁ Βυζαντινολόγος ἀρχῆθεν προσελθὼν ἀρωγὸς τῷ ἐκδότῃ ὑπέδειξε τὴν συμπλήρωσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὑποβλήθεισῶν αὐτῷ συντηρήσεων, καθ' ὅσον νῦν ἐν τῷ ἔλεγχῳ τὰ τοῦ ἐκδότου ἐπιχειρήματα ἐπαναλαμβάνει ἐν πολλοῖς ὡς ἴδια ἑαυτοῦ, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ παλιωδῆσῃ. Ὅπως δὴποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρῶγμα, ὁ λίθος (τὸ πρότυπον) οὐδαμῶς βοηθεῖ εἰς τὴν τοῦ τε κ. Δάνωφ καὶ τοῦ ὑπερμάχου αὐτοῦ αἰδεσιμωτάτου Laurent ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν: *μεγαλο-*

4) Ἡ φωτογραφία τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου ἐπιγραφῆς ληφθεῖσα μετὰ τὴν ἐπιμελεμένην ἔκπλυσιν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ἐνθα ἄνωτ. σελ. 228 καὶ κάτωθι αὐτῆς ἢ πιστὴ ἐκ τοῦ λίθου ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν γενομένη ἀντιγραφή αὐτῆς καὶ δὴ μετ' ἔλεγχον καὶ διὰ μεγεθυντικοῦ φακοῦ τῶν ἀμφιβόλων γραμμάτων καὶ σημείων. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐκτυπώσει τῆς διὰ λόγους τεχνικοὺς ἀπεκόπη ἐν τῷ τυπογραφίῳ τὸ περιθώριον αὐτῆς, ὁ κ. Δάνωφ διεμαρτυρήθη τότε ἐμμέσως πρὸς ἡμᾶς προφορικῶς ὅτι τοῦτο *ἐπίτηδες* ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν, ὅπως μὴ διακρίνωνται τὰ τελευταῖα τῶν στίχων γράμματα ἐξικνούμενα μέχρι τοῦ χείλους τῆς πλακῆς καὶ οὕτω μὴ ἀποσαφηνισθῆ ἢ κατ' αὐτὸν ἐν τῷ τέλει τοῦ τρίτου στίχου σύντημις ΚΑ(;). Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνει ὡς κύμβαλον ἀλαλάζον καὶ ὁ αἰδεσιμωτάτος πατὴρ Laurent. Τὸ συνεκτυπούμενον ὅμως ἰδιόχειρον ἡμῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀντίγραφον, ἐν ᾧ πάντα τὰ γράμματα αὐτῆς εἶναι παγῶς κεχαραγμένα, διαφεύδουσι τὴν ἄτοπον ὑπόθεσιν τοῦ τε κ. Δ. καὶ τοῦ ἐπαναλαμβάνοντος αὐτὴν πατρὸς L., ὅστις μετ' ὀλίγον ἐπιλαθόμενος ὅτι ἐμέμφατο ἡμῶν ὁμολογεῖ ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου φαίνεται πρᾶγματι κεχαραγμένον ΚΙ καὶ οὐχι ΚΑ.

5) Διὰ τῶν κεφαλαίων γραμμάτων ἐκτυποῦνται τὰ μὴ ἐπὶ τοῦ λίθου ὑπάρχοντα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κ. Δάνωφ προστεθέντα γράμματα, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος.

πρῆπεισάτης μνήμης καὶ καθωσιωμένων δομειστικῶν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑλληνομάθειαν τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς L., ἦν οὐδεὶς ἠμφεσβήτησεν, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι οὗτος πάντως θὰ γινώσκῃ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἦν ἐδιδάχθη, ὅτι ὁ παραθετικὸς τῶν ἐπιθετικῶν μετοχῶν βαθμὸς αἰείποτε πλὴν τῶν ἐρρωμένους (ρῶν-νυμαι), κεχαρισμένους (χαρίζομαι), ἄσμερος (ἦδομαι) καὶ εἰκῶς (ἔοικῶς ἔοικα) σχηματίζεται περιφραστικῶς διὰ τοῦ μᾶλλον καὶ μάλιστα καὶ τῆς μετοχῆς, ὅπερ ἠγνόει ὁ προστατευόμενός του κ. Δ. Ἐπομένως τὸ devotissimus ἑλληνιστὶ μεταφράζεται μάλιστα καθωσιωμένος καὶ οὐχὶ ἀπλῶς καθωσιωμένος, τὸ δὲ μάλιστα ἑλλείπει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ: ἢ ὀρθοεπέστερον εἰπεῖν, τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κόμης) τῶν KI, ὅπερ αὐθαιρέτως συμπληροῦται διὰ τοῦ κόμης τῶν καθωσιωμένων, ἀντιστοιχεῖ τῷ Λατινικῷ comes devotorum καὶ οὐχὶ τῷ comes devotissimorum.

Ἄλλ' ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ L. σπεύδει αὐτὸς νῦν ἐν τῷ ἐλέγχῳ του νὰ καταδείξῃ τὸ μέτρον τῆς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν δεινότητός του. Γράφων ὅτι ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν βασιλ(εύοντος) τοῦ δεσπότου κτλ. εἶναι ἥτιον ἐν χρήσει τῆς παραλλήλου βασιλ(είας) τοῦ κ. Δ., ἀπαντώσης μάλιστα ἐν συγχρόνοις ἐπιγραφαῖς, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἐπιγόμενος ἀκριτῶς τὸ παράδειγμα τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ⁶, φωρεῖται οὐδεμίαν διάκρισιν ποιούμενος τοῦ ἀνάρθου οὐσιαστικοῦ βασιλείας ἀπὸ τοῦ ἐνάρθου τῆς βασιλείας, τοῦ ἀορίστου καὶ ἀγνώστου ἀπὸ τοῦ ὄρισμένου καὶ γνωστοῦ. Καὶ ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης θὰ ἔδει νὰ γραφῇ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὐχὶ βασιλ(είας) ὡς συμπληροῦ ὁ κ. Δ. τὸ βασιλ, ἀλλὰ τῆς βασιλ(είας) τοῦ δεσπό(του) ἡμῶν Φλαβίου Τιβερίου Μαυρικίου. Δυστυχῶς τὸ ὄρθρον τῆς δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λίθου οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἢ τοῦ συνθέτου τῆς ἐπιγραφῆς παρελείφθη, διότι παρ' οὐδεμιᾶ ἐνάρθρω τῆς ἐπιγραφῆς λέξει γίνεται τοῦτο (πρβλ. ὁ τῆς μεγάλης μνήμης, κόμης τῶν κ.,..., τοῦ δεσπότου ἡμῶν). Ὡστε ἡ μόνη ὀρθὴ συμπλήρωσις τῆς συντημέσεως βασιλ. εἶναι ἢ ὑφ' ἡμῶν γενομένη κατὰ γενικὴν ἀπόλυτον βασιλ(εύοντος) τοῦ δεσπό(του) ἡμῶν κτλ.

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην εἰσαγωγὴν προβαίνομεν εἰς τὸν ἀντέλεγχον τοῦ ἐλέγχου τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς κ. Laurent παρορῶντες τὸν εἰρωνικὸν ἐγκωμιαστικὸν χαρακτηρισμὸν ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ὡς στομύλων, ὅπως ἀτοπον καὶ πρὸς χάριν προφανῶς τοῦ ἑτεροεθνοῦς φίλου του ἐκδότου παρεῖσφρήσαντα καθ' ὑποβολὴν εἰς τὴν μελέτην του.

§ 2. «Ἐν τῷ στίχῳ 2|3 ὁ Ἄπ. ἀντιγράφει μεγάλης μνήμης ἐκλαμβάνων τὸ Π ὡς Η. Ἄλλ' ὁ Σολομῶν (γρ. Σολόμων κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Προκοπίου) δικαιούται τοῦ τίτλου magnificentissimus

6) Gregoire, Echo d' Orient, τόμ. XX, ἀρ. 69—71, καὶ δὴ μεταξὺ ἄλλων σελ. 90 ἀρ. 225 καὶ σελ. 125 ἀρ. 343, ὡς αὐτὸς οὗτος παραπέμπει.

(μεγαλοπρεπέστατος). Είναι παραδόξον τὸ ὅτι τοῦτο δὲν ἐξεδηλώθη ἐπὶ τοῦ λίθου· ὁ συλλογισμὸς ὅμως τοῦ Ἄπ. εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι τὰ μεγάλα πρόσωπα, δηλ. τὰ κατέχοντα μέγα ὑπόβλημα, κατέλειπον μνήμην οὕτως εἰπεῖν ἐπίσημον, ἥτις ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἐμνημονεύετο φυσικῶ τῷ λόγῳ μετὰ τοῦ παλαιοῦ τίτλου ἢ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ ἀξιώματος».

Ἐν πρώτοις ἐπὶ τοῦ λίθου, αἰδουσιώτατε πάτερ, δὲν ὑπάρχει Π, ὡς ἡμεῖς ἐπὶ ὄραν ἐξηλέγξαμεν τὸ γράμμα καὶ διὰ μεγεθυντικοῦ χρυσταλλίνου φακοῦ καὶ ὡς ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ 1935 ληφθεῖση φωτογραφία σαφῶς διαφαίνεται ¹, ἀλλὰ μόνον δύο κάθετοι κεραῖαι Π, αἵτινες εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς τὰ κάθετα τοῦ Π σκέλη, ἀποτριβείσης τῆς ἄνωθι ὀριζοντίας αὐτοῦ κεραίας, ἧς οὐδὲν ἕχνος διασφύζεται, τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου οὔσης λειοτάτης· αὐτὰ δὲ τὰ ἄλλα τῆς λέξεως γράμματα δηλοῦσιν ὅτι αἱ κάθετοι κεραῖαι εἶναι τοῦ γράμματος Η, οὐδαμῶς ἐξ ὀλιγορίας ἢ καὶ μάλιστα ἀβαθῶς χαραχθείσης τῆς συνδετικῆς ἐν τῷ μέσῳ κεραίας. Ἄν τὸ γράμμα ἦτο Π, ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ χαραχθῆ ἢ ὀριζοντία αὐτοῦ κεραία, ἧς μάλιστα τὰ ἄκρα ἐξέχουσιν ἐκατέρωθεν τῶν δύο καθέτων κεραίων, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ γράμματος ἐν τῇ λέξει *δεσπό(του)*. Ἀναγράφομεν ἐνταῦθα

§ 2 1) Πέποιθα πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Τούντσεφ, ὅτι ὁ ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐνεπίγραφος λίθος παραμένει ἀνέπαφος, ὡς ἐφωτογραφήθη τῷ 1935 καὶ ἦτο μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1939, ὁπότε ἡ ταπεινότης μου ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἀηγάθη τῆς γενετήρας μου Φιλιππουπόλεως ὡς ἀνεπεθύμητος "Ἑλλην. Εἰρήσθω δ' ἐν παύδῳ ὅτι ἡ αἰφνιδία ἀπέλασίς μου ἐγένετο τῇ ἀξιώσει διανοουμένων τινῶν Βουλγάρων Φιλιππουπολιτῶν, μὴ ἀνεγομένων ἀντιρρήσεις μηδὲ ἀναιρέσεις εἰς τὰς ἀπὸ σκοποῦ ἱστορικῆς διαστρωφᾶς ἢ ἀνεπιστίας των, ὡς ἐπέισθη ἐκ τῆς πενταῶρου γενομένης ἀνακρίσεώς μου ὑπὸ τοῦ ἐγκληματικοῦ τμήματος τῆς διευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας τῆς πόλεως. Ἐπεδείχθησάν μοι κατὰ τὴν ἀνάκρισιν μελέται μου περὶ τῆς Βυζαντιακῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσονίτισης καὶ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κουκλένης, ἐν αἷς ἀνήρουν ἀκρισίας καὶ ἀνακριβείας τοῦ ἱστορικοῦ *Chichon* καὶ ἄλλων καὶ τις ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τῶν Παρευξεινοποντίων ἑλληνικῶν πόλεων συλλογῇ, ἐν ἣ ἀντιγράψας δημοσιευθεῖσαν τῆς Ἀπολλωνίας ἐπιγραφὴν ὑπὸ τοῦ ἐπιγραφολόγου κ. Δάνωφ ἐσημείουν ὅτι ἡ γλώσσά της εἶναι ἡ κοινὴ καὶ οὐχὶ ἡ Ἰωνικὴ, ὡς γράφει ὁ ἐκδότης της, ἀδυνατῶν ὡς ἀδαῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης νὰ διακρίνη τὴν κοινὴν ἀπὸ τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου, ἐκλιπούσης ἄλλως τε ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψω τὸ ὑποβληθέν μοι πρωτόκολλον τῆς ἀνακρίσεως, ἂν μὴ ἀψηρεῖτο ἐξ αὐτοῦ ἡ φράσις τῆς μὴ ἀληθῶς διατυπωθείσης κατηγορίας ὅτι διὰ τῶν μελετῶν μου *εργάζομαι προσηλυτιστικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ*, προσήχθη προ τοῦ προϋσταμένου τῆς ἀστυνομίας, πρῶην στρατιωτικοῦ, καταλλήλου μᾶλλον ὡς ἀξέστου καὶ ἀγενοῦς ἐκ τινος κώμης νὰ βόσκη χοίρους, ὅστις μὲ ἐξύβρισε βαναύσως ἐπὶ τῇ ἀντιρρήσει μου, ὅτι πᾶσαι αἱ μελέται μου ἀφορῶσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην μόνον καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο. Πέποιθα, λέγω, ὅτι καὶ νέα φωτογραφία τοῦ λίθου ἂν ἐλήφθη, οὐδὲν παρεχράχθη τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἐτέρας ἀναγνώσεως κατὰ τὴν νοοτροπίαν ἐνίων Βουλγάρων καὶ εἰς τοῦτο ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ αἰδουσιωτάτου πατρὸς L.

ὅ,τι τότε ἐγράψαμεν², ὅπερ φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν ὑπεβλήθη τῷ αἰδεσιμωτάτῳ κ. Λ. ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

«Ὁ κ. Δ. συμπληροῖ τὴν τελευταίαν λέξιν τοῦ β' στίχου ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης *μεγαλ(ο)προ(ε)πεστάτης*). Τὰ γράμματα ΜΕΓΛΠ μετὰ τοῦ C ἄνωθι καὶ πλαγίως τοῦ Λ διακρίνονται σαφῶς καὶ ἀναμφηρίστως ἀπερτίζουσι τὴν λέξιν ΜΕΓ(α)ΛΗΣ, παραλειφθέντος τοῦ Α καὶ ἀποτριβείσης τῆς ὀριζοντίας κεραίας, ὡς ἀβαθῶς χαραχθείσης, τοῦ Η, οὔτινος ἀπέμειναν μόνον αἱ κάθετοι κεραῖαι. Ἄλλ' ὁ κ. Δ. καθ' ἃ συμπληροῖ ΜΕΓΑΛ(ο)ΠΡ(ε)πεστάτης) παρουσιάζει εἰς τὸν ἀναγνώστην ὡς ὑπάρχοντα δῆθεν ἐν τῷ κειμένῳ τὰ γράμματα ΜΕΓΑΛΠΡ, δηλ. αὐθαιρέτως παρεισάγει Α ὡς ὑπάρχον πρὸ τοῦ Λ, μεταβάλλει τὸ Η εἰς Π, οὔτινος ὑπάρχοντος ἢ ὀριζοντία κεραία ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτριβῆ, διότι βαθέως θὰ ἐχαράσσετο, ὡς ἐχαράχθη ἐν τῇ λέξει ΔΕCΠΟ κατωτέρω καὶ παραθέτει παρ' αὐτῷ τὸ Ρ ὡς ὑπάρχον».

Εἶτα ἡ λέξις ΜΕΓ(α)ΛΗΣ εἶναι πλὴν τοῦ Α, παραλειφθέντος πιθανῶς διὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀκόλουθον Λ, ὀλόκληρος κεχαραγμένη, ὡς ἄλλαι λέξεις (ἐνθάδε, κατά(ε)ιτε, Σολόμων, Θράκης, ἡμῶν, Τιβερίου, Μαυρικίου, ἔτους), τοῦ τελικοῦ C χαραχθέντος ἄνωθι τοῦ Η. Ἄν ἡ λέξις ἦτο ἢ ΜΕΓΑΛ(ο)ΠΡ(ε)πεστάτης) συντετμημένη, ὡς συμπληροῖ ὁ κ. Δ. παραχαράτων (ἢ ὀρθῆ τῆς συντημήσεως κατ' αὐτὸν συμπλήρωσις ἔδει νὰ εἶναι ΜΕΓ(α)Λ(ο)Π(ρο)πεστάτης)C), θὰ ἔδει ἕνεκα τῆς συντημήσεως νὰ τεθῆ ἄνωθι αὐτῆς τὸ σημεῖον τῆς συντημήσεως S καὶ δὴ διπλοῦν SS ἢ ὀριζοντίως S ἕνεκα τοῦ σχοινοτενοῦς ἑπτασυλλάβου αὐτῆς, ὡς ἐπ' ἄλλων συντηθεισῶν λέξεων καὶ οὐχὶ τὸ τελικὸν C, ὕπερ ὁ κ. Δ. πρὸς ὑποστήριξιν τῆς συμπληρώσεώς του ὑπολαμβάνει ἀπὸ γράμματος C ὡς σημεῖον τῆς συντημήσεως S.

Ἐρωτῶμεν λοιπὸν τὸν αἰδεσιμώτατον κ. Λ. : τὸ ἐπὶ τοῦ λίθου (προτύπου) ΜΕΓΛΠC εἶναι *μεγαλ(ο)προ(ε)πεστάτης*, ὡς συμπληροῖ ὁ κ. Δ. ἢ *μεγ(α)λης*, ὡς ἀναγινώσκωμεν ἡμεῖς καὶ πᾶς τις ἀπροκατάληπτος πρὸ τῆς νόθου ἀναγνώσεως καὶ τῆς κατ' αὐτὴν συμπληρώσεως τοῦ κ. Δ ; Ἄν δὲ ὁ αἰδεσιμώτατος ἐξήλεγξεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προτύπου, ὡς λέγει, τὴν ἀνάγνωσιν ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοτῶν, δηλ. ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λίθου ἢ ἐπὶ φωτογραφίας αὐτοῦ (χείλη ἱερέως οὐ ψεύδεται), πῶς δὲν σημειοῖ ὅτι ὁ κ. Δ. ἀναγινώσκει μὲν τὰς δύο ἐμφαινομένας καθέτους κεραίας ὡς Π, ἀλλὰ προσθέτει αὐτὸς καὶ δύο γράμματα μὴ ὑπάρχοντα, τὸ Α καὶ μετὰ τὸ ἐκλαμβανόμενον ὡς Π τὸ Ρ, (ὕπερ, ἂν ὑπῆρχεν, ἀναμφισβητήτως θὰ ἐβεβαίον τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Π, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ὑπάρχει) καὶ ἐκλαμβάνει τὸ τελικὸν C ὡς σημεῖον τῆς συντημήσεως S ; Εἶδεν ἐπὶ τοῦ προτύπου καὶ αὐτὸς τὰ γράμματα Α καὶ Ρ καὶ τὸ Η ὡς Π καὶ τὸ C ὡς S ; Ἐν τῇ γλώσσει τοῦ βικαρίου ὑπάρχει ἢ παροι-

2) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 231.

μία: «ἢ στραβὰ εἶναι τᾶρμενά μας ἢ στραβὰ ἀρμενίζομεν», ἥτις ἐπὶ τοῦ προκειμένου φαίνεται ὅτι ἐφαρμόζεται πλήρως.

Ἐπισημ. ὁ ἀιδεσιμώτατος κ. Λ. ἀποδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ κ. Δ. ὅτι ὁ τίτλος τῶν μεγάλων ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ καὶ Βυζαντιακῇ αὐτῇ ἀξιωματούχων μεταβιβάζεται μετὰ θάνατον εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν ὡς ἐπίσημον κρίνει εὐλογον τὴν συμπλήρωσιν *μεγ(α)λ(οπρεπεστάτης)*, χωρὶς ν' ἀναγράφῃ καὶ παράλληλόν τι παράδειγμα ἐξ ἄλλων ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν. Σπεύδει ὁμοίως, οἶονεὶ ἀναγνωρίζων ὅτι ὑπερέβη τὰ ἔσκαμμένα, νὰ προσθήσῃ ὅτι τὸ ἐπίθετον θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ μᾶλλον εἰς τὸ *Σολόμων* ἀντὶ εἰς τὸ *μνήμης*, τ. ἔ. νὰ χαρακτηθῆ ὁ *μεγαλοπρεπέστατος Σολόμων* καὶ ἀπορεῖ πῶς τοῦτο δὲν ἐγένετο.

Ἐπισημ. ὁ οὐδὲν τὸ ἀπορον ἀπολύτως, ἀιδεσιμώτατε κ. Λ. Ὁ συντάκτης τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἠθέλησε νὰ τιλοφορήσῃ τὸν Σολόμονα, ὅστις μέχρι τῆς ἀνόδου του εἰς τὸ ὑψιστον τοῦ βικαρίου ὑπουργήμα ἔσχεν ἀναμφιβόλως πολλὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀξιώματα, ὧν μνημονεύονται ἐν τῇ ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ μόνον τρία καθ' ἡμᾶς ἀνιόντος βαθμοῦ, ἐν οἷς ἐννοεῖται ἔδρασαν, «ἅτινα ὡς διαφόρων ἀνιόντων βαθμῶν εἶχον ἀναμφιβόλως καὶ διαφόρους τιμητικοὺς τίτλους καὶ οὐχὶ ἓνα καὶ τὸν αὐτόν». ³ Ἐνεκα τούτου δὲν ἐτιλοφόρησεν αὐτὸν ἀλλ' ἔγραψεν ὅτι ἔτυχε *μεγάλῃς μνήμης*, ⁴ ὅπερ σπουδαιότερον τοῦ τυπικοῦ κοινοῦ τίτλου τοῦ κόμιτος τῶν δομεστικῶν *μεγαλοπρεπέστατος* ὡς ἐκδηλοῦν τὴν ἐν τῇ στρατιωτικῇ καὶ πολιτικῇ σταδιοδρομίᾳ ἀξιωματικὸν δρᾶσίν του. Ἐπισημ. καὶ ἂν ἠθέλε νὰ τιλοφορήσῃ αὐτόν, δὲν θὰ ἦτο εὐλογώτερον νὰ μεταχειρισθῆ τὸν τίτλον τοῦ ὑψιστου ἀξιωματοῦ τοῦ μακαρίτου τοῦ τοῦ βικαρίου τῆς διοικήσεως Θράκης, ἀντὶ τοῦ τοῦ κόμιτος τῶν καθωσιωμένων δομεστικῶν κατὰ Δ., διότι οὐδεὶς ἀναμφιβόλως προκειμένου νὰ μνημονεύσῃ ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ ἓνα ἐκ διαφόρων τίτλων τοῦ μακαρίτου, θὰ προετίμα τὸν τοῦ ὑποδεστέρου ἀξιωματοῦ αὐτοῦ. Ἐπισημ. Ὁ *Βικάριος τῆς Θράκης*, τ. ἔ. ὁ πολιτικὸς διοικητὴς τῆς διοικήσεως Θράκης μιᾶς τῶν πέντε διοικήσεων τῆς ὑπαρχίας Ἀνατολῆς κατὰ τὴν νέαν πολιτικὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διοργάνωσιν τῆς ἀχανοῦς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ⁵, μέγας ἀρχων, ἡγεμὼν, διότι ἡ διοίκησις του συμπεριελάμβανεν ἐξ ὑπαρχίας: τὴν τῆς Εὐρώπης, Ροδόπης, Αἰμιμόντου Θράκης, Μοισίας, καὶ Σκυθίας, ἐνῶ ὁ *μεγαλοπρεπέστατος κόμις τῶν καθω-*

3) Αὐτόθι, σελ. 232.

4) Πρβλ. τὰ ἀνάλογα *μακαρίας μνήμης*, Dumont-Homolle, Mélanges κτλ. σελ. 411, ἀρ. 86, 412, ἀρ. 85, 434, ἀρ. 100. *Εὐλαβοῦς μνήμης*, Filow, Jahrb. der Deutsch. arch. Inst. Anzeiger, ἔτ. 1010, σελ. 394, *Θεοφιλοῦς μνήμης*, Κορυνηώτου, Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Θράκης, Θρακικὴ ἐπετηρίς, ἔτ. 1297, σελ. 306, ἀρ. 26, *Λαμπρᾶς μνήμης*, Μυρτ. Ἀποστολίδου, Συλλογὴ ἐπιγραφῶν Φιλιππουπόλεως κτλ. Θρακικά, τόμ. X, ἔτος 1938, σελ. 268. *Εὐσεβοῦς*, Ἰερᾶς κτλ.

5) Σπ. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμ. III, σελ. 279.

σιωμένων δομείων ⁶ ἦτο κατὰ τὸν Reiske ἀπλοῦς comes religiosorum domesticorum .

Ἄλλὰ καὶ ἔτι πρὸς ἂν ὁ τῶν μεγάλων ἀξιοματούχων τίτλος μετεβίβαστο μετὰ θάνατον εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν κατὰ τὸν Δ. καὶ τὸ ἐν ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς: *Hic jacet* (ci—git, γαλλιστὶ) *magnificentissimus Solomoni*, ἐπὶ παραδείγματι τοῦ L, ὀρθῶς μεταγράφεται ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Δ. ἐνθάδε κατὰκείται ὁ μεγαλοπρεπεσιάτης μνήμης Σολόμων, τότε ὁ *allissimus*, ὁ *serenissimus*, ὁ *beatissimus*, ὁ *doctissimus* κτλ. ἄρχων ποίας μνήμης ἐτύχαιεν, ὡσαύτως ὁ *πεπονημένος*, *γερουσιώτατος*, *κυριώτατος*, *δλβιώτατος*, *φαιδιμώτατος*, ὡς ἐπιτοφοροῦντο οἱ μεγιστάνες καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἔθνων, καὶ βραδύτερον οἱ κατὰ ταῦτα *αἰδεσιμώτατος*, *ιερολογιώτατος*, *σοφολογιώτατος*, *ἔλλογιμώτατος* κτλ.

§ 3. «Στίχ. 3]4. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ σοφὸς Ἕλλην μεταποιεῖ τὴν ἀνάγνωσιν *κόμης τῶν καθωσιωμένων*, τὴν προβληθεῖσαν πολὺ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ κ. Δ. εἰς *κόμης τῶν κιοκτιόρων*. Ἄλλὰ τὸ *δομείκος μέγας* εἶναι ἀπολύτως ἀυθαίρετον. Ὁ λίθος πρᾶγματι φέρει ἐν τέλει τοῦ δευτέρου στίχου ΚΙ, τοῦ χαραγματος τοῦ τελευταίου γράμματος ὄντος πολὺ καθέτου, ὥστε νὰ μὴ γίνηται Α. θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀντιγράψῃ Κ(αθωσ)(ωμένων), ἄλλ' ἴσως εἶναι βέλτιον νὰ ὑποτεθῇ νέα τις ἐπανάληψις τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος Κ, οὗτινος αἱ κεφαλαὶ ἀπετρίβησαν, ὡς φαίνεται, ἐν τούτῳ τῷ μέρει. Οἰαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ἡ βράχυνσις ΚΑ θὰ ἦτο φυσικώτερα καὶ δέον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ χαρακτὴς ἐν τῷ τέλει τοῦ λίθου ἐχάραξε καθέτως τὸ γράμμα (Α). Πρόκειται περὶ τοῦ comes devotissimorum domesticorum καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ὑποθετικοῦ comes circitorum. Βεβαίῳ τούτῳ *καίπερ κινδυνέων καὶ ἐγὼ ὡς ὁ Δ. νὰ ἐλεχθῶ ὡς ἀγνοῶν τὴν Ἑλληνικὴν*».

Οὐδεμίαν τοῦ κειμένου λέξιν μεταποιῶ, αἰδεσιμώτατε κ. L. ἀλλ' ἀναγιγώσκω ὡς ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ λίθου χαραχθῆ αἱ λέξεις καὶ συμπληρῶ τὰς συντεταμημένας κατὰ τὰ κεχαραγμένα γράμματα. Εἶναι δὲ τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι αἱ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς συντημήσεις φιλοτεχνοῦνται οὐχὶ ὑπὸ τῶν ἀγραμμάτων συνήθως χαρακτῶν, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν συντασσόντων τὰς ἐπιγραφάς. Οἱ χαρακτὴς ἀντιγράφουσι πιστῶς τὸ παραδεδομένον αὐτοῖς πρὸς χάραξιν κείμενον· οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι προκειμένου περὶ ἐπιταφίας ἐπιγραφῆς ἀνωτάτου ἄρχοντος, οἷα εἶναι ἡ προκειμένη τοῦ βικαρίου, μεγίστη φροντίς κατεβλήθη πρὸς ἀποφυγὴν οἷας δήποτε κατὰ τὴν χάραξιν ἀπροσε-

6) Μνημονεύεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου I, 35 καὶ ἄλλαχοῦ, ὅθεν μεταφουτεύθη εἰς τὴν ἐπιγραφὴν πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ: κόμης τῶν ΚΙ ΔΟΜΕ.ΜΕ.

7) *Reiske*, commentaria ad Const. Porphyrogeneton, τόμ. II, σελ. 435, καθοσιώσεις.

ξίας. Ὅθεν τὸ ΚΑ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χαραχθῆ ΚΙ. Ἀναγράφω αὐτολεξεὶ ὅ,τι ἤδη ἔγραψα περὶ τούτου.

«Εἶναι ἀδύνατον ἢ κάθετος κεραία |, δηλαδή αὐτὸ τὸ γράμμα Ι νὰ ἐκληφθῆ ὡς τὸ ἀριστερὸν σκέλος ἐκτριβέντος Α, ὡς αὐθαιρέτως γράφει ὁ κ. Δ. οἷονεὶ διασφωζομένου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πλήρως τοῦ Α. Ἐν ἢ κεραία | ἦτο τμήμα τοῦ Α, ἔδει νὰ εἶναι πλάγια / καὶ οὐχὶ κάθετος |. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπάρχουσι δέκα Α, τῶν ὁποίων ὁ τύπος εἶναι ἰδιάζων, διότι ἢ ἔνωσις τῶν δύο τοῦ γράμματος σεκλῶν γίνεται οὐχὶ δι' ὀριζοντίας κεραίας, ἀλλὰ διὰ γωνίας (σφηνός), τῆς ὁποίας ἢ αἰχμὴ φθάνει μέχρι τῆς νοητῆς γραμμῆς τῶν ἄκρων τῶν δύο σεκλῶν. Οὐδὲν δὲ Α ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ καὶ ἐν ἄλλαις ἔχει τὸ ἕτερον τῶν σεκλῶν κάθετον. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ κατ' ἐξαιρέσειν δυνατόν εἶναι νὰ ὑποτεθῆ ὡς γενόμενον τοιοῦτόν τι μὴ ἐπιτροπομένου τούτου ἔνεκα τῆς συνδετικῆς γωνίας. Ἐπὶ τῆς συλλαβῆς λοιπὸν ΚΙ δὲν χωρεῖ ἢ συμπλήρωσις ΚΑ (θωσιωμένων)». ¹

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς κ. L ὅτι τὸ ΚΙ ἐνδέχεται νὰ εἶναι διπλοῦν Κ—ΚΚ— ἐκτριβεισῶν τῶν πλαγιῶν κεραίων τοῦ δευτέρου Κ ἢ ἐπὶ τῇ τοῦ ἀξιοτίμου κ. διευθυντοῦ τοῦ μουσείου διακρίνοντος ἕνη ἐκτριβέντος Ρ κατὰ προφορικὴν του πρὸς ἐμὲ ἀνακοίνωσιν ὅτι ἐνδέχεται νὰ εἶναι ΚΡ, εὐτοπωτέρα εἶναι ἢ ἡμετέρα συμπλήρωσις *ΚΙρκιτόρων* ἢ *Κιρκιτόρων* ἢ *Κιρκιτόρων* ἢ *ΚιΡκιτόρων*. Ἡ δὲ προβαλλομένη ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου συμπλήρωσις Καθωσιωμένων εἶναι ὅλως ἀφελής, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄλλον τινὰ χαρακτηρισμὸν αὐτῆς. Δέον λοιπὸν ὅ τε αἰδεσιμωτάτος κ. L. καὶ ὁ ἐπιγραφολόγος κ. Δ. νὰ ἐξεύρωσιν ἄλλην συμπλήρωσιν, τ. ἔ. λέξιν ἀροχόμενην ἀπὸ ΚΙ καὶ σημαίνουσαν τάξιν τινὰ στρατιωτῶν ἢ διοικητικῶν ὑπαλλήλων παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἔχουσαν κόμιτα, ἀφοῦ τὸ ὑφ' ἡμῶν προβληθὲν *ΚΙρκιτόρων* ἀπορρίπτεται ὡς ὑποθετικόν. Ἴσως ἢ ταπεινότης μου δύναται νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτοὺς ἀρωγὸς πρὸς τοιαύτην συμπλήρωσιν, καθ' ὅσον αὕτη χαρακτηρίζεται ὡς κεκτημένη *γόνιμον ἐπινοητικότητα*.

Ἐν πολλαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ἐσχάτων Ρωμαϊκῶν χρόνων παρατηρεῖται ὅτι οἱ χαρακται ἐξ ὀλιγορίας ἢ ἀπροσεξίας εἰς διγραμμάτους συντημήσεις χαράσσουσι τὰ γράμματα πρωθυστερώς. Μήπως καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο τοιοῦτόν τι καὶ ἐχαραχθῆ ἐπὶ τοῦ λίθου ΚΙ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ συντετημημένου ΙΚα(νάτων), τάξεως ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν², ὧν ὡσαύτως προΐσταντο *κόμιτες* ἢ *δομέστικοι*; Ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἐξαρτάται βεβαίως καὶ ἐκ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ὑπάρξεως τῶν *Ἰκανάτων* κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα. Εἶναι ὅμως προσφυῆς εἰς τὰ στρατιωτικὰ προσόντα τοῦ Σολόμονος, ὅστις ἔφηβος

§ 3 1) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἀρχεῖον κτλ. ἐνθα ἄνωτ. σελ. 232.

2) Πορφυρογεννήτου Κ., τόμ. Ι, βιβλ. Ι, σελ. 61. Ἐρμηγεῖα τῶν Ἰκανάτων ὑπὸ Reiske, αὐτόθι, τόμ. ΙΙ, σελ. 737.

ὧν διετέλεσεν ἐκλεκτὸς ἱππεὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ θεοῦ του καὶ θεοῦ πατρὸς του Σολόμονος, ὃν κατὰ τὸν Βανδαλικὸν ἐν Ἀφρικῇ πόλεμον ἠκολούθησε μετὰ τῶν δύο ἄλλων πρεσβυτέρων του ἀδελφῶν³.

Ἄλλ' ὁ αἰδ. κ. L. ἀποφαίνεται ὅτι ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν *κόμης τῶν ΚΙ(ικικιτόρων)* comes circitorum εἶναι ὑποθετική. Παράδοξος ἀπόφανσις βυζαντινολόγου. Μήπως θέλει ν' ἀγνοήσῃ τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν *ἐκλεκτῶν ἱππέων*, τοὺς κικιτόρας, λέγω, τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν δημιουργηθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βεγετίου «*punc militiae factus est gradus*»⁴; Οἱ *κικιτόρες* ἦσαν περίπολοι, φρουροὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὧν ἔνιοι ἀπεικονίζονται μάλιστα ἔφιπποι μετὰ τοῦ ὀνόματος circitor ἐπὶ ἐπιτυμβίων στήλων⁵. Ἀφοῦ δὲ ὑπῆρχον circitores, ὑπῆρχεν ἀπαραιτήτως καὶ comes circitorum, τ. ἔ. comes rei militaris ἢ militum, ὅστις ἐνίοτε ἦτο καὶ ἀνθύπατος (proconsul). Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ στρατιωτικὴ τάξις τῶν κικιτόρων πρῶτως κατηργήθη ἀντικατασταθεῖσα δι' ἄλλης, διότι ἄλλως θὰ ἐμνημονεύετο ἐν τῷ περὶ βασιλείου τάξεως συγγράμματι τοῦ Κ. Πορφυρογεννήτου καὶ ὁ *κόμης τῶν κικιτόρων*. Ἀπὸ τοῦ στρατοῦ δὲ τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν κικιτόρων μετεβίβασθη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν⁶. Τὸ πρῶτον λοιπὸν στρατιωτικὸν ἀξίωμα τοῦ μακαρίτου Σολόμονος ἦτο τὸ τοῦ *κόμης τῶν κικιτόρων*, ὅπερ μνημονεύεται ἐν τῇ ἐπιταφίᾳ ἐπιγραφῇ ὡς ἀφετηρία τῆς μακρᾶς σταδιοδρομίας του, ἀκολουθοῦσι δὲ μετ' αὐτὸ δύο ἕτερα μείζονος ἀνιόντος βαθμοῦ, τὰ τοῦ *δομειτίκου* καὶ τοῦ *βικαρίου*. (ἀρχή, μέσον, τέλος, ὡς ἐν πλήρει ἔργῳ κατ' Ἀριστοτέλην).

§ 4. «Ἄλλὰ τὸ *δομειτικός μέγας* εἶναι ἀπολύτως ἀνθαίρετον· τοιαύτη ἐρμηνεία ἐμφαίνει ἀγνοίαν τριβῆς ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ καὶ τῇ παπυρολογίᾳ, καθ' ὅσον ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς δηλοῦται διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ τελευταίου γράμματος (τῆς συντεμονομένης λέξεως) ἢ διὰ συλλαβῆς ἐγγεγραμμένης (!)», ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῇ παπυρολογίᾳ: com. devu, domm=comes devo-

3) Προκοπίου, Βανδαλ. πολ. I, 11, ἔκδ. Βόννης.

4) Vegetii, III. 8.

5) Pauly's, Real Encykl. τόμ. III, ἔτ. 1889, σελ. 2569, circitor. Ἐν τινι ἐπιτυμβίῳ στήλῃ ἐκ τῶν τριῶν ἀπεικονιζομένων ἐπίππων κικιτόρων οἱ δύο κρατοῦσι λόγχην καὶ ὁ τρίτος μάχαιραν.

6) Ὁ Gretser εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Κουροπαλάτου ἀριθμούμενα ἀλλικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα προσθέτει καὶ τινὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Κιτρίου, παραλειφθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ ὁ *περιοδευτής*, circitor κατὰ τὸν Benefidium. Πιθανῶς δὲ οὗτος εἶναι ὁ κατὰ τὸ τυπικὸν τοῦ ἁγίου Σάββα *ἐξυπνιαστής* ἢ *ἐξυπνίστης*, οὗτινος ἔργον ἦτο τὸ περιφέρεισθαι ἐν ταῖς νυκτοφυλακαῖς καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ἀφυπνίζειν τοὺς ὑπνώτοντας (excitator). *Κωδηνοῦ Κουροπαλάτου*, κεφ. XIX, σελ. 162, ἔκδ. Βόννης.

§ 4 1) Ἴσως ὁ αἰδεσιμώτατος θὰ ἤθελε νὰ εἶπῃ *προσγεγραμμένης* ἢ *ἐπιγεγραμμένης* μετὰ τὴν σύντημσιν, ὅπερ δὲν διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἐπαγομένων παραδειγμάτων.

tissimorum, ἡ βέλτιον : μεγαλοπρεπεσιςτις περιβλέπτοις κόμισις ἀντὶ μεγαλοπρεπεστάτοις (καὶ) ! ² περιβλέπτοις κόμισι» ³.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ προβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς παραδείγματα, ἅτινα καὶ ὁ ἐκδότης κ. Δ. ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ γενομένῃ ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνακοινώσει κατὰ τὸ ἐν Σόφια συγκροτηθὲν διεθνὲς τῶν Βυζαντινολόγων συνέδριον. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ τριβῆν ἡμῶν πρὸς πρόληψιν ἐλέγχου ἀγνοίας τῆς διὰ διπλασιασμοῦ γραμματίων ἐν τῇ συντιμῇσι λέξεων ἐκδηλώσεως τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἐγράψαμεν τι, ὅπερ παρορᾷ ἐν τῇ εὐσυνειδησίᾳ του ὁ κ. ἐκδότης καὶ δὲν ὑπέβαλε τῷ ὑπερμάχῳ του αἰδεσιμωτάτῳ κ. L. Ἐπαναλαμβάνομεν αὐτό. «Ἀδύνατον νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ διπλοῦν Μ ἐτέθη πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ πληθυντικοῦ, ὥς ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων τίθεται ἐπὶ παραδείγματι διπλοῦν Β καὶ Γ ἐν ταῖς συντετιμημέναις λέξεσι Σεβ(αστῶν) καὶ Αυγ(υστοριμ) πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν δύο Ἀυγούστων». Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τῆς παπυρολογίας ἀγνοίαν ἡμῶν ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν εἴμεθα ὥς ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ παπυροφάγοι, ἀλλὰ καὶ οὐδαμῶς εἴμεθα ἄγευστοι τοῦ πικροῦ τούτου τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐδέσματος. Διότι ἠτύχησαμεν κατὰ τὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίαις Ἀθηνῶν καὶ Μονάχου ἀκαδημαϊκὰς ἡμῶν σπουδὰς νὰ γευθῶμεν αὐτοῦ ἄκρω δακτύλῳ παρακαθίσαντες εἰς τὰς φροντιστηριακὰς τραπέζας τῶν περιωνύμων ἱστορικῶν καὶ παπυρολόγων ἀειμνήστων ἡμῶν καθηγητῶν Σπυρ. Π. Λάμπρου καὶ Κ. Krumbacher, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐν τῇ κλεινῇ τοῦ Φιλίππου πόλει ὁ νεαρὸς τῆς Βαλκανικῆς παπυρολόγος κ. Δ.

² Ἄλλ' ὁ λίθος, αἰδεσιμώτατε, δὲν δηλοῖ πληθυντικὸν ἀριθμὸν· διότι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει κατὰ τε τὰ ὄφ' ἡμῶν ἀδιῶν προειρημένα καὶ τὰ παρατεθειμένα παραδείγματα θὰ ἔπρεπεν ὁ συντετιμημένος πληθυντικὸς ἀριθμὸς *δομεισίων* νὰ εἶναι κεχαραγμένος ᾧδε : *δομμ* ἢ *δομμς* ἢ *δομςμς* ἢ τὸ πολὺν *δομςμς* (διὰ συλλαβῆς δηλ. ἐγγεγραμμένης!) Ἀντιτυχῶς ὅμως ἐπὶ τοῦ λίθου εἶναι κεχαραγμένον σαφῶς καὶ *εὐαναγνώστως* : *δομςμς* καὶ δὴ τὸ εμετὰ τοῦ σημείου τῆς συντιμῆσεως S ἀνωθι ἑκατέρου τοῦ μ, ὅπερ προφανῶς δηλοῖ ὅτι ὁ τῆς ἐπιγραφῆς συνθέτης ἔγραψεν οὔτως πρὸς διαστολὴν τῶν δύο λέξεων *δομ(εστικός)* καὶ *μέ(γας)* καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης συγχύσεως πρὸς τὸ πληθυντικὸν *δομεισίων* (*δομμς*). Ὅθεν ἐγράψαμεν τότε :

2) Τὸ συμπληρωματικὸν (καὶ) παρέλκει, διότι τὸ *μεγαλοπρεπεστάτοις* ὡς τίτλος ἀναφέρεται εἰς τὸ *περιβλέπτοις κόμισι* συλλήβδην. Θὰ ἦτο ἀπαραίτητον, ἂν καὶ τὸ *περιβλέπτοις* ἦτο τίτλος, ὁπότε θὰ ἔδει νὰ τεθῇ ἐν τῷ ὑπερθετικῷ βαθμῷ *περιβλεπτοτάτοις*, τ. ἔ. *μεγαλοπρεπεστάτοις (καὶ) περιβλεπτοτάτοις κόμισι*.

3) O. Hoeniskel. Ehren und Rangprädikate in den Papyruskunden. Ein Beitrag zum Römischen und Byzantinischen Titelwesen, Giessen, 1930, 18 ἀρ. 1. Ὡς παραλέμπει ὁ αἰδεσιμ.

«Κακῶς ὡσαύτως (ὁ κ. Δ.) συμπληροῖ ΔΟΜ(εστίκων)· διότι αἱ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ'. στίχου δύο συντετημέναι λέξεις σαφῶς ἀναγινώσκονται ΔΟΜΕ-(στικός) ΜΕ(γας), ἔχουσαι ἑκατέρα τὸ Ε ἄνωθι τοῦ Μ καὶ παρ' αὐτῷ τὸ σημεῖον τῆς συντημήσεως καθέτως· ἀδύνατον δὲ νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι τὸ διπλοῦν Μ ἐτέθη πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ πληθυντικοῦ, διότι ἄνωθι καὶ τοῦ δευτέρου Μ μέγα μεγαλωστί ἐχαράχθη τὸ γράμμα Ε μετὰ τοῦ σημείου τῆς συντημήσεως».

Ὅπως πεισθῆ δὲ βέλτιον πᾶς τις περὶ τῆς ὕφ' ἡμῶν μόνης ὀρθῆς συμπληρώσεως τοῦ *δομεS μεS* διὰ τοῦ *δομέ(στικός) μέ(γας)* καὶ οὐχὶ τῆς τοῦ Δ. *δομ(στικός)* μεταχειρίζομαι τὴν δι' ἀτόπου ἀπαγωγῆς ἀπόδειξιν· ἀντιστρέφω μεταποιῶν τὴν τῶν παρατεθειμένων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αἰδεσιμωτάτου παραδειγμάτων σύντημσιν κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ λίθου ἡμῶν. Οὕτω θὰ ἔπρεπε τὸ μὲν *deu. domm.* νὰ γραφῆ *deuouos domesmeS*, τὸ δὲ *μεγαλοπρεπεσιτάσιS κόμσμιS* νὰ γραφῆ *μεγαλοπρεπεσιτάσιS κόμσμιS!!*

«Ἄλλὰ τὸ ἀξίωμα, ἐπάγεται, τοῦ μεγάλου δομεστικού εἶναι ἀναχρονισμὸς ἐν τῇ τοσοῦτον πρωίμῳ ἐποχῇ». Ἐπισημασθέντος τοῦτο δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ κατὰ τὰς παραδεδομένας ἡμῖν μαρτυρίας. Τὰ παρὰ τοῖς Βυζαντιοῖς ἀξιώματα, στρατιωτικά τε καὶ πολιτικά, ἢ ἦσαν τῆς Ρωμαίων πολιτείας μεταχθέντα κατὰ τὴν εἰς Βυζάντιον μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας τῆς ἀχανοῦς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἅτινα παρέμειναν μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἐπὶ αἰῶνας ἀναλλοίωτα ἢ κατὰ τὰς ἐκάστοτε τῆς νέας αὐτοκρατορίας ἀνάγκας συνεστήθησαν βαθμηδὸν σὺν τῷ χρόνῳ. Πολλῶν τούτων μνημονευομένων τυχαίως ἐκ περιστάσεως ἢ χρονολογία τῆς συστάσεως καθορίζεται κατὰ προσέγγισιν δεκαετηρίδων ὅλων. Τὸ τῶν δομεστικῶν ἀξίωμα ἀπαντᾷ ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Βυζαντίου ἀλλῇ ἀπὸ τοῦ 355 ἤδη, ἢ ἦσαν δὲ οἱ δομεστικοὶ ἀρχῆθεν μεγάλοι στρατιωτικοὶ ἄρχοντες, «τὴν τῶν λεγομένων δομεστικῶν ἀρχὴν ἄρχοντος, μέγαλην τινὰ οὖσαν τῶν περὶ βασιλεία». Ὁ Δομεστικός *μέγιστος* ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ὀλίγῳ βραδύτερον τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου: «συνόντος αὐτοῖς καὶ Ἀνιανοῦ Δομεστικού τοῦ *μεγίστου*». Ἡ κατὰ σύμπτωσιν ὅμως αὕτη μνεία τοῦ ἀξιώματος δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ καὶ πρότερον. Ἄλλ' ἢ προσωνυμία

4) Περὶ τούτου ὁ αἰδεσιμώτατος παραπέμπει εἰς μελέτην τοῦ *Guilland* ἐν τῇ *Echo d' Orient*, τόμ. XXXVIII, ἔτ. 1939 ἀρ. 53.

5) *Marcellini*, XXV, 6, 1.

6) *Μάλχου*, fr. 18.

7) *Χρονικὸν Ἀλεξανδρινόν* περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, 14.

8) Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι: ἡ Φιλιππούπολις ἀνακτισθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμόντου τῷ 343—42 π.Χ. καὶ λαβοῦσα πρωίμω; τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ κτίστου μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου τῷ 183 π. Χ. περιστάσεως δοθείσης «παραγενόμενος (Φίλιππος Ε΄.) ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην *Φιλίππου πόλιν*». Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι τότε ὠνομάσθη ἡ πόλις. Αὐτὴ ἢ φράσις δηλοῖ ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἔφερε τὸ ὄνομα, ἀλλὰ δὲν παρουσιάσθη περίστασις, ὅπως μνημονευθῆ.

μέγιστος δὲν προϋποθέτει καὶ μεγάλους δομestikous; Κινδυνεύει τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας οἱ δομestikoi ἔφερον τὸ ἐπίθετον μέγας ὡς μεγάλοι ἄρχοντες, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ πολλαπλασιαζομένων αὐτῶν καὶ μνημονευομένων μετὰ τῆς εἰδικῆς τῶν ὑπηρεσίας, οἷον: τῆς τῶν ἔξκουβίτων, τῶν ἵππων, τῆς τροπέξης, τῶν τειχέων, τῶν ἱκανάτων, τῶν ὀπτιμάτων κτλ. τὸ μέγας παρέμεινε μόνον παρὰ τῶν δομestikῶν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν δομestikῶν τῆς Δύσεως, εἰς οὓς ἀνετίθεντο καὶ ὑψίσται ὑπηρεσίαι, οἷον ἀρχιστρατηγία, πρεσβεΐαι καὶ εἴ τι ἄλλο. Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐδαμῶς πρόκειται περὶ τοῦ Δομestikou τῆς Ἀνατολῆς ἢ περὶ τοῦ Δομestikou τῆς Δύσεως, ὄντων μεταγενεστέρων. Ὁ Σολόμων μὴ μνημονευομένης τῆς εἰδικῆς αὐτοῦ τοῦ δομestikou ἀρχῆς εἶτε ἕνεκα τῆς πολλαπλότητος αὐτῆς εἶτε ἕνεκα ἀγνοίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συνθέτου τῆς ἐπιγραφῆς ἐδικαιοῦτο τῆς προσωνυμίας μέγας ὡς ἀνώτατος αὐλικὸς ὑπάλληλος δομestikos.

§ 5. «Ἡ ἐξήγησις, πολὺ περίεργος τοῦ Φιλιππουπολίτου μελετητοῦ, παρεξετράπη, διότι οὗτος προέθετο πρὸ παντὸς νὰ εὔρη τι, ὅπως ἀντίειπῃ εἰς τὸν διορθωτὴν τοῦ Βούλγαρον». Ὑποθέτω ὅτι ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ γραφῶν ταῦτα πάντως καθ' ὑποβολὴν δὲν σπουδαιολογεῖ διότι τὸν ἔλεγχόν μου ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Δ. ἀναγνώσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὴν διάφορόν μου τῆς ἐκείνου συμπλήρωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων ὀφθαλμοφανῶς γραμμάτων μεταφέρει ἀπὸ τῆς φιλολογικῆς συζητήσεως εἰς τὸ φυλετικὸν πεδίον. Ἄν δὲ εὐσυνειδήτως φρονῆ ὅ,τι λέγει, δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ τώρα ὅτι ἀπαντῶν εἰς τὴν δομestikῶν του ταύτην κριτικὴν ποιῶ τοῦτο, ὅπως ἀπαντήσω εἰς τὸν ἐλεγκτὴν μου Γάλλον, οὗτινος ἐκτιμῶ τὸ ἐν τῇ Βυζαντινολογίᾳ ἔργον καὶ σέβομαι τὴν πολυμάθειαν;

Ἡ ταπεινότης μου, αἰδεσιμώτατε, καίπερ ἔρασιτέχνις καὶ οὐχὶ ἐξαγγέλιματος ὡς ὁ κ. Δ. ἐπιγραφολόγος¹, ἀνέγνω ὅ,τι ἐπὶ τοῦ λίθου εἶναι κεκαραγμένον καὶ κατ' αὐτὸ συνεπλήρωσε τὰς τεχνικὰς συντμήσεις οὐδὲν γράμμα παραχαράξασα ἢ προσθεῖσα, ὥσπερ ὁ εἰδικὸς κ. Δ. Ἄν ὑμεῖς στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀλαθήτου ὑμῶν ὡς εἰδικοῦ Βυζαντινολόγου μὴ ἀποδέχησθε τὰς συμπληρώσεις μου, δικαιοῦσθε ὡς ἐπιστήμων νὰ πράξητε τοῦτο· δὲν δύνασθε ὅμως ν' ἀπορρίψετε καὶ τὴν σαφῆ καὶ ἀληθῆ τοῦ λίθου ἀνάγνωσιν ἐπιχειροῦντες δι' ὑποθέσεων καὶ ἀριστολογιῶν καὶ ὑπεκφυγῶν νὰ δικαιολογήσητε τὴν ἀνθαίρετον τοῦ κ. Δ. ἀνάγνωσιν καὶ τὴν κατὰ ταύτην συμπλήρωσιν ὑπ' αὐτοῦ τῶν συντεταγμένων λέξεων τῆς ἐπιταφίας ἐπιγραφῆς.

§ 5 1) Κατὰ τὸν αἰδεσιμώτατον κ. L. ἐπιγραφολόγοι εἶναι μόνον οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος (ex-officio), τ. ἔ. οἱ διωρισμένοι ἐν τινι δημοσίᾳ θέσει καὶ μισθοδοτούμενοι ἐκ τοῦ κεντρικοῦ ταμείου, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι οἱ ἐξ ἑρωτος πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀσχολούμενοι περὶ τὰς ἀρχαιότητας εἶναι ἔρασιτέχναι (amateurs). Οὗτω κατ' αὐτὸν καὶ ὁ ὁμοεθνὴς του Schlumberger ὁ καταλιπὼν ἐπιτυχεῖς σελίδας ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς σιγίλλογραφίας εἶναι ἔρασιτέχνης.

Ἐν τέλει ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Λ. ἀποδέχεται τὴν ἐν τῷ ἔκτῳ τῆς ἐπιγραφῆς στίχῳ συμπλήρωσιν ἡμῶν *τε(λειωθεις)* ἢ *τε(λευτήσας)*, ἣν ἀντέγραψεν ὁ κ. Δ. ἐκ τῆς πρώτης ἡμῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγνώσεως², τὴν *βασιλ(εύοντος)* προσθέτων ὅτι αὕτη «εἶναι ὀλιγώτερον ἐν χρήσει τοῦ παρὰ Δ. *βασιλ(είας)*, ἀπαντῶντος μάλιστα δλοκλήρου ἐπὶ συγχρόνων ἐπιγραφῶν», ὅπερ ἐγὼ ἀποκρούω κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διότι θὰ ἔδει νὰ τεθῆ *ἐνάρθως* «τῆς βασιλ(είας)», ὡς ὀρισμένης καὶ οὐχὶ *ἀνάρθως* «βασιλείας», ὡς ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ παρατεθειμένον παράδειγμα³, καὶ τὴν ἡμερομηνίαν ε' ἀντὶ τῆς κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ Δ. ζ'. Εὐχαριστοῦμεν.

Κατωτέρω ἀναδημοσιεύω τὴν τῆς ἐπιγραφῆς φωτογραφίαν, ἣν παρέδωκέ μοι ὁ τοῦ μουσείου διευθυντῆς κ. Δημ. Τσόντσεφ τῷ 1935, τὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἐπιγραφῆς γενομένην ἀπὸ τοῦ λίθου ὑπ' ἐμοῦ αὐτοῦ μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἐλέγξαντος μάλιστα τὰ ἀμφίβολα σημεῖα διὰ μεγεθυντικοῦ κρυσταλλίνου φακοῦ καὶ τὴν πιστὴν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, δηλ. τῆς τε φωτογραφίας καὶ ἀντιγραφῆς, ὁμοίων ἐν πᾶσι, μικροῖς γραμμασιν καταγραφὴν ἀκολούθως δὲ παρατίθεται τὴν τοῦ κ. Δ. ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τοῦ αἰδεσιμωτάτου κ. Λ. καὶ ἐπαφίεμαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅπως κρίνωσι, τίς ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις μετὰ τὰ καὶ νῦν εἰρημένα εἶναι μᾶλλον ἀποδεκτὴ. Διότι φρονῶ ἀκραδάντως μὴ θαμβούμενος ὑπὸ τῆς αἴγλης ἀπτήνων νεοσσῶν βυζαντινολόγων καὶ παπυρολόγων ὅτι τὰ κείμενα τὰ τε ἐπὶ τῶν λίθων καὶ τῶν χειρογράφων δέον ν' ἀναγινώσκονται, ὅπως ἔχουσι, καὶ νὰ συμπληρῶνται κατὰ τὴν ἐμφαινομένην μορφήν των, νὰ διορθῶνται δὲ τότε καὶ μόνον, ὅταν προφανὲς εἶναι τὸ λάθος τοῦ χαρακτοῦ ἢ τοῦ ἀντιγραφέως. Ἄλλως ἐνδέχεται ἢ παρεχομένη ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις νὰ εἶναι εὐλόγος, ἀλλ' αὕτη δὲν ἀποδίδει τὸ δεδομένον κείμενον. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶναι παρεκτροπὴ ὁ ἔλεγχος τῆς γραμματικῆς ἀγνοίας τοῦ κ. Δ. περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθετικῶν μετοχῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

§ 6. Ἴδου αἶ ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ 1935 ἐκτυπωθεῖσαι¹: 1) φωτογραφία τοῦ ἐνεπιγράφου ἐπιταφίου λίθου καὶ 2) πιστὸν ἀντίγραφον τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου ἐπιγραφῆς ληφθὲν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν.

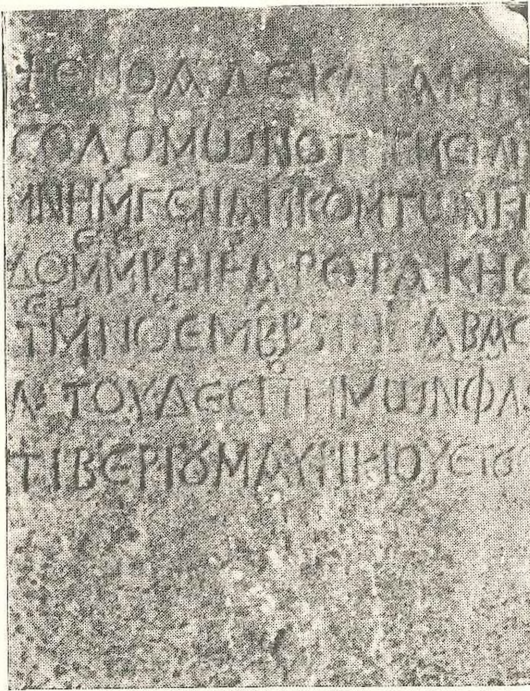
Μικροῖς γραμμασιν ἔχουσιν ἀμφοτέρα ὡς ὅμοια ᾧδε :

† Ενθαδε κατακιτε	τε μη Νοσεμςβρ s̄ ινδς α βασι
Σολομων ο της μεγλης	λς του δεσπο ημων Φιλς
μνημss γεναμς κομς των κι	Ἰβεριου Μαυρικιου ετους α.
δομς μες κ βικσαρ Θρακης	

2) *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ἐπετηρὶς τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1927, σελ. 183, καὶ ἔτ. 1930, σελ. 256, ΧΙΧ. ὡσαύτως *Θρακικά Ἀθηνῶν*, τόμ. Β', ἔτ. 1929, σελ. 13 II.

3) Ἴδε ἀνωτέρω § 1.

§ 6 1) Ἀρχεῖον Θρακικοῦ κτλ. τόμ. Β' ἔτ. 1935—36, σελ. 228.

† ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΙΤΕ
 ΣΟΛΟΜΩΝΟΤΗΣ ΜΕΓΑΛΙ
 ΜΝΗΜ ΓΕΝΑΜΚΟΜΤΩΝ ΚΙ
 ΔΟΜΜΚΒΙΚΑΡΘΡΑΚΗΣ
 ΤΜΝΟΕΜΒΡΣΙΝΔΑΒΑΣΙ
 ΛΣΤΟΥΔΕΣΠΗΜΩΝΦΛΣ
 ΤΙΒΕΡΙΩΜΑΥΡΙΚΙΟΥΕΤΩΣ

Κατ' ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ κ. Δ. ².

† Ἐνθάδε κατάκιτε
 Σολομῶν ὁ τῆς μεγαλ(ο)-
 προ(ε)εστατίας)
 μνήμ(ης) γενάμ(ενος) κό-
 μ(ης) τῶν κα(θ)οσιωμένων)
 δομ(ε)στικῶν) κ(αι) βικάρ-
 ο(ιος) Θράκης
 τε(λευτήσας) μη(νός) Νοεμ-
 βρ(ίου) ζ' ἰνδ(ικτιῶνος) α'
 βασι
 λ(είας) (ἢ εὐόντος) τοῦ δε-
 σπό(του) ἡμῶν Φλ(αβίου)
 Ἰβεριῶν Μαυρικίου ἔτους
 α'.

Κατ' ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ³.

† Ἐνθάδε κατάκ(ε)ιτε (= κατάκειται)

Σολόμων ὁ τῆς μεγ(ά)λης
 μνήμ(ης) γενάμ(ενος) κό-
 μ(ης) τῶν κι(ρ)ιτόρων),
 δομέ(σ)τικος) μέ(γας) κ(αι)
 βικάριος Θράκης,
 τε(λευτήσας) μη(νός) Νοεμ-
 βρ(ίου) ζ' ἰνδ(ικτιῶνος) α'.
 βασι-
 λ(εὐόντος) τοῦ δεσπό(του)
 ἡμῶν Φλ(αβίου)
 Ἰβεριῶν Μαυρικίου ἔτους
 α'. (=582).

Κατ' ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς κ. Λ. ⁴.

† Ἐνθάδε κατάκιτε

2) *Christo M. Danow*, Die Grabinschrift des Solomon Vicarius von Thracien. Actes du IV congrès intern. des études Byzantines par B. Filow, τόμ. I, Sophia, ἔτ. 1935, σελ. 389.

Σολομῶν ὁ τῆς μεγαλοπρεπεστάτης
 μνήμης γενόμενος κόμης τῶν καθωσιωμένων
 δομεστίκων καὶ βικάριος Θράκης,
 τελευτήσας μηνὸς Νοεμβρίου Γ' Ἰνδικτιῶνος α' βασι-
 λείας τοῦ δεσπότη τοῦ ἡμῶν Φλαβίου
 Τιβερίου Μαυρικίου ἔτους α' ⁵

§ 7. Ὁ αἰδεσιμώτατος πατήρ κ. Λ. κλείων τὸ παρεμβόλιμον τοῦτο περὶ τῆς ἑμῆς ἀναγνώσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐπιγραφῆς ἐλεγκτικὸν ἐπεισόδιον ἐν τῇ προειρημένῃ μελέτῃ του προσθέτει ὅτι ὁ προστατευόμενός του κ. Δ. ἔχει πρὸς ἐκτύπωσιν «εὐρὸν περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου μνημείου ὑπόμνημα», οὗτινος παραλείπων τὰ λεπτομερείας, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ὑπεβλήθη αὐτῷ καὶ τοῦτο πρὸς ἔγκρισιν, — περιορίζεται εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοῦ οὐσιώδους πορίσματος αὐτῶν, δηλ. τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ βικαρίου, ἣτις εἶναι ἡ 6η Νοεμβρίου τοῦ 582ου ἔτους. Ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, δὲν ἀνέγνω ὅ,τι ἡμεῖς πρὸ ἑτῶν ἐγράψαμεν περὶ τοῦ βικαρίου, ὡς μὴ ὑποβλήθην αὐτῷ, καὶ ἐνδέχεται νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἡμεῖς διὰ τῆς προοράσεως ἀντεγράψαμεν τὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπομνήματος τοῦ κ. Δ., ἐπαναλαμβάνομεν ἐνταῦθα τὰ δημοσιευθέντα ὑφ' ἡμῶν τότε». ¹

«Ἄν ὁ τῆς Θράκης βικάριος εἶναι συγγενὴς τοῦ δμωνύμου περιφήμου τοῦ Ἰουστινιανοῦ στρατηγοῦ καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, εἶναι ὁ νεώτερος τῶν τριῶν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ υἱοθετηθέντων ἀνεψιῶν του, υἱῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Βάαχου, δέον ν' ἀναγνωσθῇ οὐχὶ Σολομῶν, ἀλλὰ Σολόμων γεν. Σολόμονος κατὰ τὸν σύγχρονον ἱστοριογράφον Προκοπίον. Ὁ μέγας Σολόμων μετέσχε τῆς κατὰ τῶν Βανδάλων εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐκστρατείας ὡς «ἐπίτροπος (δηλ. domesticus) τοῦ στρατηγοῦ Βελισαρίου», ² ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν θετῶν υἱῶν του, ὧν ὁ νεώτερος ἔφερεν ὡσαύτως τὸ ὄνομα Σολόμων. Ἀντικαταστήσας τὸν ἀπελθόντα εἰς Σικελίαν Βελισσάριον ὡς magister militum et praefectus praetorio Africae ἐφρονεῦθη ἐν τινι κατὰ τῶν Μαυρουσίων μάχῃ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του. ³ Τῆς μάχης

3) Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἡ τοῦ Βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπιταφία ἐπιγραφὴ, Ἀρχεῖον κτλ. ἐνθ. ἀνωτέρω σελ. 235 καὶ ἐξῆς καὶ Θρακικά Ἀθηνῶν τόμ. Η, ἔτ. 1937, σελ. 106.

4) V. Laurent, Notes de titulature Byzantine, Echo d'Orient, τ. XXXVIII, ἔτ. 1939, σελ. 365.

5) Τὸ παρεμβολόμενον μεταξὺ τῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων τῆς συντηρήσεως σημείον S εἶναι κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ λίθου ἀνωθι αὐτῶν καθέτως ἢ ὀριζοντίως. Ἴδε τὴν φωτογραφίαν καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς.

§ 7 1) Ἀρχεῖον Θρακ. κτλ. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 230.

2) Προκοπίου, de bell. Bandal. βιβλ. I, § 11, ἔκδ. Βόννης.

3) Αὐτόθι βιβλ. II, § 21. Ἴδε καὶ Pauty's, R. Ispcyki, II Reihe, ἔτ. 1927, σελ. 941 ἐν τῇ λ. Solomon.

ταύτης μετέαχον ὡς *ἱππεῖς* καὶ οἱ ἀνεψιοὶ του. Ἡ μαρτυρία τοῦ Προκοπίου αὕτη βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς τελευταίας συντετμημένης λέξεως τοῦ τρίτου τῆς ἐπιγραφῆς στίχου ΚΙ καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ταυτότητος τοῦ βικαρίου.

Ὁ Βανδαλικὸς πόλεμος ἐγένετο τῷ 532—536, ὁ δὲ θάνατος τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένου Σολόμωνος τῷ 582. Τὸ μεσολαβῆσαν χρονικὸν διάστημα εἶναι 50 ἐτῶν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπίθανος ἡ γνώμη ὅτι ὁ κατὰ τὸν Βανδαλικὸν πόλεμον ἐφηβος Σολόμων διαπρέψας ὡς ἱππεὺς ἔνεκα τῶν ἀρετῶν του καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου θεοῦ του, οὗ ἦτο θετὸς υἱὸς καὶ τὸ ὄνομα ἔφερε, προήχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ στρατιωτικῇ τάξει, ἐν ἣ ἀνῆκεν, ἀναγορευθεὶς *κόμης τῶν κίρκιτόρων* ἱππέων, βραδύτερον δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ *δομestίκου* καὶ ἀπέθανεν ὑπερεβδομηκοντούτης ὡς *βικάριος* τῆς Θράκης. Ἐδρεύων ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλει μετέβη προφανῶς πρὸς λουτροθεραπείαν εἰς τὰς θέρμας τοῦ νῦν Χισάρ, ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη.

Αὗται αἱ ἱαματικάι θερμαὶ πηγαί, ὧν τὸ παλαιὸν ὄνομα μέχρι σήμερον παραμένει ἄγνωστον, ἐσυχνάζοντο ἐπὶ ρωμαϊοκρατίας καὶ ὡς διαπιστοῦνται ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν, ἐκ τῶν ἀρχαίων λειψάνων κτιρίων καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν ἀρχομένου τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἠγέρθησαν βαλανεῖα καὶ ὁ χῶρος περιτειχίσθη, ἀνακαινισθέντος εἰτα τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε ὠχυρώθησαν πολλὰ τῆς Θράκης μέρη. Ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου αἰῶνος κατ' ἀνασκαφὰς καὶ ἐπιγραφὴν ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἰατήριον καὶ ναὸς τῶν ἁγίων 40 Μαρτύρων οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητος, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἔκειτο ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ βικαρίου τάφος, οὗτινος ἡ ἐπιταφία πλᾶξ ἐπὶ τουρκοκρατίας μετεκομίσθη ὑπὸ τινος πρὸς ἰδίαν χρῆσιν εἰς τὸ παρακαείμενον περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα βορείως χωρίον Κιουσελέρ, ὅπου ἀνευρέθη». ⁴

Ἐν μηνί Ὀκτωβρίῳ 1940 Ἀθήνησι

4) Ὁ G. Kazanow εἰκάζει ὅτι τὸ Χισάρ εἶναι πιθανῶς ἡ *Τιβεριὰς* ἢ *Τιβεριούπολις*, ἢ κατὰ τὸν χρονογράφον Μαλάλαν ἰδρυθεῖσα ἐν Θράκῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἡττης καὶ ὑποταγῆς τῶν Θρακῶν (Bull. de l'inst. archeol. Bulg. ἔτ. 1932—33, τόμ. VII, σελ. 397—99). Κατὰ δὲ τὸν Δ. Δέτσεφ ἐκαλεῖτο Augustae (vetus et nova) καὶ εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνακτισθὲν φρούριον *Ἀγοῦσαι* (*Προκοπίου*, περὶ κτισμ. IV, 11), ὅπερ βραδύτερον ἐλέχθη μεταφρασθὲν ἐλληνιστὶ *Σεβαστή*, ὅθεν ἡ *Σεβαστόπολις*, ἔδρα ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὴν μητροπόλιν Φιλιππουπόλεως (Parthey, Hieroclis synecdemus et notitiae Graecae episcopatum, Berlin. ἔτ. 1866, σελ. 160, 239). Ἴδου, Δ. Δέτσεφ, τὸ ὄργανον τοῦ Χισάρ ὄνομα, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου Φιλιππουπόλεως 1935—36, σελ. 47—51, βουλγαριστὶ καὶ *Μυρτ.* Ἀποστολίδου, βιβλιογραφία ἐν τοῖς Θρακικοῖς Ἀθηνῶν τόμ. IB' ἔτ. 1939, σελ. 363—4. Ὁσαύτως Δ. Τσόντσεφ, τὰ λουτρὰ τοῦ Χισάρ, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπετηρίδι τοῦ μουσείου, ἐν ἣ ἀναγράφονται πᾶσαι αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ Βυζαντιακαὶ ἐκκλησιαὶ κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς, αἵτε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, βουλγαριστί.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΒΟΡΕΙΩ ΘΡΑΚΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

(διάφορα έγγραφα)

I

Ἐκθεσις Μιχαήλ-βέη Ἀθ. Γκιουμουσγκερδάνη περὶ τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τῆς Φιλιππουπόλεως ναῶ τῆς Παναγίας γενομένων κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς 29ης καὶ 30ῆς Νοεμβρίου τοῦ 1859 διαπληκτισμῶν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων.

«Ὁ Πασιᾶς μας ἔχων στενὰς σχέσεις καὶ φιλίαν μετὰ τὸν Σαδῆκ πασιᾶν Πολωνούς, ἔλαβε τὴν σύστασιν τῶν Βουλγάρων παρ' αὐτοῦ τοῦ Σαδῆκ πασιᾶ. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Γεώργ. Στογιάννοβιτς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὦν εἰς τὸ κονάκι τοῦ Σαδῆκ πασιᾶ ἐγνώρισε τὸν Πασιᾶν μας, ὁ Σαδῆκ πασιᾶς δὲ μετὰ τὸ νὰ εἶναι Πολωνὸς ἐννοεῖται ὅτι εἶναι Βούλγαρος, [καὶ] ὡς τοιοῦτος βεβαίως ἐπροσπάθησε νὰ συστήσῃ τοὺς Βουλγάρους εἰς τὸν Πασιᾶν μας καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐν καιρῷ τῆς ἐνταῦθα ἐλεύσεώς του. Πρὸς αὐτοῖς δὲ ὁ Πασιᾶς μας ἔχει ἱατρὸν τινα καὶ τοῦτον Πολωνόν, παρὰ τοῦ ὁποίου ἄγεται καὶ φέρεται, διότι εἶναι λίαν ἀφωσιωμένος εἰς τὰς νοθεσίας καὶ ὀδηγίας αὐτοῦ τοῦ ἱατροῦ, ὅστις ἐδῶ εὐρὼν καὶ τινα Πολωνὸν ἄλλον ὀνόματι Κλημέντς βέη, καὶ οὗτος ὅλος Βούλγαρος, μετὰ τὸν ὁποῖον συνδέσας φιλίαν στενὴν, κατήχησαν τὸν Πασιᾶν μας τόσον καὶ τὸν ἔπεισαν μετὰ τόσην ἐπιτηδειότητα νὰ γείνη μετὰ τὸ μέρος τῶν Βουλγάρων, ὥστε ἂν ἦτο υἱὸς Βουλγάρου πατρὸς, δὲν ἤθελε τόσον τοὺς Βουλγάρους νὰ οἰκειοποιηθῆ ἄσχημα τοὺς ὑπερασπίζεται ἐπὶ τῶν φανερῶν ἀδικιῶν των χωρὶς νὰ φοβῆται ὄχι μόνον θεόν, ἀλλ' οὔτε νὰ σεβασθῆ τὴν σεβαστὴν Κυβέρνησιν, ἣτις τῷ ἐμπιστεύθη τὴν δικαιοδοσίαν τόσου λαοῦ. Εἰς τὸν Πασιᾶν μας δὲν συνετέλεσαν μόνον αἱ περὶ τῶν Βουλγάρων συστάσεις τοῦ Σαδῆκ-πασιᾶ, τοῦ ἱατροῦ του καὶ τοῦ Κλημέντς, ἀλλὰ καὶ δωροδοκίας φαίνεται ἱκανῶν χρημάτων ἔλαβε παρὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς καὶ οἱ μεσάζοντες ὁμοίως, δηλ. (δ) ἱατρός του καὶ (δ) Κλημέντς ἐδωροδοκῆθησαν, ὥστε ἡ χρηματικὴ του ὑποχρέωσις ἐξ ἐνὸς καὶ αἱ νοθεσῖαι καὶ ὀδηγίαι ἀπ' ἐτέρου τῶν εἰρημένων δύο Πολωνῶν τὸν ὑπεχρέωσαν τόσον νὰ οἰκειοποιηθῆ καὶ ὑπερασπισθῆ τοὺς Βουλγάρους, ὅπου

1) Διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως ὑπαγομένης τότε εἰς τὸν νομὸν Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὁ Χασᾶν πασᾶς, υἱὸς ἰσχυροῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πλουσίου πασᾶ διορισθεὶς φθίνοντος τοῦ 1857 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀνακληθέντος Σαλήχ-πασᾶ, φίλα φρονούντος καὶ τούτου τοῖς Βουλγάροις καὶ συνεργήσαντος εἰς τὰς κατὰ τοῦ Χρυσάνθου ἐνεργείας των.

ὡς *μανιώδης καὶ μαγευμένος ἐδικαίωνε καὶ ἱκανοποιῶσε τοὺς Βουλγάρους εἰς ὅλας τῶν τὰς φανερὰς καὶ ὁμολογουμένας δημοσίας ἀδικίας καὶ καταδιωγμούς τῶν ἐπὶ τῶν Γραικῶν* καὶ ταύτην δὲ τὴν ἀπερίσκεπτον καὶ αὐθαίρετον ὑπεράσπισιν τοῦ Πασιᾶ μας πρὸς τοὺς Βουλγάρους, κατάρτηξιν δὲ καὶ καταδιωγμὸν του πρὸς τοὺς Γραικοὺς θὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὰς πράξεις του καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων.

Οἱ Βούλγαροι ἔχοντες τὸν Πασιᾶν μας ἐξαγορασμένον ὅλον πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀπεράσισαν νὰ κάμουν ἀρχὴν ἐνεργείας τῶν σχεδίων τῶν. Εἰς τὰς 29 τοῦ παύσαντος λοιπὸν οἱ Βούλγαροι διώρισαν τοὺς ἡλικιωτέρους νέους, ὄντας 20 ἢ 22 ἐτῶν ἐκ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν τῆς Βουλγαρικῆς σχολῆς, οἵτινες ἠριθμοῦντο ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ δύο-τρεις εἰσερχόμενοι καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς θύρας τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάλιν μετὰ 3 ἢ 4 λεπτὰ ἄλλοι τόσοι ἐπῆγαινον. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὸν ναὸν διενέμοντο εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πλησίον τῶν ψαλτῶν, ἕως οὗ εἰσῆλθον ὅλοι, ὅσους προητοίμασαν πρὸς ἀποστολὴν, οἱ ὁποῖοι ὡς προεῖπον, διενεμήθησαν εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη τῶν ψαλτῶν.

Ἀφοῦ ἔφθασεν ὁ καιρὸς διὰ ν' ἀναγνωσθῆ ὁ Ἀπόστολος, τὸ παιδί τῶν Γραικῶν, τὸ ὁποῖον ἦτον τοῦ Γεωργίου Κλεάνθους², ὡς—πάντοτε ἐγένετο καὶ τότες ὁμοίως,—ἐστάθη εἰς τὸν προσδιωρισμένον τόπον μετὰ τὸ βιβλίον τῶν Ἀποστόλων διὰ ν' ἀναγνώσῃ ἐνῶ λοιπὸν ἤρχισε τὴν ἀνάγνωσιν, ἐν παιδί ἀπὸ τὰ προδιαληφθέντα Βουλγαρικάκια ὑπάγει, σπρώχνει τὸ παιδί τοῦ Κλεάνθους ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ ἀρχίζει αὐτὸ βουλγαριστὶ ν' ἀναγινώσκη τὸν Ἀπόστολον, ἔχων εἰς χεῖράς του καὶ τοιοῦτον βιβλίον Βουλγαρικόν. Ἔνεκα τούτου συνέβη ὀλίγος θόρυβος εἰς τὴν ἐκκλησίαν³ ὁ κύριος Δημητρίκας³ ἰστάμενος πλησίον τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου εἶπε πρὸς τὸ Βουλγα-

2) *Γεώργιος Κλεάνθης*, Ἕλλην μεγαλέμπορος, ἐνορίτης τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, οὗ ἡ οἰκία ἔκειτο βορειοδυτικῶς τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ἐγγονος αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐνταῦθα διαμένουσα *Μυρσίνη Βασιλείου Κλεάνθους*, φιλόλογος καὶ τέως καθηγήτρια, τελειόφοιτος τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Ζαριφείων διδασκαλείων.

3) *Δημητρίκας Μήτζορα*, Ἕλλην Μετσοβίτης. Ἀναμειχθεὶς εἰς βελγικίστας ἐπλουτίσθη καὶ διεκρίθη ἐν τῇ κοινότητι ἐκλεχθεὶς δημογέρον, ἀντιπρόσωπος παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ καὶ ἔφορος τῆς μονῆς Πετριτσονιτίτσας (Βατσκόβου). Ἐλαβε σύζυγον τὴν Μαριώραν θυγατέρα τοῦ τζορμπατζῆ Στοιγιάννου Θεοδώροβιτς βελγικτοῦ, μεθ' οὗ συνειργάζετο, καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ Ἑλληνίδος γυναικὸς Ἑλένης, χήρας τοῦ Κ. Κεντιντένογλου καὶ θυγατρὸς τοῦ Πολίτογλου. Ἐκ ταύτης ἐγέννησε τὸν Κυριακὸν Δημ. Μήτζορα, οὗ ἔγγονοι ἐκ τῆς συζύγου του Θεοπέμπτης θυγατρὸς τοῦ Μιχαὴλ βέη Γκιουμουσγκερδάνη ζῶσιν ἐνταῦθα, καὶ τὴν Ἑλένην, χήραν τοῦ προκρίτου καὶ προέδρου τῆς ἑλλ. κοινότητος Φιλιππουπόλεως καὶ βουλευτοῦ Καβακλῆ Δημητρίου Ἀργυριάδου, διαμένουσιν ἐνταῦθα μετὰ τῶν τέκνων της. Ὁ Δημητρίκας ἀποδημῶν ἐν Κων)πόλει δι' ἐργασίαν του κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τοῦ μη-

ρικὸν παιδί νὰ τραυχιθῆ, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἄλλο ρωμαλεώτερον παιδί παρουσιάζοι μετ' ἄλλον Ἀπόστολον εὐθὺς καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκη, ἐνῶ ἐξηκολούθει τὸ Γραικικὸν παιδί ἀναγινώσκον εἰς τὸ ἑλληνικὸν τὸν Ἀπόστολον. Ἀνεγνώσθη οὖν εἰς ἀμφοτέρως τὰς διαλέκτους ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ μετὰ ταραχὴν. Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ ἱατρὸς Στογιάντζιος ἦτον εἰς τοῦ Γεωργίου Στογιάννοβιτς ἡ τὴν οἰκίαν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Γ. Στογιάννοβιτς ἦτον ἐν τῇ οἰκίᾳ του· αὐτοὶ δὲ ὄντες προδιατεθειμένοι καὶ προμελετημένοι ἅμα εἶδο-

τροπολίτου Χρυσάνθου μεγάλως ἐνήργησεν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ καὶ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ περὶ τε τῆς ἀθώσεώς του καὶ τῆς εἰς Φιλιππούπολιν ἐπανόδου, μὴ ἐπιτευχθέντος τοῦ δευτέρου, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Μιχαὴλ βέην ἀλληλογραφίας του, διασωζομένης ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ οἴκου Γκιουμουγκερδάνη. Ἡ μεγάλη του τριώροφος οἰκία πυρποληθεῖσα κατὰ τὸ 1885 ἔκειτο ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος οὐ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας.

4) *Στογιάντζιος ἱατρὸς*, εἶναι ὁ Στογιάννος Τσομακῶφ, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Σάλτζου, μεγάλως δρᾶσας ὡς ἐκπρόσωπος τῶν Βουλγάρων τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως κατὰ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιαστικὸν τὸν ὑπὲρ αὐτοκεφάλου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνα. Τρόφιμος τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς καὶ εἶτα τῆς τοῦ Καίρη ἐν Ἄνδρῳ ὡς ὑπότροφος τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἐξυπηρέτησε τὴν Βουλγαρικὴν ἀναγέννησιν ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν στυλοβατῶν αὐτῆς. Αἱ κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ διαθέσεις του κατεφάνησαν ἅμα τῇ ἐξ Ἰταλίας ἐπανόδῳ του ὡς ἱατροῦ εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου ἐγκατεστάθη. Τῷ 1848 ἐτελοῦντο αἱ ἐνιαύσαι ἐξετάσεις τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς, εἰς ἃς παρέστη. Ὁ πνευματικὸς του πατήρ καὶ προστάτης μητροπολίτης Νικηφόρος παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ ὀλίγας λέξεις ἐπὶ ταῖς ἐξετάσεσι. Λαβὼν τὸν λόγον προθύμως, ἀφοῦ πρῶτον ἐπήνεσε τὴν κοινότητα διὰ τὰς καταβαλλομένας ὑπ' αὐτῆς φροντίδας περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας ἐτόνισεν ὅτι αὕτη πολὺ χωλαίνει ἐκ τοῦ ὅτι γίνεται οὐχὶ ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ τῶν μαθητῶν, οὔτινες εἶναι *Βούλγαροι* (!). Διότι οὗτοι χάνουσι τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν κτῆσιν ὠφελίμων γνώσεων. Τοῦτο ἐξέπληξε τοὺς παρισταμένους. Ἐκτοτε δὲ ἤρξατο ὁ φανερός ἀγὼν τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἰθυόντων τὴν Βουλγαρικὴν κίνησιν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ (S. Salkan-djiew, ὁ ἱατρὸς Σ. Τσομακῶφ, ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἑφημερ. τοῦ δήμου τῆς Πλόβδηφ, ἔτ. 1933, ἀρ. 128—129 καὶ ἔτ. 1937 ἀριθ. 205).

5) *Γεώργιος Στογιάννοβιτς*, υἱὸς τοῦ τζορμπατζῆ Στογιάννου Θεοδώροβιτς καὶ τῆς Ἑλληνίδος Ἑλένης Πολίτογλου, χήρας Κ. Κεντιντένογλου. Ἐχων μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ παιδιόθεν ἐκπαιδευθεὶς ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠλλήνιζε καθ' ὅλα. Κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του ἱατροῦ Τσομακῶφ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἐθνισμὸν τοῦ γενόμενος μέλος τῆς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρικῆς ἀναγεννήσεως κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ δρασάσης τριανδρίας, (*Т. Тσουкалѧ*, ἡ Βουλγαροσλαβικὴ συμμορία καὶ ἡ τριανδρία αὐτῆς, σελ. 52, κεφ. 6, ἔτ. 1859). Ἡ μεγάλη οἰκία του ἔκειτο νοτιῶς τοῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος ὁμοροῦσα τῇ τοῦ Μήτσορα. Ἐπυρπολήθη ταυτοχρόνως μετ' αὐτῆς. Ἡ σύζυγός του ἦτο Ἑλληνίς, θυγάτηρ τοῦ ἱερέως τῆς Παναγίας Ἰωσήφ (Παπασιοῦτα), ὅστις ἕνεκα τῆς συγγενείας ταύτης παρέμεινεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν τῆς ἱερουργῶν ἑλληνιστί, διότι ἠγγνοίε τὴν Βουλγαρικὴν.

ποιήθησαν ὅτι εἰς ἀμφοτέρως τὰς διαλέκτους ἀνεγνώσθη ὁ Ἀπόστολος καὶ τὰ λοιπά, τρέχουν πρὸς τὸν Πασιᾶν, τὸν εἰδοποιοῦν κατηγοροῦντες τὸν κύριον Δημητρίαν. Ὁ Πασιᾶς, πού, ὡς προεῖπον, (ἦτο) ἐξαγορασμένος παρὰ τῶν Βουλγάρων, εὐθὺς μετακαλεῖ τὸν κύριον Δημητρίαν, χωρὶς καὶ νὰ περιμένη διὰ ν' ἀπόλυση ἢ ἐκκλησία, τὸν ἐπιπλήττει καὶ δὲν τὸν ἄφησεν οὔτε νὰ ὀμιλήσῃ οὔτε νὰ ἐξηγηθῇ, πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα. Ὁ Σάλτζιος^α ἦτον εἰς τὸ τσιφλίκι του, ὅπου ἐξεπίτηδες ἐπῆγεν. Ὁ Στογιάντζιος ἰατρός εὐθὺς στέλλει ἀνθρώπους, τὸν εἰδοποιεῖ καὶ ἔρχεται διὰ νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν πρόοδον τῶν σχεδίων των.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατρεξάντων τὰ παιδιὰ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν ἤρεθίσθησαν. Τῇ ἐπαύριον τὰ Βουλγαροπαῖδια τῆς Βουλγαρικῆς σχολῆς, — ἅτινα εἶναι ὅλα ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς πολιτείας μας, — ἦλθον πάλιν τὸ πρωὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας μετὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως καὶ τὴν παρελθοῦσαν πρωΐαν, εἰσερχόμενα ἐκ διαλειμμάτων καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς εἰσόδους τοῦ ναοῦ, διαμεριζόμενα δὲ εἰς τοὺς χοροὺς τῶν ψαλτῶν ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ προετοιμαζόμενα νὰ φέρουν χειροτέραν ταραχὴν τῆς προηγηθείσης· διεκρίνοντο ἀπὸ τὸ φέρεσιμόν τους, ὅπου ὡς ληστὰὶ ἦσαν.

Ἐλθόντος τοῦ καιροῦ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου ἤρχισεν ἐν Γραικικὸν παιδί νὰ τὸν ἀναγινώσκῃ· εὐθὺς τὰ βουλγαροπαῖδια ὄρμησαν καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ κτυποῦν· ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τᾶλλα Γραικικὰ παιδιὰ ὄρμησαν νὰ κτυποῦν. Τότε καὶ αὐτὰ ὑπερασπιζόμενα τὸν ἑαυτὸν των ἤρχισαν κατὰ τὰ βουλγαροπαῖδια μετὰ τὰς χεῖρας ν' ἀντιπαλαίουν, ἐπειδὴ τὰ βουλγαροπαῖδια ἤρπασαν μανουάλια, σιανδάνια καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐτύχαινε διὰ νὰ κτυποῦν. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν παλαιστράν ἀνεκατεύθησαν καὶ οἱ μεγαλύτεροι διὰ νὰ τὰ καθησυχάσουν καὶ χωρίσουν. Ὁ διάκονος τοῦ Παΐσιου, ὅστις ἐξεπίτηδες ἐστάλη παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ὄχι νὰ ἱεουργήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐνοχοποιήσῃ μᾶλλον, εὐθὺς εἰδοποιεῖ τὸν Παΐσιον διὰ τὴν ταραχὴν, αὐτὸς δὲ ὢν προδιατεθειμένος καὶ ἔχων προητοιμασμένον τηλεγράφημα διὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν διαλαμβάνον ὅτι οἱ Γραικοὶ ξυλοκοποῦν τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ γίνονται δαρμοὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ παλαιστραὶ, ἀμέσως χωρὶς νὰ περιμένη τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ κάμῃ ἔρευναν ὀκρὶβῆ, πῶς συνέβη ἢ ταραχὴ καὶ πόθεν ἔγινεν ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ λοιπά, στέλλει τὸ προετοιμασθὲν πρὸ μιᾶς ἐσπέρας τηλεγράφημα καὶ τὸ διαβιβάζει εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν.

6) Σάλτζιος Ἰωάννου ἢ Ἰωάννοβιτς ἢ Τσομακόφ, κατ' ἰδίαν του ὑπογραφὰς ἐν τῷ κώδικι Νικηφόρου (1850 1865) ἐξ Ἀβραδάλων (Κορυψοτίτης) ἐγκαταστάς εἰς Φιλιππούπολιν τῷ 1842. Ἀναμειχθεὶς εἰς βελγικτίας ἐπλουτίσθη καὶ μεταλαβὼν τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν ἀνεμίχθη εἰς τὰ κοινοτικά ἐκλεχθεὶς Μιλὲτ βεκίλης καὶ δημογέρον. Εἰς ἐκ τῆς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρικῆς ἀναγεννήσεως κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ δρασάσης τριανδρίας. (II. Τσουκαλά, αὐτόθι).

Μετὰ μίαν ὥραν, ἀφοῦ τὰνωτέρω συνέβησαν, ἐπῆγα εἰς τὴν μητρόπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἁγίου Σαμοκοβίας, ὅστις εἶχεν ἔλθει τὴν προηγουμένην ἑσπέραν· μετὰ μικρὰν ἄλλην συνδιάλεξιν ὁ Φιλιππουπόλεως με διηγεῖται τὰ διατρέξαντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, τὰ ὅποια καὶ ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Τῷ ἐζήτησα τὸ ἀντίγραφον τοῦ τηλεγράφου του· μ' ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐκράτησεν, ἀλλὰ προφορικῶς με εἶπε τὴν ἔννοιαν τοῦ τηλεγράφου του διαλαμβάνουσαν τό : ὅτι «καθ' ἦν στιγμήν σῶς γράφω, με εἰδοποίησαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ὅτι ἐντὸς τοῦ ναοῦ ξυλοκοπήματα καὶ δαρμοὶ γίνονται» Εἰς ταῦτα τῷ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἔκαμε καλῶς βιασθεὶς τόσον καὶ μὴ ἐξετάσας ἀκριβῶς τὰ τρέξαντα. Με λέγει : «Τί νὰ κάμω ; νὰ κλείσω τὴν ἐκκλησίαν» ; Τὸν ἐπαρεκάλεσα παρόντος καὶ τοῦ ἁγίου Σαμοκοβίας, [ὅτι] ἐπειδὴ πρόκειται νὰ γράψω με τὴν πρόστιαν, νὰ προσκαλέσῃ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοὺς ἐνορίτας, νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβῶς καὶ ἀμερολήπτως τὴν ὑπόθεσιν, νὰ πληροφορηθῇ τὴν ἀλήθειαν, καθ' ὅσον δυναθῇ καὶ αὐτὴν νὰ μεταδώσῃ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Τὸν ἐπαρεκάλεσα προσέτι νὰ μὴ οἰκειοποιηθῇ μέρος κανὲν ἐκ τῶν δύο, διότι τοῦτο θὰ ἐπιφέρῃ ἔριδα καὶ ψυχρότητα μεταξὺ τῶν δύο ἔθνων. «Μάλιστα, με λέγει, ἀφοῦ ἐξετάσω ἀκριβῶς καὶ πληροφορηθῶ καλῶς, τότε θὰ γράψω». Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ ἅγιος Σαμοκοβίας πρὸς τὸν Παῖσιον λέγων : «Δέσποτά μου, καθ' ὅσον ἐπληροφορήθην ἔξωθεν, οἱ ἄνθρωποι λέγουν ὅτι οἰκειοποιήθης τοὺς Βουλγάρους καὶ αὐτοὺς θέλεις νὰ ὑποστηρίξῃς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθὴ σκέψις. Ἐγὼ ὡς φίλος σου σὲ λέγω ταῦτα, ἅτινα ἠδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ ἐντεῦθεν». Ὁ κύρ Παῖσιος λοιπὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι εἶναι τάχα ἀμερολήπτως. Ἰδοὺ ὁ ἅγιος Σαμοκοβίας εἶναι αὐτόσε δύναται νὰ ἐρωτηθῇ καὶ δὲν ἐλπίζω νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅ,τι ἤκουσε καὶ εἶδεν.

Ὁ καλὸς ὁμως Παῖσιος χωρὶς νὰ συνάξῃ τοὺς ἐνορίτας ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, χωρὶς νὰ κάμῃ τὴν παραμικρὰν ἐξέτασιν, ἔγραψε πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τί ἔγραψε, μόνος του οἶδε μετὰ τῶν Βουλγάρων.

Ἐνῶ ἤμουν εἰς τὴν μητρόπολιν, ἦλθε ζαπτιὲς⁷⁾ τοῦ πασιᾶ⁸⁾ μας καὶ μ' ἐζήτησε νὰ ὑπάγω. Ἐπειδὴ σὲ θέλει ὁ Πασιᾶς, με λέγει ὁ κύρ Παῖσιος, ὅτι «ὁ Πασιᾶς καὶ πρὸς ἐμὲ ἐμήνυσε νὰ ὑπάγω μετὰ τοῦ ἁγίου Σαμοκοβίας». Ἐγὼ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀνεχώρησα καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ κατάστημά μου, διὰ νὰ θεωρήσω τινὰς ὑποθέσεις μου, ὅπου εἶχον. Ἔως νὰ τελειώσω τὰς ἐν τῷ καταστήματι ὑποθέσεις μου, ἦλθον ἄλλοι δύο ζαπτιέδες ἐπανειλημμένως [καὶ] προσκαλοῦντές με ὅσον ταχύτερον νὰ ὑπάγω, διότι με ζητεῖ ὁ Πασιᾶς. Ἀνεχώρησα λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἀμέσως διευθυνόμενος πρὸς τὸ πασιᾶ-καπισί* εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν κάμαραν ἀκούω νὰ φωνάζῃ ὁ Σάλ-

7) Ζαπτιὲς, ἢ λ. τουρκικὴ=χωροφύλαξ.

8) Πασιᾶ καπισί, ἢ λ. τουρκικὴ=αὐλὴ τοῦ Πασιᾶ, τὸ ἄλλως λεγόμενον κο-
νάκ=διοικητήριον.

τζιος κατὰ τοῦ Δημητρίου τὰ ἐξ ἀμάξης παρόντος τοῦ Πασιᾶ μας, τοῦ Μητροπολίτου μας καὶ τοῦ ἁγίου Σαμοκοβίας, ἦτον δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Γεώργιος Στογιάννοβιτς. Ἀφοῦ ἐκάθισα, μ' ἐρωτᾷ ὁ Πασιᾶς, ἂν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἀνεγινώσκοντο ἀνέκαθεν Βουλγαρικά. Ἐγὼ δὲν τῷ ἀπήντησα. Πάλιν μὲ ξαναρωτᾷ. Τῷ ἀπεκρίθην «δὲν γνωρίζω· ἴδου ἐδῶ εἶναι οἱ ἐνοριῖται, ὁ Μητροπολίτης, αὐτοὺς ἐρωτήσατε νὰ σᾶς πληροφορήσουν». Εἰς ταῦτα μὲ λέγει ὁ Πασιᾶς : «ὁ Μητροπολίτης λέγει ὅτι ἀνεγινώσκοντο». Τότες ἐγὼ ἐρωτῶ τὸν Μητροπολίτην : «Δέσποτά μου, πότες ἀνεγινώσκοντο Βουλγαρικά εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας» ; Μ' ἀπαντᾷ : «Ἐγὼ ὅταν ἱερουροῦσα, ἔλεγον ἀπὸ κανέν(α) Βουλγαρικὸν λόγον». Τότε τὸν λέγω : «Τοῦτο δὲν ἔχει τινὰ βασιμότητα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξετάσεως τοῦ Πασιᾶ μας· ἐπειδὴ, ἂν σεῖς εἰς διάστημα 6 ἢ 3 μηνῶν ἐλέγατε ἅπαξ εἰς τὴν ἱερουργίαν σας 10 ἢ 15 λέξεις Βουλγαρικάς, δὲν σημαίνει τι καὶ οὔτε δύνανται νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἀνεγινώσκοντο ἀνέκαθεν Βουλγαρικά· διότι οὔτε οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς γνωρίζουν Βουλγαρικὸν κἄν γρῦ, οὔτε ὑπάρχει Βουλγαρικὸν βιβλίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πῶς λοιπὸν δύνασθε νὰ ὁμολογήσητε καὶ βεβαιώσητε ὅτι ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν ἀνεγινώσκοντο Βουλγαρικά ; Ἡ ἀπολογία σου αὐτὴ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὸ προκειμένον». Εἰς ταῦτα λέγει ὁ Μητροπολίτης ὅτι «εἰς μόνον τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου δὲν ἀνέγνωσα οὔτε εἶπον λέξιν Βουλγαρικὴν ἐν ὄλῳ τῷ διαστήματι τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου»· καὶ ταῦτα λέγων πρὸς τὸν Πασιᾶν ἀπετείνετο, ἐβεβαίωσε δὲ ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας οὔτε Βουλγαρικὸν βιβλίον ὑπάρχει οὔτε οἱ ἱερεῖς Βουλγαρικά γνωρίζουν.

Περὶ τὰ τέλη τῆς προορηθείσης ἐρεῦνης τῆς συνδιαλέξεως ὁ Σάλτζιος ἤρchiσεν αὐθαδῶς καὶ ἀναισχύντως νὰ ἐξυβρίζη τὸν Δημητρίαν καὶ νὰ τῷ λέγη αἰσχρολογίας τοιαύτας, ὅπου οὔτε εἰς τὰ καπηλεῖα ἀκούει τις, ὅχι δὲ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Πασιᾶ καὶ ἄλλων ἀξιοτίμων προσώπων. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑβριστικῶν λόγων τῷ ἔλεγεν ὅτι ἦλθεν ἐξόριστος ἀπὸ Μέτσοβον καὶ διὰ τῆς προστασίας καὶ ἰδρωῶτος τῶν Βουλγάρων χρηματίσας ὀλίγον θέλει ἤδη νὰ τακτοποιήσῃ ἐκκλησίαν καὶ ἀνθρώπους, ἐνῶ δὲν εἶναι ἱκανὸς τὸν ἑαυτὸν του νὰ τακτοποιήσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅμοια αὐτῶν καὶ χειρότερα. Ταῦτα δὲ μὲ τόσην αὐθαιρεσίαν ἐξεφράζετο ὁ Σάλτζιος ἐνώπιον τοῦ Πασιᾶ, ὥστε ἐνοεῖτο πῶς ἦσαν συναγορευόμενοι, διότι ὁ Πασιᾶς οὔτε λέξιν ἐξέφραζε κατὰ τοῦ Σάλτζιου διὰ νὰ σιωπήσῃ ἢ ὀλίγον χαμηλότερα νὰ ὁμιλήσῃ· ἐπειδὴ αὐτὸς βεβαίως εὐχαριστεῖτο νὰ ἐξυβρίζηται ὁ Δημητρίος ἐκ τοῦ Σάλτζιου καὶ νὰ αἰσχρολογῆται.

Ἐπὶ τέλους ὁ ἅγιος Σαμοκοβίας βαρυνθεὶς ἐκ τῶν τοιούτων αἰσχρολογιῶν καὶ κραυγῶν τοῦ Σάλτζιου ἐσηκώθη ν' ἀναχωρήσῃ λέγων ὅτι τῷ ἔγι-

νεν ἀχαμνά⁹· μετ' αὐτοῦ ἀνεχώρησε καὶ ὁ κῦρ Παῖσιος, ὁμοίως καὶ ὁ Γεώργιος Στογιάννοβιτς καὶ ὁ Δημητρίκας. Ἀναχωροῦντος δὲ τοῦ Παΐσιου τῷ εἶπεν ὁ Πασιᾶς ἐγγράφως νὰ δώσῃ τὴν μαρτυρίαν ὅτι ἀνέκαθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας ἀνεγινώσκοντο Βουλγαρικά, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Παῖσιος καὶ τὴν ἔδωκεν, ἀλλὰ πῶς διαλαμβάνει ἀγνοῶ.

Πλησίον τοῦ Πασιᾶ ἔμεινα ἐγὼ μὲ τὸν Σάλτζιον, ὅστις πάλιν ἤρχεισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς κατὰ τοῦ Δημητρίκου κατηγορίας, τὸν ὁποῖον ἀφοῦ ἀρκετὰ ἤκουσα, ἀκολούθως τῷ εἶπον νὰ παύσῃ πλέον, διότι καθὼς βλέπω τοὺς σκοπούς των, δὲν ἔχουν αἴσια ἀποτελέσματα. Εἰς ταῦτα μ' ἀπήντησεν ὁ Πασιᾶς· «γὰ τὰ διορθώσωμεν Μιχαλάκι». «Πολὺ καλά, ἐφέντη μ', τῷ λέγω, καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ, νὰ καθησυχάσουν καὶ διορθωθοῦν, ἀλλὰ δὲν βλέπω τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ σκοπούς των νὰ κλίνουν εἰς καθησίχασιν καὶ φιλίωσιν· διὸ καὶ διόλου δὲν μ' ἀρέσουν· ἄμποτες ὅμως ὁ Θεὸς νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸ καλὸν καὶ μὲ τὸ χιμέτι σας¹⁰ νὰ διορθωθοῦν». Ταῦτα δὲ εἶπον, ὡς νὰ τὸ ἐπροφήτευσεν ἡ ψυχὴ μου. Ἀφοῦ δὲ ἡ ὥρα ἔγιγε 12, ἀνεχωρήσαμεν».

Σημειώσεις. Τοῦτο τὸ ἐγγραφον, ὡς καὶ τὰ ἀκόλουθα, προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλληνικοῦ οἴκου Γκιουμουσγκερδάνη, ὅπερ ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Ἀθανάσιος Δημητρίου Γκιουμουσγκερδάνη, νῦν διαμένων ἐνταῦθα, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ παραχωρήσῃ ἡμῖν πρὸς μελέτην. Περὶ τοῦ εὐγενοῦς καὶ φιλογενοῦς τούτου οἴκου, ὅστις ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα γενεὰς ὑπεστήριξε τὸν κινδυνεύοντα ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμὸν κατὰ τοὺς δευτέρτους φυλετικούς ἀγῶνας μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ἀγωνιζομένων τῶν μὲν πρὸς διαφύλαξιν τῆς πατροπαραδότου των γλώσσης καὶ θρησκείας μετὰ τῶν εὐαγῶν κοινοτικῶν των ἰδρυμάτων, τῶν δὲ πρὸς ἐθνικὴν των ἐπικράτησιν καὶ κατάπνιξιν τοῦ αὐτόθι ἑλληνισμοῦ παντὶ μέσῳ, θεμιτῷ τε καὶ ἀθεμίτῳ, ἐγράψαμεν ἄλλοτε. (Ἴδε Κ. Μυρτζ. Ἀποστολίδου, Μνημόσυνα Γκιουμουσγκερδάνη ἐν Ἑρραμικοῖς, τόμ. Γ' ἔτ. 1913, σελ. 400 καὶ ἐξῆς).

Τὸ ἐγγραφον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Ἐκθεσις τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας συμβάντων ἀτοπημάτων ἐκ τῶν Βουλγάρων, Πασιᾶ μας καὶ Μητροπολίτου μας» καὶ εἶναι ἀχρονολόγητον, ἀνυπόγραφον καὶ ἄνευ διευθύνσεως τοῦ πρὸς ὃν ἀπεστάλη. Προφανῶς εἶναι ἀνίγγραφον ἐκθέσεως τοῦ Μιχαὴλ βέη πρὸς τι ἐπίσημον πρόσωπον ἢ ἀρχὴν τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει, (ἰδὸν ὁ ἅγιος Σαμοκοβίου εἶναι αὐτόσε· δύναται νὰ ἐρωτηθῆ)—ἀποκλειομένου τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἐφόρου, μητροπολίτου Ἡρακλείας,—συνταχθείσης καθ' ὑπαγόρευσιν ὑπὸ τινος τῶν γραμματέων τοῦ ἐμπορικοῦ του οἴκου. Ἄν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ

9) Ἀχαμνός καὶ χαμνός· λέξις συνήθης ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Φιλιππουπολιτῶν καὶ Στενιμαχιτῶν. Πιθανὸν ἐκ τοῦ χαῦνος. Τὰ ἀχαμνά=τὰ ἀνδρῆκα αἰδοῖα, ὡς χαῦνα, εὐπαθῆ. Ἀχαμνά μοῦ γίνεται=ἀδιαθετῶ. Ὁ δάσκαλος εἶναι χαμνός=κακός, αὐστηρός.

10) Χιμέτι, ἡ λ. τουρκικὴ=φροντίς, προσπάθεια.

γραφικοῦ τοῦ ἀντιγράφου χαρακτηῆρος, παρεμφεροῦς πρὸς τὸν ἐξ ἄλλων ἐγγράφων γνωστὸν ἡμῖν καὶ ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης ἐν γένει, συντάκτης καὶ ἀντιγραφεὺς τῆς ἐκθέσεως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ λόγιος Φιλιππουπολίτης Στέφανος Χατζόπουλλος, ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν διατελέσας γραμματεὺς τοῦ οἴκου. (Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Στέφανος Χατζόπουλλος, ἐν Θρακικοῖς, τόμ. ΙΒ' ἔτ. 1939, σελ. 414—416). Τὸ ἀντίγραφον εἶναι ἐπιμελῶς γεγραμμένον ἐπὶ συνήθους ἐπιστολικοῦ χάρτου κυανόχρου (0.22 × 0.27 τοῦ μ.) καὶ καταλαμβάνει σελίδας 5 καὶ ἔτι πρὸς.

Ἐκ τῆς ἐν τέλει τῆς ἐκθέσεως φράσεως τοῦ Βέη πρὸς τὸν Πασᾶν περὶ τῶν Βουλγάρων : «δὲν βλέπω τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τοὺς σκοποὺς των νὰ κλίνουν εἰς καθυσύχασιν καὶ φιλίωσιν» καὶ τῆς «ταῦτα δὲ εἶπον, ὡς νὰ τὸ ἐπροφήτευσεν ἡ ψυχὴ μου», εἰκάζεται ὅτι ἡ ἐκθεσις συνετάχθη μετὰ τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου τοῦ 1859, καθ' ἣν ὁ ναὸς κατελήφθη βιαίως καὶ ὄριστικῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῇ βοήθειᾳ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ τῇ συμπράξει τοῦ μητροπολίτου βουλγαροφίλου Παΐσιου.

Ἡ τοῦ ἐγγράφου σπουδαιότης ἔγκειται εἰς τὴν λεπτομερῆ τῶν κατὰ τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ ἐξελεγχθεισῶν σκηνῶν ἀφήγησιν κατὰ τὰς ἐγκύρους τοῦ Βέη πληροφορίας, γνωστῶν ἡμῖν μέχρι τοῦδε ἐκ Βουλγαρικῶν πηγῶν καὶ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς μεγάλης βουλγαροφιλίας τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1857 (φθίνοντος) διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας (μουτσαρίφη) Χασὰν πασᾶ, ὑποστηρίζοντος ἀναφανδὸν πᾶσαν τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνέργειαν καὶ αὐτὴν τὴν καταφύρωσις ἀδικον. Αὕτη ἡ μεροληπτικὴ τοῦ Πασᾶ διαγωγή κατὰ τὸν Βέην, δυνάμενον ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ Τούρκους σχέσεων του νὰ διαπυρηνθάνηται τὰ πάντα ἀσφαλῶς, προήρχετο οὐ μόνον ἐξ ἰδιοτελείας αὐτοῦ ἐξηγορασμένου ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχυροῦ Σαδῆκ πασᾶ, ἐξιλαμισθέντος Πολωνοῦ καὶ ὡς Σλαύου φίλα φιλοῦντος τοῖς Βουλγάροις. Οὐχ ἦτιον ἐπέδρων εἰς τὰς πράξεις του καὶ δύο ἕτεροι ἐν Φιλιππουπόλει σύμβουλοί του, Πολωνοὶ καὶ αὐτοί, ὁ ἰατρός του καὶ ὁ Κλημὲντς βέης, οἵτινες ἐβοήθουν τοὺς Βουλγάρους ὡς ὁμόφυλοί των, οὐχὶ ὁμως καὶ ἀνιδιοτελῶς.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατὰ τοὺς τέσσαρας πρώτους αἰῶνας ἡ ἐν Φιλιππουπόλει ὑπαρξίς Βουλγάρων, τ. ἔ. ὀρθοδόξων χριστιανῶν μετὰ Βουλγαρικῆς συνειδήσεως καὶ γλώσσης φαίνεται ἡμῖν ἀμφίβολος. Διότι οἱ μὲν ἐκκληφθέντες ὑπὸ τινων περιηγητῶν ὡς Βούλγαροι ἕνεκα τῆς βουλγαροφωνίας των εἶναι οἱ Παυλικιανοὶ (Μανιχαῖοι), ἐγκαταστάντες εἰς τὴν ἐπὶ βυζαντινοκρατίας παλαιὰν τῶν προγόνων των συνοικίαν μετὰ τὴν ἄλωσιν (1363) ἀπὸ τῶν πέραν τοῦ Ἐβρου συνοικισμῶν των, ὅπου μετὰ τὴν Βουλγάρων ὡς γεωργοὶ ζῶντες ἐκτήσαντο τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ ρουφειοῦ τῶν ἀμπατζήδων καὶ ἐν τοῖς κώδιξι τῆς Μητροπόλεως ἀπαν-

τῶντες εὐαριθμοὶ βουλγαρῶνυμοι μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι ἐξηλληνισμένοι Βούλγαροι, οἵτινες διαλειπόντως ἐκ τῶν περὶ τὴν πόλιν Βουλγαρικῶν κωμῶν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἐγκαθιστάμενοι μεταξὺ συμπαγῶν Ἑλλήνων ἀπέβαλον τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὸν ἐθνισμὸν των ὡς ὀλίγοι.

Ὁ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν (1362 ἢ 1363) τῆς κατὰ τὸν Καυτακουζηνὸν *θαυμασίας καὶ μεγάλης* (τῷ 1344) *Φιλιππουπόλεως* ὑπολειφθεὶς πληθυσμὸς ἦτο Ἑλληνικός. Οὗτος συνέπηξε τὴν ὀρθόδοξον Κοινότητα συσπειρωθεὶς περὶ τὴν ἀνιδρυθεῖσαν τῆς ἐπαρχίας Μητροπόλιν τῷ 1455, ἐλαττωθεὶς δὲ τῷ 1578 εἰς 250 ψυχὰς μᾶλλον οἴκους κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Gerlach, ἐκτουρκισθείσης πλήρως τῆς πόλεως διὰ τοῦ ἐποικισμοῦ πολλῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Μωαμεθανῶν, ἤρξατο πάλιν ἀξαναόμενος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος διὰ μεταναστῶν ἐκ τῶν νοτίων ἑλληνικῶν μερῶν. Ὁ Riccaut τῷ 1665 διελθὼν τῆς πόλεως οὐδεμίαν Βουλγάρων μνείαν ποιεῖται, λέγει δὲ ρητῶς ὅτι οἱ ἐγκατοικοὶ ἦσαν *Τούρκοι καὶ Ἕλληνες, ἀπόχθονες καὶ μέτοικοι, ἔχοντες Ἕλληνα μητροπολίτην καὶ Ἕλληνας ἱερεῖς.*

Εὐφρεῖς ὡς συνήθως ἔμποροι οἱ Ἕλληνες καὶ δεξιὸι χειροτέχναι καὶ ἐπιτηδευματῖαι ζῶντες ἐν τουρκοκληθεῖ πόλει, κέντρῳ γονιμωτάτης πεδιάδος καὶ σταθμῷ συγκοινωνιῶν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς αὐτοκρατορίας μερῶν, ἀνέπτυξαν καὶ προήγαγον τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἔμπορίαν βαθμηδόν, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ βίος τοῦ ραγιαῖ ἐγένετο ἀνετώτερός πως, καὶ διοργανώσαντες τὰ χειροτεχνικὰ ἐπαγγέλματα εἰς συστήματα (ρουφέτια) ἐπέβαλον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ἀγορὰν, λαλουμένην ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπίσημον Τουρκικὴν. Ἐκ τούτου οὐδαμῶς εἶναι ἀνεξήγητος ὁ τῶν εὐαριθμῶν διαλειπόντως ἐγκαθισταμένων παρὰ τοῖς Ἕλλησι Βουλγάρων ἐξελληνισμὸς, ὃν διηυκόλυνε καὶ τὸ ὁμόθησκον, ἢ ἔλλειψις παρ' αὐτοῖς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἢ ἐπιγαμία καὶ ἢ ἀστική ἑλληνικὴ δίαιτα.

Τοῦ ἐξελληνισμοῦ δὲ τούτου δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποστῶσι καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἀρξάμενοι συμπαγῶς νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν πόλιν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των Βούλγαροι ἐξ Ἀβραδάλων (Κοπρειοστίτης) Καρλόβου, Τρέβνης, Σόποτς καὶ ἄλλων Βουλγαρικῶν ἐπὶ τοῦ Αἴμου κωμῶν ἕνεκα ἀσφαλείας ἀπὸ τῶν ληστικῶν τῶν Κυρτζαλήδων ἐπιδρομῶν, ὡς ἐν μέρει καὶ οἱ μετακομισθέντες κατὰ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ὑπὸ τῶν γαιοκτημόνων Ὀθωμανῶν ἀγορῆται Βούλγαροι χάριν καλλιιεργείας τῶν κτημάτων των καὶ συνοικισθέντες πλησίον τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα μετενεχθέντων καὶ ἐξηλληνισμένων ἤδη ὁμογενῶν των ἐν τοῖς ἐκατέρωθεν τοῦ Ἐβρου ἐκτὸς τῆς πόλεως προαστείαις Μαρασίῳ καὶ Πέραν (Καρσί-ἀκά).

Οἱ νεήλυδες οὗτοι Βούλγαροι ἐγένοντο ἀσπασίως δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ὡς ὁμόδοξοι, εὔποροι δὲ ὄντες καὶ ἐπαγγελματῖαι διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τιμιότητός των ταχέως ἀνεδείχθησαν ἐν τε τῇ ἀγορᾷ

καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Πάντες δέ, ὡν πολλοὶ συνῆψαν καὶ δι' ἐπιγαμιῶν συγγενικοὺς δεσμοὺς μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Ἑλλήνων, συνέζων ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ ὡς μέλη τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος. Ἀνεξαιρέτως δέ, δυνατὸν εἶπεῖν, καὶ οὗτοι ἠλλήνιζον οὐ μόνον καλοῦντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς Γραικοὺς καὶ αἰσχυρόμενοι νὰ μνημονεύσῃ τὴν Βουλγαρικὴν τῶν καταγωγῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν οἴκοι καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ λαλοῦντες, ἀλληλογραφοῦντες καὶ ὑπογράφοντες ἑλληνιστί, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων μεταλαμβάνοντες καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις ἐκπαιδεύοντες. Τινὲς δὲ τούτων, ἰδίως οἱ λεγόμενοι *βεργλιτσηδες*, τ. ἔ. οἱ μισθοῦμενοι παρὰ τῆς Ὄθωμανικῆς κυβερνήσεως τὸν φόρον *βεργλίκ*, ἦτοι τὴν εἴσπραξιν τῆς δεκάτης τῶν νεμομένων ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ τῶν πεδιάδων τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ποιμνίων, ὑπερπλουτισθέντες κατώρθωσαν ἐν βραχεῖ χρόνῳ οὐ μόνον παρὰ ταῖς τοπικαῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς νὰ ἰσχύωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας νὰ ἐπιβάλλωνται προσερχόμενοι προστάται αὐτῶν κατὰ τοὺς τότε ἀνωμάλους ἔνεκα τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους· ἔνεκα δὲ τῆς ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ, ὡν παρὰ πᾶσιν ἐτύγχανον ἐξελέγοντο καὶ δημογέροντες καὶ ἔφοροι τῶν σχολείων καὶ τοῦ νοσοκομείου καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἑλλ. μονῶν καὶ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Κατὰ τὰ τελευταῖα δ' ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Νικηφόρου (1824—1850) συνέβη ἢ τε μητρόπολις καὶ ἡ κοινότης αὐτὴ νὰ διευθύνηται σχεδὸν ὑπ' αὐτῶν ἐχόντων ὑποχείριον τὸν Μητροπολίτην ἔνεκα τῆς ἰσχύος τῶν παρὰ τε ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς καὶ αὐτῷ τῷ Πατριαρχεῖῳ. (Ἴδε *Τσουκαλᾶ Γ'*. Ἡ Βουλγαροσλαβικὴ συμμορία κτλ. σελ. 14 καὶ ἐξῆς).

Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος δυνατὸν εἶπεῖν ὅτι οἱ ἐν Φιλιππουπόλει Βούλγαροι ἠλλήνιζον, οὗτοι δὲ ἦσαν τὸ ἐν δωδέκατον τῶν οἰκούντων τὴν ἀκρόπολιν, ὡν οἱ ἡμίσεις γνήσιοι Βούλγαροι ἐκ καταγωγῆς, οἱ δ' ἄλλοι ἐπίμεικτοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὀλίγοι δὲ ἐκ τῶν οἰκούντων τὴν κάτω πόλιν, οἰκουμένην τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἰθαγενῶν Ἑλλήνων, Ἡπειρωτῶν καὶ μετοίκων ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῶν κωμῶν Βοδενῶν, Κουκλένης καὶ τοῦ Στενιμάχου, (Ἴδε, *Γ'*. *Τσουκαλᾶ*, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1851, σ. 44, σημ. λθ'). Τοῦ ἐξελληνισμοῦ αὐτοῦ ἕτεροι ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα: α') τὸ γ' ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τῆς πολυμελεσετέρας καὶ πλουσιωτέρας συντεχνίας (ρουφετίου) τῶν ἀμπατζήδων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1804, ἧς τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν μελῶν τῶν λαβόντων τεστίριον τῷ 1817 ἦσαν βουλγαρῶννυμοι, ἐξηλληνισμένοι ἐκ προγόνων ἢ τότε: «ἕτερογενῆς δὲ ἦτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαῖστωρ νὰ μὴ γίνεταί ποτε (ἴδε *Μυρτ.* Ἀποστολίδου: Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ κτλ. Θησαυροῦ, τόμ. Γ' ἔτ. 1936—37, σελ. 172 § 11 καὶ ἐξῆς). β') ἡ τοῦ Κ. Οἰκονόμου μαρτυρία τῷ 1819 ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς πόλεως

ἦσαν Ρωμαῖοι λαλοῦντες τὴν ἀπλὴν Ἑλληνικὴν (ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, σελ. 28), γ') ἢ μὴ περὶ Βουλγάρων μνεῖα τῷ 1833 τοῦ ποιητοῦ Λαμαρτίνου, δεξαμένου ἐν τῷ ἐν ᾧ ἐξενίσθη οἴκῳ τοῦ Ἑλληνος Γεωργίου Μαυρίδου τὰς ἐπισκέψεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἑλλήνων, Ἀρμενίων καὶ τῶν Τούρκων καὶ ἀποδόντος αὐτὰς (Voyage en Orient, 1831—1833, Paris, ἔτ. 1881, τόμ. II, σελ. 250), δ') ἢ τοῦ Γ. Τσουκαλά, σχολάρχου τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς κατὰ τὰ ἔτη 1832—1835, μαρτυρία ὅτι ἔφοροι τῆς σχολῆς ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Βούλκος καὶ Στογιάννος Θεοδώροβιτς, Ἀντώνιος Στογιάννοβιτς (Βούλγαροι τὴν ἐθνικότητα τζορμπατζήδες, ὧν ὁ τρίτος ἐξηλληνισμένος ἐκ προγόνων καὶ συνέταιροι τοῦ Γ. Μαυρίδου) καὶ οἱ Ἀθαν. Δημ. Γκιουμουσγκερδάνης καὶ Λάμπρος Παπασαουλ (Ἑλληνες πρόκριτοι), ὧν πάντων ὡς φιλομούσων ἐπαινεῖ τὴν ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς (Γραμματικὴ τῆς Ἑλλ. γλώσσης, Κων)πολις, ἔτ. 1835 ἐν τῇ ἀφιερώσει, ε') ἢ ὑπὸ τοῦ μικροῦ Βούλκου Κούροβιτς Τσαλόγλου τζορμπατζή, Βουλγάρου πατροῦθεν ἐξηλληνισμένου, ἴδρυσις τῆς δημοσίας Ἑλληνικῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς τῷ 1834, τῆς ἐπιλεγομένης τῆς ἁγίας Τριάδος, συντηρουμένης ὑπ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του (1837) ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του μέχρι τοῦ 1848 (Μυστ. Ἀποστολίδου, Ἠ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς, Ἀρχεῖον Θρακ. Θησ. τ. Στ', ἔγγραφα ἀρ. 30, 31, 32) καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀπόκρουσις προτάσεως τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου, ὅπως ἐν τῇ ἀνοικοδομηθείσῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἐκ βάρθρων τῷ 1832, ἧς ἦτο χορηγός, ὁ ἀριστερὸς ψάλτης ἀναγινώσκῃ τὴν ἀκολουθίαν σλαυιστὶ (ἐνθ. ἀνωτ. ἔγγρ. ἀρ. 26, σημ.), ς') ὁ τοῦ ἐξηλληνισμένου Φιλιππουπολίτου, Βουλγάρου δὲ συγγραφέως Κωνστ. Φωτεινωφ (πρόφην Κ. Φωτιάδου—Ἑλληνος διδασκάλου ἐν Σμύρῃνῃ) ὀνειδισμὸς τῷ 1843 τῶν Βουλγάρων Φιλιππουπολιτῶν, ὡς ἀπεξενωμένων τῆς ἐθνικότητός των καὶ οὐδὲν σχολεῖον Βουλγαρικὸν ἐχόντων, ὡς καὶ οὐδεμίαν ἐκκλησίαν, ὅπως λατρεύωσιν ἐν αὐτῇ τὸν Θεὸν ἐν τῇ μητρικῇ των γλώσσῃ, ἀλλὰ συντηροῦντων Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας (Obschto zemleopis-sanie—Γενικὴ γεωγραφία, Σμύρνη, σελ. 91), ζ') τὰ καθαρῶς ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν ἀπογόνων αὐτῶν (υἱῶν καὶ ἐγγόνων), οἷον Εὐστράτιος, Εὐστάθιος, Χαρίλαος, Ἀριστείδης, Περικλῆς, Λεωνίδας καὶ Θεοδωράκις, Πετράκις, Στεφανάκις κτλ., η') αἱ ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν ἐπιτύμβια ἐπιγραφαί, ἅπασαι Ἑλληνικαὶ μέχρι τοῦ 1848 καὶ ἔτι πορρωτέρω, τ. ζ. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ συντεθειμέναι, ἐνῶ ἐν ταῖς Βουλγαρικαῖς πόλεσι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πρότερον ἤδη εἶναι Βουλγαρικαί, θ') αὐτὴ ἢ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ των ἐκκλησιαστικοῦ ἀγῶνος περιωθειῖσα ἀλληλογραφία τῶν πρωταθλητῶν Τζομάκωφ ἱατροῦ καὶ Γεωργίου Στογιάννοβιτς καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημείας, ἧτις ἐγένετο ἐν Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Οἱ φιλήσυχοι οὗτοι καὶ ἑλληνόφωνοι μεθ' Ἑλληνικῶν οἱ πλείονες αἰσθημάτων Βούλγαροι Φιλιππουπολίται τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρξαντο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Νικηφόρου (1824—1850) ἀφυπνιζόμενοι ἔθνικῶς διὰ καταλλήλου προσηλυτισμοῦ ὑπ' ὀργάνων τοῦ Πανσλαυτισμοῦ, ἅτινα ἦσαν Βούλγαροι ἐκπαιδευθέντες ἐν Ρωσίᾳ ἢ ἀλλαγῶν καὶ κατέστησαν οἱ ἀσπονδότεροι τῆς τε Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ γλώσσης ἐχθροί. Διότι καθορισθέντος ὑπὸ τῶν διευθυνόντων τὴν Βουλγαρικὴν ἔθνικὴν κίνησιν τοῦ κυρίου σκοποῦ αὐτῆς, ὅστις ἦτο ἡ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀναγνώρισις τῶν Βουλγάρων ὡς ἰδίας ἔθνότητος, ὅπερ ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ὡς καὶ ἔγινε, μόνον διὰ τῆς ἀποσπάσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἰδρύσεως αὐτοκεφάλου ἔθνικῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς ἐθνογραφικοῖς τῶν ὄροις (ἴδε, P. Nicow, *Vyzrazdaneto na Bulgarskia narod—ἡ ἀναγέννησις τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους*, Sophia, ἔτ. 1929, σελ. 117), ἦν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν ἔμελλε κατόπιν ν' ἀκολουθήσῃ, ὡς ἠκολούθησεν, ἡ πολιτικὴ τῇ βοηθείᾳ τῆς Ρωσίας, κατέστησαν τὴν Φιλιππούπολιν κέντρον τῆς ἔθνικῆς τῶν ἐν γένει καὶ ἐκκλησιαστικῆς κινήσεως (*Jireck, Das Fürstertum Bulgariens* κτλ. σελ. 387).

Καὶ οὐδεὶς μὲν φθόνος, ἂν ὁ ἀγὼν αὐτῶν περιορίζετο εἰς τὸν κύριον ἔθνικὸν τῶν σκοπὸν, δυστυχῶς οὗτος ἐστράφη καὶ εἰς τὸν βίαιον ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως πειρωμένων νὰ καταλάβωσι τὴν Μητρόπολιν καὶ νὰ εἰσαγάγωσι τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα δι' ὧν διέθετον ὑλικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν μέσων. Ἐκ τούτου ἤρξαντο παρέχοντες διηνεκῶς πράγματα εἰς τοὺς συνοίκους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξάπτοντες τὰ φυλετικὰ πάθη μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ. Τῶν ἀνθελληνικῶν τούτων ἐνεργειῶν ὑποκινήται ἦσαν ὁ δραστήριος ἐθναπόστολός τῶν Νάϊδεν Γέρωφ, πρῶτος διευθυντῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐπαρχιακοῦ κεντρικοῦ σχολείου (1850) καὶ εἶτα Ρῶσος ὑποπρόξενος (1857), ὁ ἱατρός Στοιγιᾶννος Τσομάκωφ, μαθητῆς τοῦ Γ. Τσουκαλά καὶ εἶτα τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Καίρη ἀποσταλεῖς πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν Ἑλλάδα δαπάνη τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου, σπουδάσας δὲ τὴν ἱατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ (ἴδε, *Φωτίου ἀρχιμανδρίτου*, Βουλγάρων ἐνεργεῖαι πρὸς κατάλυσιν τοῦ κράτους τῆς Ἑλλήν. Ἐκκλησίας κτλ. σελ. 5) καὶ ὁ Ἰωακείμ Γροῦεφ, διδάσκαλος καὶ διευθυντῆς ἀπὸ τοῦ 1856 τοῦ προμνημονευθέντος σχολείου, ἐνσπείρας διὰ τῆς ἀόκνου ἐνεργείας του τὸν φυλετικὸν σάρακα εἰς τὰ ρουφέτια καὶ διασπάσας αὐτὰ ὡς κοινωνικοὺς ὀργανισμοὺς, ἀφοῦ ἀπέτυχε νὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς Βουλγαρικά (ἴδε, *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, Ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, σ. 161 § 6 ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακικοῦ Θεσαυροῦ, τόμ. Γ'). Ἀρχηγοὶ δὲ αὐτῶν ἐτάχθησαν ὁ τζορμπατζῆς Σάλτσος Τσομακόφ, μπεγλικιστῆς καὶ δημογέρον, ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ προμνημονευθέντος ἱατροῦ, ὁ Γεώργιος Στοιγιάν-

νοβιτζ, υἱὸς τοῦ τζορμπατζῆ Στογιάννου Θεοδώροβιτζ, δημογέροντος καὶ ἑλληνίζοντος μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του (1850) καὶ ὁ Παῦλος Κούρτοβιτζ, ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ μακαρίτου μικροῦ Βούλκου τζορμπατζῆ, εὐεργέτου τῆς κοινότητος, ἅπαντες τέως ἑλληνίζοντες (Ἴδε, *Γ. Τσουκαλά*, Ἡ Βουλγαροσλαβική συμμορία καὶ ἡ τριανδρία αὐτῆς, σελ. 31, κεφ. 6, ἔτ. 1925). Αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν συνεροχόμενων ἐλαμβάνοντο ἢ ἐν τῷ φαρμακείῳ τοῦ ἱατροῦ ἢ ἐν τῷ Ρωσικῷ προξενείῳ. Ἰδωμεν νῦν ἂ νολ δ'οἶσεαυ τὰς κατὰ τῆς Ἑλλην. κοινότητος ἐνεργείας τούτων μέχρι τῆς ἐν τῷ ναῶ τῆς Παναγίας διαδραματίσεως τῶν ἀτόπων σκηνῶν, περὶ ὧν ἡ ἔκθεσις τοῦ Μιχαὴλ βέη Γκιουμουσγκερδάνη.

Ἐπὶ Νικηφόρου ἤδη τῇ ἀξιώσει τῶν Βουλγάρων εἰσῆχθη τῷ 1845 ἡ Σλαβική γλῶσσα εἰς τὴν ἐν Μαρασίῳ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου χάριν τῶν πλειοψηφούντων ἐν τῷ προαστείῳ Βουλγάρων ἀποκλεισθεισῶν τοῦ εἰς αὐτὴν ἐκκλησιασμοῦ 30 Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν (*Ἀμερολήπιον*, περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων δι' ὧν πρόκειται νὰ μεταβληθῆ ἡ Φιλιππούπολις εἰς Πλόβδην, Ἀθῆναι ἔτ. 1860, σελ. 27), ἐκτίσθη δὲ ἐν τῷ Καρσι-ἀκὰ (Πέραν) χάριν τῶν αὐτόθι οἰκούντων Βουλγάρων γεωργῶν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας ὑπὸ τοῦ Δημητρίκα Μήτζορα, Μετσοβίτου μπεγλικτζῆ, εἰς ἣν ἀρχήθην ἐπετρόπη ἡ λειτουργία νὰ τελεῖται σλαβιστί. Τῷ 1848 ἰδρύεται Βουλγαρική ἀλληλοδιδασκτική σχολὴ ἐν τῷ Μαρασίῳ καὶ μετατρέπεται εἰς Βουλγαρικήν ὑπὸ τῶν κληρονόμων καὶ ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ μικροῦ Βούλκου Κούρτοβιτζ ἡ σχολὴ τῆς ἁγίας Τριάδος. Τῷ 1849 ἰδρύεται ἑτέρα ἀλληλοδιδασκτική Βουλγαρική σχολὴ ἐν Καρσι-ἀκὰ (*Μοραβενιου Κ.* ὑπόμνημα περὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φιλ)πόλεως σελ. 172, βουλγαριστί, καὶ *J. Γρουεiu*, τὸ ἐπαρχιακὸν ἐν Πλόβδην σχολεῖον, βουλγ. ἐν τῇ Βουλγ. ἐπιθεωρήσει—*Pregled*, ἔτ. III, σελ. 119 καὶ ἑξῆς).

Ἐπὶ Χρυσάνθου (1850—1857) τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἱατροῦ Τσομάκωφ τῷ 1851 ἀξιοῦται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἡ μὲν Κοινότης νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖς πρὸς σύστασιν Βουλγαρικῆς κεντρικῆς τῶν ἀρρένων σχολῆς τὸ προσωρισμένον δι' ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον κτίριον, παρακείμενον τῇ Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ, ἀπορριφθείσης προτάσεώς των πρότερον περὶ εἰσαγωγῆς τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κεντρικὴν σχολήν, ἡ δὲ μητρόπολις νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας χάριν τῶν ἐνοριτῶν τῆς Βουλγάρων, ὡς συνδραμόντων εἰς τὴν οἰκοδόμησιν αὐτῆς τῷ 1844. (*Γ. Τσουκαλά*, ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 27, *J. Γρουεiu*, ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 120) Καὶ ὁ μὲν Μητροπολίτης καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀπέχρυσαν τοῦτο, καθ' ὅσον οἱ ἐνοριταὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπετέλουν τὴν μειοψηφίαν, 6 οἰκογένειαι πρὸς 47 ἑλληνικάς, χάριν δὲ τῶν πλειονοψηφούντων ἐν τοῖς προαστείοις Βουλγάρων εἰσῆχθη ἤδη εἰς τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας ἡ

Σλαβική γλῶσσα, ἡ Κοινότης ὅμως πρὸς ἀποσόβησιν προστριβῶν παρεχώρησε τὸ διὰ παρθεναναγωγεῖον δωρηθὲν κτίριον ὑπὸ τῆς μακαρίτιδος Ἑλένης, συζύγου τοῦ Στογιάννου Θεοδώροβιτς, ἀφοῦ ὁ κληρονόμος υἱὸς των Γεώργιος ἀνεκάλει τὴν δωρεὰν καὶ διέθετεν αὐτὴν πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν αὐτῷ Βουλγαρικῷ σχολεῖου.

Ἔνεκα τῆς μὴ εἰσαγωγῆς τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης εἰς τὴν προκειμένην ἐκκλησίαν ἤρξαντο αἱ κατὰ τοῦ Χρυσάνθου δι' ἀναφορῶν πρὸς τε τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ὑψηλὴν Πύλιν κατηγορεῖν καὶ κατακραυγαί ὡς μεροληπτοῦντος καὶ ἐργαζομένου ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς μεγάλης ἰδέας καὶ προκαλοῦντος οὕτω τὰς ἐριδας καὶ τοὺς διαπληκτισμοὺς ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ ποιμνίῳ του. Ἡ κατ' αὐτοῦ δὲ μῆνις αὐτῶν ἐκορυφώθη, ὅτε ἐν τῇ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1857 συγκροτηθεῖση γενικῇ συνελεύσει τῆς Κοινότητος ἀπερρίφθη ὁμοθυμηδὸν καὶ μετ' ἀγανακτήσεως ὁ συνταχθεὶς ὑστεροβούλως ὑπὸ τῆς αἰρεθείσης ἐπιτροπείας νέος τῆς Κοινότητος κανονισμὸς καὶ ἀπεδοκιμάσθη ἡ ἐπιτροπεία ὡς γενομένη ὄργανον τῶν Βουλγαρικῶν σκοπῶν. Ὁ Χρυσάνθος τότε συκοφαντηθεὶς εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς ἀπήχθη εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπως ἐκεῖ δικασθῆ, ἀλλὰ τὸ Πατριαρχεῖον κατώρθωσε ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὸν ὅπως δικασθῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου προσῆλθον καὶ οἱ κατήγοροί του, οἱ προσηρθέντες τρεῖς ἀρχηγοί. Καὶ ἀπεδείχθη μὲν ἡ ἀδωότης του, ἀλλ' ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία πρὸς καθησύχασιν τῶν ἐξημμένων πνευμάτων καὶ τῶν φυλετικῶν παθῶν ἐν τῇ Κοινότητι μετέθηκε τὸν χρηστὸν μητροπολίτην εἰς Σμύρνην καὶ διώρισε τὸν Σμύρνης Παῖσιον εἰς Φιλιππούπολιν. (*Τσουκαλᾶ Γ.*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 41 καὶ ἐξῆς *G. Dimitrow*, Ἠγεμονία τῆς Βουλγαρίας, βουλγαριστί, σελ. 332. Καὶ *Κ. Μυριτίλου Ἀποστολίδου*, Κῶδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, Θερακικά, τ. Β' (1940) ἔγγρ. ἀκ. 8, 9 καὶ τ. ΙΓ' (1941) 20, 22, 23, 24 καὶ αἱ σημειώσεις).

Ἐπὶ τοῦ βουλγαροφίλου Παΐσιου (1857—1861) οἱ Βούλγαροι δι' αἰτήσεων πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον τρεῖς τῷ 1858 καὶ τῷ 1859 ἠξίωσαν νὰ εἰσαχθῆ ἡ Βουλγαρικὴ γλῶσσα εἰς τὴν λειτουργίαν δύο τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἐπὶ τὰ ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀντιπραττόντων καὶ διαμαρτυρομένων τῶν Ἑλλήνων δὲν εἰσηκούσθησαν (*Ivan Ernst Gessow*, Σροменί—Ἀναμνήσεις, σ. 16). Ἐκ τούτου προσυνηνομημένοι μετὰ τοῦ μητροπολίτου προέβησαν εἰς τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας πραξικόπημα, περὶ οὗ ἡ ἔκθεσις τοῦ Μιχαήλ-βέη Γκιουμουσγκερδάνη.

Ὁ Παῖσιος τότε καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀξιώσει τοῦ διοικητοῦ Χασάν-πασᾶ πρὸς πρόληψιν ἐν τῷ μέλλοντι παρομοίων ταραχῶν μεταξὺ τῶν συνεκκλησιαζομένων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, τὰ μάλιστα ἡρεθισμένων, συνέστησαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἵνα προβῆ ἁμέσως πρὸ τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων εἰς λύσιν τινὰ ἱκανοποιούσαν τὸν εὐσεβῆ τῶν Βουλγάρων πόθον, ὅπως ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ γλώσσῃ των καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει.

Τὸ Πατριαρχεῖον ἔχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς προτέρας πρὸς αὐτὸ τῶν Βουλγάρων αἰτήσεις ἔγραψε πρὸς τὸν μητροπολίτην διατάσσον, ὅπως ἡ ἀκολουθία εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τελῆται ὡς ἐξῆς : ἢ ὁ δεξιὸς ψάλτης νὰ ἀναγινώσκη ἑλληνιστὶ καὶ ὁ ἀριστερὸς ψάλτης σλαυιστὶ ἢ ἡ λειτουργία νὰ τελῆται τὴν μίαν Κυριακὴν ἑλληνιστὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας καὶ ταυτοχρόνως σλαυιστὶ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τὴν δὲ ἐπομένην Κυριακὴν ἢ ἑορτὴν τὰνάπαλιν. Ἐν περιπτώσει μὴ ἀποδοχῆς τῆς λύσεως ταύτης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νὰ εἰσαχθῆ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καθ' ὁλοκληρίαν ἢ Σλαυικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας παραχωρουμένην εἰς τοὺς Βουλγάρους. Τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου ἀνεγνώσθη πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα εἰς τὰς ἐκκλησίας τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου καὶ τότε ἐξεληχθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας σκηναὶ χειρότεροι τῶν τῆς 29 καὶ 30 Νοεμβρίου, μεταβληθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς πεδῖον μάχης, ἐπεκταθείσης καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Στασίδια, μανουάλια, βιβλία κτλ. ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἐπιθετικὰ ὄπλα. (Bitelow R., Ἡ βουλγαροελληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἔρις, βουλγαριστὶ ἐν τῷ Perioditschesko Spissanie, ἔτ. 1885, σελ. 234—236). Κατὰ τὴν σύρραξιν ταύτην ὑπερίσχυσαν οἱ Βούλγαροι, διότι ἀνακοινωθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου τοῦ περιεχομένου τοῦ γράμματος πρὸ τῆς ἀναγνώσεώς του, προσέδραμον πολλοὶ ἐκ τῶν προαστείων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οὕτω κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διὰ τῆς βίας τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1859 ἡ διεκδικουμένη περικαλλῆς τῆς Παναγίας ἐκκλησία, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς ὁποίας οἱ Βούλγαροι ἐνορεῖται κατὰ τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας προσήνεγκον μόνον 190 ὄθωμ. λίρας : «οἱ Βούλγαροι δέκα ἐννέα χιλιάδας γροσίων δεδώκυσιν ὡς συνδρομὴν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἀντ' αὐτῶν εἰλήφασιν στασίδια διὰ τὰς γυναῖκας των, Φιλιππούπολις, 13 Ἰανουαρίου 1860, ὁ ἐπίτροπος Σωτήρ. Κ. Τοικερδέκης». (Ἀμερολήπτου, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 22). Τοιαῦται μηδαμινὰ ἦσαν αἱ συνδρομαὶ τῶν συνεκκλησιαζομένων Βουλγάρων μέχρι τοῦ σχίσματος εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, ὡς κατόπιν ἀπελευθερωθέντες ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ συγκροτήσαντες τὸ τρίτον των βασιλεῖον κατέλαβον ὡς ἀνεγερθείσας δαπάνη αὐτῶν (!) (Ἴδε καὶ Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις κτλ. ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τόμ. Ε' ἔγγρ. 2, σημ. σελ. 54. Τοῦ αὐτοῦ, Κῶδιξ Νικηφόρου, ἔνθ. ἀνωτ. τ. ΙΓ' ἔγγρ. 26 καὶ σημείωσις περὶ τῶν ἐνοριτῶν Βουλγάρων τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας).

Οἱ Βούλγαροι μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὰ κτηθέντα, ἅτινα ἱκανοποιουν πλήρως τὰς ἐθνικὰς των ἐν τῇ πόλει ἀξιώσεις, ἤθελον τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Σλαυικῆς γλώσσης καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας, ὅπως ἐκβουλγαρίσωσι τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Παῖσιος ἐνδίδων εἰς τὰς πιέσεις αὐτῶν καὶ εἰς τὸ ὕλικόν του μόνον συμφέρον ἀφορῶν ἀπεπειράθη νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐξηγέρθη πλέον σύσσωμος ὁ ἑλληνικὸς τῆς πόλεως πληθυσμὸς καὶ δι' ἀναφορῶν καὶ πρεσβειῶν διεμαρτυρήθη ἐντόνως πρὸς τε τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ἱεράν Σύνοδον ἀποδει-

κνύων διὰ τῶν ἐν ταῖς ἀναφοραῖς ὑπογραφῶν τῶν ἐνοριτῶν ἐκάστης ἐκκλησίας τὴν πλειονοψηφίαν του ἀπέναντι τῶν ἐν τῇ πόλει μειονοψηφούντων Βουλγάρων. (*Ἀμερολήπιου*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 15, 18, 25, 31). Τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης ἠγεῖτο ὁ προμνημονευθεὶς Μιχαὴλ βέης Γκιουμουσγκερδάνης, ὅστις μεγάλως ἰσχύων παρὰ τε τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τῷ Πατριαρχεῖῳ ἐματαιώσε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Παΐσιου.

Οὕτως ἀπολέσας πλέον ὁ Ἕλλην Παΐσιος, υἱὸς διδασκάλου Ἡπειρώτου, τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἠτοῦντο παρὰ τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἀνάκλησίν του ὡς βουλγαροφίλου, ἀπέρριψε τὴν προσωπίδα καὶ ἐτάχθη φανερώς μετὰ τῶν Βουλγάρων. Λειτουργῶν ἐν τῇ βουλγαρικῇ πλέον ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς ὁρθοδοξίας τοῦ ἔτους 1861 μετὰ 24 Βουλγάρων ἱερέων μετακληθέντων ἐκ τῶν κωμῶν τῆς ἐπαρχίας (οἰκουμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Βουλγάρων) δὲν ἐμνημόνευσε τὸν Πατριάρχην καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν διὰ πρακτικοῦ ὑπογραφέντος ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ διακοσίων Βουλγάρων Φιλιππουπολιτῶν καὶ ἐξήκοντα Βουλγάρων ἱερέων τῆς ἐπαρχίας του ἐκήρυξε τὸν χωρισμὸν τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Τότε ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀρτυνηθεῖσα ἠναγκάσθη νὰ καθαιρέσῃ ἀφορίζουσα τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου 1861 τὸν κατ' αὐτῆς ἐργαζόμενον μητροπολίτην καὶ νὰ ἐξορίσῃ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος.

Ἐκτοτε οἱ Βούλγαροι Φιλιππουπολίται, οὓς ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις καὶ κῶμαι τῆς ἐπαρχίας, ἀπεσχίσθησαν τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου μητροπόλεως καὶ ἀπετέλεσαν ἰδίαν κοινοτικὴν ὁμάδα ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐννεαμελοῦς ἐπιτροπείας, ἧς ἐκκλησιαστικὸς προϊστάμενος ἐτάχθη ὁ ἐφημέριος τῆς ἐν Κωσὶ-ἀκᾶ ἐκκλησίας Ζλατάνος, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Δαμασκηνοῦ μετ' ὀλίγον. Οὕτω ἐσχηματίσθη τῷ 1861 ἡ ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγαρικὴ θρησκευτικὴ κοινότης ἔχουσα τότε τρεῖς ἐκκλησίας, τρία ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα καὶ τὸ κεντρικὸν ἐπαρχιακόν. Κατὰ τὴν ἐξορίαν δὲ τοῦ Παΐσιου οἱ περιστοιχοῦντες αὐτὸν Βούλγαροι ὑπεξήρουν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως μετὰ τιμαλφῶν κειμηλίων καὶ τοὺς κώδικάς της μετ' ἄλλων ἐγγράφων καὶ δὲν ἐπανάδωκαν μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ μητροπολιτικῷ τοῦ Νικηφόρου κώδικι (1850—1861) φέρονται δύο πράξεις μιᾶς διαθήκης καὶ ἑνὸς πωλητηρίου ἀπὸ 2 Μαρτίου 1861 ἐν Βουλγαρικῇ γλώσσῃ ἣν εἰσήγαγεν ὁ Παΐσιος μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀποσκήρτησιν (ἴδε *Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Κώδιξ τοῦ Νικηφόρου κτλ. Θρακικά, τόμ. ΙΒ' ἔτ. 1939 § 1). Μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν Βουλγάρων τὰ φυλετικὰ πάθη καὶ μίση καὶ ἀντεγκλήσεις μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ὠξύνθησαν εἰς τὸν ὑψιστον βαθμόν : «αἱ λέξεις Γραικὸς καὶ Βούλγαρος διεχώριζον πάντας, ἀδελφοὺς τε καὶ φίλους, πατέρας καὶ τέκνα, σύζυγον πρὸς σύζυγον καὶ συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους» (*Τσουκαλᾶ Γ.*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 28).

Τοῦ Παΐσιου διάδοχος ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ὁ ἐκ

Μοναστηρίου Πανάρετος τῇ 25 Φεβρουαρίου 1861, μητροπολίτης Ξάνθης, ὅστις παρέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνεργῶν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν ὑπὲρ Βουλγαρικῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἀγῶνά των, κατήλθε δὲ εἰς Φιλιππούπολιν μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα ὡς πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς ὑπὸ τὴν Ἐξαρχίαν συσταθείσης Βουλγαρικῆς τῆς Πλόβδιφ (Φιλιππουπόλεως) μητροπόλεως, δι' ἧ καὶ καθρέθη, ἀντικατασταθεὶς τῇ 19 Ἰαν. 1872 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἐλευθερουπόλεως Νεοφύτου (Ἴδε, *Μυρι. Ἀποστολίδου*, ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις κτλ. ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ, τόμ. Δ' σ. 17 σημ. 33).

II

Ἀναφορὰ ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1863 προκρίτων Τσηπροχωριτῶν Στενιμάχου πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει Μιχαλάκιν βέην Γκιουμουσγκερδάνην κατὰ ὑποψηφίου πρὸς ἐκλογὴν Τζορπατζῆ, ὄργανου τῶν βουλγαριστῶν.

Ἐνδοξότατε Κύριε Μιχαλάκι βέη,

Εἰς Φιλιππούπολιν.

Ἡ γνωστὴ σπεῖρα τῶν βουλγαριστῶν, ἣτις παντοῦ συνδανλίζει τὰ πάθη καὶ ὑποθάλπει διχονοίας καὶ ἣτις ἐπροξένησε τόσας ρήξεις καὶ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν Παζαρτζικίῳ καὶ ἐν Περιστερᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, πρὸ πολλοῦ ἐπιβουλευομένη καὶ τὴν ἡμετέραν πατρίδα μηχανᾶται μυρίας ραδιουργίας, διὰ νὰ ρίψῃ τὸ ζιζάνιον τῆς ὀλεθρίας διαιρέσεως μεταξὺ τῶν φιλησύχων πολιτῶν. Οὕτως ἐτάραξε τὸν Μπαχτσιὰ μαχαλά καὶ νῦν ἔστησε τὰς παγίδας τῆς εἰς Τσηπροχώρι. Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ὄργανά τινα τῆς σπεύρας παρασύραντα καὶ ἄλλους ἀπλοϊκωτέρους διηνεκῶς ἐργάζονται, διὰ νὰ φέρωσι διαίρεσιν. Τώρα ἐνεργοῦσι νὰ ρίψωσι τὸν Τζορπατζῆν, διότι εἶναι Γραικός, καὶ ἔπειτα εἰσάγοντες κανὲν ἰδικόν των ὄργανον νὰ ἀρχίσωσι τὸν διωγμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι φρικτόν, ἐνδοξότατε, ἄνθρωποι εὐρόντες περιθάλψιν καὶ πᾶσαν φιλοξενίαν εἰς τὸν τόπον μας, τώρα ἀτιμωρῆτως κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀπειλῶσι τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν καὶ ν' ἀνάπτωσι πυρκαϊὰν διχονοίας.

Φέρομεν ταῦτα ἐν περιλήψει εἰς γνώσιν Ἑμῶν, ἐνδοξότατε, πεποιθότες εἰς τὰ ἀγὰ καὶ φιλόανθρωπα Ἑμῶν αἰσθήματα, ἐξ ὧν προσδοκῶμεν πρόληψιν τῶν τοιούτων ἀθαιρεσιῶν, τῶν ὁποίων κατηντήσαμεν ἔρμαιον πρὸ τόσου ἤδη καιροῦ. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ὑποψήφιος τῶν φιλοταράχων τούτων Τζορπατζῆς ἀποδοκιμάζεται παρὰ τε τῆς κοινότητος Στενιμάχου καὶ τῆς τοῦ Ἀμπελίνου, αἵτινες οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἔχουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τούτον.

Προσκυνοῦντες Ἑμᾶς διατελοῦμεν μετ' ἀπεριορίστου σεβασμοῦ ταπεινότατοι.

οἱ πρόκριτοι Τσηπροχωρίου.

ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι 10

Τῇ 29ῃ Ἰουλίου 1863

ἐν Στενιμάχῳ.

Σημείωσις. Τὸ ἔγγραφο προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου καὶ εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ λευκοῦ συνήθους χάρτου (0.32×0.21 τοῦ μ.) καταλαμβάνον ἐκ τῶν τεσσάρων τὰς δύο πρώτας σελίδας. Ἐκ τοῦ γραφικοῦ του χαρακτηῖρος διαπιστοῦται ὅτι ἐγράφη καὶ συνετάχθη ὑπὸ τοῦ τότε (1858—1863) διευθυντοῦ τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς στολῆς Στενιμάχου Βλασίου Γ. Σκορδέλη, Στενιμαχίτου καὶ τελειοφοίτου τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου σχολῆς. Δι' αὐτοῦ αἰτεῖται ὑπὸ τῶν προκρίτων τοῦ Τσηπροχωρίου (τοῦ τρίτου τμήματος τοῦ Στενιμάχου) ἢ παρὰ τε ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς καὶ τῇ ἱεραῖ τῆς Φιλιππουπόλεως Μητροπόλει ἐπέμβασις τοῦ Μιχαὴλ βέη Γκιουμουσγκερδάνη πρὸς πρόληψιν τῆς ἐκλογῆς Βουλγάρου τινὸς ὡς *τζορπατζῆ*, ἐκπροσώπου τοῦ *κοινοῦ* πρὸ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ παρὰ τῇ Ροδόπῃ Στενιμάχου, μεσαιωνικοῦ ἐπὶ ἀρχαίου Θρακοελληνικοῦ συνοικισμού, ἦσαν Ἑλληνες. Οἱ μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατελθόντες Ροδοπαῖοι διαλειπόντως καὶ ἐπιμειγέντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὀλίγοις τοῖς ὁμόδοξοι Βούλγαροι, —ΘρακοἙλληνες ἐκσλαυισθέντες ἀπὸ τοῦ 10ου μ. Χ. αἰῶνος—ἐξηλληνίσθησαν ἐν καιρῷ τὰ μόνα παραμείναντα ἔχνη τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἦσαν τὰ μέχρις ἐσχάτων ἀπαντῶντα παρὰ τισιν Ἑλληνικαῖς οικογενείαις Βουλγαρικά κύρια ὀνόματα καὶ ἐπωνύμια, διαφυλαχθέντα κληρονομικῶς, οἷον Βόϊτσος, Γκάντζος, Βούλκος, Γιοβάννης. Ἀπὸ τῶν μέσων ὁμῶς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρξαντο ἐγκαθιστάμενοι συμπαγέστεροι Βούλγαροι—πάντες γεωργοί—εἰς τὸν νεώτερον συνοικισμόν *Τσηπροχώριον* καὶ τὴν συνδέουσαν τοῦτον μετὰ τοῦ Ἀμπελίνου *συνοικίαν τῶν κήπων* (Μπαχτσὲ μαχαλά), οὔτινες μέχρι τῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας ἀξανάμενοι δὲν ὑπερέβησαν τὰς 500 ψυχὰς (ἴδε, *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ὁ Στενιμάχος, ἔτ 1929, σελ. 34 καὶ ἐξῆς). Οὗτοι οἱ νεήλυδες συνέζων ἠσύχως ἐν ἀρχῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνοίκων των συνεκκλησιαζόμενοι καὶ ἐκπαιδεύοντες τὰ τέκνα των εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἡ Βουλγαρικὴ ὁμῶς σπεῖρα ἠπλώσε τοὺς πλοκάμους της καὶ εἰς τὸν Στενιμάχον καὶ διὰ τῶν δραστηριῶν ἐνεργειῶν της ἤρξατο προσηλυτίζουσα αὐτοὺς καὶ ἀφωπνίζουσα ἐθνικῶς, δι' οὗς καὶ ἐκκλησιᾶν τὴν τοῦ ἀγίου Δημητρίου τῷ 1864 ἀνήγειρε καὶ ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον διὰ τοὺς παιδᾶς των. Ἄλλ' ἢ σπεῖρα ἤθελε τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τοῦ Τσηπροχωρίου (τότε ἕκαστον τῶν τριῶν τοῦ Στενιμάχου τμημάτων, τ. ἔ. ὁ κυρίως Στενιμάχος, ὁ Ἀμπελίνος καὶ τὸ Τσηπροχώριον, ἀπετέλει ἰδίαν κοινότητα ἔχουσαν τὰς ἐκκλησίας της καὶ τὰ σχολεῖά της), ὅπερ ἴσως ἠδύνατο νὰ γείνη, ἂν ὁ τζορπατζῆς αὐτοῦ ἦτο Βούλγαρος· ὅθεν ἤρξατο ἐνεργοῦσα διὰ παντοίων θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων τὴν κατάρρῃσιν τοῦ Ἑλληνος τζορπατζῆ καὶ ἐκλογὴν ἀντ' αὐτοῦ Βουλγάρου· διότι τούτου ἐπιτυγχανομένου ἐπειδὴ ὁ τζορπατζῆς ὥριζε τοὺς ἐτησίους κυβερνητικοὺς φόρους τῶν μελῶν τῆς κοινότητος καὶ ἐπέβλεπεν εἰς τὴν παρὰ τῶν *καπομάληδων* (κοινοτικῶν εἰσπρακτόρων) εἰσπραξίν των, ἐνδεχόμενον ἦτο πολλοὶ τῶν ἀπλοῦκῶν καὶ πενήτων Ἑλλήνων ἐξ ἀνάγκης νὰ γείνωσιν ὑποχείριοι αὐτοῦ καὶ ν' αὐξήσωσι τὰς τάξεις τῶν βουλγαριζόντων. Ἐκ τούτου συνελθόντες οἱ πρόκριτοι τοῦ Τσηπροχωρίου Ἑλληνες (Γραικοὶ) αἰτοῦνται τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βέη πρὸς πρόληψιν τοῦ ἐπιδιωκομένου.

III

Διαμαρτύρησις τῶν ὀρθοδόξων Χασκοβηνῶν πρὸς τὸν διοικητὴν Φιλιππουπόλεως κατὰ τοῦ Γεωργίου Στογιάννοβις, μὴ ἀναγνωρίζοντων αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπόν των ἐν Φιλιππουπόλει μὴδ' ἐγκρινόντων

ἐνδεχομένην ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς πληρεξουσίου τοῦ ἔθνους τῆς ἐπαρχίας εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει ἐθνικὴν συνέλευσιν.

*Πρὸς τοὺς Κυρίους Κυρίους Ἀντιπροσώπους τῆς Κοινότητος
Φιλιππουπόλεως.*

Κύριοι,

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν κοινοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου νὰ διακοινώσωμεν πρὸς Ὑμᾶς τὰ ἐπόμενα.

Ἐλάβομεν πληροφορίας ὅτι ὁ αὐτόθι ἐντιμος κ. Γεώργιος Στοιγιάννοβιτς ἔλαβεν ὑπογραφὰς ἐντεῦθεν καὶ τῶν πέριξ τῆς κωμοπόλεως μας, ὅτι ὡς ἀπὸ παντοῦ δῆθεν ἐξελέξαμεν αὐτὸν γενικὸν ἡμῶν ἀντιπρόσωπον θελήσει τε καὶ βουλήσει ἀπάντων τῶν συμπολιτῶν καὶ τῶν πέριξ συγχωριῶν μας.

Πληροφορούμεθα συνάμα ὅτι καὶ ἤδη ἐκλέγεται ἀντιπρόσωπος γενικὸς τοῦ ἔθνους κοινῇ ἡμῶν γνώσει.

Ἐνεκα τούτων καὶ ἄλλων ἐπιφυλαττομένων λόγων *διαμαρτυρούμεθα* ἐνώπιον τῆς Αὐτοῦ Ἐξουχότητος τοῦ διοικητοῦ Φιλιππουπόλεως διὰ μέσου Ὑμῶν ὅτι, ἂν ἐξελέχθῃ ἢ ἐκλεχθῆσεται εἰς τὸ μέλλον, γίνεται ἐν ἀγνοίᾳ πάντων ἡμῶν ὅτι συμμορφούμενοι μὲ τὰ ἀνέκαθεν καθεστῶτα κατὰ τὰς Ὑψηλὰς διαταγὰς τοῦ κραταιοῦ Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀζιζ Ἐφένδη μας διακηρύσσομεν τὴν βούλησιν ἡμῶν : δὲν ψηφίζομεν οὔτε ἐψηφίσαμεν ὑπὲρ τοῦ ρηθέντος κυρίου ὡς ἀντιπροσώπου ἡμῶν εἰς Φιλιππούπολιν.

Ταύτην τὴν διαμαρτύρησιν ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν νὰ διαβιβάσωμεν πρὸς Ὑμᾶς ἀξιότιμοι, παρακαλοῦντες ταπεινῶς, ἵνα κάμητε ταύτης χρῆσιν, ὅπου καὶ ὅπως ἢ χρεῖα καλέσει.

Διατελοῦμεν εἰς ἀεὶ οἱ συμπολιταὶ καὶ τῶν πέριξ Χάσκιοι εὐπειθέστατοι.

Χάς-Κιοϊ τὴν 6)18 Μαρτίου 1863.

Ἔπονται σφραγίδες 37, ὧν αἱ 16 μετὰ Τουρκικῆς γραφῆς, προφανῶς τῶν μουχτάρηδων (ἐπιτρόπων) τῆς ἐπαρχίας Χάσκιοι, αἱ δὲ λοιπαὶ μεθ' Ἑλληνικῆς τῶν πολιτῶν τῆς κωμοπόλεως, πρὸς δὲ ἐν τῷ μεταξύ τῶν σφραγίδων καὶ 9 Ἑλληνικαὶ ὑπογραφαὶ πολιτῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν τε ὀνομάτων καὶ ἐπωνύμων τῶν τε σφραγίδων καὶ ὑπογραφῶν εἶναι Βουλγαρικά.

Σημείωσις. Τὸ ἐγγράφον προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου καὶ εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς λευκοῦ παχέος χάρτου (0.40×0.22 τοῦ μ.) τῶν σφραγίδων καὶ τῶν ὑπογραφῶν κατεχουσῶν τὸ κάτω μέρος εἰς τέσσαρας ὀριζοντίους σειράς, ἔλλειπει δὲ χώρου τεσσάρων τεθεισῶν ὀπισθεν μετὰ σημειώσεως «ἔπονται ὑπογραφαί». Εἶναι διαμαρτύρησις τῆς ὀρθοδόξου Κοινότητος Χάς-κιοϊ (νῦν Χασκόβου) καὶ τῶν περὶ αὐτὸ κωμῶν πρὸς τὸν διοικητὴν Φιλιππουπόλεως, ἀποστελλομένη εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως πρὸς ἐπίδοσιν, κατὰ τοῦ Φιλιππουπολίτου Γεωργίου Σταγιάννοβιτς, μέλους τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιππουπόλεως διευθunuοσης τὸν Βουλγαρικὸν ἐθνικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἀγῶνα τριανδρίας, παρουσιαζομένου δι' ὑποκλοπῆς ὑπογραφῶν τινῶν ὡς γενικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς περιοχῆς. Ὡσαύτως εἶναι καὶ ἀποδοκιμασία ἐνδεχομένης ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς τοῦ ἐτέ-

ρου τῶν τοῦ ἔθνους πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως εἰς τὴν συγκροτηθεσομένην ἐν Κωνσταντινουπόλει *ἔθνικὴν συνέλευσιν*, ἣτις, ὡς γνωστόν, ἐμελλε νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐπιλύσῃ καὶ τὸ Βουλγαρικὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς κωμοπόλεως τότε Χάσκιοὶ (χωρίου τοῦ βυσιλικοῦ στέμματος Χάς, πρβλ. *Χάσια*) ὡς καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν, ἀνήκοντες εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ἦσαν Βούλγαροι (βουλγαροφώνοι), πλὴν τινων ἐποίκων ἐμπόρων Ἑλλήνων καὶ ἐπιμεικτῶν, πάντες δὲ ἀπετέλουν τὴν ὀρθόδοξον τῆς κωμοπόλεως κοινότητα, ἣτις ἐμμένουσα εἰς τὰ πάτρια ἠλλήνιζεν, ὅθεν παρέμεινε καὶ μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα τῶν Βουλγάρων πατριαρχική, δηλ. Ἑλληνική. Ὡς τοιαύτη εἶχεν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ συνετήρει Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον ἐπὶ τε τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστώτος καὶ κατόπιν, καίπερ τῶν πλείστων ὄντων βουλγαροφώνων. Οἱ εὐπορώτεροι τῶν Χασκοβηνῶν μάλιστα ἀπέστελλον τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰ ἐν Φιλιππουπόλει Ζαρίφεια διδασκαλεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν (Σωτηριάδαι, Ἀγγελίδαι, Πασχαλίδης κτλ.). Οἱ Βούλγαροι δλίγον μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας μὴ ἀνεχόμενοι τὴν τοιαύτην ἑλληνομανίαν τῶν ὁμογενῶν τῶν κατέλυσαν τὴν κοινότητα καταλαβόντες τὴν τε ἐκκλησίαν καὶ τὰ σχολεῖα αὐτῆς.

Σημειωτέον ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ Σταμπούλωφ καὶ εἶτα ἀρχιστρατήγου κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον (1912—1913) Μιχαὴλ Σάββωφ Χασκοβηνὸς ἱερεὺς Σύββας παρέμεινε μετὰ τὸ σχίσμα πατριαρχικὸς καὶ προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἑξαρχίαν κατόπιν.

Περὶ τοῦ Γεωργίου Στογιάννοβιτς ἴδε τὴν σχετικὴν σημείωσιν ἐν τῷ I ἐγγράφῳ.

IV

Ἡ κατάστασις τοῦ σχολεῖου τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῆς κωμοπόλεως Βοδηνοῦ κατὰ τὸ 1863.

Ἐτῷ ἐνδοξοτάτῳ κυρίῳ Μιχαλίῃ Βέη Ἀθ. Γνεμησκερδάνη κτλ.

Εὐγενέστατε,

Ὁ ὑποφαινόμενος πιστεῖων ὅτι πληροφοροῖαι τινὲς καὶ περὶ τοῦ σχολεῖου τῆς Κοινότητος ταύτης πιθανὸν νὰ Σᾶς εἶναι ἐνδιαφέρουσαι θέλω διὰ τῆς συντόμου αὐτῆς ἐκθέσεώς μου νὰ περιγράψω Ὑμῖν τὰ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μέχρι σήμερον.

Ἐκδομῆθη κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἐπιστατησάντων τῶν ἐνταῦθα ἀδελφῶν Γουδέλλα, Θεοδοσίου Βαλτάρα καὶ Ἀντωνίου Κοσμᾶ διὰ χορημάτων τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοινότητος. Εἰς τὸ νὰ σχηματισθῶσι τὰ χορήματα ταῦτα, δι' ὧν τὸ σχολεῖον ἐκτίσθη, συνετέλεσε τὸ πλεῖστον ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σερραφεῖμ ἱερομόναχος Χίως, ὅστις καὶ τῆς ἐκκλησίας εἶναι καὶ θεωρεῖται παρ' ὄλων πρωταίτιος. Ταῦτα δέ, διότι οὕτως διατρίψας ἱκανὸν καιρὸν εἰς τὴν Κοινότητα αὐτήν, ὅπου κατὰ τὴν ἔλευσίν του ἡ νῦν ἐνοριακὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' αὐτῆς παρεκλήσιόν τι εἰς τὸν αὐτὸν τόπον κείμενον, κατώρθωσε διὰ τῆς καλογορευτικῆς διαγωγῆς του καὶ τῆς δραστηριότητός του νὰ ἐλ-

κύση πρὸς τὸ παρεκκλήσιόν αὐτὸ τὸ σέβας ὄλων τῶν πέριξ χωρίων, ὅθεν καὶ διηνεκῶς προσέτρεχον προσκυνηταί. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν προσφορῶν τῶν προσκυνητῶν κεφάλαια καὶ ᾠκοδομήθη ἐκκλησία μετὰ μετοχίου· καὶ πάλιν ἐκ νέου ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐκτίσθη καὶ τὸ σχολεῖον. Ἐπειδὴ δὲ συνέπεσε περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ, συγχωρήσατέ μοι νὰ ἐπισυνάψω ὀλίγα τινὰ ἀκόμη περὶ αὐτοῦ, καίτοι ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης. Τὴν κοινότητα ταύτην καὶ ἄλλως εὐηργέτησεν ὁ Σεραφεῖμ, αὐτὸς ἐρρύθμισε τὰς ἐθιμοταξίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπικρατούσης πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του ἀταξίας ἀσυγγνώστου εἰς τὴν θρησκείαν μας, ἐσχημάτισεν ἱερεῖς, κατεπολέμησε δὲ ὅσον ἦτο δυνατόν δεισιδαιμονίας καὶ ἕξεις βαρβάρους καὶ κακοήθεις, οἷας ἀπαντᾷ τις εἰς τὰ πλείστα τῶν χωρίων· ἀλλ' εἰς ταῦτα εἶχε πρῶτον συνεργὸν καὶ βοηθὸν τὴν ἐπιτροπὴν, ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τῶν κατοίκων ὡς ἐκ τοῦ ἀκεραίου χαρακτῆρός του καὶ τοῦ ἱεροῦ σχήματος, ὃ ἔφερε.

Ταῦτα καὶ ἡ μικρὰ πείρα ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῷ μὲ κάμνουν νὰ φρονῶ ὅτι ἐν τῇ κοινότητι αὐτῇ διὰ νὰ γείνη τι καλὸν διὰ τοῦ σχολείου, εἶναι ἀνάγκη διδασκάλου φέροντος τὸ σχῆμα ἱερὸν αὐτῶν (δηλ. τῶν ἱερέων)· οἱ λόγοι καὶ μόνον αὐτῶν δύνανται νὰ εὕρωσιν εἰς τοὺς κατοίκους ἀκρόασιν καὶ πίστιν καὶ ἐπομένως νὰ παράξωσι καὶ καρπὸν· χίλιαι ἄλλαι διδασκαλῆαι ἠχοῦσιν εἰς ὄμιλα κωφῶν. Καὶ πρὸ πάντων ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπην. Διὰ μόνου τοῦ μέσου αὐτοῦ δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ αἴσθημα φιλομουσίας ἐδῶ.

Τὸ σχολεῖον περιέχει δωμάτια τρία, ἐν παραδόσεως χωρούσης περὶ τοὺς 80 μαθητὰς ἀνέτως καὶ ἐσχηματισμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον κατὰ μέθοδον ἀλληλοδιδασκτικὴν· δύο δὲ ἄλλα, ὡς κατοικίαν τοῦ διδασκάλου. Τέταρτον καὶ ἡμισυ εἶναι τὸ ἔτος, ἀφ' οἴτου ἔγιναν αἱ ἐνάρξεις· κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἔτη ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Σιζοπόλεως Θεόφιλος Στανίδης· κατὰ τὸ τρίτον ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως Θεόφιλος Σμίθ. Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον, τοῦτο ὅπερ τρέχομεν, ὁ γράφων ταῦτα.

Πέρυσι (δηλ. τὸ 4ον ἔτος) ἐφοίτησαν ὑπὲρ τοὺς 80 μαθητὰς διδασκόμενοι ἀνάγνωσιν, γραφὴν, πράξεις ἀριθμητικὰς καὶ οἱ τῶν δύο ἀνωτέρων κλάσεων τῶν ἀπαρτιζουσῶν δηλ. τὸ συνδιδασκτικόν, στοιχειώδεις τινὰς γνώσεις γεωγραφίας, ἑλλ. ἱστορίας, ἱερᾶς ἱστορίας καὶ ἱερᾶς κατηχήσεως. Ἄλλ' ἐφέτος ἢ μὲν μία τῶν δύο τούτων κλάσεων, ἢ ἕξ ἐνὸς μόνου μαθητοῦ, ὅστις ἐξησκειτο καὶ εἰς τὸ τυπικὸν μέρος τῆς γραμματικῆς παραδιδόμενος Ἑλληνικὸν μάθημα, διελύθη· εἰς δὲ τὴν ἑτέραν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν συνέχειαν τῶν διαγραφέντων μαθημάτων· διότι κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τῶν γονέων ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ ὅλα τὰ μαθήματα τῆς κλάσεως αὐτῆς εἰς μόνον *λογαριασμόν*. Ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς κλάσεις ἐξακολουθεῖ ἢ αὐτὴ διάταξις καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος οἷος καὶ πέρυσιν. Εἰς τὴν βῆν οἱ μαθηταὶ προχωρήσαντες ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τὴν κατὰ χῆμα ἀναγινώσκουσιν ἐν τῷ

Ἐγκολπίῳ τοῦ Ἑλληνόπαιδος καὶ ἕκαστον μάθημα τοῖς ἐξηγεῖται, ὑποχρεούμενοι νὰ λέγωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ μαθήματος, ὅχι ὁμῶς ἀπὸ στήθους· μόνον μάθημα ἐκστηθίζουσι τὴν ἱερὰν ἱστορίαν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑλικὴν τοῦ σχολείου διατήρησιν, δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι αὕτη ἔχει κακῶς. Περὶ τὰς 25 χιλιάδας γρόσια εἰς ὁμόλογα χωρικῶν εἶναι τὰ κεφάλαια ὅλα· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν δύο κατὰ συνέχειαν τώρα ἔτη δὲν εἰσεπράχθησαν τόκοι σχεδὸν καθόλου, λέγω καθόλου, διότι μόλις ἐσυνάχθησαν τῶν 5 ἢ 6 χιλιάδων τόκοι. Τὰ λοιπά, ὁμόλογα ἀτόμων ὅλως ἀπόρων, οὐδὲ πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ὑπάρχοντα· ἔδῳ ἢ δυστυχία εἶναι μεγάλη. Ἡ ἐνοριακὴ ἐκκλησία ἄλλοτε κατορθώνουσα νὰ περισσεύῃ τι καὶ διὰ τὴν σχολὴν σήμερον μόλις δύναται νὰ βοηθῇ αὐτὴν κατὰ 600 ἢ 700 γρ. Βεβαίως δὲν ἔπραξαν καθόλου φρόνιμα οἱ χωρικοὶ κατεξοδεύσαντες τὸ πλεῖστον τῶν κεφαλαίων των εἰς τὰς οἰκοδομὰς τοῦ κτιρίου, ἐνῶ ὄφειλε τοῦτο μὲν νὰ κτισθῇ λιτώτερον, νὰ ὑπολειφθοῦν δὲ κεφάλαια καὶ διὰ τὴν ἐφεξῆς συντήρησίν του· ἀλλ' ἐφρόνουν ὅτι ἤθελεν ἐξακολουθεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας των τὸ ὄφελος, ὅπερ καὶ τότε, πλὴν οἱ καιροὶ καὶ ἡ δυστυχία, πρὸς δὲ καὶ αἱ μεταξὺ Γραικῶν καὶ Βουλγάρων διαιρέσεις (διότι ἕνεκα τῶν διαιρέσεων ἔπαυσαν πλεον συχνάζοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔδῳ Βούλγαροι τῶν πέριξ χωρίων ὡς ἄλλοτε) ἐματαίωσαν τὰς ἐλπίδας τῶν χωρικῶν μας καὶ ἤδη τὸ κατάστημα τοῦτο τολμῶ εἰπεῖν διατρέχει κίνδυνον διαλύσεως.

Ἐπὶ τούτοις, ἂν με συγχωρῆτε, δύναμαι νὰ ἐκφράσω ἰδέαν τινά. Γνωστόν σας εἶναι, εὐγενέστατε, ὅτι ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Κήρυκος μονὴ ὄφειλε τὴν ὑπαρξίν της εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος· ἄλλως τε καθ' ἕκαστον ἔτος κατὰ τυπικωτάτην συνήθειαν καὶ πολλάκις μὲν ἀλλὰ κατὰ τὰ καθιερωθέντα ἀπαξ τοῦλάχιστον τακτικῶς τοῦ ἔτους 40—50 οἰκογένειαι Βοδηνωτῶν ἀνεβαίνουσιν εἰς τὴν μονὴν καὶ ὅτε μὲν δύο χιλιάδας γρ. ὅτε δὲ καὶ περισσότερον ὄφελεῖται ἀπ' αὐτῶν ἡ μονή. Καὶ δικαιώματα δὲ παλαιὰ ἢ κοινότης αὕτη ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς μονῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀράγε καλὸν καὶ δυνατόν νὰ βοηθήσῃ ἡ μονὴ κατὰ τι τὸ κινδυνεῦον αὐτὸ κατάστημα;

Φρονῶ προσέτι ὅτι καὶ δυνατόν καὶ καλὸν εἶναι νὰ γείνη καὶ τις συνδρομὴ παρ' αὐτῶν τούτων τῶν Βοδηνωτῶν, τοῦλάχιστον παρὰ τῶν δυναμένων 8—10 ἀτόμων· ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα ὄψιθις· τὸ ἐπειράθην, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἐσύστησα προσέτι καὶ τὸ τῆς μονῆς εἰς τοὺς νουνεχέστερους· ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω, ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα ὄψιθις καὶ βοήθεια καὶ διὰ τοῦτο. Ἐδῶ ἀπαιτεῖται μετὰ τῶν προτροπῶν καὶ μικρὰ προστακτικὴ ἔγκλησις· διότι αἱ δυσχέρειαι τῶν καιρῶν καὶ τὰ τελευταῖα μάλιστα μετὰ τῶν Διασκοβηνῶν ἀπορροφῶν ὅλην σχεδὸν τὴν φροντίδα καὶ σπουδαιότητα τῶν προυχόντων.

Ταῦτα ἐσκέφθην ὡς ἐνδιαφέροντα Ἰμᾶς νὰ ἐκθέσω διὰ τῆς παρουσίας.

Προσκυνῶν Ὑμᾶς ταπεινῶς διατελῶ πρόθυμος δοῦλός Σας.

Τὴν 13ην Φεβρ. 1863 Βοδηνόν.

Β. Δ. Σλούσης

Σημείωσις. Ἐκθεσις αὐτόγραφος ἀπὸ 13 Φεβρ. 1863 τοῦ ἐν τῇ κωμοπόλει ἀπὸ 1 1/2 ἔτους διατελοῦντος διδασκάλου Βασιλείου Δ. Σλούση Στενιμαχίτου πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ἀθαν. Γκιουμουσγκερδάνην, πρόκριτον Φιλιππουπόλεως. Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ὅπισθεν τῆς τετρασελίδου ἐκθέσεως φέρεται σημεῖωμα τοῦ γραφείου τοῦ οἴκου Γκιουμουσγκερδάνη : «Ἐκθεσις Βασιλείου Σλούση περὶ τῆς εἰς Βοδηνὸν σχολῆς» ἐγράφησαν τὰ εἰκότα τῇ 5ῃ Μαρτίου». Περὶ τῆς κόμης, τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου αὐτῆς ἴδε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφέντα ἐν τῇ σημειώσει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 δηλωτικοῦ δωρεᾶς εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς Βοδενῶν ἐν τῇ μελέτῃ «*Ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς*» Ἀρχεῖον τοῦ Θρ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσαυροῦ, τόμ. ΣΤ' ἔτ. 1939—40, σελ. 55 καὶ ἐξῆς.

V

Ἐπιστολὴ ἀπὸ 9 Ἰουνίου τοῦ 1870 τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Συλλόγου Ὁρφέως» πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει Ἀθανάσιον Μ. Γκιουμουσγκερδάνην περὶ τοῦ σκοποῦ του καὶ αἰτήσεως τῆς ἀρωγῆς του.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Βεβαίως δὲν λανθάνει ὑμᾶς ἡ ἐνταῦθα ἀπὸ καιροῦ σύστασις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, κυρίαν ἔχοντος ἀποστολὴν νὰ ἐνισχύῃ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις, ἐν αἷς ἔνεκα τῶν γνωστῶν ὑμῖν ἐνεργειῶν τῶν εἰς πολιτικὸν ἢ θρησκευτικὸν προσηλυτισμὸν ἀφορῶσῶν ὁ κίνδυνος, ὃν ἡ πάτριος γλῶσσα καὶ παιδεία διατρέχουσιν, εἶναι προφανῆς καὶ ἐπικείμενος. Ὁ Σύλλογος οὗτος, τοιαύτην ἱεράν καὶ ἐπωφελῆ ἔχων ἀποστολήν, ἐνόησεν ἑνωρὶς ὅτι ὁ γενικὸς οὗτος σκοπός, ὃν ἐπιδιώκει, πολὺ εὐκολώτερον δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ, ἐὰν ἡ ἐργασία διαμοιρασθῆ εἰς συλλόγους ἰδιαιτέρους, ἔργον καὶ ἀποστολήν ἔχοντας νὰ ἔρχωνται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς ἐκάστην τῶν ἐν κινδύνῳ Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἵνα λαμβάνοντες ὅσον ἔνεστιν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν ὑπὸ διανοητικὴν ἔποψιν καὶ τῶν εκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν, αἵτινες ἐν ἐκάστη αὐτῶν ὑπάρχουσι, φωτίζωσι τὸν γενικὸν Σύλλογον περὶ τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαίων μέτρων καὶ τῆς καταλληλοτέρας καὶ σκοπιμωτέρας διαχειρίσεως τῶν ἐθνικῶν βοηθημάτων.

Εἰς ταύτας τὰς σκέψεις ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτοῦ ὁ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις σπουδάζοντων Θρακῶν συσταθεὶς «*Θρακικὸς Σύλλογος*», ὅστις, ὡς ἐκ τοῦ συστατικοῦ αὐτοῦ θέλετε παρατηρήσει, ἐπιδιώκει ἀπλῶς καὶ καθαρῶς τὸν σκοπόν, ὃν ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς πληρῶσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἔχει μεγίστην καὶ ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς ἀδελφικῆς συνδρομῆς τῶν ἐν Θράκῃ λογίων καὶ προυχόντων τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ ἐπειδὴ τὸ συμβούλιον γινώσκει καὶ μακρόθεν τὴν ἐξειδικασμένην

τοῦ οἴκου ὑμῶν φιλογένειαν καὶ τιμᾶ τὸν ἔνθερμον ζῆλον καὶ τὴν ἀκραιφνή φιλοπατριάν ὑμῶν, διὰ τοῦτο τῇ προτάσει τοῦ ὑμετέρου συμπολίτου καὶ συναδέλφου ἡμῶν κ. Βασιλείου Δ. Λούση, ὠνόμασεν ὑμᾶς μέλος τοῦ Συλλόγου τακτικὸν καὶ ἀνέγραψεν ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῷ μητρώφῳ. Καθῆκον δ' εὐχάριστον ἐκπληροῦντες ἀναγγέλλομεν ὑμῖν τὴν προᾶξιν ταύτην τοῦ συμβουλίου.

Ἦδη δ' ἐγκλείοντες τοῦ διοργανισμοῦ ἡμῶν ἀντίτυπα δύο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἵνα συνεννοούμενοι μετὰ τῶν ἐξῆς κυρίων, πρὸς οὓς καὶ γράφομεν σήμερον, τοῦ κ. Ἀριστοβούλου Βενθύλου, Βλασίου Σκορδέλη, Νικολάου Λούση καὶ εἴ τινος ἄλλου, ὃν κοινῇ συσκεφθέντες ἠθέλατε νομίσει καταλληλόν, ἀποτελέσητε τὴν ἐν Φιλιππουπόλει ἐπιτροπείαν τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, ὅτε καὶ ἀναγγέλλοντες ἡμῖν τὸν ἐκλεχθῆσόμενον πρόεδρον αὐτῆς, θέλετε προβῆ εἰς ἐγγραφὴν μελῶν τακτικῶν ἀμέσως μὲν τῆς ἐπιτροπείας, ἐμέσως δὲ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ἡ μόνη εὐχή, ἣν εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχομεν, εἶναι νὰ ἴδωμεν γραμματέα τῆς συσταθείσης ἐπιτροπείας τὸν σχολάρχην ὑμῶν κ. Βλ. Σκορδέλην, διότι ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν, ἣν πιστεύομεν ὅτι συμμερίζεσθε ἡμῖν, ὅτι εἶναι πρὸς τοῦτο οὐ μόνον χρήσιμος ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος.

Μὴ λείψητε δ' ἐν τούτοις νὰ ποιήσητε γνωστὸν τῷ φιλογενεστάτῳ ὑμῶν πατρὶ ὅτι, ἂν τὸ συμβούλιον προετίμησεν ἀντ' αὐτοῦ ὑμᾶς, ἔπραξε τοῦτο γινῶσκον, ὅπόσον εἰς ἐκεῖνον, ἔνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ καὶ σπουδαιοτάτων περὶ τὰ τῆς πατρίδος ἀσχολιῶν ἐλλείπει ὁ καιρὸς καὶ θεωροῦν ὅτι ἔργα τοιαῦτα, οἷα τὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, εἶναι δίκαιον ν' ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ τῆς τῶν πρεσβυτέρων ἀνακουφίσεως χάριν καὶ ὡς τῆς νεανικῆς μάλιστα δραστηριότητος χρήζοντα

Σᾶς ἀπονέμομεν τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν.

Ὁ πρόεδρος
Κ. Βουσάκης

Ὁ γραμματεὺς
Ν. Μ. Δαμαλᾶς

Τόπος σφραγίδος : Σύλλογος Θρακικὸς
(κιθάρα ἐν μέσῳ) Ὁρφεὺς

Σημείωσις. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ ἐν Ἀθήναις *Θρακικοῦ Συλλόγου Ὁρφεὺς* ὑπ' ἀρ. πρωτ. 2 πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει Ἀθανάσιον, πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Μιχαὴλ βέη Ἀθ. Γκιουμουσγκερδάνη, προέρχεται ἐκ τοῦ ἐξ οὗ καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐγγραφα ἀρχείου. Εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ ἀπλοῦ λευκοῦ ἐπιστολικοῦ χάρτου (0.27×0.21 τοῦ μ.) καὶ φέρει ἐπικεφαλίδα ἀριστερόθεν ἔντυπον κεφαλαίοις γράμμασι *Σύλλογος Θρακικὸς Ὁρφεὺς*, καὶ ἐν τέλει αὐτογράφους τὰς ὑπογραφὰς τοῦ τε προέδρου τοῦ Συλλόγου *Κ. Βουσάκη* καὶ τοῦ γραμματέως *Ν. Μ. Δαμαλᾶ*, καθηγητῶν τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου βραδύτερον.

Ὁ Σύλλογος οὗτος ἰδρύθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις σπουδαζόντων Θρακῶν ἅμα τῇ ἐπιτυχίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνος καὶ τῆς Ἰωσικῆς ἐν τῷ Αἴμῳ δι' ἰδιοτελεῖς σκοποὺς πολιτικῆς, ὧν ἐπακολούθημα ἦτο ἡ διὰ Σουλτανικοῦ

φιρμανίου τῷ 1870 ἀναγνώρισις ἰδίας Βουλγαρικῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ὑπ' ἀνώτατον θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν τιτλοφορηθέντα Ἐξαρχον καὶ ἐδρευόντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἦν ἀναγνώρισιν ἐπηκολούθησεν ἡ ὀριστικὴ ἀπόσχισις τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ οἴκου. Πατριαρχεῖον κηρυχθέντων διὰ Συνόδου τῷ 1872 σχισματικῶν. Ἄλλ' ἡ ἀναγνώρισις αὕτη τῆς Βουλγαρικῆς αὐθυπάρχτου Ἐκκλησίας συνεπήγετο καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοτελοῦς Βουλγαρικῆς ἐθνότητος, διότι ἐν τῇ Τουρκικῇ ἐπικρατείᾳ ἡ ἐθνότης ἐξεδηλοῦτο καὶ ἀνεγνωρίζετο ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Ἐπομένως πρόδηλος ἦτο ὁ κίνδυνος, ὃν διέτρεχεν ὁ ἐν Θράκῃ, ἰδίως τῇ βορείῳ, Ἑλληνισμός, διότι οἱ Βούλγαροι, δι' ὃν διέθετον ἰσχυρῶν μέσων, θὰ προσεπάθουν ὡς πλειοψηφοῦντες ν' ἀφομοιώσωσιν αὐτόν, ὅπερ ἐπεδιώκετο ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῶν ἀγῶνος, πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐθνογραφικῶν τῶν ὁρίων, ἅτινα ἔμελλον νὰ εἶναι καὶ πολιτικὰ ἐν περιπτώσει πολιτικῆς τῶν ἀνεξαρχτείας, ὡς καὶ ἐγένετο.

Ἀδήριτος λοιπὸν ἀνάγκη ἦτο ὁ Ἑλληνισμός, ἐν οἷς τόποις ἐκινδύνευε, ν' ἀμυνθῆ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτον τὸν σκοπὸν προέθετο ὁ Σύλλογος· πρὸς εὐκολωτέραν ὅμως πραγμάτων αὐτοῦ ἔκρινε σκοπίμον νὰ ἰδρυθῶσι πολλαχοῦ μερικοὶ Σύλλογοι, οἷονεὶ παραρτήματα τοῦ ἐν Ἀθήναις γενικοῦ, οἵτινες παρακολουθοῦντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν κινδύνῳ ἑκασταχοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ ἠδύναντο νὰ διαφωτίζωσιν αὐτὸν περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων ἀναγκῶν, ὑποδεικνύοντες ἅμα καὶ τὰ ἐκάστοτε πρὸς λήψιν ἀναγκαῖα μέτρα. Ἐκ τούτου γράφει ὁ Σύλλογος ταύτην τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀθανάσιον Μ. Γκιουμουσγκερδάνην, παρακελεύόμενος ὅπως συνεννοούμενος μετὰ τῶν αὐτόθι Ἀριστοβούλου Βενθύλου ἱατροῦ, υἱοῦ τοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ, τοῦ Βλασίου Γ. Σκορδέλη σχολάρχου ἀπὸ τοῦ 1863 καὶ Νικολάου Λούση διδασκάλου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ καὶ εἰτα ἐπισκόπου Κίτρους καὶ εἴ τινος ἄλλου, προβῆ εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐν Φιλιππουπόλει τοιοῦτου μερικοῦ Συλλόγου.

Φαίνεται ὅτι ἡ πρὸς τὸν Ἀθαν. Γκιουμουσγκερδάνην σύστασις τοῦ Ὀρφέως εἰσηκουσθη, διότι ὁ ἐν ἔτει 1869 ἰδρυθεὶς ἤδη ἐν Φιλιππουπόλει Σύλλογος τῶν Φιλομούσων, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν εἰς πολυσέλιδον ἔντυπον τεύχος πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1872—73, ἐν οἷς ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως αὐτοῦ, τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἐθνικοῦ ἐργάτου Βλ. Σκορδέλη, ἡ ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως (βλ. Σκορδέλη, ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλληνικοῦ Συλλόγου τῶν Φιλομούσων (1872—73) ἐν Κων)πόλει 1874), εἰργάσθη κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιφελῶς κατὰ τὰς γενομένας ἐξ Ἀθηνῶν ὑποδείξεις καὶ τὰ διατιθέμενα ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας μέσα.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἐνίσχυσε τὸν Ἑλληνισμόν τῆς βορείου Θράκης κατὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἦτο ἡ ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1875 ἴδρυσις τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἀρρένων τε καὶ θηλέων τῇ γενναίᾳ χορηγίᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζίτου Γεωργίου Ζαρίφη καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ φιλογενοῦς ἱατροφιλολόγου Ἡροκλέους Βασιάδου προσέδρου τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Φιλολογικοῦ συλλόγου. Διότι ταῦτα ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ διαστήματι κατέστησαν ὁ τηλαυγῆς φάρος τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀνὰ σύμπασαν καὶ ἰδίως τὴν βόρειον Θράκην καὶ ἰσχυρὸς κατὰ τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων φραγμὸς μέχρι τοῦ χρόνου τῆς καταλύσεώς των μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Βουλγαρικοῦ κράτους (1903). Οἱ ἐξ αὐτῶν ἀποφοιτῶντες εἴτε ὡς διδάσκαλοι διαπεμπόμενοι ἀνὰ τὰς ἐν Θράκῃ Ἑλληνικὰς κοινότητας εἴτε ἐπιστήμας σπουδάζοντες ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀποκαθιστάμενοι ἐν τῇ γενετείᾳ εἴτε τὴν ἐμπορίαν ἢ ἄλλα ἐπαγγέλ-

ματα μετερχόμενοι ἦσαν οἱ διαπρύσιοι κήρυκες καὶ ἐνθουσιώδεις θεματοφύλακες τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας.

Περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ὁρφέως, τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ σκοποῦς προθεμένου, χρῆζοντας ὁμως πρὸς ἐπίτευξίν των καὶ ἱκανῶν χρημάτων, δὲν ἔχομεν ἐν γε τῷ παρόντι ἄλλας πληροφορίας. Ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ μνημονευόμενος Βασίλειος Δ. Λούσης ἦτο Στενιμαχίτης, ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ Νικολάου Δ. Λούση καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη πρὸ τῆς εἰς Ἑλλάδα καθόδου του καὶ ἐγκαταστάσεώς του ἐν Πειραιεῖ διδάσκαλος τοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κόμῃ ἐπὶ τῆς Ροδόπης Βοδενοῖς σχολείου, ὡς τεκμηριοῦται ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἀπὸ 13 Φεβρ. 1863 πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει Μιχαὴλ βέην Γκιουμουσγκερδάνην, ἐν ἣ ἐκθέτει λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου καὶ αἰτεῖται τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀρωγὴν τοῦ Βέη. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σφύεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ οἴκου Γκιουμουσγκερδάνη εἶναι ἡ ἀνωτέρω δημοσιευθεῖσα ὑπ' ἀρ. IV.

VI

Ἐπιστολὴ ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1886 τοῦ δημάρχου Ἀγχιάλου Πολυδώρου I. Καρίπη πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει κ. Ἀθανάσιον Μ. Γκιουμουσγκερδάνην, βουλευτὴν Ἀγχιάλου, περὶ τῆς καταλύσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς αὐτονόμου Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Τὴν ἀπὸ 27 παρελθόντος ἐπιστολήν σας ἔλαβον, ἀνέγνων δὲ ἐπίσης καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σεβ. ὑμῶν Μητροπολίτου πρὸς τὸν ἡμέτερον διβιβασθεῖσαν μετὰ τοῦ περὶ γλώσσης ὑπομνήματος πρὸς τὸν Ἡγεμόνα.

Τὸ ὑπόμνημα, καλὸν μὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἔπρεπε νὰ συνυπογραφῆ καὶ παρὰ τῶν νομίμων πληρεξουσίων τῶν ἐν τῇ Τοπαρχίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ὡς τοιοῦτοι δὲ καθ' ἡμᾶς θεωροῦνται οἱ ἀξιότιμοι βουλευταὶ Στενιμάχου, Καβακλῆ καὶ Ἀγχιάλου. Ἄλλ' ἔστω, πᾶν ὅ,τι γέγονε καλόν.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Μητροπολίτου ὑμῶν ἐκδηλοῦται ἀόριστος ὑπόνοια κατὰ τῶν ἐνταῦθα Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὅτι οὗτοι τείνουσι πρὸς ἀποκέντρωσιν. Ἀγνοοῦμεν τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἦτο δυνατὸν τοιαύτη ἰδέα νὰ ἐπέλθῃ εἰς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει, ἀφοῦ πάντοτε εἰς ἐκείνους ἀνετίθετο ἡ προάσπισις τῶν κοινοτικῶν καὶ ἐθνικῶν μας συμφερόντων, ἀφοῦ ἐτρέφομεν καὶ τρέφομεν εἰς αὐτοὺς ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καὶ ἀφοῦ οὐδὲν μέχρι σήμερον ἀπερασίσαμεν ἢ ἐπράξαμεν χωρὶς νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν συμβουλήν ἐκείνων. Ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ πᾶσαι αἱ πέριξ Ἑλληνικαὶ κοινότητες μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναφέρουσι πάντοτε τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ὅτι οὐδὲν ἔννοοῦσι νὰ πράξωσιν ἰδιαιτερον διάβημα, ἐὰν τοῦτο δὲν ἐγκριθῆ ἀπὸ κοινοῦ καὶ δὲν ἀνατεθῆ ἢ ἐκτέλεσις αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει.

Προκειμένον περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Μητροπολίτου ὡς καὶ ἐν τῇ

ὑμετέρας ἀναφερομένου ὑπομνήματος, ὅπερ ἐπιδοθήσεται εἰς τὴν ἀναθεωρήσουσαν τὸν Ὄργανικὸν νόμον ἐπιτροπὴν, ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀποκαθιστῶμεν ὑμᾶς πληρεξούσιον, φρονοῦμεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ πράξωσι καὶ αἱ πέριξ Ἑλληνικαὶ κοινότητες, πρὸς ἃς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔγραψα καὶ ὧν τὴν ἀπάντησιν ἀναμείνω. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, ἐὰν ταυτίσημον ὑπόμνημα ἐδίδοτο καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεγάλων Δυνάμεων, διότι, ὡς τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουσιν, οἱ μὲν Βούλγαροι θὰ προσπαθήσωσι τὰ ἔθνικὰ μας προνόμια νὰ καταστρέψωσιν, οἱ δὲ Τούρκοι ὀλίγην θὰ δώσωσι προσοχὴν εἰς τὰ παράπονά μας.

Τὸ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα ἐπιδοθὲν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου ὑπόμνημα ἀγνοοῦμεν, ἐὰν θὰ ἐπιφέρει ἀποτελέσμα τι· ἀλλ' ἐξ ὧν βλέπομεν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ, ὃ ἐν Πύργῳ Ἑλλην δικαστῆς Σωκράτης Ἰωαννίδης ἐπαύθη, ὃ ἐνταῦθα Ἑλλην δικαστῆς βασιλείου Μπιτιτζίδης ἐπαύθη, τὰ δὲ πέριξ Ἑλληνικὰ καὶ Τουρκικὰ δημαρχεῖα πιέζονται νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς ἐπίσημον μόνον τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἀλληλογραφῶσιν εἰς αὐτήν. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὃ ἐπαρχὸς μας, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ ἑλληνιστὶ πρὸς τὸ δημαρχεῖόν μας, ἤρξατο νὰ γράφῃ βουλγαριστί. Ἐγὼ ἅπαντα τὰ ἀποσταλέντα εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἔγγραφα ἐπέστρεψα μὲ ἔκθεσίν μου, δι' ἧς ἀπῆρτον νὰ μοι γράφῃ ἑλληνιστὶ ἢ νὰ μοι κοινοποιήσῃ, ἐὰν ἡ κατάργησις τῆς ἡμετέρας γλώσσης ὡς ἐπισήμου ἐγένετο διὰ κυβερνητικοῦ ἢ ἡγεμονικοῦ διατάγματος. Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐκθέσεώς μου ἔλαβον χθὲς διάταγμα, ὅπερ ἐν ἀντιγράφῳ διαβιβάζω ὑμῖν, διὰ νὰ κατανοήσητε τὸ παθητικὸν πνεῦμα τῶν ἐνταῦθα ἀρχῶν καὶ τὸ δεινὸν τῆς θέσεώς μας.

Ὁ διορισθεὶς δικαστῆς εἶναι εἰς ἀθλιὸς ραδιοῦργος, ὅστις ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ζῶν ἐνταῦθα ἐπεσπάσατο τὸ μῖσος ὄλων τῶν πολιτῶν ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς του· ἀλλὰ τί ποιητέον;

Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί, ὡς ἐπληροφορήθημεν, γενήσονται τὴν ἐνδεκάτην ἑλευσομένου Μαΐου· τὰ ψηφοδέλτια πρέπει νὰ γράφωνται κατὰ τὸν νόμον βουλγαριστί. Τί θὰ πράξωμεν, ἀγνοοῦμεν, ἢ μόνη μας δὲ σκέψις, ἐὰν τοιοῦτόν τι συμβῆ, εἶναι νὰ ἀπόσχωμεν τῶν ἐκλογῶν. Συμφέρει τοῦτο ἢ ὄχι; γράψατε καὶ ὑμεῖς τὴν γνώμην σας.

Ἡ κυβέρνησις φαίνεται ὅτι ἄγεται καὶ φέρεται διὰ τὰ ἐνταῦθα πράγματα ἀπὸ δύο ραδιοῦργους, οἵτινες ἔχουσι τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ εἶναι ἐνταῦθα μέλη τοῦ Κομιτάτου, ὧν ὃ εἰς διδάσκαλος ὧν καὶ Εὐθύμιος Κιρκιδάκωφ καλούμενος, εἶναι πρόεδρος καὶ πασχίζει, ἂν εἶναι δυνατόν, εἰς μίαν ἡμέραν νὰ πνίξῃ ὅλους τοὺς Ἀγγιαλίτας καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν. Φαντασθῆτε λοιπὸν τὴν θέσιν μας καὶ κρίνατε, ἐὰν δὲν ἔχωμεν δίκαιον νὰ ἀπαιτῶμεν ταχεῖαν ἐνέργειαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἢ νὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς ἀμυχανίας ἢ νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν τύχην μας.

Ἀναμένω τὰς ἐπὶ τῆς παρουσίας μου ὑμετέρας κρίσεις καὶ ταχεῖαν ἀπάντησιν.

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀγχιάλῳ 6 Ἀπριλίου 1886.

Πολύδ. Ι. Καρίπης.

Σημείωσις. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἡ ἐπομένη τοῦ δημάρχου Ἀγχιάλου Πολυδάρου Ι. Καρίπης πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει πρόκριτον Ἀθανάσιον Μ. Γκιουμουσγκερδάνην, βουλευτὴν Ἀγχιάλου ἐν τῇ βουλῇ τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου. Ἀμφότερα εἶναι γεγραμμένα ἐπὶ συνήθους ἐπιστολικῷ χάρτου (0.26×0.20 τοῦ μ.) ἄλλ' αὕτη μὲν, ἂν κρίνη τις ἐκ τῆς γραφῆς τῆς ὁμοίας πρὸς τὴν αὐτόγραφον ὑπογραφήν, ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δημάρχου, ἢ δ' ἑτέρα ὑπ' ἄλλης χειρὸς καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ δημάρχου ἢ κατ' ἀντιγραφὴν.

Διὰ τῆς μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον Βερολινίου συνθήκης τῆς 13)25 Ἰουλίου 1878 κατὰ τὰ ἄρθρα αὐτῆς 12—22 ἡ βόρειος Θράκη, τ. ἔ. τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἐβρου καὶ Τόνζου, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξύ Ροδόπης—Αἴμου καὶ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ νότου δὲ ὀριζόμενον ὑπὸ τῆς ἄνω κοιλάδος τῆς Ἄρδας καὶ τοῦ βιλαετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐκηρύχθη αὐτόνομος ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικῆ Ρωμυλία (Roumelle orientale, Ost.-Rumelien). Αὕτη ὄφειλε νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἄμεσον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου μετ' ἰδίας ἐθνοφυλακῆς καὶ Χριστιανοῦ ὀρθοδόξου διοικητοῦ, ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καθ' ἑκάστην πενταετίαν καὶ ἐδρευόντος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Φιλιππουπόλει. Ὑπὸ τοῦ ὀργανικοῦ τῆς ἐπαρχίας χάρτου κατὰ τὴν συνθήκην ἐλήφθη ἰδιαιτέρα πρόνοια πρὸς προστασίαν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐθνικῶν μειονοφηγιῶν καὶ ἐν γένει πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς αὐτῶν αὐτονομίας. Οὕτως αὗται εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλωσιν ἰδίους βουλευτὰς εἰς τὴν ἐκ 56 μελῶν ἀποτελουμένην βουλὴν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ των, νὰ μετέχωσι τῶν διοικητικῶν θέσεων, νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ τέκνα των ἐν τῇ μητρικῇ των γλώσσῃ καὶ ἐν ἰδίῳ σχολείῳ καὶ νὰ τελῶσι τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα ἐν τῇ γλώσσῃ των. Ἐπίσημος τῆς ἐπαρχίας γλῶσσα ὠρίσθη ἡ Βουλγαρικῆ, ἡ Τουρκικῆ, ἡ Ἑλληνικῆ ὡς γλῶσσα τῶν ἐθνοτήτων καὶ ἡ Γαλλικῆ ὡς διεθνῆς. Ἐκ τούτου πᾶς νόμος καὶ πᾶσα διοικητικὴ διαταγὴ συνετάσσετο καὶ ἐν ταῖς τέσσαρσι ταύταις γλώσσαις. (Ἴδε Π. Καρολίδου, ἢ Ἀνατολικῆ Ρωμυλία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐν τῷ περιοδικῷ Ἑλληνισμὸς, ἔτ. 1902, σελ. 730 καὶ ἔξης καὶ *Jirecek-Arghyrow*, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας κτλ. σ. 152 κ.ἔ).

Οὕτως οἱ Ἕλληνες τῆς ἐπαρχίας, ἀποτελοῦντες τὸ ἐν ἑβδομον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, περὶ τὰς 120 χιλιάδας, τυγχάνοντες ἰσονομίας, εἶχον τὰ σχολεῖα των, τὰς ἐκκλησίας των μετὰ τριῶν μητροπόλεων, τὰ εὐαγῆ των ἰδρύματα, τὴν γλῶσσάν των, τοὺς βουλευτὰς των καὶ τοὺς δημάρχους των, ἐν αἷς πόλεσι καὶ κωμοπόλεσι καὶ κάμαις ἐπλειονοπήφουν, μετεῖχον τῶν διοικητικῶν θέσεων καὶ ὑπερεῖχον τῶν συνοικῶν των ὡς κατέχοντες ἐν τοῖς κέντροις τὸ σκῆπτρα ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῷ ἐμπορίῳ. Ἐκ τούτου ἀνέθυλλον ἐλπίδες περὶ τῆς ἐν τῇ νέᾳ αὐτονόμῳ ἐπαρχίᾳ σταδιοδρομίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναιμάκτου τῆς ἐκ Βουλγάρων συγκειμένης ἐθνοφυλακῆς ἐπαναστάσεως τῆς 6)16 Σεπτεμβρίου 1885 τὸ καθεστὸς τῆς Ρωμυλίας κατελύθη καὶ ἡ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τὸν Στράνσκη προσωρινὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὴν ἑνωσιν μετὰ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας, ἣτις διὰ ἡγεμονικοῦ διατάγματος ἀπὸ 9)21 Σεπτεμβρίου ἀνεγνώρισεν αὐτήν. Ἢ Ὑψηλὴ Πύλη καίπερ διαμαρτυρηθεῖσα διὰ τὸ πρᾶξι κόπημα δὲν ἐπενέβη

στρατιωτικῶς, καθ' ἃ ἐδικαιοῦτο, πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων διὰ τὸ ψοφοδεῆς τοῦ τότε Σουλτάνου Ἀμπουλ Χαμήτ, ἐπέτρεψε δὲ εἰς τὸν ἡγεμόνα νὰ περιέλθῃ τὴν νέαν ἐπαρχίαν του.

Ἐπακολούθημα τῆς κηρυχθείσης ἐνώσεως ἦτο ὁ Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος, οὗ μετέσχε καὶ ἡ ἔθνοφρορὰ τῆς τέως Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας τῇ ἀδείᾳ τῆς Τουρκίας, διότι καὶ ἡ Σερβία ἐζήτηει προέκτασίν της εἰς Μακεδονίαν ἢ ἀποχώρησιν τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς Ρωμυλίας. Μετὰ τὸν νικηφόρον τῶν Βουλγάρων πόλεμον ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐπικυριάρχου δυνάμεως ἡ διευθέτησις τοῦ ζητήματος εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις, ὧν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ προθύμως ἤθελον ἐπιδοκιμάσει τὴν ἔνωσιν, ἂν ἡ Ρωσία ἔνεκα μίσους πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρον Βάτσεβεργ μὴ ἀντετάσσετο εἰς τοῦτο. Διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης τῇ 25)5 Ἀπριλίου τοῦ 1886 Τουρκοβουλγαρικῆς συνθήκης ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιουμένης, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ὡς γενικὸς διοικητῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἐπὶ πενταετίαν ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος τέως τοιούτου Κρέστοβιτζ, μέλλοντος τοῦ ὄργανικοῦ χάρτου τῆς ἐπαρχίας ν' ἀναθεωρηθῇ ὑπὸ Τουρκοβουλγαρικῆς ἐπιτροπείας.

Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦτου ἡ ἐν Σοφίᾳ συνελθοῦσα τῇ 2)14 Ἰουνίου τῶν Βουλγάρων ἔθνοσυνέλευσις ἐπεκύρωσε τὴν ἔνωσιν καὶ εἰ καὶ μῆτε ἡ Πύλη μῆτε αἱ συνυπογράψασαι τὴν Βερολίνιον συνθήκην Δυνάμεις ἀνεγνώρισαν κατὰ τύπους τὴν ἔνωσιν, αὕτη κατ' οὐσίαν ἐγένετο, διότι ἡ μὲν Πύλη δὲν ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ὄργανικοῦ χάρτου τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὴν προειρημένην συνθήκην, ἀρκεσθεῖσα εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ψιλῶ ὀνόματι τὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν της, ἥς ἐκδιαχθέντος τοῦ πρώτου ἡγεμόνος ἀνεγνώρισεν τὸν διάδοχόν του Φερδινάνδον διοικητὴν, ἡ δὲ Βουλγαρία ἐφήρμοσε τὸ τε Βουλγαρικὸν σύνταγμα καὶ τοὺς Βουλγαρικὸς νόμους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὡς χώρα της. Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Βουλγαρίας εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον τῇ 24)5 Ὀκτωβρίου τοῦ 1908 κατελύθη ὀλοσχερῶς καὶ ἡ προσωνομία τῆς ἐπαρχίας *Ἀνατολικῆ Ρωμυλία*.

Ἐκ τῶν δύο ἐπιστολῶν τούτων τοῦ δημάρχου Ἀγχιάλου πρὸς τὸν τέως βουλευτὴν της Ἀθ. Γκιουμουσγκερδάνην, ὄντα καὶ δημογέροντα τῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως, διαπιστοῦνται αἱ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐνώσεως καταβληθεῖσαι προσπάθειαι διὰ καταλλήλων πρὸς ἀρμοδίους διαβημάτων τῶν Ἑλληνικῶν τῆς τέως αὐτονόμου ἐπαρχίας μητροπόλεων καὶ κοινοτήτων ἐν πλήρει συνεργασίᾳ καὶ ἀλληλεγγύῃ πρὸς διατήρησιν τῶν προνομίων των, ἅτινα οἱ Βούλγαροι, ἀδρανησάσης τῆς Πύλης πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ ὄργανικοῦ χάρτου, ἤρξαντο καταργοῦντες, ποιοῦντες ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου καὶ παύοντες βαθμηδὸν τοὺς Ἑλληνας ὑπαλλήλους. Ὡσαύτως φαίνονται καὶ αἱ μέριμναι τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν κοινοτικῶν κτημάτων, ἅτινα ἔκτοτε ἤδη ἐπωφθαλιμῶντο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη κατόπιν οἱ Ἑλληνας ἠγωνίσθησαν σθεναρῶς μὴ μικροψυχοῦντες, πλὴν ὀλίγων καταληφθέντων ὑπὸ πολιτικῶν τινος σκεπτικισμοῦ, πρὸ τῶν ἄλλεπαλλήλων τολμημάτων τῶν Βουλγάρων πρὸς κατάληψιν διαφόρων κοινοτικῶν περιουσιῶν των καὶ πρὸ τῶν συχνῶν των ἀποπειρῶν κατὰ τῆς ἐθνικῆς των ἐκπαιδεύσεως καὶ γλώσσης. Ὑψιστόν των καθῆκον ἐθνικὸν ὑπελάμβανον τοῦ ν' ἀντέχωνται στερεῶς τοῦ ἔθνισμοῦ των μὴ ἀποβάλλοντες τὴν πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους πίστιν των. Κατ' Ἰούλιον ὄμως τοῦ 1906 ἐπῆλθεν ὁ ἀνθελληνικὸς ἀνὰ ὄλην τὴν Βουλγαρίαν διωγμὸς τῇ εἰσηγγίσει καὶ ἐνεργείᾳ τῆς τότε κυβερνήσεως, διωγμὸς, ὅστις καταλυθεισῶν τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων μετὰ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπήνεγκε τὴν ἐσχάτην καὶ καιρίαν

πληγὴν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ, οὔτινος γνωστὴ τοῖς πᾶσιν εἶναι ἢ μετὰ τοὺς πολέμους τύχη.

VII

Ἐπιστολὴ ἀπὸ 16 Φεβρουαρίου 1887 τοῦ δημάρχου Ἀγγιάλου Πολυδώρου Ι. Καρίπη πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει κ. Ἀθανάσιον Μ. Γκιουμουσγκερδάνην, βουλευτὴν Ἀγγιάλου, περὶ τῆς κινδυνευούσης κοινοτικῆς ἀκινήτου περιουσίας μετὰ τὴν ἐνωσιν τῆς αὐτονομίου Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ἀξιότιμε κ. Ἀ. Μ. Γκιουμουσγκερδάνη,

Τὴν ἀπὸ 21 παρελθόντος ἐπιστολήν σας ἔλαβον καὶ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον ἀμέσως ἐκοινοποίησα πρὸς τὸν Μητροπολίτην καὶ προκρίτους τῆς ἡμετέρας κοινότητος, οἵτινες ἐπεδοκίμασαν τὰ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων ὑμέτερα διαβήματα καὶ τὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν κοινοτικῶν κτημάτων μέριμναν. ἦτις καὶ παρ' ἡμῖν εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ περὶ ἐξασφάλισεως τῶν κτημάτων ζήτημα δὲν διατρέχομεν ἀραγὲ κίνδυνον, ἐὰν ἐπιζητήσωμεν τὴν ἐπίλυσιν τούτου διπλωματικῶς; Ἴδου ὅποιοι παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσι φόβοι, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν, ἂν δὲν εἶναι προτιμότερα ἄλλη τις ὁδός, οἷα ἢ τῆς ἀθορύβου ἐκποιήσεως ἢ τῆς ὑποθηκεύσεως ἢ ἄλλη τις τοιαύτη. Διότι διὰ τῆς διπλωματικῆς ὑποπτευόμεθα μὴ ἀφυπνίσωμεν καὶ ὀρίσωμεν ἐπὶ τοῦ τάπητος ζήτημα μὴ ἔγεροθεν εἰσέτι.

Ἡ κτηματικὴ περιουσία τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἀνέρχεται εἰς ἀξίαν πέντε χιλιάδων περίπου λιρῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένων ἐν αὐτῇ τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ δὲ κτήματα ἐξ ἐργαστηρίων καὶ γαιῶν ἀπαρτιζόμενα εὐρίσκονται τὰ μὲν πρῶτα ἐντὸς τῆς πόλεως, τὰ δὲ δευτέρα ἐκτὸς, ἀλλ' εἰς τὴν δημοτικὴν περιφέρειαν Ἀγγιάλου.

Δι' ἅπαντα σχεδὸν τὰ κτήματα κατέχομεν τίτλους ἰδιοκτησίας, ἐξ ὧν οἱ μὲν εἶναι ἐπ' ὀνόματι τῶν κατὰ καιροὺς ἐφόρων, ἄλλοι δὲ ἐπ' ὀνόματι μόνον ἀτόμων χωρὶς νὰ ἀναφέρηται ἐν αὐτοῖς ἢ λέξις ἔφορος ἢ ἐπίτροπος· ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα ἀγνοοῦμεν κατ' ἐλάχιστον διὰ δινηθῶμεν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐκποίησιν καὶ τῶν τοιούτων κτημάτων ἀθορύβως, καθότι οἱ πάντες γινώσκουσιν ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὰ σχολεῖα ἢ ἐκκλησίας.

Ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων κτημάτων εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπίσης κοινότητα ἀνήκει καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐν τέταρτον ἀπέχουσα μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἣτις σχεδὸν εἶναι τὸ μῆλον τῆς ἔριδος.

Δὲν σᾶς ἀπέστειλα λεπτομερῆ τῶν κτημάτων κατάλογον, διότι πρὸς τὸ παρὸν ἔκρινα τοῦτο περιττὸν μέχρι δευτέρας συνεννοήσεως περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξασφάλισεως τῶν κοινοτικῶν κτημάτων.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς σφραγίδος τοῦ ἡμετέρου δημαρχείου ἐσχάτως ἠτήθη

καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐπεβλήθη ἡμῖν ἡ χοῆσις Βουλγαρικῆς σφραγίδος, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν δὲ πρὸ ὀκτῶ ἡδὴ μηνῶν μεταχειριζόμεθα τὴν Βουλγαρικὴν βιαίως ἐπιβληθεῖσαν.

Περὶ τῶν σχολείων προκειμένου πληροφορῶ Ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἡμετέρα κοινότης συντηρεῖ ἐν νηπιαγωγεῖον καὶ ἐν ἄρρεναγωγεῖον, εἰς τὸ ὁποῖόν εἰσι προσεθεμιέναι καὶ δύο κλάσεις ἀνωτέρων μαθημάτων, τοὔτεστι τὸ ἄρρεναγωγεῖον ἀπαρτίζεται ἕξ ὀκτῶ κλάσεων. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα φοιτῶσι περὶ τοὺς ἑπτακοσίους μαθητάς, διὰ δὲ τὴν συντήρησίν των ἡ κοινότης δαπανᾷ περὶ τὰς ὀκτακοσίας λίρας.

Ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν μέχρις οὗ ἀπαντήσητε, τί φρονεῖτε περὶ τῶν ἡμετέρων σκέψεων ὡς πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κτημάτων καὶ διὰ ποίου μέσου ἄνευ κινδύνου θὰ δυνηθῶμεν αἰσίως νὰ διεκπεραιώσωμεν τὴν λεπτὴν ταύτην καὶ ζωτικὴν διὰ τὰς Ἑλληνικὰς κοινότητας ὑπόθεσιν.

Δέξασθε δὲ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ.

Ἐν Ἀγκυάλῳ τῇ 18 Φεβρουαρίου 1887.

Πολύδ. I. Καρίης.

VIII

Περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ τῶν Βορειοθρακῶν ἐν Ἀθήναις συλλόγου «Ροδόπης» (1895).

(Λόγος πανηγυρικὸς ἐκφωνηθεὶς ἐν Κηφισίᾳ τῇ Κυριακῇ τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ τοῦ 1896 ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, τελειοφοίτου τῆς φιλολογίας)

Μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστιῶν χαιρετίζω ἐκ μέρους τοῦ διοικητικοῦ τοῦ συλλόγου συμβουλίου τὴν πολυπληθεῖ ὁμήγηρον· μετὰ χαρᾶς μὲν, διότι κατὰ πρῶτον ἐπετεύχθη σήμερον ἐνταῦθα ἡ συγκέντρωσις πάντων σχεδὸν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ οἰκούντων φίλων συμπατριωτῶν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ ἄρτισυστάτου ἡμῶν συλλόγου ἑορτῇ, τὴν ὁποίαν πρόφρων ἐτίμησε καὶ ὁ γενορὸς καὶ σεβαστὸς ἡμῖν ἐπίτιμος πρόεδρος κ. Βλάσιος Σκορδέλης, μετ' εὐχαριστιῶν δέ, διότι οὐδεὶς ὑμῶν ἐκώφευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ συλλόγου, ἀλλὰ πάντες ἀνεξαιρέτως ἐπεδείξασθε προθυμίαν καὶ ζῆλον πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ σκοποῦ ἐγγραφέντες μέλη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ συλλόγου κύριος σκοπὸς διὰ λόγους πολιτικῆς φύσεως καὶ ἔθνικῆς ἀνάγκης δὲν ἀνεγράφη ἐν τῷ κανονισμῷ, ἀλλ' ὑπονοεῖται ὡς λανθάνων ἐν τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ, κρίνω εὐλογον σήμερον ἀντὶ ἄλλου πανηγυρικοῦ ν' ἀναπτύξω δι' ὀλίγων τόν τε σκοπὸν καὶ τὰ αἷτια, ἅτινα κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους (1895) παρώρμησαν τοὺς ὀλίγους ἰδρυτὰς νὰ σκεφθῶσι περὶ συστάσεως ἐν μέσοις Ἀθήναις συλλόγου τῶν ἐκ τῆς βορείου Θράκης (Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας) καὶ τῆς Βουλγαρίας παρεπιδημούντων ἐν τῇ Ἑλ-

λάδι Ἑλλήνων καὶ ἐξαιτοῦμαι ἐπὶ μικρὸν τὴν εὐμενῆ ἡμῶν προσοχὴν καὶ ἐπιείκειαν.

Γνωσταὶ εἰς πάντας τυγχάνουσιν αἱ τε ἐθνικαὶ καὶ πολιτικαὶ τῆς γενε-
τείρας ἡμῶν, τῆς βορείου Θράκης, διὰ τῶν αἰώνων περιπέτεια. Αὕτη, τῆς
ὁποίας ὡς καὶ τῆς λοιπῆς Θράκης οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι, οἱ ἀρηίφιλοι καὶ
πολεμοχάρομαι Θραῖκες, ἀνήκοντες μὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁμοφυλίαν, ἀπομεί-
ναντες δὲ στάσιμοι ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ κοινωνικῇ προόδῳ κατὰ τὴν
ἀκμὴν τῶν ἀδελφῶν των Ἑλλήνων, ἐδέξαντο διὰ τῶν ἐν ἐπικαίροις τοῦ
τόπου των σημεῖοις ἰδρυθεισῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τῶν
Μακεδόνων βραδύτερον ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ὑποταγῆς των τὸν Ἑλληνικὸν πο-
λιτισμὸν, τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ θρησκείαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἥθη
καὶ ἔθιμα κατὰ τὸ πλεῖστον, ὥστε ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας φαί-
νονται τελείως ἐξηλληνισμένοι, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀνευρισκόμενα Ἑλληνι-
καὶ ἐπιγραφαί, τὰ Ἑλληνικὰ τῶν πόλεων καὶ τῶν βασιλέων των νομίσματα,
τὰ γλυπτὰ μνημεῖα, οἱ θεῶν βωμοί, τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ναῶν λείψανα καὶ
ἐπὶ πᾶσιν οἱ βαρυσήμαντοι τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν
καὶ τὸ πνεῦμα Ἑλληνος Ἰουλιανοῦ λόγοι: «οἱ περὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν
Ἰωνίαν οἰκοῦντες Ἑλλάδος ἐσμὲν ἔκγονοι» αὕτη, ἣτις ἐκχριστιανισθεῖσα
κατὰ τοὺς πρώτους τῆς κηρύξεως τῶν κοσμοσωτηρίων τοῦ Ἐθαγγελίου ἀρ-
χῶν χρόνους διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διετέλεσε προπύργιον τοῦ Βυζαν-
τίου ἐναντίον τῶν ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένων ποικιλωνύμων βαρβάρων σι-
φῶν καὶ διεφύλαξε μεθ' ὅλας τὰς εἰς αὐτὴν ἐπιδρομὰς, δηώσεις, αἱματηρὰς
μάχας καὶ σφαγὰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μέχρι σχε-
δὸν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεώς της, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἀπὸ τῶν χρό-
νων ἐκείνων σωζόμενα ἑρείπια πόλεων καὶ οἰκοδομῶν, ἐκκλησίαι καὶ μο-
ναί, μνήματα καὶ ἐπιγραφαί, χρονικὰ καὶ χειρόγραφα καὶ κώδικες μοναστη-
ρίων καὶ μητροπόλεων καὶ τὸ κυριώτατον πάντων ἢ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρ-
κων ὀνομασία αὐτῆς *Ροῦμ ἐλί*, τ. ἔ. τῶν Ρωμαίων χώρα, ὡς ἐκαλούμεθα
τότε, σήμερον κινδυνεύει (ἐννοῶ ἢ βόρειος Θράκη) μετὰ τὴν προσάρτησίν της
εἰς τὸ ἀριπαιγὲς Βουλγαρικὸν κράτος ν' ἀπολέσῃ καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἐν
αὐτῇ λείψανα τοῦ ποτε ἀκμάσαντος Ἑλληνισμοῦ της.

Τὰ αἴτια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ταύτης αἰμορραγίας οὔτε ἄγνωστα οὔτε ἀνε-
ξήγητα εἶναι. Οἱ ἐπὶ αἰῶνας αἱματηροὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἀγῶνες καὶ δηώσεις, αἱ
μεταναστεύσεις, αἱ ὑπὸ τε τῶν ἐπιδρομέων καὶ τῶν κατακτητῶν σφαγαὶ καὶ
ἀπαγωγαί, αἱ ἀλλαξοπιστίαι καὶ πρὸ παντὸς ἢ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς στυγη-
ρᾶς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας τῶν πλείστων πρὸς τοὺς ἐκ Βουλγαρίας ἐγ-
καθισταμένους εἰς αὐτὴν Βουλγάρους ἀφομοιώσεις, ἣτις ἤρξατο ἤδη ἀπὸ τοῦ
δευτέρου αὐτῶν βασιλείου (12 αἰῶνος), ἐβοηθήθη δὲ τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ
ὁμοθρήσκου αὐτῶν, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τε τῆς φυσιογνωμίας, τῶν ἔθῶν καὶ
ἐθίμων καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγγιχείας τῶν βουλγαροφώνων Θρακῶν, ἀλλὰ

καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, τὴν ὁποίαν πολλαὶ Ἑλληνικαὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκογέ-
νεται καὶ σήμερον ἔχουσι διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν πρὸς αὐτούς, ἠλάττωσαν εἰς
τὸ δέκατον περίπου τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς βορείου Θράκης τὸν Ἑλληνι-
σμόν. Οὗτος περιορίσθη σήμερον εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες φέρουσιν ἀκόμη
εὐτυχῶς τὰ παλαιὰ τῶν Ἑλληνικῶν ὀνόματα, Φιλιππούπολις, Στενίμαχος, Ἄγ-
χιάλος, Μεσημβρία, Πύργος, Σφζόπολις καὶ εἰς τινὰς τῆς ὑπαίθρου χώρας
περιφερείας παρὰ τῇ παραλίᾳ, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς κάτω Τούνδζας (Τόν-
σου) καὶ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ἄνω Ἐβρου.

Τίνα ἔθνικὴν ὠφέλειαν θὰ ἐκαρπούμεθα, ἂν ἐγκαίρως ἐλαμβάνετο ἡ
σύντονος καὶ προσήκουσα φροντίς, ὅπως καὶ ἐξελληνίσωμεν ὡς ἐξεχριστια-
νίσωμεν τοὺς ἐγκαταστάνας εἰς τὴν χώραν ἡμῶν βαρβάρους Βουλγάρους,
δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν πάντως ὅμως διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς μεταδόσεως
τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μετὰ τῆς θρησκείας ἠθέλωμεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῦ
Σλαβισμοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου αὐτοὺς συνδέει τώρα μόνῃ ἡ γλῶσσα, τὴν
ὁποίαν παρέλαβον παρὰ τῶν μεθ' ὧν συνήκησαν Σλαύων ἐν τῇ κάτω Μοι-
σίᾳ. Οἱ κατελθόντες εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν μας τότε Βούλγαροι, Τουρανικῆς
καταγωγῆς ὄντες ἰδίαν ὄλως γλῶσσαν ἐλάλουν, ὡς τεκμηριοῦται ἐκ λειψά-
νων τῆς ἐν ἐπισήμοις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν πρώτων ἡγεμόνων των,
οἷτινες, ὡς φαίνεται εἶχον ἀβλικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, ἐπομένως
πολὺ πιθανῶς ὡς μὴ σλαβόγλωσσοι δὲν θὰ ἦσαν σήμερον ἀμείλικτοι τοῦ
Ἑλληνισμοῦ πολέμιοι καὶ δὲν θὰ διεξεδίκουν παντὶ μέσῳ καὶ ὑπ' ἰσχυρῶν
προστατῶν προσβοηθούμενοι τὴν πατρικὴν ἡμῶν κληρονομίαν, ἀφυπνι-
σθέντες φυλετικῶς ὡς Σλαῦοι ἀπὸ αἰῶνος σχεδὸν ὑπὸ τῶν πανσλαβιστῶν.

Δυστυχῶς ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο. Ἡ μὲν ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτο-
κρατορία, ἣτις κατέστησε τὸ Ἑλληνικὸν Βυζάντιον πρωτεύουσαν καὶ καθιέ-
ρωσε μετ' ὀλίγον ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ
προϊόντι, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, μετεβλήθη τελείως εἰς Ἑλ-
ληνικὸν κράτος, οὐδαμῶς ἐφρόντισε κατὰ τὸ διοικητικὸν τῆς σύστημα νὰ
ἐξελληνίσῃ αὐτοὺς, εἰ καὶ παρεχώρησε πρὸς οἴκησιν εἰς αὐτοὺς τὴν μεταξὺ
τοῦ Ἰστρου καὶ τοῦ Αἴμου χώραν, πολλοὺς καὶ μακροὺς πολέμους διεξή-
γαγε κατ' αὐτῶν διὰ τὰς ληστρικὰς ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου εἰς τὰς αὐτοκρατο-
ρικὰς ἐπαρχίας ἐπιδρομὰς των, πολλάκις κατενίκησε καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον
ἐκυριαρχήσεν αὐτῶν. Τὸ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμένικόν Πατριαρ-
χεῖον, ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν θρησκείας ἀρχή, ἣτις ἦτο κατ'
ἔξοχὴν καὶ ἐκαλεῖτο Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, διότι πρώτιστα καὶ μάλιστα ἀνε-
πτύχθη καὶ ἐλαμπρύνθη διὰ τῆς γλώσσης καὶ τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων,
ὀλιγώρησε τῆς Ἑλληνικῆς του ἀποστολῆς.

Τὸ Πατριαρχεῖον οὐδεμίαν ἐποιεῖτο διάκρισιν φυλῶν οὐ μόνον σεβό-
μενον τὸν ἔθνισμόν παντὸς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν του κυριαρχίαν ὑποκειμένου

λαοῦ, ἀλλὰ καὶ διαφυλάττον εἰς αὐτὸν πάντα τὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκάστη ἐθνότης συντηρεῖται· ὅθεν οὐ μόνον ἐσεβάσθη τὴν γλῶσσαν πάσης ἐθνότητος, ἀλλὰ καὶ διεφύλαξε καὶ περιεφρούρησεν αὐτὴν παρασχὼν εἰς τοὺς ὑστεροῦντας ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει τὰ μέσα τῆς προόδου καὶ τῆς πρὸς ἐθνικὴν αὐθυπαρξίαν συγκρατήσεώς των. Ἔνεκα λοιπὸν τοῦ κοσμοπολιτικοῦ του τούτου πνεύματος οὐδέποτε ἐσκέφθη νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς ἐν τῇ Δύσει ἐγένετο, μίαν τινὰ γλῶσσαν ἰδιαίτουσαν εἰς τὴν λατρεῖαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπάσας ἐξ ἴσου καταλλήλους ἔκρινε πρὸς τοῦτο καὶ τὴν πτωχείαν ἐνίων ἐξ αὐτῶν θεραπεύουσα ἀνέπτυξε καὶ διεμόρφωσεν αὐτὰς διὰ τῶν λειτουργῶν του, ἵνα μὴ ὑστερῶσιν αὐταὶ ἐν τῇ σαφηνείᾳ τῆς διερμηνεύσεως τῶν δογματικῶν ἔννοιῶν.

Ἐκ τοῦ πνεύματος τούτου δομώμενον τὸ Πατριαρχεῖον ἐξεχριστιανίωσε καὶ τοὺς Βουλγάρους ἄνευ τινὸς ἐνεργείας πρὸς ἐξελληνισμόν των. Δὲν ἦτο δὲ ἴσως λίαν δυσχερὲς νὰ ἐξελληνισθῶσι τότε καὶ βραδύτερον ἔτι συντρεχουσῶν λίαν εὐνοϊκῶν περιστάσεων οἱ βάρβαροι Βούλγαροι καθ' ὃν τρόπον ἐξεχριστιανίσθησαν. Ἡδύνατο τὸ Πατριαρχεῖον νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτοὺς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς ὄργανον διερμηνεύσεως τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἱεσιῶν καὶ ἐντεῦξεν εὐχερέστερον πάσης ἄλλης ἐκκλησίας, διότι ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ τὰ περὶ τῆς καινῆς Διαθήκης βιβλία συνεγράφησαν, δι' αὐτῆς ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου ἐδιδάχθη εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἐν αὐτῇ οἱ θεηγόροι πατέρες καὶ αἱ θεοσύλλεκτοι Σύνοδοι τό τε πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνέπτυξαν καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἐθεσμοθέτησαν. Ἀλλὰ οὐ μόνον οὐδεμίαν τοιαύτην ἀπόπειραν ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἀπεναντίας μάλιστα διὰ τῶν ἀποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κατεσκευάσε χάριν τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ἄλλων Σλαύων Σλαβικά γράμματα, γενόμενον οὕτω δημιουργὸς τῆς παναρχαίου ἐκκλησιαστικῆς Σλαβικῆς φιλολογίας, πατριαρχεύοντος τοῦ μεγαλωνύμου ἐκείνου Φωτίου, καὶ βραδύτερον ἦλθε διὰ τῶν λειτουργῶν του ἄρωγόν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ καθιδρύσει σχολείων πρὸς πνευματικὴν των διαμόρφωσιν.

Οὐχὶ ἀδίκως λοιπὸν ὁ Διονύσιος Θερεσιανὸς κρίνων τὰ τοιαῦτα ἐθνικὰ τοῦ Πατριαρχείου ὀλισθήματα λέγει : « Ἄν ἀπ' ἀρχῆς ἐνέμενε πιστὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τοσοῦτων εὐπρεπῶν παραδόσεων καὶ ἄθλων καθιερωμένην αὐτοῦ ἐντολήν, ἂν ἐφρόντιζε ὀλιγώτερον περὶ κοσμοπολιτισμοῦ, πλεῖον δὲ καὶ μείζον περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ εἶχεν ἴσως νῦν εὐφρύτεραν αὐθεντίαν καὶ εὐπαγεστέραν συνοχήν· βεβαίως δὲ θὰ εἶχεν ἔτι καὶ σήμερον πολλοὺς ἀντιπάλους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοσοῦτον ἀμειλίκτους ὁμοθησκούς, ἐκ τῶν σπλάγχμων αὐτοῦ ἐξεβλήθη, ἐπισείοντας δὲ κατὰ τῆς μητρὸς Ἑκκλησίας καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὅπλα φοβερὰ καὶ διή και ὅπλα ἀσκέπτως τεθηγμένα ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Πατριαρχείου ἔστω ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κοσμοπολιτικοῦ ἀνεύματος τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἐν σφαλερῷ ἔκτιμήσει τῆς ἀτομικῆς καὶ ἐθνικῆς τοῦ Πατριαρχείου ἐντολῆς». Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἀντικὴ Ἑκκλησία

ἐν τῇ ἑκχριστιανιστικῇ τῆς ἐντολῇ κατέβαλε περὶ τὴν θεραπείαν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς Λατινικῆς γλώσσης πολλῶ μεγαλυτέραν σπουδὴν ἢ ὅσην τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον περὶ τὴν ἰδίαν του γλώσσαν τὴν Ἑλληνικὴν.

Ἄλλὰ τὰ γενόμενα ἤδη δὲν ἀπογίνονται πλέον. Σήμερον κατὰ μοιραίαν τῶν πολιτικῶν καὶ ἔθνικῶν τῶν πραγμάτων φορὰν κινδυνεύουσι καὶ αὐτὰ τὰ περιωθθέντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ λείψανα. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον γενομένη ἐν Βερολίῳ συνθήκη (1878) κατωχύρωσεν ἐν ἄρθροις τὴν περιφρούρησιν τῆς τε γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας (ἐν Ἀνατολ. Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ) τῶν περιληφθεισῶν ἐν τῷ νεοτεύκτῳ Βουλγαρικῷ κράτει ἄλλοθεντῶν μειονοψηφικῶν, ἀλλ' αἱ τε ἔμμεσοι καὶ ἄμεσοι κυβερνητικαὶ πιέσεις καὶ μεροληψίαι ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν φρόνημα τρεφόντων, αἱ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ὡς ὁμοδόξους ἐξακολουθοῦσαι ἐπιγαιμῖαι, οἱ ἐκπαιτισμοὶ πολλῶν νέων ἐπιδιδωκόντων ἀλλαχοῦ αἰσιώτερον καὶ εὐρύτερον δράσεως στάδιον, αἱ γενναῖαι τῶν ἐκβουλγαριζομένων ὑποστηρίξεις διὰ τῶν ἀγαθῶν τῶν τε κυβερνητικῶν καὶ δημοτικῶν θέσεων καὶ τὰ ὑλικά ἐν γένει συμφέροντα χαλαροῦσι τῶν πολλῶν τὸ Ἑλληνικὸν αἴσθημα καὶ ἔλαττοῦσιν ὁσημέραι τὸ ὁμογενές στοιχεῖον. Ὡστε ὁ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον προσβλέπων ἀναλογίζεται μετ' ἄλλους καὶ φρίκης ἅμα τὴν ἐπικειμένην τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τύχην, κινδυνευουσῶν καὶ τούτων, ὡς αἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἄλλοτε καὶ Αὐστρουγγαρίᾳ καὶ οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν αἱ ἐν Ρουμανίᾳ, νὰ μεταβληθῶσιν εἰς μικρὰς οὕτως εἰπεῖν παροικίας, ὑποκειμένας καὶ ταύτας εἰς τὸν ἐκ φθίσεως θάνατον.

Τί λοιπὸν δύνатаι νὰ ἀναχαιτίσῃ καὶ ν' ἀνακόψῃ κατὰ τὸ δυνατόν τὸν οὕτως ἐπερχόμενον ἐκβουλγαρισμὸν ἡμῶν καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀκμαῖον τὸ ἔθνικὸν φρόνημα καὶ ἀκαμπτον εἰς τὰς ἐκάστοτε παραγινομένας ἀντιξόους περιστάσεις καὶ μὴ ὑποχωροῦν εἰς τὰ ποικίλα ὑλικά δελεάσματα ; Δύο τινὰ κυριώτατα, ἡ ἔθνοσωτήριος ἡμῶν θρησκεία καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἔθνικώτερον τῆς ἐπιγινομένης γενεᾶς μόρφωσις, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου, ἐργαζομένων ὡς πρέπει, δηλαδὴ ἔθνικῶς. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον εἶναι αἱ δύο παράλληλοι καὶ ἰσοπαλεῖς δυνάμεις πρὸς συγκράτησιν ἐνδὸς ἐκάστου εἰς τὴν πάτριον ἡμῶν θρησκείαν καὶ τὸν ἔθνισμὸν ἄλλ' ἵνα αὐταὶ δράσωσι τελεσφόρως, δέονται λειτουργῶν οὐ μόνον τελείως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον καιηρισμένων ἐν τῇ διακονίᾳ των, ἀλλὰ καὶ συναισθηανομένων τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν των προορισμὸν καί, ὅπερ σπουδαιότατον, ἐμφορομέναν διαπύρου πρὸς τὸ ἱερὸν ὄντως ἔργον των ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

Δυστυχῶς τῶν τοιούτων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει σπάνις καὶ ἀλλαχοῦ μὲν ἐνδέχεται μὴ ὑπαρχούσης ἀντιδράσεως ἢ προσηλυτισμοῦ ἐκ μέρους τῶν συνοίκων ἄλλων ἐθνῶν νὰ μὴ ὑφί-

σταται ἐθνικὸς κίνδυνος, παρ' ἡμῖν ὅμως, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς, ἐὰν μὴ ληφθῆ ἢ προσήκουσα ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν φροντίς περὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου διὰ τῶν ἀρμοδίων λειτουργῶν, κινδυνεύεται τὸ ἱερώτατον ἔξ ὅσων ἔχομεν, τὸ νὰ λεγώμεθα καὶ νὰ εἴμεθα ἐν τῷ μέλλοντι Ἕλληνες. Ταῦτα πάντα ἀναλογισθέντες καὶ μετὰ δέους εἰς τὸ μέλλον ἀποβλέποντες οἱ ἰδρυταὶ ἐπήξαμεν τὸν σύλλογον τοῦτον, τὴν Ροδόπην, δόντες εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ φαινόμενον φιλανθρωπικὸν σκοπὸν, ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ ὁποίου ὑποκρύπτεται κυρίως ἡ τῆς πατρῴου ἡμῶν ἐθνότητος διατήρησις. Ὁ τοιοῦτος δὲ τοῦ σκοποῦ χαρακτηρισμὸς ἐκρίθη ἀναγκασιότατος, ὅπως μὴ προσκόψωμεν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν κυβέρονησιν, ἥτις ὑποβλέπει τὰ Ἑλληνικὰ ἐν γένει σωματεῖα καὶ πολλῶ μᾶλλον τὰ ἰδρυόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων τῆς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις.

Ὁ κυριώτατος λοιπὸν τοῦ συλλόγου σκοπὸς εἶναι ἡ ὅσον ἔνεστι διατήρησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡμῶν διὰ τῆς ἐθνοπροποῦς τῆς ἐπιγινομένης γενεᾶς μορφώσεως καὶ τῆς ἐμμονῆς ἡμῶν εἰς τὴν πάτριον ὀρθόδοξον θρησκείαν, ὅπερ ἀσφαλῶς δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ, ὡς προερρήθη, διὰ τοῦ ἀξίου τῆς ἀποστολῆς του κλήρου καὶ τοῦ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Τοὺς διδασκάλους λοιπὸν καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀξιοῦντες ἡμεῖς οὐ μόνον τοὺς μὲν τυπικούς τοῦ Ὑψίστου λειτουργοὺς κατὰ τὸ «μυρῶνω καὶ βαπτίζω κι ἂν ζήση καὶ δὲν ζήση», τοὺς δὲ μορφωτὰς μόνον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, ἀλλὰ καὶ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας ἐν ἀνάγκῃ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἀναζωπυρωτὰς τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ στυλοβάτας τοῦ τε Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἀπεφασίσσαμεν νὰ ἐπιμορφώσωμεν ἐνταῦθα τοιοῦτους ἐκείθεν συνεννοούμενοι πρὸς τὰς κοινοτικὰς μας ἀρχὰς καὶ μετακαλοῦντες δαπάνῃ ἡμῶν τοὺς δεδοκιμασμένους ἐκ τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ τελειοφοίτων τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἐπὶ ἐν ἢ δύο ἔτη, ὅπως οἱ μὲν φοιτήσωσιν εἰς τὸ διδασκαλεῖον καὶ τὸ πανεπιστήμιον, οἱ δὲ εἰς τὴν ἰδρυομένην ἱερατικὴν σχολὴν. Οὗτοι δὲ οὗτοι συμπληροῦντες τὰς σπουδὰς των ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ ἐστία τῶν φώτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ὑπὸ τὸν γλαυκὸν τοῦτον οὐρανόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐβλάστησε καὶ θάλλει τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ἐν μέσῳ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων μνημείων τῆς ἀφθίτου τῶν προγόνων ἡμῶν δόξης, ἐπανερχόμενοι εἴτα εἰς τὰς ἐστίας των καὶ ἀναλαμβάνοντες τὸ θεῖον των ἔργον θὰ διατελῶσιν ἀπόστολοι καὶ διαπρύσιοι κήρυκες καὶ στυλοβάται τοῦ τε ἐθνισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Πλὴν τούτων τῶν δύο κυρίων μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κυρίου τοῦ συλλόγου σκοποῦ εἶναι καὶ ἕτεροι δύο δευτερευούσης σημασίας, περὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων προενόησε μόνον ὁ σύλλογος, διότι περὶ τοῦ ἑτέρου οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ ὑφίσταται, καθ' ὅσον αὐτόματον προσγίνεται. Τοῦτο εἶναι ἡ τε ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξις χωριστῶν ἐκείθεν νεανίσκων πρὸς ἐκμάθησιν βιοποριστικῶν τεχνῶν ἐν Ἀθήναις, ὅπερ τὰ μάλιστα δύναται νὰ συντελέσῃ

εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Διότι ἢ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τινα χρόνον διαμονὴ τοῦ ἔξω Ἑλληνος συνδέει αὐτὸν στενωτέρον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐμβάλλει εἰς αὐτὸν ἀνεξιτήλως τὴν πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγάπην καὶ ἀποκαθιστάμενον εἶτα μετὰ βιοτικῆς τέχνης εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν ἢ κώμην καθιστᾷ αὐτὸν ἐν τε τῷ ἐργαστηρίῳ καὶ ταῖς πρὸς τοὺς φίλους καὶ γνωρίζουσιν ὁμιλίαις θερμουρογὸν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀπόστολον.

Τὸ ἕτερον μέσον εἶναι ἢ ἐνταῦθα μόρφωσις ἐκεῖθεν ἰατρῶν. Περὶ τούτου ὁ σύλλογος ἔκρινεν ὄλως περιττὸν νὰ μεριμνήσῃ, ὅτι πολλοὶ ἐξ ἡμῶν σπουδάζουσι τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. Οὗτοι πάντες ἀποκαθιστάμενοι ἐκεῖ ὡς ἰατροί, εἰάν διατηρῶσιν ἀκραιφνὲς τὸ Ἑλληνικὸν αἴσθημα καὶ δὲν ἀποβάλλωσιν ἢ ἀμβλύνωσιν αὐτὸ δελεαζόμενοι ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν παροχῶν καὶ τῶν δημοσίων θέσεων, τὰς ὁποίας βεβαίως οὐδεὶς αὐτῶν θ' ἀποκρούσῃ — *primūmi vivere* —, δύνανται εἰσχωροῦντες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς οἰκογενείας ὡς θεράποντες καὶ παρέχοντες τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν συνδρομῆν, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη, δύνανται, λέγω, ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ ἱερέως, τοῦ πνευματικοῦ τῶν ψυχῶν ἰατροῦ, νὰ ἐμπεδῶσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὸ ὑπὸ τῆς δυστυχίας ἐκτοπιζόμενον ἢ ἀμβλυνόμενον ἐθνικὸν φρόνημα. Πόσον ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τούτῳ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀθανάτου Ὁμήρου ρηθέν :

Ἴητρος γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων :

Ὁ ἱερεὺς λοιπόν, ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἰατρός, οἱ τρεῖς κυριώτατοι πρὸς συγκράτησιν καὶ ἀναζωπύρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παράγοντες, δύνανται ἐργαζόμενοι ἐθνικῶς τὸ πᾶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συλλόγου νὰ κατορθώσωσιν. Οὕτω δὲ διὰ τῆς διασπορᾶς τούτων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐκεῖ κοινότητος καὶ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἐργασίας ἐκκληροῦται βαθμηδὸν σὺν τῷ χρόνῳ ὁ κύριος τοῦ συλλόγου σκοπός, ὁ μὴ μὲν φανερῶς λεγόμενος, ἀλλ' ὑπὸ παντὸς βαιθύτερον σκεπτομένου ὑπεννοούμενος ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τοῦ σχετικοῦ τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρου. Ἡ εὐδωσις ὅμως τοῦ τοσοῦτον ἱεροῦ τοῦ συλλόγου σκοποῦ δεῖται καὶ τῆς ἐκθύμου πραστασίας καὶ τῆς γενναίας ὑλικῆς ἀρωγῆς τῶν ἐκεῖ συμπατριωτῶν ἡμῶν, διότι, ὅπως προβῆ ὁ σύλλογος εἰς τὴν πραγμάτων τῶν πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν ἀγόντων μέσων ἀπαιτοῦνται χρήματα, αἱ δὲ τῶν ἐνταῦθα μελῶν συνδρομαὶ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς. Ὅσοφ δὲ ταχύτερον ἀυξηθῶσιν οἱ τοῦ συλλόγου πόροι, τοσοῦτω ταχύτερον θὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ὁ ἐθνικὸς αὐτοῦ σκοπός. Οἱ καιροὶ δὲ δὲν ἀναμένουσι.

Διὸ ἕκαστος ἡμῶν καὶ λόγῳ μορφώσεως καὶ λόγῳ φρονήματος βεβαίως ὑπερέχοντες τῶν ἀστῶν ἡμῶν ἐκεῖ συμπολιτῶν, μεταβαίνοντες μετ' ὀλίγον χρόνον ἕνεκα τῶν διακοπῶν τῶν ἀκαδημεικῶν παραδόσεων εἰς τὴν γενέτειραν κηρύξατε κατ' ἰδίαν τὸν ἀληθῆ τοῦ συλλόγου σκοπὸν μῆτε δὲ λόγων μῆτε κόπων φειδόμενοι προτρέψατε πάντας πρὸς ὑλικὴν τοῦ συλλόγου ἀρω-

γὴν ἀναπτύσσοντες εἰς αὐτοὺς τὸν σκοπὸν καὶ καταπέθοντες περὶ τῆς ἱερότητος αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἴσως τις ἀπαισιοδοξῶν ἐνδέχεται νὰ ἐπιδοκιμάζῃ μὲν τὸν σκοπὸν τοῦ συλλόγου, ν' ἀμφιβάλλῃ δὲ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πραγματώσεως αὐτοῦ ὡς ὄντος ὑπὲρ τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις. Ἀναμφιβόλως ἡ ἀρχὴ ὡς συνήθως δύσκολος καὶ πιθανὸν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη νὰ μὴ κατορθώσωμεν μεγάλα πράγματα· ἐγὼ ὅμως ἀισιοδοξῶ καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἂν ἕκαστος ἡμῶν ἐργασθῇ ἐν τῇ γενετείᾳ ὑπὲρ τοῦ συλλόγου, αἱ ἐλπίδες ἡμῶν δὲν θὰ διαψευσθῶσι. Καὶ ἐὰν ἐντὸς τῆς πρώτης δεκαετίας διὰ τῶν συνδρομῶν τῶν ἐνταῦθα μελῶν καὶ ὀλίγων ἀρωγῶν ἐκεῖθεν δέκα μόνον κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς δυνηθῶμεν νὰ ἐπιμορφώσωμεν ἱερεῖς καὶ διδασκάλους, τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν κέρδος δὲν εἶναι σμικρὸν· διότι οὗτοι θὰ διανεμηθῶσιν εἰς δέκα ἐκεῖ Ἑλληνικὰς κοινότητας, ἐν ταῖς ὁποίαις ὑπάρχει ἀμεσώτατη ἀνάγκη. Ἄλλως τε δὲν πρόπει ν' ἀπελπίζωμεν εὐθὺς εἰς ἀρχῆς, ἀλλὰ μετὰ θάρρους ἐργαζόμενοι νὰ ἔχωμεν ὡς ἔμβλημα τὸ τοῦ Θεοκρίτου:

Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσει ἄμεινον.

Ἐκαστος λοιπὸν ἡμῶν, ἀγαπητοὶ φίλοι, ὀφείλει νὰ πράξῃ ὑπὲρ τοῦ συλλόγου ὅ,τι ἂν δύναται, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι ἱερός, ὅτι δι' αὐτοῦ πειρώμεθα τὸ ἔφ' ἡμῖν νὰ διατηρήσωμεν καὶ νὰ διαφυλάξωμεν τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμὸν ἡμῶν, ἅπερ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀλώβητα καὶ ἀκραιφνῆ παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς μετὰ τοσοῦτων αἰῶνων περιπετειᾶς καὶ μετὰ μακρὰν δουλείαν καὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς νῦν ἔχουσιν οὔτε ἱερώτερον οὔτε τιμιώτερον οὔτε σεμνότερον.

Σημείωσις. Οὗτος ὁ περὶ τοῦ κυρίου τοῦ Συλλόγου σκοποῦ πανηγυρικός μὴ δημοσιευθεὶς ἐν καιρῷ ἕνεκα ἐθνικῆς σκοπιμότητος ἀνεγράφη ὑπὸ τινων μελῶν μελλόντων κατὰ τὰς θερινὰς τῶν ἀκαδημεικῶν τῶν σπουδῶν διακοπὰς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν γενετείραν, πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1922 μετάβασίν μου εἰς Σοφίαν ἐπεσκέφθην τὸν φίλον μου ἱατρὸν Φίλιππον Μιχαήλ, ὃν δὲν εἶδον ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν καὶ πλέον, διατηροῦντα κλινικὴν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἀποστράτευσίν του μετὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιάτρου. Γενομένου λόγου πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ περὶ τῆς φθίσεως τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῶν κοινοτήτων του (1906) ἀνεμνήσθημεν καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου, οὗτινος ἡμεθα ἐκ τῶν ἰδρυτῶν. Ἐπὶ τῇ ἀποφατικῇ ἀπαντήσῃ μου ἐρωτηθέντος, ἂν ἔχω τὸν λόγον, ὃν ἐξεφώνησα κατὰ τὴν ἐσοτὴν ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἐπετηρίδι τοῦ Συλλόγου, τὸν κατενθουσιάσασα τότε τὰ μέλη καὶ αὐτὸν τὸν γεραρὸν ἐπίτιμον πρόεδρον Βλ. Σκορδέλην, ὅστις κατησπᾶσθη τὸν εἰπόντα, παρέδωκέ μοι τὸ ἀντίγραφόν του, ὅπερ νῦν δημοσιεύω, ἀποθανόντος ἤδη τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ διὰ βιαίου θανάτου ὑπὸ τοὺς γνωστοὺς τοῖς πᾶσιν ὄρους καὶ διὰ τὰς γνωστὰς αἰτίας.

Ὁ ἐν Ἀθήναις σύλλογος *Ροδόπη* τῶν ἐκ Βουλγαρίας Ἑλλήνων ἰδρύθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1895 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐκ Χασκόβου ἱατροῦ Ἰωάννου Σωτη-

ριάδου, ὅστις καὶ προήδρευσε τοῦ προσωρινοῦ του διοικητικοῦ συμβουλίου μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐγκρίσεως καὶ δημοσιεύσεως τοῦ κανονισμοῦ του ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς κυβερνήσεως. Οἱ ἰδρυταὶ αὐτοῦ, πάντες τότε φοιτηταὶ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἦσαν οἱ : Ἰωάννης Σωτηριάδης καὶ Καλλινίκος Πασχαλίδης, Χασκοβινοί, Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης, Γεώργιος Δ. Διουσαμπάνης καὶ Δημήτριος Ζ. Νέμτσογλου, Φιλιππουπολίται, Ἰωάννης Λιόλιτσου καὶ Θωμᾶς Τσουνίας, Στενιμαχίται, Φίλιππος Μιχαὴλ ἐκ Δερμένδερε Φιλιππουπόλεως, Γρηγόριος Γρηγορίου Μεσημβριανὸς καὶ Ἰωάννης Κορωνάτος Πύργιος. Φθίνοντος τοῦ ἔτους συνελθόντων εἰς τινα τοῦ δημαρχεῖου αἵθουσας μετὰ πρόσκλησιν πάντων σχεδὸν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ ἐπιδημούντων ἐκ Βουλγαρίας Ἑλλήνων περὶ τοὺς 60 καὶ ἀναγνωσθέντος εἰς ἐπήκοον τοῦ ἐγκεκριμένου ἤδη κανονισμοῦ κατηρτίσθη τὸ πενταμελὲς ὀριστικὸν διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ συλλόγου διὰ τὴν πρώτην συλλογικὴν περιόδον τῶν ἐτῶν 1896 καὶ 1897 ἐκλεγέντων παμψηφεὶ τῶν : Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, τελειοφοίτου τῆς φιλολογίας, προέδρου, Ἰωάν. Λιόλιτσου, φοιτητοῦ τῆς νομικῆς, γενικοῦ γραμματέως, Θωμᾶ Τσουνία, φοιτητοῦ τῆς ἰατρικῆς, εἰδικοῦ γραμματέως, Δημητρ. Νέμτσογλου, φοιτητοῦ τῆς ἰατρικῆς, ταμίου καὶ Φιλίππου Μιχαὴλ, φοιτητοῦ τῆς ἰατρικῆς, συμβούλου καὶ ἀντιπροεδρεύοντος. Ταῦτο χρόνως δὲ ἀνεκηρύχθη κοινῇ βοῇ ἐπίτιμος πρόεδρος ὁ παριστάμενος γεραρὸς καὶ σεβαστὸς Βλάσιος Σκαρδέλης.

Ὁ Σύλλογος δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ διαζήσῃ πέραν τῶν τεσσάρων συλλογικῶν περιόδων, καθ' ἃς προήδρευσαν καὶ ὁ Σκορδέλης, ὁ Ἀβράσογλου, στρατιωτικὸς καὶ ὁ Παπαδόπουλος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου γραμματεύοντος τελευταῖον τοῦ Ν. Τσιγγιρίδου. Τὸ αἷτιον τοῦ θανάτου του ἦτο ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποχώρησις τῶν ἰδρυτῶν του καὶ τῶν ἐνθουσιωδεστέρων του μελῶν, ἅτινα τερματίσαντα τὰς σπουδὰς των ἀπῆλθον πρὸς δημιουργίαν τοῦ βίου των, τὰ μὲν εἰς Βουλγαρίαν, τὰ δὲ ἄλλαχοῦ. Κατὰ τὴν πρώτην του ὄμωσ περιόδον προεδρεύοντος τοῦ Ἀποστολίδου ἡ δράσις του, καίπερ περιορισθεῖσα εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦ σκοποῦ του μέρος, δὲν ἦτο ἀξιοκαταφρόνητος. Ὁ Σύλλογος ἐβοήθησε τὰ μέλη του διὰ μικρῶν βραχυπροθέσμων ἀτόκων δανείων, διηκόλυνε πολλοὺς ἐκ τῶν κατελθόντων ὡς ἐθελοντῶν συμπατριωτῶν διὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 πρὸς ἐπάνοδον, ἐπέτυχε τὴν συναδέλφωσιν τῶν μελῶν του ἐκδηλουμένην εἰς μερικὰς ἐκδρομὰς, εἰς φιλικὰς συγκεντρώσεις καὶ πανδαισίας, ὧν μετείχον καὶ νότιοι Θράκες, ἐξαναγώγησε τοὺς κατελθόντας εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν συμπολιτῶν διὰ τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1896 καὶ τοὺς ὡς ἐθελοντὰς διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὸ κυριώτατον, ἐκδηλῶν τὴν ἐθνικὴν ἀλληλεγγύην καὶ τῶν ἐκ Βουλγαρίας Ἑλλήνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁμαίμων ἀδελφῶν του μετέσχε τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου πολέμου τοῦ 1897. Κηρυχθείσης τῆς ἐπιστρατεύσεως μετὰ ἀπόφασιν ληφθεῖσαν κοινῇ βοῇ ἐν γενικῇ συνεδρείᾳ κατετάχθησαν ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὸν στρατὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἄλκιμοι νεανίαι, πάντες φοιτηταὶ καὶ *Βούλγαροι πολῖται*, οἵτινες συμμετέσχον τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ ἀγῶνος. Τούτων εἰς, ὁ καλὸς κάγαθὸς *Ἰωάννης Κορωνάτος* ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βελεστίνου. Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ ὡς καὶ τῶν ἄλλων συναθλητῶν του, μακαριτῶν ἤδη: τῶν ἰατρῶν, Ἀντωνιάδου Κωνσταντίνου, Ἀντώνογλου Μιχαὴλ, Ἀρμοδίου Ἀχιλλέως, Βασιλείου Ἀριστείδου, Κωνσταντινογλου Κωνσταντίνου, Μιχαὴλ Φιλίππου, Παπαδοπούλλου Παρασκευᾶ, τῶν ὀδοντοῦατρῶν Νέμτσογλου Δημητρίου, Νικήτα Κωνσταντίνου, Σταυρίδου Ἀλεξάνδρου, Σταυρίδου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἠλεκτρολόγου Νέμτσογλου Χρήστου, Φιλιππουπολιτῶν τῶν ἰατρῶν Ἀντωνιάδου Σωτηρίου, Πετρακίδου Ἀποστόλου, Τσουνία Θωμᾶ καὶ τοῦ νομικοῦ Γάνο-

γλου Μιχαήλ, Στενιμαχιτῶν· τοῦ ἱατροῦ Παπαγιαννοπούλου Ἰωάννου·Καρυώτου καὶ τοῦ ἱατροῦ Πασχαλίδου Καλλινίκου, Χασκοβηνοῦ. Κατὰ τὰς τρεῖς ἄλλας περιόδους ἢ δρᾶσις τοῦ συλλόγου παρέμεινεν ἢ αὐτὴ ἀτονοῦσα βαθμηδόν.

IX

Τὰ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος 1901—1902 πεπραγμένα τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰωάννου Σταύρουγλου Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Συνδέσμου « Ἀ ν α γ ε ν ν ῆ σ ε ω ς » ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἔκθεσιν τοῦ γενικοῦ γραμματέως αὐτοῦ Νικ. Τσιγγιρίδου, καθηγητοῦ.

Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους, ἀρξαμένην τῇ 2α Νοεμβρίου 1901 καὶ λήξουσιν τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1902, ἐγένοντο ἐν ὄλῳ διαλέξεις 48 ἐπὶ 35 θεμάτων καὶ κηρύγματα τοῦ ἱεροῦ Ἐδαγγελίου 15, ἀπηγγέλθησαν δὲ ποιήματα τῶν ἐξοχωτέρων Νεοελλήνων ποιητῶν 20. Ὀμιληταί, ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι, μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως, ἦσαν 20, ἦτοι : ἡ Α. Π. μητροπολίτης Φώτιος, οἱ ἐν τοῖς Ζαοφείοις διδασκαλείοις καθηγηταὶ Ἀποστολίδης Μυρτίλος φιλόλογος (διαπραγματευθεὶς θέματα 2), Δρακοντίδης Χριστόφορος, φιλόλογος, Τάνου Ἐδάγγελος, φιλόλογος (θέματα 2), Στεφανίδης Κυριακός, μαθηματικὸς (θέματα 3), Τσιγγιρίδης Νικόλαος, θεολόγος (θέματα 4), Βιλουζῆς Μιλτιάδης, διδάσκαλος τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης, Κωνσταντινίδης Κωνσταντῖνος, δημοδιδάσκαλος καὶ διευθυντὴς τῆς Μαρασλείου σχολῆς (θέματα 2), οἱ ἱατροὶ Ἀνδρόνικος Ἀριστείδης (θέματα 2), Ἀνδρόνικος Γεώργιος (θέματα 2), Βασιλείου Ἀριστείδης (θέματα 2), Διουσιμπάνης Γεώργιος, Κυριακίδης Θεόδωρος (θέματα 2), Κωνσταντινίδης Σκαρλάτος (θέματα 3), ὁ ἀρχιτέκτων Λούπος Ἐμμανουήλ, οἱ λογισταὶ Γεωργιάδης Ἀθανάσιος (θέματα 3), Κωνσταντινίδης Μιχαήλ, ὁ λόγιος Κοϊμτζόγλου Μιχαήλ καὶ ὁ δημοσιογράφος Χ' συντάκτης τῆς ἐν Σάμφῳ ἔφημερίδος Νέας Ζωῆς.

Τὰ διεξαχθέντα θέματα χρονολογικῶς εἶχον ὡς ἀκολούθως :

- 1) Περὶ ἐργασίας (2 Νοεμβρ.) ὑπὸ τῆς Α. Π. τοῦ μητροπολίτου Φωτίου.
- 2) Περὶ ὑγιεινῆς τῶν οἰκιῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (6 καὶ 30 Νοεμβρ.) ὑπὸ Λούπου Ἐμμανουήλ, ἀρχιτέκτονος.
- 3) Εἰσαγωγή καὶ σημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 (6, 13, 20 Νοεμβρ. καὶ 4, 11 Δεκεμβρ.) ὑπὸ Ἀνδρονίκου Ἀριστείδου, ἱατροῦ.
- 4) Περὶ τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἱστορίας τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ὀνομάτων, τ. ἔ. τῶν ὀνομάτων : Ἕλληνες, Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ἑλλάς, Ρωμαῖοι, Ἑλλαδικοί, Γραικοί καὶ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ (9 Νοεμβρ.) ὑπὸ Ἀποστολίδου Μυρτίλου, καθηγητοῦ φιλολόγου.
- 5) Ἕλληνες καὶ βάσβαροι (16 Νοεμβρ.) ὑπὸ Τάνου Ἐδαγγέλου, καθηγητοῦ φιλολόγου.
- 6) Περὶ οἰκιακῆς ἀνατροφῆς τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων (16, 23, 27

Νοεμβρ. καὶ 4 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Κωνσταντίνου*, δημοδιδασκάλου παιδαγωγοῦ.

7) Περὶ τῶν μικροβίων, τῶν δι' αὐτῶν προκαλουμένων ἀσθενειῶν καὶ τῆς καταπολεμήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς φύσεως, τῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν νόμων τῆς πολιτείας (23 Νοεμβρ.) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Σκαρλάτου*, ἱατροῦ.

8) Σκηναί τινες τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἦτοι περὶ τῆς εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ τὸν ἔθνισμὸν ὀφειλομένης ἔμμονης (27 Νοεμβρ.) ὑπὸ *Τσιγγιρίδου Νικολάου*, καθηγητοῦ θεολόγου.

9) Περὶ ἐκφυλισμοῦ (30 Νοεμβρ.) ὑπὸ *Βασιλείου Ἀρσιτείδου*, ἱατροῦ.

10) Περὶ ὑπνωτισμοῦ (7 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Κυριακίδου Θεοδώρου*, ἱατροῦ.

11) Περὶ ἐνδυμάτων καὶ τροφῶν κατὰ τὴν σύγχρονον ὑγιεινὴν (7 Δεκ.) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Σκαρλάτου*, ἱατροῦ.

12) Περὶ τοῦ προφητᾶνακτος Δαβὶδ καὶ δὴ περὶ τῶν διαφόρων χαρακτήρων τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ἀναφερομένων προσώπων, μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων (11 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Τσιγγιρίδου Νικολάου*, καθηγητοῦ θεολόγου.

13) Περὶ ὑποβολῆς (14 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Ἀνδρονίκου Γεωργίου*, ἱατροῦ.

14) Ὁ χρυσοῦς τοῦ Περικλέους αἰῶν (18 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Τάνου Εὐαγγέλου*, καθηγητοῦ φιλολόγου.

15) Περὶ παραισθήσεων καὶ παρακρούσεων (21 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Κυριακίδου Θεοδώρου*, ἱατροῦ.

16) Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἔργου αὐτοῦ (21 Δεκεμβρ.) ὑπὸ *Τσιγγιρίδου Νικολάου*, καθηγητοῦ θεολόγου.

17) Περὶ γέλωτος ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν (8 Ἰανουαρ. 1902) ὑπὸ *Ἀνδρονίκου Γεωργίου*, ἱατροῦ.

18) Περὶ γέλωτος ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν (8 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Κωνσταντίνου*, δημοδιδασκάλου παιδαγωγοῦ.

19) Περὶ γυναικὸς ὡς συζύγου, μητρὸς καὶ οἰκοδεσποίνης, (11 Ἰανουαρ. ὑπὸ *Ἀνδρονίκου Ἀρσιτείδου*, ἱατροῦ.

20) Θρησκεία καὶ ἠθικὴ, ἦτοι ποῖα τὰ ἀποτελέσματα ἠθικῆς ἀνευ θρησκείας (11 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Τσιγγιρίδου Νικολάου*, καθηγητοῦ θεολόγου.

21) Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς, ἱστορικῆς καὶ ἔθνικῆς ἀπόψεως μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων (15 καὶ 18 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Ἀποστολίδου Μυρτίλου*, καθηγητοῦ φιλολόγου,

22) Περὶ κληρονομικότητος τῶν προτερημάτων καὶ τῶν παθῶν (22 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Σκαρλάτου*, ἱατροῦ.

23) Κοσμογραφικὰ περὶ τῆς γῆς (25 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Στεφανίδου Κυριακοῦ*, καθηγητοῦ μαθηματικοῦ.

24) Περὶ φρενητῶν νόσων (27 Ἰανουαρ.) ὑπὸ *Βασιλείου Ἀρσιτείδου* ἱατροῦ.

25) Περὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ πολιτείᾳ (5 Φεβρ.) ὑπὸ *Δρακονίδου Χριστοφόρου*, καθηγητοῦ φιλολόγου.

26) Περὶ ὄνειρων (8 Φεβρ.) ὑπὸ *Κοϊμιζόγλου Μιχαήλ*, λογίου.

27) Περὶ φόβου καὶ εὐγνωμοσύνης, (12 Φεβρ.) ὑπὸ *Γεωργιάδου Ἀθανασίου*, λογιστοῦ καὶ λογίου.

28) Περὶ τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀρχῶν τοῦ Ρώσου κριτικοῦ Βελίνσκη (15 Φεβρ.) ὑπὸ *Βαλουζέ Μιλιάδου*, διδασκάλου τῆς Βουλγαρικῆς ἐν τοῖς Ζαριφ. διδασκαλείοις.

29) Περὶ ὑφαιστείων (26 Φεβρ.) ὑπὸ *Στεφανίδου Κυριακοῦ*, καθηγητοῦ μαθηματικοῦ.

30) Περὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐμπορίου (1 Μαρτίου) ὑπὸ *Κωνσταντινίδου Μιχαήλ*, λογιστοῦ.

31) Περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ (5 Μαρτίου) ὑπὸ *Γεωργιάδου Ἀθανασίου*, λογιστοῦ καὶ λογίου.

32) Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κων]πόλεως μέχρι τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως (12 Μαρτίου) ὑπὸ *Στεφανίδου Κυριακοῦ*, καθηγητοῦ μαθηματικοῦ.

33) Περὶ φυματιώσεως, ἥτοι πῶς γίνεται τις φθισικός, τὸ ἴατόν ἢ μὴ τῆς φθίσεως καὶ τίνα μέτρα δέον νὰ λαμβάνωνται πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς μεταδόσεως (19 Μαρτίου) ὑπὸ *Διουσταμπάνη Γεωργίου*, ἱατροῦ.

34) Περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ποιήσεως κατ' εἰδικὴν μελέτην τῆς Γαλάτιδος Juliet Lambert (19 Μαρτίου) ὑπὸ *Γεωργιάδου Ἀθανασίου*, λογιστοῦ καὶ λογίου.

35) Περὶ πατριδοῦς (Ἀπριλίου 3) ὑπὸ τοῦ συντάκτου τῆς ἐν Σάμῳ ἐκδομένης ἡμερηίδος *Νέας Ζωῆς Χ*.

Τὰ ἀπαγγελθέντα ποιήματα μετὰ τὸ τέλος ἐνίων διαλέξεων ἦσαν ὑπὸ μὲν τοῦ *Στεφανίδου Κυριακοῦ*, καθηγητοῦ τὰ: 1) ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Κλέφτου τοῦ *Η. Λάμπρου* 2) ὁ Σαμουήλ τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου* 3) αἱ δύο λειτουργίαι τοῦ *Ἀχ. Παράσχου* 4) μονόλογος ἐκ τῆς τραγωδίας *Μαρίας Δοξαπατρῆ* τοῦ *Δημ. Βεργαροδάκη* 5) τὸ ἐπεισόδιον τῆς Γαλάτου κόρης ἐκ τῆς *Τουρκομάχου Ἑλλάδος* τοῦ *Ἀλ. Σούσιου* 6) ἡ φυγή, τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου*, ὑπὸ δὲ *Εὐθυμιάδου Νικολάου*, καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐν τοῖς Ζαριφείοις τὰ: 7) ὕμνος πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ *Ἡλ. Ταταλίδου* 8) τὸ σήμαντρον τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου* 9) τὸ παραμῦθι τῆς Βασιλοπούλλας τοῦ *Χ.* 10) ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ *Τίρι Λίρι* τοῦ *Θεοδ. Ὀρφανίδου* 11) ὁ Ἀστραπόγιαννος τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου* 12) προσφώνησις πρὸς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν *Ε'* ἐπὶ τῆς ἀποκαλυπτηρίοις τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου* 13) ἡ φυγή, τοῦ *αὐτοῦ* 14) ὁ πόθος, τοῦ *Ἀχ. Παράσχου* 15) ὁ Κανάρης, τοῦ *αὐτοῦ* 16) ὁ Θανάσης Βάγιας τοῦ *Ἀθ. Βαλαωρίτου* 17) τὸ συναπάντημα τοῦ *Γ.*

Ζαλοκώσια: 18) ὁ βορεᾶς, παῦ τ' ἀρνάκια παγώνει, τοῦ αὐτοῦ· 19) ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Βότσαρην, τοῦ αὐτοῦ καὶ 20) ἡ κομψοδία Γάμος ἕνεκα βροχῆς, Ἰγγ. Βλάχου κατ' ἀνάγνωσιν.

Τὸ κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ Ἐὐαγγελίου ἐγένετο τακτικῶς καθ' ἑκάστην Κυριακὴν πλὴν τῶν κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὰς ἀπόκρεως διακοπῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῶν Θρησκευτικῶν ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλεῖσι Τσιγγιρίδου Νικ., τοῦ καὶ γραμματέως τοῦ συνδέσμου. Καὶ αἱ μὲν διαλέξεις (μία ἢ δύο) ἐγένοντο καθ' ἑκάστην Τρίτην καὶ Παρασκευὴν 8 1)2—10 1)2 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ νηπιαγωγείου τῆς ἁγίας Μαρίνης, εἰδοποιουμένου τοῦ κοινοῦ διὰ τῶν ἐπιχωρίων ἑφημερίδων *Φιλιππουπόλεως* καὶ *Εἰδήσεων τοῦ Αἴμου* περὶ τοῦ ἐκείστοτε θέματος καὶ τοῦ ὁμιλητοῦ, τὸ δὲ κήρυγμα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἀρχοστευθείσης σχολῆς Δημ. Γκιουμουσγκερδάνη ἐπὶ μίαν μ. μ. ὥραν.

Σημείωσις. Ὁ ἐν Φιλιππουπόλει οὗτος Ἑλληνικὸς λαϊκὸς σύνδεσμος ἢ *Ἀναγέννησις*, οὗτινος ἡ σφραγὶς ἔφευεν ὡς σύμβολον τὸν ἐκ τῆς τέφρας ἀναγεννώμενον φοῖνικα, ἦτο ἔργον τοῦ ἀόκνου καὶ ἐνθουσιώδους τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ τῆς θρησκείας ἐργάτου Νικολάου Τσιγγιρίδου, Φιλιππουπολίτου, προλύτου τῆς Θεολογίας τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου καὶ καθηγητοῦ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλεῖσι. Τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου τοῦ 1901 τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ συνήλθον εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Δημ. Γκιουμουσγκερδάνη 20 πολῖται οἵτινες ἀπεφάσισαν τὴν ἵδρυσιν τοῦ συνδέσμου σκοποῦντος τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος διὰ λαϊκῶν διαλέξεων. Τῇ 7ῃ Ὀκτωβρίου προσελθόντων μετὰ πρόσκλησιν καὶ ἄλλων πολιτῶν συνετάχθη τὸ καταστατικὸν τοῦ συνδέσμου καὶ κατηρτίσθη τὸ διοικητικὸν αὐτοῦ συμβούλιον, ἀποτελεσθὲν ὑπὸ Ἰ. Σταύρογλου προέδρου, Ν. Τσιγγιρίδου γραμματέως, Ἰωσήφ Σιλιτζόβαλη ταμίου, καὶ Μιχ. Δόβρογλου καὶ Ἰ. Τιμιδῆ συμβούλων καὶ τῶν κοσμητόρων Θ. Χ' Θεοδώρου καὶ Γ. Ζαχαροπούλου, πάντων ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς πλὴν τοῦ γραμματέως. Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 14ῃ Ὀκτωβρίου, περὶ ἧς ἡ ἐπιχωρὶα ἑφημερίς *Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου* ἔγραψε τῇ ἐπομένῃ τὰ ἀκόλουθα :

«Χθὲς Κυριακὴν ὥρα 10 1)2 π. μ. συνήλθον ἐν τῷ ἐνταῦθα νηπιαγωγείῳ τῆς ἁγίας Μαρίνης πλείστα μέλη τῆς ἡμετέρας Κοινότητος, ὅπως λάβωσιν γινῶσιν περὶ τοῦ καταρτισμοῦ συλλόγου σκοπὸν ἔχοντος τὴν διοργάνωσιν *ἐσπερινῶν λαϊκῶν μαθημάτων καὶ Κυριακοῦ σχολείου*. Ὁ κ. Ἰ. Σταύρογλου ἐξέθηκεν ἐν ὀλίγοις τὸν σκοπὸν τῆς συγκλήσεως, μεθ' ὃν ὁ κ. Ν. Τσιγγιρίδης, καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν ἐν τοῖς Ζαριφείοις, δι' εὐφραδοῦς προσλαλιᾶς ἀνέπτυξε τὴν ἀνάγκην τοιοῦτου συλλόγου καὶ ἀνεκοίνωσε τὸν καταρτισμὸν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ὃπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ. (ἔπονται τὰ ὀνόματα τῶν προμνημονευθέντων μελῶν). Μετὰ ταῦτα ἀνέγνωσε τὸ καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου, δι' οὗ οἱ πόροι ὀρίζονται ἐξ ἐνιαυσίων προσφορῶν καὶ μηνιαίας καταβολῆς 50 ἑκατοστῶν τοῦ λεβίου. Ὁ Σύλλογος φέρει τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὸς λαϊκὸς σύνδεσμος ἢ Ἀναγέννησις». Μετὰ τὰς ἀνακοινώσεως ταύτας προσήλθον οἱ παριστάμενοι καὶ ἐνεγράφησαν ὡς μέλη ἐγκρίναντες ἄνευ ἀντιρρήσεως τὸ κοινωφελὲς ταῦτο ἔργον. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἅπαντες οἱ Ἕλληνες συμπολίται ἡμῶν θὰ ἐγγραφῶσι καὶ θὰ προσέρχωνται εἰς τὰ μαθήματα, ἅτινα ἄρχονται λίαν προσεχῶς. Ἡ ἑφημερίς ἡμῶν, ἥτις δι' ἐπὶ τούτου δελτίου ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς λαϊκῆς ἀγωγῆς, ἐπικροτεῖ ἐκθύμως εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, συγχαίρει τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν φιλοπάτριδας συμπολίτας καὶ ἐλπίζει

ὅτι ὁ Σύλλογος 'Αναγέννησις ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου κοινοῦ θὰ δράσῃ ἐπιτυχῶς καὶ κοινωφελῶς».

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Συνδέσμου ἐγένοντο δι' ἀρχιερατικῆς λειτουργίας τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1901 καὶ αἱ ἐργασίαι του ἤρξαντο τῇ 2ᾳ Νοεμβρίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρύθη ὑπὸ φιλοπατρίδων νέων καὶ ἄλλων πολιτῶν καὶ ἕτερος σύλλογος ἡ 'Ἀλληλοβοήθεια, σκοπὸν ἔχων καὶ τὴν διὰ συστηματικῆς διδασκαλίας μαθημάτων μόρφωσιν τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἡ 'Αναγέννησις περιορίσθη μόνον εἰς τὰς διαλέξεις καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Αἱ διαλέξεις ἐσυνάζοντο ὑπὸ πολλοῦ κόσμου ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ πάσης κοινωνικῆς τάξεως, παρακολουθούντος μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ διαφέροντος τὰ θέματα. Ἡ μεγάλη αἴθουσα πολλάκις ἀσφυκτικῶς ἐπληροῦτο, ὅτε τὸ θέμα ἦτο ἰδίως ἐθνικῆς φύσεως. Τῇ 21ῃ Ἀπριλίου 1902 γενομένης γενικῆς τῶν μελῶν συνελεύσεως ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ νηπιαγωγείου τοῦ συλλόγου *Εὐφροδίκης* ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Συνδέσμου ὑπὸ τοῦ γραμματέως Νικ. Τσιγγιρίδου τὰ μέλη προσέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου διοικητικοῦ συμβουλίου διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος 1902-1903, ἐκλεγέντων παμψηφεί τῶν καθηγητῶν *Μυρτίλου 'Αποστολίδου* προέδρου, *Νικολ. Τσιγγιρίδου* γραμματέως, *Κυριακ. Στεφανίδου* καὶ *Εὐαγγ. Τάνου* συμβούλων καὶ τοῦ ἐμπόρου *Ἰωάν. Σταύρογλου* ταμίου.

Κατ' Ὀκτώβριον ταῦ 1902 ἡ 'Αναγέννησις πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς τῆ ἐνεργείᾳ τοῦ προέδρου τῆς Μυρτίλου 'Αποστολίδου καὶ τῆ συναινέσει τοῦ διοικητικοῦ τῆς συμβουλίου ὡς καὶ τοῦ μουσικοῦ συλλόγου *'Ορφέως* μετ' ἀπόφασιν τῶν μελῶν ἀμφοτέρων τῶν συλλόγων, — ὧν τὰ πλείονα ἦσαν κοινὰ μέλη — ληφθεῖσαν ἐν κοινῇ συνεδριάσει, συνεχωνεύθη διὰ λόγους οἰκονομικοῦς καὶ συγκερωτικοῦς μετὰ τοῦ *'Ορφέως*, εὐρύναντος τὸν ἀρχικόν του σκοπὸν διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ κανονισμοῦ του. Καὶ οὕτω ἡ 'Αναγέννησις καίπερ ἀποθανοῦσα φαινομενικῶς ἐξηκολούθει εἰσέτι ὑφισταμένη καὶ ἐπιτελοῦσα τὸ ἐθνικόν της καὶ κοινωφελὲς ἔργον ὡς φιλολογικὸν πλέον τοῦ *'Ορφέως* τμήμα προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ τῶς προέδρου τῆς, ἐκλεγέντος συμβούλου τοῦ *'Ορφέως* ('Ἰδε *Μυρτ. 'Αποστολίδου* 'Ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις, Ἀρχεῖον Θερακικοῦ τόμ. ΣΙ', -ἔτ. 1939, ἔγγρ. 48, σημ. σελ 92). Ἀληθῶς ὅμως εἰπεῖν βαθυτέρος καὶ ἀπαραίτητος ἦτο ὁ λόγος τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο Συλλόγων. Αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπίτευξιν συμποίας καὶ συνεργασίας τῶν δύο ἀντιπάλων κοινοτικῶν παρατάξεων πρὸς τὸ ἀγαθὸν τῆς Κοινότητος. Διότι ἡ 'Αναγέννησις δικαίως ἢ ἀδίκως ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῆς διοικήσεως τότε τὴν Κοινότητα παρατάξεως τῶν *εὐγενῶν* ὡς ὄργανον τῆς ἀντιθέτου τῶν *λαϊκῶν* καὶ φόβος ὑπῆρχεν ἀναρριπίσεως τῶν παλαιῶν κομματικῶν παθῶν καὶ ἀγώνων, οἵτινες ἐπὶ δεκαετίαν ἐλυμαίνοντο τὴν κοινότητα. Καὶ δὲν ἀπέτυχεν ὁ σκοπὸς τῆς συγχωνεύσεως, διότι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1903 γενομένων ἐκλογῶν δημογερόντων αἱ δύο παρατάξεις ὁμονόησαν καὶ ἐξέλεξαν κοινῇ συνεννοήσει τοὺς ἀρχοντίας των τοὺς κοινοτικούς. ("Ἰδε ἐνθ. ἀνωτ. ἔγγ. 46, σημ σελ. 86)

X

'Ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ κοινότητι Φιλιππουπόλεως συλλογικὴ δράσις.

Ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος κοινότης Φιλιππουπόλεως δὲν ἤρκετο μόνον εἰς τὴν καλὴν τῶν εὐαγῶν τῆς ἰδρυμάτων συντήρησιν, ὀργῶσα πρὸς κοινωνικὴν πρόοδον εἶχε καὶ τοὺς συλλόγους τῆς, οἵτινες ἐλειτούργησαν κατὰ τὴν

τελευταίαν πεντηκονταετίαν τῆς ζωῆς της εὐδοκίμως, γεννήσαντες τὴν μίμησιν καὶ τὴν ἀμιλλαν τῶν συνοίκων Βουλγάρων. Οὗτοι ἦσαν φιλανθρωπικοί, φιλεκπαιδευτικοὶ καὶ φιλόμουσοι.

Οἱ κατὰ πρῶτον ἰδρυθέντες σύλλογοι ἦσαν: τὸ φιλανθρωπικὸν *Σωματεῖον τῶν καλῶν ἔργων* (1867) καὶ ὁ *Φιλεκπαιδευτικὸς σύλλογος τῶν φιλομούσων* (1869), ὧν ἡ ψυχὴ ἦτο ὁ δραστήριος καὶ ἐνθουσιώδης στυλοβάτης τῆς ἐθνικῆς ἰδέας Στενιμαχίτης Βλάσιος Σκορδέλης, διευθυντῆς τότε τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ σύλλογοι ἐλειτούργησαν λαμπρῶς μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς τουρκοκρατίας (1878) ὑποστηρικθέντες ὑπὸ τῶν πάσης τάξεως μελῶν τῆς κοινότητος πρωτοστατούντων τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν λογίων.

Τῷ 1880 ἀρξαμένης νέας πολιτειακῆς περιόδου ἐν τῇ χώρᾳ οὗτοι ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν Συλλόγων *Ἑστίας καὶ Ἰσχύος*, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἦτο φιλολογικὸς μετ' ἀναγνωστηρίου καὶ μικρᾶς βιβλιοθήκης σκοπῶν τὴν εἰς τὸ κοινὸν μετάδοσιν γνώσεων διὰ διαλέξεων ἐπὶ ποικίλων κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν θεμάτων, γινομένων κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῶν δυναμένων νὰ διαπραγματευθῶσιν ἄξιόν τι λόγου καὶ κοινῆς ὠφελείας ζήτημα, ὁ δὲ δευτέρος ἦτο φιλανθρωπικός, ἐρχόμενος ἀρωγὸς εἰς ἐνδεεῖς οἰκογενείας, στεγασθεῖς δὲ εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τοῦ νηπιαγωγείου τῆς ἁγίας Μαρίνης, ὅπερ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἔκτισεν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐδωρήσατο εἰς τὴν κοινότητα, ἤρξατο κάμνων καὶ αὐτὸς διαλέξεις ἐν τῇ εὐρείᾳ τοῦ νηπιαγωγείου αἰθούσῃ ἀμιλλόμενος πρὸς τὴν *Ἑστίαν*, ἣτις ἐκ τούτου ἀπέθανε.

Τῷ 1894 ὑπὸ φιλομούσων νέων ἰδρύθη ὁ φιλαρμονικὸς σύλλογος *Ὀρφεὺς*, σκοπῶν τὴν διάδοσιν τῆς μουσικῆς καὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος τῶν ἐνεργῶν μελῶν του, συγκροτήσας ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀρίστην ὀρχήστραν πνευστῶν καὶ ἐγχόρδων ὄργάνων μετὰ χορωδίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1900 διοργανῶν τὸν χειμῶνα συναυλίας καὶ χοροεσπερίδας ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς σχολῆς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μετασκευασθεῖσα καταλλήλως. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἐθρυνθέντος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ὑποστηρίξεως, ἧς παρὰ πάντων ἐτύγγανε, καταργηθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς *Ἰσχύος*, ἣτις ἠθέλησε νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς κοινότητος καὶ ἐχρωματίσθη ὡς κομματίζουσα, ἴδρυσεν δύο ἕτερα τμήματα, τὸ φιλολογικὸν διοργανοῦν διαλέξεις καὶ τὸ φιλανθρωπικὸν σιτίζον δωρεὰν τὰς μεσημβρίας τῶν ἐργασίμων σχολικῶν ἡμερῶν καὶ ἐνδύον κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα τοὺς ἀποδεδειγμένους ἀπόρους τῶν ἀστικῶν σχολῶν μαθητὰς καὶ μαθητρίδας. Ἀπὸ τοῦ 1905 μέλη τινὰ τοῦ *Ὀρφεῦς*, ἐρασιτέχνηαι τῆς σκηῆς ἀπετέλεσαν ἴδιον ὄμιλον *δραματικόν*, ὅστις μετὰ τινων διδασκαλισσῶν τοῦ παρθενιαγωγείου ἔδιδε δραματικὰς παραστάσεις. Εἰς τὴν πρόδον τοῦ καλοῦ τούτου συλλόγου συνέβαλε τὰ μέγιστα ὁ μόνιμος οὕτως εἰπεῖν γενικῶς γραμματεὺς αὐτοῦ, ὅστις ἀφιέρου ὄλας τὰς διαθέσιμους του

ώρας εἰς αὐτόν, Κωνσταντῖνος Κλεοβούλης, τελειόφοιτος τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων, πρόεδρος δὲ αὐτοῦ διετέλεσαν ἐκ περιτροπῆς οἱ δικηγόροι Ἀχιλλεὺς Μαυρίδης καὶ Γεώργιος Κύρου καὶ ὁ ἱατρὸς Δημήτριος Δουλάς.

Τῷ 1901 τῇ πρωτοβουλία καὶ ἐνεργεία τοῦ Νικολάου Τσιγγιρίδου, θεολόγου καὶ καθηγητοῦ ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλείοις, ἰδρύθη ὁ λαϊκὸς σύνδεσμος Ἀναγέννησις, φιλολογικὸς, διοργανῶν δις τῆς ἐβδομάδος κοινωφελεῖς διαλέξεις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ νηπιαγωγείου τῆς ἁγίας Μαρίνης κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ προσελκύνων ἐκάστοτε πλῆθος φιλομαθῶν ἀκροατῶν ἔξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, διψόντων νὰ πλουτίσωσι τὰς γνώσεις των, πρὸς δὲ ποιούμενος καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου κατὰ τινὰς Κυριακὰς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς σχολῆς τοῦ Λημητρίου Γκιουμουσγκερδάνη. Ὁ σύνδεσμος οὗτος τῇ ἐνεργεία τοῦ προέδρου του Μυρτίλου Ἀποστολίδου καὶ τῇ συναινέσει τοῦ διοικητικοῦ του συμβουλίου συνεχωνεύθη τῷ 1902 διὰ λόγους οἰκονομικοὺς καὶ συγκεντρωτικοὺς μετὰ τοῦ Ὁρφέως ὡς φιλολογικὸν αὐτοῦ τμήμα καὶ ἐξηκολούθησε τὴν δρᾶσίν του.

Ἡ Ἀλληλοβοήθεια, σύλλογος τῶν πατριῶν, ἰδρυθεὶς τῷ 1901 τῇ πρωτοβουλία τοῦ ἐργοδηγοῦ καὶ καλοῦ πατριώτου Εὐδόξου Νικολαΐδου, τοῦ Δημητρο. Πλούτη, τοῦ Νικ. Θεοδοωρίδου καὶ ἄλλων, σκοπῶν τὴν διὰ διαλέξεων, ἔσπερίδων, ἐκδρομῶν, νυκτερινῶν μαθημάτων, συναυλιῶν, σκηنيκῶν παραστάσεων καὶ ἀναγνωστηρίου τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ σισθήματος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν πατριῶν παρὰ τοῖς ἐφήβοις τὸ πλεῖστον μέλεσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ὡς καὶ τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ὕλικὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν ἐμπνευσιν παρ' αὐτοῖς τῆς ἰδέας τοῦ ἀποταμιεῦν καὶ συνεταιρίζεσθαι. Ὁ σύλλογος ἴδρυσεν τῷ 1902 ἐν τῇ αὐτῇ τῆς καταρριφθείσης ἐτοιμορρόπου παλαιᾶς τῶν Ταξιαρχῶν ἐκκλησίας παρὰ τῇ Μητροπόλει γυμναστήριον, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἐπισημῶς ἐτελέσθησαν τῇ 19ῃ Μαΐου.

Ἡ Ὁμόνοια, σύλλογος τῶν ἐν τῇ πόλει Ἑλλήνων ὑπηκόων, σκοπῶν τὴν συναδέλφωσιν αὐτῶν, ἰδρυθεὶς τῷ 1895 καὶ ἀπὸ τοῦ 1903 ἔχων λέσχην (ἀναγνωστήριον καὶ συνεντευκτήριον) ἐν ἰδιοκλήτῳ οἰκίᾳ παρὰ τῇ κεντρικῇ τῆς πόλεως ὁδῷ.

Καὶ ἡ Ἐθροδική, σύλλογος τῶν Ἑλληνίδων τῆς πόλεως κυριῶν, φιλανθρωπικὸς καὶ φιλεκπαιδευτικὸς, ἰδρυθεὶς τῷ 1880 καὶ διατηρῶν τὸ νηπιαγωγεῖον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ὅπερ ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὸ κύριον τοῦ συλλόγου τούτου ἔσοδον ἦσαν αἱ εἰσπράξεις ἐκ τοῦ ἐτησίου μεγάλου χοροῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ λεγομένου, ὃν διωργάνου κατ' ἔτος μετὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ σχολικοῦ μεγάρου Μαρσλῆ, περιώνυμον διὰ τὴν παρουσίαν τῶν καλλονῶν τοῦ ὄραίου τῆς πόλεως φύλου, διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀμφιεσμῶν αὐτοῦ, τὸ πλούσιον κυλικεῖον, τὴν λαμπρὰν ὀρχήστραν (τοῦ Ὁρφέως) καὶ τὴν παροιμιώδη χορευτικὴν δεξιότητα τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν καὶ Φιλιππουπολιτῶν.

Ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος ἐν ἔτει 1901 ἔλθων εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χοροῦ καὶ παραστάς εἰς αὐτὸν ἀπροσδοκίτως ἔμεινε κατίπληκτος διὰ τὴν τάξιν, τὸν ἔσμὸν τῶν καλλονῶν καὶ τῶν πολυτελεῶν καὶ κομψῶν ἀμφιέσεων τῶν κυριῶν καὶ τὴν ἑκακτον ὀρχήστραν, ἣν ἐνόμισεν ὅτι ὁ σύλλογος ἐπίτηδες προσεκάλεσεν ἐκ Βιέννης. Ἀποχωρῶν ἐξέφρασε παρορησία εἰς τὴν πρόεδρον τοῦ συλλόγου τὴν εὐγενῆ δέσποιναν Ἑλένην Δημητρ. Ἀργυροῦ τοῦν θαυμασμὸν καὶ τὰς εὐχαριστίας του.

Ἄπαντες οὗτοι οἱ σύλλογοι πλὴν τοῦ τῆς Ἐνδουδίκης συνετηροῦντο διὰ τῶν συνδρομῶν καὶ δωρεῶν τῶν μελῶν των, τινὲς δ' εἶχον καὶ ἀποθεματικά κεφάλαια εἰς χρῆμα, ἀξίας καὶ κτίρια. Ἡ Βουλγαρικὴ τοῦ 1906 λαϊκῶς συγκατέλυσε μετὰ τῆς Κοινότητος πάντας.

Σημειώσεις. Ἐκ τῆς ἀνεκδότου τῆς Φιλιππουπόλεως ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τοῦ *Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, κεφ. XXVII ἢ Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος κοινότης Φιλιππουπόλεως § 8.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Εἰς τὸ *Ἐπιτύμβιον Χρ. Τσοῦντα* δημοσιεύσαμε περίληψιν τοῦ κώδικα τοῦ Στενιμάχου. Στὸ δημοσίευμα ἔγινεν ὁμως μιᾶ παραλείψῃ ἀπὸ ἀδελφεία. Στὸ τέλος τοῦ κώδικα, στὸ μέρος τῶν ἄγραφων φύλλων στὴν πρωτελευταία σελίδα ὑπάρχει μὲ τὸ χέρι τοῦ Κ. Σπυρίδου γραμμένο ἕνα ἐπεισόδιον τοῦ Στενιμάχου πολὺ χαρακτηριστικὸ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν ἐκείνων, ποῦ ἐπιγράφεται : «Διακτὴ καθιερώθη ὀκταήμερος νηστεία ἐν Στενιμάχῳ διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων». Καὶ ἀρχίζει γράφωντας :

«Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Στενιμάχου κεῖται λόφος τις ὡς ἀκρόπολις αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτου δὲ ὑπάρχει ἱερὸς ναὸς τῶν Ἀρχαγγέλων ἀνεγερθεὶς ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κων|σταντινουπόλεως». Ἀνεκδοτὸν ἱστορικόν γεγονός : «Ὅτε τὸ 1769 ἐπὶ Σουλτάν Μουσταφᾶ τοῦ Γ' Ἀλέξιος ὁ Ὀρλώφ, πλοίαρχος Ρώσος, ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Πελοποννησίους διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον τῆς Ρωσίας καὶ μετ' ὀλίγον ἐγκαταλείψας αὐτοὺς προσήνεγκεν θῦμα εἰς τὴν τουρκικὴν λύσσαν, τότε, καθὼς εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν τοῦ Ἑλλ. κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν Ἑλλήνων προκρίτων ἐσφάγησαν, ἄλλοι δὲ ἀπηγγονίσθησαν, ἄλλοι δὲ δι' ἄλλων φρικτῶν τρόπων ἐθανατώθησαν ἀναίτιως καὶ οἱ ἐν Φιλιππουπόλει Γενίτσαροι ἐξχαριωθέντες πολλοὺς τῶν αὐτόθι Ἑλλήνων προκρίτων πολλαχοῦ τῆς πόλεως ἐθανάτωσαν, ἐπομένως ἐσχεδίασαν ταῦτ' ἐν Στενιμάχῳ νὰ πράξωσι. Προειδοποιηθέντες ὁμως οἱ Στενιμαχιῶται τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἔλαβον τὰ δυνατὰ ἀμυντικὰ μέτρα καὶ τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων τὴν ἀντίληψιν ἐπεκαλοῦντο διὰ νηστείας καὶ ἱεροτελεστικῶν ἀγρυπνιῶν κατὰ πᾶσαν νύκτα ἐπὶ δέκα ἡμέρας τελουμένων ἐν τῷ μηνῶθέντι ἱερῷ ναῶ τῶν Ἀρχαγγέλων.

Τὴν 9ην λοιπὸν Νοεμβρίου τοῦ 1769 περὶ τε καὶ ἑπτὰς ὄχι εὐαριθμοὶ

στρατὸς Τούρκων ἐστράτευον πρὸς τοὺς Στενιμκχιώτας· καὶ φθάσαντες κατὰ τὸ ἤμισυ τῆς ὁδοῦ *μισιὰν κοινῶς λεγόμενον*, ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ εὐδιωτάτης ἡμέρας κατελήφθησαν ὑπὸ σκοτεινοτάτης ὁμίχλης καὶ ἐν ὀπτασίᾳ ἰδόντες, ὅτι οἶονεὶ χριστιανικὴ στρατιὰ ἀντετάχθη ἐκ τοῦ συστάδην νὰ μάχηται, συνεπλάκηνσαν εἰς ἀλληλοσφραγίαν. Μετ' ὀλίγον ἕμω; κατιδόντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν φθοράν, ἐντρομοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ οἱ διασωθέντες ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια. Αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἕμω; ὠμολόγουν τὸ γεγονός θάυμα.

Μεγάλως λοιπὸν ἰσχύει παρὰ τῷ παναγάθῳ Θεῷ ἡ ἐν κινδύνοις θερμὴ καὶ προσκαρτερικὴ δέησις τῶν εὐσεβῶν. Ἐκ τούτου τοῦ θαύματος τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων καθιερώθη ἡ μνησθεῖσα νηστεία. Καὶ μέχρι τῆς σήμερον διαμνημονεύμενον ἐν Στενιμάχῳ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο, ἔγραψα σήμερον τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1869 ἐν Στενιμάχῳ διδάσκων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα Κ. Σαϊτίδης».

Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον ὑπάρχει τὸ ἐξῆς ἰδιόχειρον σημεῖωμα τοῦ Βλ. Σκορδέλη: «Πᾶς νέος ἐπίτροπος ἐκκλησίας, φιλοτιμεῖται νὰ καλλωπίσῃ κατὰ τι τὴν ἐκκλησίαν (ἐξοδεύων συνήθως εἰς ὄλως περιττὰ καὶ μάταια)· ποῦ τοιοῦτος ζῆλος εἰς τοὺς ἐφόρους τοῦ Σχολείου! Φεῦ! ποῦ εὐρισκόμεθα! 4 Ἰουν. 1863. Καὶ συμπληρῶνει εἰς μίαν ἰδιαιτέραν σειρὰν τὸ ἐπόμενον ἔτος: «Ἐχουσι καιρόν, τοὺς ἀφίνει ὁ φθόνος; ὦ δυστυχία μας! 20 Μαΐου 1864».

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΡΩΜΑΝΙΑ-ΖΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΟΡΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ
ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

§ 1. Ὡς γνωστὸν κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ γενομένην διοικητικὴν τῆς ἄχανοῦς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας διαίρεσιν ἡ τῆς Θράκης ἢ τῶν Θρακῶν διοικήσεις (Thracia ἢ Thraciae) εἶχεν ἕξ ἐπαρχίας (provincias), τέσσαρας ἐντεῦθεν καὶ δύο ἐκείθεν τοῦ Αἴμου. Αὗται ἦσαν: α') ἡ *Εὐρώπη*, (Europa), ἐν ἣ πόλεις Πέρινθος καὶ Ἄπροι· β') ἡ *Ροδόπη*, (Rhodora), ἐν ἣ πόλεις Μαξιμιανόπολις, Μαρώνεια καὶ Λῆνος· γ') ἡ *ἰδίᾳ Θράκη* (Thracia speciali nomine), ἐν ἣ πόλεις Φιλιππόπολις καὶ Βέρροια· δ') τὸ *Αἰμίμιοντον* (Haemi montis), ἐν ἣ πόλεις Ἀδριανόπολις καὶ Ἀγχιάλος· ε') ἡ *Σκυθία* (Scythia minor), ἐν ἣ πόλεις Διονυσόπολις, Τόμοι καὶ Κάλλατις καὶ Ϛ') ἡ *κάτω Μοισία* (Moesia inferior ἢ secunda), ἐν ἣ πόλεις Μαρκιανόπολις, Νικόπολις, Δορόστορος καὶ Ὀδησσός'. Ἐνδέχεται ὅμως αὕτη ἡ διαίρεσις, οὕσα παλαιότερα πως, νὰ υἱοθετήθῃ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ, διότι τῶν ἐπαρχιῶν τούτων τινὲς μνημονεύονται καὶ ὀλίγῳ πρότερον αὐτοῦ².

Γενομένου τοῦ Βυζαντίου πρωτευούσης τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (330) ἡ τῆς Θράκης διοικήσεις μετὰ τῶν παριστρίων χωρῶν ὑπήχθη κατὰ τὴν νέαν πολιτικὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου διοργάνωσιν εἰς τὴν *ὑπαρχίαν* (praefectura) τῆς Ἀνατολῆς (Oriens)³ καὶ ἐκυβερνήτο ὡς μία τῶν δεκαεσσάρων τῆς αὐτοκρατορίας διοικήσεων (diocesis), ἔχουσα τὰς αὐτὰς ὡς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐπαρχίας, ὑπὸ στρατηγοῦ (magister militum) ὡς στρατιωτικοῦ ἄρχοντος καὶ ὑπὸ *ἐπιτρόπου* (vicarius) ὡς πολιτικοῦ μέχρι σχεδὸν τῆς ὀγδόης δεκαετηρίδος τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος⁴. Εἰκάζεται δὲ ἐκ τοῦ Πορφυρο-

§ 1. 1) *Marcellini Am.* XXVII, 4.—*Sexti Rufi.* breviar. IX.—*Polemii Silvii*, σελ. 254.—*Tabulae Veronensis*, σελ. 507.

2) Ἐν ἐπιστολῇ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τοῦ Γοτθικοῦ πρὸς τὸν Αὐρηλιανὸν λέγεται: «Gothi a Thraciis amovendi. Eorum enim plerique *Haemimontum, Europamque* vexant». *Vopisci*, Aurel. 17.—Ἴδε καὶ Kuhn *Verfassung des Röm. Reichs*, τόμ. II, σελ. 205.—*Marquardt*, *Röm. Staatsverwaltung*, τόμ. I, ἐκδ. 2α, ἔτ. 1881, σελ. 315.—*Mommsen Th.* *Röm. Geschichte*, τόμ. V σελ. 235.

3) Αἱ λοιπαὶ τρεῖς *ὑπαρχίαι* ἦσαν τὸ Ἰλλυρικόν, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία. Μετὰ τὴν ὀριστικὴν τῆς αὐτοκρατορίας διαίρεσιν ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου (395) ἡ Ἀνατολή καὶ τὸ Ἰλλυρικόν ἀπετέλεσαν τὴν ἀνατολικήν, τ. τ. τὴν Βυζαντιακὴν αὐτοκρατορίαν.

4) Γνωστοὶ ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν *βικάριοι* τῆς Θράκης εἶναι ὁ Ἀρμάτος (575) (*Dumont-Homolle*, *Mélanges* κτλ. ἀριθ. 61α' καὶ *Kalinka*, *Antike Denkmäler* in

γεννήτου ὅτι ἐκάστης ἐπαρχίας προϊστάτο βουλευτῆς (κονσιλιάριος), πάντως ὡς πολιτικός καὶ ἡγεμῶν ὡς στρατιωτικός διοικητής⁵. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου «ἐπαρχία Θράκης ὑφ' ἡγεμόνα ἐτέτακτο καὶ ὑπὸ τὸν λεγόμενον *κονσιλιάριον*, τοῦτέστι βουλευτήν... Ταῦρος γὰρ ἀνθύπατος ἐκράτει τῆς Θράκης»⁶.

Εἰς τάξιν *θέματος* ἀνήχθη ἡ Θράκη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διάβασιν τοῦ Ἰστρου τῷ 678—679 ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668—685) ἔχουσα πάλιν τὰ αὐτὰ ὄρια: «Τὸ τοίνυν *θέμα τῆς Θράκης* ἄρτι τὴν θέσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔλαχε θέματος, ἅφ' οὗ τὸ τῶν Βουλγάρων γένος τὸν Ἰστρον διεπέρασε», καὶ «ἢ τε γὰρ Βουλγαρία καὶ αὐτὸς ὁ Ἰστρος καὶ τὸ περιώνυμον ὄρος τὸ διήκον ἄχρι τοῦ Πόντου, τὸ καλούμενον Αἴμος, τῆς Θράκης εἰσὶ μέρη· τὸ δὲ τῆς Θράκης θέμα ὑπὸ τὸν βασιλέα Κωνσταντινουπόλεως ἐτέτακτο καὶ εἰς *ὑπουργίαν αὐτοῦ ἐξηραμάτιζε* καὶ οὐδέπω τις στρατηγὸς ἦν ἐν αὐτῷ»⁷, Ἐλεκταθέντος ὅμως μετ' οὗ πολὺ τοῦ νεοπαγοῦς πρώτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου (679—1019) ἀνὰ τὰς Βυζαντιακὰς ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου ἐπαρχίας καὶ τὸν Ἰστρον τὰ ὄρια τῆς αὐτοκρατορίας μετετέθησαν εἰς τὸν Αἴμον καὶ ἡ Θράκη, ἣτις διηρέθη εἰς μικρὰς διοικητικὰς περιφερείας, ὠρίζετο πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Αἴμου, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Νέστου, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Προποντίδος, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Αἰγαίου, τοῦτέστιν εἶχεν αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄρια τὰ ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου Κλαυδίου πρὸ αἰώνων ὠρισμένα»⁸.

Τὰ γεωγραφικὰ ὅμως ταῦτα τῆς Θράκης ὄρια δὲν ἦσαν πάγια, διότι προϊόντος τοῦ χρόνου ἔνεκα τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας περιπετειῶν δὲν συνέπιπτον πρὸς τὰ ἐκάστοτε διοικητικὰ ἢ τὰ κυριαρχικὰ ἐπ' αὐτῆς ὄρια. Ἦδη κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα πλεῖστον τῆς Θράκης μέρος ὑπήχθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διοικητικῶς εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας⁹, ἐξ οὗ ἐπῆλθε σύγχυσις κατὰ

Bulgarien, σελ. 73 ἀρ. 81), ὁ Σολόμων 682 (Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἡ τοῦ βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμωνος ἐπιταφία ἐπιγραφή, Ἀρχεῖον τοῦ Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσαυροῦ, τόμ. Β' 1935—36, σελ. 225—235) καὶ ὁ Ἀδριανὸς πρὸ τοῦ 678 (V. Laurent. Notes de titulature Byzantine, Echos d'Orient τόμ. XXXVIII, ἔτ. 1939, σελ. 367).

5) Κατὰ τὸν Συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Βουλγάρων παρὰ τῷ Ἰστρῷ «ἐτέτακτο ὑπὸ *κονσιλιάριον* τ.ἔ. βουλευτὴν μὲν ἢ τῆς *Εὐρώπης* πόλεις 14, *Ροδόπης* 7, *Αἰμιμόντου* 6, *Θράκης* 5, ἢ τῆς *Μοισίας* δὲ 15 ὑφ' ἡγεμόνα». Ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἡ Σκυθία ἢ ἡνώθη μετὰ τῆς Μοισίας καὶ διωκεῖτο ὑπὸ ἡγεμόνος, ἢ ἀπωλέσθη.

6) Κ. Πορφυρογεννήτου, περὶ θεμάτων II, ἐκδ. Βόννης.

7) Αὐτόθι, II, σελ. 58.

8) Πτολεμαίου, II, 11.

9) Α. Ἀδαμαντίου, Γεωγραφικὰ περιπέτεια τοῦ ὀνόματος Θράκη, «Θρακικά», τόμ. Α' (1928), σελ. 390 καὶ ἐξῆς.

τὸν μεσαιῶνα Θράκης καὶ Μακεδονίας ¹⁰, ἐξακολουθοῦσα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις περιηγηταῖς καὶ ὁδοιπόροις, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι, ὄμοροι πλέον ὄντες, ὑπερβαίνοντες τὸν Αἴμιον δὲν ἤρκοῦντο μόνον εἰς τὴν δῆωσιν καὶ λεηλασίαν τῆς πολυπαθοῦς χώρας, ἀλλ' ἐκυριάρχησαν ἐπὶ βραχὺν ἢ μακρότερον χρόνον πολλοῦ ἢ μικροῦ μέρους αὐτῆς. Προσημειωτέος δὲ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς φραγκοκρατίας (1204) κυριαρχικὸς κατακερματισμὸς τῆς χώρας μεταξὺ Φράγκων, Βουλγάρων καὶ Τούρκων μέχρι τῆς ὀριστικῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριαρχίας ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453).

Τὸ περιορισθὲν οὕτω θέμα τῆς Θράκης, ὅπερ ὠνομάζετο καὶ πρῶτον θέμα, τὸ *Θρακῶν*, ἔν ἐκ τῶν δώδεκα τῆς Εὐρώπης θεμάτων, τῶν ἑτέρων δέκα καὶ ἑπτὰ ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀσίαν, κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς λεγομένης δυναστείας ἤρχετο ἀπὸ Δεβελτοῦ, δυτικώτερον τῆς Ἀπολλωνίας (Σφῶξοπόλεως) καὶ ἐχώρει νοτιοδυτικῶς πρὸς τὸ Διδυμότειχον, ὀπόθεν ἠκολούθει πιθανῶς τὸν ροῦν τοῦ Ἐβρου μέχρι θαλάσσης ἢ ἐπεξετείνετο μέχρι Χριστουπόλεως (Καβάλλας) ¹¹. Οὕτω ἢ Ἀδριανούπολις ὑπήγετο εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας, ¹² τὰ δὲ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν τότε ὄρια τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως καὶ τῆς Θράκης, διῆκον ἀπὸ Δεβελτοῦ εἰς Κωνσταντίαν καὶ Μακρολεῖβαδον (Οὐζουντζόβα) πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκεῖθεν ἐστρέφοντο πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τὸν Αἴμιον ¹³. Κατ' ἄλλους δὲ ἦτο ἔτι μᾶλλον περιορισμένον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας αὐτῆς καὶ λῆγον εἰς τὴν Προποντίδα νοτίως τῆς Ραιδεστοῦ ¹⁴ ἢ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ἔχον ἐσχάτην πόλιν τὴν Τραϊανούπολιν ¹⁵. Ἐπὶ τῶν τελευταίων δὲ χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων περιορίσθη διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς Θράκης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ¹⁶.

10) *Κ. Ἀμάντων*, Μακεδονικά, σελ. 8.

11) Ἴδε χάρτην μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ὑπὸ Kiepert-Παπαρηγοπούλλου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους *Παπαρηγοπούλλου-Καρολίδου*, τόμ. IV, σελ. 244—245.—Πρβλ. καὶ *Ἀδαμαντίου*, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 385.

12) Ἐκ τούτου καὶ ὁ Βασίλειος Α', ὁ ἰδρυτὴς τῆς λεγομένης Μακεδονικῆς βασιλικῆς δυναστείας ἐνομίσθη Μακεδῶν, καίπερ γεννηθεὶς ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἡ Φιλιππούπολις κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ὑπήγετο εἰσέτι εἰς τὸ Θρακικὸν θέμα, προσηρτήθη δὲ εἰς τὸ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν (Ἀλεξίου).

13) Ἴδε κατωτέρω τὴν ἐπὶ Ὄμορτάγ ἐπιγραφὴν, § 3.

14) *Dreusen G.*, Allgemeiner historischer Handatlas, ἔτ. 1886, ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ *Schlumberger* ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Νικηφόρου Φωκά καὶ ὁ *Diehl* ἐν τῇ *histoire de l'empire Byzantin*, ἔτ. 1919.

15) *Παπαρηγοπούλλου-Καρολίδου*, ἐνθ. ἄνωτ. τόμ. IV, σελ. 31.

16) *Ἀδαμαντίου*, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 386.—Τὸ *Θρακῶν* θέμα εἶναι ἄσχετον τοῦ τῶν *Θρακησίων* τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τῆς

§ 2. Ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἤδη χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ εἶτα τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς ἄμυναν τῶν μεθορίων κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων ἐγκαθίσταντο κατὰ μῆκος αὐτῶν γεωργοί, στρατιῶται ἢ μέτοικοι ἐξ ἀνυποτάκτων καὶ ὑπόπτων λαῶν, οἵτινες ἐπροικίζοντο διὰ γῆς ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς στρατευσέως των, δημιουργηθέντων οὕτω τῶν λεγομένων *δροφυλάκων* (*milites limitates*)¹ Τὸ καθιερωθὲν τοῦτο ἔθος ἠκολούθησαν καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἤδη αἰῶνος ἤρξαντο μετοικίζοντες καθ' ὅλην τὴν μεθόριον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν χώραν ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μέχρις Ἀγγιᾶλου συμπαγεῖς πληθυσμοὺς ἐξ ἄλλων τῆς αὐτοκρατορίας χωρῶν πρὸς συμπύκνωσιν τοῦ ἠραιομένου ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν πληθυσμοῦ καὶ πρὸς ἄμυναν ἅμα τῆς χώρας κατὰ τῶν ἀπὸ βορρῶ ἐπιδρομῶν. Πρῶτος Κωνσταντῖνος ὁ Ε΄ (Κοπρώνυμος) ἐν ἔτει 751 μετόκισε εἰς τὰ βόρεια τῆς Θράκης μεθόρια καὶ ἰδίᾳ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν Σύρους καὶ Ἀρμενίους (Μανιχαίους) κτίσας ἅμα καὶ ὄχυράματα: «Κωνσταντῖνος ἤρξε δομεῖσθαι τὰ ἐπὶ Θράκης πολιίσματα, ἐν οἷς οἰκίζει Σύρους τε καὶ Ἀρμενίους, οὓς ἔκ τε Μελιτηναίων πόλεως καὶ Θεοδοσίου πόλεως μετανάστας πεποίηκε τὰ εἰς τὴν χρεῖαν αὐτῶν ἀνήγοντα φιλοτίμως δωρησάμενος»². Ἡ τῶν μεθορίων αὕτη ἐνίσχυσις διὰ τῆς μετοικεσίας αἰρετικῶν ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Λέοντος τοῦ Δ΄ τοῦ ἐπιλεγομένου Χαζάρου, ὅστις τῷ 777 ἀπέκισε παρὰ τοῖς Μανιχαίοις τοὺς μονοφυσίτας Σύρους, τοὺς ἐπιλεγομένους καὶ Ἰακωβίτας, αἰχμαλωτίσας ἐν τῇ Γερμανικῇ³, ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ διαδόχου τῆς Εἰρήνης τοῦ Νικηφόρου (802—811)⁴ καὶ τελευταῖον ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Ἰσιμισκῆ τῷ 871 διὰ Μανιχαίων πάλιν ἐκ Συρίας κατ' ἀξίωσιν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδώρου⁵.

Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν ὑπὸ τῶν πολεμοχαρῶν τούτων μετοίκων,—εἰς οὓς ἡ θρησκευτικὴ ἰδιορρυθμία παρεῖχε σθένος πολεμικὸν καὶ ἐνέπνεε περιφρόνησιν πρὸς τοὺς κινδύνους,—ἄμυναν τῶν μεθορίων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ

αὐτοκρατορίας, ὅπερ ὀνομάσθη προφανῶς, ὡς καὶ ἄλλα θέματα, ἀπὸ σώματος στρατοῦ ἀποτελουμένου ἐκ Θρακῶν (λατίν. *Thracenses*). Ἄλλως τε μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Κ. Πορφυρογέννητος εἰς τὸ περὶ θεμάτων σύγγραμμά του: «ὀνομάσθησαν δὲ Θρακῆσιν διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν Θρακῶν γῆς». Ἴδε καὶ Ἀχ. Σαμοθράκην, ἱστορία τῆς Θράκης, ἔτ. 1939, σελ. 22 καὶ ἐξῆς.

§ 2. 1) Ἴδε, *Pauly-Wissowa*, Real-Encykl. ἐν τῇ λέξει *limes-Istros*, I, σελ. 73, ἔτ. 1934.

2) *Νικηφόρου πατριάρχου*, ἱστοριῶν, σελ. 74, ἐκδ. Βόννης.—Πρβλ. καὶ *Λέοντος* Γραμματικοῦ, σελ. 165.—*Κεδρηνοῦ*, ἱστορ. II, 10.

3) *Κεδρηνοῦ*, II, 19.

4) Αὐτόθι. Ἴδε καὶ Κ. Ἀμάντου, ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τόμ. Α', σελ. 402.

5) Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξ. XIV. 8.—*Ζωναρά*, XVII, 11.—*Κεδρηνοῦ*, II, αὐτόθι.—*Γλυκά*, IV, 15.

ἰσχυρῶν παραμεθορίων φρουρίων, οἷον τῶν τῆς Σερδικῆς, Φιλιππουπόλεως, Βεροίας, Μαρκελλῶν, Ἀγγιάλου, Μεσημβρίας, Δεβελτοῦ καὶ ἄλλων μικρῶν ἐπὶ τοῦ Αἴμου ὀχυρῶν καὶ μεθ' ὅλους τοὺς ἀδιαλείπτους τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμους οὔτε αἱ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν εἰς τὴν Θράκην ἀνεχαιτίσθησαν οὔτε ἡ προέκτασις τῆς ἐπ' αὐτὴν κυριαρχίας αὐτῶν προσλήφθη, ἦν, ὡς φαίνεται, ὑπεβόηθει ἡ προγενεστέρα εἰς αὐτὴν ἐγκατάστασις Σλαυικῶν φύλων κατελθόντων ἐκ Μοισίας.

Ἐξ εἰδήσεως τοῦ Θεοφάνους ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Κροῦμος (803—814) προτείνων εἰρήνην εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἠξίου τὴν ἐφαρμογὴν προγενεστέρων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἡγεμόνος Κορμησοῦ συνομολογηθεισῶν συνθηκῶν, «αἱ τοὺς ὅρους περιεῖχον ἀπὸ Μηλεῶνων τῆς Θράκης», διαπιστοῦται ὅτι οἱ Βούλγαροι κατελθόντες διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Αἴμου διόδων κατὰ τὰς πρώτας ἤδη δεκαετηρίδας τοῦ ὀγδόου αἰῶνος ἐκυριαρχήσαν τῶν νοτιανατολικῶν τοῦ ὅρους κρασπέδων μέχρι τῶν Μηλεῶνων⁶, τ. ἔ. τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ἄνω Τόνζου, ἀλλ' ἀπεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἀκυρωσάντων τὰς συνθήκας καὶ ἐπανελθόντων αὐθις εἰς τὰ πρότερα ἐπὶ τοῦ Αἴμου μεθόρια.

Τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖ καὶ ὁ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Δ' προμνημονευθεὶς νέος ἀποικισμὸς Σύρων παρὰ τὰ μεθόρια (777), ἡ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας μετὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου ὑπ' αὐτῆς υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ Σ' (780—790) ἐπίσκεψις τῶν ἐποικισμῶν μετὰ πολλῆς στρατιᾶς καὶ μουσικῶν ὀργάνων καθ' ὅλην τὴν μεθόριον ἀπὸ Ἀγγιάλου μέχρι Φιλιππουπόλεως, ὅπερ ἀποκλείει Βουλγαρικὴν ὑπὸ τὸν Αἴμον κυριαρχίαν· «ἀπελθοῦσα δὲ πρώτον εἰς Βερόην καὶ ἀνοικοδομήσασα τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον καὶ Εἰρηγόπολιν ὀνομάσασα αὐτό· ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν Ἀγγιάλον δειμαμένη καὶ ἕως Φιλιππουπόλεως προσελθοῦσα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν»⁷ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ μεθορίου φρουρίου μεταξὺ Γολῆς καὶ Διαμπόλεως παρὰ τῷ Αἴμῳ Μαρκελλῶν ὡς ἀφειρηθείας ἐκστρατεία τῷ 811 εἰς τὴν Βουλγαρίαν τοῦ Νικηφόρου μετὰ πολλοῦ στρατοῦ πεζῶν καὶ ἰππέων καὶ ἐφοδιοπομπίας μεγάλης πρὸς ἀνάκτησιν τῆς καταληφθείσης Σερδικῆς καὶ τιμωρίαν τῶν Βουλγάρων διὰ τὰς εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομάς των.

Μετὰ τὴν δι' ἐνέδρας πανωλεθρίαν τοῦ Βυζαντιακοῦ στρατοῦ καὶ τὸν θάνατον τοῦ γενναίου αὐτοκράτορος Νικηφόρου ἐν τοῖς διόδοις τοῦ Αἴμου⁸

6) Θεοφάνους, χρονογρ. σελ. 475.

7) Περὶ τῶν Μηλεῶνων ἴδε: Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Βούλγαροι ἢ Ἑλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται; Θρακικά, τόμ. ΙΓ' (1940) σελ. 178 καὶ ἐξῆς §§ 8 καὶ 9 καὶ τόμ. ΙΕ' (1940) προσθήκαι σελ. 386.

8) Ζωναρᾶ, XV, 10.—Πρβλ. Θεοφάνους χρονογρ. σελ. 707.—Λέοντος Γραμματικοῦ, σελ. 194.

9) Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, βιβλιοκρισία τῆς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ταρ-

ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Ραγκαβέ (811—813) οἱ Βούλγαροι ἐπανελάβον τὰς εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομὰς των. Ἐπωφεληθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Κροῦμος στάσιν γενομένην ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Μιχαὴλ κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων ἐκστρατείαν του, — ὄθιν καὶ ἡ παρὰ τῆ Ἀδριανουπόλει ἡττά του (813) καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησίς του, — «κατίσχυσε Θράκης τε καὶ Μακεδονίας», «Τότε καὶ Ἀγγιῶλον καὶ Βέρροϊαν ἀφέντες χριστιανοὶ ἔφυγον μηδενὸς διώκοντες, Νίκαιάν τε καὶ τὸ τοῦ Προβάτου κάστρον καὶ ἄλλα τινὰ ὀχυρώματα καὶ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τοὺς Φιλίππους καὶ τὸν Στρουμόνα οἰκοῦντες μέτοικοι προφάσεως δραξάμενοι ἐν τοῖς ἰδίοις φεύγοντες ἐπανῆλθον»¹⁰.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ χρονογράφου στηριζόμενος ὁ καθηγητὴς τῆς Βουλγαρικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Σοφίας Zlatarsky¹¹ καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι Βούλγαροι ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι σχηματίζουν τὸν ἱστορικὸν τῆς Βουλγαρίας χάστην ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἐνάτου αἰῶνος (803—888) εὐρύτατον, ἐπεκτείνοντες τὴν Βουλγαρικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ πλείστον τοῦ Θρακικοῦ καὶ τοῦ τῆς Μακεδονίας θέματος μετὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Φιλιππούπολεως. Τοῦτο δὲν φαίνεται στοιχοῦν εἰς τε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου καὶ τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας καὶ πρὸ παντὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἐπίσημον ὁροθεσίαν κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ Ὁμορτάγ καὶ τοῦ Λέοντος γενομένην (814) συνθήκην τριακονταετοῦς εἰρήνης¹² καὶ τὴν μεθόριον μεγάλην τάφρον.

Αἱ τοῦ Κρούμου ἐπιδρομαί, ἔξ ὧν ἰδίως ἡ τελευταία (813) ἦτο ἐκ τῶν ἀγριωτέρων καὶ καταστρεπτικωτέρων ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι Στρουμόνος, δέον νὰ μὴ ὑπολαμβάνωνται ὡς κυριαρχία τῶν ἐπιτροχουμένων χωρῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κεδρηνοῦ «τὰ τῆς δύσεως ἐλυπόλουν τε καὶ ἐλήζοντο». Οὐχὶ ὀρθῶς δὲ ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν πόλεων Βερόης καὶ Ἀγγιῶλου ὑπὸ ἀμάχου πληθυσμοῦ, καταφυγόντες εἰς ἀσφαλεστέρους τόπους πρὸς σωτηρίαν του πρὸ τῆς προσεγγίσεως τῶν ἐπιδρομέων «οὐδενὸς διώκοντες», ὡς συνήθως γίνεται ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ Φιλιππούπολεως καὶ ἄλλων ὀχυρωμάτων φυγῆς καὶ ἐπανόδου εἰς τὰ ἴδια μετόικων ἐξάγεται ὅτι ταῦτα καὶ ἰδίως ἡ φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρὰ Φιλιππούπολις ἐγκατελείφθησαν ἀνυπεράσπιστα καὶ ἐκυριεύθησαν πάντα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Οἱ μνημονευόμενοι ἀνάρθως δηλ. ἀορίστως μέτοικοι δὲν εἶναι οἱ πολεμοχαρεῖς ὀροφύλακες¹³, οἵτινες προσηλωμένοι εἰς τὰς γαίας των

κτῆσιν μελέτης: ὁ τόπος τῆς τοῦ Κρούμου ἐνέδρας καὶ ὄλεθρος τοῦ Βυζαντιακοῦ στρατοῦ, Θρακικά, τόμ. IB' (1939), σελ. 389.

10) Θεοφάνους, χρονογρ. σελ. 772.

11) Zlatarsky, Geschichte der Bulgaren τῶν ἐτῶν 679—1396, Leipzig, 1918.

12) Ἴδε κατωτέρω ἐπιγραφὴν Ὁμορτάγ § 3 καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς τάφρου § 4.

13) Ἀπόδειξις τοῦ ὅτι οἱ ἐν Φιλιππούπολει καὶ περὶ αὐτὴν ὀροφύλακες οὐδα-

καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ μὴδὲ νὰ διαλογισθῶσιν ἦτο δυνατόν περὶ ἐγκαταλείψεως αὐτῶν καὶ ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα των Συρίαν, ἧς ἀπεξενώθησαν ἤδη καὶ ἀπ' ἧς ἐχώριζον αὐτοὺς κατὰ τὸν ποιητὴν «οὕρεά τε σκιδόνετα θάλασσά τε ἠγήεσσα». Οὗτοι ἦσαν φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ κάπηλοι μετοικήσαντες ἐκόντες εἰς τὰ φρούρια καὶ ὄχυράματα πρὸς βιοπορισμὸν ἐξ ὁμόρων χωρῶν, ἀπογοητευθέντες δὲ καὶ ἀπελπίσαντες περὶ τοῦ μέλλοντός των ἐπανήλθον ἀκωλύτως εἰς τὰ ἴδια «δραξάμενοι προφάσεως» ὡς οὐδεμίαν στρατεύσεως ὑποχρέωσιν ὑπέχοντες. Ἡ περὶ φυγῆς αὐτῶν μνεία σκοπεῖ τὴν κατάδειξιν τοῦ ὕψ' οὗ κατελήφθησαν μεγάλου τρόμου οἱ τῶν παραμεθορίων κάτοικοι ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ νέας τῶν Βουλγάρων ἐπιδρομῆς.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν ἀμυντόρων ὄροφυλάκων τῆς χώρας, ὡς ἐκλαμβάνεται ἡ λέξις *μέτοικοι* ὅθεν καὶ ἡ Φιλιππούπολις, τὸ προπύργιον τῆς βορειοδυτικῆς Θράκης, ἧς ἡ προάσπισις ἦτο ἐμπειστητευμένη εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἰσχυρὰν ἀείποτε στρατιωτικὴν φρουρὰν οὔτε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ταύτην οὔτε κατ' ἄλλην ἐπὶ τοῦ πρώτου βασιλείου τῶν Βουλγάρων κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν. Ἄλλως τε οὐδεμία μνεία γίνεται περὶ καταλήψεως αὐτῆς, ἐνῶ ρητῶς μνημονεύεται ἡ κατάληψις τῆς μὲν Βερόης καὶ Ἀγχιάλου ἀμυχητεῖ, τῆς δὲ ὄχυρᾶς Μεσημβρίας μετὰ πολιορκίαν¹⁴. Ἐναντιβόλως τὰ προάστεια, ἴσως δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὑποκειμένη τῇ ἀκροπόλει πόλις, ὡς μὴ καλῶς τετειχισμένη, ἐδηρώθησαν, ἡ ὄχυρὰ ὅμως καὶ μεγάλη τρίλοφος (*trimpontium*) ἀκρόπολις, ὃ πυρὴν τῆς πόλεως παρέμεινεν ἀπόρρητος. Ἡ νομιζομένη λοιπὸν κυριαρχία τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῆς Θράκης κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον δέον κατὰ τε τὰ εἰρημένα καὶ τὰ ρηθησόμενα πολὺ νὰ περιορισθῇ, καταλειπομένης εἰς τὸ θέμα τῆς Θράκης τῆς Φιλιππουπόλεως μετὰ τῆς μεγάλης τῆς πεδιάδος καὶ εἰς τὸ τῆς Μακεδονίας τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ τῶν προσκεπασμάτων τῆς πρὸς βορρᾶν, ἧτις κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κρούμου μετ' ὀλίγον ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

§ 3. Μετὰ τὴν δεινὴν τῶν Βουλγάρων ἦτιαν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ε' παρὰ τῇ Μεσημβρίᾳ ἐν θέσει, ἧτις ἐκλήθη Βουνὸν Λέοντος¹, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κρούμου ὃ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ὠμορτάγ (814—831) εἰρήνευσε

μῶς μετεκινήθησαν εἶναι τὸ μέγα τῶν αἰρετικῶν (Μανιχαίων) πλῆθος, ὅπερ εὔρεν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας, ἐπισκεψάμενος τὴν Φιλιππούπολιν. Τοῦτον πολλοὺς ἐπανήγαγεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἴδε *Ἄν. Κομνηνῆς*, Ἀλεξ. XIV, 8 καὶ ἐξῆς. Ἄλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη σώζονται λείψανα αὐτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πανυλικιᾶνοι, καίπερ προσηλυτισθέντες εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα. Εἶναι πάντες βουλγαρόφωνοι καὶ θρησκόληπτοι ἐπισήμως καλοῦνται βουλγαροκαθολικοί. Ὁ ὄριθμὸς αὐτῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν τισὶ περὶ αὐτὴν κόμαις δὲν ὑπερβαίνει τὰς ὀκτὼ χιλιάδας.

14) *Θεοφάνους*, χρονογρ. σελ. 778. — *Ζωναρά*, XV, 7. — *Κεδρηνοῦ*, σ. 483. 486.

§ 3. 1) *Γενεσίου* III, σελ. 13. — *Τῶν μετὰ Θεοφάνην*, I, 13, ἔκδοσις Βόννης.

πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν συνομολογήσας τριακονταετείς σπονδᾶς· «Μορταγὸν ὁ τῶν Βουλγάρων κατάρχων σπονδὰς ἐπὶ τοῦ Λέοντος τριακοντούεις θέμενος καὶ φιλίως τότε τοῖς Ρωμαίοις εἶχε»². Πρῶτος ὄρος τῆς συνθήκης ἦτο ἡ ὄριστικὴ μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ αὐτοκρατορίας ὄροθεσία, καθ' ἣν ἐξεχωρεῖτο εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Τόνζου βορείως τῶν Μηλεώνων ἀπὸ Δεβελτοῦ ἕξ ἀνατολῶν μέχρι Κωνσταντίας (Τυρνόβου-Σεϊμὲν) καὶ Μακρολειβάδου (Οὐζουντζόβας) νοτιοδυτικῶς πρὸς τὸν Ἐβρον καὶ μέχρι τοῦ Ἀνθαίμου βορειοδυτικῶς αὐτοῦ, τῆς Βερόης κατελειπομένης εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς. Αὕτη ἡ ὄροθεσία πλὴν τῆς δυτικῆς τιθεμένης κατ' εἰκασίαν εἶναι γνωστὴ ἡμῖν ἔκ τινος ἀναμνηστικῆς ἐπιγραφῆς χαραχθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ στήλης εὐρεθείσης ἐν Suliemankioe, συμπληρωθείσης δὲ καὶ ἐρμηνευθεῖσης ὑπὸ τῶν Jirecek, Ouspensky, Bury καὶ Zlatarsky³. Εἰκάζεται ὅτι ἡ ὄροθεσία ἐξετελέσθη ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, μετὰ τὸ δὲ κατὸν τῆς συνθήκης ἔτος προτεινάντος τοῦ Ὁμορτάγ συμμαχίαν· «καὶ γὰρ ὑπὸ Λέοντος τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτοὺς τριακονταετείς σπονδαὶ ἤδη τὴν πρώτην δεκαετηρίδα συνεπλήρουν»⁴, εἶναι δὲ ὄλως διάφορος τῆς προσειρημένης τοῦ Zlatarsky, περιορίζουσα τὴν ἐπὶ τῆς Θράκης τῶν Βουλγάρων κυριαρχίαν νοτίως καὶ δυτικῶς.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφὴ κεκομμένη καὶ λίαν τετριμμένη, περιέχουσα ἔκ τῶν τεσσάρων τῆς συνθήκης ὄρων μόνον τοὺς δύο πρώτους καὶ τούτους οὐχὶ πλήρεις ἔχει κατὰ συμπλήρωσιν καὶ ὀρθογράφησιν ὡς ἑξῆς⁵ :

Κάνας Ἰβυγὴ Ὁμορτάγ ἐβούλετο εἰρήνην ἔχειν μετὰ τοὺς Γραικοὺς
 δι' ἀγΓΕΛΙΑΣ πρὸς τὸν βασιλέαν. Κ(αὶ) ΑΠΕΣΤΕΙΛΕ ΠΡΟΣΒΕΙΣ· καὶ τῷ
 ἔτει ΠΡΩΤῶ Σπονδὰς ἐποιήσανΤΟ Α'. ΕΓΗ. ΤΟ Α'. ΤΩΝ ἐν ταῖς σπον-
 δαῖς Α'. κεΦΑΛΑΙΩΝ περὶ τῆς παλαιᾶς ΕΝΟΡΙΑΣ, ΙΝΑ ΕΣΤΙΝ ἡ ἀπὸ Δε-
 ὅ βελΤΟΥ Κ(αὶ) ΕΠΙ Ποταμόν... ἔΑΙΝ, Κ(αὶ) ΜΕΣΟΝ ΤΩΝ Β' ποταμῶν ἐπὶ
 ...μοΛΑ ΓΕφυσαν κ(αὶ) μέΣΟΝ ΒΑΛΖΗΝΑΣ Κ(αὶ) ΑΓΑθονίκης, ἔπειτα
 α δὲ Κ(αὶ) ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝτίαΝ Κ(αὶ) ΕΙΣ ΜΑΚΡΗΝ ΔΙΒΑΛΑΝ κ(αὶ)
 [ἐπὶ τὸ
 αἶΜΟΝ ΟΡΟΣ· ΕΩΣ ΕΚΕΙ ΓΕΓΟΝΕΝ Η ΟΡΟΘΕΣΙΑ. τὸ β'. περὶ δὲ

2) Ζωναρά, XV, 14. Πρβλ. καὶ Κεδρηνοῦ, II, 86.

3) Bulletin de la société archéol. Bulgare, τόμ. III, 1913, σελ. 131—179. Sophia.

4) Γενεσίου, II, σελ. 41.—Πρβλ. καὶ τῶν μετὰ Θεοφάνη, I § 20, II § 17.

5) Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἀναμφισβήτως δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ τῆς γενομένης συνθήκης. Διότι τοιοῦτον σόλοιον καὶ βάρβαρον ἐπίσημον ἔγγραφο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ὑποθετικὴ καὶ ἀμφίβολον, ἀν κατὰ πάντα εἶναι ὀρθή. Συνδυάζεται πρὸς τὴν χαραχθεῖσαν βραδύτερον μεθόριον μεγάλην τάφρον. Ἡ συμπλήρωσις γίνεται διὰ μικρῶν γραμμάτων ὀρθογραφουμένου τοῦ κειμένου, ἐλλειπῶς ἀνορθογραφητό.

τῶΝ ΣΚΛΑΒΩΝ ΤΩΝ ΟΝΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ βασιλέαν εἰς τὰ ὄ-
 10 ρη, ΩΣ ΕΦΘΙΣΤΗΣΑΝ, ΟΤΕ ΕΓΕΝΕΤΟ ἢ ΟΡμή· κ(αι) περὶ δὲ τῶ-
 ν ΛΟΙΠΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ ΤΩΝ ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ τῷ ἄρχοντι εἰς τὸ π-
 αραλλιον μερος ἐπιστρεψει αὐτοῦς, εἰς ἀλλαγὴν ἀν-
 τὶ τῶΝ Αἰγμάλωτων Χριστιανῶν Κεκρατημένων· ἀντι-
 15 τὶ δε Τρομαρχῶν, Σπαθαριῶν Κ(αι) Κομητῶν, περὶ δὲ π-
 τωχοῦ λαοῦ ψυχὴν ἀντι ψυχῆς, βουηλια Β'. ἀντὶ κρα-
 τηθέντων ἐσώθεν τῶν καστρῶν, εἰαν ἐξαφαιθῶσιν εἰς κώ-
 μας, εἰαν ἀποφυγῆ στρατηγὸς τις...⁶.

Τὴν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς εἰρηνοφίλον στάσιν τῶν Βουλγάρων ἐξηκο-
 λούθησε καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ὁμορτάγ Μαλαμῆρ (831—836), ὅστις ἐξεκέ-
 νωσε τὰ κατελιμμένα ἐκτὸς τῆς κατὰ συνθήκην ὁροθεσίας ἐδάφη κατ' ἄλ-
 λην ἐπιγραφὴν κεκομμένην ὡσαύτως καὶ φρικτῶς τετριμμένην⁷. Ὡς φαίνε-

6) Ὁ πρῶτος στίχος συμπληροῦται ὁλόκληρος ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν. *Κάνας*, λ. Βουλγαρική, ὁ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς *χάν-καυχᾶνος* (ἡγεμών). *Υβιγῆ*, λ. βουλγα-
 ρική, πιθανῶς ἰσοδύναμος τῷ *θεοπερόβλητος*, ἐλέω Θεοῦ. *Ἐνορία*—μεθορία γραμμῆ-
παλαιά, ἢ προμνημονευθεῖσα ὑπὸ Κρούμον καὶ μὴ τηρηθεῖσα. *Βαλξηνά*, πιθανῶς ἢ
 παρὰ Θεοφάνει (I, 470. 500) Βερσινικία, βορειοδυτικῶς τῆς Ἀδριανουπόλεως κει-
 μένη ἐκεῖθεν τῶν Μηλεῶνων. Ὡς *ἐφθίστησαν*—ὡς ἐφθασαν φυγόντες εἰς τὰ ὄρη,
 ὅτε ἐγένετο ἡ ἐφοδος τῶν Βυζαντινῶν. *Σκλάβοι*, οἱ ἐν Θυράκῃ Σλαῦοι. *Τῶν μὴ ὑπο-
 κειμένων*—τῶν μὴ βουλομένων Σλαῦων τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ ὑποκεισθαι τῷ βασιλεῖ
 τῶν Ρωμαίων. *Τρομάρχων ἀντὶ τουρμάχων*—ἀξιωματικῶν· ἐκ τοῦ λατινικοῦ *turma*—
 ἴλη, τὸ δέκατον τοῦ ἱππικοῦ τάγματος (ala), συγκείμενον ἐκ 30 ἢ 32 ἀνδρῶν. *Σπα-
 θαριῶν καὶ κομητῶν*—ἀνωτέρων στρατιωτικῶν ἀξιωματῶν Βυζαντινῶν. *Πτω-
 χοῦ λαοῦ*—κοινοῦ ὄχλου, ἀπλῶν στρατιωτῶν. *ψυχὴν ἀντι ψυχῆς*—ἄνδρα πρὸς ἄν-
 δρα. *Βούπλια ἢ βόπαλα*—πιθανῶς νομίσματα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ. Ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ
 ὀγδόου στίχου συμπλήρωσις [ΑΙ]ΜΟΝ ΟΡΟΣ εἶναι ἡμετέρα, καθ' ὅσον ὁ χῶρος
 ἀπαιτεῖ δύο μόνον γράμματα. Ὁ Zlatarsky ἀποφεύγει τὴν προφανῆ συμπλήρωσιν,
 ἵνα μὴ ἡ Φιλιππούπολις παραμείνῃ ἔξω τῆς γραμμῆς, ἐπομένως εἰς τοὺς Βυζαν-
 τίνους.

7) Ἴδε *Nikow Kavhan Ishoul* ἐν τῷ *Sbornik* πρὸς τιμὴν τοῦ Zlatarsky,
 1925 καὶ *Beschevliev* ἐν τῷ *annuaire du musée nat. à Sophia*, ἔτ. 1922—26, σ.
 418. Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ Zlatarsky δὲν εἶναι νεωτέρα τοῦ 847. Αὕτη ἔχει ὠρθογρα-
 φημένη καὶ κατὰ στίχους ᾧδε :

Ὁ ἐκ θεοῦ ΑΡΧΩΝ Ο ΚΡΟΥΜΟΣ Ο ΠΑΠΠΑ ΜΟΥ ΜΕΓΑΣ
 ΜΑΒΙΒΡΕΝ ΤΑΓΑΤ ΟΥΤΑ Κ(αι) Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΩΜΟΥΡτάγ
 ΕΙΡΗΝΗΝ ΤΕ ΠΟΙΗΣΑΣ Κ(αι) ΚΑΛΑ ΕΖΗΣΕ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΓΡΙΚΟΥΣ
 ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΑΛΑ ΕΖΟΥΝ Κ(αι) ΟΙ ΓΡΙΚΟΙ ΕΡΗΜΩΣΑΝ ΤΑ ΧΩΡΙΑ.
 ὁ ἐκ θεοῦ ἄρχων Ο ΜΑΛΑΜΗΡ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΑΥΧΑΝΟΝ ΙΣΒΟΥΛΟΝ ΕΠΑΡχον
 Κ(αι) ΚΑΛΑ ΕΖΗΣΕ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΡΙΚΟΥΣ Κ(αι) ΤΟΥ ΠΡΑΒΑΤΟΥ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ
 Δώσας Κ(αι) τὸ ΒΟΥΡ... ΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ Κ(αι) ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥΣ ΓΡΙΚΟΥΣ ΕΠέ
 στρεψε Κ(αι) ΑΠΑΣΙ ΦΗΜΗΝ ΕΠΟΙΗΣΕ Κ(αι) ΗΛΘΕΝ ΕΙΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛιν(!)
 ...ΤΑ Κ(αι) ΤΟΤΕ Ο ΚΑΥΧΑΝΟΣ ΙΣΒΟΥΛΟΣ ΣΥΝΤΥΧΙΑ ΕΠαν
 ὠρθωσε ΤΟ ΑΡΧΑΙΤΑΤΟΝ ΥΠΕΡΦΗΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ...

ται όμως οἱ Βυζαντινοὶ πρὶν ἢ λήξη ἡ τριακονταετής συνθήκη ἀνακατέλαβον τὴν μέγρι τοῦ Αἴμου χώραν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν παλαιὰν μεθορίαν γραμμὴν· διότι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν ἡ κηδεμονεύουσα τὸν ἀνήλικόν της υἱὸν Μιχαὴλ Γ'. αὐτοκράτειρα Θεοδώρα (842—846) νὰ ἐκχωρήσῃ ὀριστικῶς τὴν πρὸς νότον τῆς Σιδηρᾶς μέγρι Δεβελτοῦ χώραν εἰς τοὺς Βουλγάρους μετὰ φιλικὴν αἴτησιν τοῦ πρώτου ἐκχριστιανισθέντος ἡγεμόνος των Βόριδος Μιχαήλ, ὑπισχνουμένου φιλίαν καὶ συμμαχίαν. «Εἶτα διεπροσβέυσαστο ὁ τούτων ἐξάρχων πρὸς τὴν βασίλισσαν αἰτῶν γῆς αὐτῷ παραχωρηθῆναι Ρωμαϊκῆς, στενοχωρεῖσθαι γὰρ τὸ ἔθνος αὐτοῦ καὶ αἰδίοις σπονδὰς πρὸς Ρωμαίους καὶ ὀμαϊχίαν ἐπαγγελλόμενος. Καὶ ἡ βασίλις τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας, ἡ τὰ τῶν Ρωμαίων καὶ Βουλγάρων διώριζε πρὶν, μέγρι Δεβελτοῦ· ἦν λαβόντες οἱ Βούλγαροι κεκλήκασι Ζαγοράν. Κάντεϋθεν εἰρήνη γέγονε περὶ τὰ ἐσπέρια»⁸.

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις εἶναι μόνοι τοῦ Jirecek. Τὸ «ἦλθεν εἰς Φιλιππούπολιν» φαίνεται ἡμῖν ὑποθετικὸν ἕνεκα τῆς ἀκολουθοῦσης λέξεως εἰς —τα τετριμμένων τεσσάρων αὐτῆς γραμμάτων, ἧτις δέον νὰ εἶναι ὀδισιαστικόν. Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὀρθῶς ἀνεγνώσθη καὶ συνεπληρώθη, δὲν εἶναι δυνατόν μετὰ βεβαιότητος νὰ γίνῃ παραδεκτόν, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ σύγχρονοι ἡμῖν Βούλγαροι ἱστοριογράφοι, ὅτι ἡ φράσις δηλοῖ ὅτι ἡ πόλις ἦτο τότε ἀπὸ τοῦ Κρούμου ἤδη ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς Βουλγαρίας, ὧν ἕξω ἔκειτο ἡ πόλις. Πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ χάν Μαλαμῆρ, ὅστις ἔζη ἐν ὁμοίᾳ μετὰ τῶν Γραικῶν, ὡσπερ ὁ πατήρ αὐτοῦ Ὁμορτάγ (ὁ Μορταγῶν τῶν συναξαριστῶν, ὃν οἱ ἀγιογράφοι ἀπεικονίζουσιν ἐν ταῖς τοιχογραφίαις τῆς δευτέρας παρουσίας ὡς Βεελζεβούλ διὰ τοὺς φρικώδεις του διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν) καὶ ὁ πάππος Κρούμος (!), ἀφοῦ παρέδωκε τοῖς Γραικοῖς τὰ φρούρια τοῦ Προβάτου καὶ τοῦ Βουρ... καὶ ἀφοῦ ἐπέστρεψεν αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα μέρη, ἅτινα κατεῖχε (πιθανῶς μέγρι τῆς δευτέρας γραμμῆς τῶν ὀχυρώσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν) ἦλθεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν τὴν ὑπὸ τῶν Γραικῶν ἀναμφιβόλως κατεχομένην, ὅπως διαπιστώσῃ πιθανῶς τὰς πρὸς τοὺς Γραικοὺς συνθήκας πρὸ τοῦ ἐν τῇ πόλει διαμένοντος τοῦ αὐτοκράτορος ἀντιπροσώπου. Τοῦτο δ' ἐτόλμησεν αὐτὸς οὗτος νὰ πράξῃ ὡς φίλος πλέον, ἀφοῦ ἐπὶ τῇ καλῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα συμπεριφορᾷ του ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τοῦ ἐπαίνου παρὰ πάντων «καὶ ἅπασι φήμην ἐποίησε». — *Μαβιβρὲν τάγατ οὐτα* : λέξεις Βουλγαροτουρανικαὶ ἀνερχόμενοι, πιθανῶς τίτλος τοῦ Κρούμου. — *Εἰρήνην* : ἡ προμνημανευθεῖσα τριακονταετής πρὸς τὸν Λέοντα Ε' ἀνακωχή. Ὁ Νικων τὸ Βουρ... συμπληροῖ *Βουρτικὸν* (Burticum) τ. ἔ. τὸ παρὰ τῇ Ἀγαθοπόλει τοῦ Εὐξείνου *Περοντικὸν* τοῦ Πτολεμαίου (III, 11, 3), ὅπερ ἀποκλείεται ἕνεκα τῆς μεγάλης του ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως ἀποστάσεως.

8) *Ζωναρά*, XVI, 8, σελ. 423 τόμ. III. — Ὁ *Hirsch*, *Byzant. Studien*, σελ. 220 ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀληθείας τῆς εἰδήσεως ταύτης, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Γεωργίου μοναχοῦ, καθ' ὃν ἡ εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐκχώρησις τῆς Ζαγορᾶς ἐγένετο ἤδη ἀρχομένου τοῦ ὀγδόου αἰῶνος τῷ 705 (;) μετὰ τὴν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀρχιᾶλου ἦτταν τοῦ Ἰουστινιανοῦ II ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Τερβελῆ. Ἄλλ' ἡ ἐκχώρησις δὲν ἀποκλείει ἀνακατάληψιν.

§ 4. Ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Θράκῃ ταύτης μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ αὐτοκρατορίας ὄροθετικῆς γραμμῆς ἔχαράχθη ἡ λεγομένη *μεγάλη τάφρος* ἢ *σοῦδα*, ἣτις εἶναι σήμερον γνωστὴ εἰς τοὺς ἐπιχωρίους κατοίκους ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα *Ἐρκεσία*,² καὶ εἶναι δυνατὸν καλῶς νὰ παρακολουθηθῇ ἐπὶ 100—110 χιλιομέτρων, σημειοῦται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν. Ἀρχομένη δυτικῶς τῆς παρὰ τῷ κόλπῳ τοῦ Πύργου λίμνης Μάνδρας ἀπὸ τοῦ χωρίου Γιακισλῆ, βορείως τῶν ἑρειπίων τῆς Δεβελετοῦ, διευθύνεται πρὸς δυσμὰς κατ' ἄρχας διὰ μέσου δασωδῶν ὑψωμάτων μέχρι τοῦ χωρίου *Ρουσοκάστρου*, καταλειπομένου πρὸς βορρᾶν, ἐκεῖθεν δὲ καμπτομένη νοτιοδυτικῶς πρὸς τὸν ποταμὸν Τόνζον (Τοῦντζα). Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν χωρεῖ διὰ πεδίων ἀδένδρων καὶ καλλιεργουμένων, ὅθεν κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἰσοπεδωμένη, καταλείπει τοὺς Μηλεῶνας (Παρόρια) πρὸς νότον διερχομένη βορειοδυτικῶς τῶν βουνῶν τοῦ Μοναστηρίου (περιφερείας Καβακλῆ· Ἐλχόβου) καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Ἐβρου σχεδὸν παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ παραποτάμου Σασλὺν-δερεῖ (Ἄρζου ;) οὐ μακρὰν τοῦ νῦν Τυρνόβου· Σεϊμέν. Καὶ ἡ μὲν τάφρος ἔχει πλάτος καὶ βάθος πέντε βημάτων καλυπτομένη νῦν ὑπὸ χόρτων καὶ θάμνων, τὸ δὲ παρ' αὐτῇ προχῶμα ἀείποτε ἐπὶ τοῦ βορείου χείλους τῆς ὑψος ἀνδρός. Ἐν τῇ τάφρῳ δυνατὸν νὰ κρυφθῇ ἀσφαλῶς ἵππος μετὰ τοῦ ἐπιβάτου του. Ἐνιαχοῦ ἡ τάφρος εἶναι εὐρύτερα, τὸ δὲ προχῶμα ὑψηλότερον.³ Ἡ κατασκευὴ τῆς ὄροθετικῆς καὶ ὄχρωματικῆς ταύτης τάφρου εἶναι τῶν Βουλγάρων ἔργον, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῆς πρὸς τὸ μέρος των ἀείποτε θέσεως τοῦ προχώματος, ἐφ' οὗ ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε φράκτης μετὰ θυρῶν καὶ θυρίδων. Ἄλλως τε εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ἐξ ἀσφαλοῦς συγχρόνου εἰδήσεως ὅτι οἱ Βούλγαροι συνείθιζον νὰ ὄχρωσι διὰ τάφρων τὰ μεθόριά των, ἄπερ ἀγρόπνως ἐφύλαττον. Ὁ πάπας Νικόλαος ἔμαθε παρ' ἀπεσταλμένων Βουλγάρων τῷ 886 πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐν τοῖς μεθορίοις των διαρκῶς ἴστανται φρουροί, τιμωρούμενοι διὰ θανάτου, ἂν τις δοῦλος ἢ ἐλεύθερος ἐξήρχετο αὐτῶν ἄνευ ἀδείας.⁴ Ἡ τάφρος αὕτη μετὰ τῶν προχωμάτων κατεσκευάσθη κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα, ὅποτε ἡ Βουλγαρικὴ ἐπὶ τοῦ μέ-

§ 4. 1) *Κεδρηνοῦ*, II, 372.—*Σοῦδα*, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *Sudus* (σκόλοψ, πάσσαλος). Ἴδε τὴν λ. παρὰ *Ducange*, *Gloss. mediae Graecitatis*.

2) Τουρκιστὶ *ἔρκεσέν*—*ἔρκεσίμ*=τάφρος.

3) *Jivceek-Arghyrow*, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 682 καὶ ἐξῆς.—*Skorpi*, Παλαιὸν ὄχρωμα ἐν τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ, τσεχιστὶ ἐν τῷ *Slovansky Sbornik* ἔτ. 1884, τεύχ. 9, σελ. 461—476.—*Κ. Μυρτ*. Ἀποστολίδου, Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρῳῶται, Θρακικά, τόμ. 1Γ' (1939), σελ. 178—179.

4) *Responsa Nicolai I papae ad consulta Bulgarorum*, ἐν τοῖς *concordia* ἔκδ. Labbei, 1681, τόμ. VIII, σελ. 516, κεφ. 25 «*consuetudinis esse patriae vestrae perhibetis semper custodes inter patriam vestram et aliorum juxta terminos invigilare et si servus aut liber per eandem custodiam quocumque modo fugerit, sine omni intermissione custodes pro ea interimuntur*».

ρους τούτου τῆς Θράκης κυριαρχία ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, καὶ πολλάκις ἀνεκαινίσθη ὕστερον μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος.

Ἐπὶ τοῦ δευτεροτάκου υἱοῦ τοῦ Βόριδος-Μιχαὴλ τσάρου Συμεῶν (893—927) ἡ κυριαρχία τῶν Βουλγάρων ἐπεξετάθη καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν Θράκην νοτιώτερον τῆς προμνημονευθείσης ὁροθετικῆς γραμμῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς Θράκης, ὡς φρονεῖ ὁ Jirecek⁵ καὶ οἱ καθηγηταὶ Zlatarsky καὶ Blagoew, ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ τε τοῦ Συμεῶν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πέτρου ἦτο ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ παρ' αὐτῶν κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ρῶσοι ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκά (963—969). Ἡ μαρτυρία τοῦ συγχρόνου Κ. Πορφυρογεννήτου (912—959) ὅτι ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ τῶν χρόνων του μετὰ τῆς Βερόης ἀνήκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θράκης, τετάρτην ἐκ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τοῦ Θρακικοῦ θέματος⁶, ἀποκρούει τὴν γνώμην ταύτην. Ὁ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Βυζαντίου ἀναγραφεὶς καὶ μορφωθείς ἑλληνοπρεπῶς Συμεῶν, ὁ λαλῶν καὶ γράφων ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ μετ' ἐπισήμων ἐν Βυζαντίῳ προσώπων συνδεδεμένος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν φιλοδόξων σχεδίων του ν' ἀνακηρυχθῇ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν⁷, ἀποθανόντος Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ τὸ Βυζάντιον καὶ νὰ ἐκτελέσῃ βιαίως τὸν σκοπὸν του. Ὅθεν ἤρξατο τῶν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἄλλα τῆς αὐτοκρατορίας μέρη ἐπανειλημμένων δεινῶν ἐπιδρομῶν του ἐρημῶν καὶ δηρῶν αὐτά, νικῆσας δις τὰ ἀντεπεξελθόντα κατ' αὐτοῦ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα παρὰ τῷ Βουλγαροφύγῳ⁸ τῷ 895 καὶ παρὰ τῇ Ἀγχιάλῳ⁹ τῷ 917 καὶ κυριεύσας καὶ αὐτὴν τὴν ὄχυρὰν Ἀδριανούπολιν.

«Συμεῶν ἀρχὼν Βουλγαρίας πανστρατὶ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατεύει καὶ λήξεται μὲν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐμπυρίζει δὲ πάντα καὶ καταστρέφει καὶ δεινροκομεῖ¹⁰. καὶ «Συμεῶν ὁ τῶν Μυσῶν ἀρχηγὸς εὐκαιρίας δρασάμενος λεηλατεῖν οὐκ ἀνίη Μακεδονίαν καὶ Θράκην»¹¹. Ἀ-

5) Jirecek-Arghyrow, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 134.

6) Κ. Πορφυρογεννήτου, περὶ θεμάτων II.

7) Ἐσχῆς ἔργον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν θὰ ἦτο ἡ ἀναγόρευσις τοῦ Συμεῶνος εἰς αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Διότι ὡς Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἐξυπηρετῶν τὰ συμφέροντα τῆς ὀρθοδόξου αὐτοκρατορίας, Ἑλληνικῆς πλέον, διοικητικῶς καὶ γλωσσικῶς, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἀλλογενεῖς καὶ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες, θὰ ἐτιθάσσενε διὰ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς του τοὺς ὁμογενεῖς του καὶ θὰ συνετέλει εἰς τὸν ἐξελληνισμόν αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ ἐσλαμισμού των καταλύων καὶ συγχωνεύων τὸ Βουλγαρικὸν βασίλειον μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Περὶ σλαυοποιήσεως τῆς αὐτοκρατορίας οὐδεὶς κίνδυνος ὑπῆρχε. Cavebant consules ἐν τῷ Βυζαντίῳ.

8) Κεδρηνοῦ, II, 253. — Γεωργ. Μοναχοῦ. σελ. 255. — Τῶν μετὰ Θεοφάνην, σελ. 356.

9) Λέοντος Διακόνου, σελ. 124. — Λέοντος Γραμματικοῦ, σελ. 295. — Κ. Πορφυρογεννήτου, I, κεφ. 32. — Κεδρηνοῦ, II, 286. — Ζωναρά, XVI 16.

10) Τῶν μετὰ Θεοφάνην, VI, § 15.

11) Λέοντος Γραμματικοῦ, σελ. 310. Πρβλ. καὶ Κεδρηνοῦ, II, 286, 303.

ναμφιβόλως τὰ ὑπὸ Θεοφάνους καὶ Λέοντος τοῦ Γραμματικοῦ λεγόμενα ταῦτα, ἐπιβεβαιούμενα δὲ καὶ ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν τὸν Συμεῶνα ἐπιστολαῖς τοῦ φίλου του πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ,¹² δὲν δηλοῦσι κυριαρχίαν ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς Θράκης, ὡς νομίζουσιν οἱ Βούλγαροι σύγχρονοι ἡμῖν ἱστορικοί, ἀλλ' ἐπιδρομὴν ἐχθροῦ εἰς χώραν ἀντιπάλου, διότι οὐδεὶς πλὴν τῶν παραφρόνων καταστρέφει τὰ τοῦ οἴκου του. "Ὀλωσθήποτε ἡ πέρα τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς προέκτασις τῆς Βουλγαρικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τὴν Θράκην, ὅση δὴποτε καὶ ἂν ἐγένετο ἐπὶ Συμεῶνος, δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ : διότι ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς (969—976) νικήσας ὀλοσχερῶς τῷ 970 παρὰ τῆ Ἀρκαδιοπόλει τοὺς Ρώσους, οἵτινες κυριεύσαντες τὴν Βουλγαρίαν κατήλθον καὶ εἰς τὴν Θράκην, καὶ ἐκδιώξας αὐτοὺς ἀπὸ τε τῆς αὐτοκρατορίας καὶ αὐτῆς τῆς Βουλγαρίας ἐπανήγαγε τὰ ὄρια τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Θράκης πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πάλιν ἐπὶ τὸν Αἴμον. Τεκμήριον τοῦτου ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατάστασις νέων μετοίκων Παυλικιανῶν περὶ τὴν Φιλιππούπολιν, ὡς προεορήθη, καὶ αἱ ἐκ Φιλιππουπόλεως ὡς ἀφετηρίας ἐκστρατεῖαι τοῦ Βασιλείου Β' (976—1025) εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τοῦ τσάρου Σαμουήλ¹³.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β' κατάλυσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ Βασιλείου καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν (1019) βόρειον τῆς Θράκης ὄριον ἐγένετο πάλιν ὁ Αἴμος παραμεῖναν τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν τε Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, (1081—1204) συμπεριλαμβανομένης μάλιστα ἐπὶ τῆς τῶν πρώτων, ὡς ἐπὶ τῶν Ρωμαίων, καὶ τῆς περὶ τὴν Σερδικὴν χώρας. Μετὰ τὴν ἀνασύστασιν ὅμως τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλείου, τοῦ λεγομένου δευτέρου (1186), ἐπανελήφθησαν αἱ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομαί, νῦν ἐκ τοῦ βορειοδυτικοῦ Αἴμου κατεχομένων, ἃς ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσοβῆσῃ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν βασιλείαν του εἴτε αὐτὸς οὔτος ἐκστρατεύων ἐκ Φιλιππουπόλεως, ὅπου παρέμεινε κατὰ τὸ πλεῖστον εἴτε ἱκανοὺς στρατηγοὺς ἀποστέλλων κατ' αὐτῶν¹⁴. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195—1204) ἡ Φιλιππούπολις καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων (1199) τὸ πρῶτον δι' ὀλίγιστον χρόνον, ὑπαχωρησάντων τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων μετὰ πολλὰς μάχας πρὸς νότον ἐπὶ τῆς Ροδόπης¹⁵.

§ 5. Μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204) ἡ Θράκη καταλυθεῖσῃς ἐν Εὐρώπῃ τῆς αὐτοκρατορίας ἐγένετο λεία τῶν Φράγκων καὶ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐπολέμουν ἀλλήλους πρὸς ἐπιγρά-

12) Νικολάου Μυστικοῦ, ἐπιστολαί, Migne Patr. Graec. CXI, 96.

13) Ζωναρᾶ, XVII, 6.—Κεδρηνοῦ, II, σελ. 452. 454 καὶ ἐξῆς.

14) Ν. Χωνιάτου. Ἰσαάκ Ἀγγελος II. 1 καὶ ἐξῆς.—Πρβλ. καὶ Ἐφραίμ μοναχοῦ, Ἰσαάκ Ἀγγελος στίχ. 5880 καὶ ἐξῆς.

15) Ν. Χωνιάτου. Ἀλέξιος Ἰσαάκ Ἀγγέλου ἀδελφός II, 5, III, 4.—Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 12.

τησιν ἐν αὐτῇ, τῶν Θρακοελλήνων συμμαχούντων ὅτε μὲν τοῖς Φράγκοις κατὰ τῶν ἐπιδρομέων Βουλγάρων, ὅτε δὲ τοῖς Βουλγάροις ὡς ὁμοδόξοις κατὰ τῶν ἑτεροδόξων Φράγκων. Δειναὶ καὶ τότε ἦσαν αἱ εἰς αὐτὴν ἐπιδρομαί, ἰδίως αἱ τοῦ θηριώδους Ἰωαννίτσα ἢ Καλογιάννου, ὅστις καλῶν ἑαυτὸν Ρωμαιοκτόνον¹, κατέστρεφεν ἄρδην τὰς πόλεις σφάζων καὶ ἐξανδραποδίζων τοὺς κατοίκους των. Ἀπὸ τοῦ 1230 δὲ βοηθουσῶν τῶν περιστάσεων οἱ Βούλγαροι, οὔτινες ἦσαν ἤδη κύριοι τῆς Ροδόπης ἀπὸ τοῦ Καλογιάννου, ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των ἀνὰ ὅλην σχεδὸν τὴν Θράκην πλην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν κατεῖχον οἱ Φράγκοι, νικήσαντος τοῦ Ἰωάννου Ἀσέν II παρὰ τῇ Κλοκοτνίτση (πλησίον τοῦ Χασκόβου) τὸν δεσπότην τῆς Ἡπείρου Θεόδωρον τὸν Κομνηνόν, ἐκκαθαρίζοντα τὴν χώραν ἀπὸ τῶν Φράγκων².

Ἀναμνηστικὴ ἐπιγραφή³ ἐπιβεβαιοῖ τὴν κυριαρχίαν ταύτην τὴν ἐπ' ὀλίγα ἔτη διαρκέσασαν : « Ἐν ἔτει 6738 (ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ 1230 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως), τρίτης Ἰνδικτιῶνος. Ἐγὼ Ἰωάννης Ἀσέν, πιστὸς τῷ Χριστῷ Θεῷ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων, υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως Ἀσέν, ἀνήγειρα ἐκ βάθρων καὶ διεκόσμησα διὰ ζωγραφικῶν τοῦτον τὸν ναὸν τὸν καθιερωμένον ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων 40 μαρτύρων, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ δωδέκατον τῆς βασιλείας μου ἔτος, ἐν ᾧ ἔζωγραφίζετο οὗτος ὁ ναός, ἐξῆλθον πρὸς πόλεμον εἰς τὴν *Ρωμανίαν* καὶ ἐνίκησα τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἠχμαλώτισα αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα κὺρ Θεόδωρον Κομνηνὸν μεθ' ἀπάντων τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Καὶ κατέλαβον ὅλην τὴν χώραν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρι αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου, πρὸς δὲ Ἑλληνικὴν καὶ Ἀλβανικὴν καὶ Σερβικὴν· ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πόλεις, πλην ταύτης κρατουμένης ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ αὐταὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ βασιλείου μου, διότι δὲν εἶχον ἄλλον βασιλέα ἐκτός ἐμοῦ καὶ δι' ἐμοῦ αὐταὶ διήγον τὰς ἡμέρας των οὕτως, ὡς ὁ Θεὸς διέταξε, διότι ἀνευ αὐτοῦ οὔτε λόγος οὔτε ἔργον τελειοῦται. Δόξα αὐτῷ αἰωνία. Ἀμήν».

Ἐπὶ τῶν ἀνικάνων τοῦ Ἀσέν II διαδόχων ἡ ἐν τῇ Θράκῃ τῶν Βουλ-

§ 5, 1) Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 13.—Ἴδε καὶ Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἡ διὰ τῶν αἰώνων ἐθνικὴ τῆς Θράκης φυσιογνωμία § 3, Ἀρχεῖον Θράκης κτλ. τόμ. Η'.

2) Zlatarsky, Ἰωάννης Ἀσέν II, Βουλγαριστὶ ἐν τῇ Βουλγ. ἱστορικῇ βιβλιοθήκῃ ἔτ. Γ' (1930), τόμ. 3, σελ. 36.

3) Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐν Τυρνόβω ἐπιγραφή τοῦ Ἰωάννου Ἀσέν II, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 62 καὶ ἐξῆς. Ἡ ἐπιγραφή εἶναι κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνου κυλινδροειδοῦς στύλου διατηρουμένου ἐν τῷ ναῷ τῶν 40 μαρτύρων ἐν Τυρνόβω ἐν τῇ τότε Βουλγαρικῇ γλώσσῃ. Ἡ μετάφρασις αὐτῆς ἐγένετο κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Zlatarsky ἀνάγνωσιν. Αὕτη μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ φρουρίου Στενιμάχου χαραχθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μετὰ ἔτος εἶναι αἱ ἀρχαιότεραι ἐν Βουλγαρικῇ γλώσσῃ. Ἴδε τὴν ἐτέραν ἐπιγραφὴν : ὁ Στενιμάχος, ἔτ. 1929, σελ. 16, ὑπὸ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου.

γάρων κυριαρχία περιορίσθη ὑπὸ τῶν δραστηρίων καὶ στρατηγικῶν τῆς Νικαίας Ἑλλήνων αυτοκρατόρων Βατάση καὶ Λασκάρεως Β' ἀναλαβόντων τὴν ἀνακατάληψιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν Φράγκων καὶ Βουλγάρων. Ἦδη πρὸ τῆς εισόδου καὶ ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1259) οἱ Βούλγαροι προεώσθησαν πρὸς τὸν Αἴμον στερηθέντες καὶ τῆς Ροδόπης, ἧς ἦρχεν ὁ ἡγεμονίδης Σλαῦος (Esclas), γενόμενος σύμμαχος καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου, διαδόχου τοῦ Βαλδουίνου, μετὰ τὴν παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει δεινὴν ἥτταν (1208) τοῦ διαδόχου τοῦ Καλογιάννου Βορίλα ⁴, ἀλλὰ τῷ 1130 προσεχώρησεν εἰς τὸν Ἄσεν II. Ὅρια τότε (περὶ τὸ 1250) μεταξύ Βουλγαρίας καὶ αυτοκρατορίας φέρονται ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ ὁ Ἔβρος. «Στενίμαχος καὶ Τζέπεινα καὶ ὄσα ἦν τῷ τῆς Ροδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμοπόλεις ὑπόφραα τούτῳ (τῷ Βατάση) γεγένηται καὶ ὄρος αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγάροις Ἔβρος ἦν ποταμός» ⁵.

Ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων μέχρι τοῦ 1344 φαίνεται ὅτι τὰ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὄρια δὲν μετεβλήθησαν, ἤτοι ἦσαν ὁ ἄνω τοῦ Ἔβρου ροῦς, ὁπόθεν ἐστρέφοντο βορειανατολικῶς πρὸς τὸν Τόνζον καταλείποντα εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Βερόην μετὰ τῆς πεδιάδος τῆς, εἰς δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς τὰ Παράγια (Μηλεῶνας), καὶ ἐκεῖθεν ἐχώρουν πρὸς ἀνατολὰς παραλλήλως, ἀλλὰ πολλῶ βορειότερον τῆς μεγάλης τάφρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, τῆς Στίλβου (Σελύμνου), τῆς Διαμπόλεως καὶ τοῦ Ρουσοκάστρου οὐσῶν Βουλγαρικῶν μεθοριακῶν πόλεων κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ⁶. Ἡ παραλία μετὰ τῶν πόλεων Ἀγγιάλου, Μεσημβρίας, Σφωζοπόλεως παρέμεινεν εἰς τὸ Βυζάντιον μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεώς του (1453). Ἡ δὲ Φιλιππούπολις ἔκειτο «ἐν ὁρίοις τῆς ἐκείνου (τοῦ τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνος) καὶ Ρωμαίων ἡγεμονίας», ὑποστηριζομένη ὑπὸ συστήματος ὀχυρωμάτων καὶ φρουρίων τῆς Ροδόπης ⁷. Οἱ Βούλγαροι ὁμως δὲν ἐπαύοντο ὑπερβαίνοντες τὸν Ἔβρον, προσπαθοῦντες νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν των καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ εἰς τὴν Ροδόπην, ὧν οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων πλὴν τῶν τῶν πόλεων φίλα ἐφρόνουν αὐτοῖς ὡς ὁμόφυλοι ⁸. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν τοιούτων ἐπιδρομῶν κατελήφθη τῷ 1322 καὶ ἡ Φιλιππούπολις (τὸ τέταρτον ἤδη κατὰ τὸ δεύτερον τῶν Βουλγάρων βασιλείων) ὑπὸ τοῦ Γεωργ. Τερερῆ εὐφρεθεῖσα ἀνυπεράσπιστος ἀλλὰ δι' ἐλάχιστον χρόνον ⁹.

4) Valensiennes, histoire de l'empereur Henri §§ III—VIII.

5) Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 44.

6) Καντακουζηνοῦ, ἱστορ. I, 57. II, 21. 26. 27. 34.

7) Αὐτόθι, I, 36.

8) Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 54.

9) Καντακουζηνοῦ, ἱστορ. I, 36, 37. Περὶ τῆς πεντάκις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως τῆς Φιλιππουπόλεως κατὰ τὸ δεύτερόν του Βασιλείον ἴδε Κ.

Τὰ προμνημονευθέντα ταῦτα ἔθρια ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ ἐτροποποιήθησαν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων τῷ 1346 διὰ συνθήκης. Ἄννα ἡ Σαβαδινὴ, ἐπίτροπος τοῦ ἀηλίκου υἱοῦ τῆς Ἰωάννου Παλαιολόγου, ἐξεχώρησεν εἰς τὸν τσάρον Ἰβάν Ἀλέξανδρον, ὅπως τύχη τῆς συμμαχίας του κατὰ τοῦ ἀναγορεύσαντος ἑαυτὸν ἐν Διδυμοτείχῳ αὐτοκράτορα Καντακουζηνοῦ τὴν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀρχαίαν τοῦ Βυζαντίου ἐπαρχίαν Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης μεθ' ἀπάντων τῶν ὀχυρῶν τῆς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φρουρῶν συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς θαυμασίας καὶ μεγάλης Φιλιππουπόλεως¹⁰. Ταῦτα ἦσαν τὰ τελευταῖα τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἔθρια μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς Θράκης πλὴν τῶν παραλίων Ἑλληνικῶν πόλεων.

§ 6. Ἐκ τῶν προειρημένων καθίσταται δῆλον ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ὡς ἔθρια τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως καὶ τῆς Θράκης, πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὑπελάμβανον τὸ ἔθρος Αἴμον, ἐφ' οὗ εἶχον διάφορα ὀχυρὰ καὶ ἰσχυρὰ παραμεθόρια φρούρια ἀπὸ Σερδικῆς μέχρι Μεσημβρίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, προσεπάθουν δὲ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ διατηρήσωσιν αὐτὰ. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Βούλγαροι ἀπ' αὐτῶν τῶν χρόνων τῆς ἐν τῇ κάτω Μοισία ἐγκαταστάσεως τῶν ὑπερβαίνοντες τὸν Αἴμον κατὰ μὲν τὸ πρῶτόν των βασιλείων (679—1019) διὰ τῶν ἀνατολικῶν διόδων αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον (1186-1393) καὶ διὰ τῶν δυτικῶν, δὲν ἤρκοῦντο μόνον εἰς τὴν δῆωσιν καὶ λαφυραγωγίαν τῆς τλήμονος Θράκης, χωροῦντες καὶ μέχρι αὐτῶν τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐπεδίωκον καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς προέκτασιν τῆς κυριαρχίας των, καὶ τὴν διὰ συνθήκης κατοχύρωσιν αὐτῆς, ἀναγνωρίζομένης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Τοιαῦται ἀπόπειραι ἀναγνωρίσεως τῆς κυριαρχίας των ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν Κορμησοῦ, Κρούμου, Ὠμορτᾶγ καὶ Βόριδος, μέχρις οὗ οἱ Βυζαντινοὶ ἐκουσίως ἐξεχώρησαν μεσοῦντος τοῦ ἐνάτου αἰῶνος εἰς τὸν τελευταῖον, τὸν καὶ ἐκχριστιανισθέντα, τὸ ἀπὸ τῆς Σιδηρᾶς μέχρι Δεβελτοῦ ἔρημον ἔνεκα τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν πολέμων καταστὰν πεδίων, τὸ ὄρισθὲν ἤδη ἐν τῇ πρὸς τὸν Ὠμορτᾶγ τριακονταετῆ συνθήκῃ τοῦ 814, ὅπερ λαβόντες οἱ Βούλγαροι ὠνόμασαν *Zagorān* καὶ κατὰ τὸ ἔθος των περιεχαράκωσαν διὰ *μεγάλης τάφρου*. Ἐπὶ Τσιμισκῇ ὅμως μετὰ τὴν ἐκ Θράκης καὶ Βουλγαρίας ἐκδίωξιν τῶν ἐπιδραμόντων Ρώσων τῷ 970 ἀνακατέλαβον οἱ Βυζαντινοὶ τὸ ἐκχωρηθὲν τμήμα καὶ ἡ Θράκη ἐπανῆλθε εἰς τὰ βόρεια καὶ παλαιὰ ἔθρια, τὸν Αἴμον, ἅπερ παρέμειναν καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ὑπὸ τὸ Βυζάντιον ὑποταγῆς τῶν Βουλγάρων, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1019 μέχρι 1186 ἐπὶ 167 ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β' κατάλυσιν τοῦ πρώτου Βουλγαρικοῦ βασιλείου.

Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἡ διὰ τῶν αἰῶνων ἐθνικὴ τῆς Θράκης Φυσιογνωμία § 3 σημ. 8. 10) Καντακουζηνοῦ, ἱστορ. III, 66.

Κατὰ τὸ δεύτερον αὐτῶν βασιλείων (1186—1393) οἱ Βούλγαροι ἤρξαντο πάλιν τῶν εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομῶν καὶ κατέλαβον τὴν Ροδόπην, πεσόντος δὲ τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοὺς Φράγκους (1204) ἐκυριαρχήσαν αὐτῆς σχεδὸν ὅλης πλὴν τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὴν παρὰ τῇ Κλοκοτινίτση (πλησίον τοῦ σημερινοῦ Χασκόβου) τῷ 1230 νίκην τοῦ τσάρου αὐτῶν Ἀσέν II κατὰ τοῦ Θεοδώρου Κομνηνοῦ δεσπότη τῆς Ἠλείου. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη κυριαρχία αὐτῶν δὲν διήρκεσε πλεόν τῶν 20—25 ἔτων, διότι πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων ἀνακαταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1259) περιορίσθη μεταξὺ τῆς Ροδόπης, τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἐβρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου μετὰ τῆς πεδιάδος τῆς Βερόης καὶ τῆς τοῦ ἄνω Τόνζου, δηλ. περιέλαβε τὸ ὑπὸ τὸν Αἴμον ἡμισυ βόρειον τμήμα τῆς κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου (1878) σχηματισθείσης αὐτονομῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ καταστρεπτικαὶ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομαί, ὡς αἱ τοῦ Κρούμου, Συμεῶνος, Σαμουήλ καὶ ὕστερον τοῦ Ἰωαννίτσα, δὲν εἶναι κυριαρχία χώρας, διότι οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἐπαύσαντο ἀμυνόμενοι καὶ πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν, μέχρις οὗ πρὸς ἡσυχίαν τῶν κατέλυσαν τὸ πρῶτον αὐτῶν βασιλείων, ἢ ὅλη τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῆς προμνημονευθείσης βορείας τῆς Θράκης ζώνης κυριαρχία διήρκεσε κατὰ μὲν τὸ πρῶτον αὐτῶν βασιλείων ἐν τῇ βορειοανατολικῇ περὶ τὰ 150 ἔτη, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον καὶ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ ἄλλα τσαῦτα, ἤτοι ἐν ὅλῳ περὶ τὰ 300 ἔτη ἐκ τῶν 714 ἔτων τοῦ μεσαιωνικοῦ αὐτῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ βίου. Τὰ λοιπὰ ἔτη, ἐξ ὧν τὰ 167 ἦσαν ὑπόδουλοι τῶν Βυζαντινῶν, πλὴν τῶν τῆς βραχυχρονίου κυριαρχίας τῶν Φράγκων καὶ μετέπειτα τῶν Τούρκων, ἢ ὑπὸ τὸν Αἴμον ζώνη μετὰ τῆς λοιπῆς Θράκης ἀνήκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέχρι τῆς καταλύσεώς της αὐτοκρατορίας, τουτέστιν εἰς τὴν *Ρωμανίαν*¹, ὡς ἐκαλεῖτο αὕτη κατὰ τὸ μεσαιῶνα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Σλαύων, Ἀράβων καὶ Ἰταλῶν, τῆς Βουλγαρίας καλουμένης καὶ διὰ τοῦ Σλαβικοῦ ὀνόματος *Ζαγοράς*, ὡς χώρας κειμένης ὀπισθεν-ἐκείθεν τοῦ ὄρους (Αἴμου)².

Ἄλλὰ καὶ τοῦ χρόνου τῶν ἐξοντωτικῶν τῶν Βουλγάρων ἐπιδρομῶν λογιζομένου κατὰ τοὺς συγχρόνους Βουλγάρους ὡς χρόνου κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἐπιτρεχομένων ζωνῶν, ἐρήμων ἀνθρώπων καὶ παντὸς ζωικοῦ καὶ φυτικοῦ κόσμου, διότι οἱ ἐπιδρομεῖς τὴν μὲν χώραν ἐδήουν ἐμπυρίζοντες, τοὺς δὲ συνουκισμούς, κόμας καὶ πόλεις κατέστρεφον ἄρδην τοὺς κατοίκους σφάζοντες

§ 1. 1) Ἴδε καὶ *K. Ἀμάντου*, ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τόμ. I, σ. 40, τὴν ἐν Τυρνάβῳ ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀσέν II ἄνωτ. § 4.—*Zakynthinos*. *le chrysobulle d'Alexis III Komnène*, Paris, 1932, σελ. 36 καὶ ἐξῆς.—*Dieterich*, *Byzant. Zeitschs.* XXXI, 1931, σελ. 38 καὶ ἐξῆς.—*Zeiller*, αὐτόθι, XXXIV, σελ. 168 καὶ ἐξῆς.

2) *Zagora* ἐκ τοῦ *zad* (ὀπισθεν) καὶ *gora* (ὄρος-ὄρος). — *L'imperio di Romania*, — *L'imperio di Zagora*.

ἢ ἀπάγοντες μετὰ τῶν κτηνῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἢ ἐπὶ τῆς Θράκης μερικὴ κυριαρχία αὐτῶν καὶ οὕτω δὲν ὑπερβαίνει τὰ 330 ἔτη (προσπιθεμένον 30 ἔτι ἑτῶν εἰς τὰ 300, ἤτοι 11 τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ βαρβάρου Κρούμου, περὶ τὰ 4 τῶν τοῦ Σαμουὴλ καὶ περὶ τὰ 10 τῶν τοῦ θηριώδους Καλογιάννου—Σκυλογιάννου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς—καὶ Βορίλα, τῶν ἑτῶν τῶν τοῦ Συμεῶνος ἐπιδρομῶν συνυπολογισθέντων ἤδη μετὰ τῶν τῆς τότε κυριαρχίας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Αἴμον βορειοανατολικοῦ τμήματος) ἀπέναντι τῆς ὑπερχιλιετοῦς κυριαρχίας τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου (395—1453).

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ὅλης Θράκης ὡς χώρας Ρωμαϊκῆς (Ἑλληνικῆς) δὲν ἀπεσβέσθη παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις Βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς καὶ χρονογράφους, διότι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ, Χωνιάτῃ, Γρηγορᾷ, Χαλκοκονδύλῃ καὶ ἄλλοις, διειρηθῆναι δὲ μέχρι σήμερον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς περὶ τὸν Αἴμον οἰκοῦσι Βουλγάρους. Οὕτως οἱ κάτοικοι περὶ τὸ Ἴχτιμᾶν καὶ τὸ Βακαρὲλ ἐπὶ τοῦ Αἴμου (περὶ τὰς πύλας τοῦ Τραϊανοῦ), οἱ τοῦ Μέσου ὄρους, οἱ τῆς περιφερείας τοῦ Τυρνάβου, οἱ περὶ τὴν Τρέβναν καὶ τὴν Ἑλένην καὶ οἱ τοῦ Κότελ ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ Αἴμου καλοῦσι τὴν Θρακικὴν πεδιάδα *Romania*, τοὺς κατοίκους αὐτῆς *Romanisi* καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν *Romanki*. Ὑπὸ τῶν ἐν Τρέβνα δὲ *μικρὰ Ρωμανία* καλεῖται ἢ περὶ τὴν νέαν καὶ παλαιὰν Ζαγορὰν (Βέρορειαν) χώρα καὶ *μεγάλῃ Ρωμανία* ἢ πρὸς τὴν Ἰάμπολιν (Διάμπολιν) καὶ τὸν Ἔβρον διήκουσα πεδιάς. Τοῦναντίον δὲ οἱ τῆς Θρακικῆς πεδιάδος κάτοικοι καλοῦσι τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου ἐν γένει καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Κότελ, Ἑλένης καὶ Τυρνάβου, δηλ. τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τοῦ ὀνόματος *Zagoritsi*, τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν *Zagorki*³. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων φαίνεται ἡ ἔκτασις τοπικὴ καὶ χρονικὴ τῆς κατὰ τὸν μεσαῖωνα Βουλγαρικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Θράκης, ἦν τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ 1878 τῶν Βουλγάρων βασιλείων διεκδικεῖ δλόκληρον ὡς Βουλγαρικὴν δυνάμει ἱστορικῶν δικαιωμάτων !!!

³ Ἀθήνησι κατ' Ἰούλιον τοῦ 1941

3) Ἶδε καὶ *Jirecek-Arghyrow*, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 133 καὶ σημ. 13. — Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι κατακτῆσαντες τὴν Θράκην οὔτε *Ζαγορὰν* οὔτε *Βουλγὰρ-ἑλί* ὀνόμασαν αὐτήν, ἀλλὰ *Ροῦμ-ἑλί*, τ. ἔ. Ρωμαίων (Ἑλλήνων) χώραν, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Ρωμαίων καὶ ὁ πρῶτος διοικητὴς αὐτῆς *Ροῦμ-ἑλί-Βεγλέρ-βέης* Λάλα-Σαχὶν πασσαῦς ἔστησε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν Φιλίβη, ἀγνώστου ὄντος τότε τοῦ ὀψιγενοῦς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλιππουπόλεως Βουλγαρικοῦ ὀνόματος *Plovdiv*. Ἶδε *Hertzberg*, *Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Leben bis zur Gegenwart* τόμ. II, σελ. 319, ἔτ. 1877.

Η ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ ΕΘΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

§ 1. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (395), τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ καλουμένης ἀπὸ μὲν τῆς πρωτευούσης τῆς *Βυζαντιανῆς*, ἀπὸ δὲ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελλίξεώς της διὰ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ὡς θεματοφύλακος—ἄτε ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνιζόντων στοιχείων οἰκουμένης—διαφυλάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ Ἑλληνικῆς¹, οἱ Θραῖκες² ἐπαύσαντο ὑφιστάμενοι ὡς ἴδιον ἔθνος. Ὁ ἀπὸ χιλιετηρίδος ἤδη ἀρξάμενος ἐξελληνισμὸς αὐτῶν συνετελέσθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ³, κηρύξαντας τὰ θεῖα τοῦ Σωτῆρος δόγματα ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν θεοπνεύστων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων τῇ Ἑλληνικῇ καὶ διὰ τῆς ἀμέσου ἐπ' αὐτοὺς ἐπιδράσεως τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πρωτευούσης τῆς αὐτοκρατορίας (330), τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου, «τοῦ καλλίστου καὶ τιμιωτάτου τῆς Θράκης μέρους» κατὰ τὸν Κ. Πορφυρογέννητον⁴. Ἐκτοτε οἱ Θραῖκες τελείως ἐξηλληνισμένοι καὶ χριστιανοὶ⁵ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου διατελοῦντες δικαιοδοσίαν⁶ συνεταύτισαν τὰς ἐθνικὰς καὶ πολιτικὰς τῶν τύχας μετὰ τῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὡς *Ρωμαῖοι*, τ. ἔ. Ἑλληνες⁷.

Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς ἤδη τῆς Ἑλλάδος χρόνους διὰ τῶν ἐπὶ τῶν Θρακικῶν παραλίῳν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Ἰστροῦ Ἑλλη-

§ 1. 1) Ἡ αὐτοκρατορία ἐγένετο Ἑλληνικὴ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα διὰ τῆς πλήρους εἰσαγωγῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου εἰς τὴν διοίκησιν, τὸν στρατὸν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

2) Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ὡς Ἀρίων καὶ ἰδίου ἔθνους, συγγενεῖς τῶν Προελλήνων κτλ. ἴδε : Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Θρακικά, τόμ. Α' (1928) σελ. 70 καὶ ἐξῆς.

3) Οἱ τελευταῖοι ἐκχριστιανισθέντες τῶν Θρακῶν ἦσαν οἱ Βησσοὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου αἰῶνος· ἡ παρ' αὐτοῖς διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρεμεσιάνων Νικήταν. *Hieronymi*, epist, 60 4. τόμ. XVII, σελ. 592, Πατρολογίας Migne.

4) Κ. Πορφυρογέννητου, Περὶ θεμάτων, II, σελ. 58.

5) Ἐπειδὴ τὴν πολιτικὴν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διοργανώσιν ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτοῦ ἐκχριστιανισθέντος, ἡ τότε διοίκησις τῆς Θράκης ἀπετέλεσεν *ἐξαρχίαν* ἔχουσαν ἕξ μητροπόλεις, ὅσας δηλ. ἐπαρχίας εἶχεν. Οὕτω κατ' ἀρχὰς οἱ Θραῖκες διετέλουν ἀνεξάρτητοι ἐκκλησιαστικῶς.

6) Ἀπὸ τῆς τετάρτης οἰκουμενικῆς Συνόδου (451) ἡ τῆς Θράκης ἐξαρχία σὺν ἄλλαις ὑπήχθη ὑπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Γερμανοῦ, μητροπολίτου Σάρδεων : ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Θράκης, Θρακικά, τόμ. Στ' (1935), σελ. 37.

7) Ἐνεκα τούτου ἡ ἱστορία τῶν Θρακῶν λήγει τῷ 395 ἢ τῷ 330.

νικῶν ἀποικιῶν, κληρουχιῶν καὶ ἐμποριῶν⁸, μεθ' ὧν οἱ Θραῖκες διετέλουν εἰς ἀδιάλειπτον ἐπικοινωνίαν ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν ἀμοιβαίων σχέσεων, διὰ τῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιγαμιῶν, διδόντων τὸ παράδειγμα Θρακῶν βασιλέων⁹ καὶ ἐπισήμων Ἑλλήνων¹⁰, ἀναγνωριζομένης οὕτω τῆς ἀνεκαθεν ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν ἔθνων φυλετικῆς συγγενείας¹¹, ὅσον ἀμυδρὰ καὶ ἂν διετηροῦτο αὕτη κατὰ παράδοσιν ἐν τῇ μνήμῃ ἑκατέρων, καὶ διὰ τῆς συμμαχίας καὶ φιλίας¹² ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431 π. Χ.) τῶν Ἀθηναίων μετὰ τοῦ Σιτάλκου, βασιλέως τοῦ ἰσχυροτάτου

8) Αὗται ἦσαν πολλαὶ καὶ πυκναί, ἰδρυθεῖσαι ἐν μὲν τῷ Αἰγαίῳ, τῷ Ἑλληνισπόντῳ καὶ τῇ Προποντίδι ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἤδη π. Χ. αἰῶνος, ἐν δὲ τῷ Ἐξείνῳ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου. Τινὲς δ' αὐτῶν ἰδρύθησαν ἐπὶ θέσεων οἰκουμένων ὑπὸ Θρακῶν, ἀπελαθέντων ἢ συναπομεινάντων σὺν τοῖς ἀποίκιοις καὶ ἀφομοιωθέντων (ὡς ἐν Βυζαντίῳ, Σηλυβρία, Μεσημβρία, Πολτυομβρία, Αἴνῳ καὶ λοιπαῖς). Ἐνομίζοντο ἀναπόσπαστον τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήμα⁹ ὅθεν καὶ προσεκληθήσαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ὅπως μετὰσχῶσι δι' ἀντιπροσώπων ἑκάστη, μικρὰ τε καὶ μεγάλη πόλις, τοῦ πρώτου πανελληνίου συνεδρίου «βουλευσόμεναι ἐπ' εἰρήνῃ καὶ κοινοπραγίᾳ τῆς Ἑλλάδος». (*Πλουτάρχου*, βίος Περικλέους, XVII). Ἐκ τῆς γεωγραφικῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου θέσεως τῶν ἀποικιῶν δύναται τις εὐκόλως νὰ κρίνῃ περὶ τῆς εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς χώρας μεταβιβαζομένων τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ρευμάτων κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν.

9) Ὁ Σιτάλκης ἔγημε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀβδηρίτου Νυμφοδώρου, προξένου τῶν Ἀθηναίων (*Θουκυδίδου*, II, 29). Ὁ Σεύθης I τὴν ἀδελφὴν τοῦ Τημενίδου βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα Στρατονίκην (αὐτόθι, VII, 3, 39), ὁ Κερσοβλέπτης Ἑλληνίδα, ἧς οἱ παῖδες Ἰόλαος, Ποσειδώνιος, Μηδίστας καὶ Τήρης, ὡς Ἑλληνες ἐτύγχανον ξενίας καὶ τιμητικῆς ἐν τῷ θεάτρῳ θέσεως ἐν Δελφοῖς (*Bull. centres. Hellenique* τόμ. XX (1896) σελ. 467), ὁ Σαδάλας II τὴν Πολεμοκράτειαν (*Dumont-Homolle*, *Mélanges d'archéol.* κτλ. σελ. 365, ἀρ. 62), ὁ Κότυς V τὴν Ἀνωϊαν Τρύφαιναν (αὐτόθι, σελ. 472, ἀρ. 114), ὁ Ροιμιτάλκης II τὴν Πυθοδορίδα (αὐτόθι, σελ. 377, ἀρ. 62).—Ἴδε καὶ *Foucard*, *les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace*, σελ. 9

10) Ὁ Ἀθηναῖος ἡγεμὸν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου Μιλτιάδης ἔγημε τὴν Ἠγησιπύλην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Ὀλόρου (*Ἡροδότου* VI, 39), ὁ πατὴρ τοῦ Θεμιστοκλέους Νεοκλῆς τὴν Θραῖσσαν Ἀβρότονον (*Πλουτάρχου*, βίος Θεμιστοκλέους 2), ὁ Θουκυδίδης ζάπλουτον Θραῖσσαν ἐκ Σκαπτῆς ὕλης (*Μαρκελλίνου*, βίος Θουκυδίδου 19), ὁ στρατηγὸς Ἰφικράτης τὴν θυγατέρα Κότυος I (*Ἀθηναίου*, IV, σελ. 131), ὁ Ὠρείτης στρατηγὸς παρ' Ἀθηναίοις Χαρίδημος τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Κερσοβλέπτου κτλ.

11) Πρβλ. τοὺς πρὸς τὸν Ξενοφῶντα λόγους τοῦ βασιλέως Σεύθου II : «οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναῖον καὶ γὰρ ὅτι *συγγενεῖς εἶεν* εἰδέναι καὶ φίλους εἶναι ἔφη νομίζειν» (*Ξενοφῶντος*, Κ. Ἀν. VII, 2, 30) καὶ «σύνθημα εἶπον (οἱ Θραῖκες) Ἀθηναίαν κατὰ τὴν *συγγένειαν*» (αὐτόθι, VII, 3, 39).

12) Ὁ Σιτάλκης ἔξαλλος ἐκ χαρᾶς ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σάδοκον ἀνεκήρυξαν Ἀθηναῖον πολίτην, ἔγραψεν ὅπου δὴποτε τῶν τοίχων τῶν ἀνακτόρων του «Ἀθηναῖοι καλοί», (*Ἀριστοφάνους*, Ἀχαρνεῖς 144).

τῶν Θρακικῶν φύλων τῶν Ὀδρουσῶν (ἐμπορικαὶ σχέσεις, νομίματα, μέτρα καὶ σταθμὰ Ἑλληνικοῦ τύπου, Ἑλληνικὴ γραφὴ καὶ γλῶσσα¹³ κτλ.), ὁ Ἑλληνισμός, τ. ἔ. ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἤρξατο ἐπὶ τοὺς βεβαβρωμένους Θραῦκας ἐπιδρῶν, βραδέως μὲν, ἀσφαλῶς δέ¹⁴.

Ἐπὶ τῆς μακεδονοκρατίας ἀπὸ τῆς ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου κατακτήσεως τῆς Θράκης (342 π. Χ.) καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅποτε αἱ ἐν τῇ ἐνδοχώρᾳ ἰδρυθεῖσαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι (Φιλιππόπολις, Βέρροια, Καβύλη, Ἀγησσός, Μάστειρα, Δρογγύλον, Πίστειρα, Ἐπίμαστος, Βιζύη, Ὁρεσιτιάς) ἦσαν οὐ μόνον στρατιωτικοὶ σταθμοὶ καὶ ἐμπόρια, ἀλλὰ καὶ κέντρα καὶ φυτώρια πολιτισμοῦ μεταξὺ τῶν περὶ αὐτὰς πολυαρίθμων Θρακικῶν συνοικισμῶν¹⁵—διότι οἱ Θραῦκες ἔζων κατὰ κόμας ἀρχαίῳθεν—πρὸς δὲ καὶ χοάσαι οὕτως εἰπεῖν συμμείξεως τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων μετὰ τῶν Θρακῶν διὰ συγγενικῶν¹⁶ καὶ

13) Ἴδε *Κ. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, L'inscription de la bague du village Ezerovo, Annuaire de la bibl. nat. à Plovdiv, 1927, σελ. 97—112.—Πάλιν περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ἐκ τῆς κόμης Ἐξέροβο ἐπιγραφῆς ἀπάντησις εἰς τὸν καθηγητὴν Βεσεβλήεφ, διασαφῆσεις, προσθήκαι, ἔτ. 1930, σελ. 39 εἰς 8ον, βουλγαριστί.—*Τοῦ αὐτοῦ*, περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν, Θρακικά, τόμ. Γ' (1932), σ. 181 κ. ἑξῆς.

14) *Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, ἔνθ. ἀνωτέρω.

15) Ἀπόδειξις οἱ περὶ αὐτὰς πολυαρίθμοι τῶν Θρακῶν τύμβοι (χώματα). Ἴδε *τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τῶν ἐν Θράκῃ χωμάτων καὶ τάφων, Ἀρχεῖον τοῦ Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ' (1940), ἐπίμετρον, σελ. 319 καὶ ἑξῆς.

16) Ἐπὶ κτερισμάτων ἀνευρεθέντων ἐντὸς ἀνασκαφέντων βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως περὶ τὰ 30 χιλιομ. τάφων (χωμάτων) ζαπλοῦτων Θρασσῶν, ὡς ἐκ τοῦ πλοῦτου τῶν κοσμημάτων τῶν τεκμηριοῦται, εἶναι κεχαραγμένα ἑλληνικὰ ὀνόματα, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι οἱ προσενεγκόντες ταῦτα εἰς τὰς νεκρὰς ἦσαν συγγενεῖς ἢ σύζυγοι αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. Ἰπτόμαχος τις προσήνεγκε κεράμειον φιάλην διακόσμητον καὶ ὁ Ἦὺς τῇ Μεζήνᾳ χρυσοῦν δακτύλιον, ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος. Ἴδε *Κ. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Περὶ τῶν ἐν Θράκῃ χωμάτων καὶ τάφων, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 334, ιε' καὶ 342, λγ'. Ἡ εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Θράκην τῶν Ἑλλήνων διείσδυσις ἤρξατο φθίνοντος τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος βασιλεύοντος τοῦ φιλαθηναίου Σιτάκου καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Σκύθου Ι, οἵτινες ἐπεκτείναντες τὸ κράτος τῶν Ὀδρουσῶν ἐφ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ πέραν τοῦ Αἴμου ἐκυριαρχήσαν καὶ τῆς Βησσικῆς (Θουκυδίδου, ΙΙ, 97 — *Στεράβωνος* fr. 47). Τότε καὶ ὁ παρὰ τῷ ἄνω Ἐβρῷ Θρακικὸς συνοικισμὸς *Κενδρισὸς* (*Κ. Μυρτ.* Ἀποστολίδου περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων Εὐμολπιάς καὶ Κε(ν)δρισός, Θρακικά, τόμ. Ι (1928), σελ. 336—349) ἐπφκίσθη ὑπὸ τῶν Εὐμολπίων, οἵτινες ἐπικρατήσαντες τῶν συνοίκων Θρακῶν ἐπέβαλον εἰς τὸν συνοικισμὸν τὸ ὄνομα τῶν, μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ *Μαρκελίνου* (XXII, 2, 2. XXVI, 10, 4. XXVII, 4, 12) καὶ τοῦ *Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου*, ὡς τὸ παλαιότερον τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα. Λείψανα τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου ἐποικισμοῦ εἶναι τὰ σφζόμενα ἐνιαχοῦ ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Φιλίππου χρόνων τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως (τῆς πρώτης πόλεως), Ἑλληνικῆς τειχοδομίας. Εἰκάζεται δὲ ὑφ' ἡμῶν ὅτι οἱ Εὐμόλπιοι, οἵτινες διετηρήθησαν κατ' ἐπιγραφὰς ἐν τῇ πόλει ὡς μία τῶν φυλῶν τῆς καὶ ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, ἦσαν

ἄλλων κοινωνικῶν δεσμῶν, ὡς προερρήθη, εἰς ὃ ἀναμφιβόλως ἐβोधῆθαι καὶ ἡ φυλετικὴ ἀλλήλων συγγένεια, ὃ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐποίησαντο μεγάλας ἀνά ἕλην τὴν χώραν προόδους. Ἐκ 46 ὀνομάτων λ. χ. μισθοφόρων Θρακῶν ὑπηρετούντων παρὰ τῷ Ἀθηναϊκῷ στρατῷ φθίνοντος τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος κατὰ τινὰ ἐπιγραφὴν τὰ 14 μόνον εἶναι Θρακικά, τὰ δὲ λοιπὰ Ἑλληνικά¹⁷. Ἐξ ἄλλης δ' ἐπιγραφῆς τῶν αὐτῶν χρόνων εὐρεθείσης περὶ τὴν Βησσαπάραν φαίνεται ὅτι οἱ ἐν τῇ πεδιάδι οἰκοῦντες Βησσοὶ καὶ προφανῶς συνοικοῦντες Ἑλλήσιν οὐ μόνον ἐλάλουν καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί, ἀλλὰ καὶ ἐπολιτεύοντο ὡς οἱ Ἕλληνες καὶ ἀγῶνας ἐτέλουν¹⁸. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Κέλται οἱ κατὰ τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα ἰδρῦσαντες τὸ βασιλεῖον τῆς Θούλης, ὅπερ μετὰ 66 ἐτῶν κυριαρχίαν ὑπὸ τὸν Αἴμον καὶ περὶ τὸν Τόνζον ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Θρακῶν νὰ καταλίπωσι καὶ διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γαλατίαν¹⁹, δὲν ἠμοίωσαν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος αὐτοὺς Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀν κρῖνη τις ἐκ τῶν περιωθθέντων Ἑλληνικῶν νομισμάτων τοῦ τελευταίου αὐτῶν βασιλέως Καβάρου καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐγκωμίων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων²⁰.

Ἐπὶ τῆς Ρωμαιοκρατίας (ἀπὸ τοῦ 46 μ. Χ.) ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπετέλεσε τὸ θαυμασίον καὶ περιλάμπρον του ἐκπολιτιστικὸν ἐν Θράκῃ ἔργον. Ἐκ τῶν εὐδοσκομένων πανταχοῦ τῆς χώρας Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων τέχνης δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι οἱ Θραῖκες ἀπὸ τοῦ δευτέρου-τρίτου αἰῶνος ἦσαν

Ἀθηναῖοι, συγγενεῖς τῶν Εὐμολπιδῶν. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐντείνεται καὶ ἐξ ὀρειχαλκίνοιο νομίσματος τῆς αὐτονόμου Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὅψει οὕτινος παρίσταται ὁ ἦρωξ Εὐμολπος ἐν χειριδωτῷ χιτῶνι καὶ μετὰ κρηπίδων (ὑποδημάτων ὑψηλῶν) κρατῶν ἐν μὲν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ φιάλῃ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ δῆδα, ὑφ' ὅν ἡ ἐπιγραφὴ *Εὐμολπος (Gerassimou Th.* Νομισματικὴ συμβολὴ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Θρακῶν, Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VIII (1934), σελ. 177). Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἦσαν σύμβολα τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων, ὧν μύσται ἦσαν μόνον Ἀθηναῖοι, ἔπεται ὅτι ἡ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Φιλιππουπόλεως χρῆσις αὐτῶν καὶ μετὰ αἰῶνας δηλοῖ τὴν ὑπάρξασαν τότε γενεαλογικὴν παράδοσιν ὅτι τινὲς τῶν Φιλιππουπολιτῶν τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας πόλεως, ἡ ὑφισταμένη δηλ. εἰσέτι *φυλὴ τῶν Εὐμολπίων* ἢ τοῦ *Εὐμόλπου*, προήρχοντο ἐκ προγόνων Ἀθηναίων.

17) CIA, τόμ. II, 964.

18) *Dumont-Homolle*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 322 καὶ 200 : «...δεδοχθαι τοῖς πολιταῖς στήσαι αὐτῷ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ΙΣΤ' τελαμῶνας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, στεφανοῦσθαι δὲ αὐτοὺς καθ' ἑκάστην πανήγυριν».

19) Οὗτοι εἶναι, πρὸς οὓς ἀπευθύνεται ἡ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή. Ἐξηλληνισμένοι.

20) Ἴδε *Droysen-Leeklercq*, Histoire de l'Hellénisme, τόμ. II, σελ. 628—634 καὶ τόμ. III, σελ. 308.—*Πολυβίου*, V, 34—35.

ἔξηλληνισμένοι²¹. Διότι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσεχώρησε καὶ εἰς τὰ ἀπρόσιτα τέως μεσόγεια, διευκολυνθείσης τῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν συναλλαγῶν τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐπιβληθείσης εἰς ἀτίθασα ἀκόμη Θρακικὰ φῦλα εὐνομίας καὶ εἰς τὴν χώραν ἀσφαλείας, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς κατασκευῆς στρατιωτικῶν ὁδῶν διασχιζουσῶν κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν²² τὴν ἐκ τῆς μακροῦς εἰρήνης καταστάσαν εὐδαίμονα χώραν.

Ὁ τῆς Θράκης κατὰ τοῦτους τοὺς χρόνους ἔξηλληνισμὸς προσεπιμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἰδρυθεισῶν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Ρωμαίων αὐτοκρατόρων διὰ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ λόγου ἀποικιῶν καὶ πόλεων²³, αἵτινες πᾶσαι, πλὴν τῆς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ ἕξ ἀπομάχων μόνον ἀποικισθείσης Δεβελτοῦ, ἦσαν Ἑλληνικαὶ καὶ οὐχὶ Ρωμαϊκαί. Ἡ Νικόπολις πρὸς Νέστω πλησίον τοῦ νῦν Νευροκοπίου, ἡ Μαξιμιανούπολις παρὰ τῇ Κομοτινῇ, ἡ Κλαυδιόπολις παρὰ τῇ Μάκρῃ, οἱ Ἄπροι ἐπὶ τῆς πόλεως Ἄπρω, ἡ Φλαβιόπολις ἐπὶ τῆς ἐν χειρσονήσῳ πόλεως Κοίλης, ἡ Τραϊανόπολις παρὰ ταῖς Φερραῖς, ἡ Πλωτινόπολις παρὰ τῷ Διδυμοτείχῳ, ἡ Ἀδριανούπολις ἐπὶ τῆς Ὀρεστιάδος, ἡ Τραϊανὴ Αὐγούστα ἐπὶ τῆς Βερροίας, καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου, ἡ Μαρκιανούπολις δυτικώτερον τῆς Ὀδησσοῦ (Βάρνης), ἡ Νικόπολις πρὸς Ἴστρω νῦν Νικιοῦπ, ἡ Σερδικὴ νῦν Σοφία, ἡ Πανταλία νῦν Κιουστεντίλ καὶ αἱ μεγάλυνθῆσαι καὶ ἀνοχυρωθεῖσαι Οὐλπία Φιλιππόπολις καὶ Οὐλπία Ἀγχιάλος εἶχον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐπολιτεύοντο κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν πόλεων διοικούμεναι ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου, ἔκοπτον Ἑλληνικὰ νομίσματα, εἶχον ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰ τῆς λατρείας Ἑλληνικά, διότι συνωκίσθησαν προφανῶς ὑφ' Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων καὶ ὑπὸ ἔξηλληνισμένων Θρακῶν καὶ παντοδαπῶν ἄλλων. Ἐκ τούτου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς (360—362) ἀναγνωρίζων τὴν ἑλληνικότητα τῆς Θράκης λέγει: «οἱ περὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἰωνίαν οἰκοῦντες Ἑλλάδος ἔσμεν ἔκγονοι²⁴».

21) Ἴδε, *K. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Ὑπῆρξε Θρακικὴ τέχνη; Θρακικά, τόμ. ΙΣΤ' (1941), σελ. 6 καὶ ἐξῆς, §§ 2 καὶ 3.

22) Τοιαῦται ἐν Θράκῃ ἦσαν: ἡ συνέχεια τῆς via Egnatia, ἣτις διὰ τῆς νοτίου Θράκης διῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον ἄγουσα ἀπὸ τοῦ Ἀδρία διὰ Θεσσαλονίκης· ἡ ἀπὸ Βυζαντίου δι' Ἀδριανουπόλεως, Φιλιππουπόλεως, Σαρδικῆς εἰς τὴν Σιγγιδόνα καὶ τὸ Σίρμιον· ἡ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως διὰ τοῦ Αἴμου εἰς τὴν Οἶσκον παρὰ τῷ Δουνάβει· ἑτέρα ἀπὸ Φιλιππουπόλεως διὰ τῆς Βερροίας (Τραϊανῆς Αὐγούστης) εἰς τὴν Ἀγχιάλον παρὰ τῷ Εὐξείνῳ (αὕτη ἦτο ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μέχρι Πίξου—οὐ μακρὰν τοῦ νῦν Τσερπὰν—κοινὴ μετὰ τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν, ἣτις ἦγεν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Ἑβρου ὄχθης καὶ ἐκεῖθεν διεκλαδίζετο πρὸς τὴν Βέρροιν).—Οἱ εὐρεθέντες μέχρι τούδε μιλιοδεῖται ἐν Θράκῃ, δηλ. ὁδομετρικαὶ στήλαι κατὰ διαστήματα πρὸς κατάδειξιν τῶν ἀποστάσεων ἔχουσι Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς.

23) Ἴδε, *Marquardt G.*, Römische Staatsverwaltung, τόμ. Ι, σ. 312 καὶ ἐξῆς.

24) Ἰουλιανοῦ, λόγ. Γ', § 12, 17.

§ 2. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους τῆς ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας αἰῶνας, δηλ. τὸν πέμπτον καὶ ἕκτον, οἱ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου Θράκην οἰκοῦντες ἦσαν χριστιανοὶ καὶ ἐλάλουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔχοντες τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον Ἑλληνικά. Ἐκαλοῦντο *Ρωμαῖοι* καὶ ἀπετέλουν οἶονεὶ νέαν τινα ἔθνότητα, τὴν *χριστιανικὴν Θρακοελληνικὴν*. Αἱ κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομαὶ τῶν Οὐννων, τῶν Γότθων καὶ τῶν Ἀβάρων μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς Σλαύων ἦσαν δλέθραιοι, ἀλλ' ὡς παροδικαὶ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἐπήνεγκον εἰς τὴν ἔθνότητα ταύτην, ἥτις ἀπὸ φυλετικῆς ἀπόψεως ἀπετελεῖτο : α) *ἐκ γηγισίων Ἑλλήνων*, οἳοι ἦσαν οἱ πλείονες τῶν πολλῶν ἀνέκαθεν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, β) *ἐξ ἀμειγρῶν ἐξηλληνισμένων Θρακῶν*, οἳοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ ἐνδοχῶρα οἰκοῦντες καὶ γ) *ἐξ ἐπιμείκτων*, ἀπογόνων δηλ. Θρακῶν μεμειγμένων μεθ' Ἑλλήνων ἢ μετὰ παντοδαπῶν ἀπὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ἀποίκων, ἐξηλληνισμένων, οἳοι ἦσαν οἱ τῶν πόλεων τῆς ἐνδοχῶρας καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ ἐν ὑπαίθρῳ ἐν μέρει.

Ἡ Θρακοελληνικὴ αὕτη τῆς Θράκης φυσιογνωμία διετηρήθη ἀναλλοίωτος μέχρι σχεδὸν τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, ὁπόθεν ἤρξατο ἐνιαχοῦ κατὰ μικρὸν ἀλλοιουμένη πῶς ἢ τοιαύτη ὁμως μερικὴ ἀλλοίωσις ἦτο σχεδὸν ἀνεπαίσθητος, ἀκμαζούσης τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος (1204). Ἦρξατο γινομένη καταφανὴς κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς Αὐτοκρατορίας αἰῶνας καὶ ἐπετάθη ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατόπιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε σήμερον ἡ φυσιογνωμία της εἶναι ὄλως διάφορος. Οἱ Θρακοἔλληνες ποῦ μὲν σφαζόμενοι ἢ ἀπαγόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων καὶ κατακτητῶν τῆς χώρας τῶν, ποῦ δὲ ἐκτοπιζόμενοι ἢ ἀφομοιούμενοι ὑπὸ τῶν ἐγκαθισταμένων παρ' αὐτοῖς ἠραιωμένοις ἀλλοφυλῶν συνοίκων ἀπέβαλλον ἐκάστοτε ἐδάφη, μέχρις οὗ κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα διὰ τῆς βιαίας αὐτῶν ἀπελάσεως ἀπὸ τῶν προαιωνίων πατρίων ἐστιῶν τῶν, τῆς κατὰ τὰς συνθηκῆς λεγομένης *μεταναστεύσεως*, ἐκουσίως μὲν ἀπὸ τῆς βορείου Θράκης (Βουλγαρίας), ἀναγκαστῆς δὲ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Θράκης (Γουρκίας) περιορίσθησαν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Θράκην, τὴν ἐκ τῶν τεσσάρων Βυζαντιακῶν ἐπαρχιῶν Ροδόπην καὶ εἰς τὴν Κων)πολιν.

Αἱ πρώται ἀλλοφυλῶν καὶ ἀλλογλώσσων εἰς τὴν Θράκην ἐγκαταστάσεις ἦσαν αἱ τῶν Ἀρίων Σλαύων, οἵτινες κατερχόμενοι ἀπὸ βορρᾶ κατέκλυσαν τὴν χερσόνησον προχωρήσαντες καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς κυρίως Ἑλλάδος¹. Τὰς μετὰ τὰς τῶν Ἀβάρων ἐπιδρομὰς σποραδικὰς ἐγκαταστάσεις φθίνοντος τοῦ ἕκτου αἰῶνος διεδέξαντο ἀρχομένου τοῦ ἑβδόμου συμπαγεῖς Σλαυικῶν φύ-

§ 2. 1) Ἴδε : Κ. Ἀμάντου, ἱστορία τοῦ Βυζαντικῆς κράτους, ἔτ. 1939, σελ. 291 καὶ βιβλιογραφίαν περὶ τῆς τῶν Σλαύων εἰς τὴν χερσόνησον καθόδου, σελ. 468—472.

λων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Sclaveni*-*Σκλαβηνοί*-*Σκλαβιανοί*-*Σκλάβοι* ἢ *Σθλοβένοι*². Οὗτοι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἐγκατέστησαν ἐπὶ τοῦ Αἴμου, Ἀνθαίμου καὶ τῆς Ροδόπης³ πρὶν ἢ τὸ Τουραρικὸν (Μογγολικὸν) τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἐμφανισθῆ παρὰ τῷ Ἰστροῦ καὶ τῇ κάτω Μοισίᾳ (679). Φαίνεται δ' ὅτι οἱ Σλαῦοι οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ ἐντὸς δύο-τριῶν αἰώνων ἐπεξετάθησαν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ ἄνω Ἐβρου, τοῦ Τόνζου καὶ πρὸς τὸν μικρὸν Αἴμον (Στροντζαν).

Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναμνηστικῇ ἐπὶ στήλης ἐπιγραφῇ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ὁμορτάγ ἐπὶ τῇ γενομένῃ μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Βουλγάρων συνθήκῃ τριακονταετοῦς εἰρήνης (814) ἐν τῷ β' τῆς συνθήκης ὄρω γίνεται λόγος περὶ πρὸς αἰχμαλώτους Ρωμαίους ἀνταλλαγῆς «*Σκλάβων* ὄντων ὑπὸ βασιλέα εἰς τὰ ὄρη (τὸν μικρὸν Αἴμον)», ὅπου κατέφυγον κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἐστρατείαν τῶν Βυζαντίων, «ὡς ἐφθίστησαν ὅτε ἐγένετο ἡ ὄρη» καὶ «λοιπῶν *Σκλάβων*, τῶν μὴ ὑποκειμένων τῷ ἄρχοντι (=τῶν μὴ βουλομένων ὑποκεισθαι τῷ βασιλεῖ τῶν Ρωμαίων) εἰς τὸ παράλιον μέρος»⁴. Ἐξ ἐτέρας ἐπιγραφῆς,⁵ πιθανῶς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ τσάρου Συμεῶνος (893—927) γίνεται ἡμῖν γνωστὸν τὸ Σλαυικὸν φύλον τῶν *Σμολένων*, ἢ *Σμολιανῶν*, καθ' ὃν ἐπῆλθεν ὁ Βούλγαρος κανχᾶνος. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν τοῖς ἐπισκοπικαῖς καταλόγοις τῆς μητροπόλεως Φιλίππου φέρεται ἐπισκοπὴ *Σμολένων* καὶ βραδύτερον φθίνοντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος θέμα τῶν *Σμολένων* ἐπὶ τῆς Ροδόπης.⁶ Ἐκ τούτων εἰκάζεται ὅτι οἱ Σμόλενοι ὄκουν ἐπὶ τῆς κεντρικῆς Ροδόπης μέχρι Ξανθείας.

Ἄλλὰ καὶ Σλαυικά τινα τοπωνύμια ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἤδη αἰῶνος μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξίν Σλαύων ἀνὰ τὰς εἰρημένας περιοχάς. Ἐκ τῶν δέκα τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἐπισκοπῶν, τῶν μνημονευομένων τὸ πρῶτον ἐν τῷ τακτικῷ (συνταγματικῷ) Λέοντος τοῦ σοφοῦ⁷ δύο αἱ *Δράμι-*

2) *P. J. Schafarik*, Slavische Alterthümer, τόμ. II, Leipzig, ἔτ. 1844, τμήμα γ', Bulgarischen Slaven, σελ. 152—256.—*Προκοπίου*, περὶ κτισμ. IV.

3) *K. Jirecek*, Das Fürstertum Bulgariens, σελ. 48.

4) *Zlatarsky*, Bull. de la société archéol. Bulgare, τόμ. I (1913), σελ. 131—179.—Ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν: *K. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Ρωμανία-Ζαγορά καὶ τὰ τῆς Θράκης ὄρια ἐπὶ τῆς Βυζαντ. αυτοκρατορίας § 3, ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ, τόμος Η'.

5) *CIG*, τόμ. IV, 318, ἀρ. 8696, Β'.

6) *Νικήτα Χωνιάτου*, σελ. 679. 708.

7) Notitia Λέοντος φιλοσόφου (886—959) παρὰ *H. Gelzer*: Text der notitiae Episcopatum, ein Beitrag κτλ. ἐν τοῖς Abhandl. der K. Bayer. Akademie der Wiss. τόμ. XXVI, Abt. III, σελ. 550, München, ἔτ. 1900. Τὰ παρὰ *Προκοπίου* ἐν τοῖς Κτίσμασι τοῦ Ἰουστινιανοῦ βιβλ. IV, μνημονευόμενα Σλαυικά τοπωνύμια ἐν τῷ λεκανοπέδιῳ τοῦ ἄνω Ἐβρου *Πουσινόν* (λιθουανιστὶ pusynas =πιτυών), *Ζδεβρίν*—Ζερβαί (λιθ. gerve σλαυιστὶ gerav), ἐπὶ τῆς Ροδόπης *Βόδαι*, *Γόνδραι* καὶ τινα ἄλλα ἀμφίβολα φαίνονται μοι λείψανα τῆς πρώτης τῶν Σλαύων

τσα καὶ Ἰωάννιτσα ἔχουσι τὴν σλαυικὴν τοπωνυμικὴν κατάληξιν—ιτσα, τρεῖς δὲ εἶναι ἑλληνικοὶ μετασχηματισμοὶ Σλαυικῶν ὀνομάτων : *Λιούτιτσα*, *Βελικία*, *Βούκοβα*. * Ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου δ' αἰῶνος καὶ κατόπιν τὰ Σλαυικὰ τοπωνύμια πληθύνονται ἀπαντῶντα παρὰ τῆ Ἀν. Κομνηνῆ, Χωνιάτῃ, Ἀκροπολίτῃ, Παχυμέρῃ, Καντακουζηνῶ καὶ τοῖς σταυροφόροις. Οἶον Ἀχρὶδὸς—ἡ ἀνατολικὴ Ροδόπη (ἐκ τοῦ χρῆδ=βράχος), *Μνείακος* (ἐκ τοῦ μύνικ=μικρός), *Κρυβοῦς* (ἐκ τοῦ κρυβ=στραβός), *Οὔστρα* (ἐκ τοῦ ὄστρα), *Πόβισδος* (ἐκ τοῦ πόβις) *Μπέαδνος*, *Κρύσιμα*, *Τζέπενα* κτλ.

Φθίνοντος τοῦ Γ' αἰῶνος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου ταυτοχρόνως μετὰ τῆς καθόδου τῶν Σλαύων εἰς τὴν χερσόνησον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγκατέστησαν κατὰ τὸν Αἴμον ἕνεκα τῶν εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβειος χώραν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀβάρων καὶ Δακορουμᾶνοι (Βλάχοι) ποιμενικὸν καὶ νομαδικὸν διάγοντες βίον. Τοῦτο τεκμαίρεται ἔκτινος ἐπεισοδίου κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ Κομεντιόλου ἐναντίον τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων ἐπίθεσιν ἐν ταῖς ἕλαις τοῦ Αἴμου : «ἐνὸς γὰρ ζῶου τὸν φόρτον διατρέψαντος ἑταῖρος τοῦ δεσπότη τοῦ ζῶου προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθώσασθαι τῇ πατρῷα φωνῇ—τόρνα, τόρνα φράτρε... οἱ δὲ λαοὶ ἀκούσαντες καὶ τοὺς πολεμίους ἐπιστῆναι αὐτοῖς ὑπονοήσαντες εἰς φυγὴν ἐτρόπησαν τόρνα-τόρνα μεγάλαις φωναῖς ἀνακράζαντες»⁹. Οἱ λαοὶ οἱ χωρῶμενοι πατρῷα φωνῇ τῇ παρεφθαρμένη Λατινικῇ ὡς ἐκ τῆς φράσεως δείκνυται, ἦσαν οἱ κατὰ τὸν Αἴμον ἐποικήσαντες τότε Δακορουμᾶνοι καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἀκολουθοῦντες τὸν Ρωμαϊκὸν στρατὸν ὡς ἀγωγιᾶται καὶ ὑπηρεταί, οἵτινες ἐκλαβόντες τὴν φράσιν ὡς παράγγελμα μεταστροφῆς (μεταβολῆς καὶ ὑποχωρήσεως) κατελήφθησαν ὡς ἄτακτοι ὑπὸ πανικοῦ καὶ συμπαρέσυραν φεύγοντες καὶ τὸν στρατὸν τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ γενομένη σύγχυσις, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Χαγάνου στρατὸς ἔφυγεν. Οὗτοι οἱ κατὰ τὸν Αἴμον Δακορουμᾶνοι πρῶτα ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν Θρακοελλήνων συμβιώσεως καὶ τῶν κοινωνικῶν τῶν σχέσεων καὶ τῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν μεγάλης ἀφοσιώσεώς των ἀπέβηλον σὺν

εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομῆς. Πλείονα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἄνω Μοισίᾳ. Πιθανὸν νὰ εἶναι καὶ Θρακικὰ συγγενεῦντα πρὸς Σλαυικὰ ἔτυμα.

8) Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις, Ἀρχεῖον Θρακ. κτλ. Θεσσαυροῦ, τόμ. Δ (1939) σελ. 4, σημ. 8.

9) Θεοφάνους, χρονογρ. τόμ. Ι, σελ. 397. Ἡ γνώμη ὅτι ἡ παρεφθαρμένη λατινίζουσα φράσις ἦτο στρατιωτικὸν παράγγελμα (παράσημον) κατὰ τὸν Δουκάγγιον ἐκ τῶν τακτικῶν προελθοῦσα ἰσοδύναμος τῷ *diverte* (γαλλιστὶ *retournez*) δὲν φαίνεται πιθανή· διότι ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἤδη, ὡς προεργήθη, ἦτο εἰσηγμένη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα εἰς τὴν διοίκησιν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸν στρατὸν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· ὁ δὲ στρατὸς ἐκ παντοδαπῶν ἀνδρῶν συγκείμενος κατενόει μὲν τὴν Λατινικὴν ὀπωσδήποτε, δὲν εἶχεν ὅμως αὐτὴν πατρῷαν. Ἴδε περὶ τούτου καὶ Ἀντ. Κεραμοπούλλου, Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι, ἔτ. 1939, σελ. 40, σημ.

τῷ χρόνῳ τὴν λατινίζουσαν γλῶσσάν των, κατερχόμενοι δὲ ἀπὸ τῶν ὁρέων εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐγκαθιστάμενοι ἐν αὐτῇ ὡς μόνιμοι γεωργοί, ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν ὡς βιοτέχναι καὶ ἔμποροι ἐξηλληνίσθησαν οὐδαμῶς διακρινόμενοι τῶν Θρακοελλήνων ¹⁰, μεθ' ὧν ἄλλως τε συνεδέοντο καὶ φυλετικῶς, διότι οἱ Δακοὶ Γέται ἦσαν Θρακικὰ φύλα ¹¹.

Ἔτεροι ἄλλοφύλων ἐγκαταστάσεις ἀθρόων ἦσαν Σύρων καὶ Ἀρμενίων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος μετῴκηθησαν συστηματικῶς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Θράκην καὶ ἰδίως εἰς τὴν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν μεθόριον, δηλ. τὴν ὑπὸ τὸν Λίμον βόρειον περιοχὴν. Σκοπὸς τῶν ἐποικισμῶν τούτων ἦτο τὸ μὲν ἢ συμπύκνωσις τοῦ ἀραιωθέντος ἐκ τῶν ἄλλεπαλλήλων εισβολῶν καὶ ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων Θρακοελληνικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ δὲ ἢ ἄμυνα κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν, ὅθεν ὡς *δροφύλακες* οὕτως εἵπεῖν ἐπροικίσθησαν οὗτοι προσηκόντως διὰ γαιῶν καὶ ἔτιχον προνομίων. ¹² Οἱ ἀρηίφιλοι οὗτοι ἔποικοι, πάντες αἰρετικοὶ (Μανιχαῖοι—Παυλικιᾶνοι) οὐ μόνον προήσπισαν προθύμως καὶ γενναίως τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας συμφέροντα, ἀποτελοῦντες τὰ μαχιμώτερα αὐτῆς στρατιωτικὰ ἰάγματα, ἀλλὰ καὶ πεπολιτισμένοι ὄντες συνετέλεσαν διὰ τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ των πνεύματος εἰς τὴν ἐπίδοσιν καὶ προκοπὴν τῆς ἐπιτραπέισης αὐτοῖς χώρας καὶ τῆς περὶ αὐτήν· συνδέσαντες δὲ καὶ ἐμπορικὰς μετὰ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης σχέσεις διέδωκάν τινας τῶν αἰρέσεών των καταθίντες οὕτω ἐν αὐτῇ τὰ πρῶτα τῆς νεωτέρας θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως σπέρματα ¹³.

Οἱ ἄλλοφυλοι οὗτοι καίπερ αἰρετικοὶ δέον καθ' ἡμᾶς νὰ μὴ διακρι-

10) Π. Θωμᾶ, Περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων, Πανδώρα, ἔτ. 1869, τόμ. ΙΘ' καὶ Κ', τεύχη 455, 457, 459. Ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ ὅτι ἐκ τῶν εἰς τὴν Θράκην διασκεδασθέντων τούτων Βλάχων κατῆλθον πολλοὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, Ἠπειρόν, Θεσσαλίαν καὶ Ἀσπροπόταμον (Ἀχελῷον). Τοῦτο φρονεῖ καὶ ὁ *Récates*. L'état actuel du bilinguisme chez les Macédonroumains du Pinde, et le rôle de la femme dans la langage, Paris 1934, σελ. 2 καὶ σελ. 17. Πρβλ. Ἀμάντου, οἱ βόρειοι γείτονες, σελ. 22 καὶ Μακεδονικά, σελ. 62. Τὴν γνώμην ταύτην δι' ἀκαταγωνίστων ἐπιχειρημάτων ἀναιρεῖ ἐν τῇ ἐπιστημονικωτάτῃ προσηρημένη πραγματεία τοῦ ὁ Κεραμόπουλλος ὑποστηρίζων ὅτι οἱ Βλάχοι οὗτοι οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι πρὸς τοὺς Δακορομάνους, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἰθαγενεῖς Ἕλληνες, ἐγκαταστάντες ὡς γεωργοὶ ἐκεῖ καὶ ὀροφύλακες ἐπὶ τῶν ὁρέων, οἱ πλείστοι πρῶην veterani, ἐκαμαθόντες τὴν Λατινικὴν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ στρατῷ. Κτηνοτρόφοι καὶ γεωργοὶ κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ βιοτέχναι καὶ ἔμποροι εἰς τὰς πόλεις. Ὅθεν Βλάχοι ἐκ τοῦ Φελλάχοι (γεωργοί).

11) Ἡροδότου, IV, 93.—Jordanis, de Getarum sive Gothorum origine, V.—Στραβῶνος, VII, 3, 2.—Διοσκουρίδου, περὶ ὕλης ἰατρικῆς, II.

12) Νικηφόρου πατριάρχου, ἱστορ. σελ. 74.—Κεδρηνοῦ, ἱστορ. II, 19.—Ἀν. Κομνηνῆς, Ἄλεξ. XIV, 8.—Ζωναρά, XVII, 11.—Γλυκᾶ, IV, 15.

13) Gibbon, The history of the decline and fall of the Roman empire. London, ἔτ. 1862, τόμ. VII, κεφ. LIV σελ. 58 καὶ ἐξῆς.

θῶσι τῶν Θρακοελλήνων, ὡς οἱ Σλαῦτοι, οὐ μόνον ὡς ὑπέρομαχοι τῆς Αὐτοκρατορίας πιστοὶ ὑπήκοοι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐλληνίζοντες, διότι ἀναμφισβητήτως ἐλάλουν τὴν Ἑλληνικὴν, ἣν, ὡς φαίνεται, καλῶς ἐγίνωσκον. Τοῦτο τεκμαίρεται ἐκ τῆς ἀρχομένου τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος κατηχήσεως αὐτῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τῶν μακρῶν μετ' αὐτῶν συζητήσεων περὶ λεπτῶν ἐπὶ τῆς αἰρέσεώς των θεολογικῶν ζητημάτων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ παρισταμένου τοῦ Νικαίας καὶ τοῦ γαμβροῦ του Βρυεννίου, αἵτινες διεξήγοντο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.¹⁴ Ἀλλὰ καθὼς τὸ δόγμα αὐτῶν ὀλοσχερῶς κατεστράφη οὐδενὸς ἴχνους αὐτοῦ διασφραζομένου ἐν τῇ Θράκῃ ἕνεκα τῶν ἀδιαλείπτων των συμφορῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, τῆς μετὰ τῶν συνοίκων των Σλαυοβουλγάρων ἐπιμειξίας των καὶ τῆς συναυξανομένης κατὰ μικρὸν δεισιδαιμονίας καὶ ἀπαιδευσίας των, οὕτω καὶ αὐτοὶ σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν. Οἱ μὲν προσῆλθον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἤδη καὶ ἀφωμοιώθησαν ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων, οἱ δὲ ἐγένοντο Ὀθωμανοὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας.¹⁵ Ἐλάχιστοι ὑπολειφθέντες ζῶσι σήμερον ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν τισὶ περὶ αὐτὴν κώμαις φέροντες ἀκόμη τὸ πολύκροτον ἄλλοτε ὄνομα *Παυλικιᾶνοι*, ὅπερ καταβάλλεται σύντονος φροντίς ὑπὸ τῆς πολιτείας, ὅπως ἐξαφανισθῇ, ὡς καταντήσαν ἐθνικόν. Ἐπισήμως καλοῦνται *Βουλγαροκαθολικοί*, ὡς ἔχοντες μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Βουλγαρικὴν καὶ ἀνήκοντες πάντες ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος προσηλυτίσθησαν¹⁶. Εἶναι περὶ τὰς 8—9 χιλιάδας.

Ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας ὀριστικὴν ἐκχώρησιν τῆς πρὸς νότον τῆς Σιδηρᾶς διόδου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Αἴμου μέχρι Δεβελτοῦ χώρας (ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἀνακατέλαβον μεταθέντες τὰ ὄρια εἰς τὸν Αἴμον), μετὰ φιλικὴν αἴτησιν τοῦ πρώτου ἐκχριστιανισθέντος Βουλγάρου ἡγεμόνος Βόριδος Μιχαήλ¹⁷, οἱ Βούλγαροι ἤρξαντο ἐγκαθιστάμενοι εἰς αὐτήν. Βραδύτερον δὲ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ πρώτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ὡς ἐπαρχίας (1019) καὶ εἰς τὰς βορειοδυτικὰς περιοχάς, τ. ἔ. εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Αἴμον καὶ τὸν Ἄνθαιμον καὶ εἰς τὴν Ροδόπην αὐτὴν παρὰ τοῖς προεγκαθεσταμένοις ἤδη, ὡς προερρήθη, Σλαύοις¹⁸. Μετὰ τῶν

14) Ἄν. Κομνηνῆς, Ἀλεξ. XIV, 8—9.

15) Κ. Παπαρηγοπούλλου, Τὰ διδακτικώτερα πορίσματα τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔτ. 1899, σελ. 219 καὶ ἐξῆς.

16) D. Takella, Οἱ πρόφην Παυλικιᾶνοι καὶ οἱ νῦν καθολικοὶ ἐν Φιλιππουπόλει, βουλγαριστί, Sbornik, τόμ. XI (1894), σελ. 106 καὶ ἐξῆς.—Ἴδε καὶ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ρωμανία—Ζαγορά κτλ. § 2, ἐνθ. ἄνωτ.

17) Ζωναρᾶ, III, 16, 8, σελ. 422. — Ἴδε καὶ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἐνθ. ἄνωτ. § 3.

18) Jirecek, Das Fürstertum Bulgariens, σελ. 48.

Βουλγάρων τότε συγκατελθόντες ἀπὸ τῆς Δακίας καὶ Βλάχοι συγκατάφησαν. Οἷτε Βούλγαροι καὶ Βλάχοι κατὰ τὸν δέκατον τρίτον καὶ δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἦσαν μόνιμοι γεωργοὶ καὶ νομάδες ποιμένες, οἵτινες κατὰ τὸν χειμῶνα κατήρχοντο μετὰ τῶν ποιμνίων των καὶ εἰς τὰ παράλια. Πρὸς ἀμφοτέρους οἱ ἐν ταῖς πόλεσι Θρακοέλληνες ἀντεφρόνουν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγχρόνου Καντακουζηνοῦ. Φαίνεται ὅτι οἱ Βλάχοι οὔτοι δὲν ἦσαν εὐάριθμοι· διότι ἀρχομένου τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος κατὰ τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ τῶν Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων πόλεμον ὄπλισθέντες ἐλαφρῶς κατώρθωσαν ὑπὸ τὸν Συρμπάνον, «ἐνα τῶν τοῦ Δακικοῦ γένους νομάδα», νὰ διαφυλάξωσι τὰ ἐπὶ τῆς Ροδόπης φρούρια ὑπὲρ τοῦ νεωτέρου Ἀνδρονίκου, ἅτινα ὁ στρατοπεδάρχης Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος ἀποσταλεῖς διοικητῆς καὶ προσχωρήσας εἰς τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον προσεπάθει νὰ καταλάβῃ ὑπὲρ αὐτοῦ¹⁹. Οἷτοι οἱ Βλάχοι πρωίμως ἐξέλιπον ἀφομοιωθέντες ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων, ἔχνη ὅμως αὐτῶν παρέμειναν μέχρι σήμερον Ρουμανικά τινα χωρίων ὀνόματα παρὰ τῇ ἀριστερᾷ τοῦ Νέστου ὄχθῃ, οἰκουμένων ὑπὸ Πομάκων, οἷον Singur (ἐκ τοῦ singulus μόνος), Kirbul καὶ ἄλλα²⁰.

Ὡσαύτως κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα καὶ βραδύτερον οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου μετόπισαν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πολλοὺς Τούρκους Σελσούκους εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ροδόπην, τὴν Ἀχριδῶ, οὗς μνημονεῦει Ἄννα ἢ Κομνηνὴ²¹. Τοιούτους εἶρον οἱ σταυροφόροι κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν (1189) περὶ τὴν Βερόην, ὧς καὶ τινες Πατσινάκας εἰδωλολάτραι, πιθανῶς ἀπογόνους τῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων αἰχμαλωτισθέντων Πατσινάκων²². Οἱ Τοῦρκοι οὔτοι ἐχριστιανισθέντες ἐπεξετάθησαν καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν. Δεῖψανα τούτων ἦσαν οἱ λεγόμενοι Surguti, τουρκόγλωσσοι ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἵτινες ἔζων μέχρις ἐσχάτως ἐν ταῖς κωμοπόλεσι Χάφσα καὶ Βαβᾶ-ἐσκὶ καὶ περίετ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ἀμπελοφυτείαν. Διαφέρουσι τὴν φυσιογνωμίαν τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων²³. Ἡ γνώμη τοῦ Ψάλτου ὅτι εἶναι οὔτοι λείψανα ἐποικισθέντων μετὰ Τούρκων Ἑλλήνων τουρκοφώνων Μικρασιατῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν φαίνεται μοι ἀστήρικτος²⁴. Περὶ τῶν ἐν τισι τῆς Θράκης πόλεσι καὶ τῇ πρωτευούσῃ αὐτῇ ζώντων ἀπὸ τῶν

19) *Καντακουζηνοῦ*, ἱστορ. I, 27 καὶ ἐξῆς.

20) *Jirecek-Argyrow*, Ὀδοιπορικόν, σελ. 402.

21) Ἄν. Κομνηνῆς, Ἄλεξ. Γ «τῶν περὶ τὴν Ἀχριδῶ οἰκούντων Τούρκων».

22) *Ansberti*, Historia de expeditione Friderici imperatoris, ἔκδ. Dobrowsky, ἔτ. 1827, σελ. 31, 33, 47.

23) *Jirecek-Argyrow*, Ὀδοιπορικόν, σελ. 696. Οὔτοι ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας Καζίλ-ἀγάτς τῆς περὶ τὸν Τόνζον βορείου Θράκης (Βουλγαρίας) ὀνομάζοντο *Zilivtsi*.

24) Σ. Ψάλτου, Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἔτ. 1919, σελ. 169.

πρώτων ἤδη τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων Ἰουδαίων, οἵτινες καὶ συναγωγὰς εἶχον, ὡς καὶ περὶ τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐγκαταστάντων ἐν τῇ πρωτευούσῃ Μωαμεθανῶν καὶ Εὐρωπαϊῶν (Βενετῶν, Γενουησιῶν, Ραγουσαίων), οἵτινες ἀπαντῶσι καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, οὐδεὶς λόγος γίνεται· διότι οὗτοι ἐλάχιστοι ὄντες ἀπέναντι τοῦ συνόλου δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιδράσωσιν εἰς τὴν γενικὴν τῆς χώρας ἐθνικὴν φυσιογνωμίαν.

§ 3. Μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατὰ τὴν τετάρτην σταυροφορίαν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204), ἣτις συμπίπτει μετὰ τῆς ἀναστατάσεως (1186) τοῦ ὑποδουλωθέντος Βουλγαρικοῦ Βασιλείου, τοῦ λεγομένου δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου ἢ τοῦ Τυρνόβου ἐκ τῆς νέας πρωτευούσης του, αὐταὶ αἱ τῶν ἀλλοφύλων ἐν Θράκῃ ἐγκαταστάσεις, εἴτε σοφραδικαὶ εἴτε συμπαγεῖς οὖσαι ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις περιοχαῖς μεταξὺ τῶν Θρακοελλήνων, ἐλάχιστα ἐπέδρασαν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γενικῆς τῆς Θράκης ἐθνικῆς φυσιογνωμίας. Οἱ Θρακοέλληνες, καὶ ἐν οἷς τόποις ἦσαν ἡραιομένοι καὶ ἐμειονοπήφουν, πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς ὑπερεῖχον τῶν συνοίκων τῶν ἀλλοφύλων, πλὴν τῶν ἐλληνιζόντων καὶ προασπιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας Παυλικιάνων, διότι αὐτοὶ μὲν ἦσαν ἔμποροι, βιομήχανοι καὶ κυρίαρχοι, οἱ δ' ἀλλόφυλοι ἀγρόται, ποιμένες καὶ ἐργάται. Πρὸς δὲ ἐπικρατοῦσα γλῶσσα μετὰ τῆς γραφῆς ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ, ὡς ἐπίσημος τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν καὶ οἱ ἐκχριστιανισθέντες Σλαυοβούλγαροι καὶ Βλάχοι ὑπήγοντο, εἶτα πάντα τὰ παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις κέντρα, οἷα ἦσαν αἱ παραμεθόριαι πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πόλεις καὶ τὰ ὄχυρά, τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας γραμμῆς, αἱ ἀκροπόλεις καὶ τὰ προπύργια, οὕτως εἰπεῖν, τῆς αὐτοκρατορίας, κατακοῦντο μόνον ὑπὸ Θρακοελλήνων καὶ τῶν φρουρῶν, ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς περὶ αὐτοὺς ἀλλοφύλους.

Ἐκ τούτου ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν οἱ Σλαυοβούλγαροι δὲν ἠδυνήθησαν ἐν ταῖς συνοικουμέναις μετὰ τῶν Θρακοελλήνων περιοχαῖς νὰ ὑπερισχύσωσιν, ἴσως μάλιστα μήπω κεκτημένοι συνείδησιν ἰδίας ἐθνότητος διέτρεχον τὸν κίνδυνον ἐξελληνισμοῦ, ὃν πιθανῶς οἱ μεταξὺ συμπαγοῦς Θρακοελληνικοῦ πληθυσμοῦ μεμονωμένως ζῶντες ὡς δμοδόξοι δὲν διέφυγον. Διότι ὡς δμοδόξοι χριστιανοὶ ἐτέλουν τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ δι' Ἑλλήνων ἢ ἐλληνομαθῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν. Μεγάλῃ δὲ ἦτο πρὸς τῇ κρατικῇ καὶ κοινωνικῇ ἢ ἐπ' αὐτοὺς ἐπιβολῇ τῆς ἐκκλησίας—ὡς καὶ βραδύτερον ἐπὶ τουρκοκρατίας—ἐπαγρυπνούσης εἰς τὴν τήρησιν τῶν θρησκευτικῶν θεσμῶν, ἀρρηκτῶς συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δ.ἀ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισκοπῶν τῶν ὑπ' οὓς ὑπήγοντο μητροπόλεων, ἦτοι τῆς Φιλιππουπόλεως (Θράκης), Ἀδριανουπόλεως (Αἰμίμοντου), Τραπεζουπόλεως (Ροδόπης) καὶ Φιλίππων (Μακεδονίας).

Ἡ ἄλλη δὲ Θράκη ὅλη ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος μέχρι

τῶν νοτίων κρασπέδων τοῦ Ἐνθαίου καὶ ἑνιαχοῦ αὐτοῦ τοῦ Αἴμου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ μικροῦ Αἴμου μέχρι τῆς Ροδόπης ᾤκειτο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Θρακοελλήνων, τῶν ἐκ συμπτώσεως μεταξὺ αὐτῶν σποράδην ἐγκαταστάτων ἄλλοφύλων πρωίμως ἀφομοιωθέντων. Οἱ Θρακοέλληνες οὗτοι μεθ' ἑκάστην ἐπιδρομὴν τῶν βαρβάρων ἐκδιωκομένων ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, συνώκιζον αὖθις τὰς καταστραφεῖσας πόλεις τῶν, ἀνακτιζόμενας καὶ ἀνοχυρούμενας, ὡς καὶ τοὺς περὶ αὐτὰς συνοικισμοὺς καὶ ἐπανελάμβανον τὸν πρότερον κοινωνικὸν τῶν βίον, καίπερ αἰείποτε ἐλαττούμενοι τὸν ἀριθμὸν ἢ μὴ δυνάμενοι ν' ἀυξηθῶσιν ἕνεκα τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἀπαγωγῶν, ἃς ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε βαρβάρων ἐπιδρομῶν. Δυνατὸν λοιπὸν εἶπεν ὅτι ἡ τῆς ὅλης Θράκης ἐθνικὴ φυσιογνωμία ἐξηκολούθησε διατελοῦσα Ἑλληνικὴ καὶ ἐπὶ ἕξι ἔτι αἰῶνας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι τοῦ δωδεκάτου, ἐπομένως συνεχῶς ἐπὶ ὀκτὼ αἰῶνας.

Ἄφ' οὗτου ὅμως ὑπὸ τῶν σταυροφορῶν καὶ τῶν Φράγκων κατελύθη ἡ ἐπὶ τῆς Θράκης Ἑλληνικὴ κυριαρχία, κατακερματισθεῖσιν τῆς Ἀυτοκρατορίας, ἤρξατο καὶ ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἑλληνικῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας. Ἡ πολυπαθὴς χώρα κατήντησε Μυσῶν λεία κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον καὶ οἱ Θρακοέλληνες κάτοικοί τῆς ἀνυπεράσπιστοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Κυριῶς δ' ἐπλήγησαν διὰ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ θηριώδους τσάρου τῶν Βουλγάρων Καλογιάννου, τοῦ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Σκυλογιάννου, ὅστις ἐπιθυμῶν νὰ ὀνομασθῆ Ῥωμαιοκτόνος πρὸς ἐκδίκησιν δῆθεν τῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου παθημάτων τῶν ὁμοφύλων του, «ἀντάμυναι οὖν, ὡς ἔφρασκεν, ἐποιεῖτο τῶν ὧν εἰργάσατο πρὸς Βουλγάρους κακῶν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος καὶ καλεῖσθαι μὲν ἔλεγεν ἐκεῖνον Βουλγαροκτόνον, Ῥωμαιοκτόνον δὲ ὠνόμασεν ἑαυτόν»¹, ἐδήλωσεν ἐπανελλημμένως τὴν Θράκην διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐν μὲν μόνῃ τῶν ἐπιδρομῶν του μετὰ τὴν παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει ἦταν τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Βαλδουίνου κατέστρεψεν ἄρδην τὰς ἀνήθηρὰς πόλεις Τραϊανόπολιν, Πλωτινόπολιν, Γαριούπολιν, Ραιδεσιόν, Πάνιον, Ἡράκλειαν, Φιλίππουπολιν καὶ ἄλλας, ὧν τοὺς κατοίκους ἀπανθρώπως ἀπέσφαξε, τοὺς δὲ διαφυγόντας τὴν σφαγὴν ἀπήγαγεν εἰς Βουλγαρίαν. Τὴν ζοφερὰν τῆς ἐρημώσεως ταύτης τῆς Θράκης εἰκόνα παρέχει ἡμῖν ὁ αὐτόπτης Νικήτας Χωνιάτης.

«Τοιαῦτα δ' ἦν τὰ ὑπὸ Σκυθῶν καὶ Βλάχων ἐν ταῖς τότε διαπραχθέντα ἐπιδρομαῖς, ὅποια οὖς οὐκ ἤκουσεν οὔτε ὄφθαλμὸς ἐώρακε πώποτε, οὔτε μὴν ἐπὶ καρδίαν τινὸς ἀναβέβηκε. Πόλεις μέγισται πρὶν καὶ περίρυστοι, μυριάνθρωποι, κωμοπόλεις ἀξιοθέατοι, ἀγροὶ καὶ λειμῶνες καλλιφύτευτοι, παράδεισοι ἀειθαλεῖς ἐπιρρύτοις νάμασιν ἀγλαόκαρποι, ὑψόσοφοι δόμοι καὶ οἰκῆσεις περίβλεπτοι εἰς ὑπερβολὴν πεφίλοτεχνημέναι καὶ χρώμισι πολυειδέσει

§ 3. 1) Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 13.

διηνηθισμένοι, παντοδαπαί τε χάριτες βαλανείων καὶ καρποβορθεῖς ἡμερίδες καὶ λήια τῷ σίτῳ ἀκμάζοντα καὶ ἄλλ' ἕτερα μυρία, ὅποσα φύουσιν ὄρει καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀγάλλουσι καὶ τιθέασιν ἐπιτεροπὲς καὶ πάσαις χάρισιν ἐπιστεφὲς καὶ πολυάρατον τὸ ἐπίγειον, ταῦτα δὴ πάντα ἔρημα ἀνθρώπων ὀρώμενα ἐχίνοις μόνοις καὶ θηρίοις οἰκήσιμα ἦν. Εἶπεν ἂν τις ἐπιστὰς ἐκείνοις καὶ πλεῖστον κοψάμενος καὶ δάκρυ χεάμενος καὶ κόνιν πασάμενος καταστροφὴν ὄραν τῶν πάντων». ² Ταῦτα ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ σύγχρονος σταυροφόρος Η. de Valensiennes ἀφηγούμενος ὅτι ὁ τοῦ Βαλδουίνου διάδοχος βασιλεὺς Ἐρρῖκος ἀφίκετο ἐξ Ἀδριανουπόλεως διὰ Βερόης εἰς Φιλιππούπολιν καὶ στρατοπεδεύσας παρ' αὐτῆς ἐγευματίσε φαγὼν ὀλίγον ἄρτον μετ' οἴνου, τὸ αὐτὸ δ' ἐποίησαν καὶ οἱ λοιποί· «διότι ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας διῆλθον διὰ χώρας ἐρήμου» καὶ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ λάβωσι παρ' αὐτῆς. ³

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ ἀνυπεράσπιστος οὔσα ἡ Θράκη κατελήφθη καὶ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐκυριαρχήθη περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη ὄλη, πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεχομένης ὑπὸ τῶν Φράγκων. Τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν παρὰ τῆς Κλοκοτίνισης ἤτταν (1230) τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Θεοδώρου Κομνηνοῦ, ἐκκαθαρίζοντος τὰς ἐλληνικὰς χώρας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν Φράγκων καὶ Βουλγάρων. Ἀναμνηστικὴ ἐν Τυρνόβῳ ἐπὶ στήλης ἐπιγραφὴ τοῦ κατακτητοῦ τσάρου Ἀσὲν II διαπιστοῖ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας, ἣτις καλεῖται *Ρωμανία* (Ρωμαίων-Ἑλλήνων χώρα). Ἐξ ἄλλης δὲ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους τοῦ αὐτοῦ ἐπιγραφῆς, ἐν ἣ προσαγορεύει ἑαυτὸν τὸ πρῶτον καὶ τσάρων τῶν *Ρωμαίων* ⁴, ὁμολογεῖται ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν νέων ὑπηκόων του, τῶν Θρακοελλήνων. «... ἐξῆλθον πρὸς πόλεμον εἰς τὴν Ρωμανίαν καὶ ἐνίκησα τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν... καὶ κατέλαβον ὅλην τὴν χώραν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρις αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου... ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πόλεις πλὴν ταύτης κρατουμένης ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ αὐταὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας μου, διότι δὲν εἶχον ἄλλον βασιλέα ἐκτὸς ἐμοῦ καὶ δι' ἐμοῦ αὐταὶ διῆγον τὰς ἡμέρας των, ὡς ὁ θεὸς διέταξεν» ⁵. Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην τῆς καταστάσεως περίοδον, ἴσως δὲ καὶ πρότερον ἐπὶ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Καλογιάννου, φαίνεται ὅτι οἱ Σλαυοβούλγαροι κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ροδόπης ἐγκατέστησαν καὶ ἀνατολικῶς αὐτῆς καὶ εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ νοτίως πρὸς τὴν Ξάνθειαν καὶ τὸ Λιγαῖον. Τοῦτο τεκμαίρεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ λεγομένων ὅτι ὁ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον Ἰωάννου Παλαιολόγου καὶ Καντακουζηνοῦ διο-

2) *N. Χωνιάτου*, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν § 15.

3) *H. de Valensiennes*, Histoire de l'empereur Henri, κεφ. IV.

4) *Zlatarsky*, ἡ τοῦ Ἀσὲν παρὰ Στενιμάχῳ ἐπιγραφὴ, Bull. de la soc. archéol. Bulg., τόμ. II (1911), σελ. 231.

5) *Τοῦ αὐτοῦ*, ἡ τοῦ Τουρνόβου ἐπιγραφὴ τοῦ Ἀσὲν II, Βουλγ. ἱστορ. βιβλ. ἔτ. 1930, τευχ. 3, σελ. 62 καὶ ἐξῆς.

ρισθεὶς χάριν τῶν *δμοφύλων του Ροδοπαίων* Βούλγαρος Μομτσίλος δεσπότης τῆς Μερόπης (Ροδόπης) καὶ εἶτα γενόμενος ἀνεξάρτητος, — διὸ καὶ ἐφνεύθη, — ἔδραν τῆς περιοχῆς του εἶχε τὴν Ξάνθειαν (1345).

Ἐπὶ τῆς τελευταίας αὐτοκρατορικῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων ἡ Βουλγαρικὴ ἐπὶ τῆς Θράκης κυριαρχία περιορίσθη εἰς τὰς ὑπὸ τῶν δμοφύλων τῶν Σλαυοβουλγάρων οἰκουμένας τῆς Θράκης περιοχάς, ἰδίως εἰς τὰς βορείους, διότι αἱ δυτικαὶ (ἡ Ροδόπη) τὸν πλείονα χρόνον μέχρι τοῦ 1344 ὑπέκειντο εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἡ ἐθνικὴ ὁμως τῶν περιοχῶν τούτων φυσιογνωμία δὲν ἦτο πλέον Ἑλληνικὴ. Διότι τῆς μὲν Ροδόπης οἱ πλείονες τῶν κατοίκων ἦσαν Σλαυοβούλγαροι : «τὰ πλείω τῶν δυτικῶν μερῶν Βουλγάρους οἰκοῦνται» καὶ «Βούλγαροι καὶ γὰρ τυγχάνοντες οἱ οἰκίητορες προσέτρεχον (τῷ τσάρῳ Μιχαῆλ Ἀσέν) τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλογλώσσων (Ἑλλήνων) ἀποσειόμενοι»⁶ (1254) τῆς δὲ ἀμέσου ὑπὸ τὸν Αἴμον περιοχῆς πάντες σχεδὸν ἦσαν Σλαυοβούλγαροι, ἀφοῦ καὶ αἱ τέως Ἑλληνικαὶ πόλεις Βερόη, Διάμπολις, Ρωσόκαστρον ἐξεβουλγαρίσθησαν. Ἑλληνικαὶ πόλεις παρέμειναν αἱ παράλια καὶ ἐν τῇ ἐνδοχωρᾷ ἡ Φιλιππούπολις καίπερ πεντάκις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταληφθεῖσα. «Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐκ Φιλιππουπόλεως ὀρμώμεθα καθαροὶ τὸ γένος Ρωμαῖοι»⁷, λέγει ὁ Νικ. Μπαγκλαβίτης πρὸς τοὺς οἰκίητορας τοῦ Μελενίκου⁸.

6) Γ. Ἀεροπολίτου, χρον. § 54.

7) Αὐτόθι, § 44. Φαίνεται ὅτι πολλοὶ τῶν Φιλιππουπολιτῶν κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καλογιάννου ἄρδην καταστροφὴν τῆς πόλεως (1205) διασωθέντες κατέφυγον διὰ τῆς Ροδόπης εἰς Μελένικον. Κατὰ τὴν προσέγγισιν εἰς αὐτὸ τοῦ Ἰωάννου Δούκα Βατάτση (1225—1255) ἐκδιώκοντος τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῆς Θράκης ὁ μέγα δυνάμενος Μπαγκλαβίτης, Φιλιππουπολίτης, παρακελεύεται τοὺς συμπολίτας του νὰ παραδώσωσι τὸ Μελένικον εἰς τὸν νόμιμον, τὸν Ἑλληνα, βασιλέα των.

8) Μεταξὺ τῶν παραδοξολογιῶν τῶν συγχρόνων Βουλγάρων ἱστοριογράφων εἶναι καὶ ἡ δι´σχίσις αὐτῶν ὅτι ἡ Φιλιππούπολις (Ploudiv !) κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεώς της αἰῶνας, δηλ. ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Παλαιολόγων ἦτο πόλις Βουλγαρικὴ καὶ ὑπὸ Βουλγάρων ᾤκειτο, διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πολλάκις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατελήφθη καὶ ἐκυριαρχήθη καὶ οἱ Τούρκοι παρὰ τῶν Βουλγάρων κατέλαβον αὐτὴν (1362 ἢ 1363). Ἀλλ' ἡ κατὰκτησις πόλεως ἢ χώρας τινὸς ὑπὸ ἀλλοφύλων συνεπάγεται ἀείποτε καὶ τὸν ἐξεθνισμόν τῶν κατοίκων, ἐχόντων μάλιστα συνείδησιν τοῦ ἐθνισμοῦ των καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς των ὑπεροχῆς ; Μετὰ πόσης ὑπερηφανείας ἐβροντοφώνησε πρὸς τοὺς συμπολίτας του ὁ Μπαγκλαβίτης «ἡμεῖς δὲ πάντες καθαροὶ τὸ γένος Ρωμαῖοι», τ. ἔ. Ἑλληνας ἐκ Φιλιππουπόλεως.

Οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ δευτερόν των βασιλείων δι´λθον κατὰ τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας πεντάκις διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀλλὰ καθὼς οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Γότθοι, οἱ Κέλται, οἱ Ρῶσοι, οἱ Πετινέγαι καὶ οἱ Φράγκοι, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλωσι τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὅστις ἀείποτε ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της (Εὐμολπιδίς) καὶ ἀνιδρύσεώς της (Φιλιππούπολις) ἦτο Ἑλληνικός. Ἄλλως τε ἡ ὑπ' αὐτῶν

§ 4. Ὁ ἐκσλαυοβουλγαρισμὸς τῶν βορείων τῆς Θράκης περιοχῶν ἐγένετο πολλῶ προωμώτερον τῶν τῆς Ροδόπης. Τοῦτο δὲ πάντως ὠφείλετο εἰς

ἐκάστοτε τῆς πόλεως κατοχὴ ἦτο βραχυχρόνιος, ἐπέμενον δὲ εἰς αὐτὴν διὰ στρατηγικούς λόγους ὡς πόλεως παραμεθορίου ὁμολογοῦντες καὶ αὐτοὶ οὗτοι τὸν Ἑλληνισμόν της.

Ὁ ἐξ ἡγεμονικοῦ οἴκου καταγόμενος Ἰβραγκὸς δολοφονήσας τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀσέν Ι, ὅπως καταλάβῃ τὸν θρόνον του καὶ μὴ ἐπιτυχὸν τοῦτο, διότι ὁ Ἀλέξιος Ἄγγελος καίπερ εἰδοποιηθεὶς δὲν ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ προθύμου ὄντος νὰ τεθῆ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του, κατέφυγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἔτυχε θερμῆς φιλοξενίας παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ μετονομασθεὶς Ἀλέξιος συνεδέθη μετ' αὐτοῦ δι' ἐπιγαμίας νυμφευθεὶς τὴν ἀνήλικον εἰσέτι ἕγγονον ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου. Πρὸς στερέωσιν τῆς συγγενείας ταύτης διορίσθη ἀμέσως ὑπαρχὸς τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, ἣτις ἦτο «ἐπιτείχισμα Μυσοῖς καὶ Σκύθαις τειχῆρες» τῆς αυτοκρατορίας (*Ἐφραίμ Μοναχοῦ*, Ἀλέξιος Ἄγγελος, στίχ. 6396.—*Νικ. Χωνιάτου*, Ἀλέξιος Ἰσαὰκ Ἀγγέλου ἀδελφός, ΙΙ, 5). Ἄλλ' ὁ Ἰβραγκὸς μόλις ἐλθὼν εἰς Φιλιππούπολιν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐλησμόνησε τὰς τε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποχρεώσεις του καὶ τοὺς στενωπάτους συγγενικούς δεσμούς καὶ ἀγνωμονῶν ἀπέστη τοῦ Βυζαντίου «πρὸς γὰρ ἀπιστίαν τὸ Βουλγαρικὸν ἔτοιμον καὶ αὔρας ἔστι πιστεύειν μᾶλλον ἢ σφῶν εὐνοίαις» (Παχυμέρους, Γ. Παλαιολόγος, VI, σελ. 442). Συμμαχήσας δὲ ἅμα μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βλαχοβουλγάρων Ἰωαννίτσα ἢ Καλογιάννου, νεωτέρου ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου τοῦ δολοφονηθέντος Ἀσέν Ι, ἐλυμαίνεται δι' ἐπιδρομῶν καὶ δηρώσεων τὴν αυτοκρατορίαν. Μάχαι πολλαὶ τότε συνεκροτήθησαν περὶ τὴν Φιλιππούπολιν, καθ' ἃς οἱ Βυζαντινοὶ ἠττήθησαν καὶ ἀπεχώρησαν πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς Ἀχαιδοῦς (ἀνατολικῆς Ροδόπης) αἰχμαλωτισθέντος τοῦ πρωτοστράτορος Καμύτζη. (Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 12.—*Ν. Χωνιάτου*, ἐνθ. ἀνωτ. ΙΙ, 5). Ταῦτα ἠνάγκασαν τὸν Ἀλέξιον νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς μετὰ πολλῆς δυνάμεως στρατοῦ κατὰ τοῦ γαμβροῦ του καὶ νικήσας αὐτὸν συνέλαβε πολλοὺς Βουλγάρους αἰχμαλώτους καὶ αὐτὸν καταπατήσας τὸν ὄν ἔδωκεν αὐτῷ ὄρκον περὶ τῆς ἀσφαλείας του. Οὕτω δὲ ἡ περιμάχητος Φιλιππούπολις μετὰ τῆς ἐπαρχίας της ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αυτοκρατορίαν παραμείνασα ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους ἐν ἔτος (1199), ἴσως δὲ καὶ μὴνὰς τινὰς προσέτι. (*Ν. Χωνιάτου*, ἐνθ. ἀνωτ. ΙΙΙ, 4.—*Ἐφραίμ*, ἐνθ. ἀνωτ. στίχ. 6495).

Ὁ Ἰωαννίτσας Καλογιάννης, καταλαβὼν τὴν πόλιν ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας διὰ συνθήκης, ἣν ἀμέσως κατεπάτησε (1205), κατέστρεψεν αὐτὴν, τοὺς δὲ κατοίκους της ἄλλους μὲν ἔσφαξεν, ἄλλους ἐξέδειρε ζῶντας καὶ ἄλλους ἐξανδραποδίσας μετήγαγεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας. Ἐὰν ἡ πόλις ἦτο Βουλγαρικὴ καὶ οἱ κάτοικοί της Βούλγαροι, θ' ἀπέκρουον τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως των, ὡς ἠξίωσαν, ὅπως μὴ βλάβῃ αὐτοὺς ἢ αὐτὸς θὰ ἔπραττεν ὅσα διέπραξεν ὡς γνήσιος Βούλγαρος; Ὀνομαζὼν δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἀπάνθρωπον τῶν Φιλιππουπολιτῶν σφαγὴν Ρωμαιοκτόνον δὲν ὁμολογεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἀτυχοῦς πόλεως ἦσαν Ἕλληνες; (*G. de Ville-Hardouin*, La conquête de Constantinople. κεφ. XCII.—*Ν. Χωνιάτου*, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, § 10—13. — Γ. Ἀκροπολίτου, χρον. § 13). Ἡττηθέντος αἰσχροῦς παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων καὶ διαδόχου τοῦ Ἰωαννίτσα Βορίλα ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν συμμάχων των Ἑλλήνων (1207) ἡ πόλις περιῆλθεν αὐθις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Φράγκων. (*Valensiennes*, histoire de l'empereur Henri, § III—VIII.—*Jirecek*, ἱστορία τῶν Βουλ-

τὴν ἐν αὐταῖς τῶν Σλαυοβουλγάρων συμπίκνωσιν διὰ τῆς ἀθρόας καθόδου ἀπὸ τοῦ Αἴμου καὶ ἐγκαταστάσεως ἐν αὐταῖς Βουλγάρων, ἰδίως μετὰ τὴν ὑπὸ

γάρων, τσεχιστί, Πράγα, σελ. 339.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὀδοιπορικόν, σελ. 136).

Ὁ τσάρος Ἰωάννης Ἀσέν II, ἀφοῦ ἡ πόλις συνκρίσθη αὐθις ὑπὸ Ἑλλήνων μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀνακατάληψιν τῆς δύο ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς καταλαβὼν αὐτὴν ἀνυπεράσπιστον (1235), ὥσπερ καὶ πλεῖστι τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας μέρη μετὰ τὴν παρὰ τῇ Κλοκοτνίτση μάχην (1230) καὶ κατὰ τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας συμμαχίαν του πρὸς ἐκδιώξιν τῶν Φράγκων ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦν καὶ συνεπολιόρκησε, πάντως κατὰ τὸ ἐλάχιστον τῆς κατοχῆς τῆς χρονικὸν διάστημα μέχρι τοῦ θανάτου του (1241) πέντε ἢ ἕξ ἔτων δὲν ἐξεβουλγάρισεν αὐτήν· διότι ἐφέρετο πατρικῶς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του Ἑλλήνας καὶ ἐκάλει αὐτὸς ἑαυτὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. (Ἴδε ἀνωτ. § 3.—*K. Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ὁ Στενίμαχος, ἔτ. 1929, σελ. 16—17). Ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνικάνων αὐτοῦ διαδόχων Καλομάνου καὶ Μιχαὴλ περισιωμένων ἑσωτερικῶς ὑπὸ στάσεων καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων αὐθις Τατάρων κατὰ τὸ διάστημα τὸ πολὺ ὀκτὼ μέχρι δέκα ἔτων, καθ' ὃ κατείχετο ἔτι ἡ πόλις, δὲν ἐξεβουλγαρίσθη. Διότι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Βατάτσης κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐπαρχίαν πρὸ τοῦ 1250 ὀρίσας τὸν Ἔβρον ποταμὸν ὄριον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. (*Ἀκροπολίτου*, χρον. § 44.—*Jirecek-Arghyrow*, Ὀδοιπορικόν, σελ. 137).

Ὁ ἑλληνοπρεπὴς καὶ μητρόθεν Ἕλληνας, ἀνατραφεὶς ἐν Βυζαντίῳ, τσάρος Γεώργ. Τερτερῆς II καταλαβὼν τὴν πόλιν διὰ δολιότητος οὖσαν ἀνυπεράσπιστον, ὄλωσεν (1322), ἐφρόντισε μόνον περὶ τῆς στρατιωτικῆς τοῦ φρουρίου κατοχῆς οὐδαμῶς ἐκδιώξας τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῆς, ἀφοῦ οὗτοι μετὰ ἐν ἡ δύο ἔτη δοθείσης εὐκαιρίας ἤνοιξαν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὰς πύλας τῆς καὶ εἰσῆγγαγον τὸν Ἕλληρικὸν τοῦ στρατηγοῦ τῆς ἐπαρχίας Στενιμάχου Βρυεννίου στρατὸν «βουλόμενοι ἐλευθεροῦν ἑαυτοὺς τῶν Βουλγάρων». (*Καντακουζηνοῦ*, ἱστορ. I, 37).

Καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ κατοχῆς αὐτῆς, τῆς μακροχρονιωτέρας πασῶν, εικοσαετοῦς σχεδὸν (1344—1363), παραχωρηθεῖσα ἡ πόλις εἰς τοὺς Βουλγάρους διὰ συνθήκης ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ (*Καντακουζηνοῦ*, ἱστορ. III) διετέλει διαφυλάττουσα τὸν Ἕλληνισμόν τῆς, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως Ἑλλήνων τὸ γένος ὑπηκόων τῷ Βουλγάρῳ βασιλεὶ κατ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοιχογραφίας τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς Πετριτσονιτίσσης (Βατσκόβου): «Ἰω(άννης) ἐν Χ(ριστι)ῷ τῷ θεῷ εὐσεβῆς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρωμαίων Ἀλέξανδρος» (*J. Ivanov*, Τὸ φρούριον τοῦ Ἀσέν καὶ ἡ μονὴ τοῦ Βατσκόβου, *Bull. de la soc. archéol. Bulg.* τόμ. II (1911), σελ. 213) καὶ ἐκ τῶν προνομίων, ἅπερ ἔδωκεν ὁ Τοῦρκος κατακτητὴς εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς πόλεως ἱερεῖς, παραδόντας τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἀπόδρασιν τῆς Βουλγαρικῆς φρουρᾶς, διατηρηθέντα καθ' ὅλην τὴν τουρκοκρατίαν μετὰ σεβασμοῦ, ὧν τὰ διάσημα ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ καμηλαυχίου (*Δάμπρου Ἐυνάλη*, Παραδόσεις περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ἱερατικοῦ καλύμματος ἐν Φιλιππουπόλει, Λαογραφίας, τόμ. ΣΤ' (1917), σελ. 253 καὶ ἐξῆς).

Ἡ πόλις δὲ παρέμενε ἐλληνικὴ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς μέχρις ἐσχάτων σχεδὸν (1906). Αὐτὸς ὁ Ρουμᾶνος καθηγητὴς καὶ πολιτευόμενος, ἱστοριογράφος Jorga ὁμολογεῖ τοῦτο λέγων: «ἡ πόλις διεφύλαξε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸν παλαιὸν τῆς Ἑλληνικῆς χαρακτῆρα κατοικηθεῖσα κατόπιν ὡς καὶ πρότερον ὑπὸ Ἑλλήνων ἐμπόρων, ἐνδιαφερομένων περὶ τῆς ἐν Θράκῃ ἐμπορίας».—*Die*

τοὺς Βυζαντινοὺς τῆς Βουλγαρίας ὑποδούλωσιν (1019). Ἄλλως τε οἱ Θρακοῦ Ἕλληνες ἐκεῖ ἕνεκα τῶν διὰ τοῦ Αἴμου ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων εἶχον πρὸ πολλοῦ πολὺ ἀραιωθῆναι, ὅθεν οἱ Βυζαντινοὶ ἀπόκισαν, ὡς προε-
 ρήθη, τοὺς Μανιχαίους. Ἔνεκα δὲ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Σλανοβουλγάρων οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ δευτέρον των βασιλείων μετὰ τὸ 1205 προσήρτησαν εἰς αὐτὸ τὰς περιοχὰς ταύτας, ὅπερ ἀνεγνώρισαν οἱ Βυζαντινοὶ οὐδαμῶς διεκδικήσαντες κατὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Θράκης, ἀλλὰ τάξαντες ὄριον τὸν Ἔβρον : «καὶ ὄρος αὐτῶ τε (τῷ Ἰωάννῃ Δούκα Βατάτῃ) καὶ τοῖς Βουλγάροις Ἔβρος ἦν ποταμὸς»¹ (1250). Οὕτω ὅλη ἡ μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἔβρου χώρα, ὃ Ἄνθαιμος καὶ ἡ Βερόη μετὰ τῆς πεδιάδος τῆς καὶ τὸ ἄνω λεκανοπέδιον τοῦ Τόνζου καὶ τὰ ἀνατολικώτερον ἔτι πρὸς τὸν Εὐξείνιον μέρη βορείως τῆς μεθορίου τάφρου (Ἐρκεσίας), περιήλθον εἰς τοὺς Βουλγάρους, εἰς τοὺς Ἕλληνας δὲ παρέμεινεν ἡ Φιλιππούπολις, γενομένη παραμεθόριος, μετὰ τῆς εὐρείας τῆς πεδιάδος μέχρι Ἀδριανουπόλεως καὶ αἱ βόρειοι κλιτύες τῆς Ροδόπης.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου ἐκυρίαρχησαν αὐτῆς (1322) τῶν ἀπὸ Μεσημβρίας μέχρι Στίλβνου (Σελύμνου) πόλεων, ὅτε ὁ φίλος καὶ σύμμαχος αὐτῶν ἡγεμονίδης Βοησίλας, διεκδικῶν τὸν θρόνον τοῦ Τυρνάβου, κατέλαβε τὴν ἀπὸ Στίλβνου μέχρι Κόψεως ὑπὸ τὸν Αἴμον χώραν², ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ἀνακατέλαβον ταύτας³ ἐκχωρηθείσης μάλιστα αὐτῶ διὰ συνθήκης (1344) καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ὄχρῶν ἀπὸ Στενιμάχου μέχρι Τζεπένης⁴. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τῆς περιοχῆς ταύτης ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα κυριαρχία τῶν Βουλγάρων οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐκβουλγαρισμὸν αὐτῆς. Ἐκ τούτου προήλθε καὶ ὁ ἐκβουλγαρισμὸς τῶν περιελθόντων εἰς τοὺς Βουλγάρους Παυλικιανῶν, οἵτινες ἔκτοτε προσέλαβον τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Ἡ πρόμιμος δὲ διασροὴ καὶ ἐκλειψις τῶν Θρακοελλήνων φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐκλείψεως ἰχνῶν αὐτῶν ἐκεῖθεν τοῦ Ἔβρου. Οὐδὲν Ἑλληνικὸν τοπωνύμιον⁵ πλὴν τοῦ Κλεισούρα περιεσώθη, οὐδεμία Βυζαντιακὴ μὲν ὡσαύτως⁶. Τὰ ἑλληνώνυμα Καλόφερο (Καλόφερος) καὶ Παναγιούρι-

Stadt behielt auch weithin ihren alten Griechischen Charakter und wurde nach und vor von Griechischen Kaufleuten, die am Thrakischen Handel interessiert waren bewohnt». (*Jorga N.*, Geschichte des Osmanischen Reiches, ἔτ. 1908, Gotha, τόμ. I, σελ. 212).

§ 4. 1) *Γ. Ἀκροπολίτου*, χρον. § 44.—Περὶ τῆς μεθορίου τάφρου (Ἐρκεσίας) ἴδε : *Κ. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Ρωμανία Ζαγορά § 4, ἔνθ. ἀνωτ.

2) *Καντακουζηνοῦ*, ἱστορ. I, 33—37.

3) *Αὐτόθι*, I, 57, II, 21, 26, 27, 34.

4) *Αὐτόθι*, III, 66.

5) Ἴσως ἐν τῷ τουρκωνύμῳ ποταμῷ *Γιόψα* διασφύζεται τὸ Ἑλληνικὸν *Κόψις*.

6) Τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐσχάτως ἐρείπια ἑπτὰ ἐκκλησιῶν ἐν τῷ Χισάρ (Σεβα-

schte (Πανηγυράκιον) προέρχονται ἐκ τῶν τῆς τουρκοκρατίας χρόνων.

Οἱ Θρακοἔλληνες ὁμως τῶν δυτικῶν περιοχῶν (Ροδόπης) ἀντέσχον πλείονα χρόνον, διότι ἦσαν συμπαγέστεροι καὶ πολυαριθμότεροι ἐν αὐταῖς, ἅτε μὴ παθόντες ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν ὡς οἱ τῶν βορείων, καὶ τῆς κυριαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῆς Ροδόπης οὕσης χρονιωτέρας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν ὁσημέραι ἀξαναομένων καὶ πληθυνομένων συνοίκων τῶν Σλαυοβουλγάρων. Δὲν ἐξέλιπον ὁμως διαρρεύσαντες, ὡς οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἀφομοιώθησαν ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων, ὥσπερ καὶ οἱ Ρουμᾶνοι. Ἡ ἀφομοίωσις αὕτη ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῆς Ροδόπης κυριαρχίας (1344) καὶ συνετελέσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἰδίως κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον καὶ δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον. Οἱ τῶν σλαωνύμων κωμῶν λόγου χάριν Λόζνικ καὶ Κόρνικ νοτίως τοῦ Νευροκοπίου κάτοικοι ἦσαν Θρακοἔλληνες μέχρι τοῦ κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα ἑξισλαμισμού των, ἐξεβουλγαρίσθησαν δὲ κατόπιν διὰ τῆς μετὰ τῶν ἑξισλαμισθέντων Σλαυοβουλγάρων (Πομάκων) ἐπικοινωνίας των, ἐνῶ οἱ τῆς πλησίον κώμης Λιλόβου διετήρησαν τὸν Ἑλληνισμόν των καὶ μετὰ τὸν ἑξισλαμισμόν των⁷. Θρακοἔλληνες εἶναι καὶ οἱ ἑλληνόφωνοι Πόμακοι, οἱ καλούμενοι *Γκραβανίτηδες* καὶ *Μάρηδες*, οἰκοῦντες κυρίως ἐπὶ τῶν ταπεινῶν ὑπορειῶν τῆς μέσης ἀνατολικῆς Ροδόπης παρὰ τῷ παραποτάμῳ τοῦ Ἐβρου Ἐρυθροποτάμῳ μεταξὺ Διδυμοτείχου⁸ καὶ Ὁρτάκιοι⁹. Ὡσαύτως οἱ Ροδοπαῖοι τῆς περιφερείας Τίμριςχ⁹ κατὰ τὰς σφζομένας τοπικὰς παραδόσεις ἦσαν Θρακοἔλληνες, ὅτε ἑξισλαμίσθησαν μεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, «εἶχον Ἑλληνικὴν φλέβα». Περιεσώθησαν δὲ μέχρις ἐσχάτων οἱ Θρακοἔλληνες τοῦ Στενιμάχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν κωμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐξέλιπον διὰ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσεως καὶ τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν ἀπομεινάτων ἀπὸ τοῦ 1906.

Τοῦ ἐπὶ τῆς Ροδόπης Θρακοελληνισμοῦ λείψανα εἶναι καὶ αἱ περιωθεῖσαι μοναί, πολλάκις καταστραφεῖσαι καὶ ἀνακτισθεῖσαι, ἢ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσονιτίσεως (Βατσκόβου)¹⁰, ἢ τοῦ ἁγίου Κη-

στουπόλει), 40 χιλιόμετρα βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως, ὡς καὶ τὸ σωζόμενον φρούριον αὐτοῦ, προέρχονται ἀπὸ τοῦ Ε'—ΣΤ' αἰῶνος, ὁπότε ἡ Θρακοελληνικὴ φυσιογνωμία ἐπεκράτει ἀνὰ ὅλην τὴν Θράκην.

7) *Jirecek-Arghyrow*, Ὀδοπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 408.

8) *Κουρτίδου Κ.*, Ἱστορία τῆς Θράκης, τόμ. I (1932), σελ. 312.

9) Νοτίως τῆς κώμης Σωτήρ(ος), περιφερείας Φιλιππουπόλεως.

10) *Κ. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, περὶ τῆς μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιτίσεως, Θρακικά, τόμ. Ζ' (1936), σελ. 51—82.—Ἐνέργεια τοῦ Φιλιππουπόλεως Φωτίου πρὸς ἀπόδοσιν τῆς μονῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, αὐτόθι I (1938), σελ. 64—127.—*Μ. Βαλαβάνωφ*, ἔκθεσις περὶ τῆς μονῆς τοῦ Βατσκόβου αὐτόθι, τόμ. Θ' (1938), σελ. 137—166.

ρούκου (Βοδενῶν), ἡ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (Κουκλένης)¹¹, ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (Μπελαστίτης)¹², ἡ τῶν ἁγίων Θεοδώρων (Περουσιτίτης)¹³, αἱ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων καὶ τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας (Κρουσίμων)¹⁴, ἡ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (Βατκουνίου), ἡ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (Μολδάβας), παραμείναισα Ἑλληνικαὶ μέχρι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος (1870), αἱ δὲ τέσσαρες πρῶται καὶ κατόπιν μέχρι τῆς βιαίας καταλήψεως τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ τρίτου βασιλείου, τοῦ ἔλεω καὶ αἵματι τῶν Ρώσων συσταθέντος. Σημειωτέοι δὲ καὶ οἱ ἐν ἐρειπιώδει καταστάσει διασφζόμενοι ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν ναοὶ τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσιώτης ἐπὶ τοῦ φρουρίου Στενιμάχου¹⁵, τοῦ ἐν Στενιμάχῳ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς Παναγίας τῆς Παστούσης παρὰ τῆ Περουσιτίτη.

Τὸ κυριώτερον ὅμως τεκμήριον τῶν ἐκσλαβοβουλγαρισθέντων ἐπὶ τῆς Ροδόπης Θρακοελλήνων εἶναι αὐτὴ ἡ Σλαυοβουλγαρικὴ τῶν Ροδοπαίων, τῶν τε Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν γλῶσσα, ἣτις ἔχει πληθὺν Ἑλληνικῶν λέξεων, ὧν πολλαὶ ἀρχαιοπρεπεῖς, τινὲς δὲ καὶ νεώτεραι, μεταπεπλασμένα πῶς γλωσσικῶς¹⁶. Τούτων πολλὰ γενικευθεῖσαι ἐπολιτογραφήθησαν καὶ ὑπὸ τῆς γραφομένης νῦν τῶν Βουλγάρων γλώσσης. Ὁ Jirecek ἐπιλανθανόμενος ὅτι ἡ Ροδόπη πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκαταστάσεως Σλαυοβουλγάρων ᾤκειτο ὑπὸ Θρακοελλήνων, ὧς καὶ κατόπιν ἐπὶ αἰῶνας, ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὴν Βυζαντιακὴν ἐπὶ τῆς Ροδόπης κυριαρχίαν καὶ μνημονεῖ μόνον πέντε λέξεις, τὰς *χάρκωμα*, *λεπίδα*, *πάπλωμα*, *σάκκουλ* καὶ *σιράκινα*¹⁷. Ἀναγράφω ἐνταῦθα τινὰς πρὸς συμπλήρωσιν: ἀργάτ (ἐργάτης), βίβολ (βούβαλος), βλάσταρ (βλαστάριον), γωνία (γωνία-τεκτονικὸν ἐργαλεῖον), διάβολ (διάβολος), διλάβια (λαβίς-πυράγρα), δροῦμ (δρομὸς), ἔδρο (ἄδροζ), ἐγκίστρα (ἄγκιστρον), ζυγγίλ (ζεγγίλη), κεραμή (κεραμῖς), κλωβία (κλωβός), κολύβα (καλύβη), κούμιν (κάμιμος), κρομμύδ (κρόμμυον), παιδεψία (παιδευσις-τιμωρία), παῖτελ (παιπάλη), παλαμάγκα (παλαμαριά-λαβὴ τοῦ δρεπάνου), παναγῶρ (πανήγυρις), παρασποῦρ (παρασπόριον), πέλκα (πέλεκυς), πέσχι (πεζῆ), σκύφαλα (σκύβαλα), στόμνα (στάμνος), συνῶρ (σύνορον), φυταριά (φῦτρον), χρομμυλ (χειρόμυλος), χόρο (χορός). Πρὸς δὲ τὰ τοπωνύμια: Μαυρόγη, Κόκκινο (χῶμα), Κλεπτοῦσα (πηγή).

11) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Περὶ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κουκλένης. Δελτίον Θρ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσσαυροῦ, τόμ. Β', σελ. 140.

12) Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, Θρακικά, τόμ. Ε' (1934), σελ. 236—245.

13)—14) Ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν Πομάκων κατὰ τὴν λεγομένην ἐπανάστασιν τῶν Βουλγάρων τοῦ Ἀπριλίου 1876 καὶ ἔκτοτε δὲν ἀνψκοδομήθησαν.

15) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ὁ Στενιμάχος, ἔτ. 1929, σελ. 25 § 10.

16) Ἴδε Βλ. Σκορδέλη, Ἑθν. Ἐπιθεώρησις Ἀθηνῶν, 19 Φεβρ. 1885, ἐνθα παρατίθενται περὶ τὰς 150 λέξεις.

17) Jirecek-Arghyrow, Ὀδοιπορικόν, σελ. 399.

Ἐπὶ τούτοις προσθέτω καὶ τινὰ ῥήματα, ὅσα προσπίπτουσιν εἰς τὴν μνήμην μου : ἀργάσβαμ (ἐργάζομαι-δέφω δέματα), ἀρέσβαμ (ἀρέσχω), ἀρνήσβαμ (ἀρνούμαι), ἀφορίσβαμ (ἀφορίζω), βολιάσβαμ (ἐμβολιάζω), βουλλώσβαμ (βουλλῶ), βιάσα (βιάζομαι-σπεύδω), γανώσβαμ (γανῶ), δέξαμ (δέχομαι), δοκιμάσβαμ (δοκιμάζω), ζαλίσβαμ (ζαλίζω), ζαπεικασούβαμ (ἀπεικάζω-τεκμαίρομαι), ζηλιώσβαμ (ζηλῶ), ζυβγαρώσβαμ (ζευγαρῶ), ζωγραφίσβαμ (ζωγραφῶ), καλέσβαμ (καλῶ), κατοικιάσβαμ (κατοικῶ-κάθημαι), κεράσβαμ (κερῶ), κερδίσβαμ (κερδίζω), κινήσβαμ (κινῶ), λειψούβαμ (λείπω ἀμτβ.), μαγιώσβαμ (μαγεύω), μαϊστόρσβαμ (μαστορεύω-τεχνουργῶ), μαλαμμώσβαμ (μαλαμματῶ-μάλαγμα), μαρτυρήσβαμ (μαρτυρῶ), μεγαλώσβαμ (μεγαλοῦμαι), μοιάζαμ (ὀμοιάζω), μολύνσαμ (μολύνω), μουχλιάσαμ (μουχλιάζω σκωριῶ), μαρμαρώσβαμ (μαρμαρῶ), da ναβάσαμ (ν' ἀναβιάσω), ὄρίσβαμ (ὄρίζω), ὄφτικιάσαμ (χτικιάζω-φθίνω), πατάξαμ (πατάσσω), da παιδέφαμ (νὰ παιδεύσω-τιμωρήσω), da πάφαμ (νὰ παύσω), πραξούβαμ (πράττω), ραβωνίσβαμ (ἀρραβωνίζω), σιδηρώσβαμ (σιδηρῶ), σαπωνίσβαμ (σαπωνίζω), σαραντίσβαμ (σαραντίζω), σκιάσα (σκιάζω), σχολάσβαμ (σχολάζω), σκοπίσβαμ (σκοπίζω), σκουριάσβαμ (σκωριῶ), σκυτταζούβαμ (κυττάζω), στοιβάσβαμ (στοιβάζω), σώσαμ (σφίζω), τυπώσβαμ (τυπῶ), τρεξούβαμ (τρέχω), τρυπώσβαμ (τρυπῶ), φτιάσβαμ (φθάνω), χαλάσβαμ (χαλῶ), χαρίσβαμ (χαρίζομαι), ψοφησάλ (ἐψόφησεν-ἀπέθανεν ἐπὶ ζῶων) καὶ ἄλλα, ὧν οὐ ἔστιν ἀριθμὸς ¹⁸.

§ 5. Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησις τῆς Θράκης, πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτὴν καὶ τῶν παρεξαινοποντιῶν πόλεων Ἀγχιάλου, Μεσημβρίας καὶ Σωζοπόλεως, αἵτινες παρέμειναν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν μέχρι τοῦ 1453, συνετελέσθη περὶ τὸ 1365. Οἱ κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας πρὸς κυριαρχίαν τῆς χώρας πόλεμοι Φράγκων, Βουλγάρων, Τούρκων καὶ Ἑλλήνων κατ' ἀλλήλων, ἐν οἷς καὶ ὁ μεταξὺ τῶν Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων ἐμφύλιος καὶ οἱ τοῦ Καντακουζηνοῦ κατὰ Ἰωάννου Παλαιολόγου, ἐδημιούργησαν μεγάλην λειψανδρίαν, ποῦ μὲν ἀρραιθέντων, ποῦ δὲ ἐκλιπόντων τῶν κατοίκων. Ὅθεν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη τῆς κατακτήσεώς των χρόνων ἤρξαντο διὰ Μωαμεθανῶν, μετακαλουμένων ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, συμπληροῦντες τὰ κενὰ καὶ συμπυκνοῦντες τοὺς ἀρραιθέντας πληθυσμούς.

18) Κατ' ἀνακοίνωσιν τῆς ἐφημερίδος «Ὀὔτρο» (Πρωία) Σοφίας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1938 σοφὸς Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Βερολίνου πανεπιστημίου ποιησάμενος διάλεξιν περὶ τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης πρὸ πυκνοῦ ἀκροατηρίου ἐκ καθηγητῶν, ἐπιστημόνων καὶ λογίων Σοφίας εἶπε καταχειροκροτηθεὶς ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ γλῶσσα εἶναι τοσοῦτον πλουσία, ὥστε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἠντλησε καὶ ἀντλεῖ ἐξ αὐτῆς πρὸς πλουτισμὸν τοῦ λεξιλογίου της. Ἀναμφιβόλως ὁ σοφὸς γλωσσολόγος τὰς ἄνω ἀναγραφείσας λέξεις ὑπολαμβάνει Βουλγαρικὰς, ὡς καὶ τὰς πολλὰς ἐπιστημονικάς : γενεράφια, φιλοσόφια, φύσικα, ἀστρονόμια, ἰστορία κτλ.

Μουράτ ὁ πρῶτος ἐπέκισε καὶ ἄλλα μὲν τῆς Θράκης μέρη, ἰδίᾳ δὲ τὰ μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Ἐβρου καὶ τὰ περὶ τὰς πόλεις Βατκούνιον (Γατάρ-Παζαρτζίκιον), Φιλιππούπολιν, Βερόην (Στάραν Ζαγόραν), Διάμπολιν, Ἄετον (Καρνοβάτ), Δεβελτόν (Πύργον) καὶ ἐκεῖθεν πρὸς νότον μέχρι αὐτῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως (τὸ λεκανοπέδιον τοῦ κάτω Τόνζου)¹. Τὸ διὰ Μωαμεθανῶν τοῦτο ἐποικιστικὸν ἔργον ἐξηκολούθησε καὶ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βαγιαζίτ καὶ ἄλλοι σουλτᾶνοι κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος διὰ Μωαμεθανῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας Σαρουκχάν,² Τότε καὶ ἡ Ροδόπη καὶ τὰ πρὸς νότον αὐτῆς μέχρι θαλάσσης ἐπεκρίσθησαν διὰ Γιουρούκων³ ποιμένων καὶ Κονιάρων⁴, ἐπεκταθέντων καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν μέχρι Θεσσαλίας.

Σκοπὸς τοῦ διὰ Μωαμεθανῶν ἐποικισμοῦ τῶν κατακτωμένων ἐν γένει ὑπὸ τῶν Τούρκων χωρῶν δὲν ἦτο μόνον ἡ συμπύκνωσις τοῦ ἠραιωμένου ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἦτο καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας διὰ τῶν συνοικούντων μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Μωαμεθανικῶν στοιχείων καὶ ὁ δι' αὐτῶν εὐκολώτερος τῶν χριστιανῶν ἐξισλαμισμὸς πρὸς ἐκτουρκισμόν τῆς ἐπικρατείας. Καὶ ὄντως διὰ τῆς καθ' ἑκάστους τῶν χριστιανῶν ἐξωμοσίας καὶ τῆς ἀθρόας, ὡς τῆς τῶν Παυλικιάνων καὶ τῶν Ροδοπαίων, τῶν ἀποκληθέντων Πομάκων⁵, ἡ τῆς Θράκης ἐθνικὴ φυσιογνωμία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἤδη αἰῶνος ἀλλοιουμένη καὶ γινομένη Τουρκικῆ. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος πρὸς τῇ ἐξωτερικῇ τῆς χώρας ὄψει οὕσῃ Τουρκικῇ (γλῶσσα κυριαρχοῦσα ἢ Τουρκικῆ, τζαμία καὶ μιναρέδες, τῶν λιθοκτίστων ναῶν μεταβληθέντων εἰς τζαμία, τῶν δ' ἄλλων καταρριφθέντων, —πανταχοῦ, χάνια καὶ τουρκικὸς ἀμφισμὸς) οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐπλειονοψήφουν οὐ μόνον ἐν ταῖς πλείοσι τῶν μεγάλων πόλεων, ἐλαττωθέντων τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν. Ἡ Φιλιππούπολις λ. χ. εἶχε τῷ 1578 κατὰ τὸν Gerlach μόνον 250 χριστιανικὰς οἰκογενείας (ἐλλη-

§ 5. 1) *Χαλκοκονδύλη*, II, σελ. 101, ἔκδ. Βόννης.

2) *Hammer*, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, I, σελ. 285.

3) *Γιουρούκ*, ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ῥήμ. *γιουρουμέν* = πορεύομαι, μετακινούμαι = νομάς.

4) *Κονιάρος* ἐκ τοῦ *Κόνια* (Ἰκόνιον), διότι ἐκ τῆς περιφέρειας τοῦ Ἰκονίου προήρχοντο.

5) Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἀκαθόριστος. Ἐκ τῆς καταλήξεώς της —άκ (Πομάκ) φαίνεται ὅτι ἡ λ. εἶναι Τουρκικῆ ἀγνώστου σημασίας, πρβλ. *τσιτάκ*, *βαϊράκ*, *τοπράκ* κλπ. Ὁ ἐξισλαμισμὸς αὐτῶν ἤρξατο ἐπὶ Σελίμ I (1512—1520) καὶ συνετελέσθη ἐπὶ Μωάμεθ IV, μεγάλου βεζύρου ὄντος τοῦ Μεχμέτ-Κιουπρουλή (1656—1661), μητροπολίτου δὲ Φιλιππουπόλεως τοῦ Γαβριήλ (1636—1672). Κατὰ τὸν Jirecek κατηδαφίσθησαν τότε ἐπὶ τῆς Ροδόπης 218 ἐκκλησίαι καὶ 336 παρεκκλήσια. Ἱστορία τῶν Βουλγάρων, σελ. 344, ἔτ. 1929, μετάφρασις ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ὑπὸ Σλάβτσεφ.

νικίας), ἐκ τῆς Βερόης (Ζαγόρας) οἱ Τοῦρκοι τῷ 1410 ἔξειδίωξαν πάντας τοὺς κατοίκους, οἰκήσαντας πέριξ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἄλλαις πόλεσιν ἐπλειονοπήφουν οἱ Μουσουλμᾶνοι κατὰ τὰς μαρτυρίας καὶ σημειώσεις τῶν ὁδοιπόρων καὶ περιηγητῶν. Ὀλίγαι τινὲς πόλεις—παράλια ἀπέφυγον τὴν τῶν Μωαμεθανῶν ἐγκατάστασιν ἐν αὐταῖς.

Ἡ μουσουλμανοποίησις τῆς Θράκης αὕτη ἐκφαίνεται καὶ ἐκ τῶν τοπωνυμίων τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τῶν κομῶν, ἀγρῶν, ρυακίων, χειμᾶρων, δασῶν, λόφων, βουνῶν, πλατειῶν, φρεάτων, κρηνῶν καὶ ἄλλων ἦσαν Τουρκικά, παραμείναντα μέχρις ἔσχατων. Ἐν τῇ βορείῳ λ. χ. Θράκῃ ὁ ἱερεὺς Κ. Οἰκονόμος, ὅστις συνέλεξε τὴν ὕλην τῆς συγγραφῆς του περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως φθίνοντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος καὶ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου, τὰς πλείστας τῶν κομῶν τουρκικὰς τε καὶ συμμεικτοὺς ἐκ Βουλγάρων καὶ Τούρκων ὀνομάζει τουρκιστί ⁶, ὁ Jirecek λέγει ὅτι ἐκ τῶν 52 κομῶν τῆς ἐπαρχίας Τσιρπᾶν (ἀρχαίας Πίξου) μόνον δύο δὲν ἔφερον Τουρκικὰ ὀνόματα, ἐκ δὲ τῶν 48 τῆς περιφερείας Τυρνόβου—Σεϊμὲν (ἀρχαίας Ἀρξου) τῆς κεντρικῆς Θράκης τρεῖς ⁷. Ἡ αὕτη ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Τόνζου πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου διεσώθησαν ἀθροοὶ Θρακοέλληνες. Ἐκ τῶν περὶ τὸ Καβακλή 30 κομῶν πλὴν 4 ἑλληνωνύμων αἱ λοιπαὶ ἦσαν τουρκώνυμοι ⁸. Τὰ Σλαυοβουλγαρικὰ ὀνόματα περιωρίζοντο εἰς τὸν Αἶμον καὶ τὴν Ροδόπην, ὅπου ἦσαν καὶ τινα Ἑλληνικά.

Ὅτε οἱ Τούρκοι ἤρξαντο σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττούμενοι μὴ προσερχομένων πλέον νέων ἐποίκων ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δημιουργομένων κενῶν εἴτε ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων στρατειῶν εἴτε ἐκ τῶν συχνῶν ἐπιδημιῶν (πανώλους καὶ χολέρας), παυσαμένων ἅμα καὶ τῶν ἀθρόων ἐξωμοσιῶν, τὰ πλεῖστα τῶν κενῶν ἴδιὰ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἤρξαντο πληρούμενα ὑπὸ Χριστιανῶν. Οἱ χριστιανοί, οἵτε Βούλγαροι καὶ οἱ Ἕλληνες, παγιοθεΐσης τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ βίου τῶν ραγιαδων καταστάντος ἀνεκτοτέρου, ἤρξαντο ἀκινδύνως μετακινούμενοι ἀνὰ ὄλην τὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ Βούλγαροι κατερχόμενοι ἀπὸ τῶν ὀρέων, ὅπου ἦσαν πυκνοί, συνῶκον ἢ μετὰ τῶν Μωαμεθανῶν ἢ μετὰ τῶν περιωθθέντων ἐν τοῖς Θρακικοῖς πεδίοις Χριστιανῶν, ὁμοφύλων των ἢ Ἑλλήνων ⁹ ἢ ἀπετέ-

6) Κ. Οἰκονόμος, ἔγχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλ)πόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1819.

7) Jirecek Κ. Das Fürstertum Bulgariens, σελ. 48.

8) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται, Θρακικά, τόμ. ΙΓ' (1940), σελ. 47.

9) Μεθ' ὄλην τὴν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ἄνω Ἐβρου ἐπικράτησιν τῶν Βουλγάρων ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ καὶ ἱκανοὶ Θρακοέλληνες. Ὁ Κυρίεσχιτς Σλαῦος ὁμολογεῖ ὅτι κατὰ τὴν διαδρομὴν του ἀπὸ τοῦ Βέτρην (Τραιανείων πυλῶν) ἐπὶ τοῦ Αἶμου μέχρι τοῦ Μουσταφᾶ—πασσᾶ παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει τῷ 1530 ἔζων παρὰ τῇ ὁδῷ πράγματι Σλαῦοι ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἀγνοοῦντες τὴν Σλαυ-

λουν νέους συνοικισμούς, ἐν οἷς συγκατάκειν καὶ τινες τῶν περιοίκων Μουσουλμάνων μὴ ἐπιτρεπομένων ἀμειγῶν Χριστιανικῶν συνοικισμῶν. Οὕτω ἤρξαντο ἐπικρατοῦντες ἐν αὐτοῖς καὶ κατὰ μικρὸν προεξετείνοντο καὶ πρὸς νότον ἀφομοιοῦντες μὲν τοὺς ὑπολειπομένους Θρακοέλληνας, ὅπου ἐπλειονοψήφουν, ἀφομοιοῦμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Θρακοελλήνων, ὅπου ἐμειονοψήφουν. Διότι τότε διάκρισις Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων δὲν ὑφίστατο ὑπὸ τὴν δουλείαν, ὑπολαμβανομένων τῶν Βουλγάρων ὡς ὁμογενῶν—Ρωμαίων, ἅτε ὡς ὁμοδόξων διατελούντων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς προνομιούχου μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας¹⁰ καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπιγαμιῶν εὐλογουμένων ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἑλληνικῶν ρουφετίων (συντεχνιῶν), ὧν μέλη τακτικά ἦσαν καὶ Βούλγαροι μὴ ἐξηλληνισμένοι ἐκ παρακειμένων Βουλγαρικῶν κωμῶν ἐγκαθιστάμενοι, ἐνῶ τὰ καταστατικά τῶν ρουφετίων ἀπέκλειον ρητῶς τοὺς *ετερογενεῖς*. Οὕτω λ.χ. ἐν τῷ γ' ἀρθρῷ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1804 καταστατικοῦ τοῦ ρουφετίου τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀμπατζήδων, οὗτινος τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν μελῶν ἦσαν Βούλγαροι ἐξηλληνισμένοι ἢ μὴ δορίζεται: «*Ἐτερογενῆς δέ, ἧτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαῖστωρ νὰ μὴ γίνηται ποτε*»¹¹.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Θρακοέλληνες ἐνισχύθησαν διὰ τῆς παρ' αὐτοῖς ἐγκαταστάσεως ἐν τε ταῖς πόλεσι καὶ τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ πολλῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν ἀπὸ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐλληνιζόντων Κουτσοβλάχων ἐκ τῆς Πίνδου. ἐν δὲ τῇ πρωτευούσῃ καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐλληνιζόντων ὀρθοδόξων. Ὡσαύτως ἐκ τῆς Ἀσίας ἐγκατέστησαν εἰς πόλεις Ἀρμένιοι ἔμποροι καὶ βιοτέχναι καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑπολειφθέντες καὶ φθίνοντες Ἰουδαῖοι ἀνεξωγογήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν ἐνιαχοῦ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος διὰ μεταναστῶν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἰσπανίας. Τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Κυρτζαλήδων φθίνοντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, οἷτινες ἀνενόχλητοι ἐπὶ δύο σχεδὸν δεκαετηρίδας (1789—1807) ἐληίζοντο τὴν Θράκην καὶ ἄλλας τῆς αὐτοκρατορίας χώρας καὶ ἐπυρπόλησαν πολλὰς κώμας καὶ κωμοπόλεις, ἠνάγκασε πολλοὺς τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς

κῆν. *Itinerarium* τοῦ αὐτοῦ κατὰ μετάφρασιν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ὑπὸ Jirecek, *Periodit, Spissanie*, τόμ. III (1882), σελ. 90.

10) *Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου*, Βούλγαροι ἢ Ἑλληνες ἦσαν οἱ Καρῶνται κτλ. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. § 10.

11) *Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου*, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ 19ου αἰῶνος, *Θρακικά*, τόμ. Β' (1929), σελ. 329 § 2 ἐνθα παρατίθεται τὸ καταστατικὸν ὄλον. *Τοῦ αὐτοῦ*, τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσαφίου τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ κτλ. Θεσσαυροῦ τόμ. Γ' (1936), σελ. 173 § 11 καὶ ἐξῆς ἐνθα γίνεται μακρὸς λόγος περὶ τῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐπιγαμιῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων συγγενειῶν, ὡς ὁμοδόξων καὶ ὁμογενῶν καὶ τῆς ἀφομοιώσεως αὐτῶν.

βορείου νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν νότιον καὶ ἀνατολικὴν Θράκην, ὅπου ἐνιαχοῦ συνήκισαν μικρὰς κώμας¹², ὧν αἱ πλείονες πρότερον ἦσαν Ἑλληνικαί, ἂν κρίνη τις ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν των τοπωνυμίων, τῶν Θρακοελλήνων κατοίκων των ἐξαφανισθέντων ἢ τῶν λειψάνων των ἀφομοιωθέντων ὑπὸ τῶν ἐποικησάντων Βουλγάρων. Οὕτω λ. χ. αἱ ἐπὶ τοῦ μικροῦ Αἴμου (Στράντζης) μικραὶ Βουλγαρικαὶ μέχρις ἐσχάτων κῶμαι Πινακᾶ, Ἑρακλείτσα, Κουρόπλο, Κορφοκολύμβες, Νιάδα, Λιμάνι, Βαρθάρα, Πετρινάκι, Ἀμπελίτσι, Γραμματικό, Πάσπαλα, Παλαιοεκκλησιά, Σκοτεινά, Λάφι, Ἑλληνα, Ἀσπρο, Μεγάλο Λόγγο, Μαγκαβίτ, Τσακνοχώρι, Καμῆλες, Καλύβες, Κόλυμπος, ἔφερον Ἑλληνικὰ ὀνόματα¹³. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1829 τὰ ἀποχωρήσαντα ἐκ Θράκης Ρωσικὰ στρατεύματα συμπαρέσυσαν μεθ' ἑαυτῶν εἰς Ρουμανίαν καὶ Βησσαραβίαν μυριάδας τινὰς προσφύγων, Βουλγάρων μὲν ἐκ τῆς περιφερείας Σελύμνου, Ἑλλήνων δὲ ἀπὸ τοῦ μικροῦ Αἴμου καὶ τῶν παρεξειροποντίων παραλίων.

Ἀπὸ τῆς τετάρτης-πέμπτης δεκαετηρίδος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἀρξαμένης τῆς ἐθνικῆς τῶν Βουλγάρων ἀνανήψεως, τῆς καλουμένης ὑπ' αὐτῶν ἀναγεννήσεως, ἤρξατο ὁ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς των ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου χειραφετήσεως ἀγὼν, ὅστις ἐπιτηδείως διεξαχθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν πανσλαβιστῶν ὑποστηρικθεὶς ἐπήνεγκε τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν ὡς ἰδίου ἔθνους ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν Βουλγάρου ποιμενάρχου (ἐξάρχου) διὰ σουλτανικοῦ φερμανίου τοῦ 1870. Ὁ ἀγὼν οὗτος, ὅστις ἐξετραχύνθη, στραφεὶς κατὰ τε τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης¹⁴ καὶ κατὰ παντὸς ἐν γένει ὅ,τι Ἑλληνικόν, ἐδημιούργησεν ἀδιάλλακτα μίση καὶ ἔχθραν μεταξὺ τῶν τέως συζώντων ὡς ἀδελφῶν πολλαχοῦ¹⁵ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, προσπαθούντων τῶν μὲν νὰ διατηρήσωσι τὴν πάτριόν των γλῶσσαν καὶ τὰ εὐαγγῆ των ἰδρύματα, τὰ ἀπ' αἰῶνων κληροδοτηθέντα αὐτοῖς, τῶν δὲ νὰ ἐπιβάλωσι τὴν ἰδίαν καὶ νὰ καταλάβωσιν αὐτά.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ, ὅπου ἐπλειονοψήφουν οἱ Βούλγαροι¹⁶, ἀπέβη πρὸς βλάβην τῶν Θρακοελλήνων, περιορισθέν-

12) Ἴδε, Σ. Σόπωφ, ἡ ἐθνικότης καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων, ἐφημ. *Φιλιππούπολις*, ἔτ. 1889, 23 Μαρτίου καὶ ἐξῆς.

13) *Μελισσηνοῦ Χριστοδοῦλου*, ἱστοριογραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Σαράντα Ἑκκλησιῶν, ἔτ. 1881, σελ. 14 καὶ ἐξῆς.

14) Τότε κατηργήθη ἡ ἐν τοῖς σχολείοις Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν ταῖς Βουλγαρικαῖς πόλεσι καὶ κωμοπόλεσιν, ὡς ἐν Σαμοκοβίῳ, Καρλόβῳ, Κοπριφιστίτση, Καλοφέρῳ, Σόποτι, Στάρα-Ζαγόρα, Διαμπόλει, Κότελ κτλ. δι' ἧς ἐξεπαιδεύοντο οἱ γλιχόμενοι κοινωνικῆς μορφώσεως Βούλγαροι.

15) Ἴδε *Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου*, Κώδιξ Νικηφόρου Φιλιππουπόλεως, Θρακικά, τόμ. ΙΣΤ' (1941), σελ. 53 καὶ ἐξῆς, σημείωσις.

16) Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπαρχίᾳ τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ἐκτεινομένης

των ἰδία εἰς τὰς πόλεις ἰδρυθεισῶν δὲ χάριν τῆς πλειονοψηφίας τριῶν Βουλγαρικῶν μητροπόλεων οἱ ὑπαχθέντες εἰς αὐτοὺς Θρακοῦ Ἕλληνας καὶ Ἕλληνας ἐν γένει ἠναγκάσθησαν ἢ ν' ἀπέλθωσιν ἢ παραμείναντες νὰ ἐκβουλαρισθῶσι¹⁷. Καθ' ὃν χρόνον ὅμως ἐφθινεν ὁ ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμὸς ἠϋξάνετο ὀπωσοῦν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Ἑβρου, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν τοῖς περιχώροις αὐτῆς, τῶν παραλίῳν παραμεινάντων Ἑλληνικῶν : «Τὸ μεγαλύτερον πλάτος τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐδάφους ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ εἶναι τὸ ἀπὸ Χάφσας (παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει) μέχρι Κωνσταντινουπόλεως»¹⁸. καὶ «Ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἀπὸ τῶν Λαοδανελλίων μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου εὐρίσκεται τις πανταχοῦ ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους»¹⁹.

§ 6. Ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας μέχρι τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877—78 ἐθνολογικὴ τῆς Θράκης κατάστασις δὲν εἶναι δυνατὸν ἀκριβῶς νὰ καθορισθῇ ἔλλειπουσῶν τελείων κατ' ἔθνος στατιστικῶν. Αἱ ἀπὸ τοῦ 1859 ἀρξάμεναι νὰ ἐκδίδωνται ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως τῶν βιλαετιῶν τῆς αὐτοκρατορίας (νομαρχιῶν τοπαρχιῶν) ἐπετηρίδες (Salname) δὲν ἐρείδονται εἰς ἀκριβεῖς καὶ ἐπιστημονικὰς στατιστικάς. Συνετάσσοντο κυρίως ἐπὶ τῶν παρεχομένων ὑπὸ τῶν κατὰ συνοικίας καὶ κόμας εἰσπρακτόρων τῶν φόρων (μουκτάρηδων) δηλώσεων, αἵτινες πόρρω ἀπέχουσι τῆς ἀληθείας, διότι ἐξηροτῶντο ἐκ τῆς αὐθαιρέτου δηλώσεως τῶν δηλούντων, ἀναλόγως τῶν συμφερόντων τῶν συνοικιῶν καὶ τῶν κοινοτήτων των. Ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ὅμως εἰδήσεων τῶν γεωγράφων καὶ τῶν περιηγητῶν, τῶν συνταχθέντων ἐκάστοτε ἐθνολογικῶν διὰ χρωμάτων χαρτῶν, εἰ καὶ ἐν τούτοις αἱ κατὰ τύπους ἐθνικαὶ μειονοψηφία δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ χρώματι τῶν πλειονοψη-

ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι Ροδόπης καὶ ἀπὸ τῶν Τραϊανείων πυλῶν μέχρι σχεδὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως (Χασκόβου) ἐξαιρουμένων τῶν κατοίκων τῆς Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου καὶ τινων κωμῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ ἐνίων ἐν Βουλγαρικαῖς πόλεσι πάντες οἱ λοιποὶ ἦσαν Βούλγαροί, ἂν κρῖνη τις ἐκ τῆς βουλγαρωνυμίας των τῆς ἀπαντώσης ἐν διαφόροις τῆς μητροπόλεως πράξεσι τῶν ἐτῶν 1850—1851. (Ἴδε κωδιξ Νικηφόρου ἐνθ. ἀνωτ., τόμ. ΙΒ', ΙΡ', ΙΕ') καὶ ἐκ τῆς βουλγαρολογισίας των (Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ. ἀνωτ. περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη 1819, σελ. 32).

17) Ἐν Κοπριφτίσῃ λείψανον τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων Ἑπειρωτῶν (Ἀρβανιτῶν) εἶναι ἡ καὶ νῦν καλουμένη συνοικία Ἀρναοῦτ-μαχαλᾶ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἐν αὐτῇ δὲν κατόκησαν Μωαμεθανοὶ (Ἀλβανοί). Ἐν Σελύμνῳ δύο συνοικίαι ἔφερον μέχρις ἐσχάτων τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα Νεοχώρι καὶ Κριτοχώρι ἐπιγραφῇ δὲ τις ἐπὶ γεφύρας «1849 δι' ἐξόδων τῶν Νεοχωριτῶν» δηλοῖ τὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι τῶν μέσων τοῦ αἰῶνος. — Αὐτὰ τὰ περὶ τῶν Πύργων νῦν Βουλγαρικὰ χωρία συνφικίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1840 καὶ ἐξῆς ὑπὸ Βουλγάρων προερχομένων ἀπὸ Ζαγοράς καὶ Τσιρπᾶν (*Jirecek-Arghyrow*, ὀδοιπορικόν, σελ. 783), γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὰ παράλια ἀνέκαθεν ἔκοῦντο ὑπὸ Ἑλλήνων.

18) *Lejan G.*, Ethnographie de la Turquie d'Europe, ἔτ. 1861, μετὰ χάριτος.

19) *Reclus*, Nouvelle Geographie universelle, ἔτ. 1876, τόμ. 1, σελ. 161.

φιῶν καὶ ἐκ τῶν ἐκάστοτε σχολικῶν ἐκθέσεων τῶν μητροπολιτῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος καὶ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἀπὸ τοῦ 1870 περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτῶντων μαθητῶν (ὑπολογιζομένων συνήθως ὀκτὼ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν ὅλων κατοίκων) καὶ τῶν ἀρχείων τῶν προξενείων, ἐμφαίνεται ὅτι ἐν μὲν τῇ βορείῳ Θράκῃ ἐπεκράτει τὸ *Βουλγαρικὸν* στοιχεῖον, μεθ' ὃ ἤρχετο τὸ *Τουρκικὸν* καὶ τρίτον τὸ Ἑλληνικόν, ἐν δὲ τῇ νοτιανατολικῇ Θράκῃ τ. ἔ. ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Ἐβρου μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τοῦ Δέλτα τῶν ἀρχαίων) ἐπεκράτει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, μεθ' ὃ ἤρχετο τὸ *Τουρκικὸν* καὶ τρίτον τὸ *Βουλγαρικόν*, λίαν ἀραιὸν καὶ εὐάριθμον, οἰκοῦν ἐν μικραῖς κώμαις ἀπὸ 70 μέχρι 100 οἰκιῶν, ἐν δὲ τῇ νοτιοδυτικῇ Θράκῃ, τ. ἔ. τῇ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἐβρου μέχρι τοῦ Νέστου, ἐπεκράτει τὸ *Τουρκικὸν* στοιχεῖον, μεθ' ὃ ἤρχετο τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τελευταῖον τὸ *Βουλγαρικόν* μὴ φθάνον μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου. Τὰ λοιπὰ ἐθνικὰ στοιχεῖα—Ἀρμένιοι, Ἰουδαῖοι, Ἀθίγγανοι—ἦσαν λίαν εὐάριθμα. Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοὺς Τούρκους ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες καὶ μετ' αὐτοὺς τὰ διάφορα ἔθνη, Ἀρμένιοι, Ἰουδαῖοι, Εὐρωπαῖοι¹.

Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον διχοτομηθείσης τῆς Θράκης διὰ τῆς Βερολινίου τοῦ 1878 συνθήκης ἡ μὲν βόρειος Θράκη, τ. ἔ. ἡ αὐτόνομος ἀνατολικὴ Ρωμυλία (Roumelie orientale-Ost Rumelien), ἦτις τῷ 1885 διὰ ἀναιμάκτου πραξικοπήματος καὶ ἐξ ἀδρανεῖας τῆς ἐπικυριάρχου Τουρκίας ἠνώθη μετὰ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας, ἤρξατο ταχέως ἐκβουλγαριζομένη, τῶν μὲν ὑπολειφθέντων ἐν αὐτῇ Τούρκων μετὰ τὴν φυγὴν τῶν πλείστων εἰς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων μεταναστευόντων ἀθρόων εἰς τὴν Τουρκίαν, ἅτε μὴ ἀνεχομένων τὴν κυριαρχίαν τῶν τέως δούλων των, τῶν δὲ Ἑλλήνων σταθερῶς φθινόντων. Κατ' ἐπισήμους στατιστικὰς εἶχεν ἐπὶ ἐπιφανείας 35.901 □ χιλιομέτρων τῷ 1880 κατοίκους 815.951, ἦτοι Βουλγάρους 573.560, Τούρκους 174.700, Ἕλληνας 42.659, Ἀθιγγάνους 19.549, Ἑβραίους 4177, Ἀρμενίους 1306. Τῷ 1885 εἶχεν 982.997 κατοίκους, ἦτοι Βουλγάρους 681.734, Τούρκους 200.318, Ἕλληνας 53.028, Ἀθιγγάνους 27.190, Ἑβραίους 6982, Ἀρμενίους 1817, Ἰταλοὺς 210, Γερμανοὺς 159, Ρώσους 148, Γάλλους 102 καὶ διαφόρους 2375². Τῷ 1893 μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς χώρας μετὰ τῆς ἡγεμονίας

§ 6. 1) Ἴδε παρὰ *Rizow*, *Les Bulgares dans leurs frontières historiques, ethnographiques et politiques*, Berlin, ἔτ. 1917 τοὺς προσηρητημένους χάρτες τῶν: *Ami Boué*, σελ. 26. *Lejan*, σελ. 32. *Mieckensie-Ivry*, σελ. 38. *Fliste-Reclus*, σελ. 42. *Kiepert*, σελ. 44 καὶ *Synvet*, σελ. 46.

2) *Jirecek-Arghyrozo*, Ὀδοιπορικὸν κτλ. σελ. XII.—Ἡ ἐθνικότης κατὰ τὴν στατιστικὴν ἐστηρίχθη εἰς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

ἐπὶ πληθυσμῷ ἑνὸς περίπου ἑκατομμυρίου τὰ 81 ἑκατοστά ἦσαν Βούλγαροι, τὰ 11 Τοῦρκοι, τὰ 5 Ἑλληνες καὶ τὰ ὑπόλοιπα 3 Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι, Ἀθίγγανοι καὶ ἄλλοι³, τῶν Παυλικιάνων ὡς βουλγαροφώνων συμπεριλαμβανομένων ἐν τοῖς Βουλγάροις. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἀριθμὸς εἶναι ἐξωγκωμένος, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οἱ βουλγαρόφωνοι μουσουλᾶνοι Πόμακοι συμπεριελήφθησαν καὶ αὐτοὶ ἐν τοῖς Βουλγάροις, πρὸς ζημίαν τῶν ἑτέρων τὴν χώραν οἰκούντων φυλετικῶν στοιχείων.

Οἱ Ἑλληνες λ. χ. οἱ ἀναμφισβήτητοι (ἑλληνόγλωσσοι) μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν οἰκείων των μητροπόλεων ἀπετέλουν ὑπὲρ τὰ 10 ἑκατοστά τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ὅπερ ἐπιστώθη βραδύτερον ὑπὸ τε τοῦ ἀθροῦς αὐτῶν ἐκπατρισμοῦ μετὰ τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ κατάλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων (1906) καὶ ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν συνθήκην Νειγὺ-Αὐζάννης ἀνταλλαγῆς καὶ τῶν μετ' αὐτὴν ἀπομεινάντων ἐν Βουλγαρίᾳ. Κατὰ τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἔκθεσιν εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ἐν Γενεύῃ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1926⁴ αἱ ὑποβληθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1928 εἰς τὴν πρὸς ἔκουσίαν μετανάστευσιν ὄρισμένην

3) Meyers Gross. Konversations-Lexicon, 6η ἐκδ. 1906, τόμ. XV, σελ. 339 Ost Rumelien.

4) Ἐφημ. Πολιτεία Ἀθηνῶν, 7 Σεπτεμβρίου 1926, σελ. 1.—Ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος (1878—1886) οἱ γνήσιοι Ἑλληνες (ἑλληνόγλωσσοι) καὶ οἱ ἑλληνίζοντες Βούλγαροι (Βουλγαρόγλωσσοι), οἱ παραμειναντες πατριαρχικοὶ (γραικομανεῖς κατὰ τοὺς Βουλγάρους) μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα (1872), ἐπομένως εἰς Ἑλληνικὰς ἐκκλησίας ἐκκλησιαζόμενοι καὶ τὰ τέκνα των εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα πολλοὶ ἐκπαιδευόντες ὑπερέβαινον τὰς 150 χιλιάδας. Τῶν πατριαρχικῶν τούτων Βουλγαρογλώσσων οἱ πολλοὶ ἦσαν ἐν Ἀγγιᾷ καὶ ταῖς παρευξινιοποντιαῖς κόμαις, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀετοῦ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χασκόβου καὶ ἐν Χασκόβῳ, ἐν Φιλίππουπόλει, ἐν Τατάρ-Παζαρτζίκ, ἐν Περιστερᾷ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Στενιμάχου. Ταῦτα, ὡς φαίνεται, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ D. Hogarth (ἐν τῷ βιβλίῳ του The Nearer East, London, 1902, σελ. 154 καὶ ἐξῆς) ὑπολογίζει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καίπερ σταθερῶς φθίνον ὅτι ἀντεπροσώπευε πλέον τῶν 20 ο]ο ἑκατοστῶν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς αὐτονομίου ἐπαρχίας καὶ δὴ κυρίως οἰκοῦν ἐν ταῖς πόλεσι. Πάντες οὗτοι οἱ Βουλγαρόγλωσσοι ἰδίως μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας (1885) προσχώρησαν ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐξ ὕλικῶν συμφερόντων εἰς τὴν ἑξαρχίαν καὶ τὸν Βουλγαρισμόν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ ἐν Χασκόβῳ πατριαρχικὸς ἱερεὺς Σάββας, παραμεινας τοιοῦτος καὶ μετὰ τὸ σχίσμα, πατὴρ τοῦ στρατηγοῦ Μ. Σαββῶφ, τοῦ πολυτάκτου διατελέσαντος ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἀρχιστρατήγου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ὡσαύτως πατριαρχικὴ ἦτο καὶ ἡ αὐτόθι οἰκογένεια τοῦ στρατηγοῦ Βαλαβάνωφ, ὅστις καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐθήτευσε καὶ ἐλάλει ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν, ἔγνε δὲ καὶ Ἑλληνίδα. τὴν εὐειδεστάτην Ζωὴν Ζαφειριάδου μεγαλεμπόρου Φιλίππουπολίτου καὶ Ἑλλήνος ὑπηκόου, τελειόφοιτον τῶν Ζαφειρίων διδασκαλείων. Καὶ ἐν γένει πλείστοι ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ καὶ διοικητικοὶ ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάλληλοι ἦσαν τέκνα πατριαρχικῶν ἑλληνιζόντων Βουλγάρων λαλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν.

μεικτὴν ἐπιτροπεΐαν δηλώσεις μεταναστεύσεων ὑφ' Ἑλλήνων ζώντων ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνῆλθον εἰς 48.742 ἀπέναντι 76.903 Βουλγάρων τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἀθρόαν ἀπὸ τοῦ 1906 διασπορὴν ἐκ Βουλγαρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐπίσημον Βουλγαρικὴν στατιστικὴν τοῦ 1920 Ἕλληνες ἠριθμοῦντο μόνον 42.074, ἧτοι ἐλάττους κατὰ 6.500 τῶν δηλωσάντων μετὰ τρία ἔτη μετανάστευσιν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μετανάστευσιν ἀπέμεινον ἱκαναὶ χιλιάδες πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν.

Πλὴν τῶν εἰς διαφόρους Βουλγαρικὰς πόλεις, κομποπόλεις καὶ σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας διεσπαρμένων ἐμπόρων, παντοπωλῶν, καπήλων, ἀροτοποιῶν καὶ ξενοδόχων, οἱ Ἕλληνες συμπαγῶς σχεδὸν ὄκουν εἰς τρία κέντρα: α') παρὰ τῷ Εὐξείνῳ, ὅπου καθαρῶς Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν ἡ Μεσημβρία καὶ ἡ Σφῆζόπολις καὶ ἐπίμεικτοι ἡ Ἀγχιάλος, ὁ Πύργος καὶ ἡ Βάρνα καὶ περὶ αὐτὰς κώμαι τινες· β') ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ἄνω Ἐβρου, δηλ. ἐν Φιλιππουπόλει, Στενιμάχῳ, Παζαρτζικίῳ καὶ ταῖς πέριξ κώμαις· καὶ γ') ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ κάτω Τόνζου ἐν τῇ περιφερείᾳ Καβακλή⁵. Οὗτοι ἦσαν ἔμποροι, βιομήχανοι, βιοτέχναι, γεωργοὶ καὶ ἀλιεῖς, εἶχον πέντε μητροπόλεις, Ὀδησοῦ, Ἀγχιάλου, Μεσημβρίας, Σφῆζόπολεως καὶ Φιλιππουπόλεως μετὰ τῶν καλῶς διοργανωμένων καὶ λειτουργούντων σχολείων των καὶ ἀνήρχοντο εἰς ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας. Ὁ τῆς γεωγραφίας καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Σοφίας Ischirkow ὁμολογεῖ ὅτι οἱ ἐν τῇ παραλία Ἕλληνες ἔζων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς κέντροις ἀπὸ τῶν μέσων αἰῶνων διατηρηθέντες μέχρι τοῦ 1910 διὰ τοῦ ἐξελθιμοῦ τῶν Βουλγάρων (:), ὁπόθεν ἠλατιοῦντο ἀλματωδῶς. Κατὰ τὴν στατιστικὴν δὲ τοῦ 1905 (ἐν ἔτος πρὸ τοῦ μεγάλου ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνθελληνικοῦ κινήματος) ἐδηλώθησαν 63.483, ὡς ἔχοντες δὲ μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν 69.820, ἧτοι 1.73 % τοῦ ὅλου τῆς Βουλγαρίας πληθυσμοῦ. Ἦσαν ὀρθόδοξοι καὶ ἐγγράμματοι ἕξ αὐτῶν 33.34 %, πλείονες ἐν ἀναλογίᾳ τῶν Βουλγάρων⁶.

Ἡ δὲ νότιος Θράκη, τ. ἔ. ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ, ἦτις παραμεί-

ὅ) *K. Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. § § 1—2.

6) *Ischirkow*, Bulgaria, ἔτ. 1910, Σοφία σελ. 142. Ἐκ τῆς παρατιθεμένης διαφοράς Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνογλῶσσων ἀνερχομένης εἰς 6.500 καταφαίνεται ἡ ἀναγκραία τῶν ἐπισήμων Βουλγαρικῶν στατιστικῶν προκειμένου περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν τοσοῦτοι, καίπερ δαλώσαντες μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν κατ' ἀνάγκην, ὡς μὴ γινώσκοντες τὴν Βουλγαρικὴν, δηλοῦσι Βουλγαρικὸν ἐθνισμὸν ἐκ φόβου ἢ ἐκ πίεσεως ἢ ἐκ συμφέροντος, ἀράγε πόσοι ἄλλοι ἐδήλωσαν Βουλγαρικὴν ἐθνότητα καὶ γλῶσσαν; Ἀναμφιβόλως ὁ κ. καθηγητὴς ἐν συνειδήσει δὲν θὰ ὑπέθεσεν ὅτι οἱ ἔχοντες μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλ' ἀνήκον εἰς ἄλλο τι ἔθνος, πιθανῶς οἰκοῦν ἐν ἄλλῳ πλανήτῃ.

νασα εἰς τὴν Τουρκίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θράκη* ἀπετέλεσε τὴν νομαρχίαν (Βιλαέτιον) τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς ἐπαρχίας τῆς Τσατάλτζης, δηλ. τῆς χερσονήσου αὐτῆς, καίπερ πληθυσνομένων τῶν Τούρκων διὰ τοῦ εἰς αὐτὴν ἀποικισμού τῶν ἀπὸ βορρᾶ μεταναστευόντων, ἐξηκολούθει ἔχουσα «τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς πολὺ σπουδαῖον»⁷. Τοῦτο πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου τοῦ 1912 κατὰ τε τῆς Τουρκίας, Βουλγαρικᾶς καὶ Ἑβρωπαϊκᾶς στατιστικᾶς ἤρχετο δεύτερον μετὰ τὸ Τουρκικὸν τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐρχομένου τρίτου, μεθ' ὅλην τὴν προώθησιν τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ τρίτου βασιλείου. Τοῦτο ὠμολόγησε καὶ ὁ τῆς Βουλγαρίας πρωθυπουργὸς τῷ 1905 στρατηγὸς Ράιτσο Πετρώφ⁸. Οὕτω ὑπολογιζομένου ὡς ἀνωτάτου ὁρίου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκικῆς Θράκης εἰς δύο ἑκατομμύρια καὶ διακοσίας χιλιάδας Μωαμεθανοὶ μὲν ἦσαν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον, Ἕλληνες περὶ τὰς ὀκτακοσίας χιλιάδας, ὧν περὶ τὰς τετρακοσίας ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως, Βούλγαροι περὶ τὰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας, ἰδίως ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἑβρωπαῖοι⁹.

Κατὰ τὸν Στ. Ψάλτην Ἕλληνες ἦσαν ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ σαντζακίῳ τῆς Τσατάλτζης, δηλ. τῇ χερσονήσῳ τῆς (τῷ Δέλτα) μετὰ τῶν Προϊγκιπωνήσων καὶ τῆς Ἀσιατικῆς τοῦ Βοσπόρου ἀκτῆς 436.975¹⁰, ἐν δὲ τῷ Βιλαετίῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως, περιλαμβάνοντι ἕξ σαντζακία (Ἀδριανουπόλεως, Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Γκιουμουλτζίνης, Καλλιπόλεως, Ραι-

7) *Diefenbach*, Völkerkunde Ost-Europa, ἔτ. 1880, τόμ. I, σελ. 181.

8) *Courier de Sophia*, ἔφημ. 19 Ἰουλίου 1905.—Ὅτε κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον οἱ Βούλγαροι προήλαυον εἰς τὴν Θράκην, ὁ τότε διάδοχος, νῦν δὲ βασιλεὺς Βόρις, παρακολουθῶν τὸν στρατὸν καὶ μὴ βλέπων Βουλγάρους ἐν τῇ χώρᾳ λέγεται ὅτι ἠρώτα τοὺς περὶ αὐτόν: ποῦ εἶναι λοιπὸν οἱ Βούλγαροι, τοὺς ὁποίους ἤλθομεν νὰ ἀπελευθερώσωμεν;—Βούλγαρος δὲ συνταγματάρχης κατὰ τὰς κακουχίας τοῦ στρατοῦ του ἐν τῇ πολέμῳ εἶπεν ἐν θυμῷ ὅτι, ἂν ζήσῃ καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Βουλγαρίαν, θὰ σφίξῃ αὐτούς, οἵτινες διεκήρυσσον καὶ ἔγραφον ὅτι ἡ Θράκη εἶναι Βουλγαρικὴ χώρα καὶ οἰκεῖται ὑπὸ Βουλγάρων, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὧν ὁ πόλεμος ἀνελήφθη καὶ διεξήχθη διὰ τσοσούτων θυσιῶν. Πανταχοῦ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι, Βούλγαροι οὐδαμοῦ.

9) Ἴδε: Στ. Ψάλτη, ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, Ἀθήναι, ἔτ. 1919 καὶ ἰδίᾳ σελ. 172, 254, 270.—Ἐκ τῶν ἐθνογραφικῶν τῆς Θράκης χαρτῶν ἴδε: *D. Hogarth*, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 172 καὶ 176.—*J. Gabrys*, Carte ethnographique de l'Europe, Lausanne, ἔτ. 1918.—*Al. Gross*, Races of the Eastern Europe, ἐν τῷ *Daily Telegraph*, ἀρ. 25.—*Γ. Σωτηριάδου*, An ethnological Map. Illustrating in the Balkan Peninsula and Asia Minor, ἔτ. 1918.—*Α. Μακκά*, L'Hellénisme de l'Asie Mineure, Paris, 1919.—*Νικηφόρου Μοσχοπόδλου*, La question de la Thrace.

10) Ψάλτη Σ. ἐνθα ἀνωτ. σελ. 94.

δεστοῦ καὶ Δεδεαγάτς) 416.800 ¹¹, ἤτοι ἐν ὅλῳ 853.000. Ἀφαιρουμένων ὅμως 50 000, δηλ. τῶν τῆς Ἀσιατικῆς τοῦ Βοσπόρου ἀκτῆς καὶ τῶν Πριγκιπονησῶν ὑπελείποντο 803.000, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνοντο 10.000 βουλγαροφύρωνοι πατριαρχικοὶ ἔχοντες Ἑλληνικὰ αἰσθήματα καὶ 3000 Τουρκόφρωνοι ὀρθόδοξοι. Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς γενομένης κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου (1912) μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ Πατριαρχείου περὶ τῆς ἐκπροσωπείας τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν ἐν τῇ βουλῇ συμφωνίας, καθ' ἣν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς μὲν Θράκης (Βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως καὶ σαντζακίου τῆς Τσατάλιτζης) παρεχωροῦντο 8 ἔδρα, τῆς δὲ Κωνσταντινουπόλεως 3 (μία ἔδρα εἰς 100.000 κατοίκους) ¹². Ἐκ τούτων δὲ οἱ Ἕλληνες ἔνεκα τῆς μετὰ τῶν Βουλγάρων συμπράξεώς των κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐναντίον τῶν Νεοτούρκων παρεχώρησαν μίαν ἔδραν εἰς αὐτοὺς ἐν Θράκῃ ἔνεκα τῆς τεραστίας μειονότητος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτῆς ἡ ἐπιτυχία ἦτο πολὺ ἀμφίβολος, δι' ἰδιαιτέρου ἄρθρου τοῦ πρωτοκόλλου τῆς συμφωνίας Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων καθορίζετο ὅτι, ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἐπιτύγγανεν ὁ Βούλγαρος βουλευτῆς, οἱ Ἕλληνες ὑπεχρεοῦντο νὰ προκαλέσωσι τὴν παραίτησιν τοῦ ἐνὸς τῶν Ἑλλήνων βουλευτῶν τῶν ἐκλεγέντων ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Σαράντα Ἐκκλησίαις καὶ νὰ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς Βουλγάρου βουλευτοῦ ¹³.

§ 7. Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι τοῦ 1912 καὶ 1913 καὶ ὁ διεθνῆς τοῦ 1914—1918 ἐπήνεγκον γενικὴν οὕτως εἶπειν ἀναστάτῳσιν τῶν ἐν τῇ Θράκῃ οἰκούντων. Κατὰ μὲν τοὺς πρώτους καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν τοῦ Βουκουρεστίου συνθήκην, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία προσέξτεται τὴν κυριαρχίαν της καὶ ἐπὶ τὴν νοτιοδυτικὴν Θράκην, πλεῖστοι Τούρκοι ἐκ τῆς βορείου, τῆς βουλγαροκρατουμένης, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, Βούλγαροι ἐκ τῆς ἀνατολικῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Ἕλληνες ἐκ τῆς νοτιοδυτικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ δὲ τὸν διεθνῆ πολλὰ δεινὰ ὑπέστη τὸ ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον διὰ τῶν ἐκτοπισμῶν, ἀγγαιῶν, ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς στερήσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Μετὰ τὸν διεθνῆ τριχοτομηθεΐσης τῆς Θράκης πολιτικῶς, διότι ἡ νοτιοδυτικὴ, πλὴν τῆς ὑπὸ τῶν Πομάκων οἰκουμένης νοτίας Ροδόπης, ἐπεδικάσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπηκολούθησαν αἱ περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἀλλοφύλων στοιχείων ἐξ ἐκάστης ἐπικρατείας συνθηκαὶ τοῦ Neilly τῆς 27 Νοεμβρίου τοῦ 1919 καὶ τῆς Λωζάννης τοῦ 1922 μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν πανωλεθρίαν.

Διὰ τῆς πρώτης τῶν συνθηκῶν ὀρισθείσης τῆς ἐκουσίας ἀνταλλαγῆς

11) Αὐτόθι, σελ. 172.

12) Βαμβακά, Ἐφημ. Ἐμπρός Ἀθηνῶν, 27 Νοεμβρ. 1918.

13) Vellay Charles, L'irridentisme Hellenique, ἔτ. 1912, σελ. 100.

τῶν Ἑλλήνων τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης πρὸς τοὺς Βουλγάρους τῆς νοτιοδυτικῆς, Ἑλληνικῆς πλέον, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, διὰ δὲ τῆς δευτέρας τῆς ἀναγκαστῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκικῆς Θράκης μεταναστεύσεως πλὴν τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀντισήκωμα τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Θράκῃ περὶ τὰς 100 χιλιάδας παραμεινάντων Τούρκων, ἐπὶ δικαίᾳ ἀποζημιώσει διὰ τὴν ἐγκαταλειπομένην κτηματικὴν περιουσίαν, οἱ μὲν ὑπολειφθέντες ἕως τότε Ἕλληνες ἐν τῇ Βουλγαρικῇ Θράκῃ.—ὄσοι ἠθέλησαν νὰ διασώσωσι τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν γλῶσσάν των,—μετενάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς νέας αὐτῆς χώρας, οἱ δὲ Βούλγαροι τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν βόρειον Θράκην καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Θράκην¹.

Μετὰ τὴν ἀναγκαστὴν ταύτην ἀπὸ τῶν προαιωνίων ἐστιῶν των μειοκρίσιον τῶν Θρακοελλήνων σήμερον ἢ διὰ τῶν συνθηκῶν τριχοτομηθεῖσα Θράκη παρουσιάζει *Βουλγαρικὴν μὲν φραιογνωμίαν* ἐν τῷ βορείῳ της μέρει, τ. ἔ. ἐν τῇ νοτίῳ λεγομένη Βουλγαρία (ἀνατολικῇ Ρωμυλία), ἐλαχίστων ὄντων ἐν αὐτῇ τῶν λοιπῶν φυλετικῶν στοιχείων, ἥτοι τῶν Τούρκων, Ἀρμενίων, Ἑβραίων, Ἀθιγγάνων, τῶν ἐναπομεινάντων Ἑλλήνων τῶν μὲν Βουλγάρων ὑπηκόων ἐκβουλγαρισθέντων, τῶν δὲ Ἑλλήνων ἀπελευνομένων ἀπὸ τοῦ 1939, *Τουρκικὴν* δὲ ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τ. ἔ. ἐν τῇ νομαρχίᾳ Ἀδριανουπόλεως διὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκαταστάσεως πολλῶν ἐκ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων μετοικησάντων Τούρκων ἀντὶ τῶν ἐκτοπισθέντων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐκδιωχθέντων Ἀρμενίων καὶ Βουλγάρων, ὑπαρχόντων ἐνιαχοῦ καὶ τινων Ἰουδαίων, καὶ *Ἑλληνικὴν* ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ μέρει διὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκαταστάσεως συμπαγῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐκ τῶν ἐγκαταλιπόντων τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν βόρειον Θράκην καὶ ἄλλα μέρη, τῶν ἐναπομεινάντων

§ 7. 1) Κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἐν Γενεύῃ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. de Renier προέδρου τῆς μεικτῆς ἐπιτροπείας τῆς ἐκουσίας Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς (1931) ἐκ μὲν τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας μετενάστευσαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν περὶ τὰς 100 χιλιάδας Βουλγάρων, ἐκ δὲ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰς 50 χιλιάδας Ἑλλήνων. Ἡ συνολικὴ ἀξία τῆς χορηγηθείσης ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς μεταναστεύσαντας διὰ τὰς ἐγκαταλειφθείσας κτηματικὰς των περιουσίας ἀνῆλθε κατὰ προσέγγισιν εἰς 33 ἑκατομμύρια δολλορίων. Τὰ διὰ τῆς ἐκουσίας ταύτης μεταναστεύσεως ἐπιτευχθέντα μεγάλης πολιτικῆς σημασίας ἀποτελέσματα ἦσαν: α) ἡ σταθερὰ καὶ ὀριστικὴ κατανομὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν ἐθνικῶν μειοψηγιῶν, βασιζομένη ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἀτόμων συμφώνως πρὸς τὰ ἐθνικά των αἰσθήματα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν δικαιωμάτων των καὶ β') ἡ ὑπ' ἐκατέρων των κρατῶν κτήσις μείζονος ὁμοιογενείας πληθυσμοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ παράγοντα μέλλοντα νὰ συμβάλῃ ἐν τῷ ἔξῃ πρὸς διατήρησιν τῆς ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ εἰρήνης. (Ἐφημ. Πρωτῶν Ἀθηνῶν. ἀριθ. 2204, 12 Φεβρουαρίου 1932).

ἐν αὐτῇ Τούρκων κατὰ τὰς συνθήκας ἀποτελούντων μειονοψηφίαν οὐχὶ ἀσήμενον.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ νέος τῆς ὅλης Θράκης ἔθνογραφικὸς χάρις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χωραχθῇ μετὰ δικαιοσύνης πρὸ τῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων καθόδου (Ἀπριλίου 1941) διὰ τῶν ἔθνικῶν χρωμάτων τῶν τριῶν ἔθνῶν, ἅτινα συμπαγῶς οἰκοῦσιν ἐν αὐτῇ τριχοτομημένη. Δηλαδή ἡ μὲν βόρειος Θράκη, τ. ἔ. ἡ νότιος Βουλγαρία, ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου νὰ χωροσθῇ διὰ τοῦ *Βουλγαρικοῦ χρώματος (πρασίνου)*, ἡ ἀνατολικὴ Θράκη, ἡ ἀριστεροθῆν τοῦ Ἐβρου μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτῆς, διότι οἱ Τούρκοι ἐν αὐτῇ ἐπλεόνασαν τῶν ἄλλων συλλήβδην φυλετικῶν στοιχείων, δηλ. Ἑλληνῶν, Ἀρμενίων, Ἰουδαίων, καὶ Εὐρωπαίων, διὰ τοῦ *Τουρκικοῦ χρώματος (ἐρυθροῦ)* καὶ ἡ νοτιοδυτικὴ Θράκη, δηλ. ἡ μεταξὺ τοῦ Ἐβρου καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ διὰ τοῦ *Ἑλληνικοῦ, (κυανοῦ)* τῶν ἐναπομεινάντων ἐν αὐτῇ Τούρκων ἀποτελούντων, ὡς προεροήθη, μειονοψηφίαν καὶ ὑποκειμένων ἀναμφιβόλως σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸν ἑξελληνισμὸν διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς πατρικῆς διοικήσεως καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνας συμπολίτας διηγεκοῦς ἀδελφικῆς ἐπικοινωνίας.

§ 8 Πρὸς μείζονα ἐν τέλει ἀποσαφήνισιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς νῦν Θράκης, τ. ἔ. τῆς Νοτιοδυτικῆς (δηλ. τῶν νομῶν Ἐβρου καὶ Ροδόπης) παρατιθέμεθα τὰ στατιστικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς τῆς 15—16 Μαΐου τοῦ 1928¹ κατανέμοντες τοὺς κατοίκους κατὰ τόπον γεννήσεως, κατὰ θρησκείαν, κατὰ γλῶσσαν, κατὰ θρησκείαν καὶ γλῶσσαν, καθ' ὕψηκότητα καὶ καθ' ἔθνικότητα.

α) *Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τόπον γεννήσεως*: Πληθυσμὸς 301.171 (ἄρρενες 153.954—θήλειαι 149.217). Τούτων γηγενεῖς 173.055 (ἄρρενες 86.939—θήλειαι 86.116), μετανάσται ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος 29.631 (ἄρρενες 17.191—θήλειαι 12.510), πρόσφυγες—ἀνταλλαγέντες καὶ μετανάσται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ 100.485 (ἄρρενες 49.894—θήλειαι 50.591). Σύνολον 303.171 ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος 6.204.684², ἦτοι 0.048 %.

β) *Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ θρησκείαν*: Ἀμφοτέρων τῶν φύλων Ὀρθόδοξοι 197.061—65%, Καθολικοὶ 325—0.11%, Διαμαρτυρόμενοι 189—0.06%, Μωσαμεθανοὶ 102.621—33.85%, Ἰουδαῖοι 2974—0.98%, Οὐδεμιᾶς 1. Σύνολον 303.171³.

γ) *Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ γλῶσσαν*: Ἑλληνικὴν 183.248—60,44%,—Ἀγγλικὴν 9—0%,—Ἀθιγγανικὴν 1485—0,47%,—Ἀλβανικὴν 207—0,07%,—Ἀρμενικὴν. 3244.—1,07%,—Βουλγαρικὴν 16.747—5,52%.

§ 8 1) Τεύχος IV ὑπουργείου ἔθνικῆς οἰκονομίας, τμήματος στατιστικῆς.

2) Αὐτόθι, Πίναξ 1, σελ. ζ.

3) Αὐτόθι, Πίναξ 1, σελ. κγ'.

— Ἰσπανικὴν 2954—0.98⁰/₀.— Ἰταλικὴν 59—0.02⁰/₀.— Κουτσοβλαχικὴν 73—0.03⁰/₀.— Μακεδονοσλαβικὴν 1061—0.35⁰/₀.— Ρωσικὴν 86—0.03⁰/₀.— Τουρκικὴν 93.793—30.94⁰/₀.— Λοιπὰς γλώσσας 255—0.08⁰/₀.— Σύνολον 303.171, ἐξ οὗ Ἑλληνόγλωσσοι 183.248 ἤτοι 60.44⁰/₀.— Ξενόγλωσσοι 119.923 ἤτοι 39.56⁰/₀⁴.

δ) Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ θρησκείαν καὶ γλῶσσαν: Ὁρθόδοξοι Ἑλληνικῆς 182.958—60.35⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Τουρκικῆς 9.14—3.01⁰/₀.— Μωαμεθανοὶ Τουρκικῆς 84.585—27.90⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Μακεδονοσλαβικῆς 1059—0.35⁰/₀.— Ἰουδαῖοι Ἰσπανικῆς 2882—0.95⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Ἀρμενικῆς 3099—1.02⁰/₀.— Καθολικοὶ Ἑλληνικῆς 121—0.04⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Κουτσοβλαχικῆς 68—0.02⁰/₀.— Μωαμεθανοὶ Ἀλβανικῆς 205—0.07⁰/₀.— Μωαμεθανοὶ Βουλγαρικῆς 16.740—5.52⁰/₀.— Ἰουδαῖοι Ἑλληνικῆς 76—0.03⁰/₀.— Διαμαρτυρούμενοι Ἑλληνικῆς 32—0.01⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Ἀθιγγανικῆς 590—0.19⁰/₀.— Ὁρθόδοξοι Ρωσικῆς 83—0.03⁰/₀.— Καθολικοὶ Ἰταλικῆς 56—0.02⁰/₀.— Μωαμεθανοὶ Ἑλληνικῆς 60—0.02⁰/₀.— Λοιποὶ 1433—0.47⁰/₀.— Σύνολον 303.171⁵.

ε) Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ἔθνη: Ἕλληνες 301.331.— Ξένοι ὑπῆκοι 1840, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι συνόλου ξένων ὑπηκόων 73.338 ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ 6.07⁰/₀ αὐτοῦ. Κατὰ κράτη: Τούρκοι 538—29.24⁰/₀.— Ἰταλοὶ 106—5.76⁰/₀.— Ἀλβανοὶ 140—7.61⁰/₀.— Ἀγγλοὶ 30—1.63⁰/₀.— Νοτιοσλαῦοι 296—16.09⁰/₀.— Ἀμερικανοὶ 42—2.28⁰/₀.— Ρῶσοι 90—4.89⁰/₀.— Γάλλοι 43—2.34⁰/₀.— Γερμανοὶ 16—0.87⁰/₀.— Βουλγαροὶ 443—24.08⁰/₀.— Ρουμῆνοι 12—0.65⁰/₀.— Λοιποὶ 84.4.56⁰/₀⁶.

ς) Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἔθνη: Ἕλληνες 192.585.— 63.52⁰/₀⁷.— Τούρκοι 101.325—33.42⁰/₀⁸.— Ἀλβανοὶ 207—0.07⁰/₀.— Ἀθιγγανοὶ 1435—0.47⁰/₀.— Ἀρμένιοι 3244—1.08⁰/₀.— Ἰουδαῖοι 2974—

4) Αὐτόθι, Πίναξ 11, σελ. κς'.

5) Αὐτόθι, Πίναξ 13, σελ. κθ'.

6) Αὐτόθι, Πίναξ 17, σελ. λδ'.

7) Εἰς τοὺς Ἕλληνας συμπεριελήφθησαν οἱ ὀρθόδοξοι καὶ μητρικὴν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔχοντες 183,248, οἱ ὀρθόδοξοι Τουρκόγλωσσοι Μικρασιάται ἀνταλλαγέντες, κεκτημένοι τελειὰν Ἑλληνικὴν συνείδησιν 9.124, οἱ Ἕλληνες καθολικοὶ 121 καὶ διαμαρτυρούμενοι 32, ἔχοντες μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν, πρὸς δὲ καὶ 60 ἑλληνόγλωσσοι Μωαμεθανοὶ—192,585 (63,52⁰/₀ τοῦ ὅλου ἐν Θράκῃ πληθυσμοῦ).

8) Εἰς τοὺς Τούρκους συμπεριελήφθησαν οἱ Τουρκόγλωσσοι Μωαμεθανοὶ 84.585 καὶ οἱ βουλγαρογλωσσοὶ 16.740, οἱ καλούμενοι Πόμακοι, ἀρνησὶθρησκοὶ χριστιανοὶ Σλαβοβουλγαροὶ καὶ Θρακοῦ Ἕλληνες (ἴδε ἀνωτέρω § 5), ἔχοντες Τουρκικὴν συνείδησιν καὶ ἐχθαιρόντες θανασίμως τοὺς ὀμογλώσσους τῶν Βουλγάρους,— 101,325 (33,42⁰/₀).

0.98%.—Κουτσόβλαχοι 68—0.02%.—Σλαβομακεδόνες⁹ 1061—0.35% —
Λοιποὶ 272—0.09%¹⁰.— 303.171.

Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι τῶν Ἀθιγγάνων οἱ 590 ὡς ὀρθόδο-
ξοὶ ἑλληνίζουσιν, ὡσαύτως ἅπαντες οἱ Ἀρμένιοι 3244, οἵτινες ἀπελαθέντες
τῆς γενετήρας τῶν κατέρυγον εἰς τὸ φιλόξενον τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος ὡς ἀπά-
τριδες καὶ κατέστησαν πατριδα τῶν τὴν Ἑλλάδα, ὡσαύτως οἱ ἀπὸ εἰῶν γη-
γενεῖς Ἰουδαῖοι 2974, ὧν ἱκανοὶ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν λαλοῦσι, πρὸς δὲ οἱ
ἑλληνίζοντες Κουτσόβλαχοι 68 καὶ οἱ ἑλληνίζοντες Σλαβομακεδόνες 1061,
ἧτοι ἐν ὄλῳ 7937, ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν ἑλληνιζόντων
ἀνέρχεται εἰς 200.522 ἀπέναντι ἀριθμοῦ Τούρκων καὶ τουρκιζόντων 102.170
ἧτοι Τούρκων γνησίων καὶ τουρκιζόντων βουλγαρογλώσσων Μωαμεθανῶν
101.325 καὶ 845 Μωαμεθανῶν Ἀθιγγάνων.

Ἐκ τῶν λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς ὑπολελογισμένων ἀνωτέρω τεκμηριου-
ται ὅτι ἐν τῇ δυτικῇ Θράκῃ δύο εἶναι τὰ ἐπικρατοῦντα φυλετικὰ στοιχεῖα,
τὸ πλειοψηφοῦν Ἑλληνικόν, ἀριθμοῦν 200.522 καὶ τὸ μειοψηφοῦν Τουρ-
κικόν, ἀριθμοῦν 102.170, παραμεῖναν κατὰ τὰς συνθήκας ἀπέναντι ἰσαριθ-
μῶν Ἑλλήνων παραμεῖνάντων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, τῶν λοιπῶν 479
ὄντων ἄλλοδαπῶν καὶ ἑτεροεθνῶν. Οὕτω οἱ μὲν Ἕλληνες ἀποτελοῦσι τὰ
66 23 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, οἱ δὲ Τούρκοι τὰ 33.70 %, ἧτοι τὸ ἥμιον
τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1940
δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἕνεκα τῶν ἀνωμάτων περιστάσεων, κατ' ἀνακοίνωσιν
ὁμως τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπὶ

9) Οἱ τὴν Σλαβομακεδονικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες ὑπελήφθησαν Σλαῦοι, ὡς
ἰσχυρίζονται οἱ Βούλγαροι, καίπερ Ἑλληνικὴν συνείδησιν ἔχοντες, διότι οὐ μόνον
ἐπὶ τουρκοκρατίας παρέμειναν πατριαρχικοὶ μὴ προσχωρήσαντες εἰς τὴν ἔξαρχίαν
τ. ἔ. εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἐθνότητα καὶ βραδύτερον ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἑλλη-
νισμοῦ κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς Μακεδονικῆς διοργανώσεως (Βουλγαρικοῦ Μακεδονικοῦ
κομιτάτου), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἄλλοφύλων πληθυσμῶν συν-
θήκῃν μετὰ τὸν διεθνῆ πόλεμον παρέμειναν ἐν Ἑλλάδι ὡς Ἕλληνες μὴ δηλώσαν-
τες ὡς τοιοῦτοι ἔφεσιν πρὸς ἀνταλλαγὴν.

10) Οἱ κεκτημένοι ξένην ὑπηκοότητα κατενημήθησαν εἰς ἄς ἀνήκουσιν ἐθνικό-
τητας. Οὕτω οἱ μὲν Τούρκοι συμπεριελήφθησαν εἰς τοὺς Τούρκους 538, οἱ Ἀλβα-
νοὶ εἰς τοὺς Ἀλβανούς 140, οἱ Νοτιοσλαῦοι 296, οἱ Ἀμερικανοὶ 42, οἱ Ρουμῆνοι
12—ἐν ὄλῳ 350 εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς καὶ πάντες σχεδὸν οἱ Βούλγαροι, διότι εἶναι
γνήσιοι Ἕλληνες μετανάσται κεκτημένοι τὴν ὑπηκοότητα τοῦ κράτους, ἐν ᾧ πρό-
τερον ἔζων, οἱ δὲ ἐκ Βουλγαρίας δὲν ἐκτίσαντο τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἀκόμη,
διότι δὲν συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν, ἄτε μὴ ἐγκαίρως δηλώσαντες τὴν
ἔφεσίν των καὶ ληξιάσης τῆς προθεσμίας μετενόστησαν. Τῶν ὑπολειπομένων 369
πρὸς ἀπαρτιμὸν τοῦ ὅλου τῶν ξένων ἀριθμοῦ 1840 εἶναι Ἴταλοὶ μὲν, Ἀγγλοὶ,
Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ Ρῶσοι 272, Ἕλληνες δέ, Ἰουδαῖοι καὶ Ἀρμένιοι οἱ λοιποὶ
97, οἵτινες συμπεριελήφθησαν εἰς τὰς οἰκείας ἐθνικότητας.

συνολικοῦ τῆς Ἑλλάδος πληθυσμοῦ 7.335.675 ὁ τῆς δυτικῆς Θράκης ἀνῆλθεν εἰς 359.552, ἤτοι ἔντος δεκαετίας ἠϋξήθη κατὰ 56.381 (0.19 % περιόπου). Αἱ κατὰ γένη, γλῶσσαν, θρησκείαν καὶ ἐθνικότητα ἀναλογίαι παραμένουσι περίπου αἱ αὐταί, πλὴν τῶν τῶν Βουλγάρων ὑπηκόων, ὧν οἱ μὲν Ἕλληνες τὸ γένος ἐπολιτογραφήθησαν ἐν τῷ μεταξύ, οἱ δὲ ὀλίγοι Βούλγαροι—ἐμποροὶ καὶ ἐμπορομεσίται—ἀπηλάθησαν εἰς Βουλγαρίαν δι' ἀντίποινα τῆς ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ἀρξαμένης ἀνευ λόγου ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1939 ἀπελάσεως τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλλήνων ὑπηκόων, ὡς ἀνεπιθυμητῶν καίπερ νομοταγῶν καὶ περὶ τὰ εἰρηνικά τῶν ἔργα μόνον ἀσχολουμένων¹¹.

11) Κατὰ τὰ προειρημένα λοιπὸν αἱ τῶν Βουλγάρων διεκδικήσεις ἐπὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς Θράκης (τῆς νοτιοδυτικῆς), τῆς μετὰ αἰῶνων περιπετείας μόνις ἐπανελευθέρουσης εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς φιλοστόργου μητρὸς τῆς, εἶναι παράλογοι, ὡς ἄβασίμοι, ἐκφαίνουσαι μόνον τὸ ἔμφροτον φιλοκτείανον καὶ φιλόρπαγον τῶν διεκδικουμένων αὐτῆν ἐν εἰκοσῶφ αἰῶνι· διότι οὔτε ἐπὶ τῆς ἱστορίας οὔτε ἐπὶ συνθηκῶν οὔτε ἐπὶ τῆς ἐθνολογίας ἐρείδονται.

Οἱ Βούλγαροι ὄντως, ὡς προεργήθη, πρὸς ταῖς κατὰ καιροὺς ἐξοντωτικαῖς τῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπιδρομαῖς ἐκυριάρχησαν ὡς καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Θράκης καὶ τοῦ νοτιοδυτικοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν Φραγκοκρατίαν μετὰ τὴν παρὰ τῇ Κλοκοτνίτση μάχην (1230), ἐν ἧ ὁ δεσπότης τῆς Ἡπείρου Θεόδωρος ὁ Κομνηνὸς ἐκκαθαρίζων τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν Φράγκων καὶ Βουλγάρων ἠτιτήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος μετὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσέν Β'. Ἀλλ' ἡ κυριαρχία ἐκεῖνη δὲν διήρκεσε πέραν τῶν δύο δεκαετηρίδων—διότι ἀποθανόντος τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου καὶ φιλανθρωπικοῦ κατ' ἐξαιρέσειν ἐκ πάντων τῶν προγενεστέρων ἡγεμόνων τῶν Βουλγάρων, ὅστις κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ συγχρόνου του Γ'. Ἀκροπολίτου «ἔδοξε γοῦν τοῖς πᾶσι τότε θαυμαστός καὶ μακάριος· οὐ γὰρ ἐχρήτη μαχαίραις ἐν τοῖς οἰκείοις οὐδ' ἐχραίνετο φόνους Ρωμαῖκοῖς, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ τῶν Βουλγάρων· ἔνθεν τοι καὶ οὐ μόνον παρὰ Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ παρὰ Ρωμαίων ἐφιλεῖτο καὶ ἄλλων ἐθνῶν». (Γ'. Ἀκροπολίτου, χρονογρ § 25). καὶ «ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἀριστος ἀναφανείς ποτε οὐκ ἐν τοῖς οἰκείοις μόνον, ἀλλάγε δὴ καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις» (αὐτόθι, § 29), κατελύθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Νικαίας πολλῶ χρόνῳ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀνακαταλήψεως (1259) τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἴδε ἀνωτέρω § 3). Ἐπομένως οὐδὲν ἱστορικὸν κυριαρχικὸν δικαίωμα εἶναι δυνατόν ν' ἀναγνωρισθῇ τοῖς Βουλγαροῖς ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου τῆς Θράκης διὰ τὴν βραχυχρόνιον αὐτῆς ἔναντι τῆς ἐπὶ αἰῶνας Ἑλληνικῆς κυριαρχίας.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν διὰ τῆς μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ἐξεχωρήθη αὐτοῖς ὑπὸ τῶν τῆς Βαλκανικῶν συμμάχων τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης ὡς λεία πολέμου ἐκ τῆς κατακτηθείσης Τουρκικῆς ἐπικρατείας. Καταλαβόντες τοῦτο ἀμέσως ἐπέδειξαν τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀσβεστον φυλετικὸν τῶν μῖσος ἀπῆλασαν παρὰ τὰ διεθνή καὶ ἀνθρώπινα δίκαια εἰς τὴν Ἑλλάδα πανοικησίᾳ πάντας σχεδὸν τοὺς γηγενεῖς Ἕλληνας κατοίκους καὶ κατέσχον τὴν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν, ἀντ' αὐτῶν δὲ μετώπισαν Βουλγάρους πολλαχόθεν τῆς Βουλγαρίας, γηγενεῖς καὶ μετανάστας καὶ πάντας τοὺς Βουλγαρομακεδόνας τῆς ἀνατολικῆς καὶ κεντρικῆς Μακεδονίας, οἵτι-

νες ἠκολούθησαν τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα ἀποχωροῦντα μετὰ τὴν ἤττάν των ἐκ φόβου μὴ δώσωσι δίκας διὰ τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων συνοίκων των ἐγκλήματα, ἅπερ διέπραξαν εἴτε ἐπὶ τουρκοκρατίας ὡς μέλη ἐνεργὰ τῆς Ἐσωτερικῆς Μακεδονικῆς ὀργανώσεως (Μακεδονικοῦ κομιτάτου) εἴτε ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς τῆς χώρας κατοχῆς κατὰ τὸ βραχὺ ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου χρονικὸν διάστημα. Ἀλλὰ, ὡς ἐξεχωρήθη αὐτοῖς ἡ χώρα ὡς λεία πολέμου, οὕτω καὶ ἀεσπάσθη ὡς τοιαύτη παρ' αὐτῶν ἠτηθέντων μετὰ τῶν συμμάχων των διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών (1919) καὶ παρεχωρήθη εἰς τὴν νικητήριαν Ἑλλάδα πλὴν τῆς Ροδόπης, οἰκουμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ βουλγαροφώνων Μωαμεθανῶν (Πομάκων), ὡς ὁμοφύλων των θεωρηθέντων διὰ τὴν ὁμογλωσσίαν των. Πρὸς διευκόλυνσιν ὁμως τῆς διὰ τοῦ Αἰγαίου ἐξαγωγῆς τῶν ἀφθόνων γεωργικῶν προϊόντων τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου πλουτοφόρου χώρας των προσβλέφθη ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Νεῖγυ ἔμπορικὴ αὐτῶν διὰ τῆς Ἑλλάδος ἐλευθέρως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Αἶγαϊον διέξοδος, ἧς οὐδέποτε ἠθέλησαν νὰ ποιήσωνται χρῆσιν μεθ' ὅλην τὴν καλὴν καὶ πρόθυμον θέλησιν τῆς Ἑλλάδος, ὡς γείτονος πλέον. Ἐρμηνεύοντες αὐθαιρέτως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἐλευθέρωσιν εἰς τὸ Αἶγαϊον διέξοδον ἐνόουν αὐτὴν *ἐδαφικὴν* παρὰ τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης καὶ ἤξιουν παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκχώρησιν ζώνης παρὰ τῷ Ἐβρῶ πλάτους 8—10 χιλιομέτρων, ἀπὸ τῶν συνόρων των μέχρι Ἀλεξανδρουπόλεως ὡς καὶ τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἀκτῆς, ὅπως κατασκευάσωσιν ἐν οἰκείῳ τόπῳ σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ λιμένα, προθυμοποιούμενοι μεθ' ὅλας τὰς ἐκ τῶν πολέμων οἰκονομικὰς των δυσχερείας νὰ διαπανήσωσι πρὸς τοῦτο κολοσσιαία ποσά. Ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐπεδίωκον *διευκόλυνσιν εἰς τὴν διὰ τοῦ Αἰγαίου τῶν προϊόντων των διαμετακομίσιν*,—ἧς ἄλλως τε δὲν ἔχρηζον, διότι ὅλη ἡ ἐξαγωγή τῆς νοτίου Βουλγαρίας γίνεται διὰ τοῦ ἄριστα διευθετημένου λιμένος τοῦ Πύργου ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, βοηθοῦντος τοῦ εὐρέως σιδηροδρομικοῦ τῆς χώρας δικτύου, μεταστροφή δὲ τῆς ἐξαγωγῆς ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου διὰ τοῦ Αἰγαίου οὐ μόνον θὰ ἐνέγκρου τελείως τὸν τε λιμένα καὶ τὴν πόλιν τοῦ Πύργου, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν κέρδος οὐσιῶδες θὰ παρεῖχε διὰ χρονικῆς καὶ μεταφορικῆς τῆς διαμετακομιδῆς συντομύσεως, τῶν ἀποστάσεων οὐσῶν τῶν αὐτῶν ἀπὸ παντὸς σημείου τῆς νοτιοδυτικῆς Βουλγαρίας μέχρι Πύργου καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως. ἔκτενεστέρων δὲ τῶν τῆς νοτιοανατολικῆς μέχρι τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως,—*ἀλλὰ κατάκτησιν καὶ σφετερισμὸν ἀλλοτρίου ἐδάφους*, ὅπως ἐν καιρῷ ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀφετηρίας ὁρμώμενοι καταλάβωσι τὴν μεταξύ τοῦ Ἐβρου καὶ τοῦ Στρυμόνος παράλιον χώραν, ἧτις κατὰ τὴν νοοτροπίαν των φύσει αὐτοῖς ἀνήκει. Τοῦτο διελάλουν *urbe et orbi* ἐν δημοσιογραφικοῖς ἄρθροις, ἐν περιοδικοῖς, ἐν πανηγυρικοῖς λόγοις, ἐν συλλαλητηρίοις, ἀπὸ τῆς σχολικῆς ἕδρας καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ βήματος διεκήρυσσον ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν δύναται νὰ ζήσῃ δι' ἐνὸς μόνου πνεύμονος, τοῦ *Εὐξείνου*, χρῆζει καὶ τοῦ ἐτέρου της, τοῦ *Αἰγαίου* καὶ ὅτι οἱ ποταμοὶ Ἐβρος, Νέστος καὶ Στρυμών, ὡς πηγάζοντες ἐκ τῆς καρδίας τῆς Βουλγαρίας, ἦν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀρδεύουσιν, εἶναι *Βουλγαρικοί*, ἐπομένως καὶ αἱ ἐκβολαὶ των ἀνήκουσι τῇ Βουλγαρίᾳ. (Ὅμοιοτρόπως καὶ ἡ Γερμανία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Σερβία θὰ ἠδύναντο νὰ προβάλωσιν ἐδαφικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, ὅπου ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς των Δούναβις, καὶ ἡ Ἑλβετία ἐπὶ τῆς βορείου θαλάσσης, ὅπου ἐκβάλλει ὁ Ρήνος καὶ ἐπὶ τῆς Μεσογείου, ὅπου ἐκβάλλει ὁ Ροδανός, ἔχοντες ἀμφότεροι τὰς πηγὰς των ἐν αὐτῇ !!) Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡμεῖς ὑπέστη τοσαύτας θυσίας αἵματος καὶ χρημάτων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων τέκνων της, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν τοιαύτην τῶν Βουλγάρων ὑπερφίαλον ἀξίωσιν καὶ ν' ἀκρωτηριάσῃ ἐκοῦσα τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἐδάφους της. Ἐκ τούτου

αί σχέσεις τῶν δύο ἠμύρων κρατῶν, τῶν ἐχόντων τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀμοιβαῖα ὕλικά συμφέροντα, ἦσαν ἀεῖποτε μετὰ τὸν διεθνή πόλεμον τεταμένα· πρωθυπουργοῦντος δὲ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέα Μιχαλακοπούλλου ἡ Ἑλλάς κατήγγειλε καὶ τὴν μετὰ τῆς Βουλγαρίας ἐμπορικὴν συνθήκην, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία εἰσήγε κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἑλλάδα προϊόντα τῆς ἀξίας περὶ τὸ ἐν δισεκατομμύριον λεβίων, διότι κατὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς συνθήκης οἱ Βούλγαροι πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν ἠθέλησαν νὰ συνδυάσωσιν αὐτὴν μετὰ τῆς ἐδαφικῆς τῶν διεξόδου εἰς τὸ Αἴγυιον καὶ οὕτω ἀπώλεσαν τὴν σπουδαιότεραν ἀγορὰν—τὴν Ἑλλάδα πρὸς τοποθέτησιν τῶν προϊόντων τῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύμμοχος καὶ φίλη Τουρκία ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχετο τὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποχωρισμὸν τῆς διὰ τῆς μεταξὺ ἀμφοτέρων ἐνσημνώσεως τῆς Βουλγαρίας, ἥς οἱ σκοποὶ σὺν τῷ χρόνῳ κατεφάνησαν.

Ἀλλὰ καὶ τῆς κυριαωτάτης καὶ σπουδαιωτάτης τῶν αἰτιῶν πρὸς ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας τῶν ἐπὶ τὴν νῦν Ἑλληνικὴν Θράκην ὅλωσ' στεροῦνται ἐννοῶ τὴν τῆς ἐθνολογίας, καθ' ὅσον μετὰ τὸν διεθνή πόλεμον ἡ πολιτικὴ τῶν ἐθνῶν ἀντίληψις ἦτο ἡ αὐτοδιοικήσις τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ συντάυτισις ἔθνους καὶ κράτους, ἐπομένως ἡ δημιουργία νέων ἀνεξαρτήτων ἐθνικῶν κρατῶν καὶ ἡ προέκτασις τῶν ὀρίων κρατῶν τινὸς ἐπὶ τὴν ἠμύρον πρὸς περιλήψιν ἐντὸς αὐτῶν τῶν πλειονοψηφούντων ἠμοεθνῶν τῶν, χάριν δὲ τῆς κρατικῆς ταύτης ὁμοιογενείας ἐφευρέθη καὶ ἡ τῶν ἀλλοφύλων μειονοψηφῶν ἀνταλλαγὴ, ἐν οἷς ὁμόροις κράτεσι ὑπῆρχον τοιαῦτα. Σήμερον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Θράκῃ (τῇ νοτιοδυτικῇ) δὲν ὑπάρχουσι Βούλγαροι, τ. ἔ. κάτοικοι ἔχοντες Βουλγαρικὴν συνείδησιν καὶ Βουλγαρικὰ ἰδεώδη δύο φυλετικῶν στοιχείων ἐπικρατούντων τοῦ Ἑλληνικοῦ (66.23 %) τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ καὶ τοῦ Μωαμεθανοτουρκικοῦ (33.70 %). Οἱ κατὰ τὴν βραχυχρόνιον Βουλγαρικὴν μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου συνθήκην ἐγκαταστάντες μετανάσται ἐκ τῆς κυρίως Βουλγαρίας καὶ πρόσφυγες Βουλγαρομακεδόνες ἀπῆλθον πάντες εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἅμα τῇ ἐπιδικάζει τῆς χώρας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν νικητῶν. Οἱ δὲ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπ' αἰῶνος περιπῶν Βούλγαροι ἀντηλλάγησαν ἅμα τῇ ἐφαρμογῇ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγῦ (1924) πρὸς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλληνας, πλὴν εὐαρίθμων, οἵτινες οὐ μόνον Ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ γλῶσσαν ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐδοκιμάσθησαν κατὰ τοὺς ἐναντίον τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἀγῶνας μεμαρτυρημένους. Περὶ τῶν Σλαυομακεδονογλώσσων (1061) καὶ τῶν Βουλγάρων ὑτηκόων (443), ἐρρήθη ἤδη, εἰ καὶ σταγῶν ἐν θαλάσῃ, ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι, καίπερ διεκδικούμενοι ὡς Βούλγαροι ἕνεκα τῆς Σλαυικῆς τῶν διαλέκτου ἑλληνίζουσι καὶ ὡς Ἕλληνες δὲν ἀντηλλάγησαν, οἱ δὲ δεύτεροι ἦσαν οἱ πλείστοι Ἕλληνες ἐκ Βουλγαρίας μετανάσται, οἵτινες καθυστερήσαντες εἰς τὰς περὶ ἀνταλλαγῆς δηλώσεις τῶν δὲν περιελήφθησαν εἰς αὐτὴν καὶ δὲν εἶχον ἀποκτήσει τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ὅπερ ἔπραξαν βραδύτερον, οἱ δ' εὐαρίθμοι τὸ γένος Βούλγαροι ἀπηλλάγησαν ὡς πρόσκαιροι ἀπὸ τοῦ 1939 διὰ τὰς γνωστὰς ἤδη αἰτίας.

Ἐπολείπεται νῦν νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα τῶν βουλγαρογλώσσων Μωαμεθανῶν, τῶν *Πομάκων* (16.710), οἷς οἱ Βούλγαροι διεκδικοῦσιν ὡς ὁμοφύλους τῶν ἀρνησιθρησκούς. Οὗτοι κατελθόντες ἐκ τῆς Ρωδοπῆς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, μόνον κοινὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων ἔχουσι τὴν γλῶσσαν, τουρκίζουσι δὲ πάντες ἀνεκαθεν καὶ ἐχθαίρουσι θανασίμως τοὺς ὁμογλώσσους τῶν Βουλγάρους, ὥσπερ καὶ οἱ ὁμόφυλοι τῶν Ρωδοπαίτι, οἵτινες συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ μετὰ τὸν διεθνή πόλεμον. Θρακοἕλληνες, Σλαυοβούλγαροι καὶ ἐπίμεικτοι, ἐπὶ τῆς Ρωδοπῆς οἰκοῦντες καὶ ἀγροτικὸν καὶ ποιμενικὸν βίον διάγοντες ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἐβαρύνθησαν τὰ δευρὰ τῆς δουλείας ὡς *ραγιᾶδες* καὶ ζηλώσαντες τὸν βίον τῶν ἀπογόνων τῶν ἀλλαξοπιστησάντων ἤδη ἅμα τῇ κατακτῆσει ὁμοφύλων τῶν, οἵτινες ἦσαν

καὶ αὐθένται τῶν (ἀγάδες), ἀπεφάσισαν ὁμογνωμόνως μεσοῦντος τοῦ 17ου αἰῶνος νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ αὐτοὶ πάντες ἀνεξαίρετως. Ὅθεν κατήλθον οἱ φύλαρχοι, οἱ κοινοτάρχοι καὶ οἱ πρόκριτοὶ τῶν μετὰ τῶν ἱερέων τῶν ἀπὸ τῆς Ροδόπης εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ παρουσιασθέντες πρὸ τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν τῶν Τούρκων ἀρχῶν ἐν τῷ διοικητηρίῳ (κονάκ) ἐδήλωσαν τὴν ἀμετάρπτον ἀπόφασίν των περὶ προσχωρήσεως των εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Ὁ διοικητὴς φοβηθεὶς τὸ σκάνδαλον παρέπεμψεν αὐτοὺς πρὸς τὸν τότε μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ (1636—1672), ὅστις ματαίως προσεπάθησε κατηχῶν νὰ μεταπέσῃ αὐτοὺς. Ἡ περιτομὴ πάντων ἐγένετο πανηγυρικῶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἐν τῷ παρὰ τῷ διοικητηρίῳ παλαιῷ τεμένει τοῦ Σάχ Μπεντὶν πιασσᾶ (Ἰμαρέτ), μεθ' ἧν ἐπανελθόντων οἰκαδε ἐξιλαμίσθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ὁμόφυλοὶ των. Τότε κατηδαφίσθησαν ἐπὶ τῆς Ροδόπης 218 ἐκκλησίαι καὶ 336 παρεκκλήσια (*Jirecek-Slavutscheu*, ἱστορία τῶν Βουλγάρων, σελ. 344, ἔτ. 1929, Σοφία). Ἐπειδὴ δὲ ὁ μωαμεθανισμὸς εἶναι στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ τουρκισμοῦ ἐν τῇ Τουρκικῇ ἐπικρατείᾳ γενόμενοι μωαμεθανοὶ ἐγένοντο τουρκικώτεροι τῶν Τούρκων καὶ ὡς ἀγάδες πλεον ἀπέβησαν ἢ μάλιστα καὶ οἱ σφαγεῖς τῶν ὁμογλώσσων των συνοικῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης Βουλγάρων (*Ἴδε ἀνωτ. § 4). Οὗτοι κατὰ τὴν Βουλγαρικὴν ψευδεπανάστασιν τοῦ 1876, τὴν λεγομένην τοῦ Ἀπριλίου, σκηνοθετηθεῖσαν θαυμασίως ὑπὸ τῶν διευθυνόντων τὸν ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα, ὅπως προκλήθῃσι σφαγαὶ τοῦ ἁμάχου πληθισμοῦ καὶ ἐπέμβῃ ἡ Εὐρώπη (διότι ἀναμφιβόλως οἱ ἀναδιοργάνωτοι καὶ ἀνάσκητοι πολεμικῶς, δύο-τρεῖς χιλιάδες ἀπλοικοὶ χωρικοὶ τοῦ Μέσου ὄρους καὶ τῆς Ροδόπης δὲν θ' ἀπηλευθέρουν τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας δι' ἀγχεμάχων ὅπλων καὶ ροπάλων καὶ τηλεβόλων κατεσκευασμένων ἐκ κορμῶν κερασεῶν μετὰ βολῶν βαρῶν κονταρίων, —οἷα πρωτόγονος ἡλιθιότης!)—διέπραξαν μετ' ἄλλων βασιβοζούκων τὰς σφαγὰς καὶ τὰς θηριωδίας κατὰ τῶν πληθυσμῶν τῶν τῆς Ροδόπης κομῶν Περουσίτης, Βατάκ καὶ ἄλλων, αἵτινες συνετάραξαν τὴν κοινὴν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς γνώμην καὶ ἠνάγκασαν τὸν μέγαν τότε τῆς Ἀγγλίας πολιτικὸν καὶ μέγαν φιλόνηθρωπον Γλάδστονα νὰ γράψῃ τὸ πολύκοτόν του βιβλίον Bulgarian horrors, ὃν ἀποτελέσμα ἦτο ἡ ὑπὸ τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας κήρυξις τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου (1877), ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ σύστασις τοῦ τρίτου των βασιλείου, ὅπερ λησμονήσαντες ἀμέσως ὅτι εἶναι ἔργον τῶν Ρώσων φαντάζονται ἀναιδῶς ὅτι εἶναι ἴδιόν των. Τὸ κατὰ τῶν Βουλγάρων δὲ τῶν Πομάκων μῖσος ἐκορυφώθη ἔτι πλεον καὶ τὸ μεταξὺ ἀλλήλων χάσμα κατέστη ἀγεφύρωτον μεθ' ἄλλην τὴν πατρικὴν καὶ ἀξιάγαστον φροντίδα, ἣν καταβάλλει ἀπὸ τινος χρόνου ἡ Βουλγαρικὴ πολιτεία, διὰ τῆς δημοσιογραφίας, τοῦ σχολείου, τοῦ στρατιῶνος καὶ τῆς παροχῆς δημοτικῶν καὶ δημοσίων θέσεων εἰς τοὺς κεκτημένους ποιᾶν τινα μόρφωσιν, ὅπως καταπέσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς βουλγαρικότητός των, καίπερ ἄλλοθρησκῶν. Οἱ Πομάκοι δὲν ἐπιλανθάνονται τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπανθρώπου καὶ ἀτιμωτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν Βουλγάρων, οἵτινες καταλαβόντες τὴν χώραν των κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον (1912), προσέβησαν ἀψυχολογίτως καὶ ἀντιχριστιανικῶς εἰς τὸν βίαιον αὐτῶν ἐκχριστιανισμόν, κατεδαφίζοντες τὰ ἱερά των τεμένη καὶ ὑβρίζοντες τὴν θρησκείαν των. Τῇ εἰσηγήσει καὶ τῇ εὐλογίᾳ τοῦ παλίμπαιδος μητροπολίτου τῆς Πλόβδηφ Μαξίμου ἐβάπτιζον αὐτοὺς καθ' ὁμίλους ἐντὸς χειμῶρων καὶ ποταμίσκων ἢ ραίνοντες αὐτοὺς διὰ σωρῶθρων, μετονομάζοντες διὰ χριστιανικῶν ὀνομάτων, ἅπερ οἱ βαπτισθέντες ἐρωτῶμενοι κατόπιν, ἂν μὴ ἠδύναντο νὰ εἰπωσιν ἁμέσως εἴτε ἐκ λήθης εἴτε ἐκ συγκινήσεως εἴτε ἐκ πείσματος ἐξυλοκοποῦντο ἀνηλεῶς. Ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ τοῦ προειρημένου Βουλγάρου

μητροπολίτου (Αυτοιογραφίη σρομενί, Sophia, 1930, σελ. 59 καὶ ἐξῆς) ὑπάρχουσι κατακεχωρισμένα φωτογραφία καθ' ὁμίλους βαπτισομένων ἐντὸς ποταμίσκων Πομάκων, ὧν αἱ στυγαὶ καὶ ἀπέλπιδες φυσιογνωμίαι μαρτυροῦσι τὸν ψυχικὸν των σάλον. Ἐννοεῖται ὅτι πάντες οἱ ἐκχριστιανισθέντες μετὰ τὴν εἰρήνην ἐπανῆλθον εἰς τὸν μωαμεθανισμόν καὶ ἐπανετίσαν τὰ ἱερά των τεμένη οὐδενὸς πλέον λόγου γινομένου περὶ τοῦ ἄφρονος τούτου Βουλγαρικοῦ ἐπεισοδίου. Οὗτοι εἶναι οἱ Πόμακοι, οὓς διεκδικοῦσιν οἱ Βούλγαροι ὡς ὁμοφύλους των.

Ἀθήνησιν ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ 1941

Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Τ Ε Α

- σ. 101 τὸ ἀπομεινάτων εἰς ἀπομεινάντων.
 σ. 103 τὸ γενεράφια εἰς γεωγράφια.
 σ. 109 τὸ Ἰfliste εἰς Eliste.
 σ. 110 τὸ χρονολ. 1928 εἰς 1923.
 σ. 110 τὸ καὶ τῶν μετ' αὐτὴν εἰς καὶ ὑπὸ τῶν μετ' αὐτὴν.
 σ. 111 τὸ δηλοῦσι εἰς δηλώσι.
 σ. 111 τὸ ἀπέμεινον εἰς ἀπέμειναν.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Τοῦ αἰδεσίμου Robert Walsli: Ταξίδιον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως
εἰς Ἀγγλίαν. 4η Ἔκδοσις Λονδίνου 1831.

«Ἦτο περίοδος κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς πολλὰς πόλεις ἐδέσποζον Πασσάδες, οἱ ὅποιοι συνετήρουν περὶ αὐτοὺς στρατὸν καὶ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς στρατιώτας ἐλευθέρως νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ὑπαιθρον. Εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο ὁ Delhi Khatzi, πού ἐδέσποζε τοῦ Burghaz (Λουλέ-Βουργάζ) μὲ τέσσαρας χιλιάδας κακοποιούς, οἱ ὅποιοι καθ' ἡμέραν διέπραττον παραιομίας καὶ ἦσαν κοινοὶ κλέπται, οὕτως ὥστε κανεὶς δὲν ἐταξείδευεν, εἰμὴ ἐν μεγάλῃ συνοδείᾳ ἢ μὲ ἰσχυρὰν φυλακὴν, ἣτις συνίστατο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἀμοιβῇ παρεχώρουν οἱ Πασσάδες πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ὁ κ. Wood ἐπέστρεφε ἀπὸ Κωνσταντινουπόλιν διὰ τῆς ξηρᾶς εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἔφθασε εἰς... Τσοροῦ μὲ ἕνα γενίτσαρον, ἕνα ὑπνρέτην καὶ ἕνα σουρουτζῆν. Ἐκεῖ εὔρε μερικὰ καραβάνια ἀναμένοντα νὰ ξεκινήσουν ἀπὸ κοινοῦ εἰς ὀλίγας ἡμέρας.

Ὁ γενίτσαρος καὶ ὁ σουρουτζῆς του προσελάθησαν νὰ τὸν πείσουν νὰ κάμῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος, καὶ ὅταν ἠρνήθησαν νὰ τὸν συνοδεύσουν ἔλαβε τὸ ἄλογόν του καὶ ἐξεκίνησε μόνος. Φοβηθέντες, ὅμως ὅτι θὰ ἔχανε τὸν δρόμον του, τὸν ἠκολούθησαν, καὶ ὅταν ἦλθον εἰς τὴν βούσιν, περὶ τὸ μίλιον πρὶν φθάσῃ τις εἰς τὸ Καριστριῶν (Caristran), ἐσταμάτησαν νὰ πιοῦν νερό, ὅτε ἀπροόπτως ἐκυκλώθησαν ἀπὸ πέντε ὠπλισμένους Ἀλβανούς. Τοὺς τρομεροὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀνεγνώριζαν τότε ἀπὸ τὰ κόκκινά των σαρίκια. Αὐτοὺς ὁ σουρουτζῆς τοὺς παρετήρησε εἰς χαράδραν, ἀλλ' ὢν πρῶτος διέφυγε, οἱ λοιποὶ δὲ συνελήφθησαν καὶ μετεφέρθησαν ἄνω τῆς κλιτύος ὑπὸ τὸ μοναχικὸν δένδρον. Ἐδῶ ὁ κ. Wood καὶ ὁ γενίτσαρος ἐδέθησαν καὶ οἱ κλέπται... ἤρχισαν νὰ τοὺς ἀπογυμνώνουν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτάς ὁ Wood, ὅστις ὠμιλοῦσε καλῶς τὴν τουρκικὴν, εἶπεν ὅτι τοὺς ἐγνώριζε καὶ ὅτι θὰ κάμῃ τὰ παρόνά του εἰς τὸν κύριόν των, Delhi Khatzi, ὅταν φθάσῃ εἰς Βουργάζ. Ἀμέσως τότε εἰς τῶν κλεπτῶν ὠρμησε ἐπάνω του μὲ τὸ γιαιταγάνι καὶ τοῦ ἔκοψε τὸν λαιμόν, εἰς ἄλλος δὲ ἔκαμε τὸ ἴδιο εἰς τὸν γενίτσαρον.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν τὸ Βουργάζ, συννητήσαμεν λείψανα λιθοστρώτων ὁδῶν ἀπὸ μεγάλους ἐπιπέδους λίθους. Αἱ ὁδοὶ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Τούρκων ὁμοιάζουν τόσον, ὥστε δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνῃ τις τὰς παλαιὰς ἀπὸ τὰς νέας. Ἀμφότεραι φαίνονται ἀκατάλληλοι καὶ ἐπικίνδυνοι. Μέρος αὐτῆς τῆς λεωφόρου, ἣτις κεῖται ἔξω τῆς νῦν ἐν χρήσει ὁδοῦ καὶ ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς, εἶναι πλήρης χόρτων καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀρχαίας ἐποχῆς. Ἡ ἐτέρα ὁμως, ἣτις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ σημερινοῦ δρόμου, εἶναι ἔργον τῶν Τούρκων, καίτοι κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἄλλου εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ἡλικίαν.

Οἱ Τοῦρκοι ποτὲ δὲν κατασκευάζουν λιθόστρωτον εἰμὴ μὲσφ βαιτωδους ἐπιφανείας, καλυπτομένης ἀπὸ νερά. Εἶναι λεωφόρος ἀπὸ ἀκατεργάστους, μεγάλους, μὴ ἐπιπέδους λίθους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τοσον κακῶς συνηροοσμένοι, ὥστε παραμένουν κενὰ μεταξύ των εἰς τὰ ὁποῖα διαρκῶς τὸ ἄλογον ὀλισθαίνει καὶ βαδίζει μὲ προσοχὴν καὶ βραδέως μὲ ἄμεσον κίνδυνον νὰ θραύσῃ εἴτε τὰ πόδια του ἢ τὸν καιμὸν τοῦ ἐπιβάτου. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ταξειδιῶται προτιμοῦν νὰ διέρχωνται διὰ μέσου νεροῦ καὶ λάσπης μέχοι ζώνης ἢ νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ λιθόστρωτα. Ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν εἶναι παρομοίας κατασκευῆς.

Εἰς τὰς τέσσαρας ἐφθάσαμεν εἰς Βουργάζ, (ἀνεχωρήσαμεν εἰς τὰς δώδεκα ἀπὸ τὸ Καριστιρὰν) καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὴν πόλιν διὰ μιᾶς τῶν κακῶς κατεσκευασμένων τοιούτων λεωφόρων.

Ἡ πόλις παρουσιάζει καθαρὰν καὶ νοικοκερεμένην ὄψιν, τὸ ὁποῖον ἐν μέρει ὀφείλει εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς ἀγγειοπλαστικῆς. Καλῆς ποιότητος γῆ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εὐρίσκεται πλησίον, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κατασκευάζουν κοῦπες, φυλισάνια καὶ ἄλλα εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς. Αὐτὰ τὰ προϊόντα δὲν φέρουν ἐπίχρυσμα, ἀλλὰ λειαινόνται ἐπιμελέστατα καὶ κοσμοῦνται δι' ἐπιχρυσωμάτων. Οὕτω ἐκτίθενται πρὸς πώλησιν εἰς τὸ παζάρι, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ κυριώτερα ὁδὸς τῆς πόλεως. Τὰ καταστήματα ἔχουν ψάθες εἰς τὸ ἔδαφος των καὶ διατηροῦνται καθαρὰ καὶ νοικοκερευμένα, τὸ δὲ σύνολον προδίδει πλουσίαν καὶ ἐπιδεικτικὴν ὄψιν. Ὑπερηφανεύονται διὰ τὴν μικροβιομηχανίαν αὐτὴν τῆς πόλεως των καὶ πωλοῦν σχετικῶς τὰ προϊόντα των ἀκριβά. Ὅλίγοι ταξειδιῶται τὴν διέρχονται χωρὶς νὰ προμηθευθοῦν εἶδη τινά. Ἡγόρασα μίαν κούπαν, ἐν φυλισάνι καὶ τέσσαρας λουλάδες τοῦ τοιμπουκιού διὰ δώδεκα γρόσια ἐν Κωνσταντινουπόλει θὰ τὰ ἠγόραζα εἰς τῆς ἡμίσειαν τιμὴν.

Ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Βουργάζ τὴν ἐπομένην εἰς τὰς τρεῖς τὸ πρωί. Εὐρισκόμεθα τῶρα εἰς τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ ὄριον τῆς Ρωσικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1810. Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ δὲν ὑπεχώρησε πέραν τῆς Σούμλας. Νέφη ὅμως Κοζάκων Ταρτάρων διέβησαν τὸν Αἴμον καὶ ἐφθασαν μέχοι τῶν προαστείων τοῦ Βουργάζ, —τὸ ὁποῖον ἀπέχει 84 μίλια ἀπὸ τὴν Κωνσταντινουπόλιν,—δηώσαντα τὸν τόπον καθ' ὅλην τὴν διάβασίν των».

CONTRIBUTION A LA BIBLIOGRAPHIE DE LA THRACE

Abregé Historico-Cosmographique de la Thrace, (s. l.), (s. a.)—
In 8, 15 p.

Accord de Salonique, signé le 31 Juillet 1938, abolissant les clauses militaires du traité de Neuilly.—Abolition des dispositions contenues dans la convention concernant la frontière de Thrace, signée à Lausanne le 24 Juillet 1923.

Adanson (Charles Louis).—Du Bosphore de Thrace ou Canal de la Mer Noire.—(s. ed.), (s. l.), in-8.

Alauzier (Capitaine de Ripert d').—Andrianople, Thrace, Macédoine.—Édit. Berger-Levrault.—Paris, 1914.

Altinoff (Ivan).—La Thrace interalliée, par, ancien secrétaire général de la direction des finances du gouvernement de la Thrace interalliée (régime du Général Charpy: 1919—1920).—Édit. de «l'Union des savants, écrivains et artistes bulgares».—Sofia, 1922, In 8, 925 p.

Ami-Boué (D. M.).—Recueil d'Itinéraires dans la Turquie d'Europe.—Détails géographiques, topographiques et statistiques sur cet empire.—Édit. W. Braumüller.—Vienne, 1854, 2 vol. In-8.—On y trouve une longue série de voyages faits en zig zag dans la Turquie d'Europe : Bulgarie, Thrace et Macédoine.

Andreossy (Comte A. F.).—Constantinople et le Bosphore de Thrace, pendant les années 1812, 1813 et 1814, et pendant l'année 1826.—Édit. Théophile Barrois et Benj. Duprat, J. S. Merlin.—Paris, 1828, In-8, XLIII+525 p. Atlas de six planches et quatre paysages lithographiés.—Bibliographie

Antoniades (Alexandre).—Le rôle économique des Grecs en Thrace.—Paris, 1919, 35 p.

Rapport soumis à la conférence de la Paix le 27 Fevr. 1919.

» ».—La puissance de l'hellénisme et le rôle économique des Grecs en Thrace.—Paris, 1919,

» ».—Le développement économique de la Thrace.—Le passé, le présent, l'avenir.—Athènes, 1922, p. 228.

Σημ. τ. Δ. Ὁ κ. Ἰωάννης Κερσόπουλος, καθηγητὴς τῶν Γαλλικῶν ἐν τῇ Σχολῇ Ν. Δ., ἔχει μέχρι τοῦδε ἐργασθῆ πολὺ εἰς τὴν διεθνή βιβλιογραφίαν δημοσιεύσας : 1) Essai de Bibliographie Franco-Bulgare (1613—1910), Paris 1911. 2) Série de Bibliogr. françaises sur les Nations Balkaniques.—Bibliographie No 1 : Albanie Édit. Flamma. Athènes, 1934, In-8. No 2 : Bulgarie. Προστοιμάζει : No 3 : Grèce, No 4 : Roumanie, No 5 : Turquie, No 6 ; Yougoslavie. Ἐξέδωκε : Chronologie Albanaise—Athènes, 1937. 3) Série de Bibliographies françaises sur les Nations Balkaniques.

Apostolidis (K. M.)—*Symvoli is tine thrakikin vivliographian* (=Contribution à la Bibliographie Thrace).—Publié dans le périodique «*Thrakika*» T. IV, Athènes, 1933, p. 342—356.—Cette bibliographie contient, outre des écrits Grecs, et un certain nombre des ouvrages en français, anglais et allemand.

Appel du Comité des Réfugiés de Thrace à Philippopoli (Bulgarie).—(s. l.) 1921. In 4, 4 p.

Bajot et Poirré.—Table méthodique et raisonnée par ordre alphabétique des matières contenues dans les «*Annales Maritimes et Coloniales*» publiées par M. M.—Précédée d'une Revue rétrospective.—Impr. Royale.—Paris, 1844, In 8 2 tomes, I CXX+452 p. II 752 p.—Andrianople, Bosphore, Constantinople, Danube, Grèce, Levant et Échelles du Levant, Mer-Noire, Orient, Turquie.

Bahtiar (G.).—Mémoire sur la Thrace (s. l.).—1921. In 4.

Bayet (J.).—Un nouvel Hercule funéraire et l'héroïsation gréco-romaine en Thrace.—Art. dans «*Mélanges d'archéol. et d'histoire*». T. XLVI, 1929.

Bermann (V.).—Carte ethnographique des Balkans—Leipzig.—1882,—Thrace.

Bianconi (F.).—Ethnographie et statistique de la Turquie d'Europe et de la Grèce. Races musulmanes et raïas. Territoires occupés par elles dans la presqu'île des Balkans.—Édit. Lassailley.—Paris, 1877, In-8, 51 p. carte.—Les Bulgares, Pérégrinations des Bulgares dans les pays environnants à cause de la mauvaise administration ottomane. — Mélanges des Grecs et Bulgares dans la Roumélie-orientale.—Caractère et nombre de ces derniers.—Tables statistiques des populations de la Turquie d'Europe d'après les races qui dominent.

» ».—Bulgarie et Roumélie-orientale — Édit. Chaix.—Paris, 1887, In-4, carte.

» ».—Cartes commerciales... avec texte complémentaire explicatif... publiés... sous la direction de F. Bianconi, ingénieur-géographe.—Édit. Chaix.—Paris, 1885—1889, 16 vol. In 4, Cartes.—1ère série: Région d'Orient. No 5, Bulgarie et Roumélie-orientale.

Bujac (Le Colonel).—Les campagnes de l'armée hellénique (1918—1922), avec une préface du général P. E. Bordeaux.—Édit. Charles Lavauzelle et Cie.—Paris, 1930, In-8, 347 p., croquis et cartes.—Occupation de la Thrace (octobre 1919—juillet 1920).

Bulgarie (la) et la Thrace.—Art. dans la «*Revue des Balkans*».—Paris, 1920, p. 139—140.

C. (A).—Resumé géographique de la Grèce et de la Turquie

d' Europe.—Ambroise Dupont et Cie éditeurs.—Paris, 1825. In-16, XIV+616 p. avec carte de la Turquie d' Europe.

Callinus (M).—La situation économique de la Macédoine et de la Thrace occidentale.—Art. dans le «Bulletin Commercial» (Belgium) 50: 13 Avr. 1931. p. 1029—1035.

Caractère (L.e) Bulgare de la Thrace Orientale.—Impre. de l' État.—Sofia, 1919. In-4, 19 p.—Faits, données statistiques et témoignages de voyageurs et savants étrangers, exposés par le Haut Comité, de la Thrace Orientale.

Carte Ethnographique de la Turquie.—Hachette.—Paris. 1876, In 8.—Cette carte comprend la Turquie d' Europe, la Bosnie, la Serbie, le Monténégro, la Roumanie et les frontières de la Grèce, exécutée d' après les documents authentiques les plus récents et accompagnée d' un texte explicatif.

Cassavetis (S. N).—Lettre d' Amérique.— Art. dans la «Revue des Balkans».—Paris, 1920, In 8, p. 148—149 Question de la Thrace.

Catsarof (Cavr.).—Contribution à la géographie de l' ancienne Thrace.—Art. dans «Eos». t. XXXII, 1929, p. 143—144.

Commission de Délimitation de la Frontière Gréco-Turque.—Edit. P. G. Macris.—Athènes, 1926, 31 p., tables, diagr.

Grassi (Alfio).—Charte turque.—Edit. Mongie aîné.—Paris, 1825. 2 vol. in-8, planches.—Organisation religieuse, civile et militaire de l' empire ottoman, suivi de quelques réflexions sur la guerre des Grecs contre les Turcs.

Cruautés Bulgares en Macédoine Orientale et en Thrace. (1912—1913). — Impr. P. D. Sakellariou. — Athènes, 1914, In 8, 319.—Faits, rapports, documents, témoignages.

Deniker (J.).—Les races et les peuples de la terre.—Paris, 1926, VIII+750, p. 2e éd.

Denis (E.).—Le principe des nationalités et la paix des Balkans.—Art. dans la «Revue du mois» 10 juin, Paris, 1913.

Densusianu (Nic.) et *Frédéric* (Damé).—Les Roumains du Sud: Macédoine, Thessalie, Epire, Thrace, Albanie. — Edit. Manginot — Hélitasse (Bucarest, Ios. Szóllosy).—Paris, 1877, in 8, carte ethnographique.—Point de vue roumain.

Desbons (Georges).—La Bulgarie et le traité de Neuilly (27 nov. 1919). Librairie des sciences politiques et sociales, Marcel Rivière.—Paris, 1930, in 8, 462 p. cartes.—Bibliographie.—Les dispositions territoriales du Traité de Neuilly; Confins occidentaux, Dobroudja,

Thrace.—La question macédonienne.—L'accès à la mer. Les minorités en Bulgarie.—Les réfugiés.

Desbrière.—Aperçu sur la campagne de Thrace.—Paris, 1913, 54 p.

Description de la Frontière de borne à borne.—Impr. de l'État.—Sofia, 1922. In 4, 190 p.—Traité de Neuilly du 27 nov. 1919.—Commission de délimitation de la frontière greco-bulgare.

Description Géographique et Historique de la Turquie d'Europe par ordre alphabétique.—Paris.—Strasburg-Bruxelles.—1928, in 8, VII+138 p.

Donner (E).—Compte rendu d'un voyage d'exploration dans la Thrace et la Macédoine.—Édit. P. Weissenbruch.—Bruxelles, 1892, in 8.—Extrait du «Recueil consulaire belge».

Dottin (G.).—Les anciens peuples de l'Europe.—Paris, 1916 XIV+303 p.

Emigration Bulgare.—Impr. de la Cour.—Sofia, 1921, in 4, section IV, 24 p.—1. Causes de l'émigration des Bulgares hors de la Thrace à différentes époques.—2. Géographie et statistique.—3. Signification géographique de la Thrace du Sud-Ouest.—4. Conclusion générale.

Empire (De l') Ottoman, de ses Nations et de sa Dynastie (s. l.), (s. d.).

Ethnographie du Vilayet d'Adrianople—Impr. de l'État.—Sofia, 1919, in 8, 31 p.—Article publié en 1878 par le «Courrier d'Orient» journal en langue française, paraissant à Constantinople.

Feher (G.).—Les monuments de la culture protobulgare et leur relations hongroises.—Budapest, 1931, in 4, VIII+174 p.

Felitti (Jean)—L'art antique en Bulgarie.—Édit. de la bibliothèque «La Bulgarie d'aujourd'hui».—Sofia, 1925, in 8, 77 p. avec 59 fig. dans le texte.—Les anciennes colonnes grecques.—L'art indigène Thrace.—L'époque hellénistique.—L'époque romaine.

Foucart (P.).—Les Athéniens dans la chersonèse de Thrace au IVe siècle.—Paris, 1901.—Extrait des «Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres» XXXVIII, IIe partie. Paris.

Guëorgieff (Jordan Pope).—La Macédoine Orientale du Sud.—Impr. Chr. Danef.—Philippopoli, 1918, in 8, 60 p.—IIe partie : La région de Drama, Zenthna, Cavala, Pravichta et Sarichabane.—Recherches et documents.

Hartmann (Hans W.).—La Turquie dans le Sud Est européen. Art. dans «Les Balkans».—Athènes, 1939, p. 121—136.—I. La Thrace

turque.—II. Les minorités turques.—III. La colonisation de la Thrace.—Observations finales.

Hasdeu (B. P.)—Ethnologie des vilayets d'Adrianople, de Monastir, de Salonique.—Constantinople, 1878, in 8.

Heuzey (L. A.)—Mission archéologique de Macédoine.—Paris, 1861.—Fouilles et recherches dans la Macédoine et dans les parties adjacentes de la Thrace, de la Thessalie, de l'Illyrie et l'Épire en 1861.

Histoire Turque (IIe Congrès d').—Numéro spécial de la *Turquie Kémaliste*.—Ankara, 1938, in 4, 94 p., nombreuses illustrations.—Les fouilles de 1936-37 en Thrace par Arif Müfid Mansel.

Honoré (Maurice).—En Orient.—Les derniers événements. La Thrace—Édit. du Comité Dupleix.—Paris, 1922, in 8, 12 p.

Iorga (N.).—La royauté Thrace.—Voir : «Trakika», T. 8, Athènes, 1937, p. 108-109.

» ».—Deux inscriptions grecques inédites de Silistrie.—Art. dans la «Revue Hist. du Sud Est européen» t. VIII, 1931, p. 226-27.

» ».—Tableaux de la Grèce contemporaine.—Art. dans «Les Balkans».—Athènes, 1932, p. 149-52.—De Salonique en Thrace.—Thessalie.—Athènes.—Hommes et images.—L'art.

Ivanoff (J.).—La région de Cavalla.

Janin (P. Raymond).—La Thrace. Étude historique et géographique.—Constantinople, 1920, 72 p. in 8.

Jean (S.).—La Thrace autonome.—Manoeuvres bulgares.—Art. dans la «Revue des Balkans» T. XIV (Mai).—Paris, 1920, p. 141-42.

Jongquière (Vte A. de la).—Histoire de l'Empire Ottoman depuis ses origines jusqu' au traité de Berlin.—Édit. Hachette.—Paris, 1881, in 8.—Observations géographiques et statistiques sur la Roumélie.

Karadja (C.).—Le voyage de Michel Eneman de Bander à Constantinople en 1709.—Art. dans la «Revue historique du sud Est européen» t. VI, 1929, p. 365-372. L'auteur par son voyage, fait à travers de Provadia, Aétos, Saranta ekkliissiés et Hirakleia en 1709, donne des détails intéressants, concernant le costume féminin de Provadia et de Aétos.

Karatjov (D.).—Difficultés pour la solution satisfaisante du problème des minorités.—Impr. de la Cour.—Sofia, 1929, 86 p. Bibliographie.

Kersopoulos (Jean G.).—Série de Bibliographies Françaises sur les nations Balkaniques.—No 2.—*Bulgarie*.—Ouvrages et articles de

revues parus de 1613 à 1937.—Athènes, 1937, 180 p. Table des matières : Thrace

Kostoff (Boris).—La Bulgarie et le Pacte Balkanique. — Préface de Justin Godart Chez l'Auteur, 87, rue Alexandrovska. — Pléveu (Bulgarie) 1938.—Thèse de doctorat soutenue à l'Université de Paris. L'auteur présente la situation particulière de la Bulgarie par rapport au Pacte Balkanique de 1934 et développe les raisons juridiques et politiques par lesquelles elle n'a pas voulu y adhérer.—Le chapitre I est consacré aux problèmes soulevés par la Bulgarie avant et après le traité de Neuilly.—La seconde partie concerne les Conférences Balkaniques (1930—1933), l'élaboration du Pacte Balkanique, le protocole secret, etc.

Lamouche (Léon).—Les Bulgares en Macédoine, dans les Confins occidentaux et en Thrace. — Impr. de la «Démocratie». — Paris 1931, 66 p.

Leger (Louis).—La Bulgarie.—Libr. Cert. — Paris 1885, in-12, XVIII+229 p. — Etudes historiques et littéraires : La Bulgarie sous Pasvan Oglou.—Les Bulgares de Macédoine. Les deux Bulgaries, etc.

Lejean (Guillaume).—Ethnographie de la Turquie d'Europe.—Ethnographie der Europäischen Türkei.—Gotha: Justus Perthes, 1861, in 8, 38 p. En français et Allemand.

» ».—Les Population de la Péninsule des Balkans. — Art. dans la «Revue d'Anthropologie».—Paris, 1882, T. XI, p. 201—259, 453—496. 628—675.

Loi sur l'Impot des Patentes (s. l.), 1920, in 16, 19, p. Thrace occidentale. Direction des finances.

Loi sur l'Impot Foncier (s. l.), 1920, in 16, 20 p. Gouvernement de la Thrace. Direction des finances.

Luttés (les) Politiques des Bulgares en Thrace.—Impr. de la Cour. — Sofia, 1921, in 4, 10, p. Efforts pour la conquête des droits ecclésiastiques, spirituels, culturels et nationaux durant les différentes époques de sa renaissance.

Malte-Brun.—Précis de géographie universelle.—Europe : Description de la Turquie, livre cent dix huitième.—Paris, 1810—1829, en 8 t.—Une 2e édition en 1831—1837.

Mathieu (Henri).—La Turquie et les différents peuples. — Edit. Dentu.—Paris, 1857, 2 vol.

Mémoire des Légionnaires Bulgares de Macédoine et de Thrace, présenté par le Comité Central des légions aux représentants des

grandes Puissances de l'Entente et des États Unis d'Amérique. — Impr. d'Etat. — Sofia, 1919, in 4, 8, p.

Merlier (Melpo). — Essai d'un tableau du Folklore musical Grec. — Edit. J. Sidéris. — Athènes, 1935, 64 p. — C'est un tableau de chansons populaires, enregistrées par la maison Pathé sur 222 disques. — Chansons du Pont (104), de Capadoce (79), du Dodécanèse (70), de Thrace (46), de Macédoine (66), d'Épire (41), de Thessalie (29), d'Attique et Béocie (34), de Phthiotide et Phocie (39), du Péloponèse (20), de Crète (28) et de diverses autres régions de l'Hellénisme (27). La collection comprend en outre 66 mélodies d'Église.

Michoff (Dz. N.). — La population de la Turquie et de la Bulgarie au XVIIIe et XIXe siècle. — Sofia, 1924, in-8.

Ministère des Affaires Étrangères. Documents Diplomatiques. — Affaires de Roumélie et de Grèce, 1885—1886. Impr. nationale. — Paris, 1886, in 4.

Minorités (les) en Turquie. — Lausanne, 1920, in 8, 24 p.

Moschopoulos (Nicéphore). — La question de Thrace ou le mensonge bulgare. — Athènes, 1922, in 8, XIV + p. 510 cartes.

Mostras (C.). — Dictionnaire géographique de l'Empire ottoman. Saint-Petersbourg. — Paris, 1837, in 8, IV + 241 p.

» ».—Un nouveau bouillotirion byzantin. — Art. dans «Byzantion». t. IV, 1927—28, p. 188—191. Ce bouillotirion byzantin trouvé aux environs de Choumen (Bulgarie) est déposé au musée de Sofia.

Mouchmoff (N.). — Monnaies inédites de Moesie et de Thrace. — Art. dans la «Revue numismatique». t. XXXII, 1929, p. 153—157, avec un tableau.

» ».—Une trouvaille de monnaies de la Moesie inférieure et de la Thrace. — Art. dans la «Revue numismatique», t. XXXIV, 1931, p. 85—95.

Nicolopoulo (P.). — La mission Thrace en Amérique. — Art. dans la «Revue des Balkans». — Paris, 1920, p. 132—134.

Osmann (Rifaat). — Guide d'Adrinople (1361—1919). — Adrinople, 1920, in-8.

Paix (la) dans le Proche Orient et le Problème de la Thrace. — Impr. de la Cour. — Sofia, 1921, in-8, 41 p., carte. — Discours prononcés à la réunion publique dans la salle du Cercle Militaire de Sofia le 27 déc. 1920 par M. M. L. Miletich, VI. Mollof, A. Tzankoff, Gr. Vassilieff député et le prof. St. Romansky.

Penennbrun (Alain de).—La campagne de Thrace. — Edit. La-vauxelle.—Paris, 1915.

Péninsule (la) des Balkans et les Contrés Avoisnantes.—Edit. P. Weissenbruch —Bruxelles, 1892, in 8.—Extrait du «Recueil consulaire belge»: Monténégro, Thrace et Macédoine, Dalmatie et Bosnie, Grèce, Roumanie, Bulgarie.

Perrot (A. M.).—Itinéraire de la Turquie d'Europe et des Provinces danubiennes —Edit. Tanera —Paris, 1855, in 12.—Description géographique et militaire de toutes les routes, villes, forteresses et ports de mer.

Pharaon (Joanny).—Esquisse historique et politique sur Mahmoud II et Nicolas Ier, suivie de la description de Schuxna, Varna, Andrinople et Constantinople.—Edit. Lecoite, Paris, 1829, in 8.

Phocas-Cosmetatos (S. P.).—La Macédoine. Son passé et son présent.—Edit. Payot.—Paris, 1919, in 40, 50 p.—L'Hellénisme dans l'Antiquité L'empire Grec au temps de Justinien (VIe siècle). L'empire Grec au commencement du IXe siècle. L'empire Grec au temps de Basile le Bulgaroctone et sous ses héritiers. L'empire Grec en 1190 et l'hellénisme pendant l'occupation de Constantinople.—Carte des écoles et églises du villayet d'Andrianople, de Tchataldja, de Constantinople.—Carte ethnographique de la Thrace (1912).—Frontières du traité de Bucarest (1913) avec indication des territoires, presque entièrement helléniques, délivrés par l'armée grecque en 1913.

Pittard (Aug.).—Ethnologie de la Péninsule des Balkans.—Art. dans «Le Globe» I, 63, Paris, 1904, p. 50 et s

» ».—Les peuples des Balkans. Esquisse anthropologique avec 4 cartes et quelques figures.—Genève, 1920, in-8, 142 p.

Pour la Thrace.—Impr. de la Cour. — Sofia, 1921, in 8, 45 p. Discours prononcés à une réunion publique au Théâtre National à Sofia le 16 mai 1921 par M. M. L. Miletich, A. Ichirkoff, Mileff, D. Mihaltcheff, Dr Vasoff et S. Romansky.

Question (la) de la Thrace.—Impr. de la Cour Royale. — Sofia 1927, in 8, 62 p.—Comité suprême des réfugiés de Thrace. Aperçu général concis sur la situation actuelle.

Recensement Agricole de l'Année 1929. — Publication du service de statistique.—Ministère de l'Economie Nationale.—Impr. de l'Etat.—Athènes, 1929, fasc. No 764.—Thrace occidentale : A.—Superficiés cultivées, rendement agricole et sa valeur.—B. Arbres hespéridés, fruitiers etc.—C. Instruments et machines agricoles.—D. a.

Effectif du bétail, des oiseaux de basse cour et des ruches. — b. Production de bétail et sa valeur.

Reclus (Elisée).—Nouvelle géographie universelle. La terre et les hommes.—Paris, 1887, in 8. I. — L'Europe méridionale : Grèce, Turquie, Pays des Bulgares, Roumanie, Serbie et Montagne Noire, Italie, Espagne et Portugal.

Réfugiés Bulgares de Thrace (s. l.), 1921, in-4, 4 p.—Mémoire du Comité des réfugiés bulgares de Thrace à Philippopoli, adressé à Mr le Président de la Commission mixte d'Émigration Greco-Bulgare.

Rozenvalle (L.).—Les emprunts turcs dans le Grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Adrinople.—Paris, 1912.

Salac (A. Z.).—Le grand Dieu d'Odessos—Varna et les mystères de Samothrace.—Art. dans le «Bul. de corresp. hell.» t. LII, 1928, p. 395—398.

Savadjian (Léon).—En Thrace Occidentale.—Paris, 1919, in 8.

» ».—Voyage en Thrace. I. Impression générales.—Art. dans la «Revue des Balkans» —Paris, 1920, p. 163—165.

» ».—I. Alexandre Stambolinsky et la Thrace. — II. La Bulgarie et la statistique française en Thrace.—Art. dans la «Revue des Balkans». Mai.—Paris, 1920, p. 143—147.

» ».—Bibliographies Balkaniques 1920—1930, 1931—1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939. Paris.—Ces bibliographies contiennent la nomenclature des ouvrages et articles de revues sur tous les pays balkaniques, publiés en allemand, anglais, français et italien.

Seurs (G.).—Inscriptions ignorées du littoral balkanique de l'Éuxin.—Art. dans la «Revue de Philol.», t. LX, 1929, p. 97—121.

» ».—Archéologie Thrace, IIIe série (suite).—Art dans la «Revue archéol. des études anciennes», t. XXXI, 1929, p. 297—313.

Société des Nations Recueil des Traités et des Engagements Internationaux, enregistrés par le secrétariat de la Société des Nations: Convention de la Bulgarie avec l'Empire Britannique, la France, l'Italie, le Japon... etc et la Turquie concernant les frontières de Thrace. 1 (1923—24 juillet) Traité de Lausanne, Volume XXVIII, p. 12.

Stanford (Edward).—Cartes ethnographiques de la Turquie d'Europe et de la Grèce et mémoire sur la séparation des races dans la péninsule illyrique avec tableaux statistiques. Publié à Londres. Traduit de l'anglais.—Édit. Dentu.—Paris, 1877, in 8.

Statistique.—Des écoles bulgares dans la Turquie d'Europe pour l'année scolaire 1899—1900, Choumla, 1901.

Synvet (A) —Carte ethnographique de la Turquie d'Europe et dénombrement de la population grecque de l'Empire, Ottoman —Paris, 1877.

Thrace.—Article dans la Grande Encyclopédie.

Thrace.—Article dans le diction. Larousse.

Thrace (la) à la Veille de la révision du Traité de Sèvres.—Impr. de la Cour.—Sofia, 1921, in 8. 29 p., 1 carte.—Discours prononcés à la réunion publique au cercle militaire de Sofia le 13 Févr. 1921, par M. M. Ivan Vasoff, le Gén. T. Markoff, St. Karadjoff et le Dr B. Vasoff.

Van Den Gheyn (S. I.)—Les populations danubiennes.—Edit. H. Engelike.—Gand, 1886, in-8, 290 p.—Étude d'ethnographie comparée.—Extrait de la «Revue des questions scientifiques» III Partie. Les descendants des Daces et des Thraces.

Vasoff et Markoff.—La Thrace à la veille de la révision du Traité de Sèvres.—Impr. de la Cour.—Sofia, 1921, in 8, 30 p.

Verkovic (Et. J.)—Le Vêda Slave.—Edit. Leroux, 1875, in 8. Chants populaires des Bulgares de Thrace et de Macédoine de l'époque préhistorique.—En bulgare et en français.

Vulpe (R.)—L'âge du fer dans les régions Thraces de la péninsule balkanique.—Edit. Gamber.—Paris, 1930, in 8, X+186 p.—Extrait de «Mélanges de l'école roumaine en France», Paris, 1929.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΚΟΠΕΛΟΥ—ΠΕΤΡΑΣ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ)

1. Εισαγωγικό σημείωμα

Σκόπελος¹—Πέτρα—Μεγалоχώρι (Γκερτιλί). Ένα τρίγωνο από τρία χωριά στην περιφέρεια Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, πού ἡ ἴδια μοῖρα τὰ περίμενε μέ τις μεγάλες συφορές πού ἔπαθαν οἱ ἐκεῖ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί. Ὅπως ἦταν γείτονες στήν παλιά τους πατρίδα οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν αὐτῶν, ἔτσι καί σήμερα κατοικοῦν ἀνάμιχτοι σέ διάφορες γεωργικές περιφέρειες τῆς Μακεδονίας καί τῆς Δυτ. Θράκης, ὅπου μετέφεραν τὰ ἦθη καί ἔθιμά τους, τίς δοξασίες τους, τίς προλήψεις, τίς δεισιδαιμονίες τους, τόν τρόπο τῆς ζωῆς τους, τόν πολιτισμό τους. Ἡ ἱστορία τους δέν διαφέρει ἀπό τήν ἱστορία τῶν ἄλλων γειτονικῶν τους χωριῶν² καί στίς γενικές της γραμμές ἀπό τήν ἱστορία τῆς Ἀνατολ. Θράκης.

Μέ τήν ἀρχή τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 1912 κατέβηκαν στά χωριά οἱ Βούλγαροι καί παρέμειναν ἐκεῖ μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1913. Ἡ Τουρκική κατοχή ἔπειτα ἀπό τήν ἀποχώρηση τῶν Βουλγάρων γίνεται πιδ πιεστική, γιατί τότε ξύπνησε πιδ πολύ τὸ φυλετικὸ μῖσος καί ξέσπασε σέ ἄγριες ἀντεκδικήσεις. Τὸ Μάϊο τοῦ 1914 γίνεται γενική στρατολογία ὄλων ἐκείνων πού εἶχαν στρατεύσιμη ἡλικία ἀπὸ τήν Τουρκική κυβέρνηση. Οἱ πιδ υπερέφανοι καί τολμηροὶ Ἑλληνες ἀρνοῦνται νὰ καταταχθοῦν στὸν ἐχθρικό στρατὸ καί καταφεύγουν στὰ δάση καί στὰ ἄγρια βουνά, γὰ ν' ἀναπνέουν ἐκεῖ τὸν ἀέρα τῆς ἠθικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐκεῖνοι πού ἀναγκαστικὰ στρατεύθηκαν ἐχρησιμοποιοῦντο σέ διάφορες τεχνικές ἐργασίες καί πολλοὶ πέθαναν ἀπὸ τὰ θάνανα καί τίς κακουχίες.

Στίς 22 Σεπτέμβρη 1915 ἔγινε ὁ πρῶτος ξεσηκωμός. Οἱ Σκουπελινοί, 250 περίπου οἰκογένειες τότε καί οἱ Πετρινοὶ ἄλλες 7(10 κατέφυγαν σέ γειτονικά χωριά τὸ Μπουνάρ Ἰσάρ, τὴ Γέννα κ. ἄ. καί στήν ἐλεύθερη Ἑλληνική πατρίδα. Ἔτσι διασκορπισμένοι ἐδῶ καί ἐκεῖ γεῦθησαν ὄλες τίς πίκρες τοῦ ἐκπατρισμοῦ καί πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πέθαναν πρόωρα καί τάφηκαν σέ ξένα χῶματα.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1919 ξαναγύρισαν στήν πατρίδα τους, ὅσοι δέν εἶχαν πεθάνει ἢ δέν εἶχαν ζητήσει καλύτερη τύχη στή Βουλγαρία ἢ σέ ἄλλα μέρη τοῦ ὑποδοῦλου καί ἐλεύθερου Ἑλληνισμοῦ. Εἶχαν πιστέψει ὅσοι ξαναγύρισαν, ὅτι θὰ μποροῦσαν τῶρα πλέον νὰ συνεχίσουν τήν παλαιότερη ἡσυχία καί ἐρ-

1) Λέγεται Σκόπελος (δ, ἦ) καί Σκούπελος (δ, ἦ). Τὸ ἐθνικὸ Σκοπελινός-ἦ καί Σκουπελινός-ἦ.

2) Γιά τήν ἱστορία βλ. λεπτομερέστερα Β' τόμος Ἀρχείου σελ. 146 κέ.

γατική ζωή τους και με το οικονομικό και νοικοκυρίστικο πνεύμα που τους διακρίνει, προσπαθούσαν να αναδιοργανώσουν τις παλιές οικογενειακές τους έστιες, χωρίς να υποπεύωνται τα νέα δεινά που τους περίμεναν.

Έφθασε το μοιραίο 1922 και οι Πετρινοί, Σκοπελινοί και Γκερτιλιώτες μαζί με το άλλο μεγάλο κύμα της προσφυγιάς κατέφυγαν στην Μακεδονία και στην ελεύθερη Δυτική Θράκη. Οι πιο πολλοί από τους Πετρινούς (200 περίπου οικογένειες) κατέφυγαν στη Νέα Πέτρα, στη Μονοκλησιά, στη Ζίχνη, στην Άνω Καμήλα, στο Ίδρωφ κοντά στις Σέρρες, άλλοι στην περιφέρεια της Κομοτινής και Ξάνθης και είκοσι πέντε περίπου οικογένειες στο Καβακλί (Άγιο Άθανάσιο) κοντά στη Θεσσαλονίκη, εκτός από τους δλίγους Πετρινούς που κατέφυγαν μεμονωμένοι σε μεγαλύτερες πόλεις και ζουν σήμερα αστική ζωή, αποξενωμένοι από το γεωργικό στοιχείο της παλιάς τους πατρίδας.

Από τους Σκοπελινούς οι περισσότεροι κατέφυγαν στο Διδυμότειχο και την περιφέρειά του, στο Τσιμπάνκιοι της Αλεξανδρούπολης, στο χαμηλό Ντερέκιοι της Κομοτινής, στον Άχιο των Σερρών, στο Λιμπάνοβο (Αιγίνιον) στο Λότζενο, στο Μακρύγυκλο, στην Ύχοδα Λίκατερίνης, 60 περίπου οικογένειες στο Καβακλί (Άγιο Άθανάσιο) της Θεσσαλονίκης.

Οι Γκερτιλιώτες (Μεγλοχωριτες) ακολούθησαν τους Πετρινούς και Σκοπελινούς, γιατί το χωριό τους το Γκερτιλι ήταν μια αποικία των Σκοπελινών και Πετρινών, που κατά καιρούς μετοίκησαν εκεί για να βρουν πόρο ζωής, επειδή το μέρος ήταν εύφορο με πολλά νερά, λειβάδια, άμπελοαργία, δενδροκομία, κτηνοτροφία. Γι' αυτό και στα λαογραφικά μας αυτά σημειώματα δεν κάνουμε ιδιαίτερο λόγο για τους Γκερτιλιώτες, επειδή κοινά με τους Σκοπελινούς και Πετρινούς είχαν τα ίδια ήθη και έθιμα, την ίδια διάλεχτο και ίδιους τρόπους ζωής. Μά και μεταξύ Πετρινών και Σκοπελινών ουσιώδεις διαφορές που ν' αξίζει να τις ξεχωρίσει κανείς σε μια λαογραφική μελέτη, δεν υπάρχουν.

Επισκεφθήκαμε έσους κατοικοῦν στον Άγιο Άθανάσιο. Τους εϋρήκαμε έργατικούς και φιλήσυχους χωρικούς, φιλόξενους και αγαθούς στο βάθος, αν δεν λάβει κανείς υπ' όψει ώρισμένες μικρότητες, που αναπόφευκτα δημιουργεί ή περιωρισμένη άγροτική ζωή τοῦ χωριού.

Τόσο οι Σκοπελινοί, όσο και οι Πετρινοί υποστηρίζουν ότι οι μακρινοί τους πρόγονοι άφορμήθηκαν και ήρθαν στην παλιά τους πατρίδα από την παλαιά Ελλάδα. Δεν μπορούμε να βεβαιώσουμε αν ή άπλη όμνωνμία των χωριών τους με την νήσο Σκόπελο και την Πέτρα της παλαιάς Ελλάδας που δημιούργησε τις παραδόσεις για την καταγωγή τους από εκεί, που τις παραθέτουμε πάρα κάτω ή αν πραγματικά είναι απόγονοι παλαιολλαδιτών Σκοπελινών και Πετρινών. Εμπεριστατωμένη λαογραφική έρευνα θα βοηθούσε πολύ στην λύση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ένα όμως είναι φανερό από την πρώτη στιγμή που θα θελήσει κανείς ν' ασχοληθεῖ με την έρευνα της ζωής τους : ότι στο χαρακτήρα τους, στην νοστροπία τους και στην καθόλου ζωή τους

υπάρχουν πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τοὺς κατοίκους τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδας, ἐνῶ ἐξ ἄλλου υπάρχουν ἀρκετὲς διαφορὲς μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας, τοὺς σημερινοὺς συντοπίτες τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γνωρίσματα ποὺ ἐσημειώσαμε πάρα πάνω γιὰ τὸ χαρακτηριστὴ τους, ἓνα ἄλλο γενικὸ χαρακτηριστικὸ βγαίνει ἀπὸ τὴ λαογραφικὴ τους μελέτη, ποὺ εἶναι καὶ χαρακτηριστικὸ γιὰ ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης: Τοὺς διακρίνει μεγάλη θρησκευτικὴ καὶ μυστικιστικὸ πνεῦμα. Ὅταν κανεὶς βλέπει τὸ πλῆθος τῶν θρησκευτικῶν τους τελετῶν, ποὺ γίνονται μὲ τὴν εὐκαιρίαν μιᾶς χριστιανικῆς γιορτῆς ἢ καὶ μιᾶς νέας ἐποχῆς ἀκόμα, ὅπως εἶναι τὸ ἀνοιγμὰ τῶν νέων κρασιῶν, τοὺς χοροὺς καὶ τὰ πικνηγύρια τους, τίς ποικίλες τους θρησκευτικὰς δοξασίες, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, τὴ θαθεῖά τους πίστη στὰ μάγια, στὰ φαντάσματα, στὴν ἀνώτερη δύναμη, μεταφέρει ἄθελα τὴ σκέψη του στὴν ἀρχαία Θράκη, στὴ Θράκη τῆς μυθολογικῆς ἐποχῆς, ποὺ δίδαξε καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα τὴ λατρεία τῶν Μουσῶν, τὴ Θράκη ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν ὁ Διόνυσος, ὁ Εὐμολπος, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Θάμυρις κ. ἄ., θεότητες ποὺ συμβολίζουν τὴ χαρὰ, τὸ γλέντι, τὴ μουσικὴ, τὸ ἐσωτερικὸ πάθος γενικὰ, γιὰ νὰ λατρευτοῦν καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ νὰ συντελέσουν στὸ ξέσπασμα τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ στὸ φανέρωμα ὅλων τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Μὲ πολὺ ψυχικὸ βάθος καὶ ὁ σημερινὸς Θρακιώτης, ξεσπάει πολλὰς φορές σὲ ἀστεῖα καὶ πειράγματα μὲ εὐτροφία πνευματικὴ καὶ μὲ ἔκφραση ἀφελῆ καὶ φυσικὴ. ποὺ φαίνεται ὅτι προσκόπτει στὴ σημερινὴ συμβατικὴ μας ἠθικὴ. Ἔτσι ἀκούσαμε τοὺς Σκοπελινοὺς καὶ Πετρινοὺς νὰ πειράζονται, νὰ λένε τ' ἀστεῖα τους καὶ νὰ τὰ νοιώθουν βαθεῖα, ὅπως δὲν μπορούμε νὰ τὰ νοιώσουμε καὶ νὰ γελάσουμε μαζί τους ἐμεῖς οἱ ἀμύητοι στὰ μυστήρια τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου. Σὲ ἄλλη σελίδα δημοσιεύσαμε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ λογοπαίγνια τους. Στὶς κοινωνικὰς τους σχέσεις καὶ ἰδίως σὲ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴ θέση τῆς γυναίκας μέσα στὴν κοινωνία τους καὶ τίς ἐλευθερίες ποὺ τῆς ἐπιτρέπεται νὰ ἔχει, οἱ Σκοπελινοὶ καὶ Πετρινοὶ παρουσιάζονται πιὸ αὐστηροὶ ἀπὸ ἄλλους ἀνατολικοθρακιώτες. Τὸ ἀπομονωμένο μέρος ὅπου κατοικοῦσαν, χωρὶς νὰ ἔρχονται σὲ πολλὴ ἐπικοινωνία, ἴσως ἔχει ἐπιδράσει στὸ χαρακτηριστὴ τους. Διηγῆσεις, ποὺ κάνουν συχνὰ γιὰ ἐπεισόδια τιμῆς, μᾶς θυμίζουν τὴν ἄγρια Μανιάτικη βεντέτα. Τὸ φαινόμενο αὐτό, χωρὶς νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο καὶ στὶς ἄλλες περιφέρειες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀποτελεῖ πάντως κάποιαν ἀξιοπρόσεχτη ἐξαίρεση γιὰ τοὺς Σκοπελινοὺς καὶ Πετρινοὺς. Σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα τῆς λαογραφικῆς αὐτῆς συλλογῆς μας διαφαίνονται οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς γιὰ τὸν περιορισμὸ, τὴν αὐστηρὴ καὶ ἀνεπίληπτη διαγωγή ποὺ πρέπει νὰ δείχνει ἡ γυναίκα καὶ πρὸ παντὸς τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια, ποὺ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται καμμιά συναναστροφὴ, μὲ τοὺς νέους, οὔτε μὲ τοὺς μνηστῆρες τους ἀκόμη, προτοῦ νομιμοποιήσουν τίς σχέσεις τους.

Παρ' ὅλη τὴν αὐστηρότητα ποὺ δείχνουν γιὰ τὴ γυναῖκα στὰ ζητήματα ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν τιμὴ της, ὅπως ἐκείνοι τὴν πιστεύουν, δὲν πρέπει νὰ υποθεθεῖ, ὅτι ἡ θέση της στὸ σπίτι καὶ στὴν ἐργασία εἶναι τραγική. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα συμβαίνει. Οἱ Σκοπελινὲς καὶ Πετρινὲς μέσα στὸ σπίτι κυριαρχοῦν καὶ δίνουν κατευθύνσεις, εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ βραχεῖς δουλειές, ὅπως εἶναι ἡ μεταφορὰ τῶν καυσόξυλων, ποὺ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας γίνεται ἀπὸ τίς γυναῖκες χρησιμοποιούμενες στὴν περίπτωση αὐτὴ σὰν ὑποζύγια, τὸ σκάψιμο ὅπου σπανιώτερα μετέχουν πάντοτε μαζί! με τοὺς ἄντρες τους καὶ ἄλλες δυσανάλογες πρὸς τὴν ἀντοχὴ τους ἐργασίες. Συνηθισμένες τους ἀσχολίες εἶναι τοῦ νοικοκυριοῦ οἱ δουλειές, πλύσιμο, μαγέρεμα, ζύμωμα κ. τ. ὅ., ὅπου ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ἀρκετὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐπίδοση. Προσπαθήσαμε νὰ δώσουμε μιὰ γενικὴ καὶ σύντομη σκιαγραφία τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς ζωῆς τῶν Πετρινῶν—Σκοπελινῶν. Ὁ μελετητὴς ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ ἔχει πρὸ ἀνάγλυφῃ καὶ ὀλοκληρωμένη τὴν ψυχικὴ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ποὺ εἶναι ἕνα μικρὸ, ἀλλ' ἀξιόλογο κομμάτι τοῦ πολυθασανισμένου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολ. Θράκης, θὰ ἔχει γιὰ βοήθημα τὰ λαογραφικὰ σημειώματα ποὺ ἀκολουθοῦν.

Δ. Π.

2. Παραδόσεις γιὰ τὸ Σκόπελο

Τὶς παραδόσεις γιὰ τὴν παλιὰ ἐποχὴ τοῦ Σκοπέλου, τὴν προέλευση τῶν Σκοπελινῶν, γιὰ τὸ κάστρο, γράφουμε στὴν ντόπια διάλεκτο κατὰ τὴν ἀφήγηση τοῦ Σκοπελινοῦ Χρ. Πούλιου.

«Ἐνα γαιρὸ ἀκουγάμ³ πὼς γίνεταν τότες ἐμφύλιοι πολέμ³ καὶ πὲ τὴ νῆσο Σκόπελο ἔργαζα Ἕλληνοι καὶ πήγανα καὶ πέρα στὸ δικὸ μας τὸ Σκούπελο καὶ ἤπκανα χώρα. Τοὺς ἔστειλε καὶ ὁ Τοῦρκος. Τὸ παλιὸ χωριὸ τὸ ἤλεγανα Παναγιώτικοι. Ἀρχὴ ἦταν μικρὸ. Ὅστερα μαζεύκανε κι' ἀπέξω καὶ γίνκε τὸ χωριὸ 370 σπίτια. Καὶ ἔζησανά οἱ παπποῦδες μας, καὶ ἔζησαμ³ καὶ μεῖς. Τὸ φθινόπωρο ἔσπερνάμ³ σίκαλες, κιζιτζέδες, ὅπως ἤλεγάμ³. Ἄμα γήλεγ³ ὁ μεγάλος ὁ μῆνας δεκαοχτώ, κίσοξανι (κίσοξανι—μεσοχειμωνιά), ἀρχινούσαμ³ κριθάρια, σκληρὰ στάρια, βρώμες, μπουρτζάκια (ρόθη), γριάχο (λαθήρι). Καὶ δὲ δούλεγαμ³ σὰν ἐδῶ τὴ γῆ. Νὰ σπείρ³ς τ' Ἀγιώργ³ πὲ βραδὺς καὶ νὰ δὲ θερίσ³ς τὴν Ἀγια βαρρασκουή. Τόσο πρόκανε λήγορα¹. Ὅποιος εἶχε πρόβατα κι' ἔρριχνε κουπριά στὰ χωράφια, πὲδ³ ὀκάδες σπόρο ἔρριχνε καὶ ἤπαιρνε διακόσιες. Βέχαμ³ πρόβατα, ἀγελάδια, βουβάλια, κατσίκες. Καὶ τὸ γάλα που-

1) Παρὰ τὴν ἐνθουσιώδη ἀφήγηση τοῦ Σκοπελινοῦ Χ. Πούλιου γιὰ τὰ χαμένα ἀγαθὰ τῆς παλιᾶς του πατρίδος, γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ περιφέρεια τῆς Σκοπέλου καὶ τῆς Πέτρας δὲν ἦταν γόνιμη ὅπως ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατ. Θράκης. Γι' αὐτὸ οἱ Πετρινοὶ πρὸ παντὸς ταξείδευαν στὰ γύρω χωριά, γιὰ νὰ βροῦν δουλειά, σπαρτά, θειρισμὸ κλπ. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἀνέκδοτο ποὺ ἐλέγετο γιὰ τὴν ἐπιστροφή ἀπὸ τὸ θειρισμὸ: «Ἦρταν οἱ ἄνθρωποι μας πὲ τὸ θέρο καὶ γάρβανα οἱ γάρδοι μας κι' ἔπρεψε ἡ χώρα μας».

λιούσαμ' μόνο πὲ τὰ πρόβατα. Πὲ τίς ἀγελάδες τῶκαναμ' βοῦτρο καὶ τὸ πουλιούσαμ' στὶς 40 ἐκκλησιῆς 10—12 γρόσια τὴν ὀκτῶ. Εἶχε κάστρο ὁ Σκούπελος καὶ ἤλεγανά πως ἐκεῖ ἔχ' παράδες. Ἡῦραμ' μιὰ ἐκκλησιὰ στὸ κάστρο ἀπάν'. Πὲ τὸ κάστρο ἔχασκαμ' τὰ τζαμινὰ στὴν Ἀδριανούπολη¹, τὰ Γανόχωρα, τὸ Μαρχαῖ καὶ ἄλλα. Ἔχουμ' καὶ μιὰ ἱστορία γιὰ τὸ κάστρο: Τὰ καποινὰ τὰ χρόνια πελεμούσανα ἀνάμεσα Πέτρα καὶ Σκούπελο οἱ Ἕλληνοι πὲ τίς Τοῦρκοι. Ὁ Δουσιάν'ς (ὁ ἐχθρὸς) βρισκοῦσαν στὸ Περτσέλαγατς, ἡλιόγεννημα πὲ τὸ Σκούπελο. Ἦθελε νὰ πάρ' τὸ κάστρο τῆ Σκούπελο. Ἦθελε νὰ πάρ' τὸ κάστρο τῆ Σκούπελο καὶ δὲ βοροῦσε. Πὰ στὸ κάστρο εἶχε νερὸ μέσα σὲ στέρνα—γεβγίρ τὸ ἤλεγαμ—καὶ ἤλεγανά πως, ἔδε ἀλὰ τρυπήσ' τὸ γεβγίρ, τότε ἔλα φύγ' ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς πὲ κεῖ καὶ ἔλα πάρνα τὸ κάστρο. Ὁ Δουσιάν'ς ἔπιασε μιὰ βάρνα, ἔωκε βαξίς' καὶ τὴν εἶπε:—«Νὰ πάρ'ς αὐτὸ τὸ καδήλ' καὶ νὰ δὲ βάλ'ς πὰ στὸ δουδάρ, ὅπου ἐν πὲ κάτ' τὸ νερό».

Ἦ γριά ἦδανε πὲ τὸ Σκούπελο. Πῆγε κι' ἔδανε τὸ καδήλ' πὰ στὸ δουδάρ' καὶ τῆ νύχτα ἔβριχανά οἱ ἀθρῶπ' τῆ Δουσιάν' πὲ τὸ Περτσέλαγατς κεῖ ποῦ ἔφεγε τὸ καδήλ' καὶ τρύπασα τὸ δουδάρ τῆς στέρας. Χύθηκε τὸ νερὸ ἔξω καὶ ἔναγασκανα οἱ Ἕλληνοι νὰ πακίνα. Γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἴκουσα ποῦ φεύγνα, φῆκανα μιὰ γριά στὸ χωριὸ κι' ἔδερνε ἕνα δαβούλ' δυὸ τρεῖς μέρες, ὡς ὅτου πάνα μάκρια. Τρεῖς μέρες χτυποῦσε τὸ δαβούλ' ἢ γριά. Ἐφγανα πὲ κεῖ οἱ Ἕλληνοι. Ἦστερα κεῖ δὲ κούγδανα πλεῖα γιουρουλδὶ (θύρρυβος). Ὁ Δουσιάν'ς κατάλαβε καὶ πῆγε κατὰ πτόδ' ὡς καμινὰ μέρα ἀπόσταση. Τότε βρῆκε ἕνα βόσταντζη ποῦ τσάπζε τὸ βοστάν' καὶ ρώτησε:—«Μὴν εἶδες ἀσκέρ' νὰ περάσ' πὲ δῶ»; Ὁ βόσταντζης εἶπε:—«Τοῦτος φύτευε τὸ βοστάν' ἔδε πέρσανα. Τὸ βοστάν' τῶρα ἔχ' καρπούζια». Πάνα οἱ Ἕλληνοι, ἔφγανα. Δὲν ἤξαιρε ὅμως ὅτι τὸ βοστάν' ἔκανε καρπούζια σὲ τρεῖς μέρες. Κόιταξε τὸ δρόμο καὶ εἶδε τὰ χνάρια πὲ τ' ἀλόγατα. Ἄλλοῦ ἔδειχανά τὰ χνάρια κι' ἄλλοῦ πῆγανα οἱ Ἕλληνοι, γιὰτ' ἔβαλανα τὰ πέταλα ἀνάποδα, γιὰ νὰ μὴ δοὺς καταλάβηνα καὶ τοὺς πιάσανα οἱ ὀχτροί. Ὁ Δουσιάν'ς γύρσε πίσω. Ἦτσι γλύτωσανα οἱ Ἕλληνοι. Τὸ κάστρο ὅμως πόμνε χαλασμένο. Τὸ νερὸ λιγόστεψε. Σήμερα ἔχ' λίγο νερὸ καὶ ἕνα ἀγιάσμα. Μέσ' τ' ἀγιάσμα κατεβαίν' κανένας πὲ σκαλοπατήματα».

3. Παραδόσεις γιὰ τὴν Πέτρα

Γράφονται στὴν ντόπια διάλεκτο κατὰ τὴν ἀφήγηση τοῦ Πετρινῶ Φωτ. Παπαδόπουλου.

«Οἱ Πετρινοὶ ἤλεγανά πῶς ἦδανα πὲ τῆ βαλιὰ Ἑλλάδα, γιὰτι τοὺς σόρπασαν οἱ Τοῦρκοι. Κατοίκησανα πρῶτα πρῶτα στὴ Μπουγάδα. Ἐκεῖ παρουσιάστηκε ἀρρώστεια καὶ ἔφγανα μέσ' τὸ δάσος, ποῦ ἦδανε ἢ ἐκκλησιὰ πὲ τῆ θα-

1) Τοῦ Σουλτάν-Σελίμ τοὺς μινάρδες, ποῦ εἶταν τέσσαρες καὶ πανύψηλοι καὶ μνημειώδεις γιὰ τὴν τέχνη τους.

ματουργό εικόνα. Ἐκεῖ ἔκτισανά τὸ χωριὸ Μβέτρα κι' ὁ Χατζηγιωργάκ'ς μεγάλωσε τὴν ἐκκλησιά, ἤπκε κι' ἕνα γιοφύρ', ἤπκε ἕνα μύλο στὸ βοταμό, ἤπκε ἕνα πουγάδ' (Χατζῆ τὸ πουγάδ') βαθὺ ὡς τριάδα μέτρα, ἤπκε κι' ἕνα τσεσμέ. Δὲν εἶχε παιδιὰ κι' ἄφκε τὸ μύλο στὴν ἐκκλησιά καὶ εἶπε : «Ὁ,τι βγάζ' ὁ μύλος ἀ τὰ παίρν' ἢ ἐκκλησιά καὶ ἀ κάντε τὰ χαίρια μ'» (νὰ τὸν γράψουν εὐεργέτη). Ἀπάν' στὴ Μβαλιόπετρα ἤλεγανὰ οἱ παπποῦδες μας ποὺ ἤδανε τρεῖς καλογριές, μακριὰ πὲ τὸ πουγάδ' δέκα μέτρα. Ὅταν περίλαδ' ἢ Τουρκία καὶ τίς κυνήγησανὰ οἱ Τούρκοι, νέβκανα κείνες πὲ τὴ σκάλα πάνου ψηλὰ στὴ γορφή. Πήγανα οἱ Τούρκοι νὰ τίς πιάσων καὶ κείνες δὲ βαρადέχκανε νὰ παραδοθοῦνα σὲ τούρκικα χέρια καὶ ρίχτικανὰ κάτ' πὲ τὴ μβέτρα καὶ σκοτώθηκαν. Οἱ Τούρκοι πρόφτασανὰ καὶ ἔπιασανὰ τίς τσουτσούδες καὶ πὲ τίς τσουτσούδες πέμνε ἕνα σουμάδ' στὴ μβέτρα πάν' καὶ τὸ ἤλεγαμ' «πὲ τίς καλογριές τσουτσούδες». Ἡ Παλιάπετρα πὲ τὸ ἡλιογέννημα (ἀνατολικὰ) εἶχε ἕνα κομμάτ' πέτρα κολλημέν' σὰν ἄγυρα καὶ ἤλεγανὰ πὼς οἱ καλογριές ποὺ κάθονα καὶ ἔπαιρνανὰ τὰ τρόφιμα πὲ κάτ' μὲ τὸ μάκαρα καὶ ἤλεγαμ' τὴ μβέτρα ποὺ ἤδανε σὰν ἄγυρα, μάκαρα. Ἀπάν' ἢ κορφὴ εἶχε ἀλτσιές (ἀλαγοπατησιές) καὶ ἤλεγανὰ ὅτι νέβκανα οἱ Τούρκοι πὲ τ' ἀλόγατα γιὰ νὰ πιάσων τίς καλογριές.

τσουτσούδα=τὰ πλεγμένα πίσω μαλλιά, πλεξοῦδες.

4. Παράδοση γιὰ τὸ δάσος τ' Ἀϊ-Θανάση

Ὁ Σκοπελινὸς Χ. Παύλιος ἑβδομηνταπεντάρης περίπου μὲ μεγάλο καημὸ μᾶς διηγεῖται τὴν παράδοση γιὰ τὸ κουρὶ τ' Ἀϊ-Θανάση, ποὺ ἀνήκει καὶ αὐτὸ στὰ χαμένα ἀγαθὰ τῆς πατρίδας :

«Ὁ Ἀϊ Θανάσ'ς ἤδανε μέσ' τὸ κουρὶ πέξω πὲ τὴ Μβέτρα. Τὸ κουρὶ ἤδανε τῆς ἐκκλησιάς. Ἡ λειτουργία τ' Ἀϊ-Θανάσ' γίνονα δύο τῆ Μάη. Κανεὶς δὲ μβάγαινε νὰ κόψ' ξύλα πὲ τὸ Κουρὶ, γιὰτὶ θαματουργοῦσε καὶ πάθνησκε, εἴτε τὰ ποδάρια, εἴτε τὰ χέρια, εἴτε τὸ σῶμα του. Μόνο γιὰ τὸ σκολεῖδ ἂν ἤδανε πεσμένο κανένα ξύλο τὸ ἤπαιρναμ'. Γιὰ τὸ σπὶτ' δὲν τόλμιζαμ' νὰ δὸ πάρουμ'. Τὸ βδομήδα ὀχτώ, ὅδε ἦρε ἡ Ρουσία, πήγανα τέσσερις Ρούσοι γιὰ νὰ κόψων ξύλα πὲ τὸ μοναστήρ' τ' Ἀϊ Θανάσ'. Ὁ παπᾶς τοὺς εἶπε : «Μὴ μβηγαίντε πὲ τ' Ἀϊ Θανάσ' τὸ μοναστήρ' νὰ κόψτε ξύλα, γιὰτὶ ἀ πάθετε. Κεῖνοι ὅμως δὲ φηκρίστηκανὰ τὸ μβηκᾶ καὶ πήγανα. Μὲ τὸ χτύπημα τὸ ξύλο πὲ τὴ τσεκούρα ἔμεινανὰ τὰ χέρια τῆ ἐνοῦ τερωμένα κόκκαλο. Οἱ ἄλλοι τρεῖς φοδῆθηκαν καὶ πήγανα στὸ μβηκᾶ. Ὁ παπᾶς πῆγε ἤπκε ἀγιασμὸ καὶ διάβασε καὶ τίς πῆρε πὲ κεὶ καὶ πήγανα στὸ χωριό. Τὸ χέρ' τῆ Ρούσου πέμνε σακάτκο. Στὸ κουρὶ ἤδανε κι' ἀγιάσμα. Ἐρριχναμ' γιὰ τὴ χάρ' τῆς ἐκκλησιάς παράδες καὶ κανεῖνας δὲν τόλμηξε νὰ πάρ' οὔτε καὶ οἱ Τούρκοι. Μόν' ἢ ἐπιτροπὴ ἠοροῦσε νὰ πάρ' τίς παράδες. Εἶχαμ' κι' ἕνα συνήθειο. Ἀμα εἶχαμ' κανεῖνα ἴονο ἢ κακονὰ (πυρετό), ἔπαιρναμ' ἕνα πουσκούλ' (κρῶσι, φούντα)

πέ τὸ ζινάρ' καὶ τὸ ἔδηναμ' στὴ θύρα ἢ στὸ πανεθύρ' πέ τ' ἀγιάσμα καὶ ἡλεγμά'·—«ἄς πακί'ν αὐτὸ τὸ κκὸ πέ πάνου μ'» κι' ἔρριχνάμ' καὶ παράδες στὸ ἀγιάσμα».

5. Ὁ σκοτωμὸς τῆ ψάλτη

Ἡ παράδοση αὐτὴ δαίχνει τὸν ἀνδρισμὸ τῶν υποδούλων καὶ θέλει νὰ δικαιολογήσῃ γιατί οἱ Σκοπελινοὶ παρέμειναν ἀμιγῆς ἑλλην. πληθυσμός. Γράφηκε μὲ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Χρ. Πούλιου.

«Τὸ Χριστὸς ἀνέστη ἤδανε στὸ Σκούπελο καμινὰ τριαδαριὰ φαμίλιες Ἕλληνοὶ καὶ καμινὰ τριαδαριὰ Τούρκοι. Μιζεύτικα στὴν ἐκκλησιὰ τὴ νόχτα τὸ Χριστὸς ἀνέστη. Ἡ ἐκκλησιὰ πέ πάν' πέ τὰ κεραμίδια εἶχε ἕναν ἀφεγίτ'. Πῆγ' ὁ παπᾶς μέσ' τ' ἅγιο δῆμα κι' ὁ ψάλτ'ς πῆγε καὶ διάβαζε στὴ θέσ' δου. Δυὸ Τούρκοι ὅμως νεβαίννα πὰ στὰ κεραμίδια καὶ βρῖσκνα τὸν ἀφεγίτ'. Τραβάει ἕνας Τούρκος πέ τὸ πιστόλ', βαρεὶ τὸν ψάλτ' καὶ πῶψελνε καὶ τὸν σκότωσε. Μόλις τὸν σκότωσε ἔπαψ' ἡ ἐκκλησιὰ. Ἰβδγαλανά τὸν ψάλτ' σκοτωμένο καὶ θαμάσκανά οἱ χωριανοὶ ποιὸς τὸν σκότωσε. Πὲ δυὸ χρόνια κ' ὕστερα τῶμαθκανά οἱ Ἕλληνοὶ ποιὸς Τούρκος τὸν σκότωσε. Μινὰ μέρα πού πήγαινε γιὰ ξύλα πέ τ' ἀμάξ', δυὸ Ρωμοὶ πέ τὸ Σκούπελο κινούνα πέ τὸ χωριό, πακί'ννα καὶ τὸν βρῖσκνα καὶ πῶισορτε ξύλα μέσ' τὸ Κουρί. Τὸν λένα:—Γιατί μᾶς σκότωσε τὸν ψάλτ' τὸ Πάσχα;—Ἐπειδῆς εἴστε Ρωμοὶ γουλοῦς ἂ σᾶς σκοτώσουμ'. Πγαίννα οἱ Ρωμοὶ τὸν σφάξνα, παίρνα τὸ κεφάλ' δου, τὸ βάννα, στὸ δισάκκ' καὶ τὸ φορτώννα πὰ στ' ἀμάξ'. Ζεῦγνα τίς βῶκ' καὶ πακί'ννα σιὸ χωριό. Οἱ βῶκ' πήγαννα σιὸ σπιτ' τῆ σκοτωμένου. Βγήκε ἡ κακί'να τ' (ἡ γυναίκα του) ὄξω, γλέπ' τὰ βόδια καὶ τ' ἀμάξ' σιὸ σπιτ' ἠροστέ. Κοιτάξ' ἀνθρωπος δὲν ἔν'. Πῆγε πόξεψε τίς βῶκ' πέ τ' ἀμάξ'. Πῆγε τίς βῶκ' μέσ' τ' ἀχούρ', πῆγε ἂ πάρ' καὶ τὸ δισάκκ' πέ τ' ἀμάξ'. Κοιτάξ' μέσ' τὸ δισάκκ' τῆ ἀδρα δης τὸ κεφάλ'! Σφαμέ'νος ὁ ἀδρας δης! Δὲ ἠόρτε νὰ τὸ καταλάβ' ποιὸ τὸν ἔσφαξαν. Ἐπειδῆς φοβήθηκαν πέ τίς Ρωμοὶ οἱ Τούρκοι, σκομίστικα πέ τὸ χωριὸ Σκούπελο καὶ πήγαννα καὶ λούρα σὲ ἄλλα χωριά. Ἡ ἐκκλησιὰ πού χτύπσανα τὸν ψάλτ' δὲ λειτουργοῦσε πλιά. Οἱ παπάδες καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ ἔφκιασανά ἄλλ' ἐκκλησιὰ».

Β' Λαϊκὴ τέχνη. 1. Πῶς γίνεται τὸ φάσιμο

Ἡ χειροτεχνία καὶ ἡ ἄλλη οἰκιακὴ βιοτεχνία στὰ χωριά τῆς Θράκης ἦταν ἀρκετὰ προσδευμένη ἀπὸ τὴν καλαισθητικὴ ἀποψη. Μάλλιννα ὑφάσματα φαμένα στὸν ἀργαλειὸ τοῦ σπιτιοῦ κατάλληλα γιὰ κλινσοκεπάσματα καὶ ἐνδυμασίεις, κεντήματα, βιψίματα, γίνονταν μὲ ἀρκετὴ καλαισθησιὰ ἀπὸ τίς Θρακιώτισσες, φημισμένες, γιὰ τὴν νοικοκυροσύνη τους. τὴν ἐξυπνάδα τους, τοὺς γλυκοὺς τους τρόπους, τὴ φιλοξενία. Σήμερα μὲ τὴ διασπορὰ ἔχουν χαθεῖ ὅλα σχεδὸν τὰ παλιὰ χειροτεχνήματα, πού θὰ μᾶς ἔδιναν μιὰ καθαρὴ εἰκόνα τῆς λαϊκῆς τέχνης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἢ ἀν σὼζωνται λιγοστά, βρῖσκονται σὲ

ἀπομονωμένα χωριά, ὅπου κατοικοῦν πρόσφυγες Θρακιῶτες καὶ πού δύσκολα κανεὶς μπορεῖ νὰ τοὺς ἐπισκεφθεῖ. Ἀπὸ τοὺς Πετρινούς καὶ Σκοπελινούς ζητήσαμε νὰ ἰδοῦμε τέτοια ἔργα λαϊκῆς παλιᾶς τέχνης, ἀλλὰ παντοῦ σχεδὸν ἀκούσαμε τὸ πικρὸ παράπονο, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα χάθηκαν μαζί μὲ τὰ τόσα ἄλλα ἀγαθὰ τους στὸν καιρὸ τῆς καταστροφῆς. Ἡ μεγάλη συμφορὰ πού πάθαιναν δὲν τοὺς ἄφινε νὰ σκεφτοῦν γιὰ τέτοια πράγματα, δευτερεύοντα μπροστὰ στῆ σωτηρία τῆς ἴδιας τους τῆς ζωῆς. Μᾶς παρουσίασαν μερικά ξεθωριασμένα ἀπομεινάρια ἀπὸ παλιὰ χειροτεχνήματα, ἀκατάλληλα νὰ μᾶς δείξουν τὸν ὅλο χαρακτήρα τῆς λαϊκῆς τέχνης. Ἀπὸ τῆ Σκοπελινῆ νοικοκυρὰ Ἀναστασία Χαρισίου ἀκούσαμε μιὰ περιγραφή τῆς δουλειᾶς τοῦ ἀργαλειοῦ :

«Τὸ μαλλὶ τὸ κάμνουμ' στ' ἀδράχτ', ὕστερα τὸ γλυσοῦμ' πῆχ', τὸ βγάνουμ' πὲ τὸ γλυτήρ' καὶ πὲ τὸ ροδάν' τὸ μαζεύουμ' στὰ καλάμνια. Πὲ τὰ καλάμνια τὸ διαζόμαστ' ὕστερα στῆ διάστρια. Ἀραδιάζουμ' ἀράδα τὰ καλάμνια μέσ' τῆ διάστρια καὶ τραβίζουμ' λόβυρα στὰ παλούκια. Πηγαίνουμ' ἔρκουμέστε, πηγαίνουμ' ἔρκουμέστε, πλερών'. Ἄμα πλερώσ' τὸ βγάνουμ' καὶ τὸ μαζεύουμ' στὸ χέρ'. Τὸ νδολίζουμ' ὕστερα στ' ἀργαλειὸ τῆ λάκκου. Τὸ περνᾶμ' κλωστή-κλωστή στὰ μιτάρια. Πὲ τὸ μιτάρ' ὕστερα στὸ χτέν'. Τὸ τραβοῦμ' στὸ λάκκο, στὰ δυὸ ἀργαλειὰ κι' ἀρχινᾶμ' νὰ φαίνουμ'. Ἐὸνα ἀργαλειὸ φαειρών' τ' ἄλλο νδολίζ'. Πατοῦμ' τίς πατήτριες, κατεβαίνονα κι' ἀνεβαίνονα οἱ καρουλοφιές. Ἡ σαῖττα πακίν' ἔρκεται, μνιά ἔτσ' μνιά ἔτσ' καὶ γίνεται τόπ'. Τὸ τόπ' τὸ δίνουμ' στὸ νδολαπτοῖ καὶ τὸ νδολαπιάζ', τὸ κάν' σαγιάκ'. Ὑστερα τὸ πακίνουμ' στὸ δερζῆ, τὸ κόφτ' καὶ τὸ κάν' ροῦχα. Ἔτσι κάνουμ' τὸ σαγιάκ'. Τὸ σαγιάκ' ἔχ' δώδεκα πάσματα πὲ ἐξῆδκ κλωστὲς τὸ πάσμα.

«Τὸ πολυτὸ πανὶ τὸ φαίνουμ' πὲ δυὸ μιτάργια. Τὸ ψηφωτὸ τὸ φαίνουμ' πάλε μὲ τέσσερα μιτάργια, ἔχ' διαφορὰ στὸ φάσιμο καὶ στὸ πέρασμα καὶ χρειάζεται γινώσ'. Ἄλλα πανιὰ ἔναι τὸ μακροδύμτο πού τὸ λένε ἔτσ', γιὰτὶ ἔχ' ψηφιά σὰ μάτια. Ἄλλα ἔναι τὰ σκουλωτά. Ἐὰ φαίνουμ' πὲ τὰ μιτάργια ἀλλὰ περνᾶμ' βέργα πὲ τῆ γλωστή καὶ βγαίν' ὀξω καὶ γίνεται φλόκ'. Ἄλλα ἔναι τὰ ταρακλίδκα πού τὰ λένα καὶ δαμακλίδκα καὶ σανδρατωτά. Διάφορα ἔναι στὸ διάσιμο' περνᾶμ' μνιά κλωστή κόκκινη, μιὰ ἄσπρη καὶ ἄλλες μβογιές γιὰ νὰ γίνται χρωματιστό. Πὲ τὰ ψηφωτὰ κάνουμ' στολίσματα τῆ σπιτιοῦ, πὲ τὰ σκουλωτὰ κουβέρτες καὶ σκεπάσματα, πὲ τὰ ταρακλιὰ προῖκες, στρώματα, παπλώματα, μαξιλάρες, πετσέτες, μεσάλια, μακρομέσαλα, κουδρουμεσαλα (μικρὲς μεσάλεις). Πὲ τὸ πολυτὸ πὲ δυὸ μιτάργια κάνουμ' φουστάνια, μισοφόρια, ἀλλαγές (ἀσπρόρρουχα). Στὸ λάκκο πού φαίνουμ' λέμ' καὶ πὲ κανένα τραβοῦδ' :

Μασούργιαζε, καλάμνιαζε στὸ λάκκο γιὰ νὰ δάλ'

καὶ τῆ σαῖττα πῆρριχνε ἦταν μαλαματένια

τὸ ἀργαλειὸ ἦταν σίδερο κῆ κόρη πεταλούδα.

γλῶ=τυλιζῶ, γλυτήρι (τὸ) μικρὸ ξύλινο ὑφαντικὸ ἔργαλειο. Στὸ ἔνα μέρος ἀπολήγει σὲ διχάλα (τσατάλα) καὶ στὸ ἄλλο μὲ ἔνα ὀριζόντιο ξύλο (τὸ τοῖβι). Ἐχει σχῆμα

σταυροῦ. Χρησιμεύει γιὰ νὰ τυλίγῃται γύρω οἱ κλωστής. φκαιρώνω=ἀδειάζω (ἀπὸ τὸ ρ. εὐκκιδώνω), *νιολαπτοῆς*=εἰκῆνος πρὸ ἔχει νεροτριβὴ (νιολάπ'). *κοῦδρος*=μικρὸς, κοντός. *πλερών*=τελειώνει, τὸ ἴδιο τὸ φκαιρών'.

2. Μέσα καὶ τρόπος βαφῆς ὑφασμάτων

Ἐνας τρόπος βαφῆς εἶναι μὲ τὸ χόρτο λάπατα. Βράζουν τίς ρίζες, ρίχνουν μέσα τὸ ὑφασμα καὶ παίρνει κίτρινο χρώμα. Μαῦρα ὑφάσματα βράφονται μὲ τὴ φλοῖδα ἀπὸ τὸ φυτὸ μελιός. Τὴ βράζουν καὶ τὸ ὑγρὸ γίνεται κίτρινο. Ρίχνουν μέσα σκουριασμένα σίδερα, σκουριές (χουρδὰ) ἀπὸ τὰ σιδεράδικα. Κατόπιν ρίχνουν τὸ ὑφασμα μέσα καὶ βράφεται μαῦρο. Μετὰ τὸ βάψιμο ἀφήνουν τὸ ὑφασμα γιὰ λίγες ὥρες μέσα σὲ σταχτόνερο. Μαῦρα ὑφάσματα ἐπίσης βράφουν ἀπὸ τὸ βράσιμο καρυδοφλουδας. Κόκκινα βράφονται μὲ τίς ρίζες ἀπὸ τὸ χόρτο λιθρίδι, πρὸ βράζουν πολὺ μὲ ἀνάλογη ποσότητα νεροῦ.

Γ' Θρησκευτικὲς γιορτὲς

1. Στὸ μοναστήρ' τ' Ἀϊ Γιάνν'

Ἐνα ξεχωριστὸ γινώρισμα τῶν Πετριῶν καὶ Σκοπελιῶν, ὅπως καὶ ὅλων τῶν Θρακῶν, εἶναι ἡ ἑξαιρετικὴ θρησκευτικότητά τους, πρὸ διέπει τὴν ὅλη τους ζωὴ καὶ ἐκδηλώνεται μὲ συχνὰς θρησκευτικὰς γιορτὲς καὶ πανηγύρια. Σήμερα μὲ τὸ γενικὸ τους ξεσηκωμὸ καὶ τὴν ἐγκατάστασίν τους σὲ καινούργιες πατρίδες, οἱ Θρακιῶτες δὲν ἀπέβαλαν τὴ θρησκευτικότητά τους. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ πολλὰ θρησκευτικὰ τους ἔθιμα προξενοῦν κάποια ἰδιαίτερη ἐντύπωση καὶ πολλὰς φορὰς οἱ ἄλλοι νέοι συγχωριανοὶ τους, πρὸ ἡ νοοτροπία τους δὲν ταιριάζει μὲ τὴ Θρακιώτικη, τοὺς εἰρωνεύονται, δυσκολεύονται νὰ ἀποκαλύπτουν σὲ ξένους τίς λεπτομέρειες ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ τους ἔθιμα. Ἐνας Πετριός, ὁ Πολυχρ. Καραλέξης, μᾶς διηγήθηκε στὴ ντόπια διάλεκτο τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον γιόρταζαν στὴν Πέτρα τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀϊ Γιάννη στίς 29 τοῦ Αὐγούστου.

«Ἐἴκοσι ὀχτὼ Αὐγούστου πὲ τ' ἀργὰ πῆγαινάμ' στὸ κουρὶ πόξω πὲ τὸ χωριὸ δυὸ τρεῖς ὥρες. Ἐκεῖ ἤδανα ἓνα μαναστήρ' τ' Ἀϊ-Γιάνν' πρὸ γιόρταζε εἴκοσι ἔνια Ἀγούστ'. Κεῖνη τὴ μέρα μαῦρο σταφύλ', μαῦρη ματζάνα, κρηγιὰς κι' ἀρτυμὴ δὲν ἔτρωγάμ' γιατί γιόρταζαμ' γιὰ τὸ γακονὰ (τὸν πυρετό). Ἀμα ἔριτανάμ' τὸ βράδ', χόρευγαμ', τραγουδοῦσαμ' κι' ἔκαναμ' τζουβούσ' πὲ τὴ γαῖδα μαζί. Γνώριζαμ' ὁ ἓνας τὸν ἄλλονα καὶ ἤλεγάμ' μασάλια πολλὰ :—Μπρὸ Μίλιτο, παῖξ' τὴ γαῖδα νὰ χορέψουμ', ἡρὲ τζανέλλα !—Πὲ ποῦ εἶσαι σὺ ;—Ἐγὼ εἶμ' πὲ τὸ γασαβᾶ.—Ἐγὼ εἶμ' πὲ τὴ Μπέτρα.—Βγάλ' τὸ τσάκ (τὸ σουγιὰ) νὰ δγιῶ'. Πειράζαμ' ὁ ἓνας τὸν ἄλλονα. Ὑστερα ἔλα αἰμ' ἂ πέσουμ' ἂ κοιμηθοῦμ'. Πὲ τὰ πουρνοῦ ἅμα διάβυζ' ὁ ἀγιασμός καὶ

1) Καὶ στὸ Σκοπὸ ἔλεγα :—Πὲ ποῦ εἶσαι ;—Πὲ τὸ Σκοπὸ.—Βγάλ' τὴ μπελίδα σ' (σογιὰς) νὰ τὴ δγιῶ.

πελοῦσ' ἡ ἐκκλησία, ἔτρωγαμ' ψωμί και ὕστερα μερικοὶ πὲ τὸ χωριὸ ἔφρκειανανά μουχαβέτ'. Οἱ πλειότερ' νέβαινανά με ξυλένια σκάλα στή βαλιὰ πέτρα πάν', πὸν ἦδαν' ἀψηλὴ ὡς ὀγδόδα μέτρα. Κεῖ πὲ πάν' τὸ μέρος ἦδαν' ἀλανλίκ' (πλατεῖα) και γίνουδαν ἁγιασμός. Τὸν ἁγιασμό ἔκαν' ὁ παπῶς· στίς μέρες μας ὁ χοροὸς Παπαγιάνν'ς. Σέβαινε μέσ' τὸ πονγάδ'—ὡς δυὸ μέτρα βαθὺ ἦδανα τὸ πονγάδ'—στέκδανα σὲ μιὰ πέτρα και φώτιζε τὸ γόμο πὲ τὸ νερὸ τῆ πονγαδιοῦ. Πλιέρων' (τελείωνε) ὁ ἁγιασμός και τὸ ἀλάι κατέβαινε πὲ τῆ βαλιόπετρα κι' ἔφρευγε στὸ χωριό. Γούλ' τῆ μέρα διασκέδαζαμ' στὸ χωριό. Τὸ παρεκκλήσ' στή βαλιόπετρα ἤλεγανά πὸν θαματουγοῦσε πολὺ. Ἐκεῖ ἦδανα ἕνας ἀσμάς (κληματαριά) πὸν τὸ ἤλεγάμ' ἀγούμαστο (ὄνομασία σταφυλιοῦ). Μνιὰ φορὰ πῆγ' ἕνας γέρος ὁ Παπάζογλους Κωσταδῆς ἢ Ἀλεποῦ κι' ἔκοψε τὸν ἀσμά. Πὲ τότε τὸν ἔμεινε τὸ κουσσούρ' νὰ φωνάζ' σὰ βῶκος : χούου χούουου χούου... και σὰν ἀλεποῦ. Γι' αὐτὸ τὸν ἤλεγάμ' ἀλεποῦ».

2. Στὸ μοναστήρ' τῆς ἁγία Παρασκευῆς

(Ἀφήγηση Χριστ. Πούλιου)

«Ἐἴκοσπέδε τ' Ἀλωνιστῆ. Πήγαιναμ' πὲ βραδὺς στὸ γαναρὰ ὄξω πὲ τὸ χωριὸ μισὴ ὥρα, πὸν ἦδαν' ἕνα μοναστήρ' τῆς ἁγία Παρασκευῆς. Γούλ' ἔβαναμ' τὰ γιορτινὰ τὰ ροῦχα. Οἱ ἄδερφοὶ ἔβανάμ' φέσ' και σερβέτες, σαλταμάρακα πὸν τὴν ἤλεγάμ' και ζεπκέν', γελέκ' με δαχτάνια, ζνάρ', νδιμι (βράκα), ποδοπάνια και τσερβούλια ἢ κουδοῦρες. Μερικοὶ ἔβανανά για λοῦσο μαῦρες τριχὲς γύρω πὲ τὰ ποδοπάνια στὸ βοτκό. Οἱ γυναῖκες φοροῦσανα φακιόλ' (φέσι με τσεβέρ'), μνιὰ κόπτσα ἀσημένια με δέκα κρεμτσούλια πάν' στὸ τσεβέρ', πνιχτούρ' (περιδέροιο) στὸ λαϊμὸ ἀσημένιο μ' ἀσημένια κρεμτσούλια λούφα, σαλταμάρακα τσοχέν', ἀνδερὶ (εἶδος παλτοῦ) με μακριὰ μανίκια και κουλάκια (γαῖτάνια γύρω στὸ μανίκι). Πέξω φοροῦσανα γούνα πὲ τσόχα, στὰ χέρια βραχιόλια ἀσημένια, ράχτ' (ζώνη) ἀσημένιο με κρεμτσούλια πὸν χτυπούσανα ὄδε χόρευγανά, καλτσούνια πὲ σαγιάκ' ἢ μαλλί, ντούζκα γεμενιά (παπούτσια ἴσα, χωρὶς τακούνια). Τὸ μοναστήρ' εἶχ' ἕνα ἀγιάσμα. Ἐκεῖ διάβαζανά οἱ παπάδες τὸν ἁγιασμό και κοιμούμαστανά. Πὲ τὰ πονροῦ κόσμος πολὺς πῆγαινε πὲ τ' ἀμάξια. Ὁ σήμαδρος χτυποῦσε και γούλο χτυποῦσε. Ἐφελανά οἱ παπάδες, διάβαζανά τὸν ἁγιασμό κι' ἔσφαζαμ' μνιὰ γελάδα και δυὸ τρία πρόβατα κουρβάν'. Ἡοδανα και Τοῦρκ' και Βουργάτ', τοὺς ἔδινανά κι' ἔτρωγάνα και κεῖν' πὲ τὸ κουρβάν'. Χόρευγ' ὁ κόσμος πὲ δαβούλια και τίς γαῖδες και διασκέδαζε.

Θάματα γίνδανα κεῖ στ' ἀγιάσμα και τὸ κουρί. Μνιὰ φορὰ πὸν πῆγαμ' πὲ βραδὺς στὸν ἔσπερινό, τ' ἀγιάσμα δὲν εἶχε νδιπ νερό. Τὸ καθάραμ' πὲ τὰ φύλλα και τίς σκόνες πὸν εἶχε μέσα και λογάριαζάμ' νὰ πᾶμ' νὰ φέρομ' πὲ τὸ νδολάπ' νερό. Πῆγαμ' για νερό με δυὸ ντενεκέδες τῆ γαζιοῦ.

Ἔως νὰ πᾶμ τὸ νερό στ' ἀγίασμα, πῆγαμ καὶ ἠύραμ μέσα νερό, ὅσο εἶχαμ ἑμεῖς στὶς ντενεκέδες. Ἐχουσαμ ὄξω τὸ νερό πὲ τις ντενεκέδες. Τὸ θάμαξανά τὸ προᾶμα καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκ' ποὺ ἤδανα καὶ. Ἄλλ' φορὰ ἓνας Τοῦρκος πααίν' στὸ κουρὶ καὶ κόφτ' ἔν' ἀμάξ' ξύλα. Ὅδε πῆγε στὸ σπὶτ' δουκούγ' πόξω νὰ κλαῖνα. Ἄφκε τὰ βουβάλια ζεμένα καὶ πῆγε μέσα νὰ δγιεῖ τὰ κλάματα τὶ ἔν'. Εἶχε δυὸ παιδιὰ καὶ τὸ ἠύρε πεθαμένα. Ἡ καδίνα δου (ἡ γυναῖκα του) ἔκλαιγε. Βγαίν' ὄξω γιὰ νὰ πελύσ' τὰ βουβάλια, γλέπ' καὶ τὰ βουβάλια ψόφια καὶ τὰ δυό. Ὑστερα οἱ Τοῦρκ' δὲ βήγαινανὰ νὰ κόψνα οὔτε μινὰ βέγγα πὲ τὸ κουρὶ τῆς Ἁγία Παρασκευῆς καὶ ἤραδανα καὶ πανηγύριζανά κι' αὐτοί. Ἄμα ἔλα ξεφᾶμ τὸ κουρὸν, τὸ δέσμα πὲ τὴ γελάδα καὶ τὰ πρόβατα ἔβγανᾶμε στὸ μεζάτ'. Ὅποιος περίσσενε ἔλα πομείννα τὰ δέσματα σ' αὐτόνα. Κάποτε ἓνας ποὺ περίσσεψε δὲ βαρᾶδέχκε νὰ πληρώσ' τὰ δέσματα γιὰτι πισμάνεψε. Ἡ δημογεροντία τὸν φώναξε καὶ τὸν ἔστειλε στὸ δεσπότη. Ὁ δεσπότης ἔβγαλε χαρτὶ καὶ λέγ': «Αὐτὸς, οὔτε παπᾶς στὴν αὐλή α', οὔτε στὴν ἐκκλησιὰ ἂ πάγ'». Ἀναγκάστηκε τὰ πλήρωσε διπλᾶ καὶ τὸν σχώρεσανᾶ.

μεζάτ (τὸ)=δημοπρασία, *πισμανεύω* (λ. τ.)=μετανοῶ. ἔλα=ἤθελε.

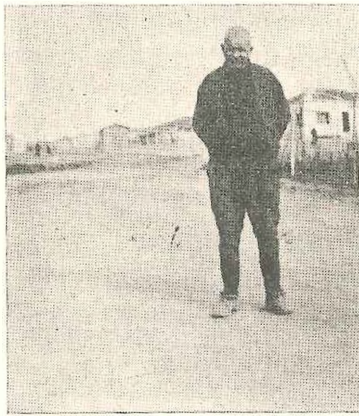
Δ' Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα

1. Τὸ Χριστουγεννιάτικο τραπέζι

Ἐξαιρετικὲς εἶναι οἱ προετοιμασίαι γιὰ τὶς Χριστουγεννιάτικες γιορτὲς καὶ πολλοὶ οἱ τύποι ποὺ τηροῦνται. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ζυμώνεται ἡ Χριστόπηττα ἀπὸ καθαρὸ σιταρένιο ἀλεύρι. Μὲ δυὸ λωρίδες ἀπὸ ζυμαρί φτειάνουν ἑπάνω στὴ μιὰ ὀψη τῆς πῆττας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Φτειάνουν καὶ μικρὰ μικρὰ τοπάκια ἀπὸ προζύμι, ποὺ τὰ λένε «λουκούμνια», τόσα ὅσα εἶναι τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας. Σὲ κάθε «λουκούμι» μέσα βάζουν ἓνα ξεχωριστὸ ἀντικείμενο, φασούλι, ρεβίθι, κουνκί, νόμισμα καὶ ἄλλα τέτοια, ποὺ καθένα ἀντιπροσωπεύει ἓνα κτῆμα, π.χ. τὸ ἀμπέλι, τὸ χωράφι, τὰ βόδια κλπ. Τὰ λουκούμνια αὐτὰ τὰ βάζουν ἑπάνω στὴν πῆττα καὶ τὴν ψήνουν. Ὁ πατέρας ἢ ὁ μεγαλύτερος ἀρσενικὸς τοῦ σπιτιοῦ πηγαίνει καὶ ψωνίζει κρᾶσί, λάδι, ρακί, καρύδια, κάστανα, θυμιάμα, κερὶ καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται γιὰ τὸ τραπέζι τῆς παραμονῆς. Ἐννιὰ λογίων πρέπει νὰ εἶναι τὰ φαγητὰ ποὺ θὰ παρατεθοῦν στὸ τραπέζι. Τὸ γουρούνι σφαγμένο ἀπὸ τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας εἶναι κρεμασμένο στὴ γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ μὲ ἓνα σταυρὸ στὴν πλάτη κομμένο μὲ τὸ μαχαίρι.

Ἐρχεται τὸ βοᾶδν. Ὁρα νὰ στρωθεῖ τὸ τραπέζι. Ἡ νοικοκυρὰ παίρνει τὸ ὄνι (τὸ νὶ πὲ τ' ἀλέτρο), βάζει μέσα κάρβουνα ἀναμμένα καὶ θυμιάμα καὶ τὸ δίνει στὸν ἀρχηγὸ τῆς οἰκογένειας νὰ θυμιάσει. Θυμιάζει πρῶτα τὸ εἰκόνημα ποὺ μπροστά του κρεμασμένη καίγεται ἡ καντήλα, θυμιάζει τὸ

σοφρά και όλους τους ανθρώπους του σπιτιού που στέκονται ὄρθιοι (στέκ-
 δαι λούρα ὀρθοί). Κρατώντας στο ένα χέρι το ἕνι με το θυμιάμα και στο
 ἄλλο το κερί, πηγαίνει στο στάβλο, όπου θυμιάζει τὰ ζῶα (τὰ πρόματα).
 Ξαναγουρίζει στο τραπέζι, θυμιάζει τὸ σφαγμένο γουρούνι και ἀποθέτει τὸ
 ἕνι κάτω ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι. Τὸ ἀναμμένο κερί τὸ βάζει στο στόμιο τοῦ
 μπουκαλιού που περιέχει τὸ κρασί. Παίρνει θέση στο τραπέζι ὁ ἀρχηγὸς
 τῆς φαρμιλίας και κατόπιν ὅλοι οἱ ἄλλοι με τὴ σειρά ἀνάλογα με τὴν ἡλικία.
 Κάνουν τὸ σταυρὸ τους, ἀσπάζεται ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιού τὸ σημεῖο τοῦ
 σταυροῦ που εἶναι ἀπάνου στην πῆττα και τὸν μιμοῦνται και οἱ ἄλλοι.
 Ἔπειτα λέγει:—Παιδιά, τὸ δικόμ' τὸ κισμέτ' (τὸ τυχερὸ) ἔν' αὐτὸ και βάνει

Πετρινὸς με τὴ ντόπια καθημε-
 ρινή του φορεσιά. Χαρακτηριστι-
 κὸς τύπος Θρακιώτη ἀγρότη.

τὸ χέρι του ἐπάνω σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ λουκού-
 μια. Τὸ ἴδιο κάνουν και ὅλοι οἱ ἄλλοι. Με
 τὸ μαχαίρι κατόπιν βγάζουν τὰ λουκού-
 μια ἀπὸ τὴν πῆττα και ὁ καθένας ψάχνει
 νὰ ἴδῃ τί εἶναι τὸ τυχερὸ του.

Ἄρχίζει τὸ φαγί. Κρασί πίνει πρῶτος
 ὁ νοικοκύρης χαιρετώντας μ' αὐτὰ τὰ λό-
 για : «Ἐσεῖαν, ' καλῶς ἦτε κι' ὁ παπ-
 ποῦς ὁ Κστὸς και τῆ χρόν' γούλ' γεροί».
 Πίνουν και οἱ ἄλλοι και χαιρετοῦν με τὰ
 ἴδια λόγια πάνω κάτω. Στο τζάκι καίει ἡ
 φωτιά (ἡ στιά) με ξύλα ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη
 που ὑπάρχουν στὸν τόπο : ἀπιδιές, πε-
 τροκερασιές, ἀκρανιές κλπ. Δαυλιὰ ἀπὸ
 ὅλα τὰ εἶδη τὰ ξύλα βγάζουν μισοκαμμένα
 ἀπὸ τὴ φωτιά, τὰ σβύνουν και τὰ κρα-
 τοῦν νὰ τὰ βάλουν στὴ φωτιά τὴν παρα-

μονὴ τῆς πρωτοχρονιάς. Καὶ τότε, πάλι δὲν τ' ἀφήνουν νὰ καοῦν ὀλότελα.
 Μισοκαμμένα τὰ τραβοῦν ἀπὸ τὴ φωτιά, τὰ σβύνουν και τὰ ρίχνουν στὴς
 ἀποθήκες (τὰ σαρπιά), ὅπου μένουν μέχρις ὅτου ἀδειάσουν οἱ ἀποθήκες ἀπὸ
 τὰ σιτηρά. Ἄμα τελειώσει τὸ φαγητὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων
 μεταφέρουν τὸ τραπέζι (τὸ σοφρά) στὸν ἄλλο νοδὰ «για νὰ νᾶρετ' κι' ὁ
 Κστὸς νὰ φάγ'».

2. Κάλαντα (Σούρβα)

Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἀπὸ βραδὺς (πὲ βραδὺς) τὰ μικρὰ
 παιδιὰ ὀχτὼ ὡς δέκα πέντε χρονῶν περίπου παρέες παρέες γυρίζουν τὰ σπί-
 τια τοῦ χωριοῦ κρατώντας στὰ χέρια φαναράκια και μεγάλες βέργες ἀπὸ κρα-

1) Εἰς ὑγίαν

νιὰ ἢ σουρβακιὰ (σουρβελέκες) γιὰ νὰ ψάλουν τὰ Κάλαντα (σουρβα). Μπαίνοντας στὴν ἀδλιὴ τοῦ κάθε σπιτιοῦ λένε μὲ δυνατὴ καὶ συρτὴ φωνή :

Ἦ σουρβά, γερὸ σταυρί, γερὸ κορμί, σὺν ἀσὴμ', σὰ γρανιά
καὶ τῆ χρόν' γοῦλ' γερσί.

Ἡ νοικοκυρὰ βγαίνει καὶ δίνει στὰ παιδιά ἓνα δῶρο (βαξίς'), καρῦδια, μῆλα, σῦκα καὶ ἄλλα τέτοια. Ἰδιαίτερα στὰ συγγενικά παιδιά δίνει μικρὸ νόμισμα. Ἄν ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶναι κολόβουλη καὶ δὲν ἀνοίγει τὴν πόρτα νὰ δώσει τὰ δῶρα, τὰ παιδιά θυμώνουν καὶ τὰ λόγια ἀλλάζουν :

Ἦ σουρβά, γερὸ σταυρί, γερὸ κορμί, σὺν ἀσὴμ', σὰ γρανιά
καὶ τῆ χρόν' σκατοκουμλιά.

Ε' Ἀγιοβασιλιάτικα ἔθιμα

1. Ἡ μηλίνα

Τὴν παραμονὴ τ' Ἀϊ Βασιλιοῦ ζυμώνεται ἡ μηλίνα. Μέσα στὴ μηλίνα βάνουν ἓνα τσάκνο ποῦναι σημάδι (σουμάδ') γιὰ τὰ βόδια, ἓνα φασόλι, κουκί ἢ ρεβίθι ποῦναι σημάδι γιὰ τὰ πρόβατα, ἄλλο σημάδι γιὰ τ' ἄλογα, γιὰ τὰ χωράφια, γιὰ τ' ἀμπέλια, γιὰ τὶς κότες, γιὰ τὸ σπίτι κ. ο. κ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πῆττα αὐτῆ, ἄλλη πῆττα χωριστὴ κάνουν γιὰ τὸν ἀγελαδάρη τοῦ χωριοῦ καὶ τὸν κεχαγιά. Βράζουν κι' ἓνα τέτζερη σιτάρι. Στὸ τραπέζι τῆς βραδιάς ἐκείνης βρίσκεται κι' ἓνα τσουκάλι κρασί, τρία κεριά καὶ θυμιάμα. Πρῶτον ἀρχίζει τὸ φαγί, ἓνα μέλος τῆς οἰκογένειας, συνήθως ὁ μεγαλύτερος, βάζει θυμιάμα μέσα στὸ ὕνι καὶ θυμιάζει πρῶτα τὸ τραπέζι, ὕστερα τὶς ἀποθῆκες (σαρπιά), τὸ ἀχούρι λέγοντας :

Γερὸ σταυρί, γερὸ κορμί, σὺν ἀσὴμ', σὰ γρανιά
καὶ τῆ χρόν' γοῦλ' γερσί.

Τὸ βρασμένο σιτάρι μέσα σ' ἓνα πιάτο (πνάκ') εἶναι χωριστὰ ἐπάνω στὸ τραπέζι. Ἐννιά λογιῶν φαγητὰ πρέπει νὰ βρίσκονται στὸ τραπέζι. Πρῶτος ὁ πατέρας ἀπλώνει τὸ χέρι καὶ παίρνει κόλυβα ἀπὸ τὸ πιάτο καὶ λέγει καὶ στοὺς ἄλλους: «Πάρτε γοῦλ' πὲ τ' αὐτὸ τὸ πνάκ'». Παίρνουν ὅλοι στὰ χέρια τους σιτάρι, τὸ πετοῦν ψηλὰ πρὸς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ λένε: «Ὅσα κ'κιὰ οἴχνω, τόσ' ἀμάξια στάσ' νὰ μοῦ δώσ' ὁ καινούργιος χρόνος. Ὁ καινούργιος χρόνος βοηθειά». Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ παίρνει μιὰ φουῦχτα σιτάρι πηγαίνει στὴ σιταποθήκη (τὰ σαρπιά), τὸ πετάει καὶ λέγει: «Ὅσα κ'κιὰ στάσ' ἔχ' ἡ φουῦχτα, τόσα κιλὰ στὸ σαρπί». Καὶ ἄλλες τέτοιες εὐχὲς λένε πετόντας ψηλὰ τὸ σιτάρι: «Ὅσα κ'κιὰ στὴ φουῦχτα, τόσες ἀγελάδες, τόσα πρόβατα» κ. ο. κ. Κάνουν κατόπι τὸ σταυρὸ τους καὶ ὁ πατέρας ἢ ὁ μεγαλύτερος τοῦ σπιτιοῦ κόφτει (σπάν') τὴ μηλίνα μέσα στὸ ιαψί σὲ τόσα μερίδια, ὅσα εἶναι τὰ πρόσωπα ποὺ κάθονται στὸ τραπέζι. Ὁ καθένας κοιτάζει τὸ μερίδιό του καὶ βρίσκει τὸ σημάδι. Τὸ δείχνει στὴ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ζῦμωσε τὴν πῆττα καὶ τὴ ρωτᾷε τί σημασία ἔχει. Αὐτὴ δίνει ἀνάλογες

ἀπαντήσεις : «Σὺ ἔχ'ς τυχερὸ πὲ τὰ πρόβατα, σὺ πὲ τὸ σπίτ', σὺ πὲ τὸ χωρᾶφ'» κλπ.

2. Οἱ τζαμαλοὶ

Γὰ μεσάνυχτα περίπου γίνονται μεταμφιέσεις (τζαμαλοί). Φοροῦν γουῆνες ἀνάποδα, προβειές, βάζουν προσωπίδες (σουράτια) ἢ χορίζονται μὲ μουτζούρες καὶ κρομοῦν κουδούνια στὸ ζουνάρι. Τρεῖς νέοι συνήθως ἀπὸ κάθε παρέα ντύνονται γυναικεῖα ροῦχα καὶ φοροῦν μαντιλί ἄσπρο στὸ κεφάλι. Παίζει ἡ γαῖδα καὶ γυρίζουν (ἀρχένα) ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Στις παρέες αὐτὲς ἀπαγορεύεται νὰ συμμετέχουν γυναῖκες. Ἐνας ἀπὸ τὴν παρέα ἔχει κρομασμένα πολλὰ κουδούνια καὶ τὸν λένε ἀράπη. Αὐτὸς κρατεῖ στὰ χέρια του ἓνα ραβδί (μινιά σόπα) καὶ τὸ τρίβει στὴν πόρτα κάθε σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ξυπνήσει ὁ νοικοκύρης. Ἄμα ἀνοίγει ἡ πόρτα οἱ μετεμφιεσμένοι χορεύουν στὴν ἀυλὴ, ἐνῶ παίζει ἡ γαῖδα. Ὁ νοικοκύρης δίνει στὸν ἀράπη ἓνα μπαξίσι καὶ ὕστερα στοῖς νέους ποὺ φοροῦνε γυναικεῖα ροῦχα. Στὴν παρέα τῶν μεταμφιεσμένων ἓνας κάνει τὸ γιαιτρὸ καὶ γιὰ θερμοῦμετρο βαστάει στὸ χέρι του ἓνα κρομύδι. Ἄμα κανεὶς κάνει πὼς ἀρρωστάει, ἐπεμβαίνει ὁ γιαιτρὸς καὶ γιὰ τὸν κόπο του τὸν πληρώνουν μὲ ἓνα νόμισμα (μεταλλικό). Ἐνας ἄλλος ἀπὸ τὴν παρέα κάνει τὸν παπποῦ, ποὺ φυλάει τὰ κορίτσια νὰ μὴ τὰ κλέψουν· στὴ μέση του ἔχει δεμένο ἓνα νεροκολόκυθο γεμάτο στάχτη. Ἄμα κανεὶς πλησιάζει δῆθεν γιὰ νὰ κλέψει τὰ κορίτσια, βάζει στὰ χέρια του στάχτη καὶ τὴν πετάει στὰ μοῦτρα τοῦ κακόβουλου. Τὴν ἴδια ὥρα ποὺ γυρίζουν οἱ τζαμαλοὶ μέσ' τὸ χωριό, γυρίζουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ τὶς μεγάλες βέργες τους (σουρβελέκες), χτυποῦν (σουρβελεκοῦνα) καὶ φωνάζουν : «σούρβα-σούρβα τέσσερα-τέσσερα, ἂν εἶναι τέσσερα, σούρβα σούρβα σούρβα, πέδε-πέδε, ἂν εἶναι πέντε κ. ο. κ., γιὰ ν' ἀκούσει ὁ νοικοκύρης νὰ σηκωθῆ καὶ νὰ τοὺς δώσει τὸ μπαξίσι. Γὰ γυρίσματα αὐτὰ μέσ' τὸ χωριὸ διαροκοῦν καὶ τὶς πρωινὲς ὥρες, ὅτε μαζεύνονται (περιορίζδανα) οἱ τζαμαλοὶ καὶ τὰ παιδιὰ στὰ σπίτια τους. Μὲ ὅσα δῶρα μαζεύνουν οἱ τζαμαλοὶ κάνουν γλέντι τὴν ἄλλη ἡμέρα (τρῶνα τὰ τζαμαλίδια) καὶ συνεχίζουν καὶ δυὸ καὶ τρεῖς ἡμέρες ἂν τὰ μπαξίσια τοὺς ἐπαροκοῦν.

3. Οἱ Τσαλιτζάγκαροι (καλικάτζαροι)

Ὁ πανελλήνιος θροῦλλος γιὰ τοὺς καλικάτζαρους ὑπάρχει καὶ στοὺς Σκοπελινοὺς-Πετρινοὺς μὲ τὸν ἰδιαιτέρο χρωματισμὸ καὶ τὴ βαθύτερη πίστη ποὺ τοὺς διακρίνει στις τέτοιες προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Τὰ δωδεκάμερα τῶν Χριστουγέννων πιστεύουν πὼς μερικοὶ ἄνθρωποι, καὶ πρὸ παντός Τοῦρκοι στὴν παλιά τους πατρίδα, μεταμορφώνονταν σὲ τσαλιτζάγκαρους—καλικάτζαρους ὅπως τοὺς λένε σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας—τέρατα φανταστικὰ καὶ τρομερά. Τὶς χριστουγεννιάτικες νύχτες ἀπὸ φόβο ἀπὸ τοὺς τσαλιτζάγκαρους δὲ βγαίνουν ἔξω, οἱ γυναῖκες δὲ ράβουν, δὲ γνέθουν, δὲ κεν-

τοῦν, δὲν κάνουνε νυχτέρια. Ἐάν κανεῖς βρεθεῖ τῆ νύχτα ἔξω στοῦ δρόμο, διατρέχει τὸν κίνδυνο νὰ καβαλικευτεῖ ἀπὸ τσαλιτζάγκαρο, ποὺ τὸν φαντάζονται σὰν ἓνα ἄγριο πρᾶγμα, τρομερὸ καὶ ἀπειλητικὸ. Καβαλάει ἀπάνω στοὺς ὤμους τοῦ διαβάτη καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ τὸν ὀδηγήσει στοῦ σπίτι του. Ἐτσι καβάλα στοὺς ὤμους μένει ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες μέχρι ποὺ νὰ λαλήσει ὁ πετεινός. Ὅταν λαλήσει ὁ πετεινός, δίνουν στὸν τσαλιτζάγκαρο ἓνα δρυμόνι ἀνάποδα. Αὐτὸς ἀρχίζει νὰ μετροῦε τὶς τρύπες τοῦ δρυμονιοῦ ἓνα—δύο—ἓνα—δύο. Στὸ μέτρημα χάνει τὸ λογαριασμὸ καὶ μεταμορφώνεται σὲ ἄνθρωπο ἀπὸ τέρας ποὺ ἦταν πρὶν. Ἄλλα τέτοια παράξενα ἀφηγοῦνται καὶ πιστεύουν. Διηγοῦνται οἱ Πετρινοὶ καὶ Σκοπελινοὶ περιστατικὰ συμπατριωτῶν τους ποὺ τοὺς καβαλίκεψε ὁ τσαλιτζάγκαρος. Τὸ πιστεύουν καὶ τὸ υποστηρίζουν.

4. Τὰ βρεξούδια

Περίεργη, ὅσο καὶ εὐχάριστη καὶ θαυματικὴ εἶναι ἡ τελευταία Χριστουγεν. γιορτῆ. Στὶς ἔξι τοῦ Γενάρη (τὸ μεγάλο τὸ μῆνα), γιορτῆ τῶν Θεοφανείων, στρώνουν ἓνα ἀμάξι μὲ ἓνα χράμι, βάζουν καὶ δυὸ προσκέφια, τὸ τραβοῦν δυὸ τρεῖς ἄνδρες μὲ τὰ χέρια καὶ τὸ φέρουν μπροστὰ στὴν ἐκκλησιὰ τὴν ὥρα ποὺ τελειώνει ὁ ἔσπερινός. Ἐπάνω στοῦ ἀμάξι βιάνουν νὰ καθήσει τὸν παπᾶ, τὸ μουχτάρι τοῦ χωριοῦ, τὸ δάσκαλο καὶ κανένα ἄλλο ἀπὸ τοὺς τσορμπαιζήδες. Ἐτσι τραβοῦν πάλι τὸ ἀμάξι μὲ τὰ χέρια καὶ τὸ φέρουν σ' ἓνα ρέμα

Πετρινὸ σπίτι στὸν Ἅγιο Ἀθανάση. 1) τοικμᾶς, 2) σαῖβάν', 3) ξωθούρ' (τὰ κάγκελα), 4) σκεπός, 5) σατσιάκ' ἢ σατσιακλίκ' (γεῖσο).

κοντὰ στὰ χωριό. Ἐκεῖ λένε στὸν παπᾶ:—«Παπᾶ, βγάλ' τὸ καμηλαύκι σου». Βγάζει ὁ παπᾶς τὸ καμηλαύκι καὶ τὸν βρέχουν μὲ νερὸ ἐπάνω στοῦ κεφάλι. Ὁ παπᾶς τότε τοὺς δίνει ἓνα δῶρο (βαξίσι'). Βγάζουν κατόπι τὸ φέσι—τὸ ἔθιμο κρατιόταν αὐστηρὰ κυρίως στὴν παλιά τους πατρίδα, ὅπου φοροῦσαν ὅλοι φέσια—ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς βρέχουν μὲ νερό, κι' αὐτοὶ δίνουν μπαξίσια. Μετὰ τὸ βρέξιμο τραβοῦν τὸ ἀμάξι μὲ τὰ χέρια, τὸ φέρουν μπροστὰ στοῦ καφνεῖο (ἀργαστήρ') τοῦ χωριοῦ κι' ἐκεῖ οἱ προεστοὶ διατάζουν καὶ «κερνοῦνα τὰ παιδιὰ».

Τὸ πρωὶ (πὲ τὰ πουργοῦ) τῆς ἄλλης ἡμέρας, γιορτῆ τ' Ἁγ. Γιάνην, παροές παροές οἱ χωρικοὶ γυρίζουν στὸ χωριὸ κρατώντας στὰ χέρια τους διάφορα δοχεῖα μὲ νερό. Παιρνοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ δοχεῖα μὲ κλωνιὰ ἀπὸ δένδρα καὶ βρέχουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Πολλὲς φορὲς γυρίζουν ὅλο τὸ δοχεῖο μὲ τὸ νερὸ σὲ κεῖνον ποῦ θέλουν νὰ βρέξουν ἢ τὸν σπρώχνουν καὶ πέφτει μέσα σὲ λίμνη—ὕπάρχουν πολλὲς τέτοιες στοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες τῶν χωριῶν—γιὰ νὰ βραχεῖ ὁλόκληρος. Τὸ κατάβρεγμα ἀρχίζουν ἀπὸ τοὺς νιόπαντροὺς καὶ τοὺς ξένους. Μαζυρικὴ θὰ εἶναι ἡ θέση τοῦ ξένου ποῦ θὰ παρεξενευθεῖ ἀπὸ τὸ παράξενο ἔθιμο τῶν Σκοπελινῶν καὶ Πετρινωῶν καὶ θὰ θελήσει νὰ τὸ ἐπικρίνει. Γιὰ νὰ σταματήσει τὸ βρέξιμο εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ καθένας νὰ τάξει πόσο κρασί κερνάει τὴν παρέα. Συχνὰ εἶναι τὰ παραβγάλματα γιὰ τὸ ποσὸ τοῦ κρασιοῦ ποῦ κερνάει ὁ καθένας. Ἐκεῖνος ποῦ τάξει τὸ λιγώτερο θὰ βραχεῖ ἀπὸ τὴν παρέα. Ἐννοεῖται σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ βρεξίματα δὲν ὑπάρχει καμμιὰ παρεξήγησις. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ θελήσει νὰ παρεξενευθεῖ θὰ βγεῖ πολὺ ζημιωμένος. «Γίνεται ἔτσ'» λένε «τ' ἀδέτ' γιὰ τὸ καλὸ τῆ χρόνου», θυμίζει τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ. Τὰ βρεξοῦδια γίνονται καὶ τὴν ἐπομένη ἡμέρα τ' Ἁγ. Γιαννιοῦ. Τότε βρέχουν τοὺς γέροντες (babogionοῦ). Ἀπὸ τὰ τάματα ποῦ κάνουν, ὅτι θὰ κεράσουν γιὰ νὰ μὴ βραχοῦν, μαζεύεται σημαντικὴ ποσότητα κρασιοῦ, ποῦ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦνε ὅλο ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα. Ὅριζον μιὰ ἄλλη ἡμέρα καὶ ἓνα φιλικὸ σπῆτι, γιὰ νὰ πιοῦνε τὸ κρασί. Ἐκεῖ μαζεύονται μόνον παντοσμένοι μὲ τὶς γυναῖκες τους μαζί. Οἱ ἄγαμοι δὲ μποροῦν νὰ συμμετέχουν σ' αὐτὸ τὸ γλέντι. Σφάζουν κοτόπουλα, ζυμώνουν καὶ μιλίνα καὶ στρώνουν καλὰ τὸ γλέντι τους. Ἄμα ἔξαντλήσουν ὅσα ἔχουν γιὰ τὸ γλέντι αὐτό, γυρίζουν στὰ σπῆτια τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὴν παρέα καὶ φιλεύονται. Ἐκεῖ ἄμα βρίσκουν κανένα κοτόπουλο, τὸ μαδοῦν, τὸ ψήνουν καὶ τὸ τρώνε. Ἔτσι εὐχάριστα τελειώνουν μὲ τὰ βρεξοῦδια οἱ Χριστουγεννιάτικες γιορτὲς τῶν Σκοπελινῶν καὶ Πετρινωῶν, γιὰ νὰ ἐπαναληφθοῦν κατὰ παρόμοιο τρόπο τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα.

ΣΤ' Πασχαλιὰτικα ἔθιμα

1. Τὰ κουλήκια

Μὲ ξεχωριστὴ ἐθιμοτυπία παρουσιάζονται στοὺς Σκοπελινοὺς καὶ Πετρινοὺς τὰ ἔθιμα τῆς Πασχαλιᾶς. Ἀναγράφουμε τὰ πιὸ ἀξιοσημεῖωτα ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ μεγάλη Πέμπτη: Τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς οἱ νοικοκυρὲς μαζεύουν τὰ σκουπίδια (φροκαλίζνα) ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ τὰ καίνε μπροστὰ στὴν πόρτα (καίγνα τὶς φύλλοι). Στὸ πάνω μέρος τῆς πόρτας κρεμοῦν κι' ἓνα κόκκινο πανὶ ὡς ἓνα μέτρο πάνω κάτω καὶ τὸ ἀφίνουν ἔτσι κρεμασμένο ὡς τὸ βράδυ. Τὸ κόκκινο πανὶ λένε συμβολίζει τὴν παρθενιά τῆς Παναγίας. Βάφουν καὶ τρία ἄβγά κόκκινα καὶ τὰ βάνουν στὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ μείνουν ἐκεῖ μέχρι τῆς μεγάλης Πέμπτης τῆς ἄλλης χρονιάς.

Τὰ αὐτὰ αὐτὰ δὲ χαλοῦν, καθὼς πιστεύουν. Τὴν ἐπόμενη μεγάλη Πέμπτη τὰ χώνουν σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ ἀμπελιοῦ, γιὰ νὰ μὴ τὸ βαρεῖ τὸ χαλάζι. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴ λένε «Κόκκινη Πέμπτη». Εἶναι ἀργία καὶ ἀπαγορεύεται κάθε ἐργασία (δὲ βαγαίνα πουθενά). Ἡ ἐπομένη (Μέγα Παρασκευὴ) εἶναι ἐπίσης ἀργία. Τὸ μεγάλο Σάββατο τὸ πρωὶ οἱ γυναῖκες ζυμώνουν τὰ λαμπρόψωμα (τσουρέκια, κουλήκια, κοῦκλες=μικρὲς πῆττες). Στὴ μέση στὰ τσουρέκια βάνουν ἓνα κόκκινο ἄβγό. Μετὰ τὴ λειτουργία πηγαίνουν στὰ μνήματα (τὰ λημόγια). Ὁ καθένος ἀφήνει ἑπάνω στὸ μνήμα τοῦ πεθαμένου του μερικὲς πῆττες (κουλήκια) καὶ κόκκινα ἄβγά γιὰ νὰ φάγει ὁ νεκρός, κολάει στὸ σταυρὸ ποῦναι στημένος ἐκεῖ ἓνα κερί, κάνει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ φεύγει. Ἐπειτα ἀπὸ λίγη ὥρα πηγαίνουν τὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου, μαζεύουν τὰ ἄβγά καὶ τὶς πῆττες καὶ τὰ τρῶνε ἢ τὰ δωρίζουν σὲ κανένα περαστικὸ ἢ ζητιάνο.

2. Ἡ κουμπαριά

Μὲ τὴν πασκαλιάτικη γιορτὴ στενὴ σχέση ἔχει ἡ κουμπαριά. Πολὺ αὐστηρὰ τηροῦνται τὰ ἔθιμα τῆς κουμπαριάς. Ἐκεῖνος ποὺ στεφανώνεται ἓναν ἄλλον ὀνομάζεται νουνὸς καὶ ἐκεῖνος ποὺ στεφανώνεται κουμπάρος. Ὁ νουνὸς βιαρτίζει καὶ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ κουμπάρου, ποὺ τὰ στεφανώνει καὶ ὅλας ἀργότερα ἂν ζεῖ ἢ τὰ στεφανώνουν τὰ παιδιὰ του καὶ ἔτσι συνεχίζεται ἐπὶ γενεὲς ἡ σχέση αὐτὴ. Ὁ κουμπάρος σέβεται τὸ νουνὸ καὶ ἀποφεύγει νὰ τὸν δυσαρεστεῖ γιατί φοβᾶται τὶς κατάρες του. Μόνο σὲ περίπτωσι πολὺ σοβαρῆς φιλονικίας μπορεῖ νὰ χιλάσει ἡ κουμπαριά. Μὰ αὐτὸ πολὺ σπάνια γίνεται. Ἀνήμερα τῆς Πασκαλιάς ἅμα σχολάσει ἡ ἐκκλησία ἔχει ὑποχρέωσι ὁ κάθε κουμπάρος νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸ νουνὸ (νὰ γειτονέψῃ τὸ νουνό). Παίρνει στὸ σακκούλι του μιὰ πῆττα (τσουρέκ'), εἴκοσι καὶ εἰκοσιπέντε ἄβγά, ἓνα μπουκάλι κρασί καὶ πηγαίνει στοῦ νουνοῦ τὸ σπίτι. Ἐκεῖ μαζεύονται καὶ οἱ ἄλλοι κουμπάροι τοῦ νουνοῦ, ἂν ὑπάρχουν, καὶ ὅλοι μαζὶ φιλοξενοῦνται (φιλεύονται) στὸ πλούσιο τραπέζι τοῦ νουνοῦ. Στὴν ἐπίσκεψι καὶ τὴ φιλοξενία αὐτὴ δὲν μετέχουν οἱ γυναῖκες τῶν κουμπάρων, ποὺ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα μένουν στὸ σπίτι καὶ τρῶνε χωρὶς τὸ σύζυγο. Μετὰ τὴ φιλοξενία στοῦ νουνοῦ τὸ σπίτι, ἡ νουνὰ βάνει στὸ σακκούλι τοῦ καθενὸς ἓνα τσουρέκι μικρὸ τερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔφερε καὶ ὁ νουνὸς μισὸ μπουκάλι κρασί. Ὁ κουμπάρος φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ νουνοῦ καὶ τῆς νουνᾶς, παίρνει τὰ δῶρα του καὶ φεύγει. Ἐπειδὴ συμβαίνει πολλὰς φορὰς ἓνας κουμπάρος νὰ εἶναι καὶ νουνὸς καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχτεῖ τὶς ἐπισκέψεις τῶν κουμπάρων του, τὸ ἔθιμο αὐτὸ διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρες, Κυριακὴ, Δευτέρα, Τρίτη, γιὰ νὰ δίνεται ἔτσι ἡ εὐκαιρία σὺν καθένα νὰ κάνει τὶς ἐπισκέψεις του (γειτόνια) ὡς κουμπάρος καὶ νὰ δεχθεῖ τὶς ἐπισκέψεις ὡς νουνός. Ὁ κουμπάρος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει τὶς ἐπισκέψεις (νὰ γειτονεύῃ) στὸ νουνό, μέχρις ὅτου ἀρρα-

βωνιάσει τὸ παιδί του, ὁπότε συνεχίζει ἐκεῖνο, γιατί κι ἐκεῖνο θὰ ἔχει τὸν ἴδιο νουνό. Ἐάν ὁ κουμπάρος δὲν ἔχει ἀρσενικό παιδί, ἀλλὰ μόνον κορίτσι, πὰ κάνει τίς ἐπισκέψεις στὸ νουνό μέχρις ὅτου παύσει ἡ γυναῖκα του νὰ κάνει παιδιὰ (ξετεκνώσ'). Ἐάν ἕνας κουμπάρος θέλει νὰ παύσει νὰ κάνει τίς ἐπισκέψεις, πρέπει νὰ ζητήσει τὴν ἄδεια (τὸ συνώμ') ἀπὸ τὸ νουνό, γιατί ἡ διακοπὴ χωρὶς τὴν ἄδεια θεωρεῖται παραβίαση καθήκοντος ἱεροῦ.

Ζ' Ἔθιμα τοῦ γάμου

(Προξενιά, ἀρραβώνας, γάμος)

Ὁ γάμος στοὺς Πετρινοὺς καὶ Σκοπελινοὺς γίνεται τίς πιὸ πολλὰς φορές μὲ προξενιά. Ὁ ὑποψήφιος γαμπρός ἢ οἱ γονεῖς στέλνουν στὸ σπίτι τῆς νέας πὺν διαλέγουν γιὰ νύφη ἕνα «προξενήτ'» δίνοντάς του κι ἕνα δῶρο (τὸ βαξίσ'). Ὁ προξενήτης πηγαίνοντας στὸ σπίτι τῆς νέας λέγει στὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα: «Μ' ἔστειλε δ.... νὰ τῆ δώσῃς τὴ θεγατέρα σ' νύφ'». Συζητοῦν τοὺς ὄρους τοῦ γάμου καὶ ἂν εἶναι σύμφωνα οἱ ἄνθρωποι τῆς νέας, ὁ προξενήτης προσφέρει στὴ νύφη μιὰ λίρα ἢ ἄλλο μεταλλικὸ νόμισμα πὺν φέρνει μαζί του ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ γιὰ ἀντάλλαγμα παίρνει ἀπὸ αὐτὴν ἕνα μαντήλι (μεσάλ'). Ὁρίζεται κατόπιν ἡ ἡμέρα πὺν θὰ γίνουν οἱ ἀρραβῶνες (τὸ σύν'βασμα) καὶ ὁ προξενήτης φεύγει ν' ἀναγγεῖλει στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τὴ χαρμόσυνη εἶδηση.

Τὴν ὁρισμένη ἡμέρα τῶν ἀρραβῶνων ὁ γαμπρός καλεῖ (γαλνάει) τοὺς πιὸ στενοὺς του συγγενεῖς, παίρνουν τὰ δῶρα στὸ πανέρι καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νέας. Ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ παζάρεμα (παζαολίκ') γιὰ τὸ ποσὸ πὺν πρέπει νὰ δώσῃ ὁ γαμπρός, γιὰ νὰ πάρῃ τὴ νύφη. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ γαμπρός πληρώνει γιὰ νὰ παντρευθεῖ καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ ποσὸ πὺν διαθέτει βρίσκει καὶ νύφη. Τὸ ποσὸ πὺν καταβάλλει ὀνομάζεται ἀρραβῶνα. Ἀφοῦ τακτοποιηθεῖ τὸ ζήτημα τῆς ἀρραβῶνας, ἀκολουθεῖ κατόπι τὸ ποτὸ καὶ τὸ γλέντι. Πίνουν πρῶτα τὸ ρακί, στρώνουν ὕστερα τὸ τραπέζι καὶ γλεντοῦν ὡς τίς πρωινὲς ὥρες. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη οἱ δυὸ νέοι εἶναι «συν'βασμένοι». Ἀποχωρῶντας οἱ ἄνθρωποι τοῦ γαμπροῦ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νέας, παίρνουν γιὰ δῶρα μαντήλια (τσεῖζια) καὶ πηγαίνουν στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι. Ἐκεῖ γύρω γύρω (λόυρα-λόυρα) στὸν τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ δένουν ἕνα σκοινὶ καὶ κρεμοῦν ἐπάνω τὰ τσεῖζια. Τρεῖς ἡμέρες μένουν ἔτσι κρεμασμένα καὶ τὰ κορίτσια καὶ παλλικάρια τοῦ χωριοῦ πηγαίνουν, βλέπουν (χάσκνα τὰ τσεῖζια) καὶ φιλεῖονται. Τὴ νύφη ἐπισκέπτονται ἐπίσης οἱ νεοὶ καὶ οἱ νεῖς τοῦ χωριοῦ καὶ βλέπουν καὶ μαθαίνουν πόσα φλουριά εἶναι ἡ ἀρραβῶνα τοῦ γαμπροῦ. Ἐκεῖ τοὺς κερνοῦν ἀπὸ τὸ μπαξίσι τοῦ γαμπροῦ καὶ τοὺς δίνουν μαστίγι νὰ μασήσουν, γιὰ νὰ κολλήσουνε κι ἐκεῖνοι.

Ἐπειτα ἀπὸ κάμποσο χρονικὸ διάστημα μετὰ τοὺς ἀρραβῶνες (συν'βάσματα) ὁ γαμπρός κάνει ἕνα ροῦχο καὶ ἕνα κοντογούνι, τῆς νέας δῶρα,

πὸν τὰ ὀνομάζουσι «φιλία» (ἢ φιλιά). Τὸ συγγενολόι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης μαζεύονται στὸ σπίτι τῆς νύφης μετὰ τὴν εὐκαιρία πὸν θὰ γίνουσι τὰ δῶρα αὐτὰ κι' ἐκεῖ γίνεται τραπέζι, πὸν ὀνομάζεται ἐπίσης «φιλία». Ἡ φιλία γίνεται Σαββατόβραδο. Τὴν ἄλλη ἡμέρα Κυριακὴ ὁ γαμπρὸς πληρῶνει τὸν γαῖδαζην τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ παίξει τὴ γαῖδα του, μαζεύονται ὅλοι οἱ χωριανοὶ στὴν πλατεῖα (τὸ ἀλάνι) κι' ἐκεῖ χορεύουσι. Ἡ νύφη φορεῖ τὸ ροῦχο καὶ τὸ κοντογούνι, πὸν τῆς ἔκανε δῶρο ὁ γαμπρὸς. Φιλεῖ τὰ χέρια τῶν γνωστῶν της καὶ παίρνει διάφορα δῶρα. Ὀρίζεται καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου (τὸ δουγούν'). Τὴν Παρασκευὴ πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου, τὸ ἀπόγευμα στὰ σπίτια τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης ζυμώνουσι τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου. Τὸ προζύμι ἀνακατεύουσι ἕνα κορίτσι κι' ἕνα ἀγόρι πὸν ἔχουσι μάννα καὶ πατέρα. Τὸ κορίτσι κρατεῖ στὰ χέρια του ἕνα μεγάλο μαχαίρι (γιαταγάνι), παίρνει μ' αὐτὸ προζύμι καὶ ἀλέφει τὶς τέσσερες γωνίες τοῦ σπιτιοῦ, λέγοντας :—«Νὰ ζῆ ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη».

Τὸ Σάββατο τὸ πρωὶ στὸ σπίτι τῆς νύφης τρεῖς κορίτσια γνέθουσι (κάμνα) σὲ μιὰ ρόκα ἀπὸ μιὰ κλωστή μάλλινη τὸ καθένα, παίρνουσι κατόπι τὴ ρόκα καὶ μετὰ τὴ συνοδεία συγγενικοῦ παιδιοῦ τὴν πηγαίνουσι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Γνέθει (κάμνει) καὶ ὁ γαμπρὸς τρεῖς κλωστὲς καὶ παίρνουσι κατόπι τὰ κορίτσια τὴ ρόκα καὶ μετὰ τὴ συνοδεία τῆς γαῖδας τὴν φέρουσι πάλι στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἡ ρόκα εἶναι τὸ σύμβολο τῆς νοικοκυροσύνης καὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ Σάββατο τὸ βράδυ τὸ συγγενολόι τοῦ γαμπροῦ μετὰ τὴ γαῖδα πηγαίνουσι στὸ σπίτι τῆς νύφης, φιλεύονται, γλεντοῦσι, ξαναγουρίζουσι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, φιλεύονται κι' ἐκεῖ, ἐπισκέπτονται ὕστερα καὶ τὸ νουνό, πὸν πολλὰς φορὰς τοὺς κρατεῖ στὸ σπίτι του ὅλη τὴ νύχτα τοῦ Σαββάτου. Τὴν Κυριακὴν τὸ πρωὶ οἱ δύο παράγαμπροι, μετὰ τὸ μπράτιμο (κλουδούραζην) τοῦ γαμπροῦ καὶ ἄλλους συγγενεῖς μετὰ τὴν ἀγαπητὴ τους γαῖδα πηγαίνουσι στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ παίρνουσι τὰ ἐσώρροχα πὸν κάνει δῶρο (βαξίς) ἡ νύφη στὸ γαμπρό. Φέρουσι τὰ ροῦχα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, παίξει ἡ γαῖδα καὶ ἀλλάζει ὁ γαμπρὸς. Ξυρίζουσι κατόπι τὸ γαμπρὸ ἐνῶ ἡ γαῖδα ἔξακολουθεῖ νὰ λέγει τὸ τραγούδι τους τὸ συνηθισμένο στὴν περίπτωση αὐτή :

Μπαρμπέρη μ', τὰ ξουράφια σ' νὰ δᾶ μιλᾶμετῶς
γιατ' ἔναι νέος ὁ γαμπρὸς, νὰ μὴ δῶνε μετῶς...

Τὶς ἀπογευματινὲς ὥρες ξεκινᾷ τ' ἀσκέρι τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νὰ πᾶνε νὰ πάρουσι τὴ νύφη. Στὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ εἶναι πάγκοι (σακάμνοι), ὅπου κάθουσι ὅλοι. Ὁ γαμπρὸς παίρνει τὴν ἀδεία ἀπὸ τὸ νουνό, τὸν πατέρα καὶ τὸν πεθερὸν καὶ μαζί μετὰ τὸν παράγαμπρο καὶ τὸν κλουδούραζην μπαίνουσι μέσα στὸ σπίτι καὶ φιλεύονται. Ἐξω στὴν αὐλὴν χορεύουσι τὰ παλλικάρια καὶ οἱ ἄλλοι τοὺς καμαρώνουσι. Ἡ νύφη εἰτοιμάζεται γιὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ προικιά της φορτώνονται στὸ ἀμάξι νὰ μεταφερθοῦν στὸ σπίτι τοῦ

γαμπροῦ. Ἡ γαῖδα παίζει, οἱ νέοι καὶ οἱ νέες τραγουδοῦν :

—Τί σέ φτιάω συθεθέρα μ' καὶ με πῆρες τῆ βερδίκκα
καὶ με πῆρες τῆ βερδίκκα μ' τῆ σπιτονοικοκυρά μ' ;

—"Ἀσπρα δῶκα καὶ τῆ βῆρα, φλουριά καὶ γόρσαξά τνα (την να).

Τὸ ἀσκέρι ξεκινάει γιὰ τὴν ἐκκλησία. Μετὰ τὴ στέψη πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, τοὺς κερνοῦν καὶ μοιράζουν τὰ δῶρα τῆς νύφης στοὺς στενοὺς συγγενεῖς. μαντήλια, σάλια, πουκάμισα κ. ἄ. Γιὰ λογαριασμὸ τῆς νύφης ὁ κλουδούρατζης βγάζει ἀπὸ τὸ σεντούκι τὰ δῶρα. Γιὰ τὸ καθένα ἡ νύφη ὀνοματίζει:—Αὐτὸ ἔναι γιὰ τὸ θεθερό μ', αὐτὸ ἔναι γιὰ τὴ θεθερά μ', αὐτὸ ἔναι γιὰ τὴ γυαρά μ' (ἀνδραδέλφη) κ.ο.κ. Ὁ καθένας πὺ παίρνει δῶρο κάνει καὶ τὸ χάρισμά του (γιομλεκλίκ'). Λέγει π. χ. ὁ πεθερός:—Χαρίζω τὸ χωράφ'... δέκα στρέμματα, τ' ἀβέλ'... χίλια διακόσια κούτσουρα, ἓνα δαμάλ' θηλυκὸ στὸ γαμπρό, στὴ νύφ' γιομλεκλίκ' κλπ. καὶ ἡ πεθερά:—Χαρίζω ἓνα μόνσκο, μιὰ κλωκα με τὰ πουλιά κλπ.

Τὸ βράδου-βράδου (κατάβραδα) ὁ νουνὸς με τὴ γυναίκα του φεύγουν γιὰ τὸ σπίτι τους. Ὅταν εἶναι ὥρα νὰ στρωθῆ τραπεζί, πηγαίνει ὁ κλουδούρατζης καὶ τοὺς ξαναφέρει. Ἡ νουνὰ στρώνει τὴν παστάδα τῶν νεονύμφων καὶ ψάχνει τὴ νύφη στὰ μαλλιά, στὶς τσέπες καὶ παντοῦ μὴ τυχὸν κρατεῖ μαζί της αἶμα γιὰ νὰ παρουσιαστῆ παρθένα, ἂν δὲν εἶναι τέτοια (ἂν εἶναι πειραμέν'). Τὸ πουκάμισο τῆς νύφης πὺ φέρνει τὰ δείγματα τῆς παρθενιάς τὸ βάζει ἡ νουνὰ σ' ἓνα πανέρι, τὸ σκεπάζει με διάφανο πανί (τὰ νύφωμα) καὶ τὸ δείχνει στοὺς καλεσμένους νὰ τὸ ἴδου. Ὁ κάθε καλεσμένος ρίχνει μέσα στὸ πανέρι ἓνα βαξίο'. Αὐστηρὴ ἡ τιμωρία τῆς νύφης ἂν δὲν εἶναι παρθένα. Τὴν παίρνει ὁ γαμπρός με τὸ πουκάμισο μόνον καὶ τὴν ὀδηγεῖ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της. Καὶ ἄλλα πομπέματα τῆς γίνονται ἀκόμα, ἂν δὲ βρεθῆ παρθένα.

2. Ἔθιμα σχετικὰ με τὸν τοκετὸ

Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τὰ σχετικὰ με τὸν τοκετὸ τῶν γυναικῶν δημοσιεύουμε μόνον ἐκεῖνα πὺ φαίνονται ἰδιάζοντα στὴν Πέτρα καὶ τὸ Σκόπελο.

Ὅταν γεννηθῆ τὸ παιδί τὸ ἀλατίζουν καὶ μετὰ εἴκοσι τέσσερες ὥρες τὸ πλένουν ἀπὸ τ' ἀλάτι. Ἀπαγορεύεται νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴ λεχὼνα ἄνδρας ἢ γυναίκα πὺ ἔχουν προτιήτερα ἔλθει σὲ συνουσία. Ἀπαγορεύεται ἐπίσης νὰ ἐπισκεφθῆ τὴ λεχὼνα γυναίκα πὺ ἔχει τὴν ἔμμηνό της ῥήση, γιὰτὶ πιστεύουν πὺς τὸ νεογνὸ βγάζει ἀκαθαρσίες στὸ κεφάλι. Ὅχτὼ ἡμέρες μετὰ τὸν τοκετὸ ἡ λεχὼνα δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Μετὰ τὶς ὀχτὼ τῆς ἐπιτρέπεται νὰ βγαίνει στὴν ἀϋλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Στὶς σαράντα ἡμέρες ἔρχεται ἡ μαμή, παίρνει τὸ μωρὸ καὶ τὴ μητέρα του καὶ τοὺς ὀδηγεῖ στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ διαβάσει ὁ παπᾶς. Σὲ περίπτωση ἄμεση κινδύνου γιὰ τὸ νεογνὸ προ-

τοῦ συμπληρωθῶν οἱ 40 ἡμέρες, καλεῖται ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ καὶ ἔρχεται στὸ σπίτι γιὰ νὰ διαβάσει τὶς σχετικὲς εὐχές. Τὴν τελετὴ αὐτὴ τὴ λένε μεσοσαράντισμα καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἡμέρες μετὰ τὸν τοκετὸ δὲν εἶναι μισὲς ἀπὸ σαράντα. Πρῶτοῦ συμπληρωθῶν οἱ σαράντα ἡμέρες ἀπὸ τὸν τοκετὸ δὲν ἐπιτρέπεται στὴ γυναῖκα νὰ πάγει στὴν ἐκκλησίᾳ, γιατί εἶναι «λερωμένη». Μετὰ τὶς σαράντα ἡμέρες μπορεῖ νὰ βγαίνει καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ πηγαίνει καὶ στὴν ἐργασία, ἐνῶ προτιότερα τῆς εἶναι ἀπαγορευμένο. Καθένας πού ἐπισκέπτεται τὴ λεγώνα ἔχει ὑποχρέωση, ὅταν θὰ φύγει ν' ἀφίσει στὸ σπίτι κάτι ἀπὸ ἐπάνω του, μιὰ τρίχα, μιὰ κλωστή, ἓνα μικρὸ κομματι πανὶ ἢ ὅ,τι ἄλλο. Ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ, ὅταν θὰ φύγει ὁ ἐπισκέπτης, βάζει σ' ἓνα θυμιατὸ ὅ,τι ἀφίσει ὁ ξένος καὶ θυμιάζει τὸ μικρὸ γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ. Ἐπίσης κάθε ἐπισκέπτης ἀφίσει ἓνα νόμισμα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τοῦ νηπίου ἢ τὸ βάζει στὸν κόρφο του λέγοντας: «σὰν ἄρνι νὰ κοιμᾶται». Ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ δὲν ἐπιτρέπεται μέχρις ὅτου σαραντίσει νὰ μένει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ὕστερα ἀπὸ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Ἄν ἀναγκαστῆ νὰ βρεθῆ ἔξω, εἶναι ὑποχρεωμένος, γυρίζοντας στὸ σπίτι του γιὰ νὰ μπῆ μέσα, νὰ περάσει ἀπὸ πάνω ἀπὸ φωτιά πού καίει μέσα σ' ἓνα κεραμίδι τοποθετημένο στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἔτσι πιστεύεται ὅτι ἡ φωτιά διώχνει κάθε κακὸ.

Η' Θάνατος 1. Ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὸ νεκρὸ

Ὅταν πεθάνει κανένας τοῦ δένουν τὰ σαγόνια μὲ ἓνα μαντῆλι καὶ τὰ χέρια σταυρωτὰ πάνω στὸ στήθος. Τοῦ βάζουν καὶ ἓνα ἀσημικὸ (λίρα ἢ φλουρί) στὸ στόμα κάτω ἀπὸ τὴ γλῶσσα γιὰ νάχει νὰ πληρώσει νὰ τὸν περάσουν στὸν παράδεισο. Ἐνας γραμματισμένος χωριανὸς μένει κοντὰ στὸ νεκρὸ καὶ διαβάζει τὸ ψαλτήρι. Ἄμα κουραστεῖ ὁ πρῶτος, μπορεῖ νὰ συνεχίσει ἄλλος καὶ ἄλλος ἀκόμα. Συγγενεῖς, γείτονες καὶ φίλοι, γυναῖκες πρὸ παντὸς φέρνουν λουλούδια καὶ γεμίζουν τὸ μαξιλάρι τοῦ νεκροῦ. Πρόθυμοι χωριανοὶ ἀναλαμβάνουν νὰ κάμουν τὸν τάφο τοῦ νεκροῦ καὶ ἀφοῦ γυρίσουν στὸ σπίτι, μετὰ τὴν ταφή παίρνουν δῶρο ἓνα μαντῆλι. Ὑστερα ἀπὸ ὀρισμένο χρόνον, εἰκοσιτέσσερες ὥρες συνήθως, ξεκινάει ἡ νεκρικὴ πομπὴ γιὰ τὸ κοιμητήριον (τὰ λημόρια) μὲ τὴ συνηθισμένη τάξη. Ἐκεῖ θάβουν (παράχωννα) τὸ νεκρὸ καὶ καθένas ρίχνει ἐπάνω στὸν τάφο μιὰ χούφτα χῶμα, γιὰ νὰ λυώσει ὁ νεκρός, λέγοντας τὴν εὐχὴ: «Θεγὸς χωρὸς' τονα». Ξαναγυρίζουν κατόπιν στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ τοῦ κάμουν τὸ λεγόμενο σχώριο, δηλ. σφάζουν κανένα σφαχτὸ (κάννα κουρβάν'), τρώνε, πίνουν καὶ σχωρονοῦν. Μιὰ πῆλινη στάμνα ἀνοιχτόστομη τὴ γεμίζουν μὲ νερὸ καὶ ἄμα ἰδοῦν στὴν ἐπιφάνεια νὰ γυρίζουν μικρὰ σκουπίδια (φροκαλίδια), λένε: «Νά, οἱ ψυχὲς τῶν πεθαμένων ἀδαιμώννα». Μετὰ τὸ σχώριο φεύγουν (σκομιζδαί) γιὰ τὰ σπίτια τους. Σαράντα ἡμέρες πιστεύουν, πὼς ἡ ψυχὴ γυρίζει στὸ σπίτι καὶ γι' αὐτὸ ἡ καντήλα καίγεται ἀναμμένη.

Θ' Ἀγροτική Ζωή. 1. Ἡ σπορά

Τέλη Σεπτεμβρίου (Σταυροῦ) εἶναι ἡ ἐποχὴ πὺ ἀρχίζει ἡ σπορά. Ἐτοιμάζονται τὰ ἐργαλεῖα, ἀλέτρι, ὄνι ('νί), φκέντρι, δουκανοσύρτης, ζυγὸς (ζυγός), ζυγόμερος (ζυγόμερος), ζεῖλες, μισοζεύλι. Ἡ ἀρχὴ τῆς σπορᾶς πρέπει νὰ γίνῃ Δευτέρα, Τετάρτη ἢ Παρασκευή. Τὴν Τρίτη, Πέμπτη καὶ τὸ Σάββατο δὲν κάνουν ἀρχή. Στὸ σπίτι προτοῦ ξεκινήσουν κάνουν τὴν προσευχὴ τους, λέγοντας διάφορες εὐχές. Πρῶτὸ πρῶτὸ ξεκινοῦν (τραβιοῦνται), γιὰ νὰ μὴ βρεθῇ μπροστὰ τους καμμιά γυναίκα καὶ τοὺς σταυρώσει τὸ δρόμοι

Χαρακτηριστικοὶ τύποι Πετρινῶν καὶ Σκοπελιῶν ἐγκατεστημένων στὸν Ἅγιο Ἀθανάση. Φοροῦν παλιὲς θρακιώτικες φορεσιές. Λεῖπει τὸ σιρῖκι πὺ δὲν τὸ συνηθίζουν πλεῖα. Στὴ φυσιογνωμία τους διαφαίνεται ὄλη ἡ ἀγαθότητα καὶ ἀφέλεια τοῦ Θρακιώτη ἀγρότη.

βασίλειμα περίπου, ξεξεύγουν τὸ ἓνα ζευγάρι (ἂν ὀργῶνουν μὲ τὸ πουλούκι) γιὰ νὰ ξεκουραστῇ καὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα σβαρνίζουν μὲ τὴ σβάρινα τὸ χωράφι τὸ ὀργωμένο. Μὲ τὸ σουρούπωμα ξεξεύγουν τὰ βόδια, κάνουν τὸ σταυρὸ τους λέγοντας: «Δόξα τῷ Θεῷ, βραδυάστηκαμ' καὶ σήμερα» καὶ ξεκινοῦνε γιὰ τὰ σπῖτια τους. Δυὸ μῆνες ὡς τὰ Χριστούγεννα σχεδόν, εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς πρώτης σπορᾶς, πὺ σπέρνουν σίκαλη καὶ τὸ εἶδος τοῦ σιταριοῦ πὺ τὸ λένε κιζιλτζὲ μὲ τὸ μονὸ τὸ ἀλέτρι. Ὑστερα ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ἀρχίζει ἡ σπορὰ μὲ τὸ πουλούκι. Τότε σπέρνουν τὸ βουρτσάκι (ρόβη) τὸ γριάχο (λαθήρι), σιτάρι, κριθάρι, βρώμη καὶ ἄλλα δημητριακά. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐδῶ στὴ Μακεδονία, πὺ εἶναι διαφορετικὲς οἱ κλιματολογικὲς συνθῆκες, ἄλλαξαν καὶ τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς σπορᾶς καὶ τὰ εἶδη τῶν

πρῶμα πὺ πιστεύεται γιὰ κακὸ σημάδι. Φτάνουν στὸ χωράφι, ξανακάνουν τὸ σταυρὸ τους λέγοντας, «καλὴ γερωσύν' καὶ καλὸ τέλος» καὶ ἀρχίζει ἡ δουλειά. Ὀργῶνουν μὲ τὸ ἀλέτρι ἢ τὸ πουλούκι (μεγάλο ἀλέτρι πὺ σέρνεται ἀπάνω σὲ μικροὺς τροχοὺς καὶ τὸ τραβοῦν δυὸ καὶ τρία ζευγάρια βοδιῶν). Πρῶτα πρῶτα κόβουν τὴ σπορὰ (χιτυποῦν αὐλάκ') καὶ ὕστερα ἀρχίζουν τὸ σπαρτὸ κανονικά. Ἀμα ἡ δουλειὰ τῆς ἡμέρας πλησιάζει στὸ τέλος κατὰ τὸ ἥλιο-

δημητριακῶν πού καλλιεργοῦν οἱ πρόσφυγες τῶρα παλιοὶ κάτοικοι τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Τὸ πουλούκι, πού τὸ ζητοῦσε ὁ γόνιμος κάμπος τῆς πατρίδος τους, δὲν τὸ χρησιμοποιοῦνε πιά.

2. Ὁ θερισμός

Ἀρχῆς Ἰουνίου στὴν παλιὰ πατρίδα τῶν Πετρινωῶν—Σκοπελινωῶν καὶ τῶν ἄλλων γειτόνων τους γίνονταν οἱ ἐτοιμασίαι γιὰ τὸ θερισμό. Σ' ἐνέργεια πάλι τὸ δρεπάνι (καβραμαῖς), παλαμαριές, τσερβούλια γυναικεῖα καὶ ἀνδρικά, σάπκα (ψάθα μεγάλη εἰδικὴ γιὰ τὸ θερισμό), ἀκόνια γιὰ τὰ δρεπάνια, τσεμπέρια ἄσπρα, χειρόκτια καὶ τσουράπια γιὰ τὶς γυναῖκες, ποδοπάνια γιὰ τοὺς ἄνδρες. Ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ, ὅπως καὶ τῆς σπορῆς, τὴ Δευτέρα, Τετάρτη ἢ Παρασκευή.

Ἀποκλείεται ἡ Τρίτη γιατί εἶναι ἡμέρα ἀποφορᾶς (καὶ δεμισίτσα) ἢ Πέμπτη, γιατί Πίμπτη ἐξέπνευσε ὁ Χριστός καὶ τὸ Σάββατο γιατί εἶναι ἡ στερονή ἡμέρα τῆς βδομάδας. Ὅλοι οἱ θεριστὲς καὶ θεριστρίαις (ὄρακτσηδες) μὲ τὰ δρεπάνια στὸν ὄμο ξεκινοῦν (τραβγιοῦνδαι) πρωί-πρωί γιὰ τὰ χωράφια μὲ τὰ γινομένα πιά γιὰ θέρο δημητριακά. Καθένας παίρνει ἓνα κλωνί (δάλλ') ἀπὸ λουλούδι τῆς ἐποχῆς, ὁ

Γκερτιλιώτες μὲ τὶς ντέπιες τους καθημερινὲν ἐνδυμασίαις. Φοροῦν σαρίκ', σαλταμάγκα, ἀντερί, ζνάρ', νάμι, ποδοπάνια, τσερβούλια. Οἱ ἐνδυμασίαις αὐτὲς ὀνομάζονται ἐναγαιρίσιαι (παλαιϊκές).

βασιλικὸς εἶναι τὸ πιὸ συνηθισμένο καὶ τὸ βάζει στὸ ἀφτί, γιὰ νὰ βασταχτεῖ τὸ κεφάλι του δροσᾶτο, ὅπως δροσᾶτο (τρεινδίτσο) εἶναι καὶ τὸ λουλούδι. Οἱ δρόμοι βοντίζουν ἀπὸ τὰ τραγοῖδια τῶν θεριστῶν, πού προχωροῦν γιὰ τὰ χωράφια. Γιὰ νὰ μὴν ἰδρώνουν τὰ χέρια τους, πιάνουν ἓνα φεῖδι—ἦσαν πάρα πολλὰ τὰ φεῖδια στὴ Θράκη—καὶ ὅλοι οἱ θεριστὲς μὲ κλειστὴ τὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ τὸ χαϊδεύουν μιὰ φορὰ, σέροντας τὸ χερί ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὴν οὐρά. Ἄμα φτάσουν στὸ χωράφι, βγάζουν τὸ λουλούδι ἀπὸ τὸ ἀφτί καὶ τὸ βάζουν στὸ ζωνάρι, γιὰ νὰ εἶναι ἡ μέση τους γερή. Ἄν τύχει καὶ τοὺς πονεῖ ἡ μέση παίρνουν μιὰ χελώνα, βάζουν κι' ἓνα σκόρδο ἀπάνω καὶ τὴν κρεμᾶνε στὸ ζωνάρι. Στὸ χωράφι ἀραδεύονται ὅλοι σὲ μιὰ γραμμὴ εὐ

θεία. Ἀρχίζουν τὴ δουλειὰ ζευγάρια-ζευγάρια. Ὁ πρῶτος τοῦ ζευγαριοῦ ποὺ ὀνομάζεται δραγουμάνος, κόβει τὴ σποριά (τὸ τσεκίμ), θερίζοντας καὶ χερόβολα χερόβολα τὸ σιτάρι τὸ ἀφίνει κάτω ἄδετο, ἐπάνω σ' ἓνα δέμα (δεματικό) ἀπὸ μερικά στάχνα σιταριοῦ. Πίσω ἀπὸ τὸ δραγουμάνο ἔρχεται τὸ τσιράκι ποὺ τὶς πιὸ πολλές φορὲς εἶναι γυναίκα καὶ θερίζοντας κ' αὐτό, κόβει χερόβολο καὶ τὸ βάνει ἐπάνω στὸ χερόβολο τοῦ δραγουμάνου. Βάζει καὶ δεύτερο χερόβολο ὁ δραγουμάνος καὶ δεύτερο τὸ τσιράκι καὶ τὰ τέσσερα μαζί τὰ δένει μὲ τὸ δεματικό τὸ τσιράκι. Ἔτσι ἐργάζονται ὅλα τὰ τσιράκια ἀνοίγοντας μαζί μιὰ μεγάλη σποριά, ποὺ προχωρεῖ πάντοτε πρὸς τὰ δεξιά. Ἄμα ὁ θερισμὸς προχωρήσει ἀρκετά, ἀρχίζουν τ' ἀμάξια νὰ κουβαλοῦν στ' ἄλωνια. Στὸν τόπο ποὺ πρόκειται νὰ πέσουν τὰ δεμάτια γιὰ ν' ἄλωνιστοῦν, φέρνουν ἓνα ὄνι μὲ κάρβουνα ἀναμμένα καὶ θυμιάμα καὶ θυμιάζουν.

3. Ὁ Ἅγιο-Τρύφωνας (Ἄϊ-Τρύφωνας)

Γεωργικὴ γιορτὴ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐπίσημες εἶναι τ' Ἅγίου Τρύφωνα τὴν πρώτη τοῦ Φλεβῶνα (τῆ μικροῦ τῆ μῆνα). Ὅλοι οἱ γεωργοὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία λίγο σιτάρι (100—200 δράμα ὁ καθένας) γιὰ νὰ τ' ἀγιάσει ὁ παπᾶς. Οἱ παπάδες διαβάζουν εὐχὲς καὶ κάνουν ἀγιασμό, γιὰ νὰ λείψουν ἀπὸ τὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια τὰ σκουλήκια καὶ τὰ ποντίκια. Ἄμα τελειώσει ἡ ἐκκλησία, ὁ κάθε γεωργὸς παίρνει ἀγιασμὸ μέσα σ' ἓνα μικρὸ μπουκάλι καὶ μ' ἓνα κλωνί βασιλικὸ πηγαίνει στὸ χωράφι του καὶ ἀγιάζει τὰ σιτηρά του. Παίρνει καὶ τὸ σιτάρι ποὺ εἶχε φερμένο στὴν ἐκκλησία νὰ τὸ ἀγιάσει ὁ παπᾶς καὶ γυρίζοντας στὸ σπίτι τὸ ρίχνει μέσα στὸν ἄλλο σπόρο.

Καὶ οἱ δύο ἄλλες γιορτές, τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν, ποὺ εἶναι συνέχεια μὲ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἅγίου Τρύφωνα, θεωροῦνται τὸ ἴδιο ἐπίσημες ἀγροτικὲς γιορτὲς (σημνιογιόρτια). Κάθε ἐργασία τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶναι ἀπαγορευμένη. Καὶ τὸ ψωμί ἀκόμη δὲν κόβουν, οὔτε μὲ τὸ χέρι οὔτε μὲ τὸ μαχαίρι, ἀλλὰ τῶχουν ἔτοιμο κομμένο ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἡμέρες. Τσιγάρο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σιγίψουν. Συχνὰ ἀκούει κανεὶς τὰ λόγια τοῦτα: «Ἄϊ-Τρύφωνας τριβί, Ὑπαπαντῆ πλάθ' κ' ὁ Συμεῶν σημενιῶν».

4. Τὸ ἀνοιγμα τῶν νέων κρασιῶν¹

Ὁ Ὀκτώβρης (Ἄϊ-Δημήτρης) εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ ἀνοίγουν τὰ βαρέλια μὲ τὸ κρασί. Ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μὲ τὸ ἀμάξι καὶ ἓνα βαρέλι ἐπάνω γυρίζει ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Ἔχει μαζί του καὶ ἀγιασμὸ καὶ μὲ ἓνα κλωνί βασιλικὸ ἀγιάζει (φωτίζ²) ὅπου πηγαίνει. Μαζὶ μὲ τὸ βαρέλι ἀπάνω στὸ ἀμάξι κουβαλάει κ' ἓνα μπακίρι. Σὲ κάθε σπίτι ποὺ πηγαίνει βγαίνει ὁ

1) Ἡ βακχικὴ αὐτὴ γιορτὴ μᾶς μεταφέρει σ' ἀρχαῖες Διονυσιακὲς τελετές, ποὺ ἔχουν πατρίδα τῆ Θράκη.

νοικοκύρης, τὸν ὑποδέχεται καὶ μαζί πηγαίνουν στὸ βαρέλι μὲ τὸ κρασί. Ἐκεῖ διαβάζει μιὰ εὐχή, κάνει κι ἓνα σταυρὸ ἐπάνω στὸ βαρέλι, ἀνοίγουν τὸν πύρο καὶ τὸ κρασί ἀρχίζει νὰ τρέχει. Τὸ πρῶτο πρῶτο πέφτει μέσα στὴ μπακίρα τοῦ παπᾶ, τέσσερες ὡς πέντε ὀμάδες πάνω κάτω, καὶ εἶναι καὶ ἡ ἀμοιβή του γιὰ τὴν εὐχὴ ποὺ διάβασε καὶ τὸν ἀγιασμὸ (τὸ φῶτισμα) ποὺ ἔκανε.

5. Πιπερούγκα

Ἔνα ἀπὸ τὰ πλέον περιέργα ἔθιμα τῶν Σκοπελινῶν-Πετριῶν καὶ ἄλλων Θρακῶν ἀγροτῶν, ποὺ κατοικοῦσαν στὴν περιφέρεια ἐκεῖνη, εἶναι ἡ λεγομένη Πιπερούγκα. Τὴν περιγράφουμε ὅπως μᾶς τὴν διηγήθηκε ὁ Σκοπελινὸς Γιάννης Γκεβρέκης :

«Ὅδε δὲν ἔβροχε στὸ χωριό, μαζεύδανα καμινιά δεκαπεδαριά κορίτσια μέχοι δέκα πέδε χρονῶν, ἔπαιρνανά ἓνα ὄρφανὸ κορίτσ' πὲ κεῖ πὲ τὸ χωριὸ καὶ τὸ ἄλλαξανά πὲ τὰ παλιὰ τὰ ρούχα. Τὸ σόλζινα ὕστερα λογιῶ δῶ λογιῶ λουλούδια καὶ ἄλλα χορτάρια, λαπατσοῦρες, τσουκνίδες, μολόγια, παπαδίτσες, κατιζίκιες (παπαροῦνες). Τὸ ἀλλαγμένο τὸ κορίτσι τὸ ἔλεξανά πιπερούγκα, ἔδρεχανα σὲ γούλα τὰ σπιτία τῆ χωριοῦ πὲ τὸνα σι' ἄλλο. Ἐκεῖ τραγουδούσανα βαρειὰ βαρειά, ὄχ' λήγορα, καὶ χόρευνανά. Τὸ τραγοῦδ' ἤλεγε:

Βρέξε, βρέξε πιπερού,	νὰ χορτάσνα οἱ φτωχοί.
νὰ κατέθει τὸ τσαρσί,	5 Κάθε στάχυ καὶ κιλό,
νὰ φτηγκίνει τὸ ψωμί,	κάθε βέργα καὶ ληνό.

Ἡ πιπερούγκα μὲ μιὰ κίτκα (μπουζέτο) πὲ λουλούδια ποὺ εἶχε στὸ χέο' ἔπαιρνε νερὸ πὲ τὸ βακίο' ποὺ κρατοῦσε ἄλλο κορίτσ' καὶ φώτιζε (ἔβροχε μὲ τὸ ἀγίασμα αὐτὸ) τὸ νοικοκύρ' καὶ τὴ νοικοκυρὰ τῆ σπιτιοῦ. Ὁ καθανείνας νοικοκύρ'ς ἢ νοικοκυρὰ ἔδιναν ἀλεύρ', κανεῖνα ἄβγο ἢ ὄ,τι ἄλλο εἶχανα. Τὰ κορίτσια τὰ ἔπαιρνανά καὶ τὰ ἔβανανά μέσα στὸ δορβά καὶ στὸ καλάθ'. Ὑστερα γύριζανά καὶ τὰ μοίραζανά στὶς φτωχὲς γυναῖκες τῆ χωριοῦ. «Ἄμα ἔλα (=ἤθελε) βγεῖ ἢ πιπερούγκα κι' ὕστερα ἔβροχε».

6. Τὰ νυχτέρια

Πολὺ συχνὰ εἶναι τὰ νυχτέρια, ὅπου μαζεύονται γυναῖκες μόνο, παντρεμένες καὶ ἀνύπαντρες, γιὰ νὰ συνεργασθοῦν στὸ νέσιμο, στὸ πλέξιμο, στὸ κέντημα καὶ στὶς ἄλλες σπιτικὲς γυναικείες δουλειές. Ὅταν ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπει ἀνάβουν ἔξω στὴν ἀϋλὴ τῶν σπιτιῶν φωτιὲς μεγάλες, γιὰ νὰ φέγγουν κι' ἐκεῖ γίνεται τὸ νυχτέρι. Εἶναι ἀπαγορευμένη στά νυχτέρια ἡ παρουσία ἀνδρῶν. Ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ εἶναι αἰτία νὰ ξεσποῦν πολλὲς φορὲς οἱ νέοι σὲ ἄγριες ἐκδικήσεις καὶ πρὸ παντὸς ἐκεῖνοι ποὺ τυχαίνει νὰ ἔχουν τὴν ἐκλεκτὴ τῆς καρδιάς τους στὸ νυχτέρι. Κάνουν δυὸ τρεῖς μαζί παρέα, πηγαίνουν κρυφὰ στὸ σπῆτι ποὺ γίνεται τὸ νυχτέρι, σπάζουν τὶς γλάστρες, ἀρπάζουν τὶς ἀυλόπορες καὶ τοὺς πασσάλους τῆς ἀυλῆς, παίρνουν ἐσώρονα

γυναίκεϊα ἂν βρίσκουν κρεμασμένα, τὰ ξεσχίζουν ἢ τὰ κρεμοῦν στὰ δένδρα, καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦν νὰ κάμουν κάποιο κακὸ στὸ σπίτι, ἀπὸ τὸ θυμὸ τους γιὰ τὴν ἀπαιγόρευση. Μὰ τὰ ἔκτροπά τους αὐτὰ πολλές φορὲς παρεξηγιοῦνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τ' ἀδέρφια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ βρίσκονται στὸ νυχτέρι, καὶ φθάνουν σὲ ἄγρια μαλώματα καὶ φόνους ἀκόμα.

Οἱ Σκοπελινοὶ ἰδιαίτερα παρουσιάζονται πρὸ αὐστηροὶ καὶ ἐκδικητικοὶ σὲ ζητήματα τιμῆς. Οἱ γυναῖκες στὸ Σκόπελο ἦταν πολὺ περιορισμένες. Δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν εὔκολα νὰ βγαίνουν ἔξω, νὰ πηγαίνουν μόνες στὴν ἐργασία, νὰ χορεύουν μὲ ἄρσενικούς, νὰ κάνουν ἐπισκέψεις σὲ φιλικὰ σπίτια. Συχνὰ ἦταν τὰ ἐπεισόδια καὶ οἱ σκοτωμοὶ γιὰ λόγους τιμῆς. Καὶ σήμερα τὰ πράγματα δὲν εἶναι πολὺ διαφορετικά.

7. Ὁ Κλήδονας (τὰ Νεγέτια)

Εἶναι πανελλήνια γνωστὸς ὁ κλήδονας. Μὲ τὸν κλήδονα ποθοῦν νὰ ἴδωσιν τὸ ριζικό τους τὰ ἀνύπαντρα κορίτσα καὶ ἀγόρια, νὰ προμαντεύσουν τὰ μέλλοντα ὠριμες γυναῖκες καὶ ἄνδρες. Οἱ Σκοπελινοὶ καὶ Πετρινοὶ ποὺ τοὺς διακρίνει ἰδιαίτερη πίστη στὶς μαντεῖες, δυὸ φορὲς τὸ χρόνο, τ' Ἀἰ Γιωργιοῦ καὶ τ' Ἀἰ Γιαννιοῦ, φροντίζουν μὲ τὸν κλήδονα νὰ ἀνακαλύψουν τῆς μοίρας τὰ γραφτά. Τὸ ὄνομα κλήδονας δὲν τοὺς εἶναι γνωστό. Μεταχειρίζονται τὴν ξενικὴ λέξη νεγέτια. Μερικὲς ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες τῆς ἐκτέλεσής τους παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον λαογραφικό. Τὸ περιγράψουμε στὴν ντόπια τους διάλεκτο, ὅπως μᾶς τὰ διηγήθηκαν:

«Πὲ βραδὺς τ' Ἀἰ Γιαννιοῦ μαζεύδανα σ' ἓνα μαχαλᾶ οἱ γυναῖκες καὶ μέσ' σ' ἓνα μβακίρ' μὲ νερὸ ἔβανανά λουλούδια λογιῶ δῶ λογιῶ. Γιὰ νὰ βάλνα γοῦλες λουλούδια, μινὰ γυναῖκα ἔδρεχε μέσ' τὸ μαχαλᾶ καὶ ἤλεγε: ἔλατε νὰ βάλουμ' νεγέτια. Καθεμινὰ γυναῖκα ἔβανε νεγέτ' γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, γιὰ τὸν ἄδρα της, γιὰ τὸ παιδί της... Τὰ νεγέτια ἤδανε ἓνα δαχτυλίδ', ἓνα τσενδέξ', μινὰ κόπτσα καὶ ἄλλα τέτοια. Γοῦλα τὰ νεγέτια ἔβανανά μέσ' τὸ μβακίρ' καὶ στεκούδανα κεὶ τὸ βράδ'. Τὸ μβακίρ' σκέπαζαίά πὲ ἓνα κόκκινο πανί. Τὸ πουρνὸ τ' Ἀἰ Γιώργ' μαζεύουδανά πάλ' οἱ γυναῖκες καὶ μινὰ ἤλεγε:—Ἐλάτε, μορῆ, νὰ βγάλουμ' τώρα τὰ νεγέτια, νὰ δγιοῦμ' τὴ καθεμνιανοῦ καὶ κάθεμνιανῆς τὸ τυχερό τους. Ἐνα ὄρφανὸ κορίτσ' τὸ ἔφκιανανά νύφ' καὶ κάτ' στὸ νύφωμα τῆ κοριτσιοῦ ἤδανε σκεπασμένο τὸ μβακίρ'. Ὑστερα ἀρχινοῦσε μινὰ καὶ ἤλεγε ἓνα τραβούδ' γιὰ τὸ νεγέτ':

Ὅσες τρύπες τὸ δρεμόν' τόσες θεμνινές τ' ἁλών'

βγάλτε ἓνα Ἐβγανανά ἓνα νεγέτ' ποὺ ἤδανε καποιανοῦ. Ἐκεῖνος εἶχε τὴ δύχ' ποὺ ἤλεγε τὸ τραβούδ'. Ὑστερα ἤλεγανά καὶ ἄλλα τραβούδια καὶ ἔβγανανά καὶ ἄλλα νεγέτια.

Τ' Ἀἰ Γιαννιοῦ ἔφκιανὰμ' πάλε νεγέτια. Πὲ βραδὺς ἔκοφτανα κορίτσια καὶ παλλικάρια πὲ ἓνα φύλλο πὲ τὴ συκιὰ καὶ ὁ καθέννας ἔδηνε

στό δικό τ' τὸ φύλλο μνιὰ κλωστή, γιὰ νὰ δὲ γνωρίζ'. Γοῦλα τὰ φύλλα ἔβανανα τὸ βράδ' ἔξω στὰ κεραμίδια στ' ἀγιάζ'. Τὸ πουρνὸ ὅποιανου φύλλο ἦδανε μαραμένο, τὸν λογάριαζανα ὅτι ἔλα πεθάν' ὡς τῆ χρόν' τὸν "Αἰ-Γιάνν'".

Τὸ πουρνὸ πάλ' ἔχασκανα στὸν ἥλιο τὴν ἀσκιά δους καὶ ἅμα ἦδανε δίχως κεφάλ' ἢ ἀσκιά σὲ κανεῖνα, αὐτὸς ἔλα πεθάν' ὡς τῆ χρόν' τὸν "Αἰ-Γιάνν'". Τὸν ἥλιο ἔχασκανα μὲ ἓνα μαῦρο τσεβρὲ βροστά στὰ μάτια. Πίστευγανα, ὅτι κείν' τὴν ἡμέρα γυρίζ' ὁ ἥλιος, κάν' στροφές».

8. Μαγεῖες (μαδιές)

Μεγάλῃ καὶ δυνατῇ παρουσιάζεται ἡ πίστη στὰ μάγια στοὺς Σκοπελινοὺς, Πετρινοὺς καὶ τοὺς ἄλλους κοντοχωριανοὺς τους. Βρίσκονται καὶ σήμερα μεταξύ τους πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅχι πολὺ ἡλικιωμένοι, ποὺ πιστεύουν ἀδιάσειστα στὴν καταστρεπτικὴ δύναμη ποὺ ἔχουν οἱ μαγεῖες καὶ προσπαθοῦν κάθε φορὰ νὰ βρίσκουν τρόπους, γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπ' αὐτές. Οἱ περισσότερες μαγεῖες γίνονται τὴν πρωτομαγιά. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὀφείλεται πιθανώτατα στὴ συσχέτιση τῶν ὀνομάτων μάγια πρωτομαγιά. Αὐτὸ ἄλλωστε πιστεύουν καὶ οἱ ἴδιοι. Γιὰ νὰ μὴν ὑποστοῦν τὴν κακὴ ἐπίδραση τῆς μαγείας οἱ Σκοπελινοὶ καὶ Πετρινοὶ τὴν παραμονὴ τῆς πρωτομαγιάς (πὲ βραδὺς) μαζεύουν διάφορα βλαστάρια ἀπὸ ἀπρουνιές (τουρκκιὰ) καὶ ἓνα κλωνὶ βάζουν στὴν ἀλόπορτα, γιὰ νὰ μὴ προσβάλλεται δλόκληρο τὸ νοικοκυριὸ ἀπὸ τὰ μάγια, ἓνα στὴν πόρτα τοῦ σταύλου, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πάρουν οἱ μάγισσες τὴν ἐσοδεῖα ἀπὸ τὰ ζῶα (τὰ πράματα), ἓνα κλωνὶ στὴν ἀποθήκη, ἂν ὑπάρχει, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴ γεωργικὴ ἐσοδεῖα (τὸ μαξούλ').

Εἰδικῆς γιὰ τὰ μάγια εἶναι ὠρισμένες γυναῖκες στὸ χωριὸ. Τὸ βράδου τῆς παραμονῆς τῆς πρωτομαγιάς, ἅμα προχωρήσει λίγο ἢ νύχτα καὶ κοιμηθεῖ ὁ κόσμος, οἱ μάγισσες ξεγυμνώνονται ὀλότελα (νδὶπ κατζάλλσες), παίρνουν τὸ φουρνόπανο (σφούγια πὲ τὸ φοῦρο) καὶ κρεμοῦν μπροστὰ ἓνα μαντήλι, ποὺ μέσα ἔχουν δεμένα ἄλατι, στάχτη καὶ τριμμένα κεραμίδια. Περνοῦν ἀνάμεσα στὰ σέλια (νεβαίννα) τὴν ξύλινη λαβὴ τοῦ φουρνόπανου, φεύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τους καὶ γυρίζουν ἔξω στὰ χωράφια. Κάθε μάγισσα πηγαίνει στὸ χωράφι ποὺ θέλει νὰ κάνει τὰ μάγια της, γιὰ νὰ τοῦ πάρει τὴν ἐσοδεῖα. Ἐκεῖ ἀφίνει τὸ μαντήλι μὲ τὸ ἄλατι, τὴ στάχτη καὶ τὰ τρίμματα ἀπὸ τὰ κεραμίδια, λέγει λόγια μαγικὰ καὶ ξαναγυρίζει κατόπιν στὸ σπίτι της. Ἔτσι πιστεύουν, ὅτι τὸ χωράφι ποὺ μάγειρε ἢ μάγισσα ἀδειάζει καὶ γεμίζει τὸ δικό της.

Ἄλλος τρόπος μαγείας (μαδιᾶς) εἶναι ὁ ἐξῆς: Τὸ βράδου τῆς παραμονῆς τῆς πρωτομαγιάς οἱ μάγισσες τυλίγουν τὰ πόδια τους μὲ διάφορα παλόπανα (τσούρταλα), καβαλικεύουν τὸ φουρνόπανο (σφούγια) καὶ γυμνὲς ἢ φορώντας τὸ πουκάμισο μόνο, γυρίζουν ἔξω στὰ λειβάδια. Τὰ κουρέλια

πού χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ τυλίγουν τὰ πόδια τους γεμίζουιν νερὰ ἀπὸ τὰ δροσισμένα χορτάρια τοῦ Μάη. Γυρίζουιν κατόπιν στὰ σπίτια τους, στίβουιν τὸ νερὸ ἀπὸ τὰ κουρέλια, τὸ ἀνακατεύουιν μεῖς πίτουρα καὶ κάνουν τροφή (γέμι') πού τῆ δίνουν στὰ ζῶα τους (προάμαδά τους) νὰ φᾶνε. Πιστεύουιν ὅτι μεῖς αὐτὰ τὰ μάγια κλέβουιν τὸ γάλα ἀπὸ τὰ ξένα ζῶα καὶ τὸ φέρουιν στὰ δικὰ τους.

"Ἄλλο μαγικὸ μέσο γιὰ νὰ πάρουιν τὴν ἐσοδεῖά (μαξούλ') ἀπὸ τὰ ξένα ζῶα εἶναι καὶ αὐτό: Μέσα σ' ἓνα πανάκι δένουιν ἀλάτι καὶ τὸ παραχώνουιν στὸ μέρος πού θὰ περάσουιν τὰ βουβάλια ἢ καὶ ἄλλα ζῶα. Μελετᾶνε ὄρισμένα ξόρκια καὶ τ' ἀφίνουιν. Τὰ ζῶα πού θὰ περάσουιν ἀπὸ ἐκεῖ μαζεῦνται, χάνουιν τὸ γάλα τους καὶ τὸ παίρουιν τῆς μάγισσας τὰ ζῶα.

"Ἄξιοσημείωτη εἶναι ἡ πίστη τῶν Σκοπελινῶν καὶ Πετρινῶν σὲ ἓνα ἄλλο εἶδος μαγείας: «Τὰ σκοποπούλια». Πιστεύουιν δηλαδὴ καὶ ὑποστηρίζουιν πὼς ὑπάρχουιν μάγισσες πού κάνουν τὰ παρακάτω μάγια: Μέσα σ' ἓνα μικρὸ σακκουλάκι (τορβαδιάκ') βάνουιν σαράντα ἀβγά καὶ τὰ κρατοῦν κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη γιὰ νὰ βγάλουιν μαγικά πουλιὰ πού τὰ λένε «σκοποπούλια». Σαράντα μέρες τὰ κρατοῦνε στὴ μασχάλη. Στὸ διάστημα αὐτὸ οὔτε στὰ πλάγια βλέπουιν, οὔτε γελοῦν, οὔτε τραγουδοῦν. Ὑστερα ἀπὸ τὴς σαράντα μέρες βγαίνουιν τὰ μαγικά πουλιὰ, πού φέρουιν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐτυχία στῆς μάγισσας τὸ σπίτι. Ἡ μάγισσα ἅμα μεγαλώσουιν λίγο μελετᾶει ὄρισμένα ξόρκια, τ' ἀπολάει καὶ κεῖνα φεύγουιν ἀπὸ τὴν καπνοδόχο (πὲ τὴν ἄφτρια) τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ πουλιὰ χαρούμενα πετοῦν γύρω καὶ φωνάζουιν καὶ ἅμα διακρίνουιν σὲ κανένα μέρος (ἅμα χιάσκια πουθενὰ) ὄρωμα δημοτικῶν, πηγαίνουιν, φορτώνονται καρπὸ καὶ ξαναγυρίζουιν πάλιν καὶ μπαίνουιν ἀπὸ τὴν καπνοδόχο καὶ ἀπὸ τὸ παραθύρι στὸ σπίτι τῆς μάγισσας, πού τὰ περιμένει μεῖς τὴς ἀποθῆκες (τὰ σαρπιά), ἀνοιχτές, γιὰ ν' ἀποθηκεύσει τὰ γεννήματα (βερεκέτ') πού τῆς κουβαλοῦν.

"Ἄμα καμμιά γειτόνισσα μάθει γιὰ τὰ μαγικά πουλιὰ, στέλνει στὴ μάγισσα τροφή πού περιέχει μέσα ἀνθρώπινα περσιτώματα. Ἄν ἡ μάγισσα γελαστεῖ καὶ φάγει ἀπὸ τὴν τροφή πού τῆς στέλνουιν, τὰ πουλιὰ παύουιν νὰ ξαναγυρίζουιν στὸ σπίτι τῆς. Γι' αὐτὸ οἱ μάγισσες στὴν ἐποχὴ τοῦ θειρισμοῦ καὶ ἄλωνισμοῦ πού κάνουν τὰ μάγια τους αὐτὰ, εἶναι πολὺ προσεχτικὲς καὶ εὐκόλα δὲν δέχονται τὴς ξένες προσφορὲς.

Τὰ μάγια δὲν γίνονται μόνο μεῖς τὸ σκοπὸ νὰ κερδίσει ἡ μάγισσα τὴν ξένη ἐσοδεῖα. Γίνουιναι πολλὲς φορὲς ἀπὸ ἐχθρότητα, γιὰ νὰ κάνουν κακὸ σὲ πρόσωπο μισητό. Τέτοιο εἶναι τὸ λεγόμενον «δῆσ'μο», πού φέρνει ἀνικανότητα σεξουαλική. Ἄπὸ τὸ φόβο τοῦ «δῆσ'μου», δταν κανεὶς πρόκειται νὰ γίνει γαμπρός, μιὰ βδομάδα προτῆτερα ἀπὸ τὸ γάμο δὲν βγαίνει ἔξω, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἴδει μάγισσας μάτι, ἢ φορεῖ ἀνάποδα κανένα ἐσώφρουχο, γιὰτι ἔτσι τὰ μάγια δὲν τὸν πιάνουιν. Ὅταν περνάει σὲ μέρος πού εἶναι συγκεν-

τρομένοι πολλοί, χαιρετάει μὲ μιὰ ἑλαφρὴ ὑπόκλιση (προσκύνημα) μόνο καὶ φεύγει χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ βλέμματά του νὰ κοιτάξει, γιὰ νὰ μὴ τὸν πιάσει κανένα ἔχθρικό μαγικό μάτι πού βρίσκεται ἐκεῖ¹.

Μεγάλος εἶναι ὁ φόβος ἀπὸ τὶς μάγισσες, ἀλλὰ καὶ μεγάλες εἶναι οἱ τιμωρίες πού τὸ χωριὸ τοὺς ἐπιβάλλει ἅμα πιαστοῦν. Τὶς γυρίζουν (τὶς δρέχνα) γύρω στὸ χωριό, γυμνές, τὶς φτύνουν, τὶς βρίζουν καὶ ἄλλες μαρτυρικές ποινὲς τοὺς ἐπιβάλλουν.

9. Βασκανία, γητειές, προλήψεις

Μυστικοπαθῆς λαὸς οἱ κάτοικοι τῆς Πέτρας καὶ Σκοπέλου, ὅπως ἐσημειώσαμε σ' ἄλλη σελίδα, παρουσιάζονται καὶ μὲ ἀρκετὲς προλήψεις, πού τὶς πιστεύουν ἀδιάσειστα. Πιστεύουν ἐπίσης στὴ βασκανία καὶ κάνουν γητειές. Δυνατὸ μάτι ἱκανὸ νὰ βασκάνει ἄνθρωπους, ζῶα καὶ ἄψυχα ἀκόμη πιστεύεται ὅτι ἔχει ὁ δευτεροβυζαγμένος. Ἔτσι λέγεται ἐκεῖνος πού τοῦ ἀπόκοψε τὸ θήλασμα ἢ μάννα του γιὰ λίγον καιρὸ (4—10 ἡμέρες) καὶ ξανάρχισε πάλι νὰ τὸν θηλάξει. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δευτεροβυζασμένους ὅμως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἄνθρωποι πιστεύεται ὅτι ἔχουν τὴ δύναμη νὰ βασκαίνουν καὶ γι' αὐτὸ παίρνουν πολλὰ προφυλακτικὰ μέτρα καὶ περισσότερο γιὰ τὰ ζῶα: Στὶς ζεῦλες τοῦ ἀλειριοῦ κρεμοῦν μαῦρες φοῦντες (πουσκούλες) καὶ κουδούνια γιὰ νὰ μὴ πιάνει τὸ μάτι τὰ βουβάλια. Παίρνουν *γουρουνίσια* δόντια, τὰ τροχίζουν καὶ τὰ δίνουν σχῆμα φεγγαριοῦ. Μαζὶ μὲ μικρὲς χάντρες τὰ περνοῦν σ' ἓνα σκοινὶ καὶ τὰ κρεμοῦν στὰ κέρατα τοῦ βοδιοῦ, γιὰ νὰ μὴ τὸ πιάνει τὸ μάτι. Μαζὶ μὲ τὸ φυλαχτὸ αὐτό, κρεμοῦν καὶ μιὰ μικρὴ σακκούλα (χαίμαλι) πού περιέχει μαύρη μυρουδιά, καμωμένη ἀπὸ ἓνα χόρτο εἰδικό. Γιὰ τὸ ξεβάσκαμα τῶν ζώων πού θεωροῦνται βασκαμένα, ὑπάρχουν εἰδικὲς γυναικὲς «οἱ γητεύτεριες» πού κάνουν διάφορες γητειές, ὅπως εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἡ γητεύτερια παίρνει ἓνα ἄβγό, τὸ χτυπάει καὶ τὸ σπάζει ἐπάνω στὸ μέτωπο (τσακάτ') τοῦ βασκαμένου ζώου, λέγοντας διάφορα λόγια μαγικά. Τὰ λόγια πιστεύουν ὅτι ἅμα γίνονται γνωστά καὶ στοὺς ἄλλους χάνουν πιά τὴ δύναμή τους καὶ γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ τὰ ἀνακοινώσουν σὲ ἄνθρωπο δικό τους, πού τὸν προορίζουν γιὰ διάδοχο στὴν τέχνη τους. Ἄλλος τρόπος γητειᾶς εἶναι ὁ ἐξῆς: Ἡ γητεύτερια, κρατώντας στὸ χέρι ἓνα σπυρὶ ἄλατι, κάνει διάφορους σταυροὺς στὸ βασκαμένο εἴτε ἄνθρωπος εἴτε ζῶο εἶναι. Τὸ ἄλατι κατόπι τὸ ρίχνει στὸ νερὸ καὶ ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ δίνει στὸν ἄρρωστο νὰ πγεί καὶ τὸν βρέχει λίγο λέγοντας: «Ὅτι κακὸ ἔναι πὲ τὴ

1) Οἱ πολλαπλὲς διηγήσεις τῶν Θρακιωτῶν γιὰ τὰ μάγια καὶ τὴ φοβερὴ τους ἐπίδραση μᾶς θυμίζουν τὰ λόγια τοῦ Θρακιώτη ποιητῆ Γ. Βιζυηνοῦ, πού, μιλώντας γιὰ τὴ στοργὴ τῆς μάννας του, μὲ μικρὸ παράπονο λέγει, ὅτι «πολλὰ χράμια καὶ κηλίμια, ἔργα τῶν ἰδίων της (τῆς μητρὸς του) χειρῶν, τὰ εἶχε πωλήσει δι' ἀσήμαντα ποσὰ ἢ τὰ εἶχε δώσει ὡς ἀμοιβὴν εἰς τοὺς γόητας καὶ τὰς μαγίσσας».

θύρα ἤρτε, πὲ τὴν ἄφτρια νὰ φύγ'». Ἡ γητεῖα αὐτὴ γίνεται ἀπὸ τρεῖς γριές, γιατί κάθε μιὰ ἔχει καὶ δικὰ της λόγια νὰ εἰπεῖ. Μέσα σ' ἓνα κύπελο μὲ νερὸ ρίχνουν τρεῖς σταλαγματιές λάδι καὶ λένε διάφορα ξόρκια. Ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ δίνουν κατόπι στὸν ἄρρωστο νὰ πγεῖ, τὸν βρέχουν κι' ἔτσι πιστεύουν ὅτι γίνεται καλά, ἂν εἶναι ἀπὸ βασκανία.

Ἐπὶ ὅταν κανένας νέος εἶναι ἐρωτευμένος (ἄμα ξιπαστεῖ) μεταχειρίζονται τὸν ἕξῃς τρόπο γιὰ νὰ τὸν θεραπεύσουν : Ἀκουμπάει τὸ χέρι ἢ γητεύτρια στὴ γῆ καὶ στὴν καρδιά τοῦ νέου τρεῖς φορές λέγοντας : «Ὁδε ἀνεμιχτεῖ ἢ ἢ γῆ, νὰ ξιπαστεῖ καὶ τῆ παιδιοῦ ἢ καρδιά». Ἐπὶ ἔρχονται τὴν ἄνοιξη τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά (χλιδόνια, τσακνιά (πέλαργοί), κοῦκοι, πουλποῦτες), φροντίζουν νὰ ἔχουν φάγει πρῶι πρῶι, πρῶτοῦ ἀκούσουν τὸ κελάδημά τους γιὰ νὰ μὴ τοὺς ματιάσουν. Λένε συνήθως : «Ἄ πάρω καμνιά βούκα ψωμί νὰ μὴ μὲ γελάσ' ὁ κοῦκος, τὸ χλιδόν'».

Ἡ Πεντηκοστή (τῆ Θεοῦ τὸ πανεγὴρ'), ὅπως καὶ ἡ εἰκοσιπεδὴ (25 ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα) εἶναι ἐπίσημες γιορτὲς μεγάλες καὶ ἀπαγορεύεται κάθε ἐργασία. Δὲν πηγαίνουν στὰ χωράφια, γιατί εἶναι «ποντικόμερα» καὶ οἱ ποντικοὶ τοὺς φέρνουν καταστροφή. Δὲν ἀνακατεύουν τὰ ροῦχα τους γιατί θὰ τοὺς τὰ κόψουν οἱ ποντικοί.

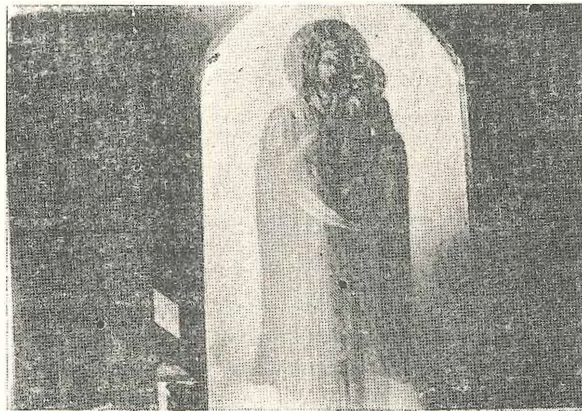
Ἐπὶ τὰ Πέμπτες ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη Πέμπτη (κόκκινη Πέφτ') δὲν πηγαίνουν στὰ χωράφια, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πέσει χαλάζι καὶ νὰ τοὺς χαλάσει τὰ σπαρτά. Πιθανὸν ἢ πρόληψη αὐτὴ νὰ προέχεται ἀπὸ συσχετισμὸ πὸ κάνουν μετὰ τῶν λέξεων Πέφτη (Πέμπτη) καὶ πέφτει (πίπτει).

Τὸ πρῶι τῆς Πρωτομαγιάς μαζεύουν ἀγριολούλουδα, τὰ βράζουν καὶ μὲ τὸ νερὸ λούζονται γυναῖκες καὶ ἄνδρες γιὰ νὰ εἶναι γεροὶ καὶ δροσεροὶ σὰν τὰ λουλούδια.

10. Ἀρρώστιες ζώων καὶ μέσα πὸν μεταχειρίζονται γιὰ θεραπεία

1. *Καράγιανι*. Μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ γνωστὲς καὶ φοβερὲς ἀρρώστιες πὸν προβάλλει τὰ ζῶα εἶναι τὸ λεγόμενον καράγιανι. Οἱ σάρκες τῶν ζώων καὶ κυρίως τῶν βοδιῶν μαυρίζουν μετὰ τὴν προσβολὴ καὶ ἂν δὲν ληφθεῖ φροντίδα γιὰ τὴν θεραπεία, γρήγορα τὸ ζῶο ψοφάει. Γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὴν ἀρρώστια αὐτὴ οἱ Πετρινοί, Σκοπελινοὶ καὶ ἄλλοι κοντοχωριανοὶ τους, κάνουν τὸ ἕξῃς : Τρεῖς ἄνδρες ἀπὸ τὸ χωριὸ πὸν ἔχουν ὀνόματα πὸν δὲν τᾶζουν ἄλλοι ἕκεῖ, κάνουν τὴ λεγομένη «διαβολόστια» (διαβολοφωτιά). Πρῶι πρῶι (πὲ τὰ πουρνῶ) μιᾶς ἡμέρας, πρῶτοῦ ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος, βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ σ' ἓνα σταυροδρομὸ. Ἐκεῖ ξεγυμνώνονται ὀλότελα (τσιτσιδοί), παίρνουν τρία μικρὰ ξύλα ἀπὸ φουντουκιά, στερεώνουν τὰ δύο κάθετα καὶ παραλλήλα στὸ ἔδαφος καὶ τὸ τρίτο στὴ μέση ὀριζόντια τὸ περνοῦν σὲ δυὸ τρύπες πὸν φκείανουν στὸ μέσο σχεδὸν στὰ δύο κάθετα ξύλα, ἔτσι πὸν νὰ σχηματίζεται τὸ σχῆμα Η. Στὴ μέση στὸ ὀριζόντιο ξύλο εἶναι δεμένα δυὸ

μικρὰ σκοινάκια. Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς γυμνοὺς μένει ἐφεδρεία, ἐνῶ οἱ δυὸ ἄλλοι πιάνουν τὰ σκοινιά κι' ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ ἄλλο τραβοῦν ἔτσι πὺν ν' ἀλέθει μὲ συχνὴ ταχύτητα τὸ ὀριζόντιο ξύλο μέσα στὶς τρύπες, γιὰ νὰ παραχθοῦν σπινθῆρες καὶ ν' ἀρχίσουν νὰ καίγωνται τὰ ξύλα. Ἀμα πάρουν φωτιά ῥίχνουν κατόπιν καὶ ἄλλα ξύλα κι' ἔτσι σχηματίζεται μιὰ μεγάλη πυρὰ (στιὰ διαβολόστια). Ντύνονται ὕστερα καὶ περιμένουν. Οἱ χωρικοὶ πὺν ἔχουν ζῶα ἀρρωστημένα ἀπὸ τὸ καράγιανι, τὰ ὀδηγοῦν ἐκεῖ, τὰ περνοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴ διαβολόστια καί, καθὼς λένε, θεραπεύονται (γειανίσκνα). Ὅταν ἡ ἴδια ἀρρώστια ξαπλώνεται καὶ προσβάλλει καὶ τὰ βουβάλια ἔχουν καὶ ἄλλο τρόπο θεραπείας: Στέλνουν ἓνα χωριανὸ καὶ μαζεύει ἀπὸ ἑπτὰ περιφέρειες (καζάδες) ἑπτὰ κομμάτια σίδερο (γεδὶ καζὰ δεμιρ). Τὰ κομμάτια αὐτὰ τὰ δίνουν σ' ἓνα σιδερά, πὺν ξεγυμνώνεται καὶ τὰ λιώνει ἀπάνω στὴ φωτιά. Ἀπὸ τὸ μείγμα αὐτὸ φκειάνει ὁ σιδεράς βέργα, πὺν εἶναι ἡ μαγικὴ βέργα καὶ τὴ μεταχειρίζονται γιὰ τὴν θεραπεία τῆς ἀρρώστιας ὡς ἑξῆς: Τὴ βάζουν στὴ

Παναγία ἡ Πετρινή. Ἀντίγραφο ἀπὸ τὴν παλιὰ Πετρινὴ Παναγία πὺν πιστεύονταν γιὰ θαματοουργὴ καὶ χάθηκε στὴν ἐκκένωση τῆς Θράκης. Τὸ ἀντίγραφο αὐτὸ ἔγινε τὸ 1920.

φωτιά, μέχρις ὅτου κοκκινίσει κι' ἔτσι ὅπως εἶναι πυρακτωμένη τὴν ἐπιθέτουν κάτω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ ἀρρωστοῦ βοιβαλιοῦ στὰ πισινὰ πόδια ἢ ἐπάνω στὴ ράχη του καὶ ἀπὸ τὸ κάψιμο ἀφίνει μιὰ γραμμὴ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ λένε, τὸ ζῶο θεραπεύεται. Τὴ θεραπευτικὴ αὐτὴ σιδερένια βέργα τὴν κρατοῦν σ' ἓνα χωριὸ καὶ στέλνουν καὶ τὴν παίρνουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τἄλλα τὰ γειτονικά χωριά, ἅμα τοὺς τύχει ἡ ἀρρώστεια.

2. **Βδέλλες ἢ σκουλήκια.** Συνήθως τὰ ζῶα ὑποφέρουν ἀπὸ βδέλλες ἢ σκουλήκια. Ἡ θεραπεία γίνεται μὲ περίεργο τρόπο: Παίρνουν ἓνα σκοινὶ βαμβακερὸ καὶ τὸ δένουν σαράντα κόμπους, μετρώντας ἀπὸ τὸ σαράντα ὡς τὸ ἓνα. Τὸ σαραντακομποδεμένο αὐτὸ σκοινὶ τὸ δένουν ἐλαφρὰ στὸ λαιμὸ τοῦ ζῶου καὶ πέφτουν, καθὼς λένε, τὰ σκουλήκια.

3. **Γελεσήκι.** Κρυολόγημα, πὺν προσβάλλει τὰ βουβάλια καὶ τὰ πρόβατα. Γιὰ νὰ τὰ θεραπεύσουν τοὺς παίρνουν αἷμα ἀπὸ τὴ φλέβα κάτω ἀπὸ

τῆ γλῶσσα καὶ τὰ ποτίζουν γιαιτρικὸ καμωμένο ἀπὸ μισὴ ὀκτὼ χοιρινὸ λίπος (λίγδα) καὶ εἰκοσιπέντε δράμια θειάφι τριμμένο μέσα.

4. **Κουρμβαγιζίκ'**. Σταμάτημα τῶν οὔρων. Γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὸ ζῶο ποὺ παθαίνει τὴν ἀρρώστια αὐτὴ, βγάζουν ἀπὸ τὸν προκτὸ μὲ τὸ χέρι τὶς ἀκαθαρσίες ποὺ ὑπάρχουν καὶ τὸ ποτίζουν γιαιτρικὸ, καμωμένο ἀπὸ σκόρδο τριμμένο μέσα σὲ γιαούρτι.

5. **Φούσκωμα**. Ἐὰν ἓνα ζῶο πρηστῆι, τοῦ παίρνουν αἷμα κάτω ἀπὸ τὴ γλῶσσα, τρυπώντας μὲ αἰχμηρὸ ὄργανο τὶς δυὸ φλέβες στὸ σημεῖο ἀκριβῶς ποὺ ἐνώνονται ἢ τοῦ κόβουν λίγο τὸ ἀφτί γιὰ νὰ βγῆ αἷμα καὶ νὰ ξεφουσκώσει ἢ τοῦ δίνουν ἄλατι γιὰ νὰ φάγει.

6. **Κουρμιάατζικ'**. Ἡ ἀρρώστια αὐτὴ ἐκδηλώνεται ὡς ἐξῆς : Κάτω ἀπὸ τὴ γλῶσσα παρουσιάζονται δυὸ μικρὲς φουσκές καὶ πρήσκονται τὰ μάτια τοῦ ζώου. Γιὰ νὰ θεραπευτεῖ πρέπει νὰ τρυπήσουν τὶς δύο φουσκές νὰ βγάλουν τὸ ὑγρὸ ποὺ ἔχουν μέσα.

Γ' Συνήθειες τοῦ χοροῦ

Οἱ αὐστηρὲς συνήθειες καὶ γνώμες τῶν Σκοπελινῶν-Πετρινῶν γιὰ τὶς κοινωνικὲς τοὺς σχέσεις καὶ τὴ θέση τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία τοὺς φαίνονται περισσότερο στοὺς χοροὺς, στὰ τραγούδια τοὺς. Κυριακὲς ἢ ἄλλες γιορτὲς καὶ πρὸ παντὸς στὶς ἐπίσημες ἡμέρες στήνονται συχνὰ χοροί. Σ' αὐτοὺς πιὸ πολὺ μετέχουν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες τοῦ χωριοῦ. Συννηθισμένοι χοροὶ εἶναι, κατὰ τὴ δικὴ τοὺς ὀνοματολογία, ὁ συρτός, ὁ κασάπκος ἢ χτυπτός, ἀντικρουστός (καρσιλαμάς), σούστα, καλαματιανός, ἀρβανίτικος, ζεϊμβέκιος, ἀράπκος, συμβεθεριάτικος, καζάτσκα, λαζίτικος. Χορεύουν γύρω-γύρω πιασμένοι σὲ κύκλο καὶ ὁ ρυθμὸς δίνεται ἀπὸ τραγουδιστάδες μέσα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ χορὸ. Τὸ τραγούδι τραγουδοῦν δυὸ ζευγάρια, ποὺ εἶναι πιασμένα σὲ δυὸ σημεῖα ἀντικρουτὰ στὸ γύρον τοῦ χοροῦ. Τραγουδάει πρῶτα τὸ ἓνα τὸ ζευγάρι καὶ ὕστερα τὸ παίρνει τὸ ἄλλο. Ἐὰν τελειώσει ἓνα τραγούδι, ἀρχίζει ἄλλο ποὺ τραγουδιέται ἐπίσης ἀπὸ ἄλλα ζευγάρια κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Ἄλλος τρόπος χοροῦ εἶναι νὰ χορεύουν ὅλοι πιασμένοι χέρι-χέρι σὲ μιὰ γραμμὴ καὶ ὄχι σὲ κύκλο. Ὁ πρῶτος ποὺ σέρνει τὸ χορὸ λέγεται «πρόγοδος» καὶ γιὰ τὸν τελευταῖον ὑπάρχει ὁ ὄρος «χορεύει στὸ βάς». Διακριτικὴ θεωρεῖται ἡ θέση τοῦ πρόγόδου, ὅπως καὶ τοῦ τελευταίου. Στὸ χορὸ κρατιέται ὠρισμένη τάξη : Μπροστὰ χορεύουν οἱ ἄντρες καὶ μετὰ τὸν τελευταῖον ἀρσενικὸ πιάνονται οἱ γυναῖκες, πρῶτα οἱ παντρεμένες καὶ ὕστερα οἱ ἀνύπαντρες. Οἱ γυναῖκες στὸ μιχτὸ αὐτὸ χορὸ δὲν χορεύουν μπροστὰ, γιὰτὶ αὐτὸ ἀντιβαίνει στὴ σεμνότητα ποὺ πιστεύουν, ὅτι πρέπει νὰ διακρίνει τὴ γυναῖκα. Μόνον σὲ χορὸ ποὺ χορεύουν ἀποκλειστικὰ ἐκπρόσωποι τοῦ ὠραίου φύλου σέρνουν φυσικὰ καὶ οἱ γυναῖκες τὸ χορὸ ὡς πρόγοδοι, ἀλλὰ αὐτὸ γίνεται πάντα σὲ περιορισμένο χώρον. Αὐτηρότερα κρατιέται ἡ τάξη καὶ ἡ ἐθιμοτυ-

πία στὸ χορό, ὅταν παρευρίσκωνται καὶ οἱ γέροι τοῦ χωριοῦ. Τότε οἱ γυναῖκες, οὔτε νὰ τραγουδήσουν δὲν μποροῦν. Ἄμα ἀποχωροῦν οἱ γέροι—κι' αὐτὸ γίνεται στὸ τέλος τοῦ χοροῦ—παίρνουν κάποια σχετικὴ ἐλευθερία. Οἱ ἀρραβωνιασμένοι, πού ὡς τὴν στιγμή ἐκείνη χορεύουν χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἐκλεχτὴ τους, μποροῦν νὰ τὴν καλέσουν τώρα κοντὰ τους, ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ χορεύουν πιασμένοι χέρι-χέρι, ἀλλὰ μὲ τὴ μεσολάβηση ἄλλης γυναίκας παντρεμένης. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δίνεται καὶ ἡ εὐκαιρία στοὺς νέους ν' ἀνταλλάξουν κρυφολογα ἐρωτικὰ μὲ τὴν ἐκλεχτὴ τῆς καρδιάς τους. Πάντα ὅμως οἱ παρεκτροπὲς τιμωροῦνται αὐστηρὰ. Ἔθιμο εἶναι τὴν τελευταία ἑβδομάδα τῆς ἀποκριᾶς νὰ χορεύουν καὶ οἱ γριές, γιατί ἂν δὲ χορέψουν «δὲ γαθίζει ἡ κλωκᾶ». Τῇ μεγάλῃ σαρακοστῇ ἀπογορεύονται οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγούδια, ὅπως καὶ τὰ γλέντια γενικά. Διάφορα γλέντια καὶ χοροὶ γίνονται στὰ σπίτια ἐκείνων πού γιορτάζουν. Στὶς διασκεδάσεις ὅμως αὐτὲς εἶναι ἀπαγορευμένο νὰ μετέχουν τ' ἀνύπαντρα κορίτσια. Οἱ ἐπισκέψεις γενικὰ ὀνομάζονται γειτόνια (καὶ τὸ ρ. γειτονεύω).

ΙΑ' Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ λαϊκὸ δίκαιο

Οἱ κοινωνικὲς καὶ δικονομικὲς σχέσεις τῶν Σκοπελινῶν—Πετρινῶν εἶναι ἀπλές, ὅπως ἀπλές εἶναι ὅλες οἱ τέτοιες σχέσεις τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, πού δὲν τοὺς βασανίζει τὸ πολὺπλοκο καὶ πολυσύνθετο τοῦ ἀστικοῦ βίου. Οἱ πιὸ πολλὰς διαφορὰς λύονται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐνδιαφερομένους μὲ τὴν ἐπέμβαση καὶ τῶν πιὸ σεβαστῶν προσώπων τοῦ χωριοῦ. Ἔθιμα παλαιὰ διακονοιοῦν τὶς περισσότερες φορὲς τὶς μεταξύ τους διαφορὰς. Ὁ σάλος ὅμως τῆς σύγχρονης ζωῆς καὶ οἱ οικονομικὲς δυσχέρειες τοὺς ὀδηγοῦν ὄχι ὀλίγες φορὲς στὰ κρατικὰ δικαστήρια, γιὰ νὰ ἐπιλύσουν τὰ ζητήματά τους. Ἀπὸ τὰ πολλὰ τους ἔθιμα πού ἔχουν πάρει τὰ περισσότερα δύναμη νόμου, δημοσιεύουμε τὰ πιὸ ἀξιοπρόσεχτα

1.) Νομικοὶ ὅροι διαφοροὶ

Κρίνω=δικάζω :—Νὰ πάω νὰ μὲ κρίνῃ, **ταγίζω**=δωροδοκῶ, **μουστανλίης**=ὁ ἀνακριτῆς—**Ταγίζω** τὸ μουστανλίκ', **χάρισμα**=ἡ ἀμνηστία, **τρώγω τὸ δίκιο τ'** ἢ τρώγω τὴ δούλεψη ἢ τρώγω τὸ μοιρίδιο=ἀδικῶ :—Ἐφαγε τ' ἀδερφοῦ τ' τὴ δούλεψη, **μακάτ**=ὑπόδικος.

2, Δίκιο

Ὁ ὅρος «δίκιο» (τὸ δίκιο τ') εἶναι γενικὸς ὅρος, πού χρησιμοποιεῖται γιὰ ὅλους ἐκείνους, πού ἔχουν κάποιο δικαίωμα γιὰ προσφερόμενη ἐργασία (τὸ δίκιο τῇ γιατροῦ, τῇ παπᾶ, τῇ δάσκαλ', τῇ κουρουτζῆ κ. ο. κ.). Ἐπίσης δίκιο λέγεται τὸ μερίδιο πού ἀνήκει σὲ κάποιον (τὸν ἔφαγε τὸ δίκιο τ'=τὸν ἀδίκησε). Τὸ δίκιο τ' ἀγελᾶσ' εἶναι ἡ πιὸ κοινὴ ὑποχρέωση τοῦ χωριοῦ, γιατί ὅλα τὰ γελᾶδια τὰ μαζεύουν καὶ τὰ παραδίνουν στὸν ἀγελᾶρη νὰ τὰ

βόσκει και να τὰ προσέχει με ἀμοιβή πού τὴν ὀρίζουν ἀπὸ προτιήτερα. Ἐπίσης δίκιο παίρνουν και οἱ βοσκοὶ τῶν βουβαλιῶν (βουβαλάδες ἢ βαλάδες).

3. Τιμωρίες διάφορες α) Πομπή (μυομβή)

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς τρόπους τιμωρίας γιὰ ἀδικήματα πού ἀφοροῦν γενικώτερα τὴν κοινωνία εἶναι ἡ πομπή (μυομβή). Γινόταν και γίνετα ἀκόμη, ἀλλὰ ὄχι με τὴν παλιά της αὐστηρότητα στις ἐξῆς περιπτώσεις: 1) Σὲ περίπτωση μοιχείας ἀπὸ ἄνδρα. Τὸ μοιχὸ τὸν βάζουν ἐπάνω σ' ἕνα γαίδαρο, τραβάει ἕνας τὸ γαίδαρο και τὸν γυρίζουν στὸ χωριό. Πολλοὶ πηγαίνουν πίσω και χτυπᾶνε τενεκέδες. 2) Γιὰ τὶς γυναῖκες πού πέφτουν σὲ ἠθικὸ παράπτωμα—φουρκίστηκε εἶναι ὁ εἰδικὸς ὄρος πού μεταχειρίζονται στὴν περίπτωση αὐτή—κάνουν τὴν πομπή, ἀλλὰ με τρόπο διαφορετικὸ. Τὴν καλοῦν σ' ἕνα κεντρικὸ μέρος τοῦ χωριοῦ, τὴ μουτζουρώνουν, τὴν φτύνουν και δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία. 3) Γιὰ κλοπή. Ὅταν φανερόνεται ἕνας κλέφτης, πού ἔκλειψε πρόβατο, τοῦ κρεμοῦν στὸ λαιμὸ τὸ δέρμα τοῦ προβάτου και τὸν γυρίζουν μέσα στὸ χωριό. Ὅταν φανερόνεται κανένας κλεφτοκοιτᾶς, τοῦ κρεμοῦν μιὰ κότα στὸ λαιμὸ και τὸν γυρίζουν στὸ χωριό. Ἀνάλογες τιμωρίες ἔχουν και γιὰ τοὺς κλέφτες ἄλλων ζώων.

β) Ἀνάθεμα. Τιμωρία γιὰ ἠθικὰ παραπτώματα εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πομπή, και τὸ ἀνάθεμα. Παίρνουν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο ἕνα χαρτί (ἀφορισμὸ), τὸ διαβάζει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησία και οἱ ἄλλοι φωνάζουν «ἀνάθεμα, ἀνάθεμα». Ἀπὸ τότε κι' ἔπειτα δὲν ἐπιτρέπουν στὸν ἀναθεματισμένο νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία. Ἡ τιμωρία αὐτὴ ἔχει ἐκλείψει σήμερα.

γ) Θεοκρισία. Ἀποδεικτικὸ μέσο γιὰ τὴν ἀθωότητα ἑνὸς ἀνθρώπου, πού θεωρεῖται ὑποπτος γιὰ κάποιο ἔγκλημα, εἶναι ὁ ὄρος πού δίνει ἐπίσημα μπροστὰ στὸν ἱερέα τοῦ χωριοῦ στὴν ἐκκλησία. Ἡ πράξη αὐτὴ εἶναι γνωστὴ με τὸν ὄρο θεοκρισία.

δ) Ἐνδίκηση. Συνηθισμένοι τρόποι ἐκδίκησης, πού ἐφαρμόζονται και σήμερα ἀκόμη, εἶναι τὸ κάψιμο τῆς ἀχυρώνας τοῦ ἐχθροῦ, σπάσιμο τῶν κληματιῶν τοῦ ἀμπελιοῦ με τὸ τσεκούρι, ἐνέδρα γιὰ δολοφονία (καρτέρι), δεσίματα, κλοπὴ ζώων και μεταφορὰ σὲ ἄλλο μέρος ξένο.

IB' Δάνεια

1) Τὰ δάνεια γίνονται ἢ με τὴν καλὴ πίστη ἢ με ἐγγυητή. Ὁ τόκος ὀνομάζεται διάφορο.

2) Σὲ περίπτωση ἀδυναμίας ἐξόφλησης δανείου, ἐγινόταν πλειστηριασμὸς γιὰ τὰ κτήματα τοῦ ὀφειλέτη. Τὸν πλειστηριασμὸ ἔκανε ὁ καθὴς με τοὺς τσορβατζήδες τοῦ χωριοῦ.

3) Σὲ μερικὲς περιπτώσεις δανείων δίδονται ἐνέχυρα (ρέχιμ). Ἄμα πε.

ράσει ἢ ὠρισμένη προθεσμία ὁ πιστωτῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πουλήσει τὸ ἐνέχυρο καὶ ἀπὸ τὸ ποσὸ ποὺ εἰσπράττει κρατεῖ τὰ ὀφειλόμενα καὶ τὰ ἄλλα τὰ δίνει στὸν ὀφειλέτη. Ἐν τυχὸν ὁ ὀφειλέτης πεθάνει, μποροῦν τὰ παιδιὰ του νὰ πληρώσουν τὰ ὀφειλόμενα καὶ νὰ πάρουν τὸ ἐνέχυρο.

4) Τὰ δάνεια συχνὰ γίνονται μὲ ἐγγυητή. Ὄταν ὁ δανειζόμενος ἀδυνατεῖ νὰ ἐξοφλήσει τὴν ὀφειλή του, ὁ ἐγγυητῆς (κεφίλ) εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καταβάλλει στὸ δανειστὴ τὸ ποσὸ, σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους ποὺ ἔγινε τὸ δάνειο.

ΙΓ' Κληρονομικὰ—οἰκογενειακὰ. 1. Διαθήκη

Γιὰ νὰ κάνει τὴ διαθήκη του ἕνας πατέρας, καλεῖ τοὺς κληρονόμους του, τὸν πρόεδρο (μουχτάρη) καὶ τὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ καὶ δηλώνει προφορικὰ ποῖο ἀπὸ τὰ κτήματά του ἀφίνει στὸν καθένα. Αὐτὸ γίνεται στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς. Οὐδέποτε πατέρας, ἐφ' ὅσον δὲν ὑποτεύεται τὸ τέλος του, μοιράζει τὴν περιουσία του. Δίνει μόνον βοηθήματα στὰ παιδιὰ του, ποὺ παντρεύονται καὶ ἀποτελοῦν χωριστὴ οἰκογένεια.

2. Κληρονομιά

Σὲ περίπτωσι θανάτου τῆς συζύγου ἢ προῖκα της (ροῦχα, σκευὴ κλπ.) περιέρονται στὰ παιδιὰ της καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἔχει παιδιὰ στὸν πατέρα της ἢ τ' ἀδελφία της. Ἡ ἀρραβώνα (τὰ χρήματα ποὺ δίνει ὁ γαμπρὸς ὅταν γίνονται οἱ ἀρραβῶνες) μένει στοὺς συγγενεῖς τῆς συζύγου ποὺ πέθανε. Ἐν πεθάνει ὁ σύζυγος, χωρὶς νὰ ἀφίνει παιδιὰ, ἢ ἀτομικὴ του περιουσία κληρονομιέται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του. Ἡ κινητὴ πατρικὴ περιουσία κληρονομιέται σὲ ἴσα μερτικὰ ἀπὸ ὅλα τὰ τέκνα, ἀρσενικὰ ἢ θηλυκὰ. Ἐν ὑπάρχουν τέκνα (ἀρσενικὰ ἢ θηλυκὰ) ἄγαμα, χωρίζεται ἰδιαιτέρο μερίδιο γι' αὐτὰ καὶ τὸ ὑπόλοιπο μοιράζεται πάλιν σὲ ἴσα μερτικὰ. Ἀπὸ τὴν ἀκίνητη πατρικὴ περιουσία τὰ ἀρσενικὰ κληρονομοῦν μερίδιο (μοιρὰ) διπλάσιο ἀπὸ τὰ θηλυκὰ. Τὸ μικρότερο ἀρσενικὸ παιδί κληρονομεῖ κατὰ κανόνα τὸ πατρικὸ σπίτι. Ἡ διανομὴ τῆς ἀδιάθετης πατρικῆς περιουσίας μετὰ θάνατο γίνεται μὲ λαχνὸ (ψῆφο). Στὴν περίπτωσι αὐτὴ κληρονομοῦν καὶ τὰ ἔγγραμα τέκνα.

3. Κηδεμονία ὀρφανῶν

Ἐν στὸ χωριὸ μένουν παιδιὰ ὀρφανὰ ἀπὸ μάννα καὶ πατέρα, ψυχόπονοι κάτοικοι προσφέρουν κάποιο ποσὸ, ποὺ παραδίδουν στὴν ἐκκλησία γιὰ λογαριασμὸ τῶν ὀρφανῶν. Ἐν τὰ ὀρφανὰ ἔχουν πατρικὴ περιουσία, ἀναλαμβάνει τὴ διευθέτησίν της ὁ πλησιέστερος συγγενὴς μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ προέδρου τοῦ χωριοῦ. Τίς πιδὸ πολλὰς φορὰς τὴ χρηματικὴ περιουσία τὴ βγάζουν στὴ δημοπρασία καὶ τὸ χρηματικὸ ποσὸ ποὺ εἰσπράττουν τὸ καταθέτουν στὸ κοινοτικὸ ταμεῖο. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ χρήματα μπορεῖ νὰ ἀποσύρει κάθε φορὰ ὁ συγγενὴς ποὺ ἔχει ἀναλάβει τὴν κηδεμονία.

4. Χάρισμα

Όταν ένα παιδί μείνει ὀρφανὸ ἀπὸ τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ δὲν μπορεῖ ὁ ἄλλος νὰ τὸ συντηρήσει, τὸ χαρίζουν σ' ἕναν ποὺ δὲν ἔχει παιδιὰ καὶ τὸ υἱοθετεῖ. Αὐτὸ λέγεται «χάρισμα».

5. Ἐνηλικίωση

Ἀπὸ τὸ 17^ο χρόνο καὶ ὕστερα τὸ ἀρσενικὸ παιδί θεωρεῖται ἠλικιωμένο καὶ μπορεῖ νὰ νυμφευτεῖ. Ἀπὸ τὴν ἴδια περίπου ἠλικία ἢ καὶ λίγο ἔνωριότερα θεωροῦνται ἐνήλικα καὶ τὰ θήλεα. Σὲ περίπτωση ποὺ μένει ὀρφανὸ ἕνα παιδί ἐπισπεύδει τὸ γάμο, γιὰ νὰ μπορεῖ εὐκολότερα νὰ συντηρηθῆ. Γιὰ τὸ γάμο τοῦτο τηρεῖται σειρά ἠλικίας, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἂν τὰ παιδιὰ εἶναι ἀρσενικὰ ἢ θηλυκὰ.

6. Σχαρίκια

Όταν κανεὶς φέρνει ἕνα εὐχάριστο ἄγγελμα π. χ. στὰ βαφτίσια, γιὰ ἀροραβῶνα, γιὰ γάμο, παίρνει «τὰ σχαρίκια» ἢ ὅπως ἄλλοιῶς λέγεται τὸ «μουζδέ».

7. Ἀροραβῶνα

Όταν ἀροραβωνιαστεῖ (συν' βαστεῖ) ἕνας νέος, ὁ πατέρας του εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δώσει τὸ δῶρο (τὴν ἀροραβῶνα). Ἄν δὲν ἔχει χρήματα, μπορεῖ νὰ δώσει βόδι, πρόβατο κλπ. ἢ νὰ πουλήσει στὴ νύφη μὲ ἕνα πωλητήριο συμβόλαιο ἕνα χτήμα του. Ἄν ὁ νέος ποὺ ἀροραβωνιάζεται δὲν ἔχει πατέρα, τὴν ἀροραβῶνα τὴν κάνει ἡ μητέρα ἢ καὶ ὁ ἴδιος ἂν εἶναι ὀρφανὸς καὶ δὲν ἔχει ἄλλο μεγαλύτερο κηδεμόνα.

8. Διάλυση ἀροραβῶνων

Διάλυση ἀροραβῶνων γίνεται κυρίως γιὰ λόγους ἠθικῆς. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ μνηστήρας ἀφίνει στὴ μνηστὴ ὅ,τι εἶχε δώσει ὅταν ἔγιναν οἱ ἀροραβῶνες (τὰ συν'βάσματα). Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἡ μνηστὴ (συν' βασιμένη) δὲν καταδέχεται νὰ κρατήσῃ τὴν ἀροραβῶνα (τὰ χρήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε δώσει ὁ μνηστήρας), τὰ πετάει σὸ μνηστήρα, λέγοντας: «Δὲ σὲ θέλω».

9. Δωρεὲς γάμου

Ὁ πεθερὸς προστὰ ἀπὸ τὸ γάμο δωρίζει στὴ νύφη ἕνα δῶρο ποὺ ὀνομάζεται γιουμλελίκ' (λ. τουρκ. = τὸ πουκάμισο). Ὅταν ἀροραβωνιαστεῖ ἕνα κορίτσι κάνει δῶρο ἕνα καλὸ μαντίλι στὸ γαμπρὸ (γιεκλίχ').

10. Σώγαβρος ἢ μέσα γαβρός

Όταν ἕνα σπῆτι ἔχει μοναχοκόρη, παίρνει σώγαμπρο ἢ μέσα γαμπρό. Γίνεται προτιότερα συμφωνία ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν νυμφευομένων γιὰ τὸ ζήτημα τῆς περιουσίας ποὺ πρόκειται νὰ περιέλθῃ στὸ σώγαμπρο. Συνήθως

παραχωρεῖται μὲ πωλητήριο συμβόλαιο στὸ σὼγαμπρο ὠρισμένο μέρος τῆς περιουσίας τοῦ πεθεροῦ πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του. Τὴν ὑπόλοιπη περιουσία κληρονομεῖ μετὰ τὸ θάνατο τῶν πεθερικῶν. Ὁ σὼγαμπρος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούει τὸν πεθερό του, γιὰ νὰ τοῦ παραχωρηθεῖ καὶ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς περιουσίας. (Ὅμοια ἔθιμα ἐπικρατοῦν καὶ στὴν Πελοπόννησο).

11. Παράνομη συμβίωση

Ἄν κανένας συζεῖ μὲ γυναίκα χωρὶς νόμιμο γάμο (ἀστεφάνωτος), θεωρεῖται ἠθικὸ στίγμα γιὰ ὅλο τὸ χωριὸ καὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι ἢ νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν νὰ νυμφευθεῖ ἢ νὰ χωρίσει. Στὴν περίπτωση ποὺ δὲν ὑπακούει στὴν ἀπαίτηση τοῦ χωριοῦ, ποὺ τοῦ γίνεται γνωστὴ ἀπὸ τοὺς προεστούς, βαρεῖά εἶναι ἡ τιμωρία του. Ἀπαγορεύουν στὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ νὰ τοῦ κάνει ἀγιασμὸ (νὰ δῶν φωτίσ'), τὸν δέρονουν χωρὶς νὰ δώσουν λόγον, τὸν περιφρονοῦν, δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ πατήσῃ σὲ ξένη αὐτὴ καὶ στὴν ἐκκλησία καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἀνάλογες εἶναι οἱ τιμωρίες καὶ γιὰ τὴ γυναίκα ποὺ συζεῖ παράνομα.

12. Διαζύγιο

Ὅταν δύο σύζυγοι δὲν συμφωνοῦν, χωρίζουν. Στὸ Σκόπελο καὶ στὴν Πέτρα δὲν ἔβγαίνε ἐπίσημο χαρτὶ διαζυγίου. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἀνδρογόνου, καθένας ἀπὸ τοὺς συζύγους παίρνει τὴ δική του περιουσία. Μοιράζονται καὶ τὰ παιδιά ἂν ἔχουν. Συνηθίζεται ἡ γυναίκα νὰ παίρνει τὰ ἀρσενικά καὶ ὁ ἀνδρας τὰ θηλυκά. Ἄν εἶναι ὅλα ἀρσενικά ἢ θηλυκά πάλι τὰ μοιράζονται. Τὰ παιδιά ποὺ παίρνει ἡ γυναίκα ἔχουν πάντοτε δικαίωμα κληρονομίας ἀπὸ τὴν πατρικὴ τους περιουσία καὶ ἂν ἡ μητέρα τους παντρευτεῖ γιὰ δευτέρα φορά.

ΙΔ' Ἀδελφοποιία

1) Συνηθισμένη στὴν παλιὰ πατρίδα τῶν Σκοπελινῶν καὶ Πετρινωῶν ἦταν ἡ ἀδελφοποιία, ποὺ γινόταν μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Ὅταν δυὸ ἤθελαν νὰ συνδεθοῦν στενότερα μεταξύ τους, νὰ γίνουν «ἀδέρφια», ἔκαναν μιὰ προφορικὴ συμφωνία (ἀδερφολόγημα—ἀδερφολογῶ), ὅτι πάντα θὰ εἶναι ἀδέρφια μεταξύ τους καὶ ἂν γεννήσουν (φτάσνα) παιδιά—ἐὰν ἦσαν ἀκόμη ἀγαμοί—δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ τ' ἀλληλοπαντρέψουν. Τὸ ἀδερφολόγημα ἔκαναν γνωστὸ καὶ στὰ παιδιά τους καὶ ἐθεωροῦντο καὶ αὐτὰ μεταξύ τους ἀδέρφια. 2) Ἄλλος λόγος ἀδελφοποιίας ποὺ γίνεται χωρὶς τύπους εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἄν δυὸ παιδιά τύχει νὰ θηλάσουν ἀπὸ μιὰ μητέρα σὲ περίπτωσι ἀρρώστιας, ὀρφάνιας κλπ. θεωροῦνται ἀδέρφια (σοῦτ γαρδασλαρί). Ἡ κάθε μητέρα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἔχει ἠθικὴ ὑποχρέωσι νὰ τοὺς τὸ κάνει γνωστὸ ὅταν μεγαλώσουν, γιὰ νὰ ξέρουν ὅτι εἶναι ἀδέρφια καὶ νὰ ἔχουν ἀνάλογες σχέσεις. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι συγγενεῖς καὶ γνωστοὶ ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ τοὺς

γνωρίζουν αὐτή τους τὴ συγγενική σχέση, ἐφ' ὅσον φυσικὰ τὴν ξέρουν. "Ἄν ἀπὸ τὰ παιδιὰ αὐτὰ τὸ ἓνα εἶναι ἀρσενικὸ καὶ τὸ ἄλλο θηλυκὸ, τοὺς εἶναι ἀπαγορευμένος ὁ γάμος. "Ἄν παντρευτοῦν τιμωροῦνται (τὰ παῖρον' ἢ ἁμαρτία). Στὸ χορὸ ἐπιτρέπεται ἐλεύθερα νὰ χορεύουν μαζί, πράγμα ποὺ δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένο σ' ἑτερόφυλους ποὺ δὲν ἔχουνε συγγενικὸ δεσμό.

ΙΕ' Γεωργικά—κτηνοτροφικά. 1. "Ἐγγραφα κυριότητος

Τὰ ἔγγραφα κυριότητος (σενέτια) ἐγίνονταν ἀπὸ τὸν παπᾶ ἢ τὸ δάσκαλο τοῦ χωριοῦ προστὰ στοὺς συμβαλλομένους καὶ δυὸ μάρτυρες. "Όταν οἱ συμβαλλόμενοι καὶ οἱ μάρτυρες ἦσαν ἀγράμματοι, βουτοῦσαν τὸ μικρὸ τους δάχτυλο μέσα σὲ μελάνη καὶ ἀπειύπωναν μὲ αὐτὸ ἐπάνω στὸ ἔγγραφο σφραγίδα (βούλλα). "Ο ἀγοραστής ἔβαζε τὴ βούλλα του κάτω ἀπὸ τὴ λέξη ἀγοραστής, ὁ πωλητὴς κάτω ἀπὸ τὴ λέξη πωλητὴς κ.ο.κ. "Όταν ἓνα χιτῆμα μένει χωρὶς ἰδιοκτήτη ὀνομάζεται «ἔρμος» καὶ ἀνήκει στὴν κοινότητα. Δίνουμε ἐδῶ ἓνα τύπο πωλητηρίου ἔγγράφου γραμμένου τὸ 1891, ποὺ μᾶς τὸ παρουσίασε σημερινὸς Πετρινὸς καὶ ἐκρατήσαμε ἀκριβὲς ἀντίγραφο. Στὸ κάτω μέρος ὑπάρχει σφραγίδα (βούλλα) μὲ τὸ χέρι. Κρατοῦμε τὴν ὀρθογραφία ποὺ ἔχει τὸ πρωτότυπον.

Πωλητήριο ἀμπέλου

Διὰ τοῦ παρόντος πωλητηρίου δηλοῦται ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος ἐπώλησα τῷ Κφ Κυριάκῳ Ν. Ζιβρόγλου ἀμπελὸν μου τινὰ ἰδιόκτητον, ἀντὶ λιγῶν ὀθωμ. τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν (ἀριθ. λ. ὀθ. 4,50) ἄς ἔλαβον ἐπὶ χεῖρας μέχρις ὀβολοῦ. "Ἡ ὑπ' ἐμοῦ αὐτῆ πωληθεῖσα ἰδιόκτητος ἀμπελὸς μου συνισταμένη ἐκ τετρακοσίων πέντε (ἀριθ. 405) κουρβουλίων κεῖτε ἐν τῇ θέσει τσεσμε (μενκισί) καὶ συνορεύεται ἐκ τῶν ἀμπελῶν Κιοσόγλου Κυργιαζῆ,

Κατατζόγλου Κωστῆ

"Ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοῦ Νικόλα Κιοσόγλου καὶ ἐκ τινος ἰδιαιτέρας ἐμῆς ἀμπέλου. "Όθεν ἀπὸ σήμερον παραδίδω τὴν ρηθεῖσαν ἀμπελὸν μου εἰς χεῖρας τοῦ ἀνωτέρω παραιτούμενος ἐγὼ καὶ οἱ κληρονόμοι μου καὶ καθιστῶ αὐτὸν κτήτορα ἐν αὐτῷ καὶ ἀπληγαμένον πάσης ὑποθήκης καὶ χρέους καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποσημειοῦμε.

Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 11ῃ Αὐγούστου 1891

ἀντὶ τοῦ Ἰριανταφύλλου Νικολ. Κιοσόγλου

ἐπιτρ. ὁ Ἄνδρόνικος Ἄνδρονίκου

Μάρτυρες Ἄθανάσιος Κ. Βασίλογλου Χ' Ἄνδρόνικος (βούλλα μὲ τὸ χέρι)

2. Σύνορα ἀγρῶν

Τὰ σύνορα τῶν ἀγρῶν τὰ ὀνομάζουν τοπάνια (τὸ τοπάν') καὶ γίνονται συνήθως μὲ σωρὸ ἀπὸ χόματα. Ἐκεῖνος ποὺ παραβιάζει τὰ σύνορα τιμωρεῖται ἀπὸ τοὺς προεστούς τοῦ χωριοῦ καὶ ὑποχρεώνεται νὰ τὰ ξαναβάλει στὴ θέση τους.

3. Σημεῖα κυριότητος ζώων

Τὰ σημεῖα κυριότητος τῶν ζώων ὀνομάζονται σημάδια καὶ γίνονται μεῖδικὸ διχαλωτὸ σιδερένιο μικρὸ ἐργαλεῖο ποὺ ἔχει στὸ μπροστινὸ μέρος σύμπλεγμα ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος καὶ ἐπωνύμου τοῦ κατόχου τοῦ ζώου: ΑΚ, ΔΠ κ.ο.κ. Τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ ὀνομάζεται δαμγκᾶς. Γιὰ νὰ μείνει καλὰ τὸ ἀποτύπωμα ἐπάνω στὸ δέγμα τοῦ ζώου, ὁ δαμγκᾶς πυρακτώνεται προτιήτερα καλὰ. Ἄλλο σημάδι εἶναι τὸ σχίσσιμο τῶν ἀφτιῶν τοῦ ζώου καὶ ἰδίως τῶν προβάτων καὶ γιδιῶν. Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ εἶναι σχισμένο τὸ ἀφτί, τὸ ζῶο ὀνομάζεται σχιζάφτικο, κοτσάφτικο (ὅταν εἶναι λίγο κομμένο), φύλλο, ξοράφ', ζγός, γιολαγιτς (ὅταν ἀπὸ τὸ σχίσσιμο μοιάζει σὰν οὐρὰ χελιδονιοῦ). κ.ἄ.π. ¹.

4. Ὀρτακλίμι (συντροφικὴ ἐργασία)

Ὀρτακλίμι γίνεται στὶς ἐξῆς περιπτώσεις: 1) Μεταξὺ γεωργῶν. Ζεύγουν τὰ βόδια τους μαζί, σπέρνουν, θερίζουν μαζί. Τὰ εἰσοδήματα μοιράζονται ἀνάλογα μετὰ τὰ χτήματα ποὺ ἔχουν καὶ τὴν ἐργασία ποὺ καταβάλλουν. 2) Μεταξὺ ποιμένων: Σμίγουν τὰ πρόβατά τους, τὰ βόσκουν καὶ ἐκμεταλλεύονται τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἀνάλογα μετὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν προβάτων. 3) Μεταξὺ γυναικῶν γιὰ νὰ κάθουν μαζί τὸ φουῖρο καὶ νὰ ψήσουν ψωμί: Ἡ κάθε μιὰ νοικοκυρὰ γιὰ νὰ γνωρίζει τὸ δικό της ψωμί (πλαστὸ) κάνει ἐπάνω ὄρισμένο σημάδι, σταυρό, ἓνα πουλί κλπ.

5. Μορτῆ

Μορτῆ εἶναι ἓνα ποσὸ 5 ἢ 10 % ποὺ δίδει ὁ ἐνοικιαστὴς ἑνὸς χτήματος στὸν ἐκμισθωτή. Μορτῆ ἐπίσης ὀνομάζεται τὸ ἀλεστικὸ ποὺ παίρνει ὁ μυλωνάς.

6. Παραντζιά

Εἶναι ὄρος ποὺ μεταχειρίζονται στὴν περίπτωση ποὺ ἓνας δίνει τὰ πρόβατά του νὰ τὰ φυλάξει ἄλλος, μετὰ ὄρισμένο τίμημα κατὰ κεφαλή (10—18 δραχ.). Τὰ προϊόντα ὅλα ἀνήκουν στὸν ἰδιοκτήτη. Ὁ φύλακας λέγεται τσομβάνος, ὁ ἰδιοκτήτης κεχαγιάς.

7. Σουλιάρα (γετσιτ=διάβα)

Ἔτσι ὀνομάζεται τὸ ποσὸ ποὺ πληρώνει ἓνας τσοπάνης γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ περνάει τὸ κοπάδι του ἀπὸ ξένο χτήμα.

8. Ἐκτίμηση ζημιᾶς

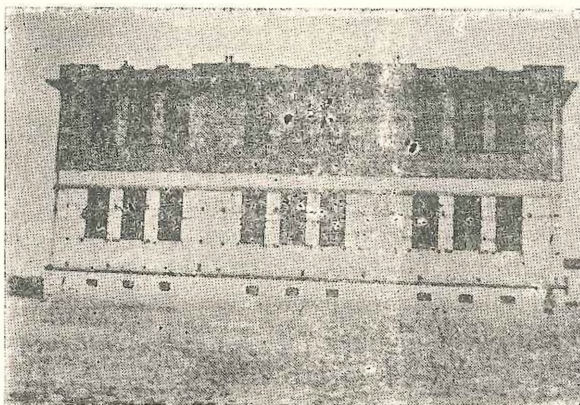
Ἡ ἐκτίμηση τῶν ζημιῶν γίνεται ἀπὸ ὄρισμένους ἀνθρώπους, «τοὺς

1) Ἀπὸ τ' ἀλάθευτα αὐτὰ σημάδια πολλοὶ πρόσφυγες ἔλαβαν πίσω τὰ ζῶα καὶ τὰ τέκνα τῶν ζώων τους στὴν ἐπιστροφή τους στὴ Θράκη ἀπὸ τοὺς Τούρκους

έχτιμητές», που εκλέγονται από την Κοινότητα και δοκίζονται προτού αναλάβουν την ύπηρεσία τους. Για έχτιμητές εκλέγονται οι πιο συνετοί άνθρωποι του χωριού και πληρώνονται 25 δραχμές για κάθε έχτιμηση. Η άποζημίωση του έχτιμητή ονομάζεται «ἀγιάκτερι». Σε περίπτωση μεγάλης ζημιάς για κάποιο χωριανό, αν δέ βρεθεί ο ζημιωτής, η κοινότητα πληρώνει ένα ποσό, για να ενισχυθῆ ὁ ζημιωμένος.

ΙΣΤ' Ὀνόματα. 1. Βαφιστικά ἀρρένων

Γιάνν'ς, Γιαννιός, Γιαννάκος, Καλογιάνν'ς. Νικόλας, Νικολῆς, Νικολάκ'ς, Νικολιός. Δημή-

Τὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Ἁγίου Θανάση. Ἡ ἕδρυσή του ὀφείλεται στὴ δραστηριότητα καὶ τὸ φιλοπορόδο τῶν προσφύγων ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ. Ἰδρύθη τὸ 1922. 400.000 δραχ. διέθεσε τὸ κράτος, 100.000 δραχ. ἡ κοινότητα καὶ ἀρκετὴ προσωπικὴ ἐργασία οἱ κάτοικοι.

τρες, Μήτης, Δημητρός, Δημητράκ'ς, Μητσος. Στέργιος, Στεργιάν'ς. Στρατῆς, Στρατηγάκ'ς, Στράτος. Τριαντάφυλλος, Τριαντάφυλλ'ς, Δινδάφ'ς. Εὐθύμαχος, Ρύμαχος. Χοῖστος, Χριστόδουλος, Χριστάκ'ς, Τάκης. Θανάσ'ς, Θανασιός, Θανασάκ'ς. Νανάτσιος, Νανατσης. Κωσταδῖνος, Κωσταδῆς, Κωστάκ'ς, Κώστας, Δαδίν'ς. Σπύρος, Σπυράκ'ς. Ἀλέξ'ς. Πολυχρόν'ς, Πολόν'ς. Κυριάκος, Κυριαζῆς. Γιῶργος, Γιωργούλας,

Γιωργάκ'ς, Ἀναστάσ'ς, Τατάσ'ς, Τάσος. Ἀριστείδ'ς, Ἀριστός, Ἀριστόν'ς, Ἀριστοτέλ'ς, Τέλ'ς. Θεμιστοκλῆς, Σωκράτ'ς, Ζαφείρ'ς, Ζαφειράκ'ς. Θεολόγ'ς, Θεολόγος. Γέρμανος. Παναγιώτ'ς, Παναγιωτάκ'ς, Πᾶνος, Πανεγῆς, Πάτσιος. Χιονᾶς. Θωμᾶς. Παρασκευᾶς, Τσενᾶς. Παράσχος. Βαγγέλ'ς, Βαγγελάκ'ς, Ἀγγελάκ'ς, Ἀγγελῆς. Θόδωρος, Θοδωράκ'ς, Θοδωρῆς, Λολάκ'ς. Πέτρος, Πετράκ'ς. Παῦλος, Παυλάκ'ς, Παυλῆς. Σταῦρος, Σταυράκ'ς, Σταυρῆς. Στέφανος, Στιέρος, Στεφανῆς. Γαβριήλ'ς, Γαβριλάκ'ς. Ἥλιος, Νήλιος, Γήλιος. Χριστόφορος, Εὐφορῆς, Εὐφόρος, Χαράλαβος, Λαβῆς, Λάβος. Βασίλ'ς, Βασιλάκ'ς, Βασιλιός. Ἀδάμ'ς, Ἀδαμάκ'ς. Στάθ'ς, Σταθάκ'ς, Εὐστάθιος, Σταθός. Φώτ'ς, Φωτάκ'ς. Πουλημένος, Πουλημέν'ς. Μόδεστος, Μουδέστ'ς, Σάββας, Σαβάκ'ς. Τριφύλ'ς, Τρούρων.

2. Βαφτιστικὰ θηλέων

Οὐρανή, Φωτεινή, Φωφώ, Φωτίκα, Φωτούλα, Φωτεινίτσα. Ἐρηνιώ. Τρανιώ, Τρανή. Κοκκώνη. Ἀναστασία, Τσατσούλα, Τασούλα, Τασιώ. Παγώνα, Παγωνίτσα. Ἐλένη, Ἐλενίτς (τό). Μαρία, Μαρογούλα, Μαργώ, Μαρογιωρή. Χρυσώ, Χρύσα, Χρυσάνθ', Χριστούλα. Παρισώ. Μπαλασώ. Φαρφαρούλα. Λαβρινή. Εὐσέβεια, Εὐσεβία, Εὐσεβούλα, Εὐσεβίτσα, Σέβω. Καλλιόπη, Καλλιώ, Καλλίω. Καλλιροσή. Θωμαή, Θωμαΐτσα, Θωμαγιώ. Στεργιανή, Στεργιάν'. Στυλιανή. Λεμόν', Λεμονή. Μαγδάλη, Μαγδαληνή, Ἀμύγδαλο. Κεράτσα, Κερατσώ, Κυρισώ. Μηλιά, Μηλίτσα. Τριανδαφυλλιά, Τριανδαφυλιώ, Φυλλιώ. Πασκαλιώ, Πασκαλίτσα. Τζιβανιώ. Ρόδη, Ροδή, Ροδιά, Ροδούλα, Ροδοθέα. Λωροθέα. Κλεοπάτρα. Ζωή, Ζωίτσα, Ζωζώ. Ξανθή, Ξανθούλλα, Ξανθώ. Μελαχροινή, Μελαχροινιώ, Μελαχροινούλλα. Χαϊδεμέν', Χαϊδεμενούλλα. Πολυτή, Πολυξέν'. Πολυχρονιά. Κατίνα, Κατερίν', Κατίγκω. Ματένια. Θεοδούλα, Θεοπούλλα. Ἀρτεμις. Ἀφροδίτ', Ἀφροδί. Ἀθηνᾶ, Ἀθηνούλλα. Εὐτέρπη. Θάλεια, Εὐθαλία. Ὀλυμπιώ, Ὀλυμπία. Μελομένη, Μέλω, Μελίτσα. Περσεφόνη. Δήμητρα, Δημητρούλλα. Μελάνθη, Μελανθή. Γεωργία, Γιωργίνα, Γιωργούλλα. Γιαννούλλα, Ἄννα, Ἰωάννα, Ἀντίτσα, Ἀνίκα. Κυριακούλλα, Κυριάκω, Κυριακίτσα, Κίτσα, Κούλλα. Γαροφαλλιά, Καπόλλη, Καρμεφύλλ', Καρμεφυλλιά, Καπή. Εἶθουδίκ', Εἶθη. Μαστιχώ, Μαστιχέν'. Βαίτσα, Βαίτσ'. Κυραρίσση, Παρισσιά. Λυγηρή, Λυλίτσα. Γευσιμανή, Γειμιμανή, Ἐφιμανή. Δόμνα, Δομνίκα, Δομνιώ, Δόμνα. Εὐδοξία, Δοξή. Λουλούδα. Δουκέν', Δουκενιώ. Ζουμπούλη, Ζουμπουλιά, Ζουμπουλιώ, Ζουμπούλα. Διαλεχτή. Σταλαχτή. Ἀσημέν', Ἀσημώ, Ἀσήμω. Σύμμα, Σύμω. Διαμανδέν'. Πιπία. Σταθοῦ. Ἀδρομάχ'.

3. Ἀνδρονυμικά

Οἱ γυναῖκες κρατοῦν καὶ μετὰ τὸ γάμο τὸ βαφτιστικὸ τους ὄνομα. Περιφραστικὰ μόνον λένε τῇ Γιάνν' ἢ γυναῖκα, τῇ Γιώργ' ἢ γυναῖκα, τῇ Θανάσ' ἢ γυναῖκα κ.ο.κ.

4. Ἐπώνυμα Σκοπελινῶν (παρωνόματα)

Μβοῦφος, Καρτάλ'ς, Κοῦκος, Μπούμβας, Τσακίρ'ς, Σλατάν'ς, Τατάν'ς. Στέφος, Ποίλιος, Κιλῆς, Γιεβρέκ'ς, Μυρίσας, Σιβροῆς, Γιουμούκ'ς, Παιλόγλους, Καραγιάνν'ς, Χατζήκας, Κοντσές, Καζᾶς, Στανκιδ'ς, Κιοσές, Σωτήρογλους, Χριστιάν'ς, Χιονᾶς, Τάγαρος, Τερζόγλους, Μβουρῆς, Σταμούλ'ς, Κώστογλους, Σάββας, Τρυφωνίδης, Τρυφίνογλους, Πούτσας, Καψιμάλλ'ς, Τσουκαλᾶς, Καραγιωζ'ς, Τζελέκ'ς, Κοντσές, Κούπητης, Κοροτίδης, Σκερλέτ'ς Μβουρουζῆς, Γιλαντζῆς, Ψεματᾶς, Φειδᾶς, Γιλαντζῆς, Μβαλῆς, Μελάς, Τσομπάνογλου, Κιδύρτ'ς, Σατύρ'ς, Κάσος, Καρσιμάν'ς, Καράκωστας, Γκουνδανᾶς, Μβεκιάρ'ς ἢ Χῆρος.

5. Τοπωνύμια Πέτρας

Στὸ βαχτσιὰ βαῖτ³, στὸ Νδογρούκ', στῆ Φίλιππα τὸ λημόρ', στῆ δου γιάδ³, στὸ Μαχμουτ δελιῖ (Μαχμουτ ἢ τρούπα) στὶς Φελιουργιές (Φλαμουργιές), στῆ Παπατζῆ τὸ μανδάγλι (μανδάγλι=βουβαλίσιο μαντρί), στὰ Καστρούπλα, στῆ Ἀραβατζῆ Πατέκες (πατέκα=μονοπάτι), στὸ Σδοῦρο (στενὸ μέρος ποῦ περνάει ποτάμι), στὰ Νδιπλινάρια (ρεματιά), στῆ Γορτζιορ τσαῖρ³ στὸ Πορσούκαγια, στὸ Ἄϊ δερὲ (Ἀρχουδόρεμα), στὸ Κιουμβασάνγιολου, στῆ Καράλεξ τὸ πουγάδ', στὸ Ἐρεκλέρ Τζιαδεσί (δημόσιος δρόμος), στὸ Μπετρινό, στῆ Μπερδικιά, στῆ Λυκοταρλασι (Λύκου τὸ χωράφι), στὸ Καραάττ ορμανι (στῆς φτελιάς τὸ ρουμάνι), στὸ Μίξοσαλχανασί, στῆ Ξεεομέν³ πέτρα, στῆ Καραμανλή τὸ βαλκάν', στῆ Γουδανᾶ ορμανι (τοῦ Γκουντανᾶ τὸ ρουμάνι), στῆ Στρακιά, στῆ Μακρουλιού, στὸ Χαῖδουτ βαλκανι (κλέφτικο βουνό), στὸ Κασάκδερε (τῆς λεύκας τὸ ρουάκι), στῆ Γούσου τ' Ἄϊου ὄρος, στὸ Ευλίθρο, στὸ Δαμλατζιά, στὸ Κούρτ-ορμαν' (στοῦ λύκου τὸ ρουμάνι), στὸ Κούσβουνάρ³ (πουλίσιο πηγάδι), στῆς Ἀπιδιάς τὸ ρουάκ', στῆ Καραγκιόζ τὸ βαλκάν', στὸ Κουρὶ τῆ γιόλα, στ' Αἰβανλή δερέ, στὸ Περτσελί-αγάτς, στῆ Παπᾶ τὸ καβάκ', στῆ Σπλούχα (ἐκεῖ ἦταν σπηλιά (μαγαρᾶς), στὰ Κατσικόσπιτα, στῆ Δοβερῆ τὸ πουγάδ', στὸ Βλάχνο (βλάχνο=πτέρις), στὸ Παλιόκαστρο, στῆ Τραασιά, στὴν Ἀγυιά, στῆ Τόσκα τὴν Ἐφτελιά, στὰ Κλαδουρόπλα, στὶς Τρούπες, στῆς Βαγιᾶς τ' ἄλτσάκ' (ἄλτσάκι (τὸ) λάκωμα), στῆ Ζήνο τὸ πουγάδ', στὶς Καρυδιές, στῆς Πανέσσας τῆ δούβα, στῆ Ξωμῆ τῆ γαρυδιά, στῆ Δουδάκαλι τῆ χούν', στῆς Μηλιάς τὸ πουτσι, στῆ δουγατὰ δαβλούμνια.

ΙΖ' Τραγούδια λαϊκὰ¹

1) Τραγούδια τοῦ τραπεζιοῦ

Τὰ ἀπάγγελαν καὶ τὰ ἐτραγουδῆσαν μερικὰ ὁ Κ. Γιαννακίδης καὶ ὁ Ν. Σταθόπουλος. Ἡ γοητεία ἀπὸ τὸ μέλος τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν εἶναι ἐξαιρετική. Πολύτιμη δουλειὰ θὰ ἦταν ἡ μελοποίησή τους ἀπὸ εἰδικούς, γιατί σιγὰ σιγὰ, μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς μοντέρνας Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, θὰ χαθεῖ ἓνας θησαυρός, ποῦ δὲν εἶναι μόνο κεφάλαιο ἐθνικὸ, ἀλλὰ καὶ καλλιτεχνικὸ ἀξιόλογο. Ὅσο γιὰ τὴ στιχογραφία καὶ τὸ περιεχόμενον τὰ τραγούδια ποῦ ἀκολουθοῦν δὲν μποροῦμε νὰ εἰποῦμε πὼς ἔχουν μεγάλη ἀξία σχετικὰ μὲ τὰ τραγούδια ἄλλων μερῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Τὰ δημοσιεύουμε ὅμως γιὰ συμπληρώματα τῆς λαογραφικῆς εἰκόνας τῶν χωριῶν, ποῦ παρουσιάζουμε.

1) Σειρὰ ἀπὸ τραγούδια μελοποιημένα ἀπὸ τὸν κ. Μόσχο Πιπιαχριστοδοῦλου θὰ δημοσιευθοῦν, ὅταν δοθοῦν τὰ μέσα. Στους πρώτους ὅ τόμους τοῦ Ἀρχ. Θρ. δημοσιεύτηκαν πολλὰ θρημικώτικα τραγούδια ἀξιοσημείωτα γιὰ τὴ μελωδία τους ποῦ ἐνέπνευσαν τὸν καθηγητὴ τῆς μουσικῆς κ. Βούρτση νὰ τὴν ἀναπτύξη.

1.—'Ο μαραζιάρης

Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κι' οἱ τρεῖς ἀγαπημένες,
Οἱ δύο παθρευτήκανα καὶ πῆραν παλλικάρια,
παθρέψανα καὶ μένανε μοῦ δῶσαν μαραζιάρη.

Τὸν μαγερευῶ δὲ δειπνᾶ, τὸν στρώνω δὲ γοιμάται.

5—Σήκω, μαραζῆ μου, νὰ φᾶς [νὰ πιεῖς], γρεμίσου νὰ πλαγιάσεις,

Ἐπὶ ψηλὰ νὰ γρεμιστεῖς καὶ κατὰ γῆ νὰ πέσεις,
σὰ διάργυρος νὰ σκομιστεῖς¹, σὰ δὲ γυαλὶ νὰ σπάσεις.

Κ' ἢ πεθερὰ σὰ δ' ἄκουσε πολὺ τῆ γακοφάνη.

—Τ' ἔχεις, νύφη μ', κι' ὄλο κλαῖς καὶ βαρειαναστενάξεις,

10 δὲν ἔεις νὰ φᾶς, δὲν ἔεις νὰ πιεῖς, φλουργιὰ γιὰ νὰ φορέσεις ;

—Φωτιὰ νὰ κάψει τὸ φαί, [τὸ πιεῖ] καὶ φλόγα τὰ φλουργιὰ σας,
καὶ γὼ δὲν ἔχω τὸ ταιράκι μου, νὰ παίξω νὰ γελάσω.

1) σκομίζομαι=σκορπίζομαι.

2.—'Ο καημὸς τοῦ πεθαμένου

Ἐνας καλὸς πρᾶματευτῆς κι' ἔν ἄξιο παλλικάρη,
βραδιάστηκε στὰ μνήματα καὶ στὰ ῥμα τὰ λημόργια.

Ἀκούει μνήμα πού βογάει καὶ βαρειαναστενάξει.

—Τ' ἔχεις, μνήμα, καὶ βογᾶς καὶ βρειαναστενάξεις ;

5 Μὴ σὲ βαραίν' δὲ χῶμα σου καὶ βαρειαναστενάξεις ;

—Οὔτε τὸ χῶμα μὲ βαραίν', οὔτε καὶ τὰ ροῦχα μου,
σκουλήκια τρωῶν τὰ ροῦχα μου, σκουλήκια τὸ κορμί μου,
κι' αὐτὰ τὰ χρυσομάμουδα τρυποῦν τῆ γεφαλὴ μου.

Νὰ πᾶς στὴ μάννα μ' μήνυμα, τὴ μάννα, τὸ babā μου,
10 νὰ πᾶρ' τῆς μόδας τὸ φλουρὶ καὶ δυὸ μαργαριτάρια¹
νὰ κάνει ἕναν ἄλλο τέτοιο γυιὸ κι' ἄλλη μνιὰ θεγατέρα,
νᾶχει τὸ μάτι σὰν ἐλιὰ, τὸ φρῦδι σὰ δαχτάνη
νᾶχει τὸ ματοτσάμβιρο σὰν τῆς ἐλιᾶς τὸ φύλλο.

Τὰχὰ καὶ γὼ δὲν ἤμνα νειός, δὲν ἤμνα παλλικάρη
15 τὰχὰ καὶ καὶ γὼ δὲν ἔδρεχα τὴ νύχτα μὲ φεγάρι
τὴ νύχτα μὲ φεγάρι τὴν ἡμέρα μὲ τὴ δόξα ;

1) Ὁ στίχος αὐτὸς φαίνεται παρεφθαρμένος.

3.—'Η ἐτοιμοθάνατη

Χέρια πού δὲν ἔαιδε ἥλιος πῶς τὰ πιάνουν οἱ γιατροὶ
καὶ τὰ πιάνουν καὶ τᾶλείφουν μὲ τὸ σπύρτο τῆς ρακῆς ;

Ἐξὶ γιατροὶ τὴν γιάτρευαν καὶ ἔξι τὴν ἀφήσαν
κι' ὁ ἕνας τὸν ἄλλον λέγει: Δὲν ἔχει πιά γιατριά.

5 Παίρνει τοῦ πατρὸς τὸ χέρι, παίρνει τὸ γλυκοφιλεῖ

καὶ τὸν λέει:—*Ἄχ πατέρα, δὲν ἔχω πλιά ζωή.*

Παίρνει τῆς μητρὸς τὸ χέρι, παίρνει τὸ γλυκοφιλεῖ

καὶ τὴν λέει:—*Ἄχ μητέρα, δὲν ἔχω πλιά ζωή.*

Νὰ κι' ὁ ἀρεστής ¹ στὴ μπόρτα περνάει τὴ γαιθοδηγᾷ:

- 10 — *Ἀριστή μου, κι' ἂν ποθάνω στόλισε τὸ μνημα μου
μὲ λαλέδες ² καὶ κοντσέδες, ³ πὲς πὼς εἶν' ὁ γάμος μου.*

1) ἀριστής (δ) = ὁ ἀρραβωνιαστικός, ὁ ἀγαπητικός (ἐκ τοῦ ἀρέζω).

2) λαλέδες = εἶδος λουλουδιῶν. 3) κοντσέδες = εἶδος λουλουδιῶν.

Σημ. Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἔχει φανερὴ τὴν ἐπίδραση τοῦ λογιωτατισμοῦ. Δὲν εἶναι γνήσιο δημοτικόν.

4.—*Τὸ καράβι*

—*Καράβι καραβάκι, ποὺ πᾶς γιαλὸ-γιαλὸ
μὴν εἶσαι γιὰ τὴν Πόλη πὲς το νὰ ριῶ καὶ γώ.*

—*Δὲν εἶμαι γιὰ τὴν Πόλη, μόν' εἶμι' γιὰ τὰ νησιά,
πῶχ' ἔμορφα κορίτσια καὶ τὰ γλυκὰ κρασιά.*

- 5 *Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνω βρίσκω μνιὰ μηλιά,
τὰ μῆλα φορτωμένη καὶ πάνου μνιὰ ξανθιά.*

*Πῆγα νὰ πάρω μῆλο, πιάνω τὸ χέρι δης,
Θεγέ μου καὶ Παναγιά μ', νὰ γίνω ταίρι δης.*

Πῆγα νὰ πάρω μῆλο, πιάνω τὴ γάβα δης,

- 10 *Θεγέ μου καὶ Παναγιά μ', νὰ γένω ἄνδρας δης,*

Σημ. Τὸ τραγούδι φαίνεται ὅτι ἔχει συντεθεῖ ἀπὸ διάφορα δίστιχα, ποὺ συνηθίζουν νὰ τραγουδᾶνε, τὰ γνωστὰ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεράκης μὲ τὸ ὄνομα κοτήματα, μπεγίτια κ.λ.π. (Πρβλ. Λαογραφικὰ Σκοποῦ, Ε', Σαμοκόβου Ζ'. τόμος τοῦ Ἀρχείου).

5.—*Ὁ Μπέηκογλους*

Ἀκούσετε καὶ μάθετε, σταθῆτε φικροσητῆτε:

ἐπιάσανα τὸ Μπέηκογλου ¹ πάννα νὰ δὲ γροεμάσνα.

Χίλιοι τὸ βάννα πὲ βοστιά καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω,

ὁ Μπέηκογλους ἔμνησκε στὴ μέσ' σὰ φύλλο μαραμένο.

- 5 *Παρακαλοῦσε κι' ἔλεγε, παρακαλεῖ καὶ λέγει:*

—*Μὴ μὲ περάστε πὲ χωριό, οὐδὲ πὲ κασαβάδες,*

γιατ' ἔχω φίλους θὰ μὲ κλαῖν' κι' ἐχθροὶ ποὺ θὰ χαροῦνα.

Πήγανα καὶ τὸ βέρασνα στῆς ἀγαπητικιάς τὴ βόρτα.

Μουστάκι μου βορμά βορμά ² καὶ φρούδια μου γραμμένα,

- 10 *πὼς θὰ δεχθῆτε τὴ θελιά κι' αὐτὴ τὴ δρομουλάρα;*

1) Μπέηκογλους. Διάσημος ληστής στὴν περιφέρεια τοῦ Σκοπέλου.

2) βορμά (λ. τ.) = στριμμένο.

6.—Τ' Ἀϊβαλῆ

- Βγήκανα τρεῖς γιοσμᾶδες ἴ πὲ μέσα ὅπὸ τὰ νησιά,
 γίναν αἰτία, τζάνεμ, νὰ χάσανα τ' Ἀϊβαλῆ.
 Πολλὰ χωριά - νε - εἶδα, πολλὰ - ν - ἐγύρισα,
 σὰ δ' Ἀϊβαλῆ χωριό, εἶ τζάνεμ, τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν:
- 5 Πὲ μέσα ἡ ἐκκλησιά δους γοῦλο διαμαντικά,
 κι' ἀντίκου δης στὴ Μβανεγιά γοῦλο καπνιστὰ φλουργιά.
 Δὲ φταίγουν οἱ παπάδες, δὲ φταῖνε οἱ προεστοί,
 μόν' φταίγ' ὁ Πατριάρχης πὸν ἔγραψε γραφή,
 γυναιῖκες μὲ ντουφέκια, κορίτσια μὲ σπαθιά
- 10 ἔκάνανα τοὺς Τούρκους κι' ἀπορούσανα,
 νὰ μποῦν σὲ πλοῖα Τούρκικα νὰ κλέψνα τουρκοκόρτσα
 καὶ τῆ Μαγιοῦ τῆ δροσερῆ μὲ πράσινα κλαδιά.
- 1) γιοσμᾶδες (λ. τ.)=πειρατὲς.

7.—Ὁ φυλακισμένος

- Π' ἀνάθεμα τὸ βασιλὲ τὸν πρῶτο τὸ βεζύρη,
 πὸν μ' ἔβαλε στὴ φυλακὴ γιὰ χρόνια δέκα τρία.
 Μνιὰ μέρα μνιὰ καλήμερα, ἓνα Σαββάτο βράδι,
- 5 μνιὰ Κυριακὴ μιὰ Πασκαλιὰ μνιὰ πίσσημιον ἡμέρα
 Βασίλισσα τὸν ἄκουσε πὲ τὰ ψηλὰ πὸν κάνδαν.
- Ποιὸς ἐν' αὐτὸς πὸν τραγουδεῖ, ποιὸς ἐν' αὐτὸς πὸν κλαίγει,
 θὰ τὸν χαρίσω τρία χωριά κι' ὄλο τὸ βιλαέτι.
- Δὲν θέλω τὰ χωριά σ' κι' οὐδὲ τὰ βιλαέτια σου,
- 10 μον' θέλω τῆ ζωούλα μου καὶ τῆ βαλλικαριά μου.

8.—Ὁ σκοτωμὸς τοῦ Κωσταντιῆ

- Σὰ δέτσια ὄρα στὸ βουνὸ ὁ Κωσταδῆς σκοτώθη
 καὶ στὸ νερὸ τῆ ἀνλακιοῦ ἦτανα ξαπλωμένος.
- Δὲ γλαίγω πὼς σκοτώθηκα, δὲ γλαίγω πὼς ἐχάθηκα,
 μόν' κλαίγω πὼς μ' ἀφήσανα οἱ σύνδροφοί μ' καὶ πάνα.
- 5 Κι' ἂν πᾶτε στὴ βατρίδα μου καὶ στὴ γλυκειά μου μάννα,
 μὴ βῆτε πὼς σκοτώθηκα, μὴ βῆτε πὼς ἐχάθηκα,
 μόν' πῆτε πὼς παρφεύτηκα, μέσα στὴ Βουργαρία,
 πῆρα τὴ βλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα
 κι' αὐτὰ τὰ γιαλιοχόρταρα γι' ἀδέροφια γιὰ ξαδέροφια.
- 10 Τὸ μνῆμα μου νὰ κάνετε στῆ Ἀϊ - Λιᾶ τῆ δούβα
 κι' ἀπὸ δεξιὰ κι' ἀπὸ ζερβὰ ν' ἀφῆστε παναθύρια,
 νὰ ἔρκεται νὰ μβαίν' τῆ Μάη τὸ χελιδόνι.
 Μάννα μου, γιατί δὲ μὲ τῶειπες ὅδε μὲ γέννησες,
 πῶχει ὁ κόσμος βιάσανα καὶ ἡ καρδιά μου πίκρες;

9.—Ο χωρισμός

Ἀνάθεμα τὸ βασιλέ, ποῦβγαλε τὸ σέφερι
 ξενίτσειάνα τὰ παιδιά, τὰ νειὰ τὰ παλλικάρια,
 ξενίτσειαν καὶ μὲ τὸ νειὸ μικροστεφανωμένο.

Ἐννιὰ μεργιῶνε νειόγαβρος στὸ σέφερι τὸν πήρανα.

5 Τὸ ἄλογό δου σέλωνε κ' ἡ κόρη τὸν τρυγύρα.

— Ἐσύ, γιαιρένη μ' ποῦ ἂ πᾶς, ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις ;

— Πρῶτα σὲ φήνω στὸ babā κ' ὕστερα στὴ μητέρα
 καὶ ὕστερα εἰς τὸ Θεγὸ καὶ εἰς τὴν Πανεγία,

— Τὰ μὲ κάνει μένα ὁ Θεγός, καὶ τὶ ἡ Πανεγία.

10 τώρα ποῦ θὰ διαβεῖς, γιαιρένη μ', νᾶρτῶ καὶ γὼ μαζί σου.

— Ἐκεῖ ποῦ θὰ διαβῶ ἐγὼ, κορίτσια δὲ γλουθοῦνα.

— Νὰ μαγερεύω νὰ δειπνᾶς, νὰ στρώνω νὰ κοιμᾶσαι.

— Ἐκεῖ ποῦ θὰ διαβαίνω γὼ κανεῖς δὲ μαγερεύγει,
 κανεῖς δὲ στρώνει, δὲ δειπνᾶ, κανεῖνας δὲ βλαγιάζει.

15 Ἐκεῖ κοιμοῦνται στὸ ζεγί', τρῶνε στὴ μαχαιριοῦ τὴ μῦτη.

1) Ζεγί (λ.τ)=ὁ ἀναβολέας, ἡ σκάλα.

2. Τραγούδια τῆς παρέας

Ἔτσι ὀνομάζουν τὰ τραγούδια ποὺ τραγουδοῦν παρέες· παρέες στὸ δρόμο, βαδίζοντας ἢ μένοντας σ' ἓνα μέρος, ὅπως τραγουδιῶνται οἱ καντάδες. Τὰ ἀπάγγειλαν οἱ Φωτ. Παπαδόπουλος, Ν. Σταθόπουλος καὶ Σ. Παπάζογλου.

1.—Τοῦ Παύλου Μελά

Σὰν τέτιαν ὥρα στὸ βουνὸ
 ὁ Παῦλος λαβωμένος
 καὶ στὰ νερὰ τοῦ ρεματιοῦ
 ἦδανα ξαπλωμένος.

5 —Γιὰ σύρε, Δῆμο μου πιστέ,
 στὴ μβοθητὴ πηγὴ μου
 καὶ φέρε με κρύο νερό,
 νὰ πλύνω τὴν πληγὴ μου.
 Σταλαματιὰ τὸ αἷμα μου

10 γιὰ σέ, πατρίς, τὸ χύνω
 γιὰ νᾶχει δόξα καὶ τιμὴ
 νὰ λάμβει σὰν τὸ γοῖνο.

Μαλαματένιο τὸ σταυρὸ

15 δόστε τὴ συζυγία μου
 καὶ τὸ πιστόλι τὸ χρυσό,
 δόστε το τὸν ὑγιό μου.

Εἶπατε τὴ Ναθαλία
 καὶ τὸ Μῆτσο τὸ μικρὸ
 καὶ τὴ μάννα τὴ γλυκειὰ
 20 ἄς μὴ γλαίγει δι' αὐτό.

Εἶπατε τὸν ἀδερφό μου
 ἦρτα νὰ θυσιαστῶ.

Κάθε μέρα ἐδῶ πέρα
 γίνδαι μνήματα Ἑλληνικὰ
 25 καὶ στὸ δάφο μου ἐπάνω
 χύνουν αἷματα πολλὰ.

ΣΗΜ. Ἀπὸ τὸ ὅλο ὕφος του τὸ τραγούδι φαίνεται καμωμένο ἀπὸ κάποιον λαϊκὸ στιχοπλόκο, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ὡς μεγαλύτερο προσὸν στὴ στιχοουργία τους ἔχουν νὰ παρουσιάσουν τὴν ὁμοιοκαταληξία. Ὅστε τὴ δροσιὰ τῶν γνήσιων δημοτικῶν τραγουδιῶν ἔχει. Ἀνήκει καὶ αὐτὸ στὰ λεγόμενα ψευδοδημοτικά.

2.—Ἐρωτικὸ

Κάμνω χάξι νὰ σὲ γλέπω		Δὲ βορῶ νὰ καταλάβω
τὴν ἡμέρα μιὰ φορὰ,	10	Τοῦρκα εἶσαι ἢ Ρωμινιά,
γιὰ νὰ παίρν' ὁ νοῦς ἄερα		ἢ Ἐγγλέζα ἢ Φραντσέζα
κ' ἢ καρδιά μ' παρηγοριά.		πῶχεις τόσην ἔμορφιά;
5 Δὲ βορῶ νὰ καταλάβω		Κάμνω χάξι νὰ σὲ γλέπω
μὲ γαπαῶς ἢ μὲ γελᾶς,		στὸ γιεριζέφι πὸν κεδᾶς
ἢ μοῦ ἔχεις νὰ γλενδίξεις	15	καὶ κουβοῦν τὰ δύο βυζούδια σ'
τὸ γκαιρό σου νὰ περνᾶς :		καὶ τὰ γλέπεις καὶ γελᾶς.

ΣΗΜ. Εἶναι σύνθεση ἀπὸ διάφορα δίστιχα.

3.—Νανούρισμα

"Ελα ὕπνε καὶ πάρε το	καὶ γιόμισε τὶς κόρφους σου
καὶ πᾶν' το σὶς βαξέδες	λουλούδια, μενεξέδες.

3. Τραγούδια τοῦ χοροῦ

Τὰ ἀπάγγειλαν οἱ Σωτ. Παπαδόπουλος, Ν. Σταθόπουλος, Γιάννης Γκιοβρέκης, Κ. Κουρουτζίδης, Φωτεινὴ Ντουφαλίδου.

1.—Ἡ γριά

'Απὸ πᾶν' πὲ τὴ Βλαχιά	10	'Εγὼ θὰ πὰ νὰ παθρευτῶ,
κατεβαίν' ἕνας παπαῶς		τρεῖς ἄδροι θὰ πάρω γώ,
νὰ χωρίζει τὶς γενειῆς ¹ ,		τὸ γέροδα γιὰ τὴ δουλειὰ
νὰ παθρευῆ τὶς γριῆς.		καὶ τὸ νεῖδ σὶν ἀγαλιά
5 Τ' ἄκουσε καὶ μνιὰ γριά		καὶ τὸ δώδεκα χρονῶ,
ἔβραζε δυὸ λογιῶ φαγια.	15	θὰ τὸ στέλνω στὸ σχολειό,
Προποδίν' τὴ μπυροστιὰ		νὰ μαθαίνει γράμματα
φᾶτε, δαῦλοι, ² τὸ ζουμι		γράμματα σπουδάματα,
καὶ σεῖς πάπιες τὸ φασούλι.		τῆ Θεοῦ τὰ πράματα.

1) γενειὰ (ἦ)=οἱ συγγενεῖς 2) δαῦλος (ὀ)=δαυλός

ΣΗΜ. Τὸ σατυρικὸ αὐτὸ τραγούδι, ὅπως καὶ τὰ δέκα ἐπόμενα μὲ διάφορες παραλλαγὰς τὰ ἀκούει κανεὶς παντοῦ σχεδὸν στὰ Ἑλληνικὰ χωριά.

2.—Ὁ κακορίζικος

Π' ἀνάθεμα τὴ μάννα		πόσα παίρνω τὴν ἡμέρα,
πὸν μὲ δῶσε τέτιον ἄδρα		πένδε, πένδε τὴν ἡμέρα,
τὸ μυξιάση, τὸ ζουλιάρη	10	ἕκατὸ τὴν ἑβδομάδα.
τὸν ἀνάποδο σαλιάρη.		Γοῦλοι πάννα στὸ παζάρι.
5 Γοῦλοι πάννα στὸ χωράφι		κεῖνος πάγει στὸ χωράφι
κεῖνος κάται μέσ' τὸ βοῦτζο ¹		ξέχασε τὸν εἰζγολέρη ²
καὶ μετράει τὰ ἀβγά μου		καὶ τὴ φκέδρα πὰ στὸ σπίτι.

- 15 Πάει νὰ βρεῖ τὸν εἰζολέρη. 25 μεθυσμένη, ξερασμένη,
ἔχασε τὸ ἄσπρο βόδι. καὶ στὸ μπύρο κουβισμένη
πάει νὰ βρεῖ τὸ ἄσπρο βόδι, καὶ στὴν ψάθα δυλιμένη.
ἔχασε τὸ μαῦρο βόδι. —Μὴ μὲ δίνεις [κρασί] μὲ τὸ ποτήρι,
Στὸ δρομὶ δρομὶ ποὺ πηγαίνει, θὰ μοῦ χαλιάσεις τὸ χατήρι,
20 βρίσκει ἓνα κούριο δέδρο 30 βάρια με μέσ' τὸ κεφάλι,
ἄλλα, μπούχλαμ χουχλουβάγιες μὴ μὲ δίνεις μὲ τὸ τσουκάλι,
πόσα ἄβγά γεννᾶτε; μόν' μὲ δῶσ' μὲ τὸ λαήνι
Πῆρε πῆγε εἰς τὸ σπίτι ὅσο πιῶ κι' ὅσο πομείνει.
βρίσκει τὴ γυναῖκα του

1) βοῦτζος (ὄ)=ἡ γωνιά ποὺ ἀνάβουν τὴ φωτιά.

2) εἰζολέρη; καὶ ζυολέρη; καὶ ζόλερος (τὸ εἰ γιὰ τὸ μέτρο)=τὸ ζιγόλου-
ρο, τὸ λουρί μὲ τὸ ὅποιο προσδένουν τὸ ρυμὸ τοῦ ἀλετριοῦ (σταβάρ') μὲ τὸ ζυγό.

3.—Τὸ πάθημα τοῦ ψύλλου

- Πένδε ποντικοὶ καὶ δεκοχτῶ νυφίτσες
Ἔκα-ἔκαναν ἓνα κουκὶ σιτάρι
καὶ τὸ ἄλεσαν στῆ σφονδυλιοῦ τὴ δοῦπα.
Τὸ κο - τὸ κοσκίνησαν στῆς ψείρας τὸ τομάρι.
5 Κ' ἡ παλιοκόνδα αὐτὴ τὸ ἐξύμωσε.
Νὰ κι' ὁ παλιόψυλλος τ' ἄξιο παλλικαίρι
Ἔβγη-ἔβγηκε τὸ φοῦρνο νὰ σφραυλίσει,
κ' ἡ φλομονή' τὸν ἔκαψε ἀπάνου στὸ ποδάρι.
—Τρέξετε ἀρχονδογειτόν γιὰτ' ὁ ψύλλος δὲ γλυτών'.
10 Νὰ κι' ὁ σάλιαγος μὲ τὸ δαβούλ' στὸν ὄμο.
—Τρέξετε ἀρχονδογειτόν γιὰτ' ὁ ψύλλος δὲ γλυτών'.
Νὰ κι' ὁ βάρθακας μὲ τὸ νερὸ στὸ στόμα.
— Τρέξετε ἀρχονδογειτόν γιὰτ' ὁ ψύλλος δὲ γλυτών'.

ΣΗΜ. Κάθε περιττὸς στίχος τοῦ τραγουδιοῦ ἐπαναλαμβάνεται δυὸ φορές στὸ
τραγούδιμα 1) φλομονή (ἦ)=φλεγμονή.

4.—Καημὸς νέου

- Τρεῖς ἀρκόνδοι τρωῶν ψωμὶ σὲ τραπέζι ἀσημένιο'
κι' ἓνα παιδὶ καλὸ παιδὶ δὲ δρώγει καὶ δὲ βίνει,
δὲ δρώγει καὶ δὲ βίνει δὲ βαίζει νὰ γελάσει.
—Γιὰτὶ δὲ δρώεις, καὶ σὺ παιδί, δὲ βαίσεις νὰ γελάσεις;
5 —Μὲ τὶ καρδιά νὰ φᾶ νὰ πιῶ, νὰ παίξω νὰ γελάσω;
Ἔ ἄγάπη μου παρθεύεται καὶ τὸ κουμβάρο μ' παίρνει.
Μὲ τὶ καρδιά νὰ πλογηθῶ, κουμβάρο μὲ φωνάξνα,
κουμβάρο μὲ φωνάξνα, τὰ στέφανα ν' ἀλλάξω.

5.—Ἡ πάπια

- Πάνου πάπια κάτου πάπια
κάθεται στὸ βάγο. 10 νὰ πετάξω καὶ νὰ πάγω
πῶχει βρύσες καὶ ποτάμνια,
Πάγωσάνα τὰ φτερούγια της πῶχει βρύσες καὶ ποτάμνια,
τὰ κοκκινοποδαρούδια της. δώδεκα χρονῶ καλάμνια.
5 Καὶ τὸ γύριό ' της λέγει : Κι' ἀπὸ μέσα ἀπ' τὰ καλάμνια,
—Κύριε, βρέξε, κύριε λάψε¹ βγῆκε μνιὰ παπαιδοπούλα
νὰ νελύσσα τὰ φτερούγια μου 15 ἄσπρη, ἄσπρη σὰ δὲ χιόνι.
τὰ κοκκινοποδαρούδια μου, παχουλὴ σὰ δὲ λεμόνι.

1) Κύριο ἐδῶ ἐννοεῖ τὸ θεό. 2) λάψε=λάμψε.

6.—Τὰ δυὸ παιδιὰ

- Ἔνα Σαββάτο βράδι μνιὰ Κυριακὴ προί,
στὸ γουροῦ τσεσμὲ¹ ἀντίκρου σφάζονται δυὸ παιδιὰ.
Τῶνα τὸ λένα Γιῶργο καὶ τ' ἄλλο Νεβοκλῆ²
Τρεῖς μαχαιριῆς τὰ ἔδωσαν καὶ τὰ πῆραν τὴ ζωή.
5 Τρεῖς μαχαιριῆς τὸ Γιῶργο καὶ δυὸ τὸ Νεβοκλῆ
καὶ κόμα μνιὰ τὸν ἔδωκαν, τὸν πῆραν τὴ ζωή.
Μπακάλ-Γιωργης φώναζε :—Σήκω, βρε Νεβοκλῆ,
σήκω πάρε τὰ νδένκια³ σου καὶ τᾶλογο μαζί.
— Δὲ θέλω γὼ τὰ νδένκια μου δὲ θέλω τᾶλογο μ',
10 γὼ θέλω τὴ ζωή μου νὰ μὲ τὴνὲ χαρίσῃνα.
Πιάσαν με τρεῖς Τσερκεζάδες⁴ δὲν ἔχω γλυτωμό.
Μὲ βάζνα ἄλυσίδα, ἄλυσίδα στὸ λαιμὸ
βιλεξέδες⁵ εἰς τὰ χέρια δὲ ἔχω γλυτωμό,
βοκάδια⁶ στὰ ποδάγια δὲν ἔχω γλυτωμό.
— Δὲ φταῖνε οἱ Τσερκεζάδες δὲ φταῖνε τὰ παιδιὰ,
μόν' φταῖει τὸ κρασάκι ποὺ παίρν' τὴ λεβεντιὰ

1) Κουρού-τσεσμέ (λ. τ.)=ξερόβρυσσι, 2) Νοβοκλῆς=Νεοκλῆς, 3) νδένκια (τὰ) φορτία τοῦ ἀλόγου, τὰ πλευρά, 4) Τσερκεζάδες (οἱ)=οἱ Τσερκεζοῖ, 5) βιλεξέδες (λ. τ.)=χειροπέδες, 6) βοκάδια (λ. τ.)=βουκαγιάδες, ἄλυσίδες.

7.—Ἡ γριτζαλιὰ

- Μώρ' καὶ θὰ κατῖβ' ἡ γριτζαλιὰ¹ πῆραν καὶ μνιὰ νύφ', ξένη ξενούλαμ'
νὰ γένουν φίδια νὰ μᾶς τρωῖν Γοῦλες οἱ νύφες ἔδρεχαν
κι' ὄχεδες νὰ μᾶς τσιβοῦν. κι' οὔλες παρηγοριοῦνδαν
Πῆραν μαννάδες μὲ παιδιὰ κ' ἡ νύφη ἡ ξενούλα μας
5 καὶ πειθερὲς μὲ νύφες' παρηγοριὰ δὲν εἶχε.

1) γριτζαλιὰ (ἡ) ἔτσι ὠνομάζονταν Τοῦρκοι πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Βουλγαρία.

8.—*Στὸν ξενιτεμένο*

- Ἔχω πουλί στη ξενιτιά
 —βάστα καημένη μου καρδιά.
 τί νὰ εὔρω νὰν τὸ στείλω
 —ἓνα ζαχαρένιο μῆλο.
 5 Τὸ στέλνω τὸ μαθήλι μου
 —καημὸ πῶχει τ' ἀχείλι μου
 τὸ ὠραῖο κενδημένο
 —μνιὰ χαρὰ ἴταν τὸ καημένο,
 ποὺ μὲ τὸ κενδούσανα
 10 καὶ μὲ τὸ τραγουδούσανα,
 τρία ἔμορφα κοράσια
 σὰ δῆ Μάη τὰ κεράσια.
 Ἐ μνιὰ κενδαίει τὸν ἀγετὸ
 —δὲν εἶναι τρόπος νὰ σὲ δγιῶ
 15 καὶ ἡ ἄλλη τὸ βερόιτη
 —μνιὰ Παρασκευή, μνιὰ Τρίτη.
 Ἐ τρίτη ἡ μικρότερη
 πὲ γοῦλες ὁμορφότερη
 τὴν ἀγάπησα καὶ γώ,
 20 νὰ τήνε πάρω δὲν βορῶ,
 τὴ στέλνω χαιρετίσματα,
 κείνη μὲ κάνει πείσματα.

9.—*Ἡ ἀρπαγὴ τῆς νεϊόπανιρης*

- Τοῦτο τὸ καλοκαίρι
 πάτησάνα τὸ Κεσάνι,
 πάτησάνα τὸ Κεσάνι
 τὸ Ρωμείκο μαχαλᾶ
 5 καὶ μᾶς πῆραν μιὰ νυφούλα
 πένδε μέργιω παθρεμένη
 μὲ τὰ τέλια στὰ μαλλιά της
 καὶ τὴ γινὰ στὰ χέρια της.
 —Ἄχ, πὰ' μὲ πάριτε, πὰ μὲ πάτε ;
 1) πὰ=ποῦ θὰ
 10— Κάτου σὲ βαθειὰ νερά
 νὰ σὲ τρωῶν τὰ μαῦρα ψάρια
 καὶ τ' ἄμορρὰ νερά.
 —Ἡ καρδιά μου κλειδωμένη
 μὲ σαράδα δυὸ κλειδιὰ
 15 δὲν ἀνοίγει μὲ παράδες
 οὐδὲ μὲ διαμαντικά
 μὸν ἀνοίγει μὲ τζιλβέδες
 καὶ μὲ μάτια πλουμιστά.

10.—*Ἡ βοσκοπούλα*

- Ἄ τσομβάνος ὁ καημένος
 μέσ' τὴ ρεματιά
 δρέχει διώχνει δυὸ κοπάδια
 κατσικάκια καὶ ἀρνιά.
 5 Νὰ καὶ μία βοσκοπούλα
 τὸ γαλημερᾶ.
 — Καλημέρα, βοσκοπούλα,
 — Καλῶς τὸ γεχαγιά.
 — Δὲ μοῦ λὲς μωρ' βοσκοπούλα,
 10 Τί ζητᾶς ἔδῶ ;
 — Ἐχασα τὰ ζουγουράκια μ' ἰ
 καὶ ἤρτα νὰ τὰ βρωῶ.
 Μὴν τὰ εἶδες, μὴν τὰ ξέρεις
 15 μὴν τ' ἀνδάμωσες ;
 15 — Δὲν τὰ εἶδα, δὲν τὰ ξέρω
 δὲν τ' ἀνδάμωσα.
 Δὲ μοῦ λὲς, μωρ' βοσκοπούλα,
 ἔχεις γονικό,
 ἔχεις μάννα καὶ πατέρα
 20 καὶ κληρονομιά ;
 — Ἄπὸ μάννα καὶ πατέρα
 εἶμαι ὄρφανιά.
 — Ὄρφανὸ καὶ γώ, καημένη
 ὄρφανὴ καὶ σὺ
 25 ἔλα νὰ στεφανωθοῦμε,
 γιὰ ζωὴ χρυσῆ.

ΣΗΜ. Τὸ τραγούδι εἶναι σύνθεση ἀπὸ διάφορα δίστιχα τραγουδία. Ἄνήκει
 σὲ κείνα τὰ τραγουδία, ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ ὀνομάσουμε «ψευδοδηματικά».

1) ζουγουράκια (τά)=τὰ ζουγουράκια, διετῆ ἀρνιά.

ΙΗ'. Παραμύθια

1) Τῆ φτωχοῦ ψαρᾶ τὸ παιδί

(Ἀφήγησις Δημ. Ζαφειρόπουλου ἑτῶν 51, Πετρινοῦ)

Μνια ῥορὰ κι' ἓνα γαιρὸ ἦδανα ἓνας ψαρᾶς φτωχός, εἶχε ἓνα σερτιμέ κι' ἔπιανε ψάρια. Πῆγε μνια μέρα νὰ ψαρέψ', σκάλωσ' ὁ σερτιμές στὸ νερό. Τραβίζ' γιὰ νὰ βγεῖ, δὲ βγαίν'. Κούστικε μνια φωνὴ πὲ μέσα πὲ τὸ νερό. —Μὴ τραβίζ'ς εἴμ' ἐγώ. "Ἦδανα ἡ φωνὴ τῆς φώκιας.—Ἀμὰν σὲ παρακαλῶ, ἔχω ἔφτὰ παιδιὰ, λέγ' ὁ ψαρᾶς, ἡ ζωὴ μ' ἐν' αὐτῆ.—Ἀ τὸν πέλυσω τὸ σερτιμέ, τὸν λέγ', ἀλλὰ ἡ γυναίκα σ' ἐν' βαρεμέν', ἀ κὰν' παιδί ἀγώρ'· ἔνδεκα χρόνια, ἀ τὸ στεῖλς ἐσὺ στὸ σκολεῖο καὶ ἀπὲ ἔνδεκα χρόνια κ' ὕστερα ἀ τὸ χαρίσ'ς σὲ μένα.

Μνια βραδιὰ ὕστερα πὲ ἔνδεκα χρόνια χωράτευγὰνα γυναίκα κι' ἄδρας σὰ γοιμήθκανα γυριζ' καὶ λέγ' ὁ ἄδρας τῆ γυναίκα : —«Αὐτὸ τὸ μικρὸ μας τὸ παιδί ἀ τὸ δώκουμ' τῆ φώκια πὲ δυὸ μῆνες κ' ὕστερα». —«Οὐχ, ἄδρα, πῶς ἀ τὸ δώσουμ' τὸ παιδί μας», λέγ'. Εἶπε την ὁ ἄδρας τῆ γυναίκα τὸ λόγο πὸν τὸν εἶχε πῆ ἡ φώκια "Ἄκσε τὸ παιδί πὸν κοιμούδανα δίπλα. Σηκῶνται ψαυριοῦ τὸ παιδί καὶ φεύγ', ἀντὶς νὰ πάει στὸ σκολεῖο. Στὸ δρόμο πααίνονδας εἶδε τρία ἀγρίμνια: ἓνα φεῖδ', ἓνα καρτάλ' κι' ἓνα μέρμηγα. Δουγούζδζανα κεὶ ποιὸς νὰ πάρ' τὸ φεῖδ'. Τὸ παιδί ἐβγαλε τῆ σογιά τ', ἐκοψε τὸ φεῖδ' πὲ τῆ μέσ', δῶκε ἓνα κομμάτ' τὸ ἓνα κι' ἓνα κομμάτ' τ' ἄλλο καὶ τραβίξε τὸ δρόμο τ' πάλε. "Ἄκσε ἓνα γαιρὸ νδίπ κατὰ πόδ' νὰ κοσσεύγ' κᾶτι. Γύρσε καὶ εἶδε τὸ μέρμηγα. Ρωτᾶ ὁ μέρμηγας: —Παιδί μ' τί καλὸ θέλ'ς νὰ σὲ ποίσω.—Ὅ,τι ἔχεις στὴ γαρδιά τὸν λέγ'. —Ἄμα δγεῖς κανένα ζῶο, θὰ φωνάξς μύρμηξ, θὰ σέβ'ς μέσ' τῆ γῆ καὶ θὰ βγεῖς ὅπου θέλ'ς. Ἄκουε κι' ἄλλο γιουρουδί' κατιβαίν' ἔρροστὰ τ' τὸ καρτάλ' καὶ ρώτσέ το τὸ παιδί τί καλὸ θέλ' ἀ τὸ ποίσ'. Τὸ παιδί εἶπε: —Ὅ,τι ἔχεις στὴ γαρδιά σ'. —Σταυροβοήθει με ἀ φωνάξ'ς κι' ὅπου θέλς μβορεῖς ἀ πᾶς εἶπε τὸ καρτάλ'. Στὸ δρόμο πὸν πῆγαινε τὸ παιδί, εἶδε ἔρροστὰ ν' πολλὰ πρόβατα καὶ σκύλ' πολλοὶ καὶ καμνιὰ σαραδαριά τσομπανοί. —Ἄς φωνάξω μύρμηξ, λέγ' νὰ διοῦμ' τὰ γέν'. Μπῆκε μέσ' τῆ γῆ καὶ βγῆκε στὶς τσομπανοὶ στὴ μέσ' πὸν κοιμούδανα ἓνα γύρω. Κούσπισε ἓνανα καὶ σκώθηκε φοβερισμένος. Κουσπάει ἓνας τὸν ἄλλονα καὶ σκώθκανα γοῦλοι. Τὸ παιδί τὶς χάσκει μεσ' τὰ μάτια καὶ γλέπ' γουλνοὺς τὶς μύτες κομμέν'; Μόν' τῆ κεχαγιᾶ δὲν ἦδανα κομμέν'. Ρώτησε: —«Γιατ' ἐν' οἱ μύτες σας κομμένες. Πὲ τὸ Θεγὸ ἡ κανείνας μᾶξους τς ἐκόφτ»;». —«Μπὰ δέ», τὸν λένα, «ἄρμεγούμ' αὐτὰ τὰ πρόβατα καὶ βράζουμ' τὸ γάλα καὶ θέλουμ' ἀ τὸ πᾶμ' στὸ βασιλὲ βράζοντας καὶ δὲ ἔρροφταίνουμ' καὶ κόφτ' τς μύτες μας ὁ βασιλέξ». Τὸ παιδί λέγ': —Ψαυριοῦ ἀ τὸ πάγω γὼ τὸ γάλα. Ἄρμεξανὰ τὰ πρόβατα καὶ ἔβρασσανὰ τὸ γάλα. Τὸ παιδί «σταυροβοήθειμε», εἶπε κι' ἄρπαξε τὸ καζάνι' ἦρτε τὸ καρτάλ, τὸ πῆρε καὶ πέταξανὰ. Πῆγε τὸ γάλα στὸ βασιλὲ καὶ κόμ' ἔβραζε. Ὁ βασιλέξ εἶδε δο καὶ γέμισε τὸ βακίρ'

φλουργιά. Περνώντας πε κεί εἶδε τῆ βασιλὲ τῆ θεγατέρα πὸν κἀνδαν σ' ἕναν δὶὰ καὶ διάβκε στὶς τσομπανοί. "Ὁ κεχαγιὰς ὄδες εἶδε τὸ παιδί πὸν πάαιν' τὸ βακίο γεμάτο φλουργιά φώναξε τὶς τσομπανοί:—«Λήγορα ἀ κουρέψτε τὰ προβάτα, ἀ κάνουμ' τὸ παιδί ἕνα δουσέκ' ἀψηλό, γιὰ νὰ μὴ τὸ τσιμποῦν' οἱ μυῖγες. "Εβαλανά κι' ἕνα τσομβάν' νὰ προσέχ' τὶς μυῖγες κοδά τ'. Κοιμήθηκε τὸ παιδί κι' ὕστερα λέγει τὸ τσομπάνο:—Κοιμήσου, καὶ σύ, δὲ βορῶ ἀ κοιμῶ ἔγω. Κοιμήθηκε ὁ τσομβάνος. «Σταυροβοήθειμε» εἶπε τὸ παιδί, πέταξε καὶ πῆγε στῆ βασιλὲ τῆ θύρα. «μύρμηξ» εἶπε, πέρασε μέσ' τῆ βασιλὲ τῆ θεγατέρα. "Ἡ θεγατέρα ἀρπάξ' τὸ μαχαίρ' καὶ χτυπᾶ δο ἅπὸν' στὸ χέρ'. Αἰγιάτωσε τὸ χέρ'. Πῆρε τὸ μαδῆλ' τῆς βασιλοπούλας ἔδεσε τὸ χέρ' κι' ἔφυγε καὶ πῆγε πάλ' στὶς τσομπανοί. Τὸ πρῶι πῆγε πάλ' τὸ γάλα στὸ βασιλὲ κι' ἔβραζε πάλ'. Γιόμισε πάλ' τὸ βακίο φλουργιά ὁ βασιλὲς καὶ πέρασε πὲ κεί πάλ' πὲ τὸν ὀδὰ τῆ κοριτσιοῦ. Τὸν εἶδε τὸ κορίτσ' καὶ λέγ':—"Εκλεψες τὸ μαδῆλ' μ'.—"Εκοψες τὸ χέρι μ', εἶπε τὸ παιδί, κι' ἔφυγε. Πῆγε πάλ' στὶς τσομπανοί. Κοιμήθηκε γούλ' ἡμέρα καὶ τ' ἀργὰ λέγει τὸ τσομπάνο:—Κοιμήθηκε καὶ σὺ ἔγω δὲ βορῶ ἀ κοιμοῦμαι.—Κοιμήθηκε κι' ὁ τσομβάνος. «Σταυροβοήθειμε» εἶπε τὸ παιδί, πῆγε στῆ βασιλὲ τῆ θύρα, «μύρμηξ», εἶπε, σήπκε πάλ' μέσα καὶ ἦρε τῆ βασιλὲ τῆ θεγατέρα διάβαζε. "Εκατσε κι' αὐτό, ἔβγαλε τὰ χαρτιά κι' ἄρκεψε νὰ διαβάξ'. Μνια μέρα καὶ μνια νύχτα διάβαζανὰ καὶ τὰ δυὸ καὶ κανείνας δὲ βλογήθηκε. Εἶδε μνια μέρα τὸ βαβᾶ τῆ κοριτσιοῦ βροστά στῆ θύρα καὶ γύρζε στεναχωρμένος. Λέγ' τὸ κορίτσ':—Γιατί ὁ βαβᾶς σου ἔνε στεναχωρημένος;—"Εχ' ἀ παίρν' πὲ τὸν ἄλλο τὸ βασιλὲ παράδες καὶ δὲν τὶς δίννα καὶ γούλο τὶς σκοτώννα τὶς ἔδικοί μας τὸ λέγει.—Πὲς τὸ βαβᾶς σ' ἀ πάγω καὶ γὼ μνια μέρα καὶ ἀ δυοῦμ' ἀ τὶς δώσνα ἢ δὲ ἀ τὶς ἔδωσνα.—Κάτσε ἔδῶ, τὸ λέγει τὸ κορίτσι, καλὰ εἴμαστε. Μπά, ἀ πάγω κι' ἔγω, λέγ' τὸ παιδί. Εἶπέ πο τὸ βαβᾶ τ' τὸ κορίτσ'.—"Ας πάγ' λέγ' ὁ βασιλὲς καὶ πῆγε μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ καὶ πέρασε βροστά. Εἶβκε στὴν ἄκρα στ' ἄλλ' τὸ σύνορο, κι' ἄρπαξε μνια μεγάλ' μαχαίρα, εἶπε: «σταυροβοήθει με», πέταξε κι' ἄρκεψε νὰ σφάξ' σὲ δυὸ μεριὲς μὲ τῆ μαχαίρα. Εἶβκε ἕνας παπποῦς καὶ λέγ':—"Αμὰν τὶ ἔν' αὐτὰ πὸν φκειάνς;—Τὶς παράδες ἀ μᾶς δώστε ἢ ἀ σκοτώσω γουλουνὸς ἔσῳς. "Αρκεψ' ὁ παπποῦς νὰ δρεχ' πὲ σπὶτ' σὲ σπὶτ' ἀ μαζών' παράδες, τὶς μάξεψε κι' ἔδωκέδο τὶς παράδες. "Εφγε τὸ παιδί. Στὸ δρόμο πὸν πῆγαινανα σταμάτσανα τὰ βαμπόρια. "Εβγαλε τὸ κεφάλ' δου νὰ δρεχ' καὶ δὲ βάγαινὰ τὰ βαμπόρια. Τὸ καθράτσε ἢ φώκια μέσ' τὸ νερό. Πάννα τὰ βαμπόρια στὸ βασιλέ. Εἶβκε τῆ βασιλὲ ἢ θεγατέρα ρωτᾶ:—Πῶν' κείν' τὸ παιδί πὸν σῶς ἔστειλα ἔγω;—Τὸ καθράτσε ἕνα πρᾶμα πὲ μέσ' τῆ θάλασσα τῆνε λένα. Τὸ κορίτσ' ἤξερε τὴν ἀφηλογῆ καὶ εἶπε τὸ βαβᾶ δς νὰ κἀν' ἕνα σπὶτ' μέσ' τῆ θάλασσα. "Εκαν' ὁ βαβᾶς δς ἕνα σπὶτ' μέσ' τῆ θάλασσα μὲ τζάμνια λούρα. Τὸ πῆρε καὶ τσαλγιά κι' ἄρκεψε νὰ παίξ'. Τόσο καλὰ πὸν ἤδανα τὰ τσαλγιά, πῆγε ἢ φώκια στὸ πανα-

θύρ' καὶ χτυπᾶ.—Ποιὸς ἔν' φώναξε τῇ βασιλῇ τὸ κορίσι'—Ἐγὼ εἶμαι εἶπε ἡ φώκια. Τὸ παιδί μ' αὐτὰ τὰ τσαλγιά θέλ' δα.—'Α τὰ δώσω ἅμα τὸ βγάλῃ ὡς τὸ κεφάλ' καὶ τὸ δγιῶ λέγ' ἡ βασιλοπούλα. Εἶπε «αὐτὸ βγάλω» καὶ τῷ βγαλε. Ἡ βασιλοπούλα δὲ ἔβρασε νὰ τὸ καλογνωρίσ' κείνο ἔν' ἡ ὄχ'. Τὴν ἄλλ' τὴ μέρα πῆρε κόμ' καλὰ τσαλγιά τῇ βασιλῇ ἡ θεγατέρα. Ἄρκεψε τὰ παῖζ' πάλε κεῖ. Πῆγε πάλ' ἡ φώκια καὶ χτυπᾶ τὸ τζάμ' καὶ λέγ'. —Τὸ παιδί μ' κι' αὐτὰ θέλ' δα.—'Α σοῦ τὰ δώσω ἅμα τὸ βγάλ' ὡς τὴ μέσ' καὶ τὸ δγιῶ λέγ' ἡ βασιλοπούλα. Τῷ βγαλε ἡ φώκια ὡς τὴ μέσ' καὶ τὸ γνώρισε. Τὴν ἄλλ' τὴ μέρα πῆρε κόμ' καλύτερα τσαλγιά ἡ βασιλοπούλα. Πῆγε πάλε ἡ φώκια καὶ χτυπᾶ:—Τὸ παιδί μ' θέλ' δα εἶπε.—'Α σὲ τὰ δώσω ἅμα τὸ βγάλ' τρεῖς φορὲς ἅπᾶν' στὰ χέρια λέγ' ἡ βασιλοπούλα, Τῷ βγαλε ἡ φώκια μινὰ—δύο φορὲς. Στίς τρεῖς εἶπε «σταυροβοήθει με» τὸ παιδί καὶ πέταξε. Πῆγε στὴ βασιλοπούλα, χάλασανὰ τὸ σπὶτ' μέσ' τὴ θάλασσα καὶ ἔξησανὰ μαζί. Ἡμνα καὶ γὰρ κεῖ μὲ δώκανα τρία μῆλα, τὸ ἓνα τὸ πῆρα ἐγὼ, τὸ ἓνα τὸ δώκανα τὸ βαρραμυθιάρ' καὶ τ' ἄλλο κείνον ποὺ λέγ' τὸ παραμύθ'.

τὰ=τί θά, μᾶξους (λ. τ.)=ἐπίτηδες, δουγουστίζω=μαλώνω, κουσπάω=κεντάω, ἀφηλογή (ἡ)=ἡ ἔννοια, κοσεύγω=τρέχω, καρτάλι (τὸ)=ὁ ἀετός, ψαυριοῦ=αὔριο, κεχαγιάς (ὁ)=τὸ ἀφεντικὸ τῶν ποιμένων, αἰγιμάτωσε=αἰμάτωσε, σέπκε=εἰσέβη (ἐμπῆκε μέσα), ξίβκε=ἐξέβη (ἐβγήκε ἔξω), τσαλγιά (τὰ)=τὰ ὄργανα.

2) Τὸ Ζαρίμ—μβουλβούλ

(Ἀφήγησις τοῦ Λ. Ζαφειρόπουλου)

Μινὴ φορὰ κι' ἓνα γαιρὸ ἤδανε ἓνας βασιλεὺς κ' εἶχε τρεῖς γιοί. Τοὺς δῶκε τὸ γαθαένανε π' ἓνα σινιάκο λίρες. Οἱ τρεῖς συβίβασανὰ νὰ φκειάσῃ ἓνα τζαμί. Ἐφκίασανὰ τὸ τζαμί καὶ φώναξανὰ τὸ γόσμο νὰ πάννα νὰ διοῦνα τὸ τζαμί. Πῆγε κι' ἓνας παπποῦς Βούργουης.—«Καλὸ τζαμί, ὄμορφο τζαμί, ἓνα κουσοῦρ' ἔχ'» εἶπ' ὁ παπποῦς. Βγήκανα ὁ κόσμος πόξω, γρέμισε τὸ τζαμί. Ξανὰ τῶκανανὰ τὸ τζαμί. Πάλ' φωνάζῃνα τὸ γόσμο, πάλ' πηγαίν', παλ' πηγαίν' ὁ παπποῦς, πάλ' τὰ ἴδια εἶπε. Βγήκανα ὁ γόσμος γρέμισε τὸ τζαμί. Ξανὰ τῶκαναν πὶὸ καλό. Φωνάζῃνα τὸ γόσμο, πάλ' πηγαίν'. Πῆγε κι' ὁ παπποῦς τὰ ἴδια εἶπε. Λέγ' ὁ μικρὸς ἀδερφὸς ποὺ ἤδαν' ἐκεῖ: «Τὶ κουσοῦρ' ἔχ'» «Θέλ' ἓνα ζαρίμ—μβουλβούλ» (πουλί ποὺ κελαιδεῖ). Συφωνοῦνα τὰ τρία ἀδέρφια νὰ πάν νὰ τὸ βροῦνα. Τραβίχκανα ἅ πα νὰ βροῦνα τὸ πουλί. Βρήκανα ἓνα τσεσμέ ποὺ ἤδανε σὲ τρεῖς στρατές. Ἡ μινὰ πηγαίν' καὶ δὲν ἔρκεται. Ἐβγαλανὰ τὰ δαχτυλίδια τς καὶ τὰ ἔβαλανὰ πὲ κάτ' τὴ μέτρα στὸ τσεσμέ. Ὅποιος πάγ' μπροστὰ ἂ περιμέν' καὶ τίς ἄλλοῦς. Ἄ τὸ καταλάβ' πὲ τὰ δαχτυλίδια. Ὁ μικρὸς πῆρε τὸ δρόμο ποὺ πηγαίν' καὶ δὲν ἔρκεται. Πῆγε, πῆγε ποστάθηκε. Ἐκατὸ ἂ ξεποσταθεῖ, ἔναψε φωτιά κι' ἔβαλε τὸ τζισβὲ (τὸ μπρίκι) νὰ ψήσ' ἓνα καβὲ νὰ πγεῖ. Πῆγε κι' ἓνας παπποῦς.

—Καλημέρα, καλὸ παιδί. —Καλημέρα, γέρο. —Ὅριστε, παπποῦ, ἓνα

γαβὲ νὰ πγείς. —Ποῦ πααίνεις, παιδί μ' ἔτσ'; —Πάγω γιὰ τὸ ζαριμ—
 μβουλβούλ ἂ βρω. —'Α βρὲ παιδί μ', ἔδῶ πὸν θὰ πᾶς πίσω δὲ γυρίζεις.
 —Παιδί μ' ἔδῶ τώρα πὸν ἂ πᾶς ἔναι σαράδα δέφια (ἀνθρωποφάγος).
 'Εκεῖ θὰ ν' ἔν' στὸ κίρ (στὸ γάμπο), ἡ μάννα τς, θὰ πλύν'. Τὰ βυζιά θὰ ν'
 ἔν' πὰ στὸ νῶμο τς. Σὺ θὰ βυζιάξς πὲ τὴ μάννα. «βρὲ παιδί μ'», ἂ σὲ πεῖ
 «καλησπέρα δὲ μ' ἔδωσες, πῶς ἦρτες καὶ βυζαίνς ἀπὲ μένα. "Ἐχω σαράδα
 παλλικάρια, ἄμα-ν ἔρτα ἂ φάννα καὶ σένα, ἂ φάννα καὶ μένα» —«Διὲς μάννα
 κρύψε με, πὲ τώρα καὶ ὕστερα ἂ εἶμ' τὸ παιδί σ'» ἂ τῆς πεῖς. Πῆγε βύζαξε
 ἔκανε ὅσα τὸ εἶπε ὁ παπποῦς. Τὸ χτύπησε μνιὰ πάτσα, γίνκε μνιὰ σκούπα καὶ
 τὸ κούμβησε στὸ δουβάρ'. Πῆγανα τὰ σαράδα τὰ παλλικάρια. «'Εδῶ ἀθρο-
 πινὸ κργιᾶς μᾶς μοσκίς, μάννε». —«Πῆγατε στὰ σύνεφα, ἔφατε, ἔφατε καὶ
 σᾶς μοσκίς» κ' ἔδῶ ἀνθρωπινὸ κργιᾶς. —«'Οχι, ἦρτ' ἀθροπος ἔδῶ», λένα.
 —'Ηρτε, βρὲ παιδιὰ, ἕνας ἀθροπος πὸν ἂ βυζιάξ' πὲ τὸ γάλα σας, δὲν ἔν'
 ἀδερφό σας;» «'Αδερφός μας ἔναι» εἶπανα τα τριάδα ἔννιά. 'Ο ὀλόμικρος,
 «ὄχι», λέγ' «ἐμεῖς εἶμαστε σαράδ' ἀδέρφια, ἄλλονἂ δὲ ἔχουμ'». —'Ο,τι πεῖ
 ἡ μάννα κεῖνο θὰ γέν' εἶπαν' οἱ ἄλλοι. Πέρασανἂ μέσα κ' ἔβαλε τὸ τραπέζ'
 νὰ φάννα. Χτυπᾶ μιὰ πάτσα τὴ σκούπα, γίνκε ἕνα παιδί. —«Καλῶς ὄρσες,
 ἀδερφέ», τὸ εἶπανα. —«'Ηρτα νὰ μὲ δώστε», λέγ' «τὸ ζαριμ—μβουλβούλ».
 —«'Α σὲ τὸ δώκουμ' τὸ λέννα, ἄλλἂ ἂ πᾶς πέρα σὲ σαράδα παλλικάρια, πὸν
 πααίνουμ' καὶ δὲ μποροῦμ' νὰ τὰ κερδίσουμ' καὶ ἂ μᾶς φέρ'ς πὲ κεῖ τὸ πε-
 τάμενο τὸ φοράδ' καὶ ἂ σὲ δώσουμ' τὸ ζαριμ μβουλβούλ».

Πῆγε τὸ παιδί. Πέρασε τὸ σύνερο, ποστάθηκε κ' ἔκατσε ἂ βράσ' ἕνα
 γαβὲ νὰ πγεί. Πῆγε πάλ' ἕνας παπποῦς. —Καλημέρα, καλὸ παιδί. —Καλη-
 μέρα γέρο. —'Ορίστε, γέρο, ἕνα γαβέ.

—Ποῦ πααίνς, παιδί μ' ἔτσ'; Τὸν εἶπε πῶς πάει γιὰ τὸ πετάμενο τὸ
 φοράδ'. —'Εδῶ πὸν θὰ πᾶς, τὸ λέγ' ἂ σὲ χάσνα. Μόλις ἂ περᾶσ'ς μέσα, ἡ
 μάννα φουρνίζ' ψωμνιά, τὰ βυζιά πὰ στὸ νῶμο ἂ βυζιάξς καὶ ἂ τήνε πεῖς:
 —μάννε, κρύψε με. Πῆγε, βύζαξε. τὸ χτύπησε μιὰ πάτσα, γίνκε ἕνα μῆλο καὶ
 τῶβαλε πὰ στὸ ράφ'. Πῆγανα τὰ σαράδα παλλικάρια. «'Αθροπίσιο κργιᾶς
 μοσκίς» λέννα. Κάθσανἂ ἂ φάννα, χτυπᾶ τὸ μῆλο ἡ μαννὲ γίνκε παιδί.
 «Καλῶς τὸν ἀδερφό μας εἶπανα. Πῶς ἦρτες;» «'Ηρτα γιὰ τὸ φοράδ'» λέγ'.
 «'Α σὲ τὸ δώκουμ'» τόνε λέννα, «ἀλλἂ ἀποιος βασιλὲς ἔχ' μνιὰ κόρ', ἂ πᾶς
 ἂ μᾶς τὴ φέρ'ς».

Τραβίχκε τὸ παιδί ἂ φέρ' τὴ βασιλὲ τὴ θυγατέρα. Στὸ δρόμο πάλε ἔ-
 ναψε τὴ φωτιά, πῆγ' ὁ παπποῦς πάλ' καὶ τὸ εἶπε: —«Πάρ' αὐτὸ τὸ δίκανο
 καὶ ὅ,τι βρεῖς ἂ τὸ σκοτώσ'ς».

Πῆγ' ἕνα παιδί. Κοιτάξ' ἕνα καρτάλ' μέσ' τὰ σύννεφα. Ἐκανε νὰ τὸ
 σκοτώσ', τὸ καρτάλ' κατέβηκε μπροστά τ'. —«Τί καλὸ θέλς ἂ σὲ κάνω μὴ μὲ
 σκοτών'ς». Ἐβγαλε ἕνα πούπουλο καὶ τῶδωσε καὶ λέγ'. Ἄμα δεῖς κανένα
 ζόρ', δῶστο φωτιά καὶ γὼ ἂ προκάνω. Τραβίχκε στὸ δρόμο, πήγαινε πάλε.

Κοιτάζ' ἕνα ψάρ' μέσ' τῆ θάλασσα.—Μπάρεμ, αὐτὸ τὸ ψάρ' ἄ σκοτώσω». Βγήκε τὸ ψάρ' ἀντίκρου.—«Μὴ μὲ σκοτώνς, πάρε μνιὰ πετάλα πὲ πάνω μ' κι' ἅμα δῆς κανένα ζόρ', δώστη φωτιὰ καὶ γὼ ἄ προκάνω». Πηγαίν' κόμα τὸ παιδι σταυρῶν' μνιὰ ἀλεποῦ.—Μπάρεμ, αὐτὴ τὴν ἀλεποῦ ἄ σκοτώσω.—'Αμὰν μὴ μὲ σκοτώσ'ς, τὸ λέγ' καὶ τὸν ἔδωσε μνιὰ τρίχα.—«Πάρε αὐτὴ τὴ τρίχα δώστηνα φωτιὰ καὶ γὼ ἄ προκάνω ἅμα δεῖς ζόρ'». Τραβίχκε πηγαίν'. Βρίσκει ἕνα μέρμηγκα.—Μπάρεμ, αὐτὸ τὸ μέρμηγκα ἄ σκοτώσω.—«'Αμὰν μὴ μὲ σκοτών'ς» τὸν λέγ' «πάρ αὐτὸ τὸ ποδάρ', ἅμα δεῖς κανένα ζόρ' δῶστο φωτιὰ καὶ γὼ προκάνω». Πῆγε στὸ βασιλέ.—«Βασιλέ, ἦρτα γιὰ τὴ γόρ' σου». —«Κοιτάζς, λέγ', ὁ βασιλές αὐτὸ τὸ γαλέ, γοῦλο μ' ἀνθρώπινα κεφάλια ἔγινε. Τρεῖς ὥρες θὰ κρυφτεῖς καὶ θὰ βγεῖ ἡ θυγατέρα μ' νὰ σὲ βρεῖ ἅμα σὲ βρεῖ ἄ σὲ σκοτώσω, ἅμα δὲ σὲ βρεῖ, τὴ μπάρ'ς». Δίν' τὸ ποῦπουλο πὲ τὸ καρτάλ' φωτιὰ, ἔρχεται τὸ καρτάλ' τὸν βγάν' στὰ σύννεφα. Βγήκε τῆ βασιλέ ἡ κόρ' κοιτάζ' ἔδῶ, κοιτάζ' ἐκεῖ, τὸ εἶδε μέσ' τὰ σύννεφα. Τὸ κατέβασε. «Γώρα τί θέλ'ς», λέγ' ὁ βασιλές.—«Τὸ καλύτερο», λέγ', «ἔναι στὰ τρία». Δίν' τὴ μπετάλα πὲ τὸ ψάρ' φωτιὰ, ἔρχεται τὸ ψάρ'.—«Κρούψε με» λέγ' «ἄ πάρνα τὸ κεφάλ' μου». Τὸν κατεβάζ' τὸ ψάρ' μέσ' τὴ θάλασσα. Βγαίν' τῆ βασιλέ ἡ κόρ', κοιτάζ' τὸ βλέπ' μέσ' τὴ θάλασσα. Τῶβγαλε. Δίν' τὴ τρίχα πὲ τὴν ἀλεποῦ, τὸ παραχῶν' μέσ' τὴ γῆ. Πασαίν' μέσ' τῆ βασιλέ τὸ περιβόλ' βγαίν' τῆ βασιλέ ἡ θεγατέρα καὶ ἡ ἀλεποῦ ἀρκίνεψε ἄ ρκειάν' παιχνίδια. Πήγαίνα ἄ σκοτώσανα τὴν ἀλεποῦ, πέρασανὰ τρεῖς ὥρες. Πηγαίν' τὸ βγάζ' ἡ ἀλεποῦ τὸ παιδί. Λέγ' ὁ βασιλές:—«'Εχεις δίκιο, ἅμα ἔχω ἔν' ἀμβάρ, πὲ γοῦλα τὰ σπορικὰ ἔναι μέσα. 'Αν μπορέσ'ς ἕνα βροάδ' καὶ τὰ καθαρίσς, τὴ γόρ' μου ἄ τήνε δώκω». Δίν' τῆ μέρμηγκα τὸ ποδάρ' φωτιὰ, ἔρχετ' ὁ μέρμηγκας.—«'Αμὰν δγές», λέγ', «ἄ καθαρίσς τ' ἀμβάρ'». Πήγαίνα οἱ μέρμηγκες καὶ τὸ καθανέννα τῶβαίνα σιτὸ μέρος τ'. 'Ο βασιλές, «εἶσαι ἄξιος» λέγ' «ἄ δώκω τὴ γόρη μ'». Πῆρε τὴ γόρ'. Στὸ δρόμο τὴν εἶπε πὸν θὰ τήνε πάγ'. Τὴν εἶπε κόμα πὼς ἄ πάρ' τὸ φοράδ', ἄ κὰν' ἕνα γύρω καὶ ἄ πηδήξ' κι' αὐτὴ καὶ ἄ διαβοῦνα. Πήγαίνα κεῖ. Νέβκε στὸ φοριάδ', ἔκαν' ἕνα γύρο, τραβέξανα χέρ' πὲ τὰ ἀδέρφια (ἀποχαιρετίθησαν). Ζήτηξε καὶ τὸ κορίτσ' ἄ τραβήξ' χέρ'. Τραβίζοντας χέρ' τὸ ἀρπάξ' καὶ πέταξανὰ πήγαίνα σιτὸ ζαρίμ-μβουλβουλ. Ζήτηξανὰ τὰ ἀδέρφια τὸ κορίτσ' καὶ ἄ πάρ' κέϊνος καὶ τὸ φοριάδ' καὶ τὸ πουλί. 'Εβαλε τὸ ζαρίμ μβουλβουλ μέσ' τὸ δισάκ' κι' ἀρκίνεψε νὰ τραβήξ' χέρ' μὲ τ' ἀδέρφια. Ζήτησε τὸ κορίτσ' νὰ τραβήξ' χέρ'. Τραβίζοντας χέρ' τ' ἀρπάξε κι' ἔφυγανὰ. Πήγαίνα σιτὸ τσεμέ. Σηκῶν', τὴ μπέτρα, βρίσκει τὰ δαχτυλίδια κεῖ. Γοράζ' κόμα ἕνα ἄλλογο, φοραίν' καὶ τὴ γυναῖκα ἀνδρῖκια ροῦχα, πῆρε πάει σὲ μνιὰ πολιτεία. Βρίσκει τὸν ἕνανα 'δεροφὸ νὰ πουλάει σιμίτια. —«Σιμιτζῆ», λέγ' »δὲν ἔρχεσαι μὲ μένα μὲ μνηαῖο νὰ γοράσουμ' πρόβατα». Πέταξε τὰ σιμίτια καὶ πῆγε μαζί τς. Πηγαίνα σ' ἕνα χωριὸ βρίσκνα τὸν ἄλλονα 'δεροφὸ κι' ἔβροσκε μουσκάρια.—«Δὲν ἀφίνς τὰ μουσκάρια, λέννα, νὰ

ορείς νά γοράζουμ' γελάδια;» Φῆκε τὰ μουσκάκια, πῆγε μαζί τς. Τραβίχκανα γοῦλ' μαζί, πήγανα στοῦ τσεσμέ. Βγάζ' ἡ βασιλοκόρ' τὰ ἴνδρεια τὰ ροῦχα καὶ γίνκε ὠραῖο κορίτσ'.—'Ε βρ' ἀδέρφια, λέγ' ὁ ὀλόμικρος κίνησαμ' νά φέρουμ' τὸ ζαριμ μπουλβούλ, ἐγὼ ἤφερά δο τὸ ὠραῖο κορίτσ', τὸ φοράδ'. Σηκών' τὴ μπλάκα, βγάζ' καὶ τὰ δαχλίδια. Ζούλειφανα οἱ δύο τὸν ὀλόμικρο, τὸ μπλακόννα καὶ βγάζνα τὰ μάτια τ'. Παίρνονα τὸ κορίτ', παίρνονα καὶ τὸ ζαριμ-μπουλβούλ, πελέμσανα νά πάρνα καὶ τὸ φοράδ', ἀλλὰ δὲν ἔστρεγε. Πήσανα τὸ κορίτσ' καὶ τὸ ζαριμ-μπουλβούλ καὶ πήγανα στοῦ τζαμί. 'Εβαλανὰ τὸ ζαριμ μπουλβούλ μέσ' τὴν 'Εκκλησιά. Μαζώχκανα χοιζάδες, σοφτάδες. Τὸ ζαριμ-μπουλβούλ δὲ κελαιδάει. Θέλνα νά κάννα καὶ γάμο τὸ μεγάλο τὸν ἀδερφὸ μὲ τὸ κορίτσ'. Τὸ φοράδ' κεῖ πὸν στέκονταν ὠμίλησε καὶ εἶπε στοῦ δυφλό:—«'Α μπορέσ' ἀ νάρτς νά μὲ λύσς ἀπὲ δῶ, ἀ κρεμαστεις στοῦ γιουλάρ' (καπίστρι) καὶ ἀ πᾶμ' στ' ἀγιάσμα, ἀ πλυθεις καὶ ἀ βάλς ἓνα φύλλο στὰ μάτια καὶ ἀ νοίξνα». 'Ακουσ' ὁ τυφλός, τῶλυσε τὸ φοράδ', κρεμάσκει στοῦ γιουλάρ' καὶ πῆγε στ' ἀγιάσμα. Πλύθηκε τὸ παιδί, ἔβαλε ἓνα φύλλο κι' ἀνοιξανὰ τὰ μάτια. Νεβαίν' τὸ φοράδ' πηγαίν' στοῦ τζαμί. 'Εκεῖ διάβαζανὰ νά κελαιδήσ' τὸ ζαριμ-μπουλβούλ κι' ἔτοιμάζδανα ὁ γάμος. Πέρασε ὁ ὀλόμικρος μέσ' τὸ τζαμί μὲ ξεσκισμένα ροῦχα. 'Αρκίνεψε τὸ μπουλβούλ νά κελαιδεῖ. Θάμαξανὰ γοῦλος ὁ κόσμος πὲ ποιδν νά κελαιδεῖ. Βγήκανα γοῦλ' ἔξω. Βγήκε κι' ὀλόμικρος. Δὲ μπορούσανα νά καταλάβνα πὲ πιάνα κελαιδεῖ. Ξανὰ μβαίννα ὁ κόσμος, μβαίν' κι' αὐτός, πάλ' κελαιδεῖ. 'Εβγανανὰ ἓναν ἓναν πὲ τὴν ἐκκλησιά. Κάθσε σ' ἓνα μέρος ὁ ὀλόμικρος. Πέμνε ὀλόπισανός. Πήγανα οἱ τζιανδαρμάδες νά τὸν βγάλνα ἔξω. Μόλις τὸν σήκωσανὰ πὲ τὸ μέρος, χάλασ' ἡ φωνὴ καὶ μόλις τὸν ἔβγαλανὰ ἔξω σταμάτσε τὸ ζαριμ-μπουλβούλ. Παρουσιάζεται καὶ λέγ' ὅτι αὐτὸς ἔφερε τὸ ζαριμ-μπουλβούλ, ὅτι ἔναι τὸ βασιλόπλο. Πῆρε τὴ γόρ', ἔσφαξανὰ τὶς ἄλλ' καὶ βασίλεψε.

'Ημνα καὶ γὼ κεῖ καὶ μὲ δώκανα ἓνα πιάτο πιλάφ'. Περνοῦσα πὲ μνιὰ γιόλα τὸ πλάι. 'Ηδανὰ κᾶτι βατράχια καὶ φώναζανὰ βράκ-βράκ-βράκ. Θάρρεψα πὼς ἦδανε Τοῦρκοι κι' ἄφκα τὸ πιλάφ' κι' ἔφγα.

1) Τζεσμές (δ)=τὸ πηγάδι βρύση (λ. τουρκ.) 2) βαρέμ=(τουλάχιστο (λ. τουρκ.).

3) 'Ο ἀπρόκοφτος

Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς εὐθυμες διηγήσεις, πὸν συνηθίζουν οἱ Πετρινοὶ καὶ Σκοπελινοὶ νά κάνουν μεταξὺ τους γιὰ νά περνοῦν τὴν ὥρα τους. 'Εγρόφθηκε κατὰ τὴν ἀφήγηση Καλογιάννη Β. Βουδουρίδη.

«Μνιὰ φορὰ κ' ἓνα γαιρὸ ἦδανὰ ἓνας σὼγαμπρος καὶ πῆρε τ' ἀμάξ' γιὰ νά φέρ' ξύλα. Ξύλα κόφτονδας πέλκε τς βῶκοι νά βόσκνα. 'Εκοψε ξύλα γέμισέ δο τ' ἀμάξ'. Πῆγ' ἀ πάρ' τς βῶκ' ἀ ζέψ'. Τοῖ βῶκ' τὶς εἶχε φάγ' ἓνας λύκος.—Οὔ στοῦ κριμα τῶρα τί ἀ ποίσω; Πῆρε τ' τσεκούρα στοῦ χέρ'

καὶ πηγαίν' τν ἄκρη τῆ βοταμνιά. Χάσκει μνιὰ πάπια μέσ' τῆ γιδόλα. Μπάρεμ ἂ σκοτώσω αὐτὴ τῆ βάπια λέγ'. Ρίχνει τ' τσκούρα, δὲ βόρσε νὰ τῆ σκοτώσ'. Πάει καὶ ἡ τσκούρα.—Μπάρεμ ἂ σέβω ἂ βγάλω τ' τσκούρα πὲ μέσ' τὸ βωταμό. Ἔβγαλε τὰ ρουῖχα τ' τ' ἄφσε στὴν ἄκρη καὶ σέπκε νὰ βγάλ' τ' τσκούρα. Πάγ' ἕνας παίρν' τὰ ρουῖχα τ'. Πόμνε κατζάλλκος.—Τώρα τὰ ποίσω λέγ'. Νδρέπεται νὰ πάγ' στὸ θεθερό τ'.—Τώρα ἂ παντέξω νὰ σκοτεινιάσ', λέγ', κι' ὕστερα ἂ πάγω. Σκοτείνιασε καὶ πῆγε στὸ σπít'. Στὸ δρόμο κρούσε γιαι' ἡδανα κρού. —Μπάρεμ' ἂ πὰ ἂ πιουῦ κρασί πὲ τὸ βουτσι, λέγ' καὶ ἂ ζεσταθῶ. Ἦπιε κρασί κι' ἔχασε τὸ βύρρο καὶ δὲ βοροῦσε νὰ τὸ στυλώσ'. Κάδανα μνιὰ κλώκα κοδὰ καὶ πλάκων' ἄβγά. Παίρνει τῆ γλώκα, κόφτ' τὸ ποδάρ' δης καὶ στυλώσε τὸ βουτσι.—Τώρα τ' ἦπκα; ἂ κρούσωνα τ' ἄβγά λέγ'. Μπάρεμ' ἂ κάτσω ἂ τὰ πλακώσω. Ἐκατ' ἄπὸν τσακίτσκανα τ' ἄβγά, χρίστικε πὲ τίς κρόκ'. —Μπάρε μ' ἂ πὰ, μὲ γλύφ' ὁ σκύλος, λέγ'. Ὁ σκύλος ἀγλείφοντας τ' ἄβγά τρώγ' κι' αὐτόνα. Πῆγε στὴ γυναῖκα τ'. —Ποῦ ἦσνα, ἄδρα, ποῦ ἔν τ' ἀμάξ'; ποῦ ἔν' οἱ βῶκ'; —Τάφαγ' ὁ λύκος τν λέγ'. —Δὲ βειράξ' ὁ βαβᾶς μ' ἔχει κι' ἄλλοι βῶκ'. Τῆ τσκούρα τί τν ἦπκε; —Τν ἔριξα μέσ' τὸ βοταμὸ νὰ σκοτώσω μνιὰ πάπια, σέπκα νὰ βγάλω τ' τσκούρα καὶ δὲ βόρσα. —Δὲ βειράξ' τὸν λέγ' ἔχουμ' κι' ἄλλ' τσκούρα. —Μ' ἔκλεψανὰ καὶ τὰ ρουῖχα τῆνε λέγει. —Ὁ βαβᾶς μ' ἂ σὲ κὰν' κι' ἄλλα ρουῖχα. —Πῆγα ἂ πιουῦ κρασί ἔχασα τὸ βύρρο χύθηκε τὸ κρασί. —Ὁ βαβᾶς μ' ἔχει κι' ἄλλο κρασί τότε λέγ'. —Ἐκοψα τῆ γλώκα τὸ ποδάρ' δς, ἔβαλα τὸ βύρρο, λέγ'. —Θὰ κάτσω κι' ἄλλ' κλώκα τότε λέγ'. —Πῆγα ἂ πλακώσ' τ' ἄβγά τσακίτσκανα τῆνε λέγ' καὶ χρίστικα πὲ τίς κρόκ', πῆγ' ἂ μὲ γλύφ' ὁ σκύλος καὶ ἀγλείφοντας ἔφαγε καὶ μένα. —Τότ' ἂ πάρος ἂ πααίνς, τότε λέγ' δὲν εἶσαι γιὰ τὰ μένα.

βάρεμ=τοῦλάχιστον. κατζάλλκος=γυμνός. ποίσω (μελλ. τοῦ ποιῶ)=κάμω (ἔπκε=ἔκαμε).

4) Οἱ Μοῖρες

(Ἀφήγηση Θεοδώρας Τσακίση)

Ἐνα γαιφὸ ἕνας βασιλῆς δὲν εἶχε παιδιὰ. Παρακαλοῦσε τὸ Θεγὸ νὰ δὸν δώσ' ἕνα κορίτσ'. Λυπήθηκέ τονα ὁ Θεγὸς καὶ τὸν ἔδωκ' ἕνα κορίτσ'. Ἐκεῖνο τὸ βράδ' ποῦ γεννήθηκε τὸ κορίτσ' πῆγανὰ οἱ Μοῖρες καὶ τὸ εἶπανα τὸ ριζικό τ':—Τρεῖς φορὲς, εἶπανα, ἂ κλέψ', τρεῖς ἂ πορνέψ' καὶ τῆ βασιλῆ τὸ γυιὸ ἂ πάρ'. Τ' ἄκσε τὰ λόγια τοῦτα ὁ βασιλῆς καὶ γι' αὐτὸ ἔκλεισε τὸ κορίτσ' μέσ' σ' ἕνα νοδά, γιὰ νὰ μὴ βὰθ' ὅσα οἱ Μοῖρες τὸ εἶπανα. Ἡ μητέρα τῆ κοριτσιουῦ πὲ τὸ δέρετ' δης πέθανε Ὁ βασιλῆς πῆρε ἄλληνα γυναῖκα καὶ τὴν εἶπε νὰ φρέξ' γουλινοὺς τίς νοδάδες. Ὄχι ὅμως κείνονα τὸ νοδά ποῦ εἶδανὰ κλεισμένο τὸ κορίτσ'. Ἡ γυναῖκα ὅμως ὑποψιάστηκε. Ἀνοίγ' μνιὰ τρύπα πὲ τῆ θύρα τῆ νοδά καὶ εἶδε τὸ κορίτσ' ποῦ μεγάλο καὶ ὁμορφο ἦδανε. Τὸ βράδ' λέγ' τῆ βασιλῆ:—Σὺ ἔχεις ἄλληνα μέσ' τὸ νοδά καὶ δὲ μὲ φήν'ς νὰ δγιῶ. Πὲ τὰ πουρνουὸ ψαυριοῦ εἶπε ὁ βασιλῆς κι' ἔβγαλανὰ τὸ κορίτσ' πὲ τὸ

νοδιά. Ρώτζανὰ τὸ ποιὸς τὸ ἀνάθρεψε καὶ ποιὸς τὸ ἔχασκε. Εἶπε τὸ κορίτσ': — "Ἐνας μ' ἔφερεν ψωμί κι' ἕνας μὲ μάθνησκε γράμματα. Ἡ μάνα, ἡ γυναίκα τῆ βασιλῆ μέτρησε τὰ χρόνια πὲ τότε πού γεννήθηκε τὸ κορίτσ' καὶ τὸ εἶπανε οἱ Μοῖρες πού ἂ κλέψ', ἂ πορνέψ' καὶ τῆ βασιλῆ τὸ γυιὸ ἂ πάρ'. Γοῦλα τοῦτα εἶχε μὰθ' ἡ βασίλισσα. Κόνδειψ' ὁ χρόνος πού ἔλα κλέψ' τὸ κορίτσ'. Ἡ βασίλισσα δὲ χώνευε τὸ κορίτσ' πού ἦσαν ὁμορφο. Ἐβαλ' ἕνα τῆς ἀξίας προῶμα στὸ βαξὲ καὶ τὸ κορίτσ' πῆγε καὶ τῶκλεψε. Ἡοτε ἡ σειρὰ νὰ πορνέψ' τὸ κορίτσ'. Κοδὰ σ' αὐτόνα τὸ βασιλῆ κάδανα κι' ἄλλος βασιλῆς. Ἡ βασίλισσα ἀνοιξε δρόμο στῆ βασιλῆ τὸ σπὶτ' κι' ἔβγαине στῆ ἄλλου τῆ βασιλῆ, στῆ παλλικαριου τὸ κρεββάτ' πὲ κάτ'. Τὸ κορίτσ' εἶδε τὸ δρόμο καὶ πῆγε κεὶ τρεῖς βραδιές. Τῆ βρώτ' βραδιὰ πῆγε κι' ἔφυγε. Τὸ βασιλόπαιδο θάρεψε πού ἦσαν φάντασμα. Τῆ δευτέρη τῆ βραδιὰ, λέγ': — "Α πιάσω τὸ φάντασμα, πῶρετ' ἐδῶ. Περίμενε, ἄλλὰ ποκοιμήθηκε, ἦοτε τὸ κορίτσ', καὶ πάλ' ἔφυγε. Ἦ ἄλλο βράδ' πηγαίν' πάλ' τὸ κορίτσ' κλέφτ' τὸ δαχτυλίδ' τῆ βασιλόπαιδου κι' ἔφυγε. Δὲ ξαναπῆγε κεὶ. Τὸ βασιλόπαιδο πὲ τὸ κακό τ' ἀρρώστησε. Τὸ κορίτσ' πὲ κεῖνο τὸ τρίτο βράδ' πόνυε βαρεμένο πὲ τὸ βασιλόπαιδο. Ἐννιὰ μῆνες, ὡς ὅτου γεννηθεὶ τὸ παιδί, τὸ βασιλόπαιδο ἦσαν ἄρρωστο. Εἰς καιρὸ πού ἔλα γεννήσ' τὸ κορίτσ', ἡ βασίλισσα στέλν' ἕνα χουσμειάρ στὰ χωράφια. Ἐκεὶ ἦσαν πατλαγάθια. Ὁ χουσμειάρς ὅπως τὸν εἶχε πεῖ ἡ βασίλισσα, μάξεψε πολλὰ καὶ ἔφερε τνα. Ὁδε ἔχε γεννήσ' τὸ κορίτσ', ἡ βασίλισσα πατοῦσε τὰ πατλάγαθα γιὰ νὰ μὴ κούγδαν οἱ φωνές πὲ τὸ μικρό. Γεννήθηκε τὸ παιδί καὶ ἦσαν Μάης. Τὸ ἔβαλανὰ στὸ πανέρ', τὸ σκέπασανὰ μὲ τραδάφλλα καὶ τὸ ἔδωκανὰ ἕνα χουσμειάρ' νὰ πάγ' νὰ τὸ πουλήσ' στὸν ἄλλου βασιλῆ. Πῆρ' ὁ χουσμειάρς τὸ παιδί καὶ ἄρκεψε νὰ φωνάζ': «πάρτε τραδάφλλα, πάρτε τραδάφλλα» πὲ πὲ τῆ ἄλλου βασιλῆ τὸ σπὶτ'. Τὸ βασιλόπαιδο λέγ' τότε σὰν ἄκσε τὸ χουσμειάρ'. — Βαρέθκα νὰ δὸν κούγω αὐτόνα πού φωνάζ' τραδάφλλα. Πάντε καὶ πάρτε π' αὐτόνα τὰ τραδάφλλα, τζάνε μ'. Ὁ χουσμειάρς σὰν εἶδε δους λέγ': — Νὰ βάλω τὸ πανέρ' πὲ μέσα τῆ θύρα καὶ διαλέξετε πολλὰ καὶ καλὰ τραδάφλλα. Ἄφκε τὸ πανέρ' πὲ μέσα κι' ἔφυγε. Τὸ παιδί ὕστερα ἄρκεψε νὰ κλαιγ' πὲ μέσα τὸ πανέρ'. Κοίταξε τὸ παιδί τὸ βασιλόπαιδο πού τὸ ἤφερανὰ καὶ εἶδε νὰ φορεὶ τὸ δαχτυλίδ' δου. Λιάταξε τότε ὅσες μάννες βύζανανὰ, νὰ πάννα νὰ βυζάξνα τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ νανουρίσανα. Πῆγε καὶ ἡ μάνα πὲ τὸ παιδί καὶ νανούρησε: Νάνι τὸ μωρό μ', νάνι τὸ μικρό μ', τὸ Μάη γεννημένο, στὸ πανέρ' βαλμένο καὶ στὸ βασιλῆ στελμένο.

Ρώτξε τὸ βασιλόπαιδο τί ἔλα ποῦνα τὰ λόγια αὐτά. — Τὸ κορίτσ' εἶπε τὸ βασιλόπαιδο, πού ἦσαν ἡ μάνα πὲ τὸ παιδί καὶ κεῖνο ἦσαν ὁ πατέρας. Συν'βάστκανὰ, παρθεύτκανὰ κι' ἔζησανὰ καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

ψαυριου=αἴριο, πὲ τὰ πουρνου=πρωί-πρωί, χίσκω=προσέχω, παρατηρῶ, κοιτάζω, περιποιῶμαι, βαρεμένη-ο=ἔγκυος, χουσμειάρης (ὁ) λ. τ.=δοῦλος, ὑπηρέτης, συν'βάξομαι=ἀρραβωνιάζομαι (συν'βαστικός-ἡ=ἀρραβωνιαστικός-ιά).

τεστάθη ὁ ἱερός Στάχυς, εἰς τῶν 70 μαθητῶν τοῦ Κυρίου, διαμένων ἐν Ἀργυρουπόλει (38-54 μ. Χ.).

Κατὰ τὸν μεταξὺ Πισκοπενίου Νίγηρος καὶ Σεπτίμιου Σεβήρου πόλεμον περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος, τὸ Βυζάντιον ἐτάχθη μὲ τὴν πρῶτον. Καταληφθὲν τὸ 196 μετὰ τριετῆ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Σεβήρου, ἐτιωρήθη ἀσύτηρότατα. Ἐχασε τὰ προνόμια ἐλευθερίας καὶ ἑμοσπόνδου πόλεως, τὰ ὅποια εἶχε λάθει παρὰ τοῦ Βεσποσιανοῦ (69-79 μ. Χ.), τὰ τεῖχη αὐτῆς κατηδαφίσθησαν, τὰ πλούτη διηρηπάγησαν, καὶ ἡ πόλις ὑπήχθη ζικαιητικῶς ὑπὸ τὴν γείτονα Πέρινθον. Τόσον δὲ, λέγεται, ὅτι ἕκαστος ὁ Σεβήρος, ὅταν διατρίδων ἔμαθε τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου, ὥστε πολλὰκις ἤκούετο ἀναφωνῶν: *Byzantium cepimus!* Μετεμελήθη ὁμως ταχέως διὰ τὴν καταστροφὴν ἐνός τῶν ἰσχυροτέρων πρὸς τὴν Ἀσίαν προμαχόνων τῆς αυτοκρατορίας, μετὰ τινὰ δὲ χρόνον ἀνφοδόμησε τὴν πόλιν, ἔκτισε θέρυμα καὶ ἱπποδρόμιον καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν Ἀντωνίαν ἢ Ἀντωνίαν πρὸς τιμὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντωνίου Καρκαλλά, ὅστις ἀπέδωκεν εἰς αὐτὴν τὰ καλαιὰ τῆς προνόμια. Ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Γαλιηνοῦ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων κατεσφάγησαν.

Τέλος, κατὰ τὸν μεταξὺ Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου ἀγῶνα, τὸ Βυζάντιον ὑπέστη νέας δοκιμασίας, πολιορκηθὲν κατὰ ξηρὰν μὲν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ θάλασσαν δὲ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κρίσπου, διότι ἐνταῦθα εἶχε καταφύγει ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει ἠτιηθεὶς Λικίνιος κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 324.

Ἡ πόλις μετὰ βραχεῖαν πολιορκίαν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις κατανοήσας τὴν στρατηγικὴν σημασίαν αὐτῆς, μετέθεσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὅποion μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις. Ἡ νέα πρωτεύουσα διηρέθη εἰς 14 τμήματα (*regiones*), τὴν 11 δὲ Μακευ 330 ἐωρτάσθησαν τὰ ἐγκαίρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ῥώμης.

Ἡ μικρὰ πόλις τοῦ Βύζαντος ἢ ὅποια διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μετεβλήθη εἰς μεγάλην Χριστιανικὴν πρωτεύου-

σαν, δὲν ὑπῆρξεν ἀπλῶς πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ἀλλὰ οὐδὲν τὸ ἰσχυρὸν καὶ τηλαυγὲς κέντρον δημιουργίας καινῶν, πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν βίου, ἐκείνου τὸν ὅποιον ὀνομάζομεν Βυζαντινὸν πολιτισμόν.

ΒΥΖΑΣ.— Ἀρχηγὸς ἀποίκων Μεγαρέων, ἰδρύσας κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ Βυζάντιον τὸ 667 π. Χ. Ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι ἄλλως μυθικὴ, πλασθεῖσα ἐκ τῶν ὑστέρων, κατὰ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἵνα παρουσιάσῃ ταύτην ὡς ἀποικίαν Μεγαρέων. Ἄλλως τε τὸ Βυζάντιον προῦπήρχε τοῦ Βύζαντος ὡς Θρακικὴ πόλις. (II. Καρολλίδου, Ἡ πόλις τῶν Βυζαντινῶν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ βασιλέως Ἀστραχαιδῶν, ἐν τῇ Ἐπισημονικῇ Ἐπιτηρίδι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου, 1902—1903, σελ. 265—272.—Πρβλ. καὶ Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἰστ. τοῦ Παπαρρηγοπούλου, τόμ. Α' σελ. μῆ', καὶ σελ. 170).

Ἐπὶ πλεόν τὸ μυθικὸν τῆς παραδόσεως, ἀποδεικνύει αὐτὸς ὁ μῦθος, καθ' ὃν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Βυζαντίου Βύζας, φέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Πισσιδῶνος καὶ τῆς Κερροέσσης, θυγατρὸς τῆς Ἰοῦς. Ἀλλη πάλιν παράδοσις μυθικὴ, ἀναφέρει οὐχὶ τὸν Βύζαντα ὡς ἰδρυτὴν τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ τὸν Βύζην, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Μεγαρέως Βύζαντος. Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν τὸ ἱστορικῶς ἀνυπόστατον τῆς ἰδρύσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Μεγαρέων.

Ἡ προτομὴ τοῦ Βύζαντος ἀπεικονίζεται εἰς τινὰ χαλκὰ νομίσματα τοῦ Βυζαντίου, κοπέντα εἰς τοὺς ἀπὸ Μάρκου Ἀντωνίου, μέχρι τοῦ Γαλλιηνοῦ (260—268 μ. Χ.) αυτοκρατορικῶς χρόνους. Ἐμπροσθεν ἀπεικονίζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ Βύζαντος μετὰ κράνους, πωγωνοφόρου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΥΖΑΣ, ὀπισθεν δὲ πρῶρα ἢ ἐλόκληρος τριήρης. (Head—Σβορώνου, τόμ. Α', σελ. 340).

ΒΥΖΗΣ.— Βύζης ὀνομάζεται, κατὰ τινὰ μυθικὴν παράδοσιν, ὁ δῆθεν Μεγαρεὺς ἰδρυτὴς τοῦ Βυζαντίου, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ Βύζαντος, ἀρχηγοῦ τῶν Μεγαρέων ἀποίκων καὶ φερομένου ἐπίσης ἰδρυτοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Βυζαντίου. (Πρβλ. II. Καρολλίδου, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἰστ. τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους τοῦ Παπαρρηγοπούλου, τόμ. Α, μῆ', σελ.

* ΒΥΖΗΣ.— Ὄνομα κύριον θρακο-ελληνι-

κόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς (Θρακικά, 1936, σελ. 198).

ΒΥΖΗΣ.—Δυναστεὺς τῆς τῆς Θρακίας, περὶ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Οὗτος αἰχμαλωτίσας τὸν πρὸς αὐτὸν καταφυγόντα Ἀνδρόσκοπον, υἱὸν δῆθεν τοῦ Περσέως Β', ἐκσιλέως τῆς Μακεδονίας, τὸν ἐπιλεγόμενον Ψευδοφίλιππον, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περσέως ἤδυνήθη, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων δυσαρρεσικῶν ἐν Μακεδονίᾳ, νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, τῆς ὁποίας ἀνεκέρησεν ἑαυτὸν βασιλεῖα, παρέδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων Μέτελλον τὸ 148 π. Χ. διὰ τοῦ ὁποίου ἐκόσμησε τὸν ἐν Ῥώμῃ θριαμβὸν του.

ΒΥΘΙΑΣ.—Βυζαντινὴ ὀνομασία ὑφόρμου καὶ παράβολου λιμενίσκου τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, κειμένου ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, μεταξύ τοῦ ἀκρωτηρίου Δεφτερδάρ-Μπουρνου καὶ τοῦ χωρίου Ἀρναούτ-κοῖ, πρὸ τῶν ὁποίων κεῖται μικρὰ νησίς.

ΒΥΛΑΖΩΡΑ.—Μεγάλη ἀρχαία Θρακικὴ πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παιόνων, δεσπόζουσα τῶν διόδων τοῦ Ἀξιοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχουσα μεγάλην στρατηγικὴν σημασίαν. «Εἰς τοῦτο δὲ ἀποβλέπων Φίλιππος ὁ Μακεδὼν κατέλαθεν αὐτήν, ὥστε διὰ τῆς πράξεως ταύτης σχεδὸν ἀπολεῖσθαι τοῦ φόβου τοῦ κατὰ Δαρδανίους». (Πολυβίου, Ε, 97).

Ταυτίζεται μετὰ τὰ νῦν Βελσε(σ)ά.

Γ

* ΓΑΒΙΟΙ (οἱ).—Λαὸς Σκοθικός, ὃ αὐτὸς μετὰ τοὺς Ἀδίους (βλ. λ.).

ΓΑΒΡΙΗΛ (ἱερομάρτυς).—Ἱερομάρτυς ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὅστις συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ὀμορτάγ ἢ Μουρτάγου (819—829) μετ' ἄλλων 377 χριστιανῶν ἀπεκεφαλίσθη κατόπιν πολλῶν βασανιστηρίων. Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 22 Ἰανουαρίου (Συναξαρ. Νικοδήμου, ἐκδ. Ραφτάνη, 1868, τόμ. Β'. σελ. 60).

* ΓΑΔΗΝΟΣ (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὴ προσωνυμία τοῦ Ἀπόλλωνος, λατρευομένου ἐν Θράκῃ κατ' ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐν Βορείῳ Θράκῃ καὶ Μοισίᾳ. Ἀπαντᾷ καὶ Ἰαδηνός («Θρακικά», 1929, σελ. 12).

ΓΑΖΑ (ἡ).—Πλὴν τῆς γνωστῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Παλαιστίνης, ὑπῆρχον καὶ τρεῖς ἄλλαι πόλεις τῆς ἀρχαιότητος: Μία ἐν Αἰθιοπίᾳ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἄλλη ἐν Σογδιανῇ τῆς Ἀσίας, καὶ τρίτη ἐν Θράκῃ, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Στέφανος Βυζάντιος λέγει: «ἔστι καὶ Γάζα τείχοςμα Θράκης». Ἄγνωστος ἡ ταυτότης αὐτῆς.

ΓΑΖΩΡΕΙΤΙΣ καὶ ΓΑΖΩΡΑΙΑ.—Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος, λατρευομένης ἐν Γαζώρῳ (βλ. λ.).

ΓΑΖΩΡΟΣ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Ἰθωνίδος κειμένη βορειο-ἀνατολικῶς τῆς Ἀμφιπόλεως ἐπὶ τῶν ὑπορείων τοῦ Παγγαίου ὄρους, παρὰ

τὴν Ἐγνατίαν δὸν (Via Egnatia) εἰς ἑόρπλάτ. 41°, 55' καὶ ἀνατ. μῆκ. 50°, 15 κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 12 28). Ἦτο δὲ περίφημος διὰ τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, ἣτις ἐξ αὐτῆς ἐκαλεῖτο «Γαζωρέα» ἢ «Γαζωρεῖτις». Ἐκ τῆς Γαζώρου, ἣτις φέρεται καὶ «Γάσωρος», ἡ λατεία τῆς θεᾶς διεδόθη καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνευρέθησαν εἰς τὴν Ἰθδεσσαν, τὰ Σκόπια καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐν τινι δὲ ἐπιγραφῇ τῆς Ἐδέσσης καλεῖται: Γαζωρεῖτις καὶ Βουρεῖτις.

Κατὰ τινος ἢ Γαζώρος ἢ Γάσωρος εἶναι ἡ μεσαιωνικὴ πόλις Ἀλεκτροούπολις (βλ. λέξ.) τὴν ὁποίαν ὁ Ἀ. Κερκαμὺς ταυτίζει μετὰ τὴν Ἀλιστράτην, κειμένην Ν.Δ. τῆς Δράμας. Ἄλλ' ὅπως εἴπομεν εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα, ἡ Ἀλεκτροούπολις, Ἀλεκτρόπολις καὶ Ἀλεκτορόπολις εἶναι ὄνομα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Ἰθύνος (βλ. λέξ.) τοῦ ἐπινείου τῆς Ἀμφιπόλεως. Σήμερον τὸ ὄνομα Γαζώρος, ἐδόθη εἰς τὸ χωρίον Πόρνα τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης, τοῦ Νομοῦ Σερρών, ἀριθμοῦν 700 περίπου κατοίκους κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928.

* ΓΑΙΝΟΙ (οἱ).—Λαὸς Θρακικὸς κατοικῶν Β. Α. τῶν Ἀψινθίων.

ΓΑΛΑΚΤΟΦΑΓΟΙ.—Οὗτοι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (Ἰλιάδ. Ν, 5) μετ' ἄλλων νο-

μαδικῶν λαῶν, ὅπως οἱ Ἄβιοι καὶ Ἴππη-
μολγοί, τρεφόμενοι διὰ τῶν προϊόντων τῆς
κιτησοτροφίας, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ γάλακτος,
ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ἦσαν γείτονες
τῶν Θρακῶν καὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ δικαιοτά-
τοι τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς Ἐρατοσθένην
καὶ Ἀπολλόδωρον, οἱ Γαλακτοφάγοι ἦσαν
πλάσμα τῆς ποιητικῆς φαντασίας τοῦ Ὀμή-
ρου, κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς ὁμοῦς ὁ ποιητῆς
ἐννοεῖ τοὺς Σκύθας νομάδας. (Στράβ. VII,
296).

ΓΑΛΑΤΑΡΙΑ (τά). — Βυζαντινὸν χωρίον
τῆς Ν. Α. Θράκης μεταξύ Κωνσταντινουπό-
λεως καὶ Ῥηγίου (Κουτσούκ—Τσεκμετζέ)
ἀναφερόμενον διὰ πρώτην φοράν ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοκράτορος Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύ-
μου (741—775), ὅτε τὸ 767 (Νοεμβρίου 28)
ἤθλησεν ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων ὁ νεομάρ-
τυς Ἰωάννης «ὁ ἀπὸ Γαλαταρίων».

Περὶ τὰ μέσα τοῦ XI αἰῶνος ἐν τινι χρυσο-
βούλλῃ ἀναφέρεται ὡς κτήμα τοῦ ἀρχόντος
Νικολάου «τοῦ ἐπὶ τῶν Δεήσεων».

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1721—1731, τῇ φρονιτί-
ει τοῦ μητροπολίτου Δέρκων ἐκτίσθη ὁ ἐπ' ὀνό-
ματι τῶν Τραπεζιῶν τιμώμενος ναὸς σωζό-
μενος μέχρι σήμερον.

Τὸ 1902 ἀνεκαλύφθη καλῶς φθορομημέ-
νον κοιμητήριον τοῦ IX ἢ X αἰῶνος. (Μ. Γε-
δεῶν, Ἐγγραφοὶ λίθοι καὶ Κέρμα, ἐν τῇ
Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ, τόμ. IX, σελ. 405.—Ἄλ.
Παπαῆ, τὰ Θρακικὰ προάστεια τοῦ Βοσπό-
ρου, ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλ.
Κων/πόλεως, Τόμ. XII, σελ. 40).

ΓΑΛΑΤΑΣ.—Μεγάλη συνοικία τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς
Συκώδους ἀκτῆς τῶν ἀρχαίων, ἢ ἀπλῶς Συ-
κῶν, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐκεῖ φουομένων
συκῶν. (Πλειότερα βλ. λέξ. Συκαί).

ΓΑΛΗΨΟΣ.—Παραλία πόλις τῆς Ἠθωνί-
δος κειμένης κατὰ τὸν Στράβωνα (VIII, 331,
33) πρὸς Ἄν. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος,
μεταξὺ Ἀμφιπόλεως καὶ Ἀπολλωνίας. Ἐκα-
λεῖτο ἐπίσης καὶ Νέα Πιερία, ἀπὸ τῶν κατα-
λαβόντων τὴν χώραν Πιέρων, οἱ ὅποιοι κα-
τοικοῦντες ἀρχικῶς παρά τὴν Θησσαλίαν καὶ
τὸν Ὀλυμπον (Στράβων X, 471) ἐξεδιόχθη-
σαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸν VII π.χ.

αἰῶνα καὶ κατέλαβον τὴν παρά τὸ Παγγαίον
ὄρος χώραν, ὅπου ἔδρυσαν καὶ πόλεις, μεταξὺ
τῶν ὁποίων τὴν Πέργαμον καὶ τὸν Φάγγην.
(Ἡροδ. VII, 112.—Θουκυδ. Β, 99). Ὁ Ἠ-
ρόδοτος (VII, 122) ἀναφέρει ὁμώνυμον αὐτῆς
πόλιν, ἀλλ' αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς χερσονήσου
Σιθωνίας (Λόγγου) μεταξὺ τῶν πόλεων Ἰο-
ρῶνης καὶ Σερμύλης, ὅπου σήμερον εὐρίσκον-
ται τὰ μετόχια τῆς μονῆς Κωσταμονίου καὶ
Γρηγορίου. Μετὰ τὴν κατάπιψιν τῆς μητρο-
πόλεως αὐτῶν Θάσου, διετέλεσε σύμμαχος
καὶ φέρου ὑποτελής τῶν Ἀθηναίων, ὑπὸ τοὺς
ὁποίους παρέμεινε μέχρι τοῦ Πελοποννησια-
κοῦ πολέμου, ὅποτε ἀποστατήρασα τῶν Ἀ-
θηναίων τὸ 424 π.χ. παρεδόθη εἰς τὸν Βρα-
σίδαν. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἀνεκτιθήθη ὑπὸ
Κλέωνος (Θουκυδ. V, 6), στρατηγῶ τοῦ Ἀ-
θηναίων, κατεστράφη δὲ ἐπὶ τῶν Μακεδони-
κῶν χρόνων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τὸ 356 π. χ.
μετὰ τῆς γείτονος Ἀπολλωνίας. (Στράβ. VII,
331, 35). Φαίνεται ὁμοῦς ὅτι ἀνεκδομηθή,
διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικε-
λιώτου (XXX, ἀπόσπ. 26), ὅτι εἰς τὴν Γαλη-
φὸν κατέφυγεν ὁ Περσεὺς ὁ Β', τελευταῖος βα-
σιλεὺς τῆς Μακεδονίας μετὰ τῶν θησαυρῶν
του, μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἡττίαν του τὸ 168 π.
χ. ὁπόθεν διεπεραιώθη εἰς τὴν Σαμοθράκην.
Ἐκταῖ ἀγνοεῖται ἡ τύχη τῆς. Κατὰ τοὺς ἀρ-
χαιολόγους, ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο παρά τὴν
Καθάλλαν 4 1)2 μίλια Α.ΝΑ. τῶν ἐκβολῶν
τοῦ Στρυμόνος εἰς τὴν θέσιν Μαχαλά, ἔπου
ἀπὸ τοῦ 1914 ἀνέλαβε νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκα-
φὰς ἢ ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆ Ἀρχαιολογικῆ
Σχολῆ. (G. Seure, Archéologie Thrace,
σειρὰ Βα, μέρος Α', σελ. 8).

ΓΑΛΛΑΪΚΗ.—Ἀρχαιοτάτη χώρα τῆς με-
σημβρινῆς Θράκης, κειμένη πρὸς δυσμὰς τοῦ
Ἐβρου, ἐκατέμωθεν τοῦ ποταμοῦ Λίσσου ἐν
τῇ χώρᾳ τῶν Κιόνων. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐκα-
λοῦντο Γαλλαίικοι ἢ Γαλλαῖοι, ἐπὶ δὲ τῆς
ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου ἐκαλεῖτο Βριαντικῆ,
ἀνήκουσα εἰς τοὺς Κίονας. (Ἡροδ. VII, 108).

* ΓΑΛΟΓΠΑΡΑ ἢ ΓΕΛΟΓΠΑΡΑ.—Ἀρ-
χαία θρακικὴ κώμη, κειμένη μεταξὺ Φιλί-
πουπόλεως καὶ Βερθῆς—Τραϊανῆς (νῦν Στά-
ρα Ζαγόρα), γνωστῆ ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 202
μ. χ. εὐρεθείσης εἰς τὸ ἐμπόριον Πίτζος, ἀρι-
στερὰ τοῦ μέσου ῥοῦ τοῦ Ἐβρου, ὅπου τὸ

χωρίον Τσακαρλάρ τῆς περιφέρειας Γαιρπάν. (Θρακικά, 1935, σελ. 156).

ΓΑΝΕΙΑ ἢ ΓΑΝΗΑ.—Ἐπιχώριος θεὰ τῆς πόλεως Γάνου ἐν Θράκῃ. (βλ. λεξ.).

ΓΑΝΙΣ καὶ ΓΑΝΙΑΣ.—Προάστειον τῆς Θρακικῆς ἐπὶ τῆς Προποντιδος πόλεως Γάνου. (βλ. λέξ.) ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφώντος, 82).

ΓΑΝΟΣ (ἡ).—Ἀρχαιότατη ὄχυρά πόλις καὶ φρούριον τῆς Ἀν. Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντιδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ξενοφώντος (Κύρου Ἀνάβ. VII, 5, 8), καὶ διετηρήσασα ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα. Φέρεται δὲ οὐδετέρως: τὸ Γάνος καὶ θηλυκῶς: ἡ Γάνος, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀρποκρατίων. Ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων φέρεται ὁ Γάνος.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ Γάνος ἰδρύθη ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Βύζαντος, τοῦ ἱερυτοῦ τοῦ Βυζαντίου, ἀποίκων, οἵτινες παραπλέοντες τὰς Ὠρείας ἀκτὰς τῆς Προποντιδος, εἶδον λάμψιν τινὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὅπου ὑπῆρχε φανὸς ὁδηγὸς τῶν ναυτιλλομένων. Ἀποεἰθασθέντες ἐκεῖ ἱέρυσαν τὴν πόλιν Γάνον (ἐκ τοῦ γανῶ = σιελῶν). Τὴν Γάνον ταύτην, μετὰ τῆς Βισάνθης καὶ Νέου Τείχους, ὑπέσχετο νὰ δώσῃ ὁ Σεῦθης βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἐὰν ἐδοῖθαι αὐτὸν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πατρικῆς χώρας, ὑποσχόμενος νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ξενοφώντος, ἐὰν εἶχε τοιαύτην, σύμφωνα μὲ τὰ θρακικά ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἡ Γάνος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους καὶ Κων. τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὡς μία τῶν 14 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θράκης.

* *

Παρὰ τὴν Γάνον εὐρέθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ἡ θεὰ Γάνεια ἢ Γανῆα. Παρὰ τῇ Dumont—Homolle (σελ. 420) ἀναφέρεται ἡ ἐπιγραφή:

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ[Σ] ΣΕΥΘΟΥ
ΘΕΑ ΓΑΝΗΑ ΕΥΧΗΝ

ἥτοι Ἀγαθῆ τύχῃ Ἀπολλώνιος(ς) Σεῦθου θεᾶ Γανῆα εὐχῆν. Ἐπῆρχε δὲ καὶ προάστειον παρ' αὐτὴν Γανίς ἢ Γανιάς.

Πλὴν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Γάνου σώζεται

καὶ σπανιώτατον ἐνεπίγραφον σήκωμα (μέτρον χωρητικότητος) τοῦ ἀττικοῦ μετρικοῦ συστήματος. Φέρει δὲ τὸ σήκωμα τοῦτο τέσσαρας κοιλότητες συνοδευσμένας ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν: ΗΜΙ—ΤΡΙ—ΚΟ—Η, αἵτινες προφανῶς σημαίνουν: ἡμίεκτον, τρικοτύλην, κοτύλην καὶ ἡμικοτύλην. Ἐπὶ δὲ τῆς κυρίας ὄψεως ἡ ἐπιγραφή: ΙΕΡΟΣ μὲ ὠραία γράμματα τῶν Μακεδονικῶν χρόνων. (Dumont—Homolle, σελ. 206 καὶ 418).

* *

Ἡ σημερινὴ Γάνος κεῖται ὀλίγον ἀνατολικώτερον τῆς παλαιᾶς, 15 χιλιόμετρα πρὸς Ν. τῆς Ῥαιδεστοῦ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτῆς καὶ γειτονικῆς κομποπόλεως Χώρας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει ἡμίσειαν ὥραν πρὸς βορρᾶν, ἐλήφθη τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Γανόχωρα. Οἱ κάτοικοι τῆς Γάνου διεκρίνοντο διὰ τὴν φιλομουσίαν καὶ ἐργατικότητά των. Ἐν Κωνσταντινουπόλει διετήρουν Ἀδελφότητα, τῆς ὁποίας αἱ πρόσοδοι διετίθεντο ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς κομποπόλεως, ἧτις διετῆρει ἄρρεναγωγεῖον ἑξατάξιον μετὰ 240 μαθητῶν καὶ παρθεναγωγεῖον πεντατάξιον μετὰ 200 μαθητριῶν, μετ' ἀναλόγου διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ. Διηγεῖτο δὲ ἡ πόλις εἰς δύο μέρη: τὴν ἀκρόπολιν (ὅπου ἡ παλαιὰ πόλις), ὅπου ὑπῆρχον τὰ Ἐκπαιδευτήρια, ἡ μητροπολιτικὸς ναὸς, τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξιάρχων, ὁ καὶ ἀρχαιότατος, ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Χαραλάμπους, καὶ τὴν Κάτω Συναϊκίαν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας. Κατῳκεῖτο δὲ ὑπὸ 4.000 περίπου κατοίκων, ἀχολουμένων εἰς τὴν ἀμπελοουργίαν καὶ ναυτιλίαν.

Κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ 1912 ἡ κομποπολις καὶ ἐν γένει τὰ Γανόχωρα ὑπέστησαν φοβερὰς καταστροφὰς ὑπὸ σεισμῶν. Χάρης ὁμως εἰς τὴν φιλεργίαν καὶ δραστηριότητα τῶν κατοίκων αὐτῆς ταχέως ἀνέλαβεν. Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν. Θράκης ὑπῆγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μυριοφύτου, τοῦ Νομοῦ Ῥαιδεστοῦ καὶ ἠρίθμει κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 περὶ τὰς 2.000 κατοίκων, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀν. Θράκης κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

* *

Τὰ Γανόχωρα ἀπετέλουν ἄλλοτε δύο ὑπο-

διοικήσεις: τὴν τῆς Μυριοφύτου καὶ τὴν τῆς Περιστάσεως, καὶ δύο Ἐκκλησίας: τὴν τῆς «Γάνου Χώρας», καὶ τὴν τῆς «Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως». Αἱ δύο αὐταὶ ὑποδιοικήσεις περιελάμβανον 12.000 κατοίκων, τῶν ὁποίων τὸ δέκατον περίπου ἦσαν Τούρκοι, καὶ τὰ χωρία: Μηλιό, Πλάτανον, Αὐδήμι, Νεοχώριον, Βιρνοχώριον, Ἰντζέκιοῦ, Καστάμπολην, Παλαμούτι, Σεντούκι, Στέρναν, Καλαμίτζι, Λούπιδα, Γιολτζίκι, Γιαγάτς, Ἡρακλείτσα καὶ Γενήκιοῦ. Γενικῶς τὰ Γανόχωρα ἐπάθον πολλὰ κακὰ ὑπὸ τῶν ὀρθῶν τοῦ Κρούμου τὸ 813, τὸ δὲ 1199 ἐπίσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστράφησαν ὁλόκληρα χωρία καὶ Μοναὶ οὐκ ὀλίγα.

Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον λατινικὴν κυριαρχίαν, μετὰ τὸ 1204, περιήλθον τὰ Γανόχωρα εἰς τοὺς Φράγκους, ἀλλὰ ἐπανεντήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη καὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Μετὰ τὸ 1300, Τούρκοι καὶ Καταλάνοι κυριεύοντες τὰ χωρία ταῦτα, προέβαινον εἰς ἀνηκούστους καταστροφάς, μόλις δὲ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἀπήλασαν σχετικῆς τιμῆς ἡσυχίας. Σεισμοὶ ἀλλεπάλληλοι, ὅπως τοῦ 1343 1354 καὶ 1766, ἐπέφεραν ἐπίσης μεγάλας καταστροφάς, ὅπως καὶ οἱ τελευταῖοι σεισμοὶ (Αὐγούστος 1912), ὁπότε ἐκάησαν: ἡ Χώρα, τὸ Μυριοφύτον τὸ Γιολτζίκι καὶ ἄλλα. Μόλις ἤρχισαν ἀναγεννώμενα ἐκ τῆς τέφρας αὐτῶν τὰ ἐλληνικώτατα ταῦτα χωρία τῶν Γανωχωρῶν, ἐπήλθεν ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἄν. Θράκης καὶ ὁ ἐκπατρισμός τῶν κατοίκων. (Βιβλιογραφία, Μ. 1. Γεδεών, Μνήμη Γανωχωρῶν 1913).

* ΓΑΝΓΜΗΔΗΣ.—Ἵπαρχος τῆς πόλεως Αἴνου μετὰ τὸν δεῦτερον Συριακὸν πόλεμον, ὁπότε αὕτη εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν πανισχύρων Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου (Πολυβ. V, 34, 8). Κατὰ τὴν ὑπὸ Φιλίππου Β' τοῦ Μακεδόνοιο πολιτορκίαν τῆς Αἴνου τὸ 200 π. Χ. ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἐν τῇ πόλει στάσεων καὶ τῶν διαρρέσεων τῶν κατοίκων, ἄλλων τασσομένων ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, ἄλλων δὲ ὑπὲρ τοῦ Βῆμένους, βασιλέως τῆς Περσίας, παρέδωκεν αὐτὴν διὰ προδοσίας εἰς τὸν Φίλιππον.

ΓΑΡΕΛΛΑ.—Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Ἄν.

Θράκης, ἀναφερομένη πολλάκις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, καθὼς καὶ εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά, ὡς ἔδρα ἀρχιεπισκόπου (Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. V, σελ. 475). Πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι: τὸ χωρίον Χάραλα, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ἰψάλων, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς κατοχῆς μετωνομάσθη Γάραλα. Ἦρθε μὲν 260 κατοίκους χριστιανοὺς ὀρθοδόξους, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἄν. Θράκης, κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα εἰργάσθη δραστηρίως ἡ προπαγάνδα τῶν ὀρθῶν, ἀλλ' ἄνευ μεγάλων ἀποτελεσμάτων.

ΓΑΡΗΣΚΟΣ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Σιντικῆς ἐν Μακεδονίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 12, 22) ἐν τῇ Ὀρθηλίᾳ χώρα εἰς βόρ. πλάτ., 41°, 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 47°, 50', τὴν ὁποίαν ὁ Στράβων VII, 331, 36) ὀνομάζει Παρορθηλίαν. «ἐν μεσογαίᾳ ἔχουσαν κατὰ τὸν αὐλῶνα τὸν ἀπὸ Εἰδομένης, Καλλιπολιν, Ὀρθόπολιν... Γαρησκόν». Δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέεται πρὸς τὴν ὁμώνυμόν τῆς, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 330, 21) ἐν τῇ Κρουσίδι τῆς Μακεδονίας, μίαν τῶν 26 πόλεων, τὰς ὁποίας κατέστρεψεν ὁ Κάσσανδρος τὸ 316 π. Χ πρὸς Ἰδρυοῖν τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὸν Μ. Δήμιτσαν ἔκειτο, ὅπου τὸ Μελένικον, κατ' ἄλλους δὲ ὅπου τὸ Νευροκόπιον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενον «αὐλῶνα τὸν ἀπὸ Εἰδομένης» οὗτος ἐκτείνεται παρὰ τὸν Βοεμίαν παραπόταμον τοῦ Ἀξιῶ (νῦν Γκολμπανῶν) πρὸς Β. τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Μπέλες, ὕψους 7000 ποδῶν.

* ΓΑΡΙΟΓΗΟΛΙΣ.—Πόλις τῆς Ἄν. Θράκης καταστραφεῖσα μαζὶ μετὰ τὴν Φιλιππούπολιν, Ραιδεστόν, Πάνιον, Τραϊανούπολιν καὶ ἄλλας Θρακικὰς πόλεις κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σκυλογιάννην τὸ 1204—1205.

ΓΑΣΤΡΙΩΝ (Μονή).—Μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κειμένη ὅπου ἡ σημερινὴ συνοικία Ἰωμαθεῖα (τουρκιστὶ Σαμάτσια). Προηγούμενος ἦτο ἀνάκτορον τῆς Θεοκτιστῆς, μητρὸς τῆς Θεοδώρας, συζύγου τοῦ Θεοφίλου (829—842) ἡ εἰκος τῆς Εὐφροσύνης, μητρὸς τοῦ Θεοφίλου. Κατὰ τινὰ παραδόσεις ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ γάστραι, εἰς τὰς ὁποίας ἐφύτευσεν ἡ

Ἄγία Ἐλένη εὐώδη ἀνθη. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐμόνασαν καὶ ἐτάφησαν ἡ Θεοδώρα καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς, ὁ ἀδελφός της Πατρωνᾶς, στρατηγός τοῦ θέματος Θρακησιῶν καὶ ἡ Εἰρήνη, θυγάτηρ τοῦ Βάρδα. Κατὰ τὸν Ἄλ. Πασπάτην ἡ μονὴ Γαστριῶν μετεβλήθη ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ εἰς τζαμίον, τὸ σημερινόν «Σαντζακτάρ μεσδζητι (=ἐκκλήριον σημαιοφόρου). (Ἄλ. Πασπάτη, Βυζαντιναὶ Μελέται, σελ. 354 καὶ ἐξῆς).

ΓΕΒΠΕΠΕΪΖΙΣ.—Δαίμων τις τῶν Γετῶν τῆς Θράκης, ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Ζάμολεξιν ἢ Ζάλλμοξιν νομοθέτην καὶ θρησκευτικὸν μεταρρυθμιστὴν αὐτῶν (βλ. λ.), πρὸς τὸν ὅποιον μετέβαινον οἱ ἀποθνήσκοντες (Ἡρ. IV, 94).

* ΓΕΙΖΑΓΚΡΗΝΟΙ.—Οἱ κάτοικοι ὁμωνύμου τινὸς ἀρχαίας Θρακικῆς κώμης (vicus), ὑπαγόμενοι εἰς τὴν κωμοαρχίαν Εἰτριζηνήν (βλ. λ.), γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῆς («Θρακικά» 1935, σελ. 159).

* ΓΕΙΚΕΘΙΗΝΟΣ (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὴ προσωνυμία ἐν Θράκῃ, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν αὐτῇ. Ἀπαντᾷ καὶ: Γικεντιηνός, Γικισιηνός, Γεκσηνός, Γεικατιηνός («Θρακικά» 1932, σελ. 207).

* ΓΕΛΓΗΓΡΙΣ καὶ ΓΕΛΓΗΠΟΡΙΣ.—Ὄνομα κύριον καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ 202 μ. Χ. εὐρεθείσας εἰς τὸ ἐμπόριον Πίζος νῦν Τσακαρλάρ τῆς Βουλγαρίας («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

ΓΕΜΕΛΛΟΜΟΝΤΕΣ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Β. Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ παρά τὸν Ἰστρον ποταμόν. (Προκοπίου, Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΓΕΝΙΚΕΙΑΑΣ.—Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας εἰς τὸ χωρίον Τσακαρλάρ τῆς Βουλγαρίας. τὸ ἐμπόριον Πίζος τῶν ἀρχαίων («Θρακικά» 1939, σελ. 198).

ΓΕΝΝΑ.—Βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης, ἀπέχουσα Ν. Α. τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν περὶ τὰς 4 ὥρας, τῆς δὲ Βρύσεως (Μπουνάρ-Χισάρ) περὶ τὴν μίαν. Ἐντὸς τῆς κωμοπέλειος ὑπάρχουν 14 πηγαὶ καὶ δύο ἄλλαι εἰς δεκάλεπτον αὐτῆς. Ἐκ τῶν πηγῶν τούτων καὶ τῶν γειτονικῶν τῆς Βρύσεως, ἐπήγαγε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ ὑπὸ τοῦ

Ἡροδότου ἀναφερόμενος ποταμὸς Τέαρος (δὲ Ταίναρος τῶν Βυζαντινῶν, ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενος Τέαρ-σουτ), ἐκβάλλων εἰς τὸν Κοντάδεσδον (Καραγάτς-Ντερέ), παραπέταμον τοῦ Ἐργίνου. (Ἡροδ. IV, 89—90).

Τοῦ Τέαρου τούτου τὰ ὕδατα, τοῦ ὁποῦοι πηγαὶ εἶναι 38 «δυσὶν δέουσαι τεσσαράκοντα», ἦσαν, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἄλλαι μὲν ψυχραὶ, ἄλλαι δὲ θερμαί, κατὰλληλοι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς φώρας ἀνθρώπων καὶ ἵππων. Ἐντεῦθεν διελθὼν ὁ Δαρείος ὁ Ὑατάσπους τὸ 515 π. Χ. κατὰ τὴν τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του, τόσον ἠῤῥαριστήθη, ὥστε παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, στήσας καὶ ἀναθηματικὴν στήλην. Τὰ ὕδατα τοῦ Τέαρου ἐξυμνεῖ ἐπίσης καὶ ὁ κατὰ τὸν XVII αἰῶνα ἀκμάσας Τούρκος γεωγράφος Κατζή-Κάλφας.

Ἡ Γέννα ἦτο μία τῶν ἀκμισιτέρων κωμοπόλεων τῆς Ἀν. Θράκης. Ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς κατοχῆς καὶ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἠριθμοὶ 2.000 κατοικοὺς εὐδοκίμως ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Διετῆρει δὲ δύο ἐκκλησιαστικὰς, τῶν ὁποῦων ἡ μία τῶν Βυζαντινῶν χρόνων καὶ ἀκμάζοντα σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. (Βλ. Ἀρχεῖον Θράκης τ. Β', σ. 119).

* ΓΕΝΤΖΑΝΑ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 4) ἐπισκοπευσθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565).

ΓΕΠΙΔΑΓ.—Βλέπε λέξιν Γήπαιδος.

ΓΕΡΑΝΕΙΑ.— Πόλις τῆς Θράκης, τὴν ὁποῖαν κατὰ τινα παράδοσιν, ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοι τῆς, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ σιτφους γεράνων.

* ΓΕΡΕΑ.—Τοπωνύμιον θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν Φιλιππουπόλει. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως κτλ. εἰς «Θρακικά», 1935 σελ. 170).

* ΓΕΡΙΗΝΟΣ.—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἡρώος Θρακός, μεγάλως λατρευομένου ὑπὸ τοῦ θρακικοῦ λαοῦ, ἰδίως δὲ τῆς ὑπαίθρου χώρας («Θρακικόν Ἀρχεῖον, τ. VI, σ. 14).

* ΓΕΡΜΑΝΕΙΑ (ἡ).—Πατρίς τοῦ Βελισσαρίου (βλ. λ.) «ἡ Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν μετὰ τὸ κεῖται» κατὰ τὸν Προκόπιον (Πόλ. Γ', 11, 21).

* ΓΕΡΜΑΝ.—Πόλις τῆς Β. Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας) τῆς ὁποίας τὰ παλαιὰ τεῖχη «διερρωγῶτα τῷ χρόνῳ εὐρῶν οἰκοδομησάμενος (Ἰουστινιανός) εὖν τῷ ἀσφαλεῖ ἄμαχα τοῖς πολεμίοις διεπράξατο εἶναι». (Προκ. Περί Κτισμ. IV, 1, 31).

* ΓΕΡΜΕΘΙΣ ἢ ΓΕΡΜΗΘΙΣ.—Ἄνομα θρακικῆς θεᾶς, ταυτιζομένης πρὸς τὴν Ἄρτεμιν τῶν Ἑλλήνων («Θρακικά». 1928, σ. 85)

* ΓΕΣΙΑΛΦΟΣΣΑΤΟΝ.—Ἄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου παρὰ Προκοπίῳ (Περί Κτισμ. IV, 11).

ΓΕΤΑΙ.—Κατ' ἀρχὰς οἱ Γέται κατόικουν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σκυθίαν, μεταξὺ τοῦ Δουνάβειος πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Αἴμου πρὸς νότον, περιλαμβάνοντο δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεταξὺ τῶν Θρακικῶν φύλων καὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἀνδρείοτάτοι καὶ δικαιοτάτοι τῶν Θρακῶν. Τὰ περὶ Γετῶν πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ Ἡρόδοτου, διηγουμένου τὴν κατά τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου τὸ 513 π. Χ. Πρὶν ἀκόμη ἔ Δαρεῖος φθάσῃ εἰς τὸν Ἰστρον ἐκ τῶν πρώτων ὑπέταξε τοὺς «ἀθανατίζοντας Γέτας», ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (IV, 95), τοὺς μόνους τῶν Θρακικῶν φύλων, οἱ ὅποιοι ἀντίστησαν κατὰ τὴν διάθεσίν του.

Οἱ Γέται ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανάσιαν τῆς ψυχῆς καὶ ἀπέχον ἀπὸ πάσης τροφῆς ἐμψύχων, σύμφωνα μὲ τὰ Πυθαγόρεια δόγματα, τὰ ὅποια ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς ὁ νομοθέτης καὶ θερησκευτικὸς μεταρρυθμιστὴς αὐτῶν Ζάμολξις ἢ Ζάμμοξις, (βλ. λέξ.) χρηματίας μαθητῆς τοῦ Πυθαγόρου.

Δὲν ἐφημίζοντο ὅμως ἐπὶ ἐγκρατεῖα. Ἐλάμβανον περὶ τὰς δέκα γυναῖκας καὶ πλέον, (Στράβωνος, VII 297).

Μετὰ τὸν Δαρεῖον, ὑπέταξαν αὐτοὺς οἱ Ὀδρῦσαι βασιλεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Σιτάλικης εἶχε στρατολογῆσαι θαυμάσιον ἱππικὸν εἰς τὴν κατά τοῦ Περδίκκου τοῦ Β', βασιλείως τῆς Μακεδονίας ἐκστρατείαν τὸ 429 π. Χ.). Περὶ τὸ 340 π. Χ. ἐκδιωχθέντες οἱ Γέται ἐκ τῆς χώρας τῶν ὑπὸ τῶν Τριβαλῶν, ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Δουνάβειος, τὴν σημερινὴν Βλαχίαν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Σκυθῶν Ἀτέαν. Τότε οὗτος ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ

ὁ Φίλιππος, οὗτος συνεφιλιώθη μετὰ τῶν Γετῶν, καὶ ἐστράφη κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐρχομένου εἰς βοήθειάν του. Οὗτος ὅμως προσεταιρισθεὶς τοὺς Γέτας ἐνίκησε τὸν Ἀτέαν τὸ 339 π. Χ. καὶ ἀπῆλθε συναποκομιζων ἄφθονα καὶ πλούσια λάφυρα.

Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Τριβαλλῶν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὗτοι ἐδειξαν ἐχθρικός διαθέσεις κατ' αὐτοῦ, διαβάς ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Ἰστρον ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτῶν, τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν καὶ ἐλαφυραγώγησε τὴν χώραν. Ἐπὶ τῶν Διαδόχων οἱ Γέται ὑπέταγησαν εἰς τὸν Λυσιμάχον βασιλεῖα τῆς Θράκης. Ὅταν ὅμως ἐξερράγη ὁ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμος, οὗτοι ἀποστατήσαντες κατὰ τοῦ κυρίου τῶν, ἐνίκησαν αὐτὸν κατ' ἐπανάληψιν, καὶ συνέλαβον αἰχμάλωτον τὸ μὲν 293 π. Χ. τὸν υἱὸν του, μετὰ δύο ἔτη καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, κατόπιν προδοσίας Γέτου τινός, ἀποπλανήσαντος τὸν στρατὸν του. Ἀπηλεθεύωσεν ὅμως αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῶν Γετῶν Δρομιχαίτης, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ Δημήτριος, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὰς χώρας τοῦ Λυσιμάχου, ὁρῶνς σκεπτόμενος ὅτι δὲν ἦτο συμφέρον νὰ ἐνωθῆ ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Θράκης, ὁπότε ἀσφαλῶς θὰ ἐκινδύνευεν ἡ ἀνεξαρτησία των.

Βραδύτερον, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Κελτῶν (Γαλατῶν) τὸ 278 π. Χ. ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κομοντόριον, κατελύθη ἡ δύναμις τῶν Γετῶν, ἔκτοτε δὲ ἔχασαν τὸ ἔθνικόν των ὄνομα, καὶ μετωνομάσθησαν Δακοί. Οἱ περισσότεροι ὅμως τῶν Γετῶν. φαίνεται ὅτι μετήκνησαν εἰς τὴν μεταξὺ Ἰστρου καὶ Βορυσθένου ποταμοῦ (νῦν Δνεῖπερ) παραλιακὴν χώραν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν σημερινὴν Βεσσαραβίαν.

Βασιλεῖς αὐτῶν ἀναφέρονται: ὁ Δρομιχαίτης, γνωστότατος ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Λυσιμάχου πολέμων του, ὁ Βοιρεβίστας βασιλεύσας κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ὁ Διοκόμηρ, σύγχρονος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Ἀριοφάρης καὶ ἄλλοι (βλ. λέξεις).

ΓΕΤΑΣ.—Βασιλεὺς τῶν Ἠθωνῶν ἢ Ἠθῶνων, θρακικοῦ λαοῦ (βλ. λ.) περὶ τὰ 500 π. Χ. Τοῦ Γέτα εὐρέθησαν ὀκτάβραχμα νομί-

οματα εἰς τὸν Τίγρητα ποταμὸν τῆς Ἀσίας, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἐκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, τῶν ὁποίων οἱ Ἕθωνοὶ ἐγένοντο φόρου ὑποτελεεῖς κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους. Ἐμπροσθεν παριστώσιν ἄνδρα γυμνὸν ἐλαύνοντα δύο βόας, ὅπισθεν δὲ φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν: ΓΕΤΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΙΔΩΝΩΝ ἢ ΓΕΤΑΣ ΠΙΔΩΝΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. (Head-Σδορώνου, Ἱστορ. τῶν Νομισμάτων, Τόμ. Α, σελ. 267, Πίναξ XVI).

ΓΕΤΙΚΗ.—Ἡ χώρα τῶν Γετῶν (βλ. λξξ.) ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου (V π. Χ. αἰὼν) μεταξὺ τοῦ Λίμου καὶ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σημερινὴν Δοβρουτσάν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ (μάρτυς).—Ἐπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ Λέοντος Ἀρμενίου 813—820) μαρτυρήσας μετ' ἄλλων χριστιανῶν, κατὰ τὴν ἄλωσην τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ 815 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Κρούμου, «ὅστις κυριεύσας αὐτὴν ἐξεδίωξε τεσσαράκοντα χιλιάδας χριστιανούς, ὁμοῦ καὶ τὸν ἀγιώτατον Ἐπίσκοπον τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸν ὁποῖον ρίψας χαμαὶ, κατεπάτησεν εἰς τὸν λαμὸν».

Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 22 Ἰανουαρίου. (Συναξαριστῆς Νικοδήμου, ἐκδ. Ραφτάνη, 1862, τόμ. Β', σελ. 60).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ (μάρτυς).—Ἐκ τῶν νεομαρτύρων Ἰσθμίων, μαρτυρήσας, κατὰ τὸν Σάβαν, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1437 «ἐν Ἀδριανουπόλει τῇ ποτε, ἤδη δὲ θυστευχεῖ, βριθούσῃ τῇ πλάνῃ, ὡς ὅτε καὶ πρὶν τὸ τῶν Ἑλλήνων μικρὸν γένος».

ΓΕΩΡΓΙΟΙ.—Ἀρχαῖος Σκυθικὸς λαὸς, κατοικῶν παρὰ τὸν Ἰστρον, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 311) ἦσαν «ἡμερώτεροι ἄμα καὶ πολιτικώτεροι, χρηματισταὶ δ' ὄντες καὶ θαλάττης ἀπτόμενοι ληστηρίων οὐκ ἀπέχονται, οὐδὲ τῶν τοιούτων ἀδικιῶν καὶ πλεονεξιών».

* ΓΗΘΩΝΗ.—Μικρὰ νῆσος τοῦ Ἰσθμίου Πελάγους, κειμένη κατὰ τὸν Πλίνιον (Φυσ. Ἱστορ. IV, 12, 23) μεταξὺ Σαμοθράκης καὶ Ἰσθμίου Χερσονήσου, καταποντισθεῖσα πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μετὰ τριῶν ἄλλων νηείδων: τῆς Ἀλωνήσου, Λαμπωνίας καὶ Ἀλωπεκονήσου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει σήμερον,

κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἡ ὑψκλος Ζγόραφα (βλ. λ.).

ΓΗΠΑΙΔΕΣ.—Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως ὀνομαζόμενοι Γεπίδαι, λαὸς συγγενεῶν φυλετικῶς μὲ τοὺς Γότθους, καὶ κατοικῶν παρὰ τὰ Καρπάθια ὄρη πλησίον τῶν Βησιγύθων. Εἰς τὴν ἱστορίαν ἀναφαίνονται περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, ὅποτε ὑποταχέντες εἰς τὸν Ἀτίλαν, ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀτίλα, κατέλαβον τὴν Δακίαν καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἠκολούθησαν τὸ 489 τὸν Γότθον Θεοδώριχον εἰς Ἰταλίαν, ἄλλοι δὲ παραμείναντες ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως, παρηνώχλουν τοὺς Βυζαντινοὺς. Κατ' αὐτῶν οἱ Βυζαντινοὶ ἀντέταξαν τοὺς Λογοθαύραδους, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Ἀλβόινος (561—573) καθυπέταξε τέλος αὐτοὺς τὸ 567. Ἐκτοτε δὲν ἀναφέρονται ὡς ἀνεξάρτητον ἔθνος. (Ἠρδλ. τὸ Ἰσθμίου Γηπέπυρις).

* ΓΗΠΕΠΥΡΙΣ, ΓΗΠΕΠΟΡΙΣ καὶ ΓΗΠΑΙΠΟΡΙΣ.—Ἰσθμίου ὄνομα γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου ἢ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος. Ἀπαντᾷ καὶ Γηπέπυρις (πρδλ. Ρασκόπορις, Μουκάπορις) καὶ Γηπαίπορις, εἶνα: δὲ οὐκ ἔσθον ἐκ τοῦ Γήπαις καὶ Πόρις. Παρὰ τῇ Μεγάλῃ Ἐτυμολογικῇ ἀναφέρονται: Γήπαιδες, ἔθνος Γοτθικόν (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως κτλ. εἰς Ἰσθμίου, 1935, σελ. 171).

* ΓΗΡΙΣΤΑΟΥΣ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Ἰσθμίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

ΓΙΓΩΝΟΣ (ἡ).—Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Κρουσσίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ ἢ ἐπὶ Ἰσθμίου, κειμένη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VII, 123) μεταξὺ Αἴξας καὶ Κάμφας, ὅπου σήμερον κεῖται ἡ Ἰσθμίου. Ἰδέσθη καὶ αὕτη τὴν τύχην ὅλων τῶν ἄλλων γειτονικῶν πόλεων χορηγήσασα στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα τὰ Χαλκιδικὰ παράλια στόλον τοῦ Σέρβου. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομαζεῖ αὐτὴν «πόλιν Ἰσθμίου», σφάλλεται ὅμως τοποθεσίαν αὐτὴν παρὰ τὴν Παλλήνην. Τὸ ἔθνικόν Γιγώνιος, εἰς τὴν Γίγωνα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰσθμίου πολέμου ἐστρατοπέδευσαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς καταστολήν

ἐπαναστάσεως Μακεδονικῶν τινῶν πόλεων. Οὐδὲν ἄλλο περὶ αὐτῆς γνωρίζομεν. Παρὰ τὴν Γιγώνον, ἔκειτο ἡ Γιγώνις ἄκρα, τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριον τῆς Ἐπανωμῆς.

ΓΙΑΠΟΡΙΣ ἢ **ΓΙΑΠΥΡΙΣ**.—Ὄνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ (Θρακικά» 1933, σελ. 87).

* **ΓΙΝΚΙΣΗΝΟΣ** (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, λατρευομένου ἐν Θράκῃ, κατ' ἐπιγραφὰς τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ περιφερείᾳ Τατάρ-Παζαρτζίκ, τῆς ἀρχαίας Βησσαπάρκας. Ἀπαντᾷ δὲ εἰς θιαφόρους τύπους, ὡς: Γεϊκισηνός, Γεϊκισηνός (Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως κ.τ.λ. εἰς «Θρακικά» 1936, σελ. 182).

ΓΑΛΥΚΟΣ.—Διάσημος ἀνδριαντοποιὸς ἐκ Λήμνου, ὅστις, κατὰ τὸν Πολύβιον (παρὰ Στεφ. Βυζαντίου, ἐν λέξει αἰθάλη) ἐπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν ἐπινοησάντων τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου.

ΓΑΓΚΕΡΙΑ (μάρτυς).—Κατήγετο ἐκ Τραϊανουπόλεως καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Ἀντωνίου. Ἀρνηθεῖσα νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὰ εἰδῶλα, ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Σαδίνου εἰς μαρτύρια, ἐπειτα δὲ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τὸ 177 μ. Χ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, Ἄγγελος Κυρίου ἔφερε τροφήν εἰς αὐτήν, ὅταν δὲ θραδύτερον ἐρρίφθη ἢ μάρτυς εἰς κείμενον πυρός, δρόσος ἐσβέσε τὰς φλόγας. Ἡ μάρτυς ἐξεδάρη τότε καὶ ἐρρίφθη βράδι εἰς τὰ ἄγρια θηρία. Τὸ λείψανον τῆς Γλυκερίας ἐτάφη εἰς τὴν Ἡράκλειαν τῆς Θράκης, ὅπου καὶ ναὸς ἀνηγέρθη κατόπιν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς, τὸν ὅποιον πυρποληθέντα ἀνυποκόμησεν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος τὸ 551.

Ἡ μνήμη τῆς ἐορτάζεται ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν 13 Μαΐου. (Συναξαριστῆς Νικοδήμου, ἐκδ. Ραφτάνη 1868, τόμ. Γ' σελ. 36).

* **ΓΟΛΟΝ**.—Μεσόγειος Βυζαντινὴ πόλις τῆς Β. Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Δικαπόλεως ἀναφερομένη πολλάκις ὑπὸ τῆς Ἄννης Κομνηνῆς εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πατρὸς τῆς Ἀλεξίου (1081-1118) κατὰ τῶν Σκοθῶν καὶ Κομάνων.

* **ΓΟΜΒΕΣ**.—Πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὴν

δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, τὴν ὅποιαν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) «περιδόλω ἐτειχίσαιτο νέφ» (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV 6. 22).

* **ΓΟΝΕΙΣ** (οἱ).—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης μνημονευομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. «Οἱ κατοικοῦντες ὁμοίως, οἱ καὶ Ἀδριανοπολίτας τούτους ἐκάλεσαν».

ΓΡΑΑΙΟΙ.—Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν (Θουκυδ. Β, 96) ὑποτελής τῶν Ὀδρουσῶν, οὐ μακρὰν τῆς Γαζώρου, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ θεὰ Ἄρτεμις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Γαζωρετίς» καὶ «Γαζωρία». (βλ. λέξ.).

ΓΡΑΤΙΑΝΑ, **ΓΡΑΤΖΙΑΝΑ**, **ΓΡΑΤΖΙΑΝΟΥΣ**, **ΓΡΑΤΙΑΝΟΠΟΛΙΣ** καὶ **ΓΡΑΤΙΑΝΟΥ ΠΟΛΙΣ**.—Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς σημερινῆς Κομοτινῆς (τῶν Κομοτινηῶν τῶν Βυζαντινῶν) ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει Β. Α. περὶ τὰς δύο ὥρας. Ταῦτιζεταὶ δὲ μετὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Γριτζάν-Ἀσάρ (μετονομασθὲν εἰς Γρατινήν) ὅπου ἐπὶ ὑπερκειμένου λόφου σῶζονται τὰ εἱρεπία τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς.

Τὰ Γρατιανά, ἐκ φύσεως ὄχυρά, περιέβαλλεν δι' ὄχυρωτάτου τείχους ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. (Προκ. Περὶ Κτισμ. IV, 11).

Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ: Γρατζιανά, Γρατιανόπολις, Γρατιανοῦ πόλις καὶ Γρατζινοῦς, ἀναφερομένη πολλάκις κατὰ τὸν XIV αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων (Πρόβλ. Μ. Μελλερρύτου, Περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Μαρωνείας, σελ. 45.—Στίλπωνος Κυριακίδου, Βυζαντινὰ Μελετήματα, 1939).

* **ΓΡΑΨΩ**.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* **ΓΡΗΣΙΝΟΣ** καὶ **ΓΡΗΣΙΝΗ**.—Πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ δὲ τοῦ Ζωναρᾶ ὡς Γρησίνη, ἀλλ' ἀγνώστου ταυτέτητος.

* **ΓΡΗΣΤΩΝΙΑ** (ἡ).—Διάφορος τύπος τῆς Κρηστωνίας (βλ. λέξ.). ἀναφερόμενος ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου: «Χώρα τῆς Θράκης πρὸς τὴν Μακεδονίαν» ἀπὸ Γρήσου τινός. Τὸ ἐθνικὸν Γρηστώνες.

* **ΓΡΥΠΕΣ**.—Μεταγενέστερον ὄνομα τῆς

παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν θυζαντινῆς πόλεως Ἀρπυίας ἢ Ἀρπυαίας. (βλ. λέξ.).

ΓΥΝΑΙΚΟΠΟΛΙΣ ἢ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΛΙΜΗΝ.—

Κόλπωσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, μεταξὺ Ἀνάπλου καὶ Λεωσθενείου ἢ Σωσθενείου, εἰς τὸν μυχὸν τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ Γυναικόπολις ἢ Γυναικῶν λιμὴν. Ὀνομάσθη δὲ οὕτω, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, διότι ἐνταῦθα «φασὶ τὴν γυναικα τοῦ Βύζαντος Φιδάλειαν, διώξασαν ἅμα ταῖς γυναῖξί τούς μετὰ Στροίβου τοῦ ἀδελφοῦ Βύζαντος τῆ πόλει ἐπιθεμένους, τῶν πολιτῶν μὴ παρόντων, νικήσαι διώξασαν μέχρι τοῦ λιμένος». Κατὰ δὲ τὸν Σκαρλάτον Βυζάντιον (Κωνσταντινούπολις, Τόμ. Β', σελ. 132) «εἶτε διὰ τὸ πάντη ἀσφαλές καὶ ἀκύμαντον, εἶτε διὰ τὸ ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ἀλιεῖα ἦν καὶ γυναῖξιν ἐφικτὴ».

ΔΑΑΙ, ΔΑΟΙ καὶ ΔΑΣΑΙ.—Βλ. λέξ. Δακοὶ καὶ Δᾶκες.

* ΔΑΒΑΝΟΣ.—Ὀνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565), παρὰ Προκόπιον (Περὶ Κτισμ. 4).

ΔΑΒΟΤΟΠΟΣ.—Ὀνομα ἀρχαίας θρακικῆς πόλεως, γνωστὸν ἕκ τινος ἐπιγραφῆς, ὅπου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ δεύτερον συνθετικὸν —τόπος, ἐρμηνεύει τὴν ἀκατάληπτον πλέον καταστᾶσιν λέξιν δάβα=πόλις ἢ συνοικισμὸς («Θρακικά», 1928, σελ. 342).

* ΔΑΒΑΤΟΠΕΙΟΣ (Ἀσκληπιός).—Τρωνομικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, λατρευομένου ἐν Δαβιτόπῳ (βλ. λ.), κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν Θράκῃ («Θρακικά», 1934).

ΔΑΓΙΣΘΕΩΣ (κτιήματα ἢ τόπος).—Ὀνομα τόπου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὀνομασθέντος οὕτως ἀπὸ τοῦ Δαγισθέως ἢ Δαγισταίου, στρατηγῶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565), πρὸς τὰ Ν. Δ. τοῦ Ἰπποδρόμου (νῦν Ἀτ-μεϊντάν) (Πρὸς Ἀλ. Πασπάτη, Βυζαντ. Μελέται, 1877, σελ. 372). Ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ἐκτίσθη τὸ δημόσιον λουτρόν τοῦ Δαγισθέως ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518), συμπληρωθὲν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ΔΑΙΑΣ (Μάρτυς).—Ὅμοιος ἔξῃ ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (284—305) εἰς τὸ

εἶναι ὁ σημερινὸς Μάλτα-Λιμάν.

* ΓΥΠΟΠΟΛΙΣ.—Λόφος θρακώδης τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, παρὰ τὴν Δωτινὴν ἄκραν (νῦν Παπάζ-Μπουρνού) πλησίον τῆς πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐξόδου του. Ὀνομάσθη δὲ οὕτω, κατὰ τὸν Σκαρλάτον Βυζάντιον, (Κωνσταντινούπολις Τόμ. Β' σελ. 182) εἶτε ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν διαιωμένων γυπῶν, εἶτε ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ βράχου «γυπῶν» (—σπήλαια ἢ κοιλώματα μικρά), ὅπου καταφεύγουν οἱ γυπες, κατὰ τὰς ἀγρίας θυέλλας τοῦ Εὐξείνου.

Μὲ τὴν Γυπόπολιν πιθανὸν νὰ ἔχη σχέσιν καὶ ὁ μῦθος τῆς ἐκεῖ διαμονῆς τοῦ μυθικοῦ θαλασσινοῦ Φινέως (βλ. λέξ.), μετὰ τὴν ὁπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τοῦ Ἀρπυίας.

Δ

Δορύστολον τῆς Κάτω Μαισίας (παρὰ τὴν σημερινὴν Σιλίστριαν τῆς Βουλγαρίας) ἦτο δὲ μαθητὴς τοῦ Μαξίμου καὶ συμμαθητὴς τοῦ Κυντιλλιανοῦ. Καταγγελλθέντες καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι εἰς τοὺς ὑπάτους Ταρκύνιον καὶ Γαβίνιον, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐφρονεῦθησαν τὸ 303, τὰ δὲ ἱερά αὐτῶν λείψανα μετεκομισθῆσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατετέθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς «ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Βιγλεντίου». Ἡ μνήμη αὐτῶν εορτάζεται τὴν 13 Ἀπριλίου (Συναξαριστὴς Νικοδήμου, Τόμ. Β', σελ. 262).

ΔΑΚΙΑ.—Ἀρχαία χώρα τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἐκτετατομένη πρὸς Β. τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ κάτω ποῦ τοῦ Δουνάβειος ποταμοῦ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν νῦν Ρουμανίαν, τμήμα τῆς Ὀγγαρίας καὶ τῆς Ρωσίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς κατ' ἀρχὰς ἐκαλοῦντο Γᾶται (βλ. λ.), ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ Δακοὶ ἢ Δᾶκες (βλ. λ.) ἐμφανίζονται κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ Β' βασιλέως τῆς Μακεδονίας (221—179) π. Χ).

ΔΑΚΙΚΟΣ.—Προσωπωνμία Ρωμαίων αυτοκράτορων, διὰ τοὺς νικηφόρους κατὰ τῶν Δακῶν πολέμους. Πρῶτος ἔλαβε ταύτην ὁ Τραϊανὸς (98—117), ἔπειτα δὲ ὁ Μαξιμίνος (235—228), ὁ Μαξιμιλιανὸς (286—305), ὁ Δέκιος (249—251), ὁ Γαλληνὸς (260—268) καὶ εἰ.

λος ὁ Αὐρηλιανός (270—276).

ΔΑΚΟΙ ἢ ΔΑΚΕΣ. — Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός, ὁμόγλωσσος καὶ συγγενῆς πρὸς τοὺς Γέτας (βλ. λ.) μὲ τοὺς ὁποίους πολλάκις ἐταῦτιζοντο. Κατόικουν δὲ τὰς μεταξὺ τοῦ Δουνάβειος, Τείσα, Καρπαθίων καὶ Προῦθου χώρας, ἤτοι τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν καὶ μέρος τῆς Οὐγγαρίας. Διήγον βίον ποιμενικὸν καὶ γεωργικόν, ἠσχολοῦντο ὁμῶς καὶ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν μετάλλων, ἰδίως δὲ τοῦ χρυσοῦ, τὸν ὅποσον εὗρισκον εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ ὄρη τῆς χώρας των. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, ὅπως καὶ οἱ Γέται, ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανάσιαν τῆς ψυχῆς, πιστεύοντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποθνήσκει, ἀλλὰ «μετοικίζεται». Ἐπὶ τοῦ βασιλείως αὐτῶν Βοιρεθίστα (βλ. λ.) περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, εἶχον ἀποκτῆσαι μεγάλην δύναμιν καὶ πολλάκις εἶχον ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ὁπότε ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἡ χώρα των διηρέθη εἰς δύο τμήματα : τὴν Ἄνω Δακίαν (Dacia Superior) καὶ τὴν Κάτω Δακίαν (Dacia Inferior), ἐπὶ δὲ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου εἰς τρία μὲ κοινὴν πρωτεύουσαν τὴν Ζαρμιζεγεθούσαν, τὴν σημερινὴν Uarhély ἢ Gredistje, ἐν Τρανσυλθανίᾳ. ὅπου σώζονται τὰ εἰρεπία αὐτῆς.

Κατὰ τὴν μετὰ τὴν μεταναστεύσιν τῶν λαῶν ἐπὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, καὶ πολλοὺς ἀκόμη μετὰ ταῦτα ἡ Δακία ὑπῆρξε τὸ θέατρον τρομερῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν βαρβάρων καὶ ἡμιβαρβάρων ἐπιδρομῶν : Γότθων, Οὐννων, Βουλγάρων καὶ τῶν Σλαυτικῶν φύλων τῶν Ἀδάρων, Χατζάρων, Πετσενέγων (Βοσνιακῶν) Μαγυάρων (Οὐγγρων), Οὐζων, Κομάνων καὶ ἄλλων. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἀλληλοδιαδόχως ἐκυριαρχήσαν τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐξεδιώχθησαν κατόπιν σφοδρῶν ἀγώνων ἐπικρατήσεως, καταλιπόντες σαφεῖ ἴχνη τῆς διαδόσεώς των εἰς τὴν προσελθοῦσαν μικτὴν φυλὴν, εἰς τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ψυχροσύνησιν τῆς. Ἐκ τῆς χώρας τῶν Δακῶν καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῶν Γετῶν οἱ Ἕλληνες ἐπρομηθεύοντο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας πολλοὺς δούλους, ἐνομαζομένους Δάους. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ λέξις Δᾶος ἢ Γέτης, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγ-

γραφεῦσιν ἦτο ταυτοσημος τοῦ δούλος (Στράβ. VII, 304). Πόλεις αὐτῶν ἀναφέρονται : Δακιδάβα, Πατριδάβα, Καρσιδάβα, Νάπουκα, Μαρκόδαβα, Καμίδοβα, Ἀργίδαβα καὶ ἄλλαι παρὰ Πτολεμαίῳ Γ', 8, 4), τῶν ὁποίων ἡ κατάληξις —δαβα εἶναι ἰακκομακίτικῆ καὶ σημαίνει : πόλιν ἢ συνοικισμόν. Τὸ πλεῖστον τῶν πόλεων τούτων, πλὴν τῆς πρωτεύουσας Ζαρμιζεγεθούσης, ἡ θέσις εἶναι ἀγνωστος καὶ ἀκαθόριστος.

ΔΑΚΟΡΡΟΥΜΑΝΟΙ. — Ἐθνολογικὸς ὄρος σημαίνων τοὺς κατοίκους τῆς σημερινῆς Ῥουμανίας, κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγχωνεύσεως τῶν Δακῶν μετὰ τῶν ἐπικρατούντων Ῥωμαίων, διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος.

Ὁ ὄρος οὗτος ἐχρησιμοποιήθη τελευταίως ὑπὸ τῶν Ῥουμάνων ἐπ' ἐθνικῶς σκοπῶς.

* **ΔΑΛΑΤΑΡΒΑ.** — Ὑπὸ τὸ ὄνομα Δαλάταρβα, φέρονται δύο φρούρια τῆς Θράκης : τὸ μὲν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ῥοδόπης, ἀνεγερθὲν ἐκ θεμελίων, τὸ δὲ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου, ἀνακταθέν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (Προκ. Περὶ Κτισμ. IV, II).

* **ΔΑΛΕΨΟΙ.** — Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, μετὰ τῶν Τρανησίων καὶ κατοικῶν τὰ Ν. Α. παράλια τῆς Θράκης.

* **ΔΑΛΗΖΑΛΙΣ, ΔΑΛΗΤΡΑΛΙΣ.** — Ὄνόματα κύρια καὶ πατρωνυμικά, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὑρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ παρὰ τὸ χωρίον Τσακαρλάρ, ὅπου τὸ ἐμπόριον Πίζος τῶν ἀρχαίων («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΑΛΗΠΟΡΙΣ καὶ ΔΑΛΕΠΟΡΙΣ.** — Ὄνομα κύριον Θρακικὸν ἑλληνικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

ΔΑΜΑΛΙΣ ἢ ΔΑΜΑΛΕΩΣ ΠΟΡΘΟΜΟΣ. — Ὄνομα τῆς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, ἀπαντῶσα εἰς θωζαντινοὺς τινὰς συγγραφεῖς.

ΔΑΜΑΣΙΠΠΗ. — Θυγάτηρ τοῦ Ἀτρακος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Λαπιθῶν, καὶ δευτέρου σὺζυγος τοῦ Κασσάνδρου, βασιλέως τῆς Θράκης. Ἐρωτευθεῖσα τὴν υἱὸν τοῦ Ἐδρον, ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Κρατωνίκης, καὶ μὴ εὐροῦσα τὴν αὐτὴν υποδοχὴν παρὰ τοῦ προγονοῦ τῆς, ἐπέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν

Κάσσανδρον, ὅστις ἐν στιγμῇ ἐξάφνης ἐρωικῆς ἀντιζηλίας πρὸς τὸν υἱὸν του, ὤρμησε κατ' αὐτὸ διὰ τὸν φονεύσῃ. Ἄλλ' ἐκεῖνος διαφυγὼν ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Ρόμβον τῆς Θράκης καὶ ἐπνίγη. Ἐκτοτε ὁ ποταμὸς Ρόμβος ὠνομάθη Ἐδρος (Πλουτάρχ. Περὶ ποταμῶν 3).

ΔΑΜΙΝΟΝ ΤΕΙΧΟΣ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περὶ κλ. 67) μεταξὺ Περίνθου (Ἡρακλείας) καὶ Σηλυβρίας. Πολὺ πιθανόν τὸ Δαμινὸν τοῦτο τεῖχος νὰ εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντινοῦ ἀναφερόμενον Δαμνιον τεῖχος. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς Κεδρηνός καὶ Χωνιάτης, ἀναφέρουσι τὴν πόλιν Δαμόνιον παρὰ τὴν Περίνθον, ἡ δὲ Ζωνναρᾶς ἀορίστως «Δαμόνιον πόλις Θράκης».

Ποῦ ἔκειτο ἀκριβῶς δὲν εἶναι γνωστόν. Ἡθέλησαν τινὲς νὰ ταυτίσουσι τὸ Δαμινὸν τεῖχος πρὸς τὸ Καινὸν τεῖχος, τὸ Καινὸν φρούριον λεγόμενον (Castellum Novum τῶν Ρωμαίων) κείμενον ἀνατολικῶς τῆς Περίνθου. Ἀλλὰ τοῦτο ἔκειτο εἰς τὸ μέσον περιπόου τοῦ Ἀναστασιανοῦ τεύχους (Ἐλ. λξξ.) παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Βαθυνοῦ ποταμοῦ (Μέλανος ποταμοῦ ἢ Καρὰ σοῦ) κτισθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πρὸς προστασίαν τῆς συγκοινωνίας τῶν μεγάλων λεωφόρων. Ἀπέχετο δὲ, ἀπὸ μὲν τῆς Περίνθου 24 μίλλια, ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλείας 18—19. Τὰ ἀρχαῖα ἐθαιοπορικὰ πολλακίς ἀναφέρουσι τὸ Καινὸν φρούριον, ὥστε νὰ μὴ συγχέεται μετὰ τοῦ Δαμινοῦ τεύχους. (Πρβλ. Bull. de Correspondance Hellénique, ἔτος XXXVI, σελ. 560 καὶ ἐξῆς).

Κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμένην Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τὸ 787, ἀναφέρεται ἐπίσκοπος Δαοῦλου, Θωμᾶς ὀνόματι, ὑπὸ τὴν μητροπολίτην Ἡρακλείας. Κατὰ τινὰς εἶναι τὸ σημερινὸν χωρίον Δοάντζα, τὸ ὅποιον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Θράκης, μετωνομάσθη Τηγάνιον, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ.

ΔΑΝΘΗΛΙΤΑΙ.—Πολεμικώτατος καὶ ληστρικώτατος θρακικὸς λαός, κατοικῶν, κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 318) περὶ τὸν Αἴμον, ἢ κατὰ τὸν Πλίνιον (Φυσ. Ἱστορ. IV, 40) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος καὶ γειτονῶν μὲ τοὺς Μαίδους καὶ Βισάλτας.

Τὸ 330 π. Χ. ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρουσῶν Σεύθην τὸν Γ', συμμετέσχον τῆς κατὰ τῶν Μακεδόνων ἐξεγέρσεως τῶν Θρακικῶν φύλων, καθὼς καὶ τὸ 239—235 π. Χ. μετὰ τῶν Δαρδάνων. Τέλος ὅμως ὑπετάγησαν τὸ 183 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', ὅτε οὗτος διέβη τὸν Αἴμον.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τὸ 168 π. Χ. οἱ Δανθηλίται, ὡς καὶ ἄλλα ἔθνη αὐτῶν θρακικὰ φύλα, ἐδρασκοντο ἄλλοτε εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ρωμαίων, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ ἐξεγείροντο, ὅπως κατὰ τὸ 85 π. Χ. ὁπότε συνενωθέντες μετὰ τῶν Σκορδίσκων καὶ Δαρδάνων εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα τὸ 89 π. Χ. Ἐπίσης ἐμφανίζονται ἐκ νέου μετὰ τῶν Βασταρῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Λικίνου Κράσσου τὸ 29 π. Χ.

ΔΑΝΘΗΛΙΤΙΚΗ.—Ἀρχαία χώρα τῆς Θράκης, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν Δανθηλιτῶν, Θρακικοῦ λαοῦ (βλ. λ.) κατοικοῦντος κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 318) περὶ τὸν Αἴμον καὶ ἔχοντος ὡς κέντρον, κατὰ τὸν Τομασσεκ, τὸ περὶ τὸ σημερινὸν Κιουστενδὴλ τῆς Βουλγαρίας λεκανοπέδιον. Τὴν χώραν αὐτῶν πολλακίς διέσχισαν αἱ Μακεδονικαὶ φάλαγγες καὶ αἱ Ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες. Ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τῆς Θράκης, κατὰ τὸν δευτέρον μ. Χ. αἰῶνα ἡ χώρα τῶν Δανθηλιτῶν ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θράκης (Praefecturae). Στρατηγὸς αὐτῆς κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα ἀναφέρεται ἐν τινι ἐπιγραφῇ, σωζομένη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βελιγραδίου, ὁ Τιθέριος Κλαύδιος (Dumont-Homolle, σελ. 317).

ΔΑΝΟΥΒΙΟΣ ἢ ΔΑΝΟΥΒΙΣ.—Μέγας ποταμὸς τῆς Ν.Α. Ἑυρώπης, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἀβνοβαίων ὄρεων (Μέλας Δρυμός), ρέων πρὸς βορρᾶν τῆς Βινδελικίας, τοῦ Νωρικοῦ καὶ τῆς Παννονίας, τὴν ὁποίαν ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας καὶ τῆς Σαρματίας, εἵπειτα πρὸς βορρᾶν τῆς Μοισίας, τὴν ὁποίαν ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς Δακίας, καὶ ἐρχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον μὲ ἓνα μεγάλο δέλτα,

μετά ροὴν 2.860 χιλιομέτρων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ἐγνώριζον μόνον τὸν κάτω ροὴν αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον Ἴστρον. Ἐὸ ὄνομα Δανούβιος ἐδόθη ὑπὸ τῶν Κελτῶν εἰς τὸν ἄνω ροὴν αὐτοῦ, μόνον δὲ κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰκτησιν τῆς Παννονίας, γενικῶς ἐσημαίνεν ὀλόκληρον τὸν ποταμὸν. Ἀκολούθως τὰ δύο ὀνόματα: Ἴστρος καὶ Δανούβιος ἐχρησιμοποιοῦντο ἀδιάρως. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Δανούβιος, ἀπετέλει μίαν τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν ἀρτηριῶν τῆς Εὐρώπης, διενεργουμένης ζωηροτάτης ναυσιπλοίας ἐν αὐτῷ. Κατὰ τὴν ἐπὶ Τραϊανῷ (98 117 μ. Χ.) κατὰκτησιν τῆς Δακίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀπετέλει σπουδαίαν στρατιωτικὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς αὐτοῦ ἀνηγέθησαν πολυάριθμα φρούρια, δύο δὲ στολισκοὶ (Classes Pannonica καὶ Mœsica) ἐστάθμευσεν ἐν αὐτῷ. Βραδύτερον δι' αὐτοῦ διεήλθον αἱ ἔρδαι τῶν βερβάρων κατὰ τὰς μεγάλας ἐπιδρομὰς τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος.

Ἡ λέξις Δανούβιος εἶναι ὄνομα Θρακικὸν σημαίνον, κατὰ τὸν Λυδόν, τὸν νεφελοφόρον: «Δανούβιον τὸν νεφελοφόρον καλοῦσι πατριῶς οἱ Θράκες». (Πρβλ. «Θρακικά» 1932 σελ. 226).

Κατὰ δὲ τὸν Στέφανον Βυζάντιον «Ἴστρος ὁ ποταμὸς πάλαι Ματόας καλούμενος συμφορᾶς τοῖς Σκύθαις ἐπιπεσοῦσης οὕτω ἐκλήθη. Ματόας λέγεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν Ἄσιος, ὅτι πολλὰκις περαιούμενοι οὐδὲν ἐπεπόνθησαν. Ὁ Δούναβις ἐρμηνεύεται ὡσπερ τοῦ ἁμαρτεῖν ἔχων τὴν αἰτίαν».

ΔΑΟΝΕΙΟΝ ἢ ΔΑΝΙΟΝ. — Ἀρχαία πόλις τῆς μεσημβρινῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντιδὸς παρὰ τὴν Πέρινθον (βλ. λῆξ. Δαμνόν Τσιχός).

ΔΑΟΥΣΔΑΒΑ. — Ἀρχαία Θρακικὴ πόλις ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 10 6) μεταξύ Δουναβείως καὶ Αἰμου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

Κατὰ τινὰς ἔκειτο περὶ τὰ 6 χγμ. μακρὰν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Γενῆ Παζάρ τῆς Βουλγαρίας, ὅπου ἐρέθησαν ἑλληνικαὶ καὶ ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαί, κατ' ἄλλους δὲ ὅπου ἢ ἀρχαία Ἄδρυτος.

ΔΑΠΥΞ. — Ἦγεμὼν τῶν Γατῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Πολιορκηθεὶς εἰς τι φρούριον ὑπὸ τοῦ κατ' αὐτοῦ ἀποστειλέντος ἀνθυπάτου Δικινίου Κράσσου, ἡμύνη ἀπεγνωσμένως, τέλος ἕμως τὸ φρούριον ἔπεσε διὰ προδοσίας εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων. Ἄλλ' ὁ Δάπυξ, διὰ τὰ μὴ συλληφθῆναι ἀιχμάλωτος καὶ κοσμήσῃ τὸν θρίαμβον τοῦ Κράσσου, ἔπεισε τοὺς μετ' αὐτοῦ νὰ ἀλληλοφονευθοῦν καὶ ἀπέθανε μετ' αὐτῶν.

* ΔΑΡΔΑΝΙΑ. — Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Σαμοθράκης, ἀπὸ τοῦ Δαρδάνου, υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥλέκτρας, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν, ἐγκαταστάτες ἐν αὐτῇ οἱ Σάμιοι, κατὰ τὸν Πausανίαν (IV, 4), ὠνόμασαν αὐτὴν Σαμοθράκην. «Σαμίων δὲ φευγόντων, οἱ μὲν ἐπὶ τῇ Θράκῃ νῆσον ἦκισαν καὶ ἀπὸ τούτων τῆς ἐποικίσεως Σαμοθράκην νῆσον καλοῦσιν ἀντὶ Δαρδανίας».

ΔΑΡΔΑΝΙΑ. — Ἀρχαία χώρα τῆς Θράκης ἐν Ἄνω Μοισίᾳ, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Ἀμφαξιτιδὸς Παιονίας, μέχρι τοῦ ὄρους Σκάρδου καὶ τοῦ ποταμοῦ Μάργου (νῦν Μοράβα) καὶ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν προπολεμικὴν περίπου Σερβίαν. Ἦτο πλουσία εἰς βοσκὰς καὶ μεταλλεῖα. Ἐνεκα τῆς τοποθεσίας τῆς, ὡς κειμένη ἐπὶ τῶν ἀπὸ Δουναβείως μέχρις Αἰγαίου ἑδῶν εἶχε μεγάλην στρατιωτικὴν καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν.

Ἡ Δαρδανία παρέμεινε ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καταλύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους τὸ 168 π. Χ. ὁπότε οἱ Ρωμαῖοι προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὴν πρὸς Β. τοῦ Σκάρδου κυρίως Δαρδανίαν. Βραδύτερον, κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἡ Δαρδανία ἀπετέλεσεν μίαν τῶν 6 ἐπαρχιῶν τῆς Διοικησεως Δακίας μετ' πρωτεύουσαν τὰ Σκόπεια, ὑπαχθεῖσαν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν τοῦ Ἰλλυρικῶ, ὑπὸ τὴν ἐποίαν διετέλεσε καθ' ὅλην τὴν Βυζαντινοκρατίαν. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἦσαν οἱ Σκοῦποι (νῦν Σκόπεια).

Ἐκ τῆς Δαρδανίας κατήγετο ὁ Μ. Κωνσταντίνος γεννηθεὶς ἐν Ναῖσῳ (νῦν Νύσσα).

ΔΑΡΔΑΝΟΙ ἢ ΔΑΡΔΑΝΙΟΙ. — Ἀρχαῖοι λαοὶ τῆς Θράκης, κατοικῶν κατ' ἀρχὰς πρὸς νό-

τον τοῦ Δουνάβεως εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Δρίλωνος (Δρίνου) καὶ Μάργου (Μοράβα), παραποτάμων αὐτοῦ καὶ περὶ τὰς χαράδρας, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει τὰς πηγὰς τοῦ ὁ Ἀξιός ποταμός. Ἐθεωροῦντο ὡς φυλὴ τραχεῖα καὶ ἀκάρητος καὶ πολεμική, πολλὰκις ἐπιδραμόντες τὴν πλουσιωτάτην χώραν τῶν Παιόνων. Ἐὰν πιστεύσωμεν Νικόλαον τὸν Δαμασκηνόν «τρίς ἐν τῷ βίῳ λούονται μόνον: ὅταν γεννῶνται καὶ ἐπὶ τοῖς γάμοις καὶ τελευτῶντες» (*Εκθ. Στερεότ. Holtze 1882, σελ. 306). Ἐφημιζοντο ὁμοῦ ὡς φίλοι τῆς μουσικῆς μεταχειριζόμενοι ἀλλοῦς καὶ ἐντάτᾳ ὄργανα (ἐγχορδα) κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 316).

Εἰς μάτην ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησαν νὰ τοὺς καθυποτάξουν. Οἱ Ἄρδανοι μόνον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων ἀνεγνώρισαν μετὰ τῶν Τριβαλλῶν, Ταυλαντιῶν καὶ Ἰλλυριῶν, καὶ τοῦτο κατόπιν τῆς ἡττικῆς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Κλεΐτου τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὸ 335 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐπὶ τῶν Διαδόχων ἡ χώρα των κατελήφθη τὸ 283 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Λουσιμάχου, βασιλέως τῆς Θράκης, τὸ δὲ 280 π. Χ. ὑπὸ τῶν Κελτῶν (Γαλατῶν), τοὺς ὁποίους πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀρδάνων ἠκολούθησαν εἰς τὴν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπιδρομὴν των.

Ὀλίγον θραυτέρων, ἀπαλλαγέντες ἐκ τῶν Κελτῶν, προσήρτησαν τὴν χώραν των εἰς τοὺς Ταυλαντίους, λαόν τῆς Ἠπείρου τὸ 274 π. Χ. Ἠναγκάσθησαν ὁμοῦ μετὰ τρία ἔτη νὰ πολεμήσουν ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Μονοῦνιον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, υἱοῦ τοῦ Πύρρου, διότι ἠθέλησεν οὗτος νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τὴν χώραν τῶν Ταυλαντιῶν, ἰδίως δὲ τὴν πλουσίαν πόλιν Δυρράχιον. Βραδυτέρον περιήλθον εἰς μακρὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Δημομητρίου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὅστις καὶ ἐφρονεῖτο μαχόμενος κατ' αὐτῶν τὸ 259 π. Χ.

Ἐπὶ μακρὸν ἐπίσης χρόνον ἀντίστησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων, περὶ τὰ τέλη ὁμοῦ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος, ὑπετάγησαν εἰς αὐτοὺς ἐκρωμαϊσθέντες τελείως. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Ἀρδάνων διεκρίθησαν ὡς στρατιωτικοὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Ρωμαίων, μεταξὺ δὲ καὶ ἄλλων ὁ Κλαύδιος Β', γενόμενος αὐτοκράτωρ (268—270 μ. Χ.).

Εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, μέρος τῶν Ἀρδάνων διεπεραιώθη ἐκ τῆς Ἑβρώπης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ κατόκησε τὰς ὑπώρειας τῆς Ἰδης, οὐν τῷ χρόνῳ ὁμοῦ ἐφθασαν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἀπέβησαν ἕνας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων θαλασσοπόρους λαοῦς τοῦ Αἰγαίου.

Πόλεις αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐστάῳ των ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ', 9, 4): ἡ Ναῖσος (Νύσσα), τὸ Ἀρριβάντιον, τὸ Οὐλιπιανόν, ἢ μετὰ ταῦτα Ἰουστινιανὴ Δευτέρη (Justiniana Secunda) καὶ οἱ Σκοῦποι (νῦν Σκόπεια).

ΔΑΡΔΑΝΟΣ.—Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥλέκτρας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰασίωνος. Κατὰ τινα παράδοσιν ἔζη ἐν Σαμοθράκῃ, τὴν ὅποιαν ἐγκατέλιπεν ἐκ λύπης, ὅταν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰασίωνος κατεκεραυνώθη ὑπὸ τοῦ Διός, διότι ἐραυθεῖς τῆς Δήμητρος, ἠθέλησε νὰ ἀτιμάσῃ αὐτήν. Ἐκ Σαμοθράκης κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπέναντι χώραν, τῆς ὁποίας βασιλεὺς ἦτο ὁ Τεῦκρος, ὅστις ὄχι μόνον ὑπεδέχθη αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐδωκεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του Βάτειαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο υἱούς: τὸν Ἴλον (κατ' ἄλλους τὸν Τρωᾶ) καὶ τὸν Ἐριχθόνιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του ἐγίνε βασιλεὺς τῆς χώρας καὶ ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ πόλιν, καὶ ὠνόμασεν ὅλην τὴν χώραν Δαρδανίαν.

Ὁ Δάρδανος ἐγίνε ἐισηγητὴς εἰς τὴν χώραν του τῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς ὁποίας κατεσκευάσε δύο ἀγάλματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν ἦτο τὸ Παλλάδιον, διὰ δὲ τοῦ ἀνεψιοῦ του Κορύθα, ὅστις ἠκολούθησεν αὐτόν ἐκ Σαμοθράκης, εἰσήγαγε τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων.

Ἀπὸ τοῦ Δαρδάνου τούτου ἐκαλοῦντο οἱ ἀπόγονοι του βασιλεῖς τῆς Ἰρίας Δαρδανίδαί.

ΔΑΡΔΑΠΑΡΑ.—Ἀρχαία Θρακικὴ κώμη (vicus) ἐν Δαρδανίᾳ, τῆς ὁποίας τὰ τεῖχη ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ VI αἰῶνος. (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 4).

* ΔΑΡΖΛΛΑΣ.—Ὄνομα καθαρῶς Θρακικὸν θεοῦ ἢ ἥρωος θεοποιηθέντος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα φαίνεται ἐκτεταμένος τύπος τοῦ Δάρξος-Δάρσος (= Ἀσκληπίδος), πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο ἐν Ὀβησσῷ (νῦν Βάρια)

ἀγῶνες καλούμενοι Δαρζάλεια, κατὰ νομίματα τῆς πόλεως, τὰ ὅποια φέρουν τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ (Θρακικὰ 1934, σελ. 57).

* ΔΑΡΣΙΟΙ.— Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου, ὃ αὐτὸς κατὰ τινὰς μὲ τοὺς Δερσαίους ἢ Δερραίους. (βλ. λέξ.)

* ΔΑΡΣΟΣ ἢ ΔΑΡΡΩΝ.— Ἐπιχώριος θεὸς τῶν Θρακῶν, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν («Θρακικὰ» 1934, σελ. 41).

ΔΑΣΙΟΣ (μάρτυς). — Οὗτος ὑπηρετῶν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ἐν Δορυστόλῳ τῆς Κάτω Μοισίας, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ (288—305), ἐκληρώθη νὰ προσφερθῇ θυσία εἰς τὸν Κρόνον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἐθνικῶν. Ἐπειδὴ ὁμως ἤρνεϊτο νὰ ζήσῃ τὰς μέχρι τῆς θυσίας δριζομένους 30 ἡμέρας ἐν μέσῳ παντοειδῶν ἀπολαύσεων, παρρησίᾳ δὲ ὡμολόγησε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἀποκεφαλίσθη διὰ ξίφους.

Τὴν μνήμην του εὐορτάζει ἡ Ἐκκλησία τὴν 20 Νοεμβρίου. (Συναξαριστῆς Νικοδήμου ἐκδ. Ῥαφτάνη, τόμ. Α' σελ. 278).

ΔΑΣΣΑΡΗΤΑΙ, ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΟΙ ἢ ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΝΟΙ.— Ἀρχαῖος θρακικὸς λαός, κατοικῶν πρὸς δυσμὰς τῶν Βέσσων τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν χώραν Δασσαρητίδα ἢ Δασσαρητίαν. Παν ἄσημος. ἀλλὰ ληστρικοτάτη φυλὴ καὶ σχεδὸν ἐν ἡμαγρίᾳ καταστάσει, καταδληθεῖσα ὑπὸ τῶν Σκορδίσκων (Στράβ. VII, 318).

ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΑ ἢ ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΣ.— Ἡ χώρα τῶν Δασσαρητῶν (βλ. λέξ.) λαβοῦσα τὸ ὄνομα, κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (Ἰλλυρ. 2) ἀπὸ τὴν Δασσαρῶ, θυγατέρα τοῦ Ἰλλυριοῦ. Ἡ Δασσαρητία ὑπετάγη εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β', πατὴρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων πολλαχίς διέσχισαν αὐτὴν αἱ Ῥωμαῖκα λεγεῶνες.

* ΔΑΤΗΝΟΙ.— Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός κατοικῶν τὴν παραλίαν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἀπέναντι τῆς Θάσου (βλ. Δάτον).

ΔΑΤΟΝ.— Ἀρχαιοτάτη θρακικὴ πόλις, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν ἔνατον ἢ δέκατον π. Χ. αἰῶνα, καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῶν Δατηνῶν, θρακικοῦ λαοῦ. Ἐκεῖτο δὲ εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀργότερον

ἱδρῶθη ἡ πόλις τῶν Κρηνίδων καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα οἱ Φιλίπποι τὸ 358 π. Χ.

Πολλοὶ τῶν συγγραφέων διαφωνοῦν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Δάτου, παραδεχόμενοι ὅτι δὲν ἦτο μεσόγειος, ἀλλὰ παραλία, κειμένη μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ Αἰσύμης, (Ἑρν. Κούρτιος, Ἑλλ. Ἱστορ. μετάφρ. Σπ. Π. Λάμπρου, Τόμ. V, σελ. 67), καὶ διορθῶνον τὴν λέξιν «λιμνη» τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος (VII, 331, 36) εἰς «λιμένα»: «Παρά δὲ τὴν παραλίαν τοῦ Στρυμόνος καὶ Δατηνῶν πόλις Νεάπολις καὶ αὐτὸ τὸ Δάτον, εὐκαρπυα πεδία καὶ λιμνὴν καὶ ποταμοὺς καὶ ναυπήγια καὶ χρυσεῖα λυσιτελεῖ ἔχον, ἀφ' οὗ καὶ παροιμιάζονται «Δάτον ἀγαθῶν» ὡς καὶ «ἀγαθῶν ἀγαθίδας».

Ἄλλ' ἡ μωρτυρία τοῦ Ἡροδότου (IX, 75) καὶ τοῦ Ἀππιανοῦ (IV, 105) περὶ Δάτου, καὶ ἡ ἐπὶ τόπου μελέτη, μαρτυροῦν ὅτι τὸ Δάτον ἦτο μεσόγειος πόλις τῶν Ἠδωνῶν. Φαίνεται ὁμως ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη ὁμώνυμος παραλία πόλις Δάτος καὶ οὐκ Δάτον, κειμένη ὅπου ἡ σημερινὴ Ἐλευθερούπολις (Λεφθεραί), καθ' ὅσον ὁ Πλίνιος ἀναφέρει (Φυσ. Ἱστ. IV, 42): «In ora Strymone Apollonia, Oesyra, Neapolis, Datos, intus, Philippi colonia».

Φέρεται δὲ κατ' οὐδέτερον γένος: τὸ Δάτον, ἀλλὰ καὶ κατὰ θηλυκόν: ἡ Δάτος καὶ ἄπαξ μόνον κατὰ γένος ἀρσενικόν ὁ Δάτος. (Ἀρποκρατῶν).

* *

Ἐνεκα τοῦ φυσικοῦ πλούτου αὐτῆς, πρῶτως ἀπφικίσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἀργότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν αὐτὴν, ἀλλ' οἱ ἀποσταλέντες 10.000 ἔπαικται κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Ἠδωνῶν παρὰ τὴν Δραβῆσκον. (Θουκυδ. IV, 102). Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν ἀπέναντι τῆς Θάσου τὴν Νεάπολιν, ἐν τῇ ἔρμῳ τῆς Ἀντισάρης, τοῦ ἀρχαίου ἐπίνειου τῶν Δατηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέποτε κατῴρθωσαν νὰ γίνων ἀσφαλῶς κύριοι τῆς χώρας καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τελείως τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς.

Τὰ θρακικὰ φύλα ἔμειναν τελείως ἀνεξάρτητα, καὶ μόλις, πολὺ θραδύτερον, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν θρόνον, ἔγινεν ἀπόπειρά τις, ὅπως εἰσχωρή-

σουν εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς χώρας, κατ' εἰσῆγησιν τοῦ Καλλιστράτου, ὅστις, ἂν καὶ ἐξέστρεψεν, δὲν ἔπαυε νὰ ἐπιδιώκῃ πολιτικοὺς σκοποὺς. Τότε δὲ ἰδρῦθη ἡ πόλις τῶν Κρηνιδῶν (βλ. λέξιον) ἐπὶ ἐπικαιροτάτης θέσεως καὶ καταλληλοτάτης, ἕνεκα τῶν ἀφθόνων ὑδάτων αὐτῆς πρὸς πλῆσιν τοῦ χρυσοῦ (Διοδ. Σικελ. XVI, 3). Ἐκτίσθη δὲ τὸ 360 π. Χ. καὶ εἶναι ἡ πρώτη πραγματικῶς ἀποικία μεταλλείων.

Ἐν Δάτῳ ἐφρονέθη τὸ 466 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ἠδωνῶν ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Σωφάνης (Ἡρόδ. IX, 79).

* ΔΑΤΥΛΕΠΤΟΙ.—Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς παρ' Ἐκαταίῳ (142).

* ΔΑΦΝΑΙ.—Ἀρχαία τοπωνυμία τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλλῆλός τοῦ Βοσπόρου, ὅπου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπῆρχε δαφνῶν, γεννηθεῖς ἐκ τῆς δάφνης τὴν ὁποίαν ἐφύτευεν ἡ Μῆδεια, φεύγουσα μετὰ τοῦ Ἰάσονος ἐκ τῆς Κολχίδος. Ἐκεῖτο δὲ Β. Δ. τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Φωκά τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ὅπου τὸ σημερινὸν ὄρατον προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως - Ὀρτάκιοι, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Δεφδερεδάρ-Μπουρνού.

* ΔΑΦΝΗ.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐπὶ τοῦ Δουναδῆως, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἀναφέρει ὁ Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. IV, 7, 7) ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) καταστραφέν ὑπὸ τῶν βαρβάρων «οὐκ ἀπημελημένως ἠικοδομήσατο, Δάφνην ἔνομα, οὐκ ἀξύμφορον εἶναι φυλάττεσθαι ταύτη τὸν ποταμὸν ἐκατέρωθεν».

* ΔΑΦΝΗΣ (Μονή).—Βυζαντινὴ Μονὴ ἀφιερωμένη εἰς τὴν Παναγίαν. Ἐκεῖτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὴν Ραιδεστόν, ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ Μιχαήλ Ἀταλαιάτου περὶ τὸ 1077.

ΔΕΒΕΛΤΟΣ, ΔΕΒΕΛΤΟΝ καὶ ΔΕΒΕΛΤΙΟΝ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Ἁν. Θράκης, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βεσπασιανοῦ 70—79 μ. Χ.). Ἐκεῖτο δὲ εἰς τὸ βῆθος ἐλαττώδους τινὸς κόλπου, μετὰ τῆς Ἀπολλωνίας (Σωζουπόλεως) καὶ Ἀγχιάλου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχετο 24 μίλια, εἰς βόρ. πλάτ. 44°, 20', καὶ ἀνατ. μήκ. 54°, 20' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (V, 11, 7). Ἀναφέρων αὐτὴν ὁ Πλίνιος (IV, 45), φαίνεται συγχέων πρὸς τὴν λίμνην Δέλκον ἢ Δέρκον, κειμένην παρὰ

τὸ Βυζάντιον. Φέρεται δὲ ὑπὸ διαφόρους τύπους. Ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλίνος (XXX, 3, 9 καὶ 12, 15), ὀνομάζει αὐτὴν Dibalton. Ὁ Ἱεροκλῆς (Συνέκδ. 635), Δεβέρτιον καὶ Δεβρέτιον. Ἐὰν διαφόρα ὀδοιπορικὰ Δέβελκον (Debelco). Παρὰ Σουῖδα: Δηβελτός καὶ Διβελτός. Ἰπὸ τοῦ Νικ. Χωνιάτου (βιβλ. Γ') καλεῖται: Δεβελτόν, καὶ παρ' ἄλλων Δεβέλτιον. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἀναφέρεται ὡς ὄχυρόν φρούριον, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευσεν ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Κροῦμος τὸ 812. Ἀνακατελήφθη ὁμως μετ' ὀλίγον ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου (813—820).

Ἐνταῦθα κατέφυγε δραπέτης ὁ Ἀλέξιος Γ' ὁ Ἄγγελος διὰ θαλάσσης (1195—1203) μετὰ τῶν θησαυρῶν του καὶ τινῶν φίλων, ὅτε οἱ Σταυροφόροι ἐπολιορκούν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέλαβον αὐτήν, καταλιπὼν ἀνάνδρως οἰκογένειαν, βασιλείου καὶ λαὸν εὐρισκόμενον εἰς ἐσχάτην ἀμνηχανίαν.

Εἰς Δεβελτόν διεδόθη ἐνωρίτατα ὁ Χριστιανισμός, κατὰ δὲ τὸν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—912) καταρτιοθέντα πίνακα τῆς κλιμακῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἦτο ἔδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, τῆς Ἐπαρχίας Αἰμιμόντου. (Ἄλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 483).

Τῆς Δεβελτοῦ σώζονται νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων μετὰ τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς: C. F. P. D. ἦτοι: Colonia Flavia Pacensis Deultum. Ἐπίσης σώζονται καὶ γαλκᾶ νομίσματα ἀπεικονίζοντα λύκαιναν θηλάζουσαν τὸν Ρῶμον καὶ Ρωμύλον. (Head-Σβορώνου, Τόμ. Α', σελ. 361). Τῆς Δεβελτοῦ σώζονται καὶ μολυβδόβουλά τινα ἀναφέροντα Εὐστράτιόν τινα καὶ Γρηγόριον, κουμερνιαρίους (=τελώνας), ἀναγόμενα περὶ τὰ τέλη τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας (Mordmann, Μολυβδόβουλα τῆς Δύσεως, ἔχουν τῆς Εὐρώπης, ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Φιλ. Συλλ. Κων]πόλεως, Τόμ. XIII, 1880, σελ. 90).

Ἐὰν ἐρείπια τῆς Δεβελτοῦ σώζονται ὅπου τὸ Γιακασλή. (Besnier, αὐτόθι, ἐν λέξει.—Μελετιῦ, τόμ. Γ, σελ. 103).

* ΔΕΒΡΗ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΔΕΒΡΙΣ.—Πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, ἀλλ' ἄγνωστον τοῦ κειμένη.

* ΔΕΖΕΝΙΣ καὶ ΔΕΙΖΕΝΙΣ.—Ὄνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς ἐδρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ («Θρακικὰ» 1932, σελ. 211).

* ΔΕΙΕΑΣ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου παρὰ Προκοπίου. (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

ΔΕΚΑΙΝΕΟΣ.—Περίφημος Γέτης γόης καὶ μάγος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 298, 304, XVI, 762), ὅστις μετὰ τοῦ Βοιρεθίστα βασιλέως τῶν Γετῶν, τοῦ ὁποίου ἦτο φίλος καὶ σύμβουλος, ἐπεχείρησε τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ἔθνους του. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Αἴγυπτον, ἔμαθε τὴν κνυτικὴν τέχνην καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ προλέγῃ τὰ μέλλοντα καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν θεῶν. Διὸ ἐθεωρεῖτο ὡς εἰδὸς θεοῦ, ὅπως καὶ ὁ Ζάμολξις (βλ. λέξ.).

Μολονότι δὲν ἔχομεν θετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς δράσεώς του, φαίνεται ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὴν πατρίδα του στοιχεῖά τινα τῆς αἰγυπτιακῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, καὶ συνετέλεσε διὰ τῆς πολιτικῆς δεξιότητός του νὰ καταπαύσουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν Γετῶν, οἱ ὅποιοι συνενωθέντες συνεκρότησαν ἔθνος ἰσχυρόν, τὸ ὅποσον καὶ αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι: ἐλάμβανον ὑπὸ σοβαρὰν ἔσοψιν.

ΔΕΚΕΒΑΛΛΟΣ.—Βασιλεὺς τῶν Δακῶν ἐπὶ Δομιτιανῷ (81—96 μ. Χ.) καὶ Τραϊανῷ (98—117 μ. Χ.) πολεμήσας ἡρωϊκῶτατα κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τραϊανῷ, κατὰ τινα μάχην, ἠτόκτονήσεν ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῇ. Ἄνευρεθέντος ὁμως τοῦ σώματός του, ἀπεκόπη ἢ κεφαλὴ καὶ ἀπεστάλη εἰς Ρώμην. (Δίων Κασσιος).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεκεβάλλου οἱ Δάκες καὶ ἡ χώρα των ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

* ΔΕΚΑΣΤΕΡΩΝ (Ἐπισκοπή).—Μία τῶν ὀκτὼ ἐπισκοπῶν αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν εἰκονομάχων (717—787) εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππουπόλεως.

* Ἄγνωστος ἡ ταυτότης αὐτῆς. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλίππουπόλεως Μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς, εἰς «Ἀρχεῖον Θράκης», τόμ. Δ', σελ. 4).

* ΔΕΛΒΟΤΖΙΑΝΟΥΣ.—Τοποθεσία τῆς παρὰ τὴν Βήραν (Φέρραι) ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ μεταξύ τῶν κτημάτων, τὰ ὅποια ἐκληροδότησεν οὗτος εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν Μονὴν Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1151—1152. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

ΔΕΛΙΑ.—Ἄλλη ὀνομασία τῆς θρακικῆς πόλεως «Δέρκος» καὶ «Δέρκοι» (βλ. λέξ.).

ΔΕΛΙΩΝΕΣ.—Κωμόπολις τῆς Ἄν. Θράκης ἀπέχουσα ἡμίωρον περίπου ἀπὸ τοῦ Ἐπιβάτης, τουρκιστί: Σιουργκιούν-κιοῦ. Οἱ Δελιώνες παρ' οὐδενός τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἀναφέρονται, περὶ τῆς ἐτυμολογίας ὁμως αὐτῶν πολλὰ λέγονται μεταξύ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου καὶ τῶν περιούκων. Τὸ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ χωρίου ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ δημιουργηθῇ ὁ θρύλος, καθ' ὃν τὸ χωρίον ἔκειτο ἄλλοτε παρὰ τὴν θάλασσαν μεταξύ Ἐπιβατῶν καὶ Σηλυβρίας, πλησίον τῶν διδύμων θρακικῶν τύμβων (νῦν Ἀράπ-τεπέ καλουμένων). Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐλήστευον τοὺς διὰ τοῦ χωρίου των διαβαίνοντας ταξιδιώτας, μετετοπίσθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐνδότερα, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐλήστευον οἱ κάτοικοι τοῦ τοῦ διαβάτας, ἀποδεικνύοντες αὐτοὺς ὡς «τελώναι» ὠνομάσθησαν «Τελιώνες», ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία Δελιώνες.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν μετοικεσίαν τῶν κατοίκων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τουρκικῆς ὀνομασίας τοῦ χωρίου, ὑπάρχουν στοιχεῖα πιθανότητος, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐτυμολογίας φαίνεται ἐντελῶς παρακκινδυνευμένον.

Πολὺ πιθανόν, κατὰ τὸν καθηγητὴν Ἰωάν. Β. Παπαδόπουλον, τὸ ὄνομα Δελιώνες νὰ προέρχεται ἐκ τῶν περὶ τὴν Κυζικίον κατοικούντων Δολιῶνων «οὗς Δολιέας εἶπεν Ἐκαταῖος, λέγονται δὲ καὶ Δολιόνισι» (Παρά Στεφ. Βυζαντίου), οἱ ὅποιοι φεύγοντες τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου ἐλυμαίνοντο τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, μετώκησαν μεταξύ τῶν ἐτῶν 670—677 ἐκ Κυζικίου εἰς τὴν ἀπέναντι Ἄν. Θράκην.

Πλησίον ἀνεμομόλου τινός τοῦ χωρίου, ἀνευρέθη τυχαίως τὸ 1920 εἰς βάθος μόλις μέτρου ἀξιόλογον μωσαϊκὸν δάπεδον, μήκους

23 μέτρων καὶ πλάτους περὶ τὰ δέκα. Τὸ πεδῖον τοῦ μωσαϊκοῦ εἶναι λευκόν, παριστᾷ δὲ κύκλους ἀλληλενδέτους, ρόδακας καὶ διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα. Ἐν τινι τετραγώνῳ παριστάνονται ὀστρακόδερμα τοποθετημένα κατὰ σειρὰν συμμετρικῶς, εἰς ἓν δὲ ἄκρον αὐτοῦ ἀπεικονίζεται πτηνὸν ἰπτάμενον.

Τὴν ὑπαρξίν τοῦ μωσαϊκοῦ τοῦτου ἐν Δελιῶνες, διεπίστωσε καὶ ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς κατὰ τὴν διὰ τοῦ χωρίου διέλευσίν του τὸ 1885 (Γ. Β. Παπαδοπούλου, Μωσαϊκὸν δάπεδον ἐν Δελιῶνες, εἰς Θρακικὰ, 1929, σελ. 275 καὶ ἐξῆς).

Κατόπιν τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ὡς ἂν μωσαϊκοῦ, κιονοκράνου ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ μαρμαρίνων ἀναγλύφων ἀπεικονιζόντων τὴν συνήθη παράστασιν τοῦ νεκρικοῦ δείπνου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ τοπωνύμιον Δελιῶνες εἶναι ἀρχαῖον, ἀλλ' ἢ ταῦτισις του εἶναι δύσκολος ἕνεκα τῆς σιγῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

ΔΕΛΚΟΣ.—Ἀρχαία πόλις καὶ δμώνυμος λίμνη, τῆς Ν. Α. παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπέχουσα 30 περίπου μίλια πρὸς Β. τοῦ Βυζαντίου (βλ. Δέρκος).

ΔΕΛΤΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.—Δέλτα τῆς Θράκης ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἢ τριγωνικὴ χερσόνησος τῆς Ν. Α. Θράκης, ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς Σαλυμυδησοῦ.

Εἰς τὸ Δέλτα τοῦτο τῆς Θράκης ὑπέσχετο Κοιρατάδας ὁ Θηβαῖος, ἀρχηγὸς τῶν Βοιωτῶν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐκστρατείαν, νὰ διηγῆσθαι τοὺς στρατιώτας τοῦ Ξενοφῶντος, οἵτινες κατόπιν πολλῶν ταλαιπωριῶν διεπεραιώθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν τὸ 399 π. Χ. ἔπου θὰ εὑρισκον ἀφθονίαν τροφῶν καὶ ἄλλα πολλά. Πράγματι δὲ οὗτοι δυσηρεστημένοι ὄντες κατὰ τοῦ Ἀναξιβίου, ναυάρχου τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Βυζαντίῳ, διότι ἐνῶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ προσελάβανεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, καὶ ὅτι θὰ τοὺς ἐξπέστελλεν εἰς τὰς πατρίδας των, ἐξηπάτησεν αὐτοὺς, ἐπέισθησαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κοιρατάδα, καὶ ἐξεληθόντες τοῦ Βυζαντίου «ὑπερβάλλουσι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τὸ

Βυζάντιον Θράκας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον». Ἀγῆκε δὲ τὸ Δέλτα τοῦτο ὅχι εἰς τὸν Μαυσάδην, τὸν πατέρα τοῦ Ξεῦθου, ἀλλ' εἰς τὸν Τήρην, βασίλειά τῶν Ὀδρουσῶν. (Ξενοφ. Κύρου Ἄναβ. VII, 1, 33 καὶ 5, 1).

* **ΔΕΝΔΙΠΟΡΙΣ, ΔΕΝΤΙΠΟΡΙΣ** καὶ **ΔΕΝΔΟΥΠΟΡΙΣ.**—Ὄνόματα κύρια Θρακικὰ κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ Μοισίᾳ («Θρακικὰ» 1935, σελ. 173).

* **ΔΕΝΙΖΟΣ.**—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης, κτισθὲν ἐκ θεμελιῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 11).

ΔΕΝΤΕΝΤΖΑ (Βερεγγάριος D'ENTENÇA).—Ναυτικός ἐξ εὐγενεστάτης Ἰσπανικῆς οἰκογενείας, ζῆσας περὶ τὰ τέλη XIII καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ XIV αἰῶνος. Κατ' ἀρχάς, ὡς ἀρχηγὸς μοίρας Καταλωνικῶν πειρατικῶν πλοίων, ἐδῆσας περὶ τὸ 1291 τὴν Κέρκυραν, βραδύτερον ὁμως μετὰ τὴν συμφιλίωσιν Ρογγήρου τοῦ Ἀθηροῦ (Roger de Flor) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικον Β' τὸν Παλαιολόγον, ἐγένεν ἀρχιναύαρχος τοῦ Βυζαντινοῦ στόλου. Ἐπειδὴ ὁμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρογγήρου ἐν Ἀθριανουπόλει (1305) οἱ Καταλάνοι ἤρχισαν νὰ φαίνωνται ἀπαιτητικώτεροι, κατὰ τινὰ σύρραξιν πρὸς τὸν στόλον τῶν Γενουησίων, ὁ Δεντέντζα συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἀρχηγὸς δὲ τῶν Καταλάνων ἐξελέγη ὁ βερεγγάριος Ροκαφόρτε, ὅστις φοβούμενος μήπως ὁ Δεντέντζα διεκδικήσῃ τὴν ἀρχηγίαν, τὸν ἐδολοφόνησε μόλις ἀπὸ πλεονεξίας.

* **ΔΕΝΤΟΥΣΙΚΟΣ.**—Θρακικὸν ὄνομα κύριον σύνθετον, κατ' ἐπιγραφὰς τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν Φιλίππουπόλει (πρβλ. καὶ τὰ Δενδούπορις, Δενδίπορις, Δεντύσικος.—Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, «Θρακικὰ» 1935 σελ. 173).

* **ΔΕΟΝΙΑΝΑ.**—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, παρὰ τὸν Δούναβιν ποταμόν, παρὰ Προκοπίῳ. (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* **ΔΕΟΣΠΟΡΙΣ.**—Θρακικὸν τοπωνυμικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας παρὰ τὴν Βερόην-Τραϊανίην. (Στάρα—Ζαχόρα),—Θρακικὰ, 1937, σελ. 90).

ΔΕΟΓΕΛΤΟΣ—Βλ. λέξ. Δεβελτός.

* ΔΕΠΑΝΗΤΙΣ. — Ὄνομα θρακικὸν κύριον, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθεῖσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1935, σελ. 173).

ΔΕΡΒΕΤΙΟΣ. — Παραλλαγή τοῦ ὀνόματος τῆς θρακικῆς πόλεως Δεβελτοῦ, παρὰ τῆ Ἰεροκλειῖ (Συνέκδ. 635). (βλ. λξξ.).

* ΔΕΡΖΕΙΑ. — Ἀρχαῖον θρακικὸν τοπωνύμιον. Ὁ κάτοικος αὐτῆς Δερζεϊανός (Πρβλ. Δερζέλας, Δαρζάλας, Δερζελάτης, Δαρζάλας).

* ΔΕΡΖΕΙΑΝΟΣ. — Ὄνομα τοπωνυμικὸν καθαρῶς θρακικόν, ἦται ὁ ἐκ Δερζεϊας καταγόμενος, κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσας ἐν τῇ κώμῃ Μουταφλάρ τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας Μαρκανουπόλεως. («Θρακικά», Τόμ. X, σελ. 287).

* ΔΕΡΖΕΛΑΣ. — Ὄνομα κύριον καθαρῶς θρακικόν. (βλ. Δαρζάλας).

* ΔΕΡΖΕΛΑΤΗΣ καὶ ΔΕΡΖΕΛΑΤΗΣ. — Ὄνομα καθαρῶς θρακικὸν θεοῦ ἢ ἥρωος θεοποιηθέντος, («Θρακικά», 1928, σελ. 85).

ΔΕΡΙΣ. — Ἀρχαῖος λίμνη τῶν βορείων παραλλίων τῆς θρακικῆς Χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ, ἀναφερόμενος ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως. (Περίπλους, 67).

ΔΕΡΚΟΣ, ΔΕΡΚΟΙ, ΔΕΡΚΩΝ, ΔΕΛΚΟΣ καὶ ΔΕΛΙΑ. — Ἀρχαία πόλις τῆς Ν. Α. Θράκης ἐπὶ τῆς παραλλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Ν. τῆς Φιλίας ἄκρας (νῦν Καρὰ-Μπουρνού) καὶ παρὰ τὰ Ν. Α. τῆς λίμνης τῶν Δέρκων πλουσιωτάτης εἰς ἰχθύς. (βλ. λξξ.).

Εἶναι ἡ σημερινὴ Τέρκος τῶν Τούρκων, ἀπέχουσα Β. Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως 32 μίλλια καὶ 2 χλμ. ἀπὸ τῆς παραλλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Παρὰ τὴν Δέρκων ἔληγε τὸ μέγα Ἀναστασιανὸν Τεῖχος, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518) πρὸς προστασίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἦτο ἔδρα ἀρχιεπισκοπῆς, ἀργότερον δὲ προήχθη εἰς ἔδραν Μητροπολίτου. (Ἄλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 475).

Πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς μνημονεύεται ὁ Γρηγόριος, παρ' εὐρεθεῖς εἰς τὴν Ζ' Οἰκουμένην βύνοδον τοῦ 787. Κατὰ τὸν XIV αἰῶνα λόγῳ ἐρημώσεως τῆς χώρας, κατηργήθη ἡ ἔδρα τῶν Δέρκων, περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς XVII ἑκατοστατηρίδος ἀνασυστήθη ὑπὸ τοῦ πα-

τριάρχου Ἰωαννικίου ὑπὸ τὸν τίλον: Δέρκων καὶ Νεοχωρίου. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὴν Συνθήκην τῆς Λωζάνης, ἐξεπατρίσθησαν τὸ 1924 οἱ κάτοικοι 24 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Δέρκων ἀριθμούντων περὶ τὰς 16.000 κατοίκων. Σήμερον ἡ ἐπαρχία Δέρκων περιωρίσθη εἰς πέντε προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως: τὰ Θεραπειά, ὅπου διαμένει ὁ Μητροπολίτης, τὸ Μπουγιούκ-Ντερέ, τὸ Γενῆ-Μαχαλέ, τὸ Μακροχώριον καὶ τὸν Ἅγιον Στέφανον.

Μέχρι τοῦ 1913 ἡ Δέρκος ἠριθμοῖτο 500 περίπου χριστιανούς κατοίκους, διατηροῦντας ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ μικρὸν σχολεῖον. Σήμερον, μετὰ τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν κατοίκων κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων τουρκικῶν οικογενειῶν.

ΔΕΡΚΩΝ ΛΙΜΝΗ. — Μικρὰ παραθαλασσία λίμνη τῆς Ν. Α. Θράκης, κειμένη οὐ μακρὰν τῆς παραλλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, 32 περίπου μίλλια Β. Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἦτο γνωστοτάτη ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἡδὴ χρόνων, φημιζομένη διὰ τὴν ἀφθονίαν καὶ γευστικότητά τῶν ἰχθύων τῆς.

Ὁ Εὐθόδημος παρ' Ἀθηναίῳ (I', 87), λόγου γενομένου περὶ κυβίων (λακέρδας) καὶ δελκάνων (εἶδος ἰχθύος), ἀναφέρει αὐτὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δέλκων ποταμός». «... τὸν δέλκων φησὶν ὀνομάζεσθαι ἀπὸ Δέλκωνος τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' οὗπερ καὶ ἀλλισκεσθαι, καὶ ταριχευόμενον εὐστομαχώτατον εἶναι». Εἰς αὐτὴν ἐκβάλλει μικρὸς ὁμώνυμος ποταμός, τουρκιστὶ λεγόμενος Γελαντζῆ-Μπογάζ.

Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει αὐτὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δέρκος», ὁ δὲ Ζώσιμος (A, 34) ὡς «Φιλεατίνην λίμνην» πιθανῶς ἐκ τῆς παρὰ τὴν Δέρκων Φιλίας ἄκρας (νῦν Καρὰ Μπουρνού).

Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης διοχετεύονται εἰς Κωνσταντινούπολιν, δι' ὄδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων ἐν τῇ χωρίῳ Δέρκος, χρησιμοποιούμενα κυρίως διὰ τὰς οἰκιακὰς ἀνάγκας, διὰ πότισμα λαχονοκήπων καὶ ἐν μέρει πρὸς πόσιν. Κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν τοῦ 1920, τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἔφθανον ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἰς πολὺ μικρὰν ἀπὸ τῶν Δέρκων ἀπόστασιν.

* ΔΕΡΟΔΕΝΘΗΣ - ΔΟΡΖΕΝΘΗΣ - ΔΟΡΖΕΝΘΗΣ. — Πατρωνυμικόν, καθαρῶς θρακικόν,

κατ' ἐπιγραφάς εὐρεθείσας ἐν τῇ Β. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* ΔΕΡΡΑΙΟΙ.—Λαὸς θρακικὸς ὁ αὐτὸς μὲ τούτους Δαρσίους ἢ Δρώους (βλ. λ.).

ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΣ.—Βασιλεὺς τῶν Ὀδομάντων, λαοῦ θρακικοῦ, κατοικοῦντος παρὰ τὸν Ὀρβηλον, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, περὶ τὰ 480 π. Χ. Τοῦ Δερρονικοῦ σώζονται ἀργυρὰ τετράδραχμα. (Head. Σδορῶνος, τόμ. Α', σελ. 268).

ΔΕΡΣΑΙΟΙ καὶ ΔΕΡΡΑΙΟΙ.—Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VII, 110) καὶ κατοικῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Νέστου, μεταξὺ τῶν Σαπαίων καὶ Ἡδωνῶν. Διελθὼν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ὁ Ξέρξης, ὅτε ἐπύρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἠπέταξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ χορηγήσουν εἰς αὐτὸν στρατὸν καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν.

Κατὰ τὰ πρῶτα εἶτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀναφέρονται οἱ Δερσαῖοι ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (B, 101) μετὰ τῶν Παναίων καὶ Ὀδομάντων, ὡς αὐτόνομοι καὶ σύμμαχοι τοῦ Σιτάλλου βασιλέως τῶν Ὀδρουσῶν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκα ἀγῶνα, κατοικοῦντες πέραν τοῦ Στρυμόνος. Τινὲς τῶν νεωτέρων κωτικῶν τοὺς Δερσαίους πρὸς τοὺς Δαρσίους τοῦ Ἐκαταίου (βλ. λ.), ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἐξηκριθὲν.

* ΔΕΡΤΑΛΛΟΣ.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης, κτισθὲν ἐκ θεμελιῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565), παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΔΕΣΑΚΕΝΘΟΣ καὶ ΔΕΣΑΚΕΝΘΙΣ.—Σπάνιον ὄνομα κύριον θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης παρὰ τὸ Τατάρ-Παζαρτζίκ, τὴν ἀρχαίαν Βησαπάραν. Ἀπαντᾷ καὶ Δισακένθης. (Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, «Θρακικά» 1935, σελ. 174).

* ΔΕΣΤΙΛΟΙ.—Ἀρχαῖον θρακικὸν ἔθνος, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐκαταίου (111).

ΔΕΣΟΥΔΑΒΑ.—Ἀρχαιοτάτη θρακικὴ πόλις ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Τίτου Λίβιου (XIV, 26) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαίδων ἢ Μαιδάρων, περὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν. Παρὰ ταύτην ἐπὶ Περσέως Β', τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας (178—167 π. Χ.) ἐστρατοπέδευ-

σαν οἱ Γαλάται. Περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς πόλεως οὐδεμία ἐξηκριβωμένη πληροφορία ὑπάρχει. Κατὰ τὸν Δῆμιτσαν (Ἡ Μακεδονία, σελ. 689) ἔκειτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, πρὸς Β. τῆς Πέτρας (νῦν Πετρίτσι), κατὰ δὲ τὸν Κλ. Νικολαΐδην (Ἰστ. τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὲ κέντρον καὶ βᾶσιν τὴν Μακεδονίαν, σ. 47 καὶ 51) ὅπου τὸ Μελένοιον ἢ παρὰ τὴν παραλίαν καὶ τὸν Νέστον ποταμὸν.

* ΔΗΖΙΚΑ.—Τοπωνύμιον θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης ἐν Φιλιππουπόλει. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου. Ἐπιγραφὴ Φιλιππουπόλεως, εἰς Θρακικά, 1935, σελ. 170).

ΔΗΪΨΙΛΟΣ ἢ ΔΗΪΨΙΛΟΣ.—Γίος τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Πολυμήτορος καὶ τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἐκάθης. Κατὰ τινα παράδοσιν, ἰδίως ἀναφερομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν, ὁ Πριάμος, προβλέπων τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας, ἔστειλε κρυφίως εἰς τὴν Ἰλιόνην τὸν νεώτερόν του υἱὸν Πολύδωρον, ἐλπίζων νὰ ἐκδικηθῆ ποτε τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας. Ἄλλ' ἢ Ἰλιόνη, φοβουμένη μήπως ἀνακαλυφθῆ τὸ καταφύγιον αὐτοῦ, παρουσίασεν αὐτὸν ὡς τὸν υἱὸν τῆς Δηΐφιλον ἢ Δηΐφυλον. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, μαθόντες οἱ Ἕλληνες τὸ καταφύγιον τοῦ Πολυδώρου, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξολοθρευθοῦν τὴν γενεάν τοῦ Πριάμου, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πολυμήτορος νὰ φονεῖσθαι αὐτὸν, ὑποσχόμενοι τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὴν Ἠλέκτραν ὡς σύζυγον. Ὁ Πολυμήτωρ δεχθεὶς τὴν πρότασιν τῶν Ἑλλήνων, ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ του τὸν ἰδιὸν του υἱόν. Τοῦτο μαθοῦσα ἢ Ἰλιόνη, ἐκδικουμένη τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς, ἀφοῦ τὸν ἐτύφλωσε τὸν ἐφόνευσεν. Τὸ ἐπιπέδον τοῦτο, ἀλλὰ κἄπως παραγλαμμένον, ἀποτελεῖ τὴν ὑπόθεσιν τῆς «Ἐκάθης» τοῦ Εὐριπίδου. (Πρβλ. Ὀβιδίου Μεταμορφώσεις, XIII, 432) καὶ τῆς ἀπολοοθείσης τοῦ Λατίνου Πακουτίου Ἰλιόνης.

ΔΗΑΟΠΤΗΣ Ἡρακλικὸς θεός, ἀναφερόμενος μετὰ τῆς Βενδίδος, κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθείσαν εἰς Πειραιᾶ. Ἀνάγλυφον τοῦ θεοῦ τούτου εὐρέθη καὶ εἰς Σάμον (Πρβλ. «Θρακικά» 1934, σελ. 56).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ.—Ἴερὸν τῆς Δήμητρος ἐν Σαμοθράκῃ, κείμενον εἰς τὰ μεσημερινὰ πα-

ράλια τῆς νήσου, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν τὰ εἱρεπία αὐτοῦ. (Tit. Lib. XLV, 56).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν, θρακικοῦ λαοῦ, κατοικοῦντος πρὸς Δ. τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ περὶ τὰ 450 π. Χ. Τοῦ βασιλέως τούτου σώζονται ἀργυρᾶ νομίσματα φέροντα ἔμπροσθεν κεφαλὴν ἀνδρὸς μετὰ ταινίας, ὅπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΔΗΜΗΤΡΙΟ, καὶ ἵππον βαδίζοντα. (Head-Σβορώνου, Τόμ. Α', σελ. 267).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν ἐν Θράκῃ, ζήσας κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Τοῦτου σώζεται ἀργυροῦν τετράδραχμον βαρβάρου τεχνοτροπίας. Ἐμπροσθεν φέρει κεφαλὴν τοῦ Διονύσου, βαρβάρου τέχνης, ὅπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΔΗΜΗΤ, καὶ ἵππεα κραδαίνοντα δόρυ. Κατὰ τὸν Head, τὸ νόμισμα τοῦτο εἶναι κίβδηλον, καὶ οὐνεπὶς ὁ δυναστικὸς οὗτος, θεὸν νὰ διαγραφῆ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν βασιλέων τῆς Θράκης. (Head-Σβορώνου, Τόμ. Α', σελ. 358).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ὁ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ. — Ἑλληνιστορικὸς ἐκ Βυζαντίου, ζήσας ἐπὶ τῶν Διαδόχων, περὶ τὸ 280 π. Χ. Κατὰ τὸν Διογένην Λαέρτιον (V, 83) ἔγραψε δύο ἔργα, τὸ μὲν εἰς 13 βιβλία: «Γαλατῶν διάβασις ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν», τὸ δὲ εἰς 8 βιβλία τὰ: «Περὶ Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου καὶ τὴν Αἰδύης ὑπ' αὐτῶν διάβασις». (Christ. Ἰστ. τῆς Ἑλλ. λογοτεχνίας, μετάφρ. Δ. Χ. Κώνστα, Τόμ. Β', σελ. 120).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ὁ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ. — Περιπατητικὸς φιλόσοφος περὶ τὰ 50 π. Χ. ἐκ Βυζαντίου, πιθανῶς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Δημήτριον μαθητὴν τοῦ Κρίτωνος. Ἦτο φίλιτος Κάτωτος τοῦ Νεωτέρου, τὸν ὅποιον ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας.

Τοῦ Δημητρίου φέρονται ἔργα: «Περὶ ποιημάτων» ἢ «Περὶ ποιητικῶν» εἰς 4 βιβλία, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον βιβλίον ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἡρακλείου (Herculani). «Περὶ φιλοσόφων» ἢ «Περὶ Σωκράτους».

***ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.** — Ἱστοριογράφος ἐξ Ὀδησοῦ τῆς Θράκης (νῦν Βάρνης) συγγράφας τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του. (Σπ. Σακελλαριάδου, Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας

κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Τόμ. Α, Θράκη σελ. 147).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ὁ ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΟΣ. — Ἱστορικὸς ἐκ Καλλιτίας καὶ γεωγράφος, ἀκμάσας πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Ἐγράψε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διογένηος τοῦ Λαερτίου (E, 83) εἴκοσι βιβλία «Περὶ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης».

Τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Müller, εἰς τὰ Fragm. Histor. graec. Δ' σελ. 380).

ΔΗΜΟΚΡΑΝΕΙΑ. — Πόλις τῆς Ν. Α. Θράκης ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀθύρα (Μπουγιούκ-Τσεμμετζέ), ἀπέχουσα τρία περίπου μίλια τῆς Καλλικρατείας, Ἐκτισμένη μακρὰν τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ ἐπὶ ἀποκρήμνου παραλλῆλα καὶ ἄνευ λιμένος, εἰς πολλοὺς εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος, πολλοὶ δὲ καὶ ἐσφαλμένως τοποθετοῦν αὐτήν. Ὁ Δουκάγγιος π. Χ. νομίζει ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, ὅπου ὁ Ἀνάπλους, τὸ νῦν Μέγα Ρεῦμα. Κατὰ τὸν Ἀλεξ. Πασπάτην (Τὰ Θρακικὰ προάστια τοῦ Βοσπόρου ἐν τῷ Φιλ. Συλλ. Κων)πόλεως τόμ. XII, σελ. 34-35) ἢ Δημοκράνεια ἔκειτο παρὰ τὸ Οἰκονομεῖον, εἶναι δὲ τὰ σημερινὰ Δημόκρανα.

Εἰς τὴν Δημοκράνειαν, ἀπέστειλε φρουροῦμενον τὸν Ἀλέξιον, υἱὸν καὶ νόμιμον διάδοχον τοῦ Ἰσαακίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ XII αἰῶνος, ὁ Ἀλέξιος Γ' ὁ Ἀγγελοῦ (1195—1203), ὅστις τυφλώσας τὸν Ἰσαάκιον ἤρπασε τὸν θρόνον. (Παπαρηγοπούλου, Ἰστ. τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους, Ἐκδ. Ἐλευθεροῦδάκη, τόμ. Δ6 σελ. 200 καὶ ἐξῆς). Ἐκεῖ φρουρούμενος ὁ Ἀλέξιος, κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τινων Λατίνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ δραπέτεύσας ἔφθασεν εἰς τὸν Ἀθύραν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Εὐρώπην τὸ 1201 καταφυγὼν εἰς τὸν γαμβρὸν του Φίλιππον βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας. Ἐκεῖ δὲ εὐρισκόμενος δὲν ἔπαυσεν ἐπικαλούμενος τὴν ἐσθῆθειαν τῶν Σταυροφόρων, συντελέσας οὕτω τὰ μέγιστα διὰ τῶν ἐνεργειῶν του, εἰς τὴν μετ' ὀλίγον κατὰκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ 1201.

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ὑπῆρχε νὰς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου τῶν Ἄνω Δυνάμεων, σωζόμενος μέχρι σήμερον.

Ὁ σημερινὸς ναὸς τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, ἐκ τῆς ὁποίας πολλάκις ἡ κόμη καλεῖται καὶ Παναγία.

Κατὰ τὰ Β. Α. τῆς Δημοκρανείας, ἀνεκαλύφθησαν πρὸ ἐτῶν μεγάλα καὶ ὄχυρά θεμέλια ἀρχαίων βυζαντινῶν κτιρίων. τὰ ὁποῖα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι τὰ θεμέλια τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων, ὅπου κατέλυνον οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, ὁσᾶκις ἤρχοντο ἐκεῖ χάριν κυνηγίου ἢ ἀναψυχῆς.

Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν. Θράκης ἡ Δημοκρανεία ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας τοῦ Νομοῦ Ραιδεστοῦ, ἀριθμοῦσα 450 κατοίκους, ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελοφυτεῖαν. Ἐλάχιστοι εἰργάζοντο ὡς χειρὸνακτες εἰς τὸν λιμένα τῆς γείτονος Καλλικρατείας.

Χίλια περίπου βήματα μακρὰν τῆς Δημοκρανείας, σῶζεται κρήνη τις, ὀνόματι Αἰματηρᾶ τουρκιστὶ Κανλί-τσοσμέ (=κρήνη αἱματος), ὀνομασθεῖσα οὕτως ἕνεκα τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν σφαγῆς διαβατῶν τινων. Παρὰ τὴν κρήνην ταύτην, εὐρέθησαν βυζαντινοὶ πλίνθοι καὶ τεμάχια λύχνων θαλίων. Πολὺ πιθανόν, εἰς παλαιότερους χρόνους, νὰ ὑπῆρχεν ἀγίασμα τι (Ἀλ. Πασπάτη, αὐτόθι).

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ. — Σύγχρονος τοῦ Σωκράτους, γεννηθεὶς περὶ τὰ 470—465 π. Χ. εἰς τὰ Ἀθήνα τῆς Θράκης. Κληρονομῆσας μεγάλην περιουσίαν παρὰ τοῦ πατρὸς του Ἠγημιστράτου ἢ τοῦ Δαμασιώπου ἢ τοῦ Ἀθηνοκρίτου κατ' ἄλλους, ἐπεχείρησε μεγάλας περιουσίας ἀνά τὴν Ἑλλάδα, Αἴγυπτον καὶ Ἀσίαν. Κατὰ τινος δὲ ἐμνήθη εἰς τὰ μυστήρια τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ὅπου παρέμεινε πέντε ἔτη περίπου, κατ' ἄλλους δὲ ἐπεσκέφη καὶ αὐτοὺς τοὺς γυμνοσοφιστὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ (Διοδ. Σικελ. Α, 98). Ἐν Ἀθήναις ὅπου διέτριψεν ἀγνωστος, ἐγνώρισε τὸν Σωκράτην, ἀλλὰ δὲν ἐγνώρισθη ὑπ' αὐτοῦ (Διογ. Λαέρτ. IX, 36-37). Περὶ τοῦ Δημοκρίτου ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων πλεῖστα ὅσα μυθεύματα, μεταξὺ δὲ καὶ ἄλλων ὅτι ἐτύφλωσεν ἑαυτόν, διὰ νὰ μὴ περισπᾶται ἐκ τῶν πέριξ.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν φίλων του δὲν ἀνέμιχθη εἰς τὰ πολιτικά, ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς προσφιλεῖς του φιλοσοφικὰς καὶ φυσικοῦστορικὰς μελέτας.

Οὐδεὶς τῶν πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους φιλοσόφων δύναται νὰ παραδληθῆ πρὸς αὐτόν, διὸ καὶ δικαίως δύναται νὰ ἐπονομασθῆ ὁ Ἀριστοτέλης τῆς πρὸ τοῦ Σωκράτους φιλοσοφίας. Ἀπέθανε δὲ τὸ 361 π. Χ. εἰς βαθυτάτον γῆρας, γενομένης τῆς κηδείας αὐτοῦ δημοσίᾳ δαπάνῃ. (Διογ. Λαέρτ. IX, 39).

Διδάσκαλος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Λεύκιππος, μετὰ τοῦ ὁποίου θεωροῦνται οἱ πρῶτοι εἰσηγηταὶ τῆς θεωρίας τῶν ἀτόμων. Κατεγέλα τοὺς πάντας καὶ ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς μαινομένους, ἐξ οὗ καὶ Γελασιὸς ἔπωνομάσθη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἠράκλειον, περὶ τοῦ ἑποίου ἐλέγχετο ὅτι πάντοτε ἔκλαιεν (Αἰλιανὸς Παικ. Ἱστορ. IV, 20).

Ὁ Δημόκριτος ἔγραψε πλεῖστα ἔσα. Ὑπὸ τοῦ Διογένους Λαερτίου ἀριθμοῦνται: 60 γνήσια συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ὁ Θράσυλλος, κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα, διήρπασεν εἰς 15 τετραλογίας. Δυστυχῶς πάντα κατεστράφησαν, καὶ μόνον ἀποσπάσματά τινα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται ἡ μεγάλη βαθύνοια αὐτοῦ καὶ τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα. Τὰ ὀνομαστότερα αὐτῶν ἦσαν: «Ὁ Μέγας διάκοσμος», ὁ «Μικρὸς διάκοσμος» καὶ τὸ «Περὶ εὐθυμίας». Περὶ τοῦ Μεγάλου διακόσμου, ἀναφέρει ὁ Διογένης Λαέρτιος, ὅτι ἐτιμήθη ἀντὶ 500 ταλάντων (IX, 39).

Κατὰ τὸν Δημόκριτον, ἀρχαὶ τοῦ κόσμου εἶναι τὰ άτομα καὶ τὸ κενόν. Γένεσις δὲ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, παρὰ τὴν πάντοτε μεταβαλλομένην σύνθεσιν τῶν πρῶτων καὶ ἀναλλοιώτων μορίων τῆς ὕλης. Τὰ άτομα εἶναι οὐσίαι ἀπειρα τὸ πλῆθος. Συνερχόμενα ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν γένεσιν, διαλυόμενα δὲ τὴν φθοράν. Ὡς αἰτίαν δὲ τῶν φαινομένων τούτων τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς, ἦτοι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἐθεώρει οὐχὶ ὑπερτέραν τινὰ δύναμιν ἐκτὸς τῆς ὕλης εὐρισκομένην, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ὕλῃ. Κατὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ὀλιστής, προσηγήθεις κατὰ πολλοὺς αἰῶνας τῶν νεωτέρων ὀλιστῶν, οὗτος δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸ θρυλλούμενον ὅτι ὁ Δημόκριτος ἐπαθε τὰς φρένας, καὶ ὅτι προσεκλήθη παρὰ τῶν Ἀθηνησίων ὁ Μέγας Ἰπποκράτης

ἵνα θεραπεύσῃ αὐτόν, τοῦτο δέον γὰ θεωρηθῆ ὡς ἀπλή φήμη μὴ στηριζομένη ἐπὶ σάδειας ἱστορικῆς βάσεως.

(W. Christ, αὐτόθι, Τόμ. Α', σελ. 763. — Γ. Μιστριώτου, Ἰστ. τῆς Ἑλλ. Γραμματολογίας, Τόμ. Β', σελ. 462. — Β. Ἀντωνιάδου, Ἱστορ. τῆς Φιλοσοφίας, Τόμ. Α', σελ. 126—Δημοκρίτου: Φυσικά καὶ Μυστικά, ὑπὸ Ἰωάννου Ἀλεξανδρίδου).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ὁ ΘΡΑΣ. — Ἑλλην γραμματικός, Θρακικῆς καταγωγῆς, ἀθεβαίου ἐποχῆς. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἔγραψε «Περὶ διθυραμβοποιῶν», παράφρασιν τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου καὶ τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου, καὶ ἐπιτομὴν τοῦ συγγράμματος τοῦ Δαμακῆτου τοῦ ἐξ Ἡρακλείας.

ΔΗΡΑΙΝΟΣ. — Ἀρχαιότατος τόπος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ηινδάρου καὶ Λυκόφρονος, καλούμενος «Δηραῖνον τόπος» παρὰ τὰ Ἄβδηρα τῆς Θράκης, ὅπου ὑπῆρχεν ἱερόν τοῦ Δηραίνου Ἀπόλλωνος.

* **ΔΗΡΗΝΟΣ.** — Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Θράκῃ. (Θρακικά, 1937, σελ. 75). Πρβλ. καὶ Ἀθήναιος.

ΔΙΑΒΑΣΙΣ. — Τοποθεσία τις τῆς Ν.Α. Θράκης, κειμένη ἐννέα ὥρας δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μεταξὺ τῆς λεγομένης πεδιάδος τῶν Χειροβάκχων καὶ τῆς πόλεως τῶν Μιστρῶν (Τσατάλτζα), ὅπου ἔνεκα τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀθύρα καὶ τοῦ Βαθυνίου ποταμοῦ, καθιστώσης τὴν χώραν ἐλώδη καὶ δύσβατον, κατεσκεύασαν οἱ Ῥωμαῖοι δι' ἐπιχωματώσεως λεωφόρον, ἣ ὅποια ἔνεκα τούτου ὠνομάσθη ἔκτοτε Διάδασις. Ἐνταῦθα κατενίκησε Μιχαήλ ὁ Β' ὁ Τραυλός, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 823 τὸν ἐπαναστατήσαντα στρατηγὸν Θωμᾶν, παλαιὸν φίλον καὶ ουστράτηγον, ὅστις ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀπεβίβασθη εἰς Θράκην μετὰ τοῦ θεοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀναστασίου, ἀπειλῶν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ λεωφόρος αὕτη διατηρηθεῖσα, ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὸν μεσαιῶνα, πολλὰ δ' αὐτῆς τμήματα σώζονται μέχρι σήμερον.

ΔΙΑΚΟΝ. — Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ κάτω Μοισίᾳ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ', 10, 5) εἰς βόρ. πλάτ. 44° 20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 51° 20'. Ἐκεῖτο εἶ παρὰ τὴν δεξιάν ἔχθην τοῦ Δουνάθεως. με-

ταξὺ τῶν πόλεων Οἴσκου καὶ Νοδῶν, τῶν νῦν Gigen καὶ Sistoβχ τῆς Βουλγαρίας. Παρὰ τῷ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11) φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Λιμῶ, τῆς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός (527—565) ἐπεσκεύασε τὰ τεῖχη.

* **ΔΙΑΛΓΘΡΑ.** — Μικρὰ κοιλάς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, κειμένη μεταξὺ τοῦ Φαρμακίου κόλπου τῶν ἀρχαίων (νῦν Θεραπιά) καὶ τῶν Κλείθρων ἢ Κλείδων τοῦ Πόντου τῶν Βυζαντινῶν (νῦν Κιρίτς Μπουρνού), ὁπόθεν τὸ πρῶτον διακρίνει ὁ ἀναπλέων τὸ πρὸς τὸν Ἑξέινον Πόντον ἀνοίγμα τοῦ Βοσπόρου.

* **ΔΙΑΜΠΟΛΙΣ.** — Βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς Διοσπόλεως (βλ. λ. Διόπολις καὶ Ἰάμπολις).

* **ΔΙΑΣΚΕΝΘΟΣ.** — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΙΑΣΚΟΓΗΡΙΣ.** — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΙΒΕΙΘΙΣ.** — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΙΒΡΕΙΖΕΝΙΣ.** — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΙΓΓΙΟΝ.** — Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης κτισθὲν ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565) παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* **ΔΙΓΗΡΟΙ.** — Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (Β, 13) καὶ Πλινίου (Φυσ. Ἱστορ. IV, 18), καὶ κατοικῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἔχθης τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μεταξὺ Δανθληγῶν καὶ Βέσσων.

* **ΔΙΔΑΖΕΑΜΗΣ.** — Σύνθετον Θρακικὸν ὄνομα κύριον, ἐκ τοῦ Δίδα—Ζέλημης, σύνθητες εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Βορ. Θράκης καὶ τῆς Μοισίας («Θρακικά» 1932, σελ. 80).

ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΝ. — Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας λόφου τινὸς ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἐδρου Ἐρυθροποτάμου ἢ Ἐρυθροῦ χειμάρρου, τουριστικῆ Κηζήλντερε, 50 περίπου χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς πόλεως μᾶς εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος, μεγάλη δὲ διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν συγγραφέων τόσον περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τῆς ὅσον καὶ περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματός τῆς.

Κατὰ τὸν κ. Κ. Κουρτίδη, βραϊζόμενον ἐπὶ τινος ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, εὐρεθείσης κατὰ τύχην τελευταίως (Ἀπρίλιος 1936), εἰς θέσιν ἀπέχουσαν περὶ τὸ χιλιόμετρον, ἀπὸ τῆν κυρίως πόλιν τοῦ Διδυμοτείχου, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἐρυθροποτάμου, καθ' ἣν ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος τῶν Πλωτινοπολιτῶν ἐκφράζει εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Ρωμαῖον αὐτοκράτορα Μάρκον Ἰούλιον Φίλιππον τὸν Ἀραβα (244—249 μ. Χ.) δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου ἀνευρέθη ἡ ἐπιγραφὴ, νὰ ἔκειτο ἡ Πλωτινούπολις, τῆς ὁποίας ἐπίσης ἀναζητεῖται ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία. Καὶ ὅτι, ὅταν βραδύτερον καταστράφη ἡ Πλωτινούπολις, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρείπιων αὐτῆς τὸ Διδυμότειχον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἱστορικὴν συνέχειαν τῆς καταστραφείσης Πλωτινούπολεως καὶ τοῦ ὁποίου μνεία γίνεται διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὸ 879 μ. Χ. εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθούσης κατὰ τοῦ Πάπα συνέδου.

Κατὰ τὸν αἰσθητικὸν Χρ. Δρακοντίδην, γυμνασιάρχην Διδυμοτείχου, ἡ λέξις Διδυμοτείχον προήλθε ἐκ τῶν λέξεων Δύμη καὶ τεῖχος, καὶ ἀπὸ τὸ Διδυμοτείχον δι' ἀναδιπλασιασμοῦ ἐσηματίσθη τὸ ὄνομα Διδυμότειχον. Ἄλλ' ἢ Δύμη, καθὼς ταῦτιςθεῖσα ὑπὸ τινων μὲ τὸ Διδυμότειχον, ἔχει ἐξακριβωθῆ ὅτι ἔκειτο οὐ μακρὰν ἀνατολικῶς τῶν Φερρών, παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Ἐδρου ποταμοῦ, ὅπου τὸ σύγχρονον χωρίον Πόρος (τουριστικῆ Καθῆρ-κόζ). Τέλος, κατὰ τὸν ἀρχιμανδριτὴν Νικ. Βαφειδῆν, τὸ Διδυμότειχον εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν ἔκαλεῖτο Δίνδυμον (ὄρος) ἢ Δίδυμοι (λόφοι, βράχοι, φυσικῶς ὄχυροί) ἕνεκα δηλαδὴ τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς ἀκροπόλεως. Πολὺ δὲ πιθανόν, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα,

τὸ Διδυμότειχον πιθανόν νὰ ἔκαλεῖτο Δίνδυμῆν καὶ κατὰ συγκοπὴν Διδύμη, πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Δινδυμῆνης. Καὶ ὅτι, ὅταν κατόπιν, ἄγνωστον πότε, ἀλλὰ πάντως κατὰ τὴν θρακοπελασικὴν ἐποχὴν, ἡ πόλις Δίνδυμον ἢ Δίδυμοι ἐτειχίσθη καὶ κατὰ τοὺς δύο λόφους, ἤρχισε νὰ καλεῖται Διδυμότειχον, δηλαδὴ ἡ τειχισμένη πόλις τῶν διδύμων λόφων.

(Πλείοτερα βλέπε: Κ. Κουρτίδου, Ἡ ἐκ Διδυμοτείχου ἀναθηματικὴ στήλη Πλωτι(ε)νοπολιτῶν, εἰς τὰ «Θρακικά», 1937, σελ. 190 καὶ ἐξῆς. — Ἀρχιμανδριτοῦ Νικολ. Βαφειδου, Ἡ ἐν Διδυμοτείχῳ ἀνευρεθείσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῶν Πλωτινοπολιτῶν, εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν σύγγραμμα, 1937, σελ. 196 καὶ ἐξῆς. — Χρ. Δρακοντίδου, Ἐφημερίς «Ἐβρος» ἐν Διδυμοτείχῳ, 30 Μαΐου 1936).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ 1204, ἐνταῦθα κατέφυγεν ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωάννης Καματηρός. Ἐν Διδυμοτείχῳ ἐγεννήθησαν: ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης, ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος καὶ ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ.

Περὶ τὰ 1222, ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος Ἄγγελος Κομνηνός, ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Θεσσαλονικῆ ἐκυρίευσεν τὸ Διδυμότειχον κατεχόμενον ὑπὸ τῆς φρουρᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Βατάτση.

Κατὰ τὸ 1230 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν, ἀλλὰ μετὰ 25 ἔτη ἀνεκτήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἰωάννου Βατάτση, Θεοδώρου Β', τοῦ Ἀσκαρέως, ὅστις διώρισε τὸν πρωτοεβαστον Μανουὴλ Ἀσκαριν καὶ μέγαν δούκα Κωνσταντῖνον Μαργαρίτην διοικητὰς τῆς φρουρᾶς τοῦ Διδυμοτείχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸ χώρας, τὴν ὅποیان ἐπέδραμον περὶ τὸ 1227 Βούλγαροι καὶ Κουμάνοι καὶ ἐπέφερον μεγάλας καταστροφάς. Τὸ 1341, κατὰ τὰς ὀλεθρίας διὰ τὸ Βυζάντιον διενέξεις, μεταξὺ Καντακουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων, ἀνεκηρύχθη ἐν Διδυμοτείχῳ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός. Μετὰ ἑξαετῆ διαμονὴν αὐτοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ, ἡ πόλις περιήλθεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ματθαίου Καντακουζηνόν, ἔπειτα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐκυριεύθη τὸ 1361 ὑπὸ τῶν Τούρκων

διὰ τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ Ἰλμπεκῆ ἐπὶ τῆς βασιλείας Μουράτ τοῦ Α' (1326—1389).

Τὸ Διδυμότειχον παρέμεινεν ὡς ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους ἐπὶ πέντε ἔτη, ἤτοι μέχρι τῆς ὀλοσχεροῦς καταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Διδυμοτείχου καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων Πελασγικοῦ τείχους, ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ἐκτίσθη πύργος, ὅπου παρέμεινον οἱ Τοῦρκοὶ Σουλτάνοι, ὁ δὲ Μουράτ ὁ Α', ἐκτίσεν τζαμί τὸ 1368, τὸ ὅποιον εἶτε ὡς μικρὸν εἶτε ὡς καταστραφέν, ἀνέκτισεν ἐπὶ νέων θεμελιῶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Βαγιαζίτ ὁ Α' ὁ ἐπικληθεὶς Γιλδερῖμ (1347 — 1403), σφισζόμενον μέχρι σήμερον. Καλεῖται δὲ τὸ τζαμί ἀραβιστί: τζαμί-Μπογιαζίτ ἢ τζαμί Κεμπίρ, τουρκιστί δὲ: Μπαγεζίτ-τοαμί ἢ Μπουγιούκ-τζαμί=τζαμί τοῦ Βαγιαζήτ ἢ μέγα τζαμί. (Ἀρχιμανδρίτου Νικ. Βαφείδου, «Τὸ ἐν Διδυμοτείχῳ τέμενος Βαγιαζήτ Α' κτλ.» εἰς «Θρακικά» 1938. σελ. 35—51).

* * *

Εἰς Διδυμότειχον, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1713 μέχρις Ὀκτωβρίου 1714 παρέμεινεν ὡς αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Γ' ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ὁ Β' μετὰ τὴν ἐν Πολτάβα ἡττάν του. Ἡ φυλακὴ ὅπου παρέμεινεν ὁ Κάρολος, καὶ τοῦ ὁποῦ ἡ ἀνάμνησις εἶναι ἀκόμη ζωνρὰ εἰς τὰ μέρη ταῦτα, εἶναι ὑπόγειόν τι εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀκροπόλεως. Ἐχει μῆκος 12 ποδῶν, πλάτος 4 καὶ ὕψος περὶ τὰ δύο μέτρα, φωτίζεται δὲ διὰ μικρᾶς ὀπῆς χρησιμοποιομένης ὡς εἰσόδου. Οἱ τοῖχοί τῆς φέρουν πλείστας ἐπιγραφὰς δυσαναγνώστους ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῆς ὑγρασίας.

Εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦτο ἐνεκλείσθησαν ἐπίσης 20 ὑπαξιωματικοὶ Γάλλοι, κατὰ τινα ἡμικατεστραμμένην ἐπιγραφὴν, συλληφθέντες αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀπελευθερωθέντες περὶ τὰ μέσα τοῦ 1802. (Dumont-Homolle, σελ. 275 καὶ ἐξῆς).

* * *

Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως τὸ Διδυμότειχον ἀναφέρεται ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—912) ὡς μία τῶν 8 ἐπισκοπῶν ὑπὸ τὸν

μητροπολίτην Τραϊανουπόλεως τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης. Βραδύτερον, πιθανῶς ἐπὶ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου (1186—1196) προήχθη εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος (1282—1328) εἰς Μητρόπολιν. Κατὰ δὲ τὸ Συνταγματικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τοῦ 1855 ὁ Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, κατέχει τὴν LXXVII θέσιν ἐν τῇ Μητροπολιτικῇ Ἱεραρχίᾳ φέρων τὸν τίτλον τοῦ: «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ροδόπης». (Πάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. V, σελ. 483, 493 καὶ 515).

Κατὰ τὸ 1931, μετὰ τὴν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου συνεχωνεύθη ἡ καταργηθεῖσα Μητρόπολις «Νέας Ὀρεστιάδος», καθὼς καὶ τὸ ἄλλοτε ἀντ' αὐτῆς ἀποσπασθὲν τμήμα τῆς καταργηθείσης ἐπίσης μητροπόλεως Σουφλίου (1934). (Μητροπολίτου Σάρδων Γερμανοῦ, Ἱστοριογραφικὸν κατάλογοι κτλ. εἰς «Θρακικά», 1935, σελ. 70).

* * *

Σήμερον τὸ Διδυμότειχον καλεῖται κοινῶς Διδυμοίχον, διατηρήσαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Ντεμότικα. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ ὕψηλῆς τοποθεσίας καὶ ἔχει κλίμα ὑγιεινόν.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἀριθμεῖ 8.204 κατοίκους. Εἶναι ἔδρα Μητροπόλεως καὶ ἔχει πλήρες Γυμνάσιον καὶ τρία δημοτικὰ σχολεῖα μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ μαθητῶν. Ἐχει ἐπίσης εἰρηνοδικεῖον, ὑποδιοικήσιν χωροφυλακῆς κτλ. καὶ εἶναι ἔδρα προκαλύψεως τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν καὶ Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Τὸ Διδυμότειχον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 98 χμτ.

* ΔΙΖΑΛΟΣ.—Θρακικὸν ὄνομα γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῶν. Ἀπαντᾷ καὶ Διζάλας καὶ Διζαλις ἐκτεταμένος τόπος τοῦ Διζα καὶ Διζας, Διζος, Δῆζος καὶ κατὰ μετασχηματισμὸν Διζαστος. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολλίδου, Ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως κτλ. εἰς «Θρακικά» 1935, σελ. 171).

* ΔΙΖΑΣ.—Ὄνομα κύριον θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου—τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης ἐν τῇ περιφερείᾳ Τατάρ-Παζαρτζίκ (Βησαπάρης).

* ΔΙΖΑΤΕΛΜΙΣ.—Σύνθετον θρακικὸν ὄ-

νομα κύριον, παραγόμενον ἐκ τῆς ρίζης-διζας, κατ' ἐπιγραφάς εὐραθείσας ἐν τῇ Βορ-Θράκη καὶ τῇ Μοισία. Πρβλ. τὰ ὀνόματα: Διζας, Διζάτραλις, κτλ. («Θρακικά» 1935, σελ. 171).

* ΔΙΣΑΤΡΑΛΙΣ καὶ ΔΙΣΑΤΡΑΛΙΣ.—Σύνθετα θρακικά ὀνόματα κύρια, παραγόμενα ἐκ τῆς ρίζης—διζας, κατ' ἐπιγραφάς εὐραθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκη καὶ τῇ Μοισία. Πρβλ. τὰ ὀνόματα: Διζάτελιμις, Διζαζέλιμης κτλ. («Θρακικά» 1935, σελ. 171).

ΔΙΗΓΥΛΙΣ.—Βασιλεὺς τῶν Καινῶν, θρακικοῦ λαοῦ κατοικοῦντος παρά τὸν Μέλανα κόλπον, πρὸς βορρᾶν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Διεκρίθη διὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν του μεταχειριζόμενος τοὺς ὑπηκόους του ὡς δούλους ἢ πολέμιους, ἄλλους μὲν κακοποιῶν καὶ ὑβρίζων, ἄλλους δὲ φονεύων ἀπανθρώπως. Δὲν ὑπῆρξεν ὠραία γυνή ἢ εὐειδῆς νέος τὸν ὅποιον νὰ μὴ προσέβαλλε, οὔτε κτήμα ἢ περιουσία τὰ ὅποια νὰ μὴ ἐσφετερίσθῃ. Ἐν γένει δὲν ἐφεύδετο οὐδενός «ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ὕψ' ἑαυτὸν δυναστείαν ἐπλήρου παρανομίας». (Διοδ. Σικελ. Ἀποσπ. ἐκ τοῦ β. βλ. XXXIII).

Κυριεύσας ποτὲ τὴν Λυσιμάχειαν διατελοῦσαν ὑπὸ τῶν Ἀττάλων Β', τὸν φιλάδελφον βασιλέα τῆς Περγᾶμου, τὴν μὲν πόλιν κατέκαυσε, ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλώτων ἐκλέξας τοὺς ἐπισημότερους ποικιλοτρόπως ἐβασάνισεν. Ἀπόκόπτων τὰς χεῖρας, πόδας καὶ κεφαλὰς τῶν παιδῶν ἠνάγκαζε τοὺς γονεῖς των νὰ φέρουν αὐτὰ αἰμόφυρτα ἐπὶ τοῦ τραχήλου των. Ἐοσαύτῃ ἦτο ἡ σκληρότης καὶ ἡ ἀπανθρωπία του, ὥστε, ὅπως ἀναφέρει ὁ Διόδωρος Σικελιώτης (αὐτόθι, XXXIII), ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Φάλαριν, τὸν διαβόητον τύραννον τῶν Ἀφραγαντίνων.

Ἐναντίον αὐτοῦ ἐξεστράτευσεν ὁ Ἀττάλος Β' (159—138 π. Χ.) καθυποτάξας αὐτὸν καὶ ἐλευθερώσας τὴν χώραν.

Ἐπίσης καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν υἱὸς του Ζέλιμος, ζηλώσας τὴν βόξαν τοῦ πατρὸς του, ὑπερέβη αὐτὸν κατὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ἄλλους μὲν διαμελίζων, ἄλλους δὲ ἀνασταυρώνων καὶ ἄλλους πριονίζων ζῶντας, τῶν ὁποίων τὰς σάρκας παρήθετεν εἰς γέθμα

εἰς τοὺς πληοιστέρους αὐτῶν συγγενεῖς.

Ἐξαναστάντες τέλος οἱ ὑπήκοοι του, συνέλαβον αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

ΔΙΚΑΙΑ.—Ἀρχαιστάτη πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θράκης, κειμένη παρὰ τὴν Βιστονίδα λιμνὴν (νῦν Μποροῦ ἢ Πόρτο—Λαγὸ), μεταξὺ Μαρωνείας καὶ Ἀδδηζῶν (Ἡροδ. VII, 109,—Στράβ. VII, 331, 44,—Σκύλ. Περὶ πλ. 67). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ἀποικία ἰωνική, κτισθεῖσα, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ὑπὸ τοῦ Δικαίου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ Ἀρποκρατῶν ὀνομάζει αὐτὴν Δικαίουπολιν.

Ἐπὶ τῶν Ἡεραικῶν πολέμων ἡ Δίκαια ὑπετάχθη εἰς τὸν Εὐρέτην, ὅπως ἄλλως τε ὄλα' αἱ παράλιαι πόλεις τῆς Θράκης. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης, διετέλεσε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν φορολογικῶν καταλόγων τῶν Ἑλληνοταμιῶν τῶν ἐτῶν 454—428 π.Χ., καταβάλλουσα τὸν λεγόμενον «Θράκιον φόρον», καὶ ὀνομαζομένη: Δίκαια περ' Ἀδδηζῶν, πρὸς διακρίσιν τῆς ὁμωνύμου ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου πόλεως.

Πότε ἀκριβῶς κατεστράφη δὲν εἶναι γνωστόν. Κατὰ τὸν Μελέτιον (Γ', σελ. 55) πιθανὸν νὰ εἶναι τὸ Γυφτόκαστρον, παρὰ τὸ χωρίον Γιασίκοι, ὅπου φαίνονται τὰ τεῖχη ἀρχαίας πόλεως.

Τῆς Δικαίας σώζονται ἀργυρὰ νομίσματα κοπέντα πρὸ τοῦ 500 π. Χ. λίαν ἀρχαίκτης τεχνοτροπίας, ἀκολουθοῦντα τὸν ἀρχαῖον Θρακο-μακεδονικὸν ἢ θαβυλωνιακὸν σταθμητικὸν κανόνα, καὶ φέροντα κεφαλὴν Ἡρακλέους παγωνοφόρου ἐν λεοντῇ. Τὰ νεώτερα αὐτῆς νομίσματα τῶν ἐτῶν 480—450 π.Χ. φέρουν ἔμπροσθεν κεφαλὴν μετὰ κόμης σουμεσειωμένης, ὅπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΔΙΚΑΙΑ ἢ κεφαλὴν Ἡρακλέους καὶ ὅπισθεν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν. Ἀφ' ὅτου ὁμως ἡ γείτων αὐτῆς Ἀδδηζῶν ἤρχισε κόπτουσα νομίσματα, τὰ νομίσματα τῆς Δικαίας ἤλλαξαν τὸν σταθμητικὸν κανόνα καὶ ἠκολούθησαν τὸν φοινικικὸν τῶν Ἀδδηζῶν. (Πεαν—Σβορώνου, Ἔμ. Α', σελ. 320).

* ΔΙΚΑΙΟΣ.—Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ἰδρυτῆς κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον τῆς πόλεως Δικαίας (βλ. λέξ. Δίκαια).

* ΔΙΚΑΙΟΥΠΟΛΙΣ.—'Αρχαία πόλις τῆς Θράκης ἢ αὐτὴ μὲ τὴν Δικαίαν, παρ' Ἀρποκρατίωνι (βλ. λέξ.).

* ΔΙΜΕΡΑΝΟΣ (ΖΕΥΣ).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Διός, λατρευομένου ἐν τῇ Β. Θράκῃ, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν αὐτῇ (Θρακικά 1934, σελ. 47).

ΔΙΜΗΝΣΙΟΙ.—'Αρχαῖος Θρακικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γ', 10 4) καὶ κατοικῶν ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάθεως καὶ πρὸς βορρᾶν τῶν Κροβύζων, κατοικοῦντων τὰς μεσημβρινὰς ὕψους τοῦ Αἴμου.

* ΔΙΝΕΔΙΝΟΣ.—'Όνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν Φιλίππουπόλει («Θρακικά» 1935, σελ. 158).

ΔΙΝΕΙΑ.—'Αρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταβάν, ὅστις ῥέων πρὸς τὸ Δαρύστολον (νῦν Σιλίστριαν), ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς τὸ 971, ὅτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πρεσθλαύας, ἐπήρχeto κατὰ τοῦ Δαρυστόλου ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῆ ὁ Σδατοσλάβος, ἡγεμὼν τῶν Ῥώσων ἐπὶ κεφαλῆς 60.000 ἀνδρῶν.

* ΔΙΝΙΚΕΝΘΟΣ.—'Όνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ πρώτου πιθανῶς μ.Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης εἰς Βερόην —Τρατιανῆν (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολλίδου, ἐπιγραφαὶ Τραϊανῆς Αὐγούστης, εἰς «Θρακικά», 1937, σελ. 74).

* ΔΙΝΙΟΝ.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, ἀνακαινοθῆν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. (Παρὰ Προκοπίῳ, Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΔΙΝΙΣ καὶ ΔΙΝΑΣ.—Γνήσιον Θρακικὸν κύριον ὄνομα, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης παρὰ τὴν Φιλίππουπόλιν. Ἀπαντᾷ καὶ Δινεύς καὶ Δινείλος (Dumont—Homolle, σελ. 334—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολλίδου, Ἐπιγραφαὶ Φιλίππουπόλεως κτλ. εἰς «Θρακικά», 1935, σελ. 158).

* ΔΙΝΙΣΚΑΡΤΑ.—Φρούριον τῆς Β. Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ παρὰ τὸν Δούναβιν, παρὰ Προκοπίῳ. (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΔΙΝΟΙΚΑΗΣ.—'Όνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν Φιλίππουπόλει («Θρακικά» 1935, σελ. 158).

* ΔΙΞΑΤΕΑΜΕΥΣ.—Βασιλεὺς τῆς Θράκης τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Σώζονται νομίσματα αὐτοῦ χαλκᾶ, φέροντα ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, ὀπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΙΞΑΤΕΑΜΕΥΣ καὶ ἀμφορέα.

* ΔΙΟΒΕΣΣΟΙ.—Θρακικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (βλ. λέξ. Διοι οὐ Μαχαιροφόροι).

* ΔΙΟΓΕΝΕΤΕΙΑ.—'Αρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ', 10, 5) εἰς ὄρ. πλάτ. 46°, 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 53°, 10'.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πτολεμαίου, κατὰ τινάς, θασίζομένους εἰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφὰς, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης, ἀριστερᾶ τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὸ σημερινὸν Geregian, παρὰ τὸ ὅποιον σώζονται ἐρείπια τινὰ ἀρχαίας πόλεως.

* ΔΙΟΙ ΟΙ ΜΑΧΑΙΡΟΦΟΡΟΙ.—Πολεμικώτατος Θρακικὸς λαός αὐτόνομος, κατοικῶν, κατὰ τὸν Tomaschek, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν Ῥοδόπην νοτιο-ἀνατολικῶς τῶν Ἀγριάνων. Μέρους τῶν Δίων ἀναμιχθῆν μετὰ τῶν Βέσων ἢ Βησῶν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Φυσ. Ἱστορ. IV, 18, 1) Διοβέσσοι (Diobessi).

* ΔΙΟΚΕΙΑΑΣ.—'Όνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν καθαρῶς Θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰῶνος (Θρακικά, 1936, σελ. 197).

ΔΙΟΚΛΕΙΔΗΣ.—Μηχανικὸς ἐξ Ἀδδῆρων τῆς Θράκης ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον (V, 206^d), ἐπενόησε πολιορκητικὴν τινὰ μηχανὴν τὴν καλουμένην «Ἐλέπολιν», τὴν ὁποίαν κατεσκευάσε πρὸς χρῆσιν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ρόδου (305—304 π. Χ.) «Διοκλειδῆς ὁ Ἀδδηρίτης θαυμάζεται ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν Ροδίαν πόλιν ὑπὸ Δημητρίου προσαχθείσῃ τοῖς τείχεσιν ἐλεπόλει».

ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ.—Πόλις τῆς Θράκης, μεταξὺ Φιλίππουπόλεως καὶ Βερόης (Στάρα-Ζαγορά), ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (284—305 μ. Χ.). Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὠνομάζετο Ἀλεξιούπολις (βλ. λέξ.) ἀπὸ Ἀλεξίου τοῦ Α', τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118), ὅστις χάριν τῆς ἀσφαλείας

τοῦ κράτους, συνεκέντρωσεν ἐκεῖ τοὺς ἀνὰ τὴν Θράκην διεσκορπισμένους Παυλιανίτας ἢ Παυλιανούς. Ὡσαύτως ὠνομάζετο καὶ Νεόαστρον.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ ἰαματικά θερμὰ λουτρά, σιδηροῦχα καὶ θειοῦχα, τὰ ὅποια σφίζονται μέχρι σήμερον.

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς κεῖται σήμερον τὸ βουλγαρικὸν χωρίον Χισσάρ 42 χλμ. πρὸς Β. τῆς Φιλιππουπόλεως.

* Ἀγνωστον ποῦ βασιθεὶς ὁ Ρήγας ὁ Φεραῖος, εἰς τὸν χάρτην του, ὀνομάζει τὸ Χισσάρ Ἑλικὴν, ὀνομασίαν τὴν ὅποیان ἐδέχθησαν πολλοὶ τῶν νεωτέρων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δικαιολογεῖται αὐτή. (Πρβλ. Dumont-Homolle, σελ. 502).

Κατὰ τὰς γινόμενάς τὸ 1920 ἀνασκαφάς, εὐρέθησαν ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί, καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ὡς καὶ νόμισμα τι τοῦ Μόστιος, βασιλέως τῆς Θράκης, ζήσαντος περὶ τὰ 200 π. Χ. (G. Seure, Arch. Thrace, in Revue Archeolog. 1926, σελ. 157).

* ΔΙΟΚΟΜΟΣ.—Βασιλεὺς τῶν Γετῶν, ἐπὶ Μάρκου Ἀντωνίου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (βίος Ἀντωνίου, 63).

ΔΙΟΜΗΔΗΣ.—Υἱὸς τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Κυρήνης, μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Βιστόνων, μαχηματώτου ἔθνους τῆς Θράκης (βλ. λ.), γνωστὸς ἐκ τῶν ἀνθρωποφάγων ἵππων τοὺς ὁποίους διετῆρει καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἦσαν δὲ τέσσαρες, φέροντες τὰ ὀνόματα: Εἰάνθος, Δεινός, Λόμπος καὶ Ποδάριος. Ἦσαν δεμένοι μὲ σιδηρᾶς ἀλυσσοὺς καὶ ἔτρωγον εἰς φάτνας ἐκ σφυρηλάτου χαλκοῦ. Οἱ ξένοι καὶ ναυαγοί, οἱ ὅποιοι συνέπιπτε νὰ παραπλανηθοῦν εἰς τὰ Βιστονικὰ παράλια, ἐρρίπτοντο βορρὰ τῶν ἀνθρωποφάγων τούτων ἵππων.

Ὁ Διομήδης ἐφρονεῖτο ὡς γνωστὸν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὅτε οὗτος κατ' ἐντολὴν τοῦ Εὐρυσθέως μετέβη ἐκεῖ ἵνα κομίσῃ εἰς τὰς Μυκῆνας τοὺς περιφύμους τούτους ἵππους καὶ ἐρρίφθῃ ὡς βορρὰ τῶν ἰδίων ἵππων του. (Ἄπολλοδ. Β' 5, 8. Διοδ. Σικελ. Δ' 15). Εἰς τὸν ἄθλον τοῦτον τοῦ Ἡρακλέους, ὀφείλεται κατὰ τὴν μυθολογίαν ἢ ἱθρῆσις τῶν Ἀδδῆρων (βλ. λ.) τὰ ὅποια ἐκτίσεν ὁ Ἡρακλῆς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ φίλου του Ἀδδῆρου, τὸ

ὅποτον κατεσπάραξαν οἱ ἵπποι τοῦ Διομήδους.

Ἄλλ' ἢ Θράκη, ὅπου μυθεύεται ὅτι ἐξετελέσθη ὁ ἄθλος οὗτος τοῦ Ἡρακλέους, εἶναι ἢ πατρίς τοῦ Ἀρεως. Θεοῦ τοῦ πολέμου, καὶ ἢ προσφιλῆς κατοικία τοῦ Βορέου. Πιθανώτατα λοιπὸν ὁ μῦθος οὗτος κατὰ τὸν Decharme (Μυθολογ. τῆς Ἀρχ. Ἑλλάδος, μετὰφρ. Ἰ. Οἰκονομίδου, σελ. 486.—Ἡλία Οἰκονομοπούλου, Μυθολ. τῆς Ἀρχ. Ἑλλάδος, σελ. 871), εἶναι συμβολικὸς καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἐξῆς: Ὁ «Διομήδης» σημαίνει τὴν τρικυμῖαν ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, οἱ δὲ «ἀνθρωποφάγοι» ἵπποι τὰς τρομερὰς θυέλλας, αἱ ὅποια: συχνὰ ἀναταράττουσαι τὸ Θρακικὸν Πέλαγος, συντρίβουν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῶν ἀποκρήμων τῆς Θρακικῆς παραλίας τὰ πλοῖα καὶ θρυμματίζουν τοὺς δυστυχεῖς ναυαγούς ἐπὶ τῶν ἀξένων ἀκτῶν, καὶ μόνον ἢ ἐπιδρασις τοῦ Ἥλιου, δηλαδὴ τοῦ ἡλιακοῦ ἥρωος, ὅπως εἶναι ὁ Ἡρακλῆς, δύναται νὰ δαμάσῃ καὶ νὰ κατευνάσῃ τὴν καταστρεπτικὴν ὄρμην τῆς θυέλλης. Ὁ δὲ Ἀδδῆρος συμβολίζει κατὰ τὸν Prellet, τὸν πρωϊνὸν ἀστέρα, ἥτοι τὸν πρωϊνὸν Ἥλιον. (Decharme, σελ. 486).

Ὁ Παλαίφατος εἰς τὸ «Περὶ ἀπίστων» σύγγραμμά του δίδει τὴν ἐπομένην ἐξηγήσιν τοῦ μῦθου: Ὁ Διομήδης ἦτο τὸσον φίλος τῶν ἵππων, ὥστε ἐξοδεύων ἀφειδῶς χάριν αὐτῶν, κατεσπατάλησε τέλος τὴν περιουσίαν του, ἐξ οὗ καὶ ὁ μῦθος, ὅτι κατεφαγώθη ὑπὸ τῶν ἵππων του. «Τὸ ζῶον τοῦτο (δηλ. ὁ ἵππος), λέγει, κριθῆ καὶ χόρτω ἤδεται μᾶλλον ἢ κρέσιν ἀνθρωπίνους. Ἡ δὲ ἀλήθεια ἦδε: τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων ὄντων αὐτοργῶν καὶ τροφῆν καὶ περιουσίαν πλείστων κεκτημένων, ἄτε τὴν γῆν ἐργαζομένων ἵπποτροφεῖν οὗτος (ὁ Διομήδης) ἐπεβάλλετο καὶ μέχρι τοῦδε ἵπποις ἤδετο, ἕως οὗ τὰ αὐτοῦ ἀπόλεσε καὶ πάντα πωλῶν κατηνάλωσεν εἰς τὴν τῶν ἵππων τροφήν. Οἱ οὖν φίλοι ἀνδροφάγους τοὺς ἵππους ὠνόμασαν».

Ὁ περὶ Διομήδους μῦθος ἐνέπνευσεν ἀρχαίους καὶ νεωτέρους καλλιτέχνους, ὡς τὸν Ἀῦγουστον Moreau (1826—1897), τοῦ ὁποίου φημίζεται ὁ πίναξ «Ὁ Διομήδης κατασπαρασσόμενος ὑπὸ τῶν ἵππων του».

ΔΙΟΝ.—Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς (Ἀγίου Ὄρους) ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ

Ἡροδότου (VII, 22), Θουκυδίδου (IV, 109) καὶ ἄλλων, καὶ μία τῶν πέντε θρακικῶν πόλεων τὰς ὁποίας ἔδρυσαν ἐπ' αὐτῆς οἱ Πελαγοῖ τῆς Δήμιου (Στράβ. VII, 331, 35), λαβούσα τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἱερυθέντος ἐν αὐτῇ ναοῦ.

Ἡὸ ἔκειτο ἀκριβῶς εἶναι δύσκολον μετὰ δεδαιότητος νὰ ἀποφανθῇ τις. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ὅμως τοῦ Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου παραδέχονται τινες, ὅτι τὸ Διον ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Ἄθου, περίπου ὅπου ἦ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, ὅπου σώζονται ἔτι ἀρχαῖαι πόλεις. Ἄλλοι πάλιν, ὅπως ὁ Kiapert καὶ ὁ Droysen, ἀκολουθοῦντες Σκύλακα τὸν Καραυανδέα (Ἡερὶ πλοῦς 66), τοποθετοῦν αὐτὴν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην ἔκειτο, ὅπως παραδέχονται ὁ Müller (Geogr. Graec. min. τόμ. Α' σελ. 53 ἐκδ. Didot) καὶ ὁ Δήμιος (Ἡ Μακεδονία, σελ. 620), ἐπὶ τῆς Β. Α. ἀκρας τῆς χερσονήσου, παρὰ τὸ νῦν ἀκρωτήριον Ἀράκης ἢ Πλατῦ, καὶ τὸν κόλπον τῆς Ἐρεσσού.

Ἀποικισθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ζ', π.Χ. αἰῶνος ὑπὸ ἀποίκων Ἑρετριέων, παρέμεινε ἐλευθερά μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὁπότε ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρῆσθῇ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν, ὅπως ἄλλως τε, καὶ αἱ παράλιαι πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς ὑποχρεωθεῖσα νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐκκαφήν τῆς διώρυγος τοῦ ἰσμοῦ τοῦ Ἄθου, παρὰ τὴν Σάνην, καὶ νὰ προμηθεύσῃ στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν κεντρικὸν στόλον τοῦ Ξέρξου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν, τὸ Διον παρέμεινε ἐλεύθερον μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς σύμμαχος καὶ φέρον ὑποτελῆς τῶν Ἀθηναίων. Ἡερὶ τὰ τέλη τοῦ πολέμου τούτου, τὸ 423 π.Χ. ἀνέστη γενναίως καὶ τὸ Βρασίδα, στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅστις μὴ δυνήθει νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν, ἐλεηλάτησε τὴν ὑπαίθριον χώραν. Μετ' οὗ πολὺ οἱ Αἰάται, καταλαβόντες τὴν Θάσον σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν Χαλκιδικῶν πόλεων ἀπέτελεσαν τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν 32 πόλεων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ὀλίβου, τὰς ὁποίας κατέστρεψεν Φίλιππος ὁ Μακεδὼν τὸ 348 π.Χ. Ἐκτοσ

τὸ Διον δὲν ἀνάλαβε, καὶ δὲν γίνεται πλέον μνεῖα αὐτοῦ.

Τὸ Διον σώζεται ἀρχαῖον νόμισμα φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ΔΙΑΤΩΝ καὶ κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλείου μετὰ τῆς λεοντῆς καὶ τοῦ ροπαλοῦ. (Δήμιος, Ἡ Μακεδονία, σελ. 620).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ. — Ἐζησε πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰῶνος, πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου (196 μ.Χ.) καὶ ἠσχολήθη περὶ τὰ γεωγραφικά, γράψας τὸν «Ἀνάπλου Βοσπόρου» εἰς τὸν ὅποιον παρέχει πολυτίμους πληροφορίες περὶ τῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου. Κατὰ τινες, ὁ Διονύσιος ὁ Βυζάντιος, εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ Διονύσιον τὸν Περηγητήν, γράψαντα εἰς ὅριους ἐξαμέτρους στίχους : «Οἰκουμένης Περιήγησιν». Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς διαβαθαιώσεως τοῦ Σουῖδα.

Τὸ ἀνάπλου Βοσπόρου» ἐξέδωκε τὸ πρῶτον λατινικὴν μετάφρασιν κατὰ τὸν XV αἰῶνα ὁ Γάλλος λόγιος Πέτρος Gilles ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον ἐθεωρεῖτο ἀπωλεσθὲν μέχρις ὅτου ἀνευρῶν αὐτὸ ὁ γνωστὸς Ἕλλην Μηνᾶς, ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Ἐκ τοῦ ἑλλιποῦς δὲ τούτου χειρογράφου ἐξέδωκε τὸ κείμενον ὁ C. Wescher ἐν Παρισίαις τῷ 1874. (Christ, αὐτόθι, τόμ. Β', σ. 406.—Γ. Μιστριώτου, αὐτόθι, τόμ. Β', σ. 309).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΘΡΑΞ. — Ἕλλην γραμματικὸς ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ πατὴρ του ὀνομάζετο Τήρης καὶ ἦτο Θραξ, κατὰ τὸν Σουῖδαν, ἐκεῖνος ὅμως ἐγεννήθη εἰς Ἀλεξανδρείαν ἢ κατ' ἄλλους εἰς Βυζάντιον. Ὀνομάζετο ἐνίοτε καὶ Διονύσιος ὁ Ρόδιος, διότι διέτριψεν ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς Ρόδον παραδίδων μαθήματα.

Ἐπῆρξεν ὁ διασημότερος τῶν μαθητῶν Ἀριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος καὶ ἐδίδαξε τὰ γράμματα ἐν Ρόδῳ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐπιτυχίας. Ἐπὶ τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ σώζεται μικρὸν πόνημα : «Τέχνη γραμματικῆ», κλασσικὸν γενόμενον καὶ χρυσιμὸν ὡς βραῖς εἰς τριακτὰ σχόλια, ὑπομνηματισμοὺς καὶ σχεδὸν εἰς πάντα τὰ περὶ γραμματικῆς συντεθέντα συγγράμματα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Διονύσιος ὁ Θραξ, ἔδωκεν ἰσχυράν ὠθησιν

εις τὰς γραμματικὰς σπουδὰς καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων (Christ, αὐτόθι, τόμ. Β, σελ. 234).

ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΙΣ. — Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ', 10, 3), εἰς βόρ. πλατ. 40', 15' καὶ ἀνατ. μῆκ. 54', 20' μεταξὺ τῆς Καλλιτίας (νῦν Μαγκάλια), Τρισίτιδος ἄκρας καὶ Ὁδηροσθ (νῦν Βάρνα). Κατὰ τινὰς ἀρχαίους συγγραφεῖς, τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς πόλεως ἦτο Κρουνοί, οἵτινες μετωνομάσθησαν Διονυσόπολις, ἔκ τινος ἀγάλματος τοῦ Διονύσου, τὸ ὅποιον σφοδρὰ θύελλα ἔρριψεν ἐπὶ τῆς παραλίας αὐτῶν. Παραλαβόντες τοῦτο οἱ κάτοικοι μετ' εὐλαβείας ἤγειραν βωμόν πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. «Αὕτη ἡ Διονυσόπολις, λέγει ὁ Ἀνώνυμος (Περίπλους Εὐξείνου Πόντου, 7, 8), πρῶτον ὠνομάζετο Κρουνοί διὰ τὰς τῶν ἔργων ὑδάτων ἐκρῦσεις· ἔπειτα δὲ μετωνομάσθη Ματιόπολις· ὕστερον δὲ, Διονυσιακὸν ἀγάλματος προσπεσόντος ἐκ τῆς θαλάττης τοῖς τόποις, Διονυσόπολιν λέγουσι κληθῆναι πάλιν».

Ἡ Ματιόπολις αὕτη μὴ ἀναφερομένη παρ' οὐδενὸς ἄλλου συγγραφέως, πιθανῶς εἶναι ἡ ὄχι μακρὰν τῶν Κρουνοῦν ἢ τῆς Διονυσόπολεως κειμένη Μαρκιανούπολις (βλ. λ.), ἡ ὑπὸ Τραϊανοῦ κτισθεῖσα πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Μαρκιανῆς, ὀφείλεται δὲ, προφανῶς εἰς πλάνην τοῦ συγγραφέως, ὅπως πρὸ πολλοῦ παρετήρησεν ὁ Müller (Geogr. Graec. Minores, ἐκδ. Didot, σελ. 226).

Τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, ὅπως καὶ ὁ Μελέτιος (Γ', σελ. 49), ἐπίστευον ὅτι ἡ Διονυσόπολις ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῆ εἰς τὴν Βάρναν παρὰ τὸν ποταμὸν Ζύραν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Διονυσόπολις διεδέχθη τοὺς Κρουνοὺς, μολοντοὶ δὲ εἶναι ἀπολύτως βέθαιον. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν Διονυσόπολιν, εἶναι βέβαιον καὶ ἐξηκριθὲν, ὅτι κεῖται ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ὅπως μαρτυροῦν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος καὶ αἱ ἐπὶ τόπου γενόμεναι ἀνυσκαφαί, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς ψηφίσματα τοῦ Δήμου τῶν Διονυσοπαλιτῶν, ἐνῶ οὐδὲν ἀνεκαλύφθη μέχρι σήμερον ἀποδεικνύον ἐκεῖ τὴν ὑπαρξιν τῶν Κρουνοῦν. (Πρβλ. Ο. Ἱαfrali, La Cité Ponti-

que de Dionysopolis, σελ. 10).

Τὸ ὄνομα Κρουνοί σημαίνει πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθε τὸ ὄνομα αὐτῶν. Εἰς τοῦτο εἶναι σύμφωνοι ὅλοι οἱ συγγραφεῖς. Πράγματι δὲ, ἓνα χλμ. πρὸς νότον αὐτῶν ὑπάρχει μικρὸς ρύαξ, ὁ Ζύρας τῶν ἀρχαίων (νῦν Βατοδα), ὅστις παρὰ τὰς ἐκβολὰς του σχηματίζει μικρὸν καταρράκτην, κινουῦντα τοὺς ὕδρομύλους, καὶ ἐκβάλλει εἰς μικρὰν τινα λιμνὴν. Παρὰ τὸν Ζύραν, πρὸς νότον τοῦ Ἀκ-Μπουνάρ, εὐρέθησαν ἱχνη ἀρχαίων κυρίων, ὕδραγωγείων καὶ νομισματα. Πολλὸ πιθανόν, ὁ μικρὸς οὗτος λιμὴν νὰ εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πομπ. Μέλα (Β, 22) ἀναφερόμενος λιμὴν «portus Cronos».

* * *

Πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη ἡ Διονυσόπολις δὲν εἶναι γνωστόν. Ὁ Σκύμνος, ἀναφέρει ὅτι οἱ Κρουνοί μετωνομάσθησαν Διονυσόπολις, ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν παραλίαν αὐτῶν, κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκπεσόντος ἀγάλματος τοῦ Διονύσου. (Περιήγησις, 751—755).

Ἡ παράδοσις αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει παρὰ ὅτι ἀπὸ τινος ἐποχῆς, ὁ Διόνυσος, ὁ προστάτης τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς δημιουργίας, ἀπέβη ὁ κυριώτερος θεὸς μιᾶς πόλεως ναυτικῶν καὶ ἀμπελοουργῶν ὅπως ἡ Διονυσόπολις. Πολλὸ δὲ πιθανόν νὰ ὀφείλεται τοῦτο εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν γειτονικῶν Συβο-Θρακικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἐλάτρευον τὸν Ζαβάζιον, θεότητα ἔχουσαν πολλὰ τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ μετὰ τοῦ Διονύσου. Ἄλλως τε οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς συχνὰ ὀμιλοῦν περὶ τῶν λαῶν τούτων, τῶν ὁποίων ἀναφέρουν διάφορα ὀνόματα, ὁ Σκύμνος π. χ. (756—757) ἀναφέρει ὅτι εἰς τὰ μεθόρια τῆς χώρας τῶν Κρυβύζων καὶ Συκῶν, κατοῦκον Ἑλληνες ἀναμειγμένοι μετὰ τῶν ἰθαγενῶν.

Ὁ δὲ Διόδωρος Σικελιώτης (XIX, 73, XX, 25, 112) ἀναφέρει ὅτι ὅταν ὁ Λυσίμαχος, βασιλεὺς τῆς Θράκης, ἐξεστράτευσεν τὸ 313 π. Χ. ἐναντίον τῆς Καλλιτίας, μιᾶς τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅλοι αἱ Συβο-Θρακικαὶ φυλαί, προσῆλθον εἰς βοήθειαν αὐτῆς κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάσθη τότε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον ὄλων τῶν φοβερῶν τούτων ἀντιπάλων. Τέλος μετὰ πολυεταῖς

και πείσμονας ἀγῶνας κατώρθωσε νά ὑπερισχύσῃ αὐτῶν και νά ἐκδιώξῃ αὐτούς πέραν τῶν συνόρων των. Τότε δλόκληρὸς ἡ Μικρὰ Σκυθία (Δοβρουτσᾶ), ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, καθὼς και ὅλαι αἱ πόλεις τοῦ Εὐξείνου, μεταξύ τῶν ὁποίων και ἡ Διονυσόπολις.

Ἡ κυριαρχία τοῦ Λυσιμάχου δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καθ' ὅσον ὁ Λυσιμάχος ἐνίκηθη εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως κατὰ τῶν Γετῶν ἐκστρατείαν του και συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπευλευθερωθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Δρομιχαίτου (βλ. λέξ.).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Λυσιμάχου αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ Εὐξείνου και οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Θράκες και Σκύθαι ἐπανέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἰδίως δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ 281 π.Χ.

* *

Κατὰ τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα, ἡ Διονυσόπολις μετὰ τῶν ἄλλων τεσσάρων πόλεων: Ἰστρου, Τόμων, Καλλατίας και Ὀδησοῦ, ἀπετέλεσε ὁμοσπονδίαν, τὴν λεγομένην «Πεντάπολιν» τοῦ Εὐξείνου. Ἀργότερον δὲ, διὰ τῆς προσχωρήσεως τῆς Μαρκιανουπόλεως, κατὰ τὸν δεῦτερον π. Χ. αἰῶνα, τὴν «Ἐξάπολιν». Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξὴν ἐπιβεβαιῶν ἀρκεῖται ἐπιγραφαὶ τοῦ Ἰστρου και τῶν Τόμων, ὑφίστατο ἔτι και ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γρατιανοῦ (375—383 μ. Χ.) Διψέκτο δὲ ἡ ὁμοσπονδία αὕτη ὑπὸ ἐνὸς καλουμένου «Ποντάρχου» και ἐνὸς συμβούλου, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ καλούμενον «Κοινὸν τῆς Πενταπόλεως».

Τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης κατ' ἀρχὰς ἠγεῖτο ἡ Καλλατία, ἡ ἐπισημότερα μετὰ τῶν. Ἀλλὰ τὸ 260 π. Χ. οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι και προστρεβικὴ μετὰ τῆς Καλλατίας και Τόμων ἐγένοντο ἀφορμὴ πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Καλλατία ἐξῆλθεν ἡττημένη, ἔκτοτε δὲ δὲ ἠδυνήθη νά ἀναλάβῃ και νά ἀποκατασταθῇ τελειωτικῶς. Οὕτω ἡ ὁμοσπονδία τῆς Πενταπόλεως διελύθη ἡ δὲ Διονυσόπολις οὖν τῆς χρόνῳ ἀπέβη ἀπλοῦν ἐξάρτημα τῆς Ὀδησοῦ. Ὄταν βραδύτερον οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ὀριστικὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας τὸ 146 π. Χ. ἠθέλησαν νά προχωρήσουν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Θράκης και τῆς Μοισίας,

αἱ παράλαι πόλεις τῆς Μ. Σκυθίας πρὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτοὺς κινδύνου, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Μιθριδάτου Ἡ Διονυσόπολις ὅμως δὲν ἀναφέρεται ὡς προσχωρήσασα εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Πολὺ πιθανόν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, νά μὴ ἦτο παρὰ ἀσήμαντόν τι χωρίον, ἢ ἐμπόριόν τι, ἄνευ οὐδεμιᾶς σημασίας. Ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἡ Διονυσόπολις, ἐπὶ τῆς βίον εἰρηνικὸν και ἡσυχον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὅπλων, ἔχουσα τὸ προνόμιον νά κόπτῃ νομίσματα ἐρειχάλκινα. Ἡ ἀκμαιότερα δ' αὐτῆς ἐποχῆς συμπίπτει μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κομμόδου (180—192 μ. Χ.) και Γορδιανοῦ Γ' (238—244 μ. Χ.), τῶν ὁποίων πλείστα νομίσματα εὐρέθησαν φέροντα τὰς προτομάς των. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκουν και αἱ περισσότερα: ἐπιγραφαὶ αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπὶ τῆς ἀροπόλεως αὐτῆς. (Ο. Tafrafi, αὐτόθι, σ. 67—68).

* *

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα και τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους σπανιώτατα γίνεται μνεία τῆς Διονυσόπολεως. Μόνον ὁ Κεδρηγὸς (τόμ. Α', σελ. 657), ἀναφέρει: ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565), ἡ θάλασσα ὑπερῆξείλισε τὸ 543 μετὰ τῆς Ὀδησοῦ (Βάρνας) και Διονυσόπολεως, προφανῶς ἔνεκα φοβεροῦ σεισμοῦ, προκαλέσασα τὸν θάνατον πολλῶν κατοίκων. Βῆναι, ἄλλως τε, γνωστὸν ἀπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 319) ὅτι ἡ παραλία αὕτη ὑπόκειται εἰς σεισμούς, τῆς ὁποίας «κατεπέθη πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν».

Κατὰ τὸν XIII, XIV και XV αἰῶνα ἀναφέρεται ὅχι ἡ Διονυσόπολις, ἀλλ' ἡ περιφέρεια αὐτῆς. Οὕτω, κατὰ τὸ 1346, ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Βαλίκαι τινός, ἀρχοντος τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου πρὸς βορρᾶν τῆς Μεσημβρίας, ἴσως μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, τοῦ ὁποίου εἶδος ἦτο ἡ Καρβόνα ἢ Καρβούνα, ἡ σημερινὴ Καβάρνα, γαιτονική πόλις τῆς Διονυσόπολεως. Κατὰ τὸν Καντακουζηνόν (τόμ. Γ', σελ. 584), ὁ Βαλίκαις οὗτος ἐστειλεν εἰς βοήθειαν τῆς Ἄννης τῆς Σαβοΐας, αὐτοκράτειρας τοῦ Βυζαντίου, δύναμιν 1000 ἰππέων ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλίκαι, ἀρχῶν τῆς χώρας ἐγένετο ὁ Δοβροδικῆς (Dobrodici),

οἱσις ἐστερέωσε τὴν θέσιν του διὰ τινος βασιλικοῦ γάμου. Πολλὰ λατινικὰ μαρτυρία ἀναφέρουν αὐτὸν καὶ τὰς χώρας του «*terra Dobrodicti*», μέρτυς τῶν ὁποίων ἀπετελεῖ καὶ ἡ Διονυσόπολις.

Οἱ βυζαντινοὶ οὐδέποτε ἔπαυσαν θεωροῦντες τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου ξένην πρὸς τὸν Βυζαντινὸν Θρόνον. Συνεπῶς, οἱ ἀναφερόμενοι Βαλίκας καὶ Δεβροδίκης, δὲν ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἄρχοντες, ἀλλὰ Βυζαντινοὶ διοικηταί, ἀπολαύοντες σχετικῆς τινος ἐλευθερίας δράσεως, ἥτις παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν μορφήν ἀνεξαρτήτων ἀρχηγῶν. Τὸ 1444 ἡ Διονυσόπολις καὶ ἡ Βάρνα καὶ ἄλλαι γειτονικαὶ πόλεις ἐδέχθησαν προθύμως τὰ στρατεύματα Βλαδισλάου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ Πολωνίας, ἀναλαβόντες τὴν περιφέρειαν ἐκείνην καὶ ἐσχάτην σταυροφορίαν ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ὡς γνωστὸν, ἀπελήξεν εἰς τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τῆς Βάρνας, ὅπου γενναίως πολεμῶν κατὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β', ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων, ὁ δὲ στρατὸς του ὑπέστη πανωλεθρίαν. Ἐκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον οὔτε ἡ Διονυσόπολις, οὔτε ἡ περιφέρεια αὐτῆς.

* *

Ἀντὶ τῆς Διονυσοπόλεως, ἀναφέρεται εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς ἡ κοινὸς Μπαλτοῖκ, ἥτις διὰ πρώτην φοράν ἀπαντᾷ κατὰ τὸν XIV αἰῶνα. Ὁ Τοῦρκος περιηγητὴς καὶ συγγραφεὺς Ἐβλιγιὰ Ἰσελεμί, ἀναφέρει τὸ ὄνομα Μπαλτοῖκ, τὸ ὁποῖον, λέγει, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἕνεκα τοῦ ἀβαθοῦς τοῦ λιμένας αὐτοῦ, τοῦ ὁποῖου ὁ πυθμὴν εἶναι πλήρης λάσπης. Πράγματι δὲ ἡ τουρκικὴ λέξις μπαλτοῖκ σημαίνει λάσπη. Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφεὰ κατὰ τὸ 1651 τὸ Μπαλτοῖκ, ἦτο πόλις πλούσια διοικουμένη ὑπὸ τινος βιοικητοῦ (μεγαρχῆ) τῶν σαχῆδων καὶ Γενιτσάρων. Ἡριθμεῖ δὲ περὶ τὰς 500 οἰκίας καὶ διηγεῖτο εἰς ἡ συνοικίας, τῶν ὁποίων ἐκάστη εἶχε καὶ τὸ τζαμίον τῆς. Ἐκινεῖον αὐτῶν ἐξεστράτευσαν οἱ Ρῶσοι μετὰ 36 πλοίων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Τοῦρκων, οἵτινες ἐφόνευσαν 400 καὶ ἠχμαλώτισαν 300.

Τὸ 1828, οἱ Τοῦρκοι κατεσκεύασαν εἰς τὰ Β.Δ. τῆς πόλεως φρούριον καὶ χαρνακώματα.

Τότε τὸ Μπαλτοῖκ ἦτο μικρὸν καὶ ἀσήμαντον χωρίον. Ἄλλ' ἄφ' ὅτου οἱ Τοῦρκοι ἐπέτρεψαν τὴν ἐξαγωγὴν σιτηρῶν διὰ τοῦ λιμένας αὐτοῦ, τὸ χωρίον ἀνέλαβε, ἕκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσεν ἀναλαμβάνον. Τὸ Μπαλτοῖκ μέχρι τοῦ 1913 ἀνήκεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλὰ ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἔτε ἠνώθη ἡ νότιος Δοβρουτσᾶ μετὰ τῆς Ρουμανίας, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Ρουμανικοῦ Βασιλείου. (Ἦδη τὸ Μπαλτοῖκ ἐπεστράφη εἰς τὴν Βουλγαρίαν). Τὸ Μπαλτοῖκ σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ ἀναμίκτου πληθυσμοῦ. Οἱ Γκαγκαβσῶζοι χριστιανοὶ καὶ μουσουλμᾶνοι, οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Τάταροι ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν. Κατὰ πιν ἔρχονται οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμοῦνοι. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀσχολεῖται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Βιομηχανία σχεδὸν δὲν ὑπάρχει, πρᾶγμα δὲ περιεργον, μολοντί παραλία πόλις, δὲν ἔχει ἄλιεις. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ὑπέστη ὁμως μεγάλας βλάβας κατὰ τὸν τελευταῖον Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1854, ἐκίθη ἀπέπλευσαν συγκεντρωθέντα τὰ εἰς τὴν Σεβαστούπολιν Ἀγγλικὰ καὶ Γαλλικὰ στρατεύματα. Προφανῶς ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸ Μπαλτοῖκ μεγάλη ἀνάπτυξις καὶ μέγα μέλλον διὰ τὸν λιμένα αὐτοῦ, ἰδίως δὲ, ἂν ἐνωθῆ σιδηροδρομικῶς μετὰ τὸ Παζαρτζίκ.

* *

Τῆς Διονυσοπόλεως σώζονται ἀρκετὰ νομίσματα, θυνάμενα νὰ διακριθῶν εἰς δύο κατηγορίας : τῶν π. Χ. χρόνων καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πρώτης κατηγορίας ἀπεικονίζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ Διονύσου, ὅπισθεν δὲ φέρουν στέφανον ἐκ κισσοῦ, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ρόπαλον μεταξὺ δύο ἀστέρων καὶ ἡ ἐπιγραφή : ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΙΤΩΝ. Τὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς φέρουν ἔμπροσθεν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος. ὅπισθεν δὲ στέφανον ἐκ κισσοῦ καὶ τὴν ἐπιγραφήν : ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΙΤΩΝ.

Τὰ περισσότερα νομίσματα αὐτῆς ἐκόπησαν ἐπὶ τῶν αυτοκρατόρων : Κορμόδου καὶ Γορδιανοῦ τοῦ Γ', τῶν ὁποίων ἔμπροσθεν φέρουσι τὰς προτομὰς, ὅπισθεν δὲ φέρουσι διαφόρους θεοτήτας, ὡς τῆς Δήμητρος, τοῦ Διο-

νύσου, τοῦ Ἡρακλέους, τῆς Ὑγείας, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῆς Τύχης, τοῦ Σεράπιδος καὶ ἄλλων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΕΙ-ΤΩΝ καὶ διαφόρων ἐμβλημάτων. (Head-Σθορώνου, τόμ. Α', σελ. 345).

* ΔΙΟΝΥΣΟΓ (λόφος). — Λόφος τις παρὰ τὴν πόλιν τῶν Φιλιππων, «ἐν ᾧ καὶ τὰ χρυσεῖα ἔστι, τὰ Ἄσυλα καλούμενα» (Ἀππιαν. Γ', 4).

* ΔΙΟΠΑΟΙ. — Φυλὴ θρακικὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης ἐν Βερσῇ (Στάρα-Ζαγόρα). — (Θρακικά, 1937, σελ. 81).

* ΔΙΠΟΛΙΣ. — Παλαιότατον ὄνομα τῆς νήσου Λήμνου ἀπὸ τῶν δύο ἀρχαιοτάτων πόλεων αὐτῆς, Ἡφαιστίας καὶ Μυρίνης.

* ΔΙΟΣΠΟΛΙΣ. — Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τόνσου (νῦν Τούντζα) καὶ ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς θέσεως ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως διὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἴμου ἀγούσης ὁδοῦ, ἀπέχουσα πρὸς βορρᾶν μὲν τῆς Ἀδριανουπόλεως 100 χλμ. πρὸς νότον δὲ τῆς Σηλύμνου 30. Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 635), ὡς μία τῶν 5 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θράκης.

Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφῶν ἀναφέρεται πολλάκις ἀπὸ τοῦ ΧΙ μέχρι τοῦ ΧΙV αἰῶνος ὑπὸ τὸ ὄνομα Διάμπολις. Οἱ Κομνηνοὶ πολλάκις διήλθον δι' αὐτῆς κατὰ τὰς ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν Πετσαγέγων καὶ Κουμάνων ἐκστρατείας των. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα μετωνομάσθη Ἰωαννούπολις καὶ Ἰωαννίπολις (Μελετίου Γεωγρ. Τόμ. Γ', σελ. 103). Σήμερον ὀνομάζεται Διάμπολις καὶ κοινῶς Ἰάμπολις (τουρκιστὶ Γιαμπολ). Οἱ γράφοντες: Ἰάμπολις, παράγουν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἰα (βιολέττες) δηλαδὴ πόλις τῶν ἰων, παρεμβάλλοντες τὸ εὐφωνικόν ν, τρεπόμενον εἰς μ. Ἄλλοι γράφουν: Ὑάμπολις, ἐκ τοῦ ὕεσ (χοῖροι) ἦτοι πόλις χοίρων.

Ἡ Διόσπολις ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἦτο ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπισκοπῶν τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ VII αἰῶνος. Κατηργήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὸν IX αἰῶνα συγχωνευθεῖσα πιθανῶς μετὰ τῆς Σεβαστουπόλεως (βλ. λ.) ἄλλης ἐπισκοπῆς τῆς αὐτῆς

Μητροπόλεως. Ἐνίοτε δὲ τίτλος αὐτῆς δίδεται φιλωνύμως (Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 463. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κτλ. εἰς Θρακικά 1937, σελ. 136 καὶ ἐξῆς).

Ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καλεῖται Ὑάμπολις. Κεῖται παρὰ τὴν οἰδηροδρομικὴν γραμμὴν Πύργου Φιλιππουπόλεως καὶ εἶναι πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Πύργου, ἀριθμεῖ δὲ 25,000 κατοίκους (1926).

* ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΣ. — Ἀβδηρίτης, διακριθεὶς ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπαινούμενος εἰς ψήφισμά τι: σωζόμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως. (Σπ. Σακελλαριάδου, Πόλις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι, Τόμ. Α, Θράκη, σελ. 50).

ΔΙΟΥ (Μονή). — Μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ Ψαμμαθια, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δίου τοῦ ἐξ Ἀντιοχείας ἀσκητοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395). Περὶ τὰ τέλη τοῦ V αἰῶνος ἦτο μία τῶν καλλιτέρων καὶ ἐπισημοτέρων μονῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῆς βασιλείας ὅμως Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνόμου (741—775) μετεβλήθη εἰς στρατῶνα. (Πρβλ. Συναξαριστὴν Νικοδήμου, ἔκδ. Ραφτάνη τόμ. Γ, σ. 183).

* ΔΙΟΥΖΕΝΗΣ καὶ ΔΙΟΖΕΝΙΣ. — Ὄνομα θρακικὸν κύριον, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς, τοῦ ὁποῦ τοῦ δευτέρου συνθετικῶν —ζένης ἢ —ζενις, ἀπαντᾷ εἰς τὰ: Αὔλου-ζένης, Μουκάζενις κτλ. (Θρακικά, 1933, σελ. 96 καὶ 1937, σελ. 31).

* ΔΙΟΥΖΗΣ ἢ ΔΙΟΥΖΗΣ. — Θρακικὸν ὄνομα σπάνιον, πιθανῶς μετασηματισμὸς τοῦ Διόζενις, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰῶνος εὐρεθείσης ἐν Φιλιππουπόλει. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, εἰς Θρακικά, 1938 σελ. 264).

* ΔΙΟΥΠΟΡΙΣ. — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικὸν καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκη καὶ τῇ Μοισίᾳ (Θρακικά 1936, σελ. 197).

* ΔΙΟΥΤΡΑΛΙΣ. — Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκη καὶ τῇ Μοισίᾳ (Θρακικά 1936 σ. 197).

ΔΙΠΑΚΙΟΝΙΟΝ. — Βυζαντινὴ ὀνομασία τοῦ

σημερινού προαστείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μπενίκ-Τάς, κειμένου πρὸς Βορρᾶν τοῦ Ντολμα-Μπαχτσέ (τοῦ Ἰασωνίου τῶν ἀρχαίων) ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλλας τοῦ Βοσπόρου. Ὡνομάζετο δὲ Διπλοκίονιον, ἀπὸ τῶν ποτῆ ἐκαὶ δύο κίωνων, πιθανῶς λειψάνων ἀρχαίου τινὸς ἡρώου, ἴσως τοῦ Ἡτολμαείου. Εἰς Μπενίκ-Τάς σώζεται ὁ τάφος τοῦ περιφύμου πευρατοῦ τῆς Μεσογείου Χαῖρ-ἔδ-Διν (XVII αἰ.).

* ΔΙΣΑΚΕΝΘΗΣ καὶ ΔΕΣΑΚΕΝΘΗΣ.—Ὁνομα Θρακικὸν κύριον, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ (Θρακικά 1935, σελ. 171).

ΔΙΣΚΟΔΟΥΡΑΤΕΡΑΙ ἢ ΔΙΣΚΟΔΟΥΡΑΤΕΙΡΑΙ.

—Ἐμπόριον τῆς ἀρχαίας Ἀγούστης-Τραϊνῆς, (νῦν Στάρα-Ζαγόρα), γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης τελευταίως πρὸς Β. τῆς Τραϊνῆς παρὰ τὸν Πιάντραν, παραπόταμον τοῦ Δουνάθεως, μεταξὺ τῶν χωρίων Μάλλο Παλάρε καὶ Γκοσιλίτσα τῆς Βουλγαρίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο θεωρηθὲν ὡς βουλγαρικόν, εἶναι ἐλληνικώτατον, ἐτυμολογεῖται δὲ ἐκ τοῦ δίσκος καὶ δουράτειος (=δουράτειος ἐηλ. ξύλινος) καὶ σημαίνει τὸ μέρος ὅπου κατεσκευάζοντο ξύλινοι δίσκοι (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Θρακικά, 1932, σ. 189 καὶ ἐξ. καὶ 1937, σ. 95 καὶ ἐ.).

* ΔΙΣΟΡΑΙ.—Ἀρχαῖον θρακικὸν ἔθνος ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐκαταίου (145).

* ΔΙΣΥΡΟΣ.—Ὁνομα κύριον θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος (Θρακικά 1936, σελ. 197).

ΔΟΒΗΡΕΣ.—Μικρά, ἀλλὰ πολεμικῆ θρακικῆ φυλῆ, κατοικοῦσα πρὸς νότον τῶν Παιόνων, τὴν κάτωθι τοῦ Σκομίου, Ροδόπης καὶ Ὀρβήλου ἐκτεινομένην πεδιάδα. Ὅταν ὁ Πέρσης στρατηγὸς τοῦ Δαρείου Μεγάβαςος ὑπέταξε τοὺς γειτονικοὺς αὐτῶν λαοὺς, οἱ Δόβηρες μετὰ τῶν Ὀδομάντων, Ἀγριαίων καὶ ἄλλων θρακικῶν φύλων, κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγουν τὴν υποδουλώσιν. (Ἡροδ. V, 16). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα διήλθε διὰ τῆς χώρας τῶν ὁ Εὐρῆς, ἐπερχόμενος κατὰ τῆς Ἑλλάδος (αὐτόθι, VII, 113).

ΔΟΒΗΡΟΣ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παιόνων, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Δοδῆρων Παιόνων μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἐχεδώρου ποταμοῦ εἰς τὰ πέριξ τῆς κωμο-

πόλεως Δοϊράνης καὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης, εἰς βόρ. πλάτ. 40° 45' καὶ ἀνατ. μῆκ. 46° 40'.

Κατὰ τὸν Θουκυδίδην (B, 99), ἡ Δόδηρος ἦτο ἡ πρώτη πόλις τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ Σιτάλικης, βασιλεὺς τῶν Ὀβρυσῶν τὸ 429 π. Χ. εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκα, βασιλείως τῆς Μακεδονίας, ἀγῶνα. Βραδύτερον, ὅτε ἡ Παιονία κατεκτήθη ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἡ Δόδηρος συμπεριελήφθη εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Διόθορος ἢ Διόθουρος ὡς μία τῶν 32 πόλεων τοῦ δευτέρου θέματος τῆς Μακεδονίας. (Ἱεροκλ. Συνέκθ. 638, Κ. Πορφυρογενν. Περὶ Θεμ. Β', 49).

Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βουλγάρων κατεστράφη ἡ Δόδηρος, ἐπὶ τῶν ἑραιπίων δὲ αὐτῆς ἐκτίσθη ἡ Δοϊράνη, διατηρήσασα κατὰ μέγα μέρος τὸ ἀρχαῖον τῆς ὄνομα.

ΔΟΚΙΜΟΣ.—Βασιλεὺς τῶν Ὀδομαντῶν, θρακικοῦ λαοῦ, κατοικοῦντος παρὰ τὸ ἕρος Ὀρβήλου τῆς Μακεδονίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, ζήσας περὶ τὰ 450 π. Χ. (Ἡροδ. VII, 113, Θουκ. B, 101, Ε', 6). Τοῦ Δοκίμου σώζονται ἀργυραὶ δραχμαὶ καὶ τετράβολα (Head Σβορώνου, τ. Α', σ. 268).

* ΔΟΛΠΣ.—Ὁνομα κύριον θρακιοελληνικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ. Ἡ γενικὴ Δολήρους (Θρακικά, 1936, σελ. 198).

ΔΟΛΙΟΝΕΣ (οἱ).—Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς, κατοικῶν παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Προποντιδος ἐν Μοισίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λιζήπου (νῦν Γιουνάν-τσάι) καὶ Ρωνδάκου, ἦτις ἀπ' αὐτῶν ἐκαλεῖτο Δολιονία καὶ Δολιονός (Στράβ. XII, 564 καὶ 575, XIV, 681). Κατὰ τὴν μυθολογίαν, βασιλεὺς αὐτῶν ἦτο ὁ Κύζικος τοῦ Αἰνέου καὶ τῆς Αἰνήτης, (Ὀρφ. Ἀργοναυτικά, 501 καὶ ἐξῆς), ὑποδεχθεὶς μετὰ φιλίας τοὺς Ἀργοναυτάς, οἱ ὁποῖοι μεταβαίνοντες εἰς τὴν Κολχίδα ἀπεβίβασθησαν εἰς τὴν χώραν τῶν. Ἀποπέυσαντες οἱ Ἀργοναῦται κατελήφθησαν ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας καὶ ἠνυγκάσθησαν νὰ ἀποβιβασθοῦν ἐν καιρῷ νυκτός ἐπὶ τῶν παραλίῶν τῆς Κυζίκου. Ἀλλ' οἱ Δολιόνες ἐκλαθόντες αὐτοὺς ὡς ἐχθρούς, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν, εἰς τινα δὲ συμπλοκὴν ἐφρονεῖσθη ὁ Κύζικος ὑπὸ τοῦ Ἰάσωνος. Τοῦτο ἐλύπησε τοὺς Ἀργοναυτάς,

οἱ ὅποιοι μεγάλως ἐτίμησαν αὐτόν, τὴν δὲ πρωτεύουσάν του ὠνόμασαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του Κόζικον.

ΔΟΑΙΟΝΙΑ ἢ ΔΟΑΙΟΝΙΣ (ἦ).—Ἀρχαία χώρα κειμένη παρὰ τὴν Προποντιδα ἐν Μυσία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῶν Δολιόνων (βλ. λέξ.) ἀρχαίου Θρακικοῦ λαοῦ.

ΔΟΛΟΓΚΙΑΣ.—Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἀπὸ τῶν κατοικῶν αὐτῆς Δολόγκων (βλ. λ.).

ΔΟΛΟΓΚΟΙ.—Ἀρχαιότατος θρακικὸς λαὸς θεωρούμενος ὡς αὐτόχθων, κατοικῶν ἐπὶ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἦτις ἐξ αὐτῶν ὀνομάζετο καὶ Δολογκιάς. Ἔλαβον δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Δολόγκου, υἱοῦ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς νύμφης Θράκης. Οἱ Δολογκοὶ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν συκῶν ἐπιδρομῶν τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἀφινθίων, κατέστησαν τύραννον τῆς χώρας τῶν, κατόπιν συμβουλῆς τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν (559 π. Χ.) τὸν Ἀθηναῖον Μιλτιάδην, υἱὸν τοῦ Κυψέλου (Ἡρόδ. VI, 34—46), ὅστις κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ ταχέως τὴν χώραν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν.

Μετὰ τὸν θάνατόν του (525 π. Χ.), διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀνεψιὸς του Σιθναγόρας, τοῦτον δὲ ὁ ἀδελφὸς του Μιλτιάδης τὸ 518 π. Χ., ὅστις παρέμεινε μέχρι τοῦ 515 π. Χ., διότι ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου. Ὁ Μιλτιάδης οὗτος εἶναι ὁ γνωστός ἐν τῇ ἱστορίᾳ νικητὴς τοῦ Μαραθῶνος.

Τὸ ὄνομα τῶν Δολόγκων ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ὡς ἀναφέρει ὁ Ρων. Πορφυρογέννητος εἰς τὸ περὶ Θεμάτων (B, 630). Εἰς τὴν χώραν αὐτῶν οἴζεται παρὰ τὸν Ἐλαιούντια ὁ τάφος τοῦ Πρωτεσιλάου, τοῦ πρώτου φονευθέντος Ἑλλήνου κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.

* **ΔΟΡΔΑΣ**.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου, παρὰ Προκοπίῳ. (Περὶ Κτίσιμ. IV, 11).

* **ΔΟΡΖΑΣ** καὶ **ΔΟΡΣΟΣ**.—Ὄνομα κύριον κατ' ἐπιγραφὰς (πρβλ. Δορτάζη, Δόρταζος).

* **ΔΟΡΖΕΝΘΗΣ** καὶ **ΔΟΡΞΕΝΘΗΣ**.—Γνήσιον Θρακικὸν κύριον ὄνομα, κατ' ἐπιγραφὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος εὐρεθείσας παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν. Ἀπαντᾷ καὶ Δορζίνθης καὶ

Δεροζένθης (Dumont—Homolle, σελ. 334 καὶ 352,—«Θρακικά» 1936, 198).

ΔΟΡΙΣΚΟΣ.—Παραθαλασσία πεδιάς καὶ ὁμώνυμος πόλις μετ' ἰσχυροτάτου φρουρίου, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κικόνων πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VII, 59), τὸ φρούριον τοῦτο ἱδρυσεν ὁ Δαρεῖος τὸ 512 π. Χ. ὅτε ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σκυθῶν, διορίσας ὑπαρχὸν Μακροάμην τὸν Μεγαδόστειν, καὶ ἐγκαταστήσας ἐκεῖ Περσικὴν φρουράν. (Αὐτόθι, VII, 105). Ἦτο δὲ τόσο μέγα, ὥστε, ὡς λέγεται, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 10.000 ἀνδρῶν (Πλινίου Φυσ. Ἱστορ. IV, 43). Τὸ 480 π. Χ. διερχόμενος ἐκεῖθεν ὁ Ξέρξης, κατεμέτρησεν τὸν στρατὸν του (Ἡρόδ. VII, 59,—Στράβ. VII, 331, 48). Μετὰ τὴν ἤτταν τῶν Περσῶν καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης, ὁ Δορίσκος περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Θρακῶν. Τὸ 346 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνο, τὸ δὲ 200 π. Χ. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' μετὰ τῶν πόλεων Αἴνου καὶ Μαρωνείας.

Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ, ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς (98—117 μ. Χ.) ἔκτισε τὴν Τραϊανούπολιν (βλ. λέξ.), κειμένην ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ (Via Egnatia), ἀπέχουσα περὶ τὰ 15 χλμ. ἀπὸ τῆς παραλλῆλης (Ἀλεξανδρουπόλεως). Παρὰ τὰ ἐρείπια αὐτῆς, κείται σήμερον τὸ χωριὸν Δουτρός, ἀριθμοῦν 1.151 κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928. Τὸ ὄνομα Δορίσκος, ἐδόθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Δ. Θράκης εἰς τὸ γειτονικὸν χωριὸν Ῥουμτζίκ, ἀριθμοῦν 443 κατοίκους.

* **ΔΟΡΤΑΖΗ ἢ ΔΟΡΤΑΖΟΣ**.—Τοπώνυμιον θρακικὸν κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ὅπου ὑπῆρχεν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τοῦ Δορταζηνοῦ (βλ. λέξ.)

* **ΔΟΡΤΑΖΗΝΟΣ** (Ἀπόλλων).—Τοπώνυμιον ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος λατρευμένου ἐν Δορτάζῃ τῆς Β. Θράκης γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος εὐρεθείσης παρὰ τὸ Καζανλίκ. (Θρακικά, 1929, σελ. 12 καὶ ἐξῆς).

ΔΟΡΤΙΚΟΝ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας, τῆς ὀνομασθείσης βραδύτερον «Dacia Ripensis» ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γ', 9, 3) καὶ ἄλλων. Ἔκειτο δὲ κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν ὀδοπορικῶν ἀναφερομένας ἀποστά-

οις, ὅχι μακρὰν τῆς συμβολῆς τοῦ Τιμόκ (Timacus), παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, ὅπου φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Τὸ φρούριον αὐτῆς «ὄπερ τῷ χρόνῳ ἐξίτηλον γεγεννημένον, ἐς ὀχύρωμα νῦν ἐχυρώτατον κατεστῆσται» ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 6, 20).

ΔΟΥΡΥΣΤΟΛΟΝ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἰδρυθεῖσα περὶ τὸ στρατόπεδον τῆς ἐνδεκάτης Κλαυδείας Λεγεῶνος (Segio XI Claudia) ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ (98—117 μ.Χ.). Κατὰ τὸν Ἱστομαίον ἔκειτο εἰς ὄρ. πλάτος 44', 30' καὶ ἄνατ. μήκ. 53', 30' (Γεωγρ. I, 10, 5), καλεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ Δορύστορον, λεγεῶν πρώτη Ἰταλική.

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ὑπέστη διαφόρους παραλλαγὰς: Δορύστολον, Δουρόστολος, Δουρόστορον, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Ῥώσων Δριστρα ἢ Δριστρια, ὑπὸ δὲ τῶν Βουλγάρων Δερεστέρ.

.

Τὸ Δορύστολον ὑπῆρξεν ἐν τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων τῆς παραδουναβείου γραμμῆς καὶ ἦν τῶν κυριωτέρων πρὸς βορρᾶν προπυργίων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Ἰωαννάτου (668—685), τὸ Δορύστολον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Ἀσπαρούχ, καθὼς καὶ μῆγα μέρος τῆς μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώρας, ἧτις ἀπέβη ὁ πυρὴν τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους. Πολὺ ἀργότερον, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ, διαβὰς τὸ 971 ὁ Σβιατοσλαῦος, ἡγεμὼν τῶν Ῥώσων, ἐπὶ κεφαλῆς πολυκρήμου στρατιᾶς τὸν Δούναβιν, ὡς φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ βασιλέως, καὶ καταπατήσας τὰς συνθήκας, ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ ὀριστικῶς τὴν χώραν, καὶ πρὸς τοῦτο μεταξὺ καὶ ἄλλων κατέλαβε καὶ τὸ Δορύστολον. Ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, κατόπιν σφοδρᾶς καὶ πείσμονος μάχης ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ τῆ 23 Ἀπριλίου 971 ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ὀχυρώτατον φρούριον τοῦ Δορυστόλου καὶ ἐπολιόρησεν αὐτὸ στενωτάτα, ἀναθέσας τὴν ἀρχηγίαν τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν εἰς τὸν Ἰωάννην Κουρκοῦαν. Οἱ Ῥῶοι ἀντέτασσαν κρατεράν καὶ πείσμονα ἀντί-

στασιν, κατὰ τινὰ δὲ ἔφοδον ἐφόνησαν τὸν Κουρκοῦαν. Ἀναθαρρήσαντες ἐκ τούτου, ἐξήλθον οἱ Ῥῶοι τοῦ φρουρίου ὑπὸ τὸν Ἰκμορα, δεύτερον μετὰ τὸν Σβιατοσλαῦον ἡγεμόνα, ἀἰδρα πελώριον κατὰ τὸ σῶμα καὶ πολεμικώτατον. Κατ' αὐτοῦ ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἐκ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως Ἀνεμάς, υἱὸς τοῦ τελευταίου ἐμίρου τῆς Κρήτης Ἀβθούλ Ἀζίζι, ὅστις εἰς τινὰ συμπλοκὴν ἐφόνησε αὐτόν. Οἱ Ῥῶοι, θορυβηθέντες ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον καταλιπόντες πολλοὺς νεκροὺς. Τὴν ἐπομένην, 22 Ἰουλίου, συνεκροτήθη ἡ τελευταία ἐκ παρατάξεως μάχη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, καθ' ἣν ὁ Ἀνεμάς ἐτραυματίσθη καίριως τὸν Σβιατοσλαῦον, ὅστις ἐσώθη χάρις εἰς τὸν ἀλυσσιδωτὸν θώρακα αὐτοῦ. Ἀλλὰ πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐφρονεῖτο μαχόμενος ἡρωϊκώτατα. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀνεμά κατετρόμαξε τοὺς Βυζαντινοὺς, οἵτινες ἤρχισαν ὑποχωροῦντες ἀτάκτως καὶ μόλις προκινδυνεύσας ὁ βασιλεὺς κατάρθρωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν. Ἐπελθὼν τότε ὁ Βάρδας Σκληρός καὶ περικυκλώσας τοὺς Ῥώσους ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, παρ' ὀλίγον δὲ νὰ συλληφθῆ καὶ αὐτὸς ὁ Σβιατοσλαῦος. Ἡ μάχη αὕτη, ἧτις ἔκρινε τὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξε φονικωτάτη διὰ τοὺς Ῥώσους. Λέγεται ὅτι κατ' αὐτὴν ἐφρονεῖσθησαν περὶ τὰς 15.000 Ῥώσων, 20.000 ἀσπίδων καὶ ξιφῶν συνελέγησαν ἐκ τοῦ πεδίου. Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἐφρονεῖσθησαν 350 καὶ ἐτραυματίσθησαν ἀρκετοί.

Τὴν ἐπομένην ὁ Σβιατοσλαῦος ἐζήτησεν εἰρηγὴν παρὰ τοῦ βασιλέως, ὑποσχόμενος νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, νὰ ἀπολύσῃ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἔρον νὰ ἐπιτραπῆ ἡ εἰς τὰς πατρίδας τῶν ἀναχωρήσας καὶ νὰ χορηγηθῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἡ ἀναγκαίουσα ποσότης σίτου. Ὁ Τσιμισκῆς ἐδέχθη τὰς προτάσεις αὐτοῦ, διατάξας νὰ χορηγηθῆ ἡ απαιτούμενη ποσότης σίτου, λέγεται δὲ, ὅτι ἐκ τῶν 60.000 ἀνδρῶν, οἵτινες εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πολιορκίας, μόνον 22.000 ἔλαβον σίτον. Ἀναχωρῶν ὁ Τσιμισκῆς διὰ τὴν πρωτεύουσάν, κατέλιπε ἰσχυράν φρουράν καὶ μετωνόμασε τὸ Δορύστολον εἰς Θεοδώρουπολιν

πρὸς τιμὴν τοῦ στρατηλάτου μάρτυρος ἁγίου Θεοδώρου, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς πάντοτε ἐπεκαλεῖτο ὡς προστάτην καὶ ἄρωγόν, ὅστις λέγεται ὅτι ἐνεφάνη κατὰ τὴν μάχην συνταράξας τὰς ἐχθρικὰς τάξεις. (Κ. Παπαρρηγοπούλου, τόμ. Δ' σελ. 152 καὶ ἐξῆς. Schlumberger, Ἰωάννης Τσιμισκῆς, μετάφρ. Στ. Βουτυρά, σελ. 134—197).

Ἐπὶ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ Δορύστολον ἐγένετο ἐπίσης θέατρον μακρῶν καὶ σκληρῶν ἀγῶνων μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, καθ' οὓς ἠτιτήθη ὁ Ἀλέξιος παρὰ τὸ Δορύστολον τὸ 1088. Τέλος ἔμως ὑπερίσχυον αὐτῶν τὸ 1091, κατόπιν φονικωτάτης μάχης, ἀνακτήσας τὴν πόλιν καὶ ἐξασφαλίσας τὴν περὶ τὸν Αἶμον χώραν. (Ἄννα Κομνηνή. βιβλ. VII). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ λησμονῆται τὸ ὄνομα Δορύστολον καὶ Δρίστρα, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀναφαίνεται τὸ ὄνομα Σιλίστρια, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε, διατηρηθὲν μέχρι σήμερον.

Ἐπὶ ἐκκλησιαστικῆν ἔποσιν τὸ Δορύστολον ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἦτο ἔδρα μητροπόλεως. (Ράλλη καὶ Ποτῆ, τόμ. V, σ. 490). Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας, διαίρεθίσης εἰς 6 μητροπολιτικὰς περιφερείας ἢ Σιλίστρια ὑπήχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὴν Ρουχτσουκίου, ὅστις φέρει τὸν τίτλον : Δοροστόλ-Τσερβένσκη.

ΔΟΥΚΕΠΡΑΤΟΓ (φρούριον).—Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάδεως μετὰ τὰς Νεβάς (νῦν Σιστοβα), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου. (Περὶ Κτισμ. IV, 6, 5).

ΔΟΥΚΙΔΑΒΑ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Δακίας, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 8, 4). Ἡ ταυτότης αὐτῆς εἶναι ἄγνωστος.

* ΔΟΥΓΛΗΖΕΛΜΗΣ.—Σύνθετον Θρακικὸν ὄνομα κύριον ἐκ τοῦ Δούλη· Ζέλημης, σύνθετος εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Β. Θράκης καὶ τῆς Μοισίας. («Θρακικά», 1932, σελ. 80).

* ΔΟΥΓΛΩΝ ΠΟΛΙΣ.—Ἄλλη ὀνομασία τῆς Πονηρουπόλεως (Φιλίππουπόλεως) παρὰ τῷ Σουῖδα.

* ΔΟΥΡΒΟΥΓΙΑΝΑ.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρά-

τορος Ἰουστινιανοῦ. (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΔΡΑΒΗΣΚΟΣ.—Περὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης θρακικῆς πόλεως μεγάλη διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων, ἂν δηλαδὴ ὑπῆρξαν μία ἢ δύο πόλεις ἐν τῇ Ἡδωνικῇ χώρᾳ, φέρουσαι τὸ αὐτὸ ὄνομα. Τὸ πλεῖστον τῶν νεωτέρων συγγραφέων στηριζόμενον ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θουκυδίδου, Στράβωνος, Διοδώρου Σικελιώτου καὶ ἄλλων, παραδέχονται μίαν μόνην Δραβήσκον, καὶ τοποθετοῦν αὐτὴν, ὅπως αὐθαίρετως ἐπὶ τῆς σημερινῆς Δράμας, τὴν ὁποίαν συγγέουν μετὰ τῆς ἀρχαίας Δραβήσκου. (G. Perrot, Daton, Neapolis, ruines de Philippes, Paris, 1800, σελ. 18.—L. Heuzey, Mission archéologique de Macedoine, Paris, 1864,—Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, Στ. Βουτυρά, ἐν λέξει).

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη, καὶ συνεπῶς ἡ συνταύτισις τῆς ἀρχαίας Δραβήσκου μετὰ τῆς Δράμας, ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη. Ὁ Θουκυδίδης (IV, 102), ἀναφέρων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν Δραβήσκον, λέγει ὅτι ἀπέστειλαν 10.000 περίπου ἀποίκους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λεάρχου, υἱοῦ τοῦ Γλαύκιωνος καὶ τοῦ Σωφάνους, οἱ ὅποιοι «διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ τῶν Θρακῶν» τὸ 465 π. Χ. Καὶ ἀλλαχοῦ (A, 100 3). «Προελθόντες δὲ τῆς Θράκης εἰς μεσόγειαν διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ τῇ Ἡδωνικῇ ὑπὸ Θρακῶν ξύμπαντες».

Ἄλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερομένη Δραβήσκος, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Δράμαν. Ὁ Ἀππιανὸς (IV, 105), περιγράφων τοὺς Φιλίππους, καθορίζει καὶ τὴν θέσιν τῆς Δραβήσκου: «Ἐκ δὲ δύσεως, λέγει, (δηλ. πρὸς δυσμὰς τῶν Φιλίππων) πεδίον μέχρι Μυρκίνου καὶ Δραβήσκου καὶ Στρυμόνος». Κατὰ ταῦτα ἡ Δραβήσκος ἔκειτο πρὸς δυσμὰς τῶν Φιλίππων, ὅπως καὶ ἡ Μύρκινος καὶ ὁ Στρυμών, ἐνῶ ἡ Δράμα κεῖται περὶ τὰς 4—5 ὥρας πρὸς βορρᾶν τῶν Φιλίππων.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Στράβων, ἀναφέρων τὴν Δραβήσκον, λέγει: «Εἶσι δὲ περὶ τὸν Στρυμόνα πόλεις καὶ ἕτεραι οἶον: Μύρκινος, Ἀργίλιος-Δραβήσκος, Δάτου. .» Ἄλλως τε, ὅπως γνωρίζομεν, τὰ μεσόγεια τῆς Θράκης, ἦσαν ἐν

τελῶς ἄγνωστα, αἱ δὲ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, περιωρίζοντο περὶ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἰπύονα, καὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν νεωτέρων περαδέχονται ὅτι ὑπῆρχον δύο Δραβήσοι, μία ὅπου τὸ χωρίον Δράβηκ ἢ Σιράβηκ ἢ Ζραβήκι, παρὰ τὴν Κερκινίτιδα λίμνην καὶ τὰς ὑπὸ πρὸς τοῦ Παγγαίου, ὅπου σώζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως μὴ ἐξερευνηθέντα ἀκόμη, καὶ αὕτη εἶναι ἡ Δραβήσος τοῦ Θουκυδίδου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ μία ἄλλη ὅπου ἡ σημερινὴ Δράμα, τὴν ὅποιαν ὡς ἀσημον, καὶ μὴ ὑπενηθυμίζουσιν οὐδουδὸν τι γεγονός, παρέλειψαν νὰ ἀναφέρουν ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης καὶ οἱ σύγχρονοί των, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπιγραφῶν, αἱ ὅποιαι εὐρέθησαν εἰς αὐτὴν, μάλιστα δὲ ἀρχαιοτέραις ἐποχῆς. (Des-devises Geographie, σελ. 396.—M. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, σελ. 780.—Σταύρου Μερτζίδου, Αἱ χῶραι τοῦ παρελθόντος, σελ. 4 καὶ ἐξῆς). Ὅτι δὲ ὑπῆρχον δύο Δραβήσοι, ἐξάγεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ χωρίου τοῦ Θουκυδίδου: «ἐν Δραβήσοσιν τῇ Ἡθωνικῇ» τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη Δραβήσος μὴ Ἡθωνικῇ, πιθανότατα δὲ ἐν τῇ Ὀδομαντικῇ ὅπου ἡ νῦν Δράμα. Ἄλλως τε, τοιαύτην διαστολήν, προκειμένου περὶ δύο ἑνωμένων πόλεων, κάμνει καὶ ἄλλαχού ὁ Θουκυδίδης. Προκειμένου π. χ. περὶ τῆς Δόθηρος (Δοϊράνης) λέγει: «Διελθόντες δὲ αὐτὸ (δηλ. τὸ ὄρος), ἀφίκοντο εἰς Δόθηρον τὴν Παιονικὴν, (B. 98). Ἄρα ὑπῆρχε καὶ ἄλλη Δόθηρος μὴ Παιονικῇ, ἡ ὅποια ἔκειτο πιθανῶς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἡθωνῶν, περὶ τὸ Παγγαίον, τὴν ὅποιαν κατώκουν οἱ Δόθηρες. (Ἡρόδ. V, 16 Θουκυδ. B, 98).

* * *

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Δράμαν, τὴν ὅποιαν συγχέουν μετὰ τῆς ἀρχαίας Δραβήσους, αὕτη ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ X—XII αἰῶνος, φέρουσα τὸ ὄνομα Δράμα. Ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἔφερε τὸ ὄνομα Draversus, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρει αὐτὴν ἡ Tabula Pentingeriana. Ἡκίμασε δὲ μετὰ τὴν ἱδρῶσιν Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας ἐν αὐτῇ, ὁπότε ἤλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ πλειστοὶ οἰκογένειαι ἀριστοκρατικαὶ δεκάρχων (Decurium) τῶν

Φιλίππων. Τὸ δὲ λατινικὸν ὄνομα Drabescus ἐλήφθη ἴσως ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ Δραβήσος, καὶ ἀντὶ Drabescus ἐγράφετο Drabescus.

Ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἡ λαμπρὰ τοποθεσία καὶ τὰ ἀφθονα ὕδατα αὐτῆς, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀφθνοῦν, προσεέλκυσαν τοὺς πλουσίους Ρωμαίους τῶν Φιλίππων, οἱ ὅποιοι ἐκδοκίμησαν ἐκεῖ ἐπαυλεις μετὰ θαυμασίων κήπων. Προήλθε δὲ τὸ ὄνομα Δράμα κατὰ μὲν τὸν Δήμιτσαν (αὐτόθι σελ. 782) ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος Δράβα ἀντὶ Δραβήσος καὶ ἔγινε Δράμα.

Κατὰ δὲ τὸν Μερτσίδην (αὐτόθι, σελ. 15) ἡ Δράμα, κατὰ τὸν X—XII αἰῶνα ὀνομάζετο Διράμα, μετονομασθεῖσα οὕτως, ὡς ὑποθέτει, ὑπὸ τινος λογίου τῆς ἐποχῆς, διότι εἶναι διηρημένη εἰς δύο μέρη καὶ διότι εἰς τὸ μέσον αὐτῆς, ἐν καιρῷ μεγάλης βροχῆς, ρεεὶ χειμαρρῶς, χωρίζων αὐτὴν εἰς δύο. Καὶ ὡς ἀνάλογον παράδειγμα ἀναφέρει τὴν ἀπὸ τῆς Δράμας τρία τέταρτα τῆς ὄρας ἀπέχουσαν κώμην Ἰζατάλτζαν, ἣτις μνημονεύεται κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίτομον χρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χωριστιή», ἀργότερον δὲ «Χωριστιανή», διότι καὶ αὕτη εἶναι διηρημένη εἰς δύο, ὅπως καὶ ἡ Δράμα. τὴν ὅποιαν οἱ μεταγενέστεροι δι' ἐκθλίψεως τοῦ ἰώτα, ὀνόμασαν Δράμαν.

Σήμερον Δραβήσος ὀνομάζεται τὸ χωρίον Δράβηκ ἢ Ζδραβίκ, τὸ ὅποιον εἶναι ἔδρα καὶ νότιος τοῦ νομοῦ Σερρών ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φυλλίβος, καὶ ἀριθμῆ 1301 κατοίκους (1928).

ΔΡΑΒΟΥΣ.—Παράλιος πόλις τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, κειμένη κατὰ τὸν Σιράβωνα (VII, 331, 52) παρὰ τὴν Καρδίαν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ὅπου τὸ σημερινὸν ἀγροποδῶλιον Καρὰ-Τεπέ, εἰς τὸ μέσον περὶ τοῦ κολπώματος, τοῦ ἀνοικομένου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σουβλά καὶ Ἑλλης. Πότε ἐκτίσθη καὶ ὑπὸ τίνος, ὡς καὶ πότε κατεστράφη δὲν εἶναι γνωστόν.

* ΔΡΑΓΑΒΑΣΤΑ.—Τοποθεσία τις παρὰ τὴν Βῆραν (Φέρραι), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ μεταξὺ τῶν κτημάτων τὰ ὅποια ἐκληροδότησεν οὗτος εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν Μονὴν Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτηρίας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1151—1152. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

ΔΡΑΓΟΥΒΙΤΑΙ.—Δραγουβίτας ἀποκαλεῖ ὁ Δημ. Χωματηγὸς, συγγραφεὺς τοῦ XIII αἰῶνος (σελ. 355 καὶ 410) τοὺς κατέχοντας τὴν Μακεδονίαν Βουλγάρους. Κατὰ τὸν Jirecek ὁμως (Das Fürstent. Bulgarien, σ. 411, σημ. 2), εἶναι ἄγνωστον εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγὰς τὸ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀναφερόμενον, ὅτι ἡ φυλὴ τῶν Δραγουβιτῶν κατῴκει ἐν Ροδόπῃ. Οὗτο· μετὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν Σαγουλάτων ἐπέδραμον τὸ 680 κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀποκρουσθέντες μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν.

* **ΔΡΑΓΟΒΙΤΙΑΣ** (Ἐπίσκοπος).—Τίτλος διδόμενος ἄλλοτε εἰς τὸν Μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 516).

ΔΡΑΜΑ.—Ἀρχαία Θρακικὴ πόλις, κειμένη πρὸς βορρᾶν τῶν Φιλίππων ἐσσαράς ὄρας περίπου, ἐν τῷ μέσῳ εὐφορωτάτης καὶ πλουσιωτάτης πεδιάδος. Πότε ἀκριθῶς ἐκτίσθη καὶ ὑπὸ τίνας, ποῖον τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα, καὶ ποία ἡ ἱστορία τῆς μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτῆσεώς τῆς τὸ 1373 δὲν γνωρίζομεν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν εἶναι, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν αὐτὴν μετὰ τὴν Δραβήσκον τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἄλλων, κειμένην ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἠλιωνῶν παρὰ τὴν Κερκινιτίδα λίμνην καὶ τὰς ὑπερῆρας τοῦ Παγγαίου. (βλ. λέξ. Δραβήσκος). Πάντως ὁμως, ἐάν κρίνωμεν ἐκ τῶν σωζομένων ἐλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν, πειθόμεθα ὅτι ἡ Δράμα ἦτο μεγάλη καὶ πλουσία πόλις.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ὁ Βενιαμὴν ὁ ἐκ Τουδέλης, διάσημος περιηγητὴς Ἰουδαῖος, ἀναφέρει ὅτι εὗρεν ἐν Δράμᾳ ἀξιόλογον Ἰουδαϊκὴν παροικίαν. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Παλατιολόγου, ἡ Δράμα ἀναφέρεται πολλὰκις καθὼς καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα. Τὸ 1315, ὁ βασιλεὺς τῶν Σέρβων Στέφανος Δουσάν κατέλαθε πᾶσαν τὴν πρὸς Δ. τῶν Φιλίππων χώραν καὶ τὰ παράλια τῆς Χρυσόπολεως. Κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ 1357, ὁ Σέρβος τοποτηρητὴς τῆς Δράμας Καΐσαρ Βοΐνας, οὗ μακρὰν αὐτῆς κατετρόπωνε τὸν ἀυτοκράτορα Ματθαῖον Καντακουζηνόν.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς Δράμας συνδέεται ἡ Εἰρήνη Παλαιολογίνα, ἡ ὅποια ἔχουσα πλοῦσιαν ἐν αὐτῇ κτήματα, πολλάκις ἐπεσεκέθη τὴν πόλιν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1316. Μετακομισθεῖσα ἐτάφη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἡ Δράμα ἦτο ἔδρα καὶ μακάμῃ τοῦ Βιλαετίου Θεσσαλονίκης, Ἰπῆρες πατρίς τοῦ γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τούρκου στρατηλάτου Μαχμούτ Πασᾶ (1780—1822), καὶ τοῦ περιωνύμου Ντερέμπεη Σαλήχ τῆς Δράμας. Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τοῦ 1663—1882 ἦτο ἔδρα μητροπολίτου φέροντος τὸν τίτλον: Φιλίππου, Δράμας, Ζίχνης καὶ Νευροκοπίου, τῆς τελευταίας προαχθείσης εἰς ἴδιαν μητροπολιν τὸ 1885. Σήμερον ἡ Δράμα εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμώνυμου νομοῦ καὶ δήμου, ἀριθμῶν δὲ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 περὶ τὰς 30.000 κατοίκους.

* **ΔΡΑΜΙΣΤΗΣ** (Ἐπισκοπὴ).—Μία τῶν δέκα ἐπισκοπῶν τῆς Μητροπόλεως Φιλίππουπόλεως μνημονευομένη εἰς τὸν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφῶ (886—912) συνταχθέντα πίνακα τῆς κλίμακος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. B, σελ. 483). Μεταξὺ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἀρχομένου καὶ τοῦ δεκάτου τετάρτου φθίνοντος, ἡ ἐπισκοπὴ Δραμίτης ἐξέλιπεν ὀριστικῶς.

Ἡ ἀκριθὴς αὐτῆς θέσις ἀγνοεῖται. Κατὰ τὸν Jirecek ἔκεῖτο πιθανῶς δυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου τῆς περιφερείας Καβαλῆ, ὅπου κεῖται κώμη φέρουσα τὸ ὄνομα Δράμα. (Ἡβελ. «Θρακικὸν Ἀρχεῖον, Τόμ. IV, σελ. 4—5).

* **ΔΡΕΝΙΟΣ.**—Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν, καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος εὐρείως εἰσεῖσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

* **ΔΡΙΝΣΕΙΣΤΑΣ.**—Ὄνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρείως εἰσεῖσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

ΔΡΟΥΓΙΑΟΝ.—Μικρὰ καὶ ἀσήμερον πολίχνη τῆς Θράκης, κειμένη παρὰ τὸν Στρυμόνα, ἀλλ' ἄγνωστον περὶ ἀκριθῶν. Ὁ Δημοσθένης ἀναφέρειν αὐτὴν μετὰ τῆς Καβύλης

καὶ Μαστεΐρας, ὡς ἐποφθαλμιούμενας ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τὰς ἀποκαλεῖ τρώγλας. Φαίνεται ὅμως, ὅτι διὰ τὰ ἐποφθαλμιᾶ τὸ Δρογγίλον ὁ Φίλιππος θὰ εἶχε στρατηγικὴν σημασίαν, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ προσάθεια αὕτη. (Δημοσθ. Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ 44, καὶ κατὰ Φιλίππου, IV, 15).

* ΔΡΟΓΟΒΙΤΗΣ.— Μικρὸς ποταμὸς τῆς Θράκης, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπορειῶν τοῦ Αἴμου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἑβρον, ἐξ οὗ ὁ Μητροπολίτης Φιλίππουπόλεως καλεῖται «Ἐξαρχος Θράκης Δρογοβιτίας». (Γ. Τσουκαλᾶ, ἱστοριογεωγρ. περιγρ. τῆς ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως, σελ. 64).

ΔΡΟΜΕΡΟΣ.— Σταθμὸς (mutatio), κείμενος ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ (via Egnatia), παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν, 7 μίλια Β. Α. τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅπου ἐγένετο μεταλλαγὴ τῶν ἵππων. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἐκαλεῖτο Δημητρίτου. Ἐνταῦθα τὸ 1185 ὁ Ἀλέξιος Βρανᾶς, στρατηγὸς Ἰσαακίου Β' τοῦ Ἀγγέλου κατετρόπως τοὺς Νορμανδοὺς, συλλαβῶν αἰχμαλώτους καὶ τοὺς κόμιτας Ριχάρδον καὶ Ἀλδουϊνον.

ΔΡΟΜΙΧΑΙΤΗΣ.— Βασιλεὺς τῶν Γετῶν, γνωστὸς ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ πολέμων τοῦ Λουσιμάχου, Ἡττηθεὶς τὸ 292 π.Χ. κατὰ κράτος, συνελήφθη αἰχμάλωτος μεθ' ὅλης τῆς στρατιᾶς του, ἀφέθη ὅμως ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Λουσιμάχου, ὅστις τοῦ ὑπεσχέθη καὶ τὴν θυγατέρα του νὰ δώσῃ εἰς γάμον, ἐὰν τοῦ ἀπέδιδε τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουνάβεως χώραν, τὴν ὅποιαν ὁ Δρομιχαίτης εἶχε προσαρτήσῃ εἰς τὸ βασιλείον του. Κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 301, 305) ἐκστρατεύσας ὁ Λουσιμάχος κατὰ τῶν Γετῶν, ὅχι μόνον δὲν ἐνίκησε τὸν Δρομιχαίτην, ἀλλὰ καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀφειθείς ἐλεύθερος ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ τὸ ὄνομα Δρομιχαίτης, ἀναφέρεται καὶ ἄλλος, ἀπόγονος πιθανῶς τοῦ ἀνωτέρου, ὅστις ὅταν Ἀντίοχος ὁ Β' βασιλεὺς τῆς Συρίας ἐπολιόρκει τὰ Κύψελα τῆς Θράκης, ἐβοήθησεν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως.

ΔΡΟΠΙΩΝ.— Βασιλεὺς τῆς Παιονίας, ζήσας μετὰ τὸ 279 π. Χ. Τούτου σώζονται νομίματα χαλκοῦ παριστῶντα ἐμπροσθεν κεφαλῆν Διός, ὅπισθεν δὲ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν:

ΠΑΙΟΝΩΝ, κάτωθεν δὲ αὐτῆς τὸ μονόγραμμα αὐτοῦ ΔΡ. Κατὰ τὸ 1877 ἀνεκαλύφθη ἐπιγραφὴ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπὶ θάβρου ἀδριάντος τινός, ἐκ τῆς ὁποίας καταφαίνεται ὅτι ὁ ἀνδριάς ἐκεῖνος ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Παιόνων, πρὸς τιμὴν τοῦ θασιλέως Δροπιώ- νος, ὅστις πιθανῶς ἀναδιωργάνωσε τὴν χώραν του μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν.

ΔΡΟΣΙΚΗ.— Χώρα τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (5, 11, 6), ὡς μία τῶν 14 στρατηγιῶν (praefectura) τῶν βωμαϊκῶν χρόνων. Πιθανῶς ἡ Δροσικὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Β. 101) ἀναφερομένη χώρα κειμένη πέραν τοῦ Στρυμόνος καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ κατοικοιμένη ὑπὸ τῶν Δρώων, αὐτονόμων Θρακῶν καὶ συμμάχων τοῦ Σιτάλκους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκα πόλεμον. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει αὐτοὺς Δεραρούς καὶ Δαρούσιος (61. λέξ.).

ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΣ.— Ἐκ τοῦ λατινικοῦ drugo). Στρατιωτικὸς βαθμὸς καὶ ἀξίωμα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ Χιλιάρχος. Δρουγγάριος τοῦ πλοῦτου ἐκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ «θασιακοῦ πλοῦμου» ἦτοι ὁ ναύαρχος.

ΔΡΟΥΖΙΠΑΡΑ.— Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης κειμένη 22 περίπου χλμ. Β. Δ. τῆς Περλίνθου παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἐργίνου, εἰς ὅρ. πλάτ. 42°, 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 54°, 30' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ' 11, 7).

Ἡ Δρουζιπάρα ἀπέθη περιφρημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μαρτύρον τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε λαμπρὸς ναός. Οὗτος κατήγετο ἐκ Καρθαγένης, ἐμαρτύρησε δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ τὸ 300 μ. Χ. Κατὰ τὸ συναξάριον τοῦ ἁγίου, ἀπεκεφαλίσθη παρὰ τὸν παραρρέοντα ποταμὸν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐβασανίσθη ποικιλοτρόπως. Ἡ Ἐκκλησία τιμᾶ τὴν μνήμη του τὴν 25 Φεβρουαρίου.

Ἐπὶ τῶν βωμαϊκῶν χρόνων, ἡ Δρουζιπάρα ἦτο σταθμὸς τις (statio) τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, μεταξὺ Βεργούλης (Ἀρκαδιουπόλεως) καὶ Τυρολόης, ἀφ' ἐκάστης τῶν ὁποίων ἀπέχετο 12 χλμ.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, εἰσβαλὼν εἰς Θράκην τὸ 591 ὁ Χάνης τῶν Ἀβάρων, μεταξὺ καὶ ἄλλων κατέλαθεν ἐξ ἐρόδου τὴν Δρουζιπάραν «πολιορκητικὰ θρασάμενος

ἔργα», ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστορικός Θεοφάνης, καὶ ἔφθανε, μέχρις Ἡρακλείας. Ἄλλὰ φοβερὸς λοιμὸς ἐνοκίφας, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀποχωρήσῃ. «Πέμπτης δὲ παρωχηγίας ἡμέρας πρὸς τὰ Δριζήπερα μετοχετεύει τὸν χάρακα... θεία δὲ φροντίδι τινὶ ἀπείργετο τὸ βαρβαρικὸν ἐπιτίθεσθαι (Θεοφ. Σιμοκάττας VII). Τὰ τέκνα τοῦ Χάνου προσδληθέντα καὶ αὐτὰ ὑπὸ τῆς νόσου ἀπέθανον. Τούτο ἀπεδόθη εἰς θεῖαν τιμωρίαν, διότι ὁ Χάνης κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως, διήρπασε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου.

Τὸ ὄνομα Δρουζιπάρα, ὑπέστη πολλὰς ἀλλοιώσεις, φέρεται δὲ ὑπὸ τοὺς τύπους: Δριζουπάρα, Δριζίπερο, Δριζούπερα, Δρουζίπαρα, Δρουζίπαρα, Δρουσιπάρα, Δραιοίπορο, Δροζίπερος, Δριζίν-πάρα καὶ ἄλλα. Τὸ μεταγενέστερον ὄνομα αὐτῆς παρὰ τῷ Δούκα (Ἱστορ. XI, II) εἶναι Μεσὴνη, παρὰ δὲ τῷ Νικήτα Χωνιάτη (VIII) Μεσόνη. Ὁ Μελέτιος ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ (Γ', σελ. 103) τὴν ὀνομάζει Μισυνί. «Δροσίπαρα πόλις... τὴν ὁποίαν λέγουσι νὰ εἶναι ἡ Μοσκουόπολις, κοινῶς τανῶν Μισυνί. Πλησίον ταύτης κατὰ τὴν λεωφόρον εἶναι τὸ Καριστηράν, ὅπου εἶναι βασιλικά παλάτια». Ἡ Μεσὴνη ἢ Μισυνί αὕτη δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ Καριστεράν, ὅπως ἀναφέρει ὁ Μελέτιος, ἀλλ' ὀλίγον βορειότερον αὐτοῦ κειμένη οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Ἐργίνου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Βογάζ-κιοῦ-ντερέ, ἐκβάλλοντος παρὰ τὸ Καριστεράν.

Ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Δρουζιπάρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆς Tabula Pentingeriana παρεχομένης ἀποστάσεις, κεῖται τὸ χωρίον Καριστάν ἢ τὸ Καριστεράν τὰ ὁποῖα κεῖνται πλησίον ἀλλήλων παρὰ τὴν παραπόταμον Βογάζ-κιοῦ-ντερέ. Παραδεχόμενοι τὴν τοποθεσίαν τῶν χωρίων τούτων ὡς τὴν ἀρχαίαν Δρουζιπάραν, συμφωνοῦμεν μὲ τὸ ἱστορικὸν τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου, καθ' ὃ ἡ πόλις ἔκειτο παρὰ τὴν στενὸν ἢ πέρασμα τοῦ ποταμοῦ, στενὸν τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ σήμερον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκτίσθη ὁ σταθμὸς Seidla τῆς γραμμῆς Ἀδριανουπόλεως-Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅπου ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται τὸν ποταμίσκιον (G. Seure Archéologie Thrace, σειρὰ β', μέρος α', σελ. 140).

Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀνατ. Θράκης, τὰ χωρία Μικρὸν καὶ Μεγάλον Καριστεράν μετωνομάσθησαν Μικρὰ καὶ Μεγάλη Δριζουπάρα, ἀριθμοῦντα περὶ τοὺς 250 κατοίκους ἕκαστον καὶ ὑπαγόμενα εἰς τὴν ὑποδιοικήσιν Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ Νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἡ Δρουζιπάρα, ἀναφέρεται εἰς τὸν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (882—912) συνταχθέντα πίνακα τῆς κλίμακος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ὡς ἔδρα ἀρχιεπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Ἐδρώπης, ὑπὸ τὸν τίτλον: ὁ Δριζιπάρων ἦτοι Μεσόνης, ἢ ὁ Δριζηπάρων ἢ ὁ Δραζεπάρων (Πάλλη καὶ Ποτλή, τόμ. V, σελ. 475. — Not. Episcopatum).

* ΔΡΟΥΓΛΑΟΣ. — Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανία, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565) παρὰ Προκοπίω (Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΔΡΙΠΙΑ ἢ ΔΡΙΠΕΙΑ. — Πόλις τῆς Ν. Α. Θράκης πρὸς δυσμὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κειμένη κατὰ τὸν Μ. Γεδεὼν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἀϊπά (Ἁγίων Πάντων) καὶ Ἀβάσου ἢ Ἀβάς-κιοῦ καὶ ταυτιζομένη μὲ τὸ νῦν χωρίον Γρύπες ἢ Ταϊφουτ-Μπουργάζ. Κατὰ τὸ 559, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπιδραμόντες οἱ Οὐννοι καὶ οἱ Σλαῦοι τὴν Θράκην καὶ εὐρόντες τὸ Ἀναστασιακὸν τεῖχος κατεστραμμένον ἔνεκα σεισμῶν, ἔφθασαν μὲχρι Δρυπίας, τῆς ὁποίας ἀφοῦ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους ἀπῆλθον.

Διὰ τελευταίαν φοράν ἀναφέρεται ἐπὶ βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ὅποτε οὗτος μετέβη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1299 διὰ νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, μετὰ ἔξ δὲ περίπου ἔτη (24 Ἰανουαρίου 1305) ἐγένετο εἰς Δρυπίαν συνάντησις τοῦ Ἀνδρονίκου μετὰ τοῦ συμβασιλέως υἱοῦ του. (Παχυμέρης, τόμ. Β', σελ. 279 καὶ 406).

Ἐξ ἐπιγραφῆς ἐδριοκομένης ἐν τῷ ναφ τοῦ χωρίου Γρύπες, φαίνεται ὅτι ἡ Δρυπία ἀνήκεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Σώζεται ἐπίσης ἐπιτύμβιον ἐπιγράμμα τοῦ VIII ἢ IX αἰῶνος ἔχον ὡς ἑξῆς:

Σωφρονία τλήμων, παναώριος ἐνθάδε κεῖται

Ἀδριανῆ γενέτη πένθος ἀναφαμένη.

(Μ. Γεδεών, Ἔγγρ. λίθοι καὶ κεράμια, σελ. 88.—Τοῦ αὐτοῦ : Παλαιᾶς εὐρωπικῆς Θρακικῆς κέντρα, εἰς Θρακικά, 1936, σ. 22 καὶ ἐξῆς).

ΔΡΥΣ.—Ἀρχαιότατος ἐμπορικός λιμὴν τῶν θρακικῶν παραλίων, ἀπέναντι τῆς Σαμοθράκης παρὰ τὴν Ζώνην, ἀναφερόμενος παρὰ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλ. 67). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔκειτο παρὰ τὴν νῦν Ἀλεξανδρούπολιν (πρώην Δεδεαγάτς), ὀνομασθεῖσα οὕτως, ἀπὸ τῶν ἀφθόνων δρυῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ μέχρι σήμερον ἀφθονοῦν.

ΔΡΥΣ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Ν. Α. Θράκης, παρὰ τὸ Βυζάντιον, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Δημοσοθέου (κατ' Ἀριστοκράτους, 132). Κατὰ τὸν Θεόπομπον, παρ' Ἀρποκρατίων, ἰδρυτῆς τῆς Δρυός, ὑπῆρξεν ὁ Ἰφικράτης, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων. Ταυτότης ἄγνωστος. Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν δριμύνημον αὐτῆς πόλιν, κειμένην ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, ἔπου τὸ σημερινὸν Μπιστανιζή—Κιοπού.

ΔΡΥΣΤΡΑ, ΔΡΙΣΤΡΑ ἢ ΔΡΥΣΤΗ.—Διάφορος παραλλαγή τῆς πόλεως Δορύστολον. (βλ. λξξ.).

ΔΡΥΟΙ.—Ἀρχαῖος θρακικὸς λαὸς, κατοικῶν κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Β, 101) πρὸς Ἐορρᾶν καὶ πέραν τοῦ Στρυμόνος. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Δρυῖοι ἀναφέρονται μετὰ τῶν Παιόνων, Ὀδυμάντων καὶ Δερσαίων, ὡς αὐτόνομοι θρακικῆς καὶ σύμμαχοι τοῦ Σιτάλκου βασιλέως τῶν Ὀδρουσῶν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκα αἰῶνα.

* ΔΥΔΗΣ, ΔΥΤΟΥΠΟΡΙΣ, ΔΥΤΟΥΤΡΑΙΣ.

—Ὄνόματα κύρια καὶ πατρωνυμικά καθαρῶς θρακικά, γνωστὰ ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 202 μ.Χ. εὐρεθείσης εἰς τὸ ἐμπόριον Πύζος. (βλ. λξξ.) («Θρακικά» 1936, σελ. 198).

ΔΥΜΗ.—Μεσόγειος πόλις τῆς Θράκης κειμένη παρὰ τὸν Ἐβρον ποταμὸν εἰς ἄρκ. πλάτ. 41°, 45' καὶ ἀνατ. μῆκ. 52°, 50', κατὰ τὸν Ἰστολεμαῖον (Γ', 11, 7). Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι ἀκκθόριστος καὶ ἀβεβαία. Τινὲς ταυτίζουσι τὴν Δύμη πρὸς τὸ Διδυμότειχον. Ἐκ τῆς συγκρίσεως ἑμὸς τῶν ἀποστάσεων τῶν ἀρχαίων ὁδοπορικῶν, προκύπτει ὅτι ἡ Δύμη ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Πόρος (Τουρκιστὶ Καλδηρκόζ), οὐ μακρὰν τῶν Φερρών τῆς Βήρας τῶν Βυζαντινῶν, ἔπου σώζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως.

ΔΩΔΟΠΑΡΟΣ (ἡ) καὶ ΔΩΔΟΠΑΡΟΝ (τό).—Ὄνομα θρακικῆς πόλεως γνωστῆς ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ (117—138 μ. Χ.) εὐρεθείσης ἐν τῇ περιφερείᾳ Καδκλή τῆς Βουλγαρίας. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπῆρχεν ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος. (Dumont Homolle, σελ. 362 ἀριθ. 62.—Χρ. Τσοῦντα, Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1883, σελ. 263—264).

* ΔΩΡΟΥΓΓΕΑΜΙΣ.—Ὄνομα κύριον καθαρῶς θρακικόν, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης εἰς Τραϊνὴν τῆς Βορείου Θράκης. (Θρακικά, 1939, σελ. 280).

ΔΩΤΙΝΗ ΠΕΤΡΑ.—Ἀκρωτήριον τῆς θρακικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, πρὸς Β. τῆς Αἰκινιάδος ἄκρας (νῦν Μπεγλέρ - Μπουρνού) πλησίον τῆς πρὸς τὸν Βῤῥεῖνον Πόντον ἐξόδου του. Εἶναι τὸ σημερινὸν Παπάζ-Μπουρνού.

Ε

ΕΒΔΟΜΟΝ.—Συνοικία τοῦ Βυζαντίου, ἐκτεινομένη εἰς τὸ Β. Δ. ἄκρον αὐτοῦ, μεταξὺ τῆς Πύλης Ἀδριανουπόλεως καὶ Φαναρίου. Ὅταν ἀνηγέσθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου (306—337) τὰ πρῶτα τείχη τῆς πόλεως, τὸ Ἐβδομόν ἔκειτο ἔκτος αὐτῶν, περιλήφθη δὲ ἄργότερον εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' ἀνεγερθέντα τὸ 413.

Ἐπεκταθεῖσα δὲ βραδύτερον ἢ συνοικία τοῦ Ἐβδόμου, διὰ τῆς ἀνεγέρσεως εἰς τὸ Β. Δ. ἄκρον αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου (610—

641) τοῦ «Μονοτείχου» ἢ «Καστελλίου τῶν Βλαχερνῶν», περιελάμβανε τὰ πολυτελῆ παλάτια ἔπου κατόικουν οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας (ΧΙΙ—ΧV), τῶν ὁποίων μεγαλοπρεπῆ τινα ἐρείπια σώζονται μέχρι σήμερον.

Περιελάμβανεν ἐπίσης τὸν ἱστορικὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν, πλείστους ναοὺς καὶ κλειστάς μονάς. Ἐκειτο δὲ ἔπου τὸ νῦν Μακρυκί κατὰ τὸ ἔβδομον χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ

(Mordmann, Etiquise topographique de Constantinople, σελ. 29).

* **ΕΒΡΑΙΤΤΟΣ.**—Μία τῶν 7 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Μοισίας μνημονευομένη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰεροκλέους (Συνέκδ. 636), ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κειμένη.

* **ΕΒΡΕΝΙΣ.**—Ὄνομα κύριον καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ («Θρακικά» 1936, σελ. 197).

* **ΕΒΡΗΙΣ.**—Μία τῶν ὀκτώ φυλῶν τῶν ἀρχαίων Φιλιππουπολιτῶν, γνωστῶν ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων (Θρακικά, 1929, σελ. 19).

ΕΒΡΟΣ.—Ὦς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Κασσιάνδρου, συμμάχου τῶν Γράων καὶ τῆς Κροτωνίκης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Θράκης, Ρόμβος καλούμενος πρότερον, διότι εἰς τὰ ὕδατα αὐτοῦ ριπθῆναι ἐπιτίθηται ὁ Ἔβρος, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τὸν θάνατόν του ἀπὸ τοῦ πατρὸς του, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε διαβληθῆ ὑπὸ τῆς μητρικῆς του, Δρακσιόπης (βλ. λ.), ἔτι ἀπεπειράθη θῆθεν νὰ βιάσῃ αὐτήν. (Πλούταρχου, Περὶ Ποταμῶν, 3).

ΕΒΡΟΣ.—Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Θράκης, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Ρίλας καὶ τῆς Ροδόπης καὶ διαρρέων τὰς πεδιάδας τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως, ἐκβάλλει μετὰ ροὴν 490 περίπου χιλιόμετρων εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον τῆς Αἴνου διὰ δύο στομῶν, μετὰ τῆς ἀρχαίας Σάλης καὶ τῆς Αἴνου, εἰς βόρ. πλάτ. 41° 30' καὶ ἀν. μήκ. 53", κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 11, 2). Τὸ παλαιότερον ὄνομα τοῦ ποταμοῦ ἦτο Ρόμβος, μετωνομάσθη δὲ Ἔβρος ἀπὸ τοῦ Ἔβρου, υἱοῦ τοῦ Κασσιάνδρου, βασιλέως τῆς Θράκης, ὅστις ἐπινόησεν εἰς αὐτὸν (βλ. λ.).

Ὁ Βιργίλιος τὸν ποταμὸν Ρόμβον ὀνομάζει Οἰάγριον, εἴτε διότι εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν ἐβρασίλευεν ἐν Θράκῃ ὁ Οἰάγρος, σύζυγος τῆς μούσης Καλλιόπης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Ὀρφεύς, εἴτε διότι αἱ Βάχχαι κατασκοπαρᾶσσαι τὸν Οἰάγρον τὴν Ὀρφέα καὶ ἀποκόψασαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔριψαν αὐτήν εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, ὁπόθεν τὸ ὄνομα Οἰάγρος (Βιργ. Γεωργικά, IV, 423 καὶ ἐξῆς), εἴτε τέλος, διότι διήρχεν ἐν Θράκῃ ποταμὸς τις ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ Οἰάγρου διὰ τοῦ ὁ-

ποῦ ἐξέβαλλεν ὁ Ἔβρος, ὅστις διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐλάβανε τὸ ὄνομα τοῦ Οἰάγρου.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Περὶ ποταμῶν, 3), ὁ Ἔβρος πιθανόν νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἕνεκα τῶν ἐλιγμῶν τοὺς ὁποίους σχηματίζει κατὰ τὸν ροὴν αὐτοῦ : «Ἐπὶ τῆς συστροφῆς τῆς καταστροφῆς τοῦ ὕδατος». Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Πλούταρχου, παραδέχονται ὁ Μελέτιος (Γεωγρ. Τόμ. I', σελ. 52), ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις (Βιργιλ. Γεωγρ. ἐκδ. Πιερρουπόλεως, σχόλια εἰς στίχον 463) καὶ ἄλλοι. Ἄλλ' ἢ λέξις εἶναι Θρακική, σημαίνει δὲ κατὰ τὸν Ἠσύχιον, τράχον, βατήρα. (Πρόβλ. Θρακικά, 1929, σελ. 35 καὶ 1933 σελ. 37).

* * *

Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς ὄχι μόνον τῆς Θράκης, ἀλλ' ὀλοκλήρου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ὁποῦ τὰ ὕδατα ἦσαν ψυχρότατα. Ὁ Ἄλκαλιος (Ἀποσκ. 109) τὸν ὀνομάζει «κάλλιστον ποταμῶν», ὁ δὲ Εὐριπίδης «ἀργυρορροήτην» (Πρακλ. μαινόμ. 386). Ἐπὶ τοῦ Ὀρατίου (Ἐπιστ. Α, 3, 3) φέρεται ὡς κεκαλυμμένος ὑπὸ πάγων καὶ χιόνων.

Κατὰ τινὰ παράδοσιν, καθαρῶς ἐπινόησιν τῶν μεταγενεστέρων, αἱ ὁποῖαι ἠρέσκοντο εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, ὁ Ὀρέστης, υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς του, προσβλήθεις ὑπὸ μανίας, καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑρινύων, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις, ἦλθεν εἰς τὴν Θράκην. Ἐκεῖ, κατὰ τινὰ χρησμόν, λουθεῖς εἰς τὴν συμβολὴν τῶν τριῶν ποταμῶν : Ἔβρου, Τόνζου καὶ Ἀρτισκοῦ, ἐξηγνήσθη καὶ ἐθεραπεύθη. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς θεραπείας του, κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ἔκτισε τὴν Ὀρεστιάδα, τὴν Ὀλοκουδάμαν τῶν Ὀβρουσῶν, τὴν μετὰ ταῦτα Ἀδριανουπόλιν. Μολονότι ἡ παράδοσις αὕτη δὲν ἐπιβεβαιώσεται ἱστορικῶς, ἐν τούτοις διετηρήθη ζωηροτάτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, πάντες δὲ οἱ συγγραφεῖς Ἑλλήνες καὶ Λατῖνοι ἀναφέρουν αὐτήν, προτιμῶντες τὸ ὄνομα : Ὀρεστιάς ἀντὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀπῆχον τῶν παραδόσεων τούτων ἐβρίσκαμεν εἰς τὸν Ἰωάννην Τζέτζην, συγγραφέα τοῦ XII αἰῶνος, ὅστις λέγει τὰ ἐξῆς :

Τὸ πρὶν σμικρὸν πόλιχνιον κλήρον Ὀρεστιάδα ὁ Ἀγαμέμνονος υἱὸς πρὶν ἔγειρεν Ὀρέστης

ἐκεῖ λουσθεῖς γὰρ ποταμοῖς ἰάθη τῆς μανίας.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου, ἐφύετο βοτάνη τις ὁμοία πρὸς ὀρίγανιν, τῆς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι Θράκες ἀποκόπτοντες τὰς κορυφάς, συνείθιζον νὰ κλινοῦν μετὰ τὸ φαγητόν. Ἄναπνέοντες δὲ τὸν ἀναδιδόμενον καπνὸν ἐξαλιζόντο καὶ παρεδίδοντο εἰς βαθύτατον ὕπνον. «Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ (δηλ. τῷ Ἔβρῳ) βοτάνη παρόμοιος ὀρίγανῳ, ἣς τὰ ἄκρα θρεψάμενοι Θράκες, ἐπιθέσσι πυρὶ μετὰ τὸν κόρον τῆς θημητριακῆς τροφῆς, καὶ τὴν ἀναφερομένην ἀναθυμίασιν δεχόμενοι ταῖς ἀποπνοιαῖς καροῦνται καὶ ἐπὶ ὕπνον βαθὺν καταφέρονται». (Περὶ Ποταμῶν 3). Ἀνάλογόν τινα συνήθειαν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἀναφέρει καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλας (B, 2, 21). Ὁ Πλίνιος κατατάσσει τὸν Ἔβρον μετὰ τῶν χρυσορρόων ποταμῶν. Κατὰ πόσον ἀληθεύει τοῦτο δὲν γνωρίζομεν, οὐχ' ἤττον ὑπὸ πολλῶν ἐπανελήφθη. (Πρὸς Π. Πατριάρχου Κυρίλλου, Περιγραφὴ Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν, σελ. 72).

* * *

Ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Θράκης, ἡ λεκάνη τοῦ Ἔβρου δὲν εἶναι συνεχῆς, ἀλλὰ χωρίζεται διὰ τοῦ ὄρειου πυρῆνος τοῦ Ἀρίσθου εἰς τὴν Ἄνω καὶ Κάτω κοιλάδα. Τούτων ἕκαστη ἔχουσα τὸ κέντρον αὐτῆς, ἡ μὲν Ἄνω τὴν Φιλιππούπολιν, ἡ δὲ Κάτω τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐμφανίζονται ὡς ἀξενθρα πεδία νεωτέρων προσχώσεων, τῶν ὁποίων τὰ κράσπεδα καλύπτονται ὑπὸ τριτογενῶν προσχώσεων.

Τῆς Ἄνω κοιλάδος τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ εὐφορωτάτου χώματος, ὁμοίου πρὸς τὸ τῶν πεδιάδων τῆς Οὐγγαρίας, τὸ δὲ τῆς Κάτω ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν στεππῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ κροκαλῶν (χαλίκια τοῦ ποταμοῦ) καὶ ἄμμου. Εἰς πολλὰ ὅμως μέρη ἔχει εὐφορωτάτας γαίας, ὅπως καὶ ἡ Ἄνω κοιλάς. Ἐπὶ τῆς Ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἔβρου, συναντῶνται καὶ λόφοι ἐκ γρανίτου, συνήϊτου καὶ γνευσίου. Οὕτως ἡ Φιλιππούπολις π. χ. κεῖται ἐπὶ συνηϊτικοῦ λόφου κατὰ 67 μέτρα ὑψηλότερον τῆς κοίτης τοῦ Ἔβρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια κεῖται

160 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Πλὴν τῶν ἄνω στρωμάτων συναντῶνται καὶ νέα ἠφαιστειογενῆ πρὸς τὰ Ν. Α., ἠνωκαινικά δὲ καὶ κρητιδικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Τὸ σχῆμα τῆς Ἄνω κοιλάδος εἶναι ἐλλειψοειδές, τοῦ ὁποίου ὁ μέγας ἄξων καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς κοίτης τοῦ Ἔβρου, 160 μέτρα, κατὰ μέσον ὄρον, ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἡ Κάτω κοιλάς τοῦ Ἔβρου εἶναι μᾶλλον μονότονος καὶ ἐλάχιστα ἐρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν πέριξ ὄρεων. Μόνον αἱ κοίται τῶν παραποτάμων αὐτοῦ καὶ τῶν διαφόρων ὀρμητικῶν χεϊμάρρων καθιστοῦν αὐτὴν ἀνόμυλον. Τὸ σχῆμα τῆς Κάτω κοιλάδος εἶναι τριγωνικόν, τοῦ ὁποίου πάλιν βάσις εἶναι ὁ Ἔβρος καὶ εἰς ὕψος περὶ τὰ 80 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἄνω κοιλάς τοῦ Ἔβρου ἀποκλείεται πρὸς νότον ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων τῆς Ροδόπης, διὰ τοῦτο εἶναι βατῆ μόνον κατὰ τὸ ἄνω καὶ κάτω πέρασ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἄμαξιτοι ὁδοί, καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀκολουθοῦν τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Τοῦναντίον, ἐν τῇ Κάτω κοιλάδι, διὰ τοῦ ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (ὄρη τῆς Σιτράντζας) κατερχομένου Ἀγριάνῃ (Ἐργίνου), ἡ συγκοινωνία εἶναι εὐκολωτέρα μετὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Ἔβρου κείνται ἄνωθεν τῆς μικρᾶς λεκάνης τοῦ Βάνια εἰς ὕψος 622 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, πρὸς δυσμᾶς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τμήματος τῆς Ροδόπης. Μετὰ βραχὺν δὲ ροῦν, ὡς ὀρμητικώτατος χεῖμαρρος καὶ πλήρης κροκαλῶν κατέρχεται πρὸς τὴν πεδιάδα 300 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ ῥέει ἀνατολικο-νοτιο-ἀνατολικῶς, ἀκολουθῶν τοὺς πρόποδας τῆς Ροδόπης, δεχόμενος τὰ ἄφθονα ὕδατα τῶν ἐκ βορρᾶ κατερχομένων παραποτάμων. Μόνον πρὸς νότον τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπομακρύνεται τῆς Ροδόπης ἔχων τὴν δεξιάν αὐτοῦ ὄχθην κεκαλυμμένην ἐκ γονιμωτάτων προσχώσεων, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν τὴν χώραν εὐφορωτάτην, ἰδίως δὲ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύζης. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔβρου καὶ ὑπὲρ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου

ἐκβάλλει ἢ Τοπολνίτσα, ἐξαπλοῦται μέχρι τοῦ ποταμοῦ λοφώδης χώρα (202 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης) ὅπου κείται ἢ πόλις Τατάρ-Παζαρτζίκ (ἢ ἀρχαία Βησοπάρα), ἀνωθεν τῆς ὁποίας παρά τὸ Σαράμπεϋ ἀρχεται ὁ ποταμὸς νὰ γίνεται πλωτὸς μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐπικινδύνως ὅμως, διότι συνεχῶς μεταβάλλει νοτίην καὶ ὁ ποιομὴν του πληροῦται ἀμμωδῶν ταινιῶν.

Κάτωθεν τῆς Φιλικιουπόλεως, καὶ εἰς ἀπόστασιν 2½ χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Παπαολῆ, αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ καθίστανται θραχώδεις. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ κάτω μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐπὶ μήκους 123 χλμ. ἢ κλίσις του εἶναι 0,25 ἀνὰ πᾶν χιλιόμετρον, ἀρκετὰ πλωτὸς, ἐπιτρέπων τὸν πλοῦν μικρῶν πλοιαρίων. Ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἢ κοιλὰς εὐρύνεται σημαντικῶς, καὶ καθίσταται ἐλώδης μέχρις ἀποστάσεως 37 χλμ. ὅπου πάλιν στενοῦται παρά τὸ νῦν Καλονέρι (πρῶην Ἀρναούτ-κιοῖ) καὶ λαμβάνει διεύθυνσιν Νοτιο-δυτικὴν. Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀγριάνη ποταμοῦ εἰς τὸν Ἔδρον, μεταξὺ Τυχίου (πρῶην Μπιντικλῆ) καὶ Ὑψάλων (τῶν ἀρχαίων Κυφέλων) ἀρχεται τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὅποιον ἐπλήρωσε κόλπῳ θαθῆως εἰσχωροῦντα εἰς τὴν ξηράν, καὶ τοῦ ὁποίου λείψανον εἶναι ἡ ἰχθυοβριθὴς ἀθαθῆς λίμνη Στεντορίς (νῦν Γιάλα), παρά τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἔδρου, 10 χλμ. περίπου μακρὰν τῆς θαλάσσης. Τὸ Δέλτα τοῦτο τοῦ ποταμοῦ ἐξαγμάτισεν ἐπίσης καὶ τὴν περίφημον νησίδα τοῦ Γικαοῦρ. Ἀντὶ, περὶ τῆς ὁποίας τόσος ἐγένετο πάταγος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ τὴν ὁποίαν διεξεδίκει ἢ Τουρκία κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων (Συνθήκη τῆς Λωζάνης), καὶ ἡ ὁποία τέλος ἐπεδικάσθη τὸ 1926 εἰς τὴν Ἑλλάδα.

* * *

Κυριώτεροι τῶν παραποτάμων τοῦ Ἔδρου εἶναι: ὁ Τόνσορ, ὁ Ἄρδας, ὁ Ἐργίνης καὶ ἄλλοι μικρότεροι, περὶ τῶν ὁποίων παραπέμπομεν εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα.

* * *

Κοινῶς σήμερον ὁ Ἔδρος ὀνομάζεται Μαρίτσα. Ἀλλὰ ἀπὸ πότε ἤρχισε νὰ ὀνομάζεται οὕτω; Πρῶτος ἐξ ὧσων ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἀναφέ-

ρει ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφέν τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσοτείας, τὴν ὁποίαν ἔκτισε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, 1151—1152 ἐν Βήρρα (νῦν Φέρραι). Δυνάμει ἰδιαιτέρου προνομίου κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Μονῆς, ὁ ἡγούμενος αὐτῆς εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀλειείας ἐν τῷ ποταμῷ: «Τοῖνον σανθάλιον ἔχειν ὁ προσεστὼς ἐν τοῖς ἡμετέροις δικαίοις τοῦ ποταμοῦ τῆς Μ α ρ ί τ ζ η ς καὶ θηρεῦειν ἰχθυῶς καὶ πρὸς τροφήν διακομίζειν τοῖς μοναχοῖς». (Μ. Ι. Γεδεών, τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσοτείας, ἐν τῇ Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ, ἔτος XVIII, σελ. 112, 144, 188 καὶ ἐξῆς).

Μετὰ τὸν Ἰσαάκιον, Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης ἱστορικὸς τοῦ XIII αἰῶνος, ἀναφέρων τὸν Ἐβρον ποταμὸν λέγει ὅτι κοινῶς ἐκαλεῖτο «χωριτικῆ διαλέκτῳ Μ α ρ ί τ σ α». (Γ. Ἀκροπολ. Χρονικόν, 33, 35, 43). Ἀλλὰ τόσον ὁ Ἰσαάκιος ὅσον καὶ ὁ Ἀκροπολίτης, ἀπλῶς ἀναφέρουν τὸ ὄνομα Μαρίτσα, χωρὶς τίποτε νὰ προσθέσουν περὶ τῆς μετονομασίας ταύτης.

Οἱ Σλαῦοι ἐτυμολογοῦν τὸ ὄνομα «Μ α ρ ί τ σ α» ἐκ τοῦ: Μ ο ρ ι τ σ ι ἢ Μ ο ρ γ α ν ι τ σ ι, ὀνόματος οὐλαϊκῆς φυλῆς ἐκ τοῦ m a r — m i r, τὸ ὅποιον σημαίνει: εἰρήνην, ἡσέμιαν. Πιθανωτέρα ὅμως γνώμη, κατὰ τὸν Κ. Μυρτίλον Ἀποστολίδην (Θρακικά, 1928, σελ. 337) εἶναι ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου θρακικοῦ ὀνόματος Μ α ρ ι σ σ ο ς ἢ Μ α ρ ι ς, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Θράκες ἐκάλουν τοὺς ποταμούς, ἕνεκα τῆς λαμπηδό-νος τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν. Τὸ θέμα: μ α ρ σημαίνει: λάμπειν (μαρμαίρω, μάρμαρος μαρμαρυγή). Ἄλλοι πάλιν ἐτυμολογοῦν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἰνδο—εὐρωπαϊκοῦ ὀνόματος: m a r = τέλμα, λίμνη, θάλασσα, ὅθεν καὶ τὸ ἑλληνικὸν μ ὄ ρ ω (=ρέω), τὸ λατινικὸν m a r e (=θάλασσα), τὸ γαλλικὸν m a r a i s (=τέλμα). τὸ ἀγγλικὸν M a r s h, καὶ ἐρμηνεύουν αὐτὸ διὰ τοῦ: βῆμμα, ποταμὸς, (Α. Θ. Σαμοθράκη, Ἔδρος ποταμὸς, «Θρακικά» Τόμ. XIII, σελ. 33 καὶ ἐξῆς).

ΕΒΡΥΖΕΑΜΙΣ.—Βασιλεὺς τῶν Ὀδρουῶν, γνωστὸς γενόμενος ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, ἀνακαλυφθείσης τὸ 1889 ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως

τῶν Ἀθηναίων. Ἐκ ταύτης γίνεται γνωστόν ὅτι ὁ βροχιεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Ἐδρύζελλμις συνήψε συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 386-385 π. Χ. ἐπὶ ἀρχοντος Μυστυχίδου, καὶ ὅτι ἐπέμψαν αὐτὸν παραχωρήσαντες ὅλα τὰ δικαιώματα τῶν ὁποίων ἀπελάμβανον οἱ πρόγονοι αὐτοῦ. Ἐκτοτε οἱ νομισματολόγοι, πολλὰ νομίσματα τῆς Θράκης φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν: ΕΥΒΡ ἢ ΕΒΡ, τὰ ὅποια ἀπέδιδον εἰς τὴν Εὐρυγιν, πόλιν τῆς Γαλατίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἢ κατέτασσον αὐτὰ μετὰ τῶν ἀδεσχετῶν, ἀπέδωκαν εἰς τὸν Εὐρύζελλμιν. Τοῦ Εὐρύζελλμιδος σφύζονται νομίσματα χαλκᾶ, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν: ΕΒΡΥ, ὅπισθεν δὲ ἀγγεῖον εἰωτόν, συνήθη τύπον τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως τῶν Κυψέλων. Εἰς δὲ τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον σφύζεται μοναδικὸν τι νόμισμα φέρον ὀλόκληρον τὸ ὄνομα: ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΔΙΟΣ.

Ὁ Ἐδρύζελλμις ἐβασίλευσε μετὰ τῶν ἐτῶν 387 καὶ 383 π. Χ. διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Σεύθην τὸν Β'. Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα θρακικόν, σύνθετον ἐκ τοῦ Ἐδρου καὶ ζέλλμις καὶ τούτων θρακικῶν. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὄνομα Ἐδρος, τὸν γνωστὸν ποταμὸν καὶ τὴν Ἐδρηίδα καλουμένην φυλὴν. Τὸ δὲ δευτέρον εἶναι ταῦτ' ὅσον πρὸς τὴν λέξιν ζαλλμός, τὸ ὅποιον σημαίνει δοράν, σφύζεται δὲ εἰς τὸ ὄνομα Ζάμολξις ἢ τὸ ὀρθότερον Ζάμολξις, τὸν διάσημον νομοθέτην καὶ μαθητὴν τοῦ Πυθαγόρου. (Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τόμ. V σελ. 203. — Corpus Inscript, Atticarum, τόμ. IV, σελ. 8. — P. Foucard Les Atheniens dans la Chersonèse de Thrace au V siècle, σελ. 5 καὶ 13. — Βλ. Σκορδέλη, Θρακικαὶ μελέται, σελ. 46. — Head-Σφόρονου, Ἱστορία τῶν Νομισμάτων, τόμ. Α', σελ. 356 καὶ Β', σελ. 131).

* ΕΓΝΑΤΙΑ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ', 9, 3) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ εἰς βόρ. πλάτ. 43°, 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 47°, 15'. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ἐβρα σημαντικῆς δυνάμεως φρουρᾶς, τῆς Praefectura legionis XII Geminae Aegetae. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς καίεται ἡ σημερινὴ πόλις Brza Palanga.

ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ (VIA EGNATIA).—Μεγάλῃ ὁδῷ, ἐξυπηρετοῦσα κυρίως στρατιώ-

τικὰς ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας, ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, κατέληγεν εἰς τὰ περὶ τὸν Ἐβρον ποταμὸν Κύψελα. Ὁνομάσθη δὲ Ἐγνατία ὁδὸς (Via Egnatia) ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ κειμένης πόλεως Ἐγνατίας ἢ Γναθίας, ὅπου κατέληγεν ἢ καλουμένην Τραϊανὴν ὁδὸς (Via Trajana), κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ (98—117 μ. Χ.). Δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς προέκτασις τῆς ὑπερθαλασσίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Ρώμης διὰ τῆς Κάτω Ἰταλίας ἔφερεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ Ἐγνατία ὁδὸς κατασκευάσθη μετὰ τὴν κατάνκτησιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (146 π. Χ.), τὸ δὲ ὀλικὸν αὐτῆς μῆκος ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας ἢ ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ἀνήρχετο, κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 322) μέχρι τῶν Κυψέλων εἰς 535 ρωμαϊκὰ μίλια, ἧτοι 4.280 στάδια, ὑπολογιζομένου τοῦ μιλίου πρὸς ὀκτὼ στάδια, ἧτοι 800 περὶπου χιλιόμετρα. Ἦτο δὲ, ὅπως λέγει, ἡ ὁδὸς «βεδηματισμένη κατὰ μίλιον καὶ κατεστηλωμένη» μέχρι τῶν Κυψέλων. Εἶχε δηλαδὴ μετρηθῆ ἀκριδῶς, ἐπὶ τῇ θάσει χιλίων κανονικῶν ἐπημάτων, κατὰ μίλιον δὲ ὑπῆρχον μεγάλα καὶ ὑψηλαὶ ἐκ λίθου στήλαι, ἀναγράφουσαι τὰς διαφόρους ἀποστάσεις. Ὡς προέκτασις τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ θεωρεῖτο ἡ ἀπὸ τῶν Κυψέλων μέχρι Κωνσταντινουπόλεως ὁδὸς, οὕτω δὲ, ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἑλληνῶν ἢ ὁδὸς ἀπὸ τῆς Ρώμης μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔκαλεῖτο Ἐγνατία ὁδὸς. Ἀκριδῆ περιγραφὴν αὐτῆς μᾶς παρέχουν τὰ διάφορα ρωμαϊκὰ ὁδοπορικὰ (Itineraria), ὅπως: τὸ ὁδοπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου (Itinerarium Antonini), ὁ Πευτιγγερικὸς πίναξ (Tabula Peutingeriana), καὶ τὸ πληρέστερον πάντων τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν ὁδοπορικὸν (Itinerarium Hierosolymitanum).

Ἡ ἐνδιαφέρουσα τὴν Θράκην Ἐγνατία ὁδὸς, διερχομένη διὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐξηκολούθει διὰ τῶν νοτίων ὀχθῶν τῶν λιμνῶν Κορωνείας (νῦν Δαγκαβᾶ) καὶ Βόλβης, διερχομένη διὰ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν Στρυμωνικὸν κόλπον. Ἀκολούθως διήρχετο διὰ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ

διὰ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Παγγαίου ὄρους ἔφθανεν εἰς τοὺς Φιλίππους. Ἀπὸ τοὺς Φιλίππους κατήρχετο εἰς τὴν Νεάπολιν (τὴν σημερινὴν Καβάλλαν) καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν παραλίαν ὁδὸν ἔφθανεν εἰς Ἀκόντισμα καὶ τὰ τότε ὄρια τῆς Μακεδονίας καὶ Ροδοπίας (Θράκης). Ἐκείθεν ἐξακολουθοῦσα διήρχετο τὸν ποταμὸν Νέστον, τὸν σταθμὸν τοῦ Διομήδους (παρὰ τὴν Βιστωνίδα λίμνην, νῦν Μπουροῦ), τὴν Μαξιμανούπολιν, τὴν Τραϊανούπολιν καὶ ἔφθανεν εἰς τὰ Κύπελα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἐβρου, ὅπου τὸ σημερινόν τουρκικὸν χωρίον Ἰψάκλα. Ἐκείθεν ἡ ὁδὸς ἐξακολουθοῦσα διήρχετο διὰ τῆς Ἡρακλείας καὶ Σηλυβρίας καὶ κατέληγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Συμπληρωματικὴ ὁδὸς ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διήρχετο διὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλίππουπόλεως καὶ ἐδιχάζετο περὶ τὸν Αἶμον. Καὶ ἡ μὲν μία διήρχετο διὰ τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας), Βιμινικίου (Βιδίνου) καὶ Σιγγιδόνης (Βελιγραδίου) καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ Σιριτόου (Μητροβίτσας), ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ Δορδυστέον (Σιλίστριαν) καὶ τὸν Δούναβιν. Ἐπὶ τῶν ὁδῶν τούτων καὶ εἰς ἀπόστασιν κάθε 18 μιλίων (26 περίπου χιλιομ.) ὑπῆρχον στρατιωτικοὶ σταθμοὶ (Statio), ὅπου διαρκῶς παρέμενε φρουρὰ χάριν ἀσφαλείας τῆς συγκοινωνίας.

Πλὴν τῶν μεγάλων τούτων διακλαδώσεων, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη ὁδὸς, ἡ ὁποία συνέδεε τὴν Ἀδριανούπολιν μετὰ τῆς Αἴνου, διερχομένη διὰ τῆς Πλωτινουπόλεως καὶ Τραϊανουπόλεως καὶ συνδεομένη μετὰ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ.

* ΕΛΕΤΖΙΩ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν Δαρδανία παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΕΙΔΟΜΕΝΗ ἢ ΙΔΟΜΕΝΗ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Βοτνιαίας, κειμένη ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιῶ πεταμοῦ. Ἀπέχετο ἀπὸ μὲν τῆς Θεσσαλονίκης 53 χλμ., ἀπὸ δὲ τῶν Στέθων 35 χλμ. (Πτολεμ. Γεωγρ. Γ, 12, 36). Ἰπὸ τοῦ Θουκυδίδου (B, 100) ἀναφέρεται ὡς μία τῶν πόλεων τὰς ὁποίας ἐκυρίευσεν ὁ Σιτάκιος, βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οὗτος κηρύξας τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Περδικίκα τῆς Μακε-

δονίας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ. «Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοδύρου εἰσέβαλε πρῶτον μὲν εἰς τὴν Φιλίππου πρότερον οἶσαν ἀρχήν, καὶ εἶλεν Κίδομένην μὲν κατὰ κράτος...».

Τὴν Εἰδομένην ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Στράβων (VIII, 331, 36) ὡς κειμένην ἐν τῇ Παρροβηλίᾳ, χώρα τῆς Μακεδονίας «ἐν μεσογαίᾳ ἔχουσαν κατὰ τὸν ἀλλῶνα, τὸν ἀπὸ Εἰδομένης, Καλλίπολιν, Ὀρθόπολιν...». Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἰεροκλέους (Συνέκδ. 639) καὶ τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, ὡς μία τῶν 32 πόλεων τοῦ δευτέρου θέματος τῆς Μακεδονίας.

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Εἰδομένης κεῖται σήμερον τὸ Ρεβελί, τὸ δὲ ὄνομα τῆς ἐδέσθῃ εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σέχρεθ, παρὰ τὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα.

* ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΙΣ.—Μεταγενέστερον ὄνομα τῆς Θρακικῆς πόλεως Βερδής (βλ. λ.).

* ΕΙΣΔΙΚΑΙΑ.—Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΕΙΤΡΙΖΙΝΗ.—Ἀρχαία θρακικὴ ἐπιγραφή γνωστὴ ἐκ τινος ἀναμνηστικῆς ἐπιγραφῆς τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου (222—235 μ. Χ.), εὐρεθείσης ἐν βουλγαρικῇ χωρίῳ Χισσάρ. Ὁ κωμῆτης, δηλαδὴ ὁ κἀτοικὸς Εἰτριζηνός (Θρακικά 1935, σ. 159).

ΕΚΑΒΗΣ (Μνημειον).—Ὅτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην, τὸ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (VIII, 104) καὶ Στράβωνος (VII, 331, 56) καλούμενον «Κυνὸς σῆμα», λατινιστὶ «Canis sepulcrum», ἐξέχουσα ἄκρα τῶν ἀνατολικῶν παραλίῳ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, παρὰ τὴν Σηστόν, Ἐνταῦθα, κατὰ τὸν Εὐρύπιδην (Ἐκάδη, 1273) ὑπῆρχεν ὁ τάφος τῆς Ἐκάθης,

κυνὸς ταλαίνης σῆμα, ναυτίλοις τέκμαρ, ἤτις κατὰ τὴν μυθολογίαν μετεμορφώθη εἰς κύνα. Εἶναι τὸ σημερινόν Κιλιντ-Μπάχρ τοῦ Ἐλλησπόντου.

ΕΚΛΤΑΙΟΣ ὁ ΑΒΑΗΡΙΤΗΣ.—Φιλόσοφος, κριτικὸς καὶ γραμματικὸς, μαθητὴς τοῦ σκεπτικῶ φιλσοσόφου Πύρρωνος, ἀκμάσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ Ἰππολύτου τοῦ Α'. Ἐγραψε περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, ἀλλ' οὐδεμίαν πληροφορίαν διεσώθη περὶ τούτου. Ἐπίσης

συνέγραψε μυθιστορηματικὴν ἱστορίαν περὶ τῆς Αἰγύπτου, ἣ ὅποια ἐχρησίμωσεν ὡς κυρία πηγή εἰς τοὺς μετέπειτα περὶ Αἰγύπτου γράψαντας, ὅπως: ὁ Ἰώσηπος, ὁ Διόδωρος Σικελιώτης καὶ ἄλλοι.

Ἀναφέρεται καὶ τρίτον ἔργον αὐτοῦ «Περὶ τῶν ὑπερβορείων». Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενον σύγγραμμα «Περὶ Ἀβράμου ἢ περὶ Ἰουδαίων», τοῦτο ἀπεδείχθη ὑπὸ τῆς νεωτέρας κριτικῆς ὡς ἰουδαϊκὸν ψευδῆ-γράφον. Τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Müller, εἰς τὰ *Fragm. hist Graec* Τόμ. Β', σελ. 384—396 (*W. Christ, Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Λογοτεχνίας*, μετὰφρ. Λουσ. Χ' Κώστα καὶ Ν. Γ. Πολίτου Τόμ. Β', σελ. 139).

ΕΚΑΤΑΙΟΣ ὁ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.—Τριήραρχος ἐν Βυζαντίῳ, δρᾶσας εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ἀθηναίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Μακεδονίας (221—179 π. Χ).

* **ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ὁ ΚΑΡΔΙΑΝΟΣ.**—Τύραννος τῆς Καρδίας, σύγχρονος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸν ὅποιον κατηγορεῖ διὰ τοῦτο ὁ συμπατριώτης του Εὐμένης, «παρακκλῶν τὸν Ἀλέξανδρον ἀποδοῦναι τοῖς Καρδιανοῖς ἐλευθερίαν» (*Πλουτάρχ. Εὐμένης*, 3).

ΕΚΑΤΕΙΟΝ.—Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἑρμαίου (νῦν Ρούμελη Χισάφ), παρὰ τὸν κοιλίαιον τῆς Στένης, τοῦ Σωσθeneίου ἢ Λεωσθενείου τῶν ἀρχαίων. Εἶναι τὸ σημερινὸν Τοκμάκ-Μπουρνού.

ΕΚΒΟΛΑΙ (αἰ).—Ὄνομασία τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ.

ΕΚΦΑΝΤΟΣ Ὁ ΘΛΑΣΙΟΣ.—Ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος ἐν Θάσῳ, βοηθήσας τὸν Θρασύβουλον στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων νὰ κατὰλάβῃ τὴν Θάσον καὶ τινὰς πόλεις τῆς Θράκης.

ΕΛΑΙΟΥΣ ἢ ΕΛΕΟΥΣ.—Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, κειμένη ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας ἄκρας αὐτῆς εἰς βόρ. πλάτ. 40°, 45' καὶ ἀνατ. μῆκ. 54°, 30' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ', 11, 9). Κατὰ Σκύμνον τὸν Χιον (*Περὶ ἡγ. 707*), ἰδρῦθη πῖθανῶς ὑπὸ τοῦ Φόρβαντος, ὅστις κατὰ τὴν μυθολογίαν, σὺν ἑξεστράτευτος μετὰ τοῦ Θησέως κατὰ τῶν Ἀμαζόνων. Φέρεται καὶ κατὰ γένος ἄρσενι-

κόν: ὁ Ἐλεοῦς, ὁ δὲ κάτοικός της καλεῖται Ἐλαιούσιος. Εἰς Ἐλαιούντα ὑπῆρχε ναὸς καὶ τάφος πλουσιωτάτος τοῦ Πρωτσειλάου, ὅστις πρῶτος πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέδησεν εἰς τὴν Τρωικὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος ὅστις ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος (Ἰλ. 11, 695.—Ὅμιδ, *Μεταμορφ. XII*, 67).

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ὑπέστη τὴν κοινὴν τύχην ὄλων τῶν πόλεων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ὑποταχθεῖσα εἰς τὸν Ξέρξην, ὅστις ἀναχωρήσας ἀφῆκεν ἐκεῖ ὑπάρχον τὸν Πέρσην Ἀρταύκτην. Ἀλλ' οὗτος ὄχι μόνον ἐούλλησε τοὺς πλουσιωτάτους θησαυροὺς τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ τάφου τοῦ Πρωτσειλάου, κατὰ διαταγὴν δῆθεν τοῦ Ξέρξου, ἀλλὰ καὶ μετέβαλεν αὐτὸν εἰς κέντρον διασκεδάσεως καὶ ὀργῶν, «ἀγινεύμενος γυναίκας ἀθέμιστα (ἔργα) ἐρδεσκεν» (*Ἡροδ. VII*, 33).

Μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ περιφανῇ ναυμαχίᾳ τῶν Ἑλλήνων τὸ 479 π. Χ. κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπελθὼν ὁ Ξάνθιππος εἰς τὴν Χερσονήσον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑπὸ τὸν Περσικὸν ζυγὸν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐπολιόρκησε τὴν Ἐλαιούντα, καταλαβὼν τὸν Ἀρταύκτην ὄλων ἀπαράσκευον. Δραπετεύσας οὗτος συνελήφθη παρὰ τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς, καὶ ὀδηγηθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Ξανθίππου εἰς Σηστόν ἢ κατ' ἄλλους ἐπὶ τινος ὑπερκειμένου λόφου, αὐτὸς μὲν ἀπηγχονίσθη ὁ δὲ υἱὸς του ἐλιθοβολήθη (*Ἡροδ. IX*, 116—122). Διερχόμενος ἐκεῖθεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν του, προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν τάφον τοῦ Πρωτσειλάου. (*Ἄρριαν. Ἀναθ. Α*, 11, 5).

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 411 π. Χ. (21 ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου), ἣ ὑπὸ τὸν Θράσυλλον ναυτικὴ δύναμις τῶν Ἀθηναίων κατήγαγε κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Μίνδαρον στόλου τῶν Λακεδαιμονίων περιφανῆ νίκην, ἣτις ἀνεστύλωσε τὸ ναυτικὸν γόητρον τῶν Ἀθηναίων. (*Θουκυδ. VIII*, 102—107). Τὸ 200 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' (221—179 π. Χ.), βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἀναφέρεται κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κατὰ δὲ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ φρούριον «δυσπάριτόν τε καὶ τοῖς προσιοῦσι παντελῶς ἄμαχον». (*Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV*, 10, 27).

Πότε καὶ ὑπὸ τίνας κατεστράφη ἡ Ἐλαιούς δὲν εἶναι γνωστὸν. Κατὰ τὸν Μελέτιον (Γεωγρ. Γ', σελ. 56) ἡ Ἐλαιούς ἔκειτο ὅπου ἡ νῦν Κριθεία ἢ Κρυφεία, ἀπέχουσα 30 μίλια πρὸς νότον τῆς Καλλιπόλεως, 15 δὲ τῆς Σηστοῦ. Ὁρθότερον ὅμως παρά τὴ Τουρκικὴν χωρίον Ἑοκῆ-Χισσαρλήκ, 10 μίλια μακρὰ τοῦ ἄκρωτηρίου τῆς Ἑλλης. Τῆς Ἐλαιούδος οὐκ εἰσὶ νομίματα, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα ἀνέρχονται εἰς τὰ 350—28 π. Χ. Τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κομμόδου (180—192 μ. Χ.) κοπέντα νομίματα ἀπεικονίζουσι καὶ τὰρον τοῦ Πρωτεσιλάου. (Head-Σθρόωνου, Τόμ. Α' σελ. 329).

ΕΛΛΙΩΝ ΑΚΡΑ.—Ἀκρωτήριον τῆς Θρακικῆς παραλίας τῆς Προποντιδος, μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἀπκμείας (νῦν Μακροχώριον) καὶ τῶν Χερσαίων τευχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι τὸ σημερινὸν Ζεϊλιὸν μπουρνού, κατ' ἀκριβῆ μετὰ φρασιν τῶν Τούρκων.

ΕΛΕΦΗΝΩΡ.—Γιὸς τοῦ Χελκιδόντος, βασιλεὺς τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Ἀδαντων, λαδὼν μέρος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐπὶ κεφαλῆς 40 πλοίων (Ὁμηρ. Ἰλιάδ. Β, 536—548). Ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀγχιόρου, καθ' ἣν στιγμήν προσεπάθει νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ ὄπλα τοῦ φονευθέντος Ἑχεπώλου, υἱοῦ τοῦ Θαλυσίου (Αὔτθι, Δ, 467—471).

* **ΕΛΙΚΗ.**—Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, Ρήγας ὁ Φεραῖος ὀνομάζει εἰς τὸν χάρτην του τὸ Χισάρ τῆς Ἄν. Ρωμυλίας, κείμενον 40 χλμ. πρὸς βορρᾶν τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων συγγραφέων, ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ δικαιωθείς ὁ Ρήγας ἔδωκε τὴν ὀνομασίαν ταύτην, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ Χισάρ τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχαία Διοκλιτιανούπολις (βλ. λέξ.) — (Γ. Τσοκαλά, Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγρ. τῆς Ἑπάρχ. Φιλιππουπόλεως, — Dumont — Homolle, σελ. 502, — G. Seure, Archéologie Thrace, ἐν τῇ Revue Archéologique, 1926, σελ. 157).

ΕΛΛΗ.—Τὸ μεσαῖον τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων: Τεκέ—μπουρνού πρὸς ἀνατολὰς, Ἐλλές—μπουρνού (ἢ Ἑλλη) εἰς τὸ μέσον καὶ Σένι—οὐλ—μπουρνού πρὸς ἀνατολὰς, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγει ἡ νοτιωτάτη ἄκρη τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Τυτίζεται πρὸς τὴν εμε-

γάλην ἄκρην Μαζουσίαν» τῶν ἀρχαίων ἢ Μαζουσίαν. (Στράβ. VII, 331, 52.—Πτολεμαίου, Γ, 11, 9). Περιφημον διὰ τὴν περιφανῆ ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης τῇ 3 Δεκεμβρίου 1912 κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΣ.—Ὁ γνωστὸς πορθμὸς, ὁ χωρίζων τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ ἐνῶν τὴν Προποντιδα μετὰ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Μνημονεύεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλιάδ. Β, 845), ἀναφέροντος ὅτι διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου διεπέρασαν εἰς τὴν Τροίαν οἱ σύμμαχοι τῶν Τρώων ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Πείροον τὸν Ἰμβρασιδην. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ τῆς Ἑλλης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, τοῦ Ὀρχομενοῦ Ἀθάμαντος, ἥτις πεσοῦσα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ χρυσομάλλου κριοῦ, ὅτε φεύγουσα τὴν ζηλοτυλίαν τῆς μητροῦς τῆς, διεπέρα αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Φρίξου, ἐπιγίγη. Τὸ μεταγενέστερον ὄνομα τοῦ πορθμοῦ εἶναι Δαρδανέλλια, ἀπὸ τῆς δμωνύμου πόλεως, ἡ ὁποία ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως: Δάρανος ἢ Δάρθανον.

Γεωλογικῶς ὁ Ἑλλησπόντος εἶναι γέννημα νεωτέρων γεωλογικῶν χρόνων, τῶν καλουμένων «δουλοβείων», καὶ εἶναι σύγχρονος τοῦ Βοσπόρου. Εἰς τὸ στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου παρατηροῦνται στρώματα νεωτέρων γεωλογικῶν ἐποχῶν (σαρματικά στρώματα τῆς τριτογενεῖς περιόδου).

Πρὸς τὰ γεωλογικὰ ταῦτα δεδωμένα συμφωνεῖ καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ἀρχαίων παράδοσις, καθ' ἣν πρὸ τῶν ἄλλων κατακλυσμῶν, δηλαδὴ τοῦ Ὠγύγου, τοῦ Δευκαλίωνος καὶ Δυκάονος, ἐγένετο καὶ ἄλλος μεγαλύτερος, κατὰ τὸν ὅποιον διερράγη τὸ περὶ τὰς Συμπληγάδας Πέτρας στόμα, κατέκλυσε τὴν Προποντιδα, διέρρηξε τὸν Ἑλλησπόντον καὶ κατέκλυσε ἀρκετὸν μέρος τῆς Ἀσιατικῆς γῆς καὶ μέρος τῆς Σαμοθράκης. Οἱ κάτοικοι τότε τῆς Σαμοθράκης, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς διασώσεως αὐτῶν ἤγειραν θημούς, ὅπου ἔθουον κατ' ἔτος εὐχαριστοῦντες τοὺς Θεοὺς. (Διοδ. Σικελ. V, 47). Τὸ ὅτι δὲ ἡ Σαμοθράκη συνείχετο ποτε μετὰ τῆς Θράκης, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὕδρογραφίας τῶν πέριξ θαλασσῶν. Ἐνῶ μετὰ τὴν Ἰμβροῦ καὶ Σαμοθράκης τὰ ὕδατα εἶναι βαθύ.

τατα, τοῦναντίον μεταξὺ Σαμοθράκης καὶ Αἴνου τὸ βῆθος εἶναι ἀσύμμετρον, ἐξ οὗ κατὰ τοὺς γεωλόγους, ἤμέραν τινά, ἢ Σαμοθράκη θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Αἴνου διὰ τῆς θαλαμείας προσχώσεως τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου.

Τὸ μήκος τοῦ Ἑλλησπόντου ἀνέρχεται εἰς 61 περίπου χιλιόμετρα, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 1.000—7.400 μέτρα. Τὸ μέγιστον βῆθος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 88 μέτρα τὸ δὲ μέσον εἰς 45—55 μέτρα: Ἡ μέση ταχύτης τοῦ ρεύματος τοῦ Ἑλλησπόντου ἀνέρχεται εἰς 2.500—3000 μέτρα καθ' ὥραν. Παρὰ δὲ τὰ Δαρδανέλλια φθάνει μέχρι 3.700 ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρις 7.000 μέτρα.

Ἡ κατοχὴ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς τοποθεσίας αὐτοῦ, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δὲν ἔπαυσε νὰ προκαλῆ τὴν πρὸς κατάληψίν του ὄρεξιν διαφόρων φιλοδόξων κατακτητῶν. Ἦτο ἡ φυσικὴ διάθεσις τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς μᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἡπειρον καὶ ἡ θαλασσία ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου μετέφερον τὰ βιομηχανικὰ τῶν προϊόντα εἰς τοὺς ἀνά τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου κατσκοῦντας λαοὺς, ἀνταλλάσσοντες αὐτὰ μὲ σίτον καὶ ἄλλους δημητριακοὺς καρπούς, τῶν ἐποίων ἢ παραγωγῆ ἦτο ἀνεπαρκῆς εἰς τὰς χώρας τῶν, καὶ μὲ ἄλλας πρώτας ὕλας ἀπαραιτήτους εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν. Παρεῖχε λοιπὸν οὐ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μεγάλα καὶ ἐξαιρετικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διότι ἡ Ρωσία δὲν εἶχε πᾶσαι νὰ εἶναι ὁ μέγας οἰτοβόλον τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει παρὰ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τὸν κάτοχον αὐτοῦ, μάλιστα τινες τῶν νεωτέρων εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον διαβλέπουν τὰς προϊστορικὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἀπησχόλησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν (Felix Sartiaux. Troie, La Geurre de Troie et les origines préhistoriques de la Question d' Orient, Paris, 1915).

Κατὰ τὸν XII ἡδὴ π.Χ. αἰῶνα, ὁ Ἑλλησπόντος ἐχρησίμευσεν ὡς γέφυρα διαβάσεως

τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν, οἱ ὅποιοι κατέλυσαν τὸ πανίσχυρον κράτος τῶν Χετταίων. Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἐπίσης χρόνους, δι' αὐτοῦ διέβησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οἱ πρῶτοι χεῖμαρροι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμού, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅποτε ἤρχισεν ἡ περὶ κυριότητος αὐτοῦ πάλη μεταξὺ τῶν ἀντιζήλων ἑλληνικῶν πόλεων ἐν ἀρχῇ, καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν μετὰ ταῦτα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ VII αἰῶνος (608—606 π. Χ.) οἱ Ἀθηναῖοι κατανοοῦντες τὴν σημασίαν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τὴν προμήθειαν σίτου, περιήλθον εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Μυτιληναίους, ἐπιχειρήσαντες τὴν ὀχύρωσιν τοῦ κατὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ ἀκρωτηρίου Σιγείου (νῦν Γενῆ - Σηλε). Καὶ ἔληξε μὲν ὁ πόλεμος, διὰ διαλλαγῆς, κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Περιάνδρου, τυράννου τῆς Κορίνθου, διετήρησαν ὅμως ἐκάτεροι: τὰς πρὸ τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου κτήσεις τῶν.

Κατὰ τὸν ἕκτον π. Χ. αἰῶνα κυρίαρχος τοῦ Ἑλλησπόντου ἦτο ἡ Μίλητος, διὰ τῶν ὀχυρῶν αὐτῆς ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτοῦ ἀπεικικῶν: τῆς Λαμφάκου, τῆς Ἀβύδου καὶ τοῦ Παρλου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν οἱ διάμεσοι σταθμοὶ τῶν πρὸς Β. καὶ Ν. θαλασσοποριῶν τῶν Μιλησίων.

Ὁ Δαρειός, τὴν κατοχὴν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐθεώρει ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ κράτους του, κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἰδίως μετὰ τὴν κατ' αὐτῶν ἀποτοχοῦσαν ἐκστρατείαν του (515 π.Χ.) Ἰνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Εὐξείνης διέταξε τὴν γεφύρωσιν τοῦ Ἑλλησπόντου, ὡς ἐξασφαλίζουσαν τὴν κατὰ ξηρὰν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν του.

Ἡ ἄλωσις τῆς Σηστοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολ. παραλίας τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου τὸ 478 π.Χ. ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῶν ἐπιθετικῶν ἀγῶνων τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν, ἡ δὲ ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχία τῶν, κατέστησεν αὐτοὺς θαλασσοκράτας, μέχρι τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ἡττης τῶν τὸ 405 π.Χ. καθ' ἣν συνετρίβη ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔληξεν ὁ πείσμων καὶ καταστρεπτικὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαι.

μωνίων, ὁ γνωστός ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Πελοποννησιακῶς πόλεμος.

Διὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξησφάλισεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν διάδοσιν του, ἣ δὲ κατοχὴ του ἐθεωρεῖτο ὡς μέγα στρατιωτικὸν πλεονέκτημα κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Διαδόχων. Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κυρίως διεπέρασεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, κατὰ τὸν I' π.Χ. αἰῶνα τὰ Κελτικὰ φύλα. Δι' αὐτοῦ διέβησαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα οἱ Σκυροφόροι, καὶ δι' αὐτοῦ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διήλθον οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Εὐρώπην, πολὺ πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Τὴν στρατηγικὴν σημασίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶχον κατανοήσει οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὅποιοι διαρκῶς ἐφρόντιζον περὶ τῆς ὀχυρώσεως αὐτοῦ. Καὶ πρὸ τῆς ἐπευρέσεως τῆς πυρτιδος, ἣ κυριαρχία τοῦ Ἑλληνισμοῦ περιήρχετο συνήθως εἰς τοὺς θαλασσοκρατοῦντας, μετ' αὐτὴν ὁμως ἡ κυριότης του ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων κατὰ μῆκος τῶν παραλίων αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κατέχουσα αὐτὸν Τουρκία ἀνήγειρεν ἀπόρθητον σειρὰν φρουρικῶν συγκροτημάτων, πρᾶγμα τὸ ὅποιον προὐκάλεσε κατὰ καιροὺς διαφόρους διεθνεῖς συμβάσεις, αἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας. (βλ. λέξ. Δαρδανέλλια ἐν: Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. τόμ. VIII, σελ. 891).

Πλὴν τῆς σπουδαίας ἐμπορικῆς καὶ στρατιωτικῆς σημασίας του, ὁ Ἑλληνισμός μετὰ τὰ γραφικὰ του τοπεῖα καὶ ἀκρογιάλια, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πλασθοῦν διάφοροι θρύλοι, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστός εἶναι ὁ ποιητικῶς αὐτός θρύλος τοῦ Λεάνδρου, ὅστις διεπέρα ὡς λέγεται, τὸν πορθμὸν κολυμβῶν ἐξ Ἀβύδου εἰς Σησιόν ἐν καιρῷ νυκτός. διὰ τὴν συνακτᾶται μετὰ τὴν ἀγαπημένην του Ἥρω, ἑβραϊαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ὅστις ἐπὶ γῆν κατὰ τινα νύκτα τρικυμώδῃ, καθ' ἣν εἶχε σθεσθῆ ὁ φανός τὸν ὅποιον ἤναπτεν ἡ Ἥρω, διὰ τὴν καθοδηγῆ τὸν Λεάνδρον. Ὁ ὥραιος αὐτός θρύλος, ἐπέπνευσεν εἰς τὸν ποιητὴν Μουσαῖον «Τὰ καθ' Ἥρω καὶ Λεάνδρον», καὶ ἔκαμε τὸν λόρδον Βύρων να μιμηθῆ τὸν Λεάνδρον

καὶ νὰ διαπεράσῃ αὐτὸν κολυμβῶν.

* ΕΜΑΣΤΟΣ.—Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (Προκ. Περὶ Κτισμ. IV, 4).

* ΕΜΙΝΑΚΟΣ.—Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν περὶ τὰ 400 π.Χ. γνωστός γενόμενος ἔκ τινος νομισματός (ἀργυροῦ στατήρος) εὐρεθέντος παρὰ τὴν Ὀλβίαν (νῦν Νικολάιεφ), κειμένην παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὑπάνιος ποταμοῦ (νῦν Κουδάν).—(Head—Σβορώνου, Ἱστορ. τῶν Νομισμ. Τόμ. Α.).

ΕΜΠΥΡΙΤΗΣ—Κώμη τῆς Θράκης κειμένη ὀλίγον πρὸ τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Ῥηγίου (Κουτσούκ-Τσεκμετζέ) καὶ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ (Τόμ. Β', σελ. 199). Ἐνομάσθη δὲ Ἐμπυρίτης ἐκ τῶν πολλῶν διαλειπόντων πυρετῶν οἱ ὅποιοι μασιάζουν τὴν κώμην καὶ τὰ πέριξ. Σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Τοῦρκων Ἀμπαρλή, τὸ ὅποιον τουρκιστὶ σημαίνει κυριολεπτικῶς τόπον ἀποθηκῶν. Ἀλλὰ μᾶλλον φαίνεται παραφθορὰ τοῦ ἐνόματος Ἐμπυρίτης, παρὰ τουρκικὴ λέξις. (βλ. Ἐλλ. Πασπάτη, Τὰ θρακικὰ προάστεια τοῦ Βοσπόρου ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλολογ. Σουλ. Κων)πόλεως, ἔτος XII, σελ. 39). Τῆς κωμοπόλεως ταύτης οὐδὲν ὁρίζεται τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Μόνον τεμάχια τινα κίωνων καὶ κιονόκρανα ἀπαντῶνται τῆδε καθεῖς διεσκορπισμένα, διὰ τῶν ὁποίων ἐνετειχίσθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων.

* ΕΝΝΑΚΟΣΙΑ.—Κώμη τῆς Ν. Α. Θράκης, ὁ μὲν τοῦ Ῥηγίου (Κουτσούκ-Τσεκμετζέ), οἷου ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων παρεβήριζον οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὅπως ὁ Ἀνθρόνικος ὁ Παλαιολόγος τὸ 1327. (Καντακουζ. τόμ. Α', σελ. 27, 44, 123, 219). Ὑπὸ τῶν Τοῦρκων μετωνομάσθη Νακάς-Τσιφλικ=ἐλαιοχρωματιστής.

ΕΝΝΕΑ ΟΔΟΙ.—Τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς Ἀμφιπόλεως (βλ. λ.), ἕνεκα τῶν ἐννέα ὁδῶν, αἵτινες ἐκ διαφόρων διευθύνσεων κατέληγον ἐκεῖ. Ἐκεῖτο δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἡδωνῶν, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ Στρουμόνος, ἐνουμένη διὰ γεγύρας καὶ ἀπαίχεν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του περὶ τὰ 25 στάδια, ἣτοι ὡραν περίπου, ἔκ τῶν ἐννέα τούτων ὁδῶν τρεῖς ἐκείντο δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ προερχόμεναι ἐκ τῆς Εὐβορίας, Ἀργίλου καὶ Ἠϊό-

νος, ἔξ δὲ ἀριστερά, προερχόμενοι ἀπὸ τῆς Ἡτόνος, Ἀπολλωνίας, Γαλιψοῦ, Φάγγητος, Γαζώρου καὶ Μυρκίνου.

Διερχόμενοι ἐκεῖθεν οἱ Πέρσαι, ὅτε ἐπύρ-
χοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μαθόντες ὅτι
ἢ πόλις ἐκαλεῖτο Ἐννέα Ὀδοί, ἐνεταξίασαν,
διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (VII, 114), ἔννεα
ζῶντας παῖδας καὶ παρθένους ἐκ τῶν ἐγγω-
ρίων, κατὰ τὰ Περσικά ἔθιμα. Ἀργότερον ἐπὶ
Κίμωνος, καταλαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν
Ἡτόνα καὶ ἀποπειραθέντες νὰ καταλάβουσι
τὰς Ἐννέα Ὀδοί, ἀπέστειλαν 10.000 ἐποί-
κους. Ἀλλὰ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν ἐπελ-
θόντων Ἡσιωνῶν (Θουκυδ. Α, 100 καὶ Δ,
102). Τέλος ὁμοῦ ἐκυρίευσαν αὐτὴν τὸ 437
π. Χ. ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἄγωνα, ὅστις ἴ-
δρυσεν ἐκεῖ ἀποικίαν Ἀθηναϊκὴν καὶ μετω-
νόμασεν αὐτὴν Ἀμφίπολιν, κατὰ τινὰς μὲν
διὰ τὴν περίοπτον αὐτῆς θέσιν ἀπὸ ξηρᾶς
καὶ θαλάσσης, κατ' ἄλλους δὲ, διότι περιε-
βάλλετο ὑπὸ δύο βραχύνων τοῦ Στρυμόνος,
τοὺς ὁποίους συνέθεε τείχος, καθιστῶν τὴν
πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀπρόσβλητον (Θουκυδ. Δ,
102). Τὴν μετὰ ταῦτα ἱστορίαν τῆς πόλεως
βλέπει ἐν λέξει Ἀμφίπολις.

* ἘΝΤΡΙΒΑΙ ἢ ἘΝΤΡΙΒΟΙ. — Ἀρχαῖος
θρακικὸς λαὸς παρ' Ἐκαταίῳ (148).

ἘΞΑΜΙΛΙΟΝ. — Μεταγενέστερον ὄνομα τῆς
ἀρχαίας Λυσιμαχίας (βλ. λέξ.), κειμένης ἐπὶ
τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου εἰς τὸ μέσον τοῦ
ἰσθμοῦ αὐτῆς καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ στενωπέ-
ρου μέρους αὐτοῦ, μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ
Μέλανος κόλπου παραλίαν. Ἀπέχει ἀπὸ μὲν
τὸ Πλαγιάριον 15 περίπου χιλιόμετρα, ἀπὸ
δὲ τῆς Καλλιπόλεως τὸ διπλάσιον περίπου.
Ἐλαθε δὲ τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὸ τείχος τὸ
ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Μιλτιάδης τὸ 560 π. Χ.
πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐπι-
δρομῶν τῶν περσικῶν βαρβαρικῶν λαῶν καὶ
τὸ ὁποῖον ἐξεταίνετο ἐπὶ μήκους ἔξ μιλιῶν
ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Μέλανος κόλπου κειμένης
Καρδίας, μέχρι τῆς Πακτύης ἐπὶ τῆς Προ-
ποντιδος. (Ἡροδ. VI, 36). Διτηρήθη δὲ τὸ
ὄνομα Ἐξαμίλιον καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς
χρόνους, καθ' οὓς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός
(527—565) ἐπεσκεύασε τὸ τείχος (Προκ.
Περὶ Κτισμ. IV, 10), τὸ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι
καὶ ὁ Ἀντίοχος εἶχον διατηρήσει δι' ἐπι-

σκευῶν. Πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1914)
ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἐξαμιλίου ἀνήρχετο εἰς
3.000 Ἕλληνας, ἀσχολουμένους εἰς τὴν
γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν καὶ διατηροῦν-
τας ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ
Ἁγίου Δημητρίου, κτισθεῖσαν τὸ 1833, δη-
μοτικὸν σχολεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον.

Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν.
Θράκης, ὁ πληθυσμὸς ἔνεκα τῶν τουρκικῶν
διωγμῶν, ἀνήρχετο μολὶς εἰς 787 κατοίκους,
καταφυγόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν
ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἀπὸ ἐκκλησια-
στικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἤδη αἰῶ-
νος, μνημονεύεται ὡς ἔδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν
μητροπολίτην Ἡρακλείας (Ράλλη καὶ Ποτλῆ
Τόμ. Ε', σελ. 476).

Ἀμέσως πρὸς νότον τοῦ Ἐξαμιλίου σώ-
ζονται ἀκόμη τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῶν Ἀγ-
γλο Γάλλων κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον
(1853), τὰ ὁποῖα ἐπιστέφοντο ὑπὸ φρουρίου
ἀνεγερθέντος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλλιπόλεως—
Μπουλατρ. Κοινῶς ἐκαλεῖτο: Ἐξαμίλι, Ἀ-
ξαμίλι καὶ Ξαμίλι.

ἘΞΑΣΤΕΡΟΝ. — Βυζαντινὴ κομόπολις τῆς
Ἀν. Θράκης κειμένη ἀνατολικῶς τῆς Σηλυμ-
θρίας. Κατὰ τινὰ παρᾶδουσι, ὅτε οἱ Τούρκοι
ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Οὐγγυροὺς, ὁ βεζύρης
τοῦ Σουλτάνου Σουλεῦμάν τοῦ Μεγαλοπρε-
ποῦς (1494—1556) Πιρῆ πασᾶς, διανουτε-
ρῶν ἐν Ἐξαστέρῳ, εἶδε καθ' ὕπνου ὅτι ὁ
σουλτᾶνος ἐπολιορκεῖτο στενωῶς. Ἀμέσως
ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του καὶ ἔλυσε τὴν πο-
λιορκίαν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ κατὰ τῶν Οὐγ-
γρων πολέμου, ὁ Πιρῆ πασᾶς ἐξηγόρασε τὸ
Ἐξαστερον ἀπὸ τῶν Μπαμπᾶν-ἀγᾶν καὶ συ-
νέκτισε εἰς αὐτὸ καὶ τινὰς αἰχμαλώτους Ματ-
ζάρηδες (ἦτοι Οὐγγυροὺς). Μέχρι δὲ τῶν τε-
λευταίων χρόνων διήρχε οἰκογένεια Ματζάρη
ὡς καὶ ποταμισκὸς Ματζάρ-ντερέ βέων ἐξω
τοῦ χωρίου, ὑπεθυμίζοντος τοὺς Οὐγγυροὺς.
Τὸ Ἐξαστερον, ὅπου ὁ Πιρῆ πασᾶς ἐνυπνιά-
σθη, ἐθεωρήθη ἱερὸς καὶ προνομιούχος, οἱ δὲ
κάτοικοι του ἀπηλλάγησαν τοῦ φόρου τῆς
δεκάτης, καὶ ὁσάκις διὰ τοῦ χωρίου διήρχετο
στρατός, ἢ μουσικὴ καὶ τὰ τύμπανα ἐσίγων.

Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν.
Θράκης κατεκρίθη ὑπὸ 1535 κατοίκων ὄλων
Ἑλλήνων, ἐπιδημιουμένων κυρίως εἰς τὴν

γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελοφυγίαν. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν (1923) οἱ Ἑξαστερινοὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄλλοι μὲν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πτολεμαῖδα (Καϊλάρια), ἄλλοι δὲ εἰς τὴν παρὰ τὸν Νέστον Κεραμωτῆν, ἀπέναντι τῆς Θάσου. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κοινῶς ἐκαλεῖτο: Ἐαστρο, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Σάχιτερος.

* **ΕΞΕΝΤΑΠΡΙΣΤΑ.** — Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, περὶ τὰ 23 μίλια Ν. Δ. τῆς Ἀπιαρίας. Φέρεται ἐπίσης ὑπὸ τῷ ὀνόματι Πρίστα ἢ Πρίστη ποικιλίαν τοῦ Τυρρίστη. Ἡ ὀρθότερα ὅμως ὀνομασία αὐτῆς εἶναι: Σεξαντάπριστα (Sexaginta pristis), ἢ ὁποῖα σημαίνει λιμένα δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 60 πλοῖα. Περὶ τὰ τέλη τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἔδρα ἐνός συντάγματος (cohors) καὶ ἀποσπάσματος ἰππικοῦ. Κατὰ δὲ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11) μεταξὺ τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας περιέβαλλε δι' ὄχυρωτάτων τειχῶν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ἵνα προστατεύσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων.

* **ΕΘΡΑΙΑ (ἦ).** — Ἐορδαία δύο χωρὰι Μυθονίας καὶ [Μακεδονίας]. Βίσι καὶ ἄλλαι δύο: ἡ μὲν Ἰθηρίας, ἡ δὲ χώρα τῆς Θράκης, ἀπὸ Ἐορδοῦ τιнос. Ὁ οἰκῆτωρ Ἐορδαίος. Ἐκλήθησαν δὲ καὶ Ἐορδαῖται ἀπὸ τοῦ ἔορδιζω, ὡς Λυδός, λυδιζω (Στέφ. Βυζάντιος).

ΕΠΙΒΑΤΑΙ. — Ἀρχαία παραθαλασσία πόλις τῆς Ν. Α. Θράκης κειμένη ἡμίσειαν ὥραν περίπου πρὸς Α. τῆς Σηλυμβρίας καὶ θέκα ὄρας πρὸς Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ (Via Egnatia). Τῆς κωμοπόλεως ἐδέετο μέγας πύργος, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυκος (1321—1345), μέγας δοῦξ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ὁ πύργος οὗτος κτισθεὶς κατὰ τὰ ἔτη 1310—1350 εἶνα' ὁ μόνος περιωθθεὶς ἐξ ὄλων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ κτισθέντων. Περιεσώθη δὲ, κατὰ τὸν Δούκα (σελ. 258), διότι, εἰς τὴν ἐκείνην ἐπέληξε κατὰ τοῦ Βυζαντίου, οἱ ἀτοικοὶ τῶν Ἐπιβατῶν προσεκύνησαν αὐτόν. Ἐκυριεύθη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ

μῆνα Φεβρουάριον 1453 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καρατζᾶ-μπέη, τοῦ ἀναλαθόντος τὴν μεταφορὰν τοῦ μεγάλου τηλεβόλου τοῦ Οὐρβανοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐσώζετο δὲ μέχρι τοῦ 1912, εἰς οἱ Ἐπιβατηνοὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἀνήγειραν μεγαλοπρεπέστατον ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγαλομάρτυρος Ἁγίου Γεωργίου. Ὀνομάσθησαν δὲ Ἐπιβάται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τῶν ἐπιβατῶν, οἵτινες ἐπέβαινον τῶν πλοίων, ὅχι ὡς κωπηλάται, ἀλλ' ὡς πολεμισταί. Τοιαυτὴ τάξις ἐπιβατῶν ὑπῆρχε κατὰ τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα, παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Σπαρτιάταις. Πολὺ πιθανόν λοιπὸν ἐκ τῆς τάξεως ταύτης τῶν ἐπιβατῶν νὰ ἐγένετο ἀπόδοσις τις ἐκεῖ μὴ ἀνκφερομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐξ οὗ ὀνομάσθη τὸ χωρίον Ἐπιβάται ἢ κατ' ἄλλους Ἐπιβάτα, ἐξ οὗ θυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν εἰς τὴν κωμοπόλιν ἰδρῦθη κατὰ τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα. Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ ὀνομασία Ἐπιβάται προήλθε, διότι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἰδρῦθη ἡ πόλις, ἦτο ὁ μόνος συνοικισμὸς διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεπιβάζοντο οἱ ἐκ τῶν πέριξ κατερχόμενοι ἐπιβάται. Κατ' ἄλλην ἐκδοσιν φέρεται: Ἰποβάται καὶ κατὰ παραφθορὰν Ἐπιβάται, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον αὐτοκρατορικοὶ σταθλοὶ καὶ ἰπποφορθεῖα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Εἰς τοὺς Ἐπιβάτας ἐνωρίτατα διεδόθη ὁ χριστιανισμὸς, ὡς ἀναφέρει ὁ Harnac, κατὰ τὸν ἐποῖον, κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα, ὑπῆρχεν ἐκεῖ χριστιανικὸς συνοικισμὸς. Οἱ Ἐπιβάται ὑπῆρξαν ἡ πατρίς τῆς Ὀσίας Παρασκευῆς, τῆς λεγομένης «Ἐπιβατεινῆς», γεννηθείσης κατὰ τὸ 1150 ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας. Ἀπέθανε δὲ νεκρωτῆτῃ ἐν Καλλικρατείᾳ, ὀλίγον ἀπεχούση τῶν Ἐπιβατῶν, ἀποβάσα «Ἐπιβατῶν τὸ καύχημα τὸ σεπτὸν καὶ βεβαία προστάτις», κατὰ τὸ εἰς αὐτὴν τροπᾶριον. Τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς οὐίας ἐκ Καλλικρατείας μετακομίσθη εἰς Τύρνοβον τῆς Βουλγαρίας, ὁπότεν ἄγνωστον πότε καὶ πῶς μετακομίσθη εἰς Βελιγράδιον τῆς Σερβίας καὶ ἐκείθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α' (1639—1644), ὁ ἡγμῶν τῆς Μολδαβίας Βασιλεὺς ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ IV,

ὅπως μετακομίσῃ τὸ λείψανον αὐτῆς εἰς Μολδαβίαν, καταβαλὼν 260 πούγγια, ἤτοι 30.000 δραχμὰς χρυσοῦς, ἀπέναντι: χρέους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ποιήσας παρασχῶν ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Σήμερον τὸ Ἅγιον λείψανον τῆς Ὀσίας Παρασκευῆς, σώζεται εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Ρουμανίας, μεγάλως τιμώμενον καὶ ἐλαβούμενον ὑπὸ τῶν Ρουμάνων, οἱ ὅποιοι διὰ νόμου πανηγυρίζουν τὴν ἑορτὴν τῆς Ὀσίας τὴν ὅποιαν ἢ Μ. Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν 14 Ὀκτωβρίου. Ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν Ἐπιβατιῶν, ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Ἐπίσης ἐλάχιστα ἐπιγραφὰ αὐτῶν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐπιγραφὴ τις σωζομένη ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀναφέρει: Μάρκον τινα Κίνκιον Νιγρεῖνον, στρατιώτην, ἀναγομένην εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου (192—211 μ.Χ.) Ἐπίσης ἀνάγλυφόν τι, ἐν τοῖς Ἀρχιγενεῖσις Ἐκπαιδευτηρίοις, παριστᾷ γυναῖκα μεταξὺ δύο παρθένων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΟΖΗΑ ΜΗΝΑΚΩΝ[ΟΣ]. (Dumont-Homolle, σελ. 376). Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ XVIII αἰῶνος ὑπῆρχεν ἐν Ἐπιβάταις Ἑλληνικὴ Σχολή, ὡς μαρτυροῦν οἰγιλιώδη γράμματα τῶν πατριαρχῶν Γερμανοῦ καὶ ἔθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ V, σωζόμενα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Ἐκπαιδευτηρίων αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξεν ἡ πατρις τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Σαράντη Ἀρχιγένους Ἰατροῦ, ὅστις ἐπροικοδόμησε τὴν πατρίδα του τὸ 1857, διὰ τῶν λεγομένων Ἀρχιγενεῶν Ἐκπαιδευτηρίων Θηλέων. Ἄτεκνος ὢν διέθεσεν ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἕδρυσιν τοῦ Ἐλευθείου Γυμνασίου πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Ἐλένης, τὸ ὅποιον δυστυχῶς ἔπαυσε λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1894. Τὰ Ἀρχιγενεῖα Ἐκπαιδευτήρια, ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ὑπῆρξαν ἢ φωτοδόλος ἑστία ὅπου ἐν μεταμπαθεύοντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καθ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀνατολίην. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν ὁμως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐσθῆθη διὰ παντός ὁ φωτοδόλος οὗτος φάρος, τὰ δὲ καλλιμάρμαρα καὶ μεγαλοπρεπῆ Ἐκπαιδευ-

τήρια καταλήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἐπιβάται διὰ μέσου τῶν αἰῶνων διεφύλαξαν τὸ παλαιὸν τῶν ὄνομα, τὸ ὅποιον κοινῶς φέρεται: Πληθάται: ἢ Πληθάτες, τουρκιστὶ δὲ Μποάτος ἢ Μπιγκάτος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἄμιγεις Ἑλληνας, ἡσυχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελοουργίαν, ναυτιλίαν, ἀλιεῖαν καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν. Θράκης, ἡ κωμόπολις ἤρθη ἐπὶ τοὺς 1600 κατοίκους. Πολιτικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοικήσιν Σηλυμβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυμβρίας. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀν. Θράκης, καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν οἱ κάτοικοι τῆς κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔδρυσαν κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Καρά-Μπουρνού νέον συνοικισμὸν εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκαν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των.

* ΕΠΙΚΩΜΑΙΟΣ (ΑΠΟΛΛΩΝ).—Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Αἴνῳ, εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ ὁ ἀγοράζων οἰκίαν, κατὰ τι ἀπόσπασμα τοῦ Θεοφράστου παρὰ Στοβαῖῳ (Ἀνθολόγιον, τέμ. Β', περὶ νόμων καὶ ἔθων, XI, IV, 22).

* ΕΠΤΑΙΚΕΝΘΟΣ καὶ ΕΠΤΑΙΚΕΝΘΗΣ.—Ὄνομα κύριον καὶ πατρωνυμικόν καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ 202 μ.Χ. ἐδρεθεῖσαν εἰς τὸ ἐμπόριον Πίζον (βλ. λέξ.), ὅπου τὸ νῦν βουλγαρικὸν χωρίον Ὑσακαρλάρ («Θρακικὰ» 1936, σελ. 197).

ΕΠΤΑΠΥΡΓΙΟΝ.—Ὀὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ πρὸς τὰ Ν. Α. τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως φρουριακὸν συγκρότημα, ὅπου τὸ ἐπὶ τῆς Προποντιδῆς παράλιον τείχος συναντᾷται μετὰ τῶν χερσαίων τειχῶν. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης «Κυκλόδιον» καὶ «Καστέλλιον», ὃ δὲ Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. IV, 8, 4) ὀνομάζει αὐτὸ «Στρογγύλον», ἕνεκα τοῦ σχήματος αὐτοῦ. Εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενον Γεντί-Κουλέ. Ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Ζήνωνος (474—491) ἐκτός τῆς πόλεως. Πραγματεῦθ' ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀνηκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Α' Τσιμισκῆ (969—976), συνεπληρώθη δὲ ὑπὸ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025) καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ II'

(1025—1128), τέλος δὲ ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180).

Τὸ σχῆμα τῶν ἦτο πεντάγωνον, μήκους 40—50 μέτρων ἐκάστης πλευρᾶς καὶ εἶχεν ἐπὶ ἐκάστης γωνίας ἓνα πύργον στρογγύλον, ἐξ οὗ καὶ «Πενταπύργιον» ἐκαλεῖτο. Καταστραφέν ἐν μέρει τὸ 1204, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισκευάσθη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου ἀνάκτησιν αὐτῆς τὸ 1261, κατόπιν δὲ ὑπὸ Ἰωάννου ΣΤ' τοῦ Καντακουζηνοῦ (1341—1355), ὅστις ἐνόησε αὐτὸ μὲ δύο ἀκόμη πύργους, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ «Ἑξαπύργιον». Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453, ἐπισκεύασεν αὐτὸ προσθέσας καὶ ἄλλα διάφορα οἰκοδομήματα. Ἐκτοτε ἐχρησιμοποίηθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς πυρτιδαποθήκη. Κατὰ τὸν μέγαν σεισμόν τοῦ 1768 κατεστράφησαν τρεῖς πύργοι αὐτοῦ, μέρος δὲ αὐτοῦ κατεστράφη κατὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1782. Διὰ τελευταίαν φοράν ἐπισκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀβδούλ Χαμίτ τοῦ Α', ἔκτοτε ὀμιλῶν θεωρηθὲν ὡς ἀχρηστον δὲν ἐπισκευάσθη.

Τὸ Ἑξαπύργιον ἐχρησίμευεν ἐνίοτε ὡς φυλακὴ ἐπιφανῶν βυζαντινῶν. Εἰς αὐτὸ ἐφυλακίσθη καὶ ἐκαρτομήθη τὸ 1632 ὁ σουλτᾶνος Ὁσμάν ὁ Β'. Ἐκεῖ ἐφυλακίσθη πρὸ αὐτοῦ ὁ Μουσταφᾶς Α' (1618), ὁ Ἰβραήμ (1648), ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Βραγκοθάνος μετὰ τῶν τσαρῶν τέκνων του, ἐκτελεσθέντος τὸ 1714 καὶ ἄλλοι. Σήμερον τὸ φρούριον εἶναι ἐντελῶς παρημελημένον, χρῆσιμῶσι δὲ ὡς ἀποθήκη ἀχρήστου ὕλικου.

* **ΕΠΤΑΣΤΑΔΙΟΝ ἢ ΖΕΥΓΜΑ.**—Ὁὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, μεταξὺ τῆς Ν. Α. παραλλίας τῆς Σηστοῦ καὶ τῆς Β. Α. παραλλίας τῆς Ἀδύδου, ὡς ἔχον πλάτος ἑπτὰ μόνον σταδίων. Τὸ στενὸν τοῦτο ἦν διαρμα ἔξυξεν διὰ γεφύρας ὁ Ξέρξης διὰ τὴν διάβασιν τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλλίαν καλουμένην Ἀποδάθραν.

* **ΕΠΤΕΝΗΣ καὶ ΕΠΤΕΝΙΣ.**—Ὁνομα κύριον καθαρῶς θρακικὸν κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ συνθέτου: Ἑπτεζίνης—Ἑπτεζενίς, γνωστόν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 202 μ.Χ. εὐρεθείσης

εἰς τὸ ἐμπόριον Πίζος (βλ. λέξι.), ὅπου τὸ νῦν βουλγαρικὸν χωρίον Τσακκαρλάλ. («Θρακικά» 1936, σελ. 197).

* **ΕΠΤΕΠΥΡΓΙΣ, ΕΠΤΗΠΟΡΟΣ, ΕΠΤΗΠΟΡΙΣ.**—Ὁνομα κύριον καθαρῶς θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσαν ἐν τῇ κόμῃ Σεμταίνοδο τῆς περιφέρειας Τατάρ-Παζαρτζίκ, τῆς ἀρχαίας Βησικίας. Φέρεται καὶ Ἑπτήπορος καὶ Ἑπτήπορις. «Θρακικά» 1939 σελ. 236—237).

* **ΕΠΤΗΤΡΑΙΣ.**—Ὁνομα κύριον καὶ προσηγορικὸν καθαρῶς θρακικόν κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ 202 μ.Χ. εὐρεθείσαν εἰς τὸ ἐμπόριον Πίζον (βλ. λέξι.), ὅπου τὸ νῦν χωρίον Τσακκαρλάλ («Θρακικά» 1936, σελ. 197).

* **ΕΡΓΑΜΙΑ.**—Ὁνομα φρουρίου τῆς Θράκης εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Κάτω Μοισίας παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* **ΕΡΓΙΝΟΣ.**—Ὁνομα κύριον θρακικόν, γνωστόν ἐξ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐν Ἀπολλωνίᾳ (Σαζούπολις), κατὰ τὴν ἐκθάθουσιν τοῦ λιμένος αὐτῆς («Θρακικά», 1929, σελ. 293).

ΕΑΤΙΝΟΣ.—Εἰς τῶν μεγαλυτέρων παραποτάμων τοῦ Ἑβρου πηγάζων ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (Στράντζας) καὶ ἐκβάλλων εἰς αὐτὸν μεταξὺ Τυχίου (πρώην Μπιντικλῆ) καὶ τῶν Ἰψάλων (τῶν ἀρχαίων Κυψέλων) μετὰ רוּב 230 περίπου χιλιομέτρων. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο γνωστός ὑπὸ τὸ θρακικὸν αὐτοῦ ὄνομα Ἀγριάνης, ἀργότερον δὲ ἔλαβε διάφορα ὀνόματα: Ἐργίνος, Ρηγίνα, Ρηγινία, Ἐρίγων καὶ Ἐργίνης (Στράβ. VII, 331, 49) ἐξ οὗ καὶ τὸ τουρκικὸν ὄνομα Ἐργκινα. Ὁ Πλίνιος (Nat. Hist. IV), ἀναφέρων τὸν Ἐργίνην, λέγει ὅτι ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Τὴν ἀνακρίθειαν ταύτην τοῦ Πλινίου, δὲν δυνάμεθα νὰ καταλογίσωμεν εἰς βᾶρος αὐτοῦ, καθ' ὅσον ὀλίγον μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἐργίνου πρὸς τὸν Ἑβρον, ἐκτείνεται μέγα ἔλος, εἰς τὸ ὅποιον εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἀπαιτηθῆ ὅτι ἐξέβαλλεν ὁ ποταμὸς, ὡς νὰ ἐχύντο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ παραπόταμοι τοῦ Ἐργίνου, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀνέρχονται εἰς 100 καὶ πλέον, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὴν χώραν εὐφορωτάτην. Τὸ ρεῦμα τοῦ Ἐργίνου εἶναι ὀρηκτικώτατον, ἰδιὰ δὲ ἐν καιρῶ χειμῶνος, πλημμυρίζων

τὴν ὑπαίθρου χωρὰν. Ἐπὶ τοῦ Ἐργίνου ὑπάρχει μεγάλη λιθοκτιστος γέφυρα τὴν ὁποίαν κατεσκευάσεν ὁ σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' τὸ 1427, Μεταξὺ τῶν παραποτάμων τοῦ Ἐργίνου ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV, 89—90) δύο ποταμίσκοι : ὁ Κοντάθεσδος καὶ ὁ Τέαρρος (βλ. λέξεις καὶ λ. Ἔθρος).

ΕΡΓΙΣΚΗ.—Ἀρχαία πολίχνη τῆς Θράκης ἀναφερομένη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους (Περὶ Ἀλοννήσου, 36—37, Περὶ Στεφάνου, 27). Ὠνομάσθη δὲ οὕτω κατὰ τὸν Ἀρποκρατίωνα, ἀπὸ τοῦ Ἐργίσκου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Ἄδας. Ταύτην κατέλαθε Φίλιππος ὁ Μακεδὼν τὸ 346 π. Χ. μετὰ τοῦ Σερφείου, Ἰεροῦ Τείχους καὶ ἄλλων, ἐξαναγκάσας τὴν φρουρὰν τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐκκενώσῃ αὐτήν. (Πρβλ. Αἰσχίνου Κατὰ Κτησιφῶντος, 82). Ποῦ δὴμος ἔκειτο δὲν εἶναι ἐξηκριθῆναι. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Δημοσθένους εἶναι τὸ Σερέντιον ἢ Σιρόντιον τῶν Βυζαντινῶν, ἢ σημερινὴ Στραντζα, κειμένη Β. Δ. τῶν Μετρῶν (Τσατάλτζα), ἐπὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Μικροῦ Αἵμου, «ὁ λέγουσι νῦν Σεργέντζιν».

ΕΡΓΙΣΚΟΣ.—Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Ἄδας, ἱερωτής, κατὰ τὸν Ἀρποκρατίωνα, τῆς Ἐργισκῆς (βλ. λ.).

* **ΕΡΓΙΣΣΑ** — Παλαιότερα ὄνομασία τῆς Θρακικῆς πόλεως Βερρόης-Τραϊανῆς (νῦν Στάρα-Ζαγόρα) κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθεῖσαν ἐν αὐτῇ. Τὸ ἐθνικὸν Ἐργισσηνός. (Θρακικὰ τέμ. VIII, σελ. 69). Πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι ἢ αὐτὴ μὲ τὴν Ἐργισκην (βλ. λ.).

* **ΕΡΓΙΣΣΗΝΟΙ.**—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον ἐκ τοῦ Ἐργισσα, ὀνόματος θρακικῆς πόλεως (βλ. Ἐργισκῆ), γνωστὸν ἐκ τινος ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς. (Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἐπιγραφαὶ Τραϊανῆς Λυγούστης—Βερρόης, εἰς «Θρακικά», 1937, σελ. 75).

ΕΡΓΙΩΝ. — Παλαιὸν ὄνομα τοῦ Ἐργίνου, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Ἐθρου ἐν Θράκῃ). Στράβ. VII, 331, 49).

* **ΕΡΚΟΓΑΕΝΤΕ.** — Ὄνομα φρουρίου τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάθεως. (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 11).

ΕΡΜΑΓΟΡΑΣ.—Στωϊκὸς φιλόσοφος ἐξ Ἀμ-

φιπόλεως, μαθητὴς τοῦ Περσαίου τοῦ Κιτιέως, γράψας κατὰ τῶν κυνικῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν φιλοσόφων διατριβὰς ἐπιγραφομένας «Μισοκῶν», καὶ «Περὶ σοφιστείας πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς». (Μιστριώτου, Ἑλλην-Γραμματιολογία, Τόμ. Α', σελ. 613).

ΕΡΜΑΙΟΝ.—Ἀκρωτήριον τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, κείμενον κατὰ τὸ στενότερον μέρος αὐτοῦ, ὅπου τὸ σημερινὸν Ρούμελη—Χισάφ. Ἐνταῦθα, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV, 87—88) ὁ Σάμιος ἀρχιτέκτων Μανδροκλῆς κατεσκευάσας γέφυραν, διὰ τῆς ὁποίας διήλθον τὰ στρατεύματα τοῦ Δαρείου τὸ 515 π. Χ. ὅταν ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στενοῦ κατεσκευάσθη γέφυρα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Δαρείου τὸ 628 μ.Χ. ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἐπέστρεψε νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος ἐκ τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου. Ἐπίσης διὰ γεφύρας, ἀλλ' ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν διήλθον ἐκείθεν οἱ Σταυροφόροι τὸ 1049.

Τὸ Ἐρμαῖον ὠνομάζετο ἐπίσης Νέον Κάστρον καὶ Λαιμοκοπία ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, κατὰ μετάφρασιν τῆς τουρκικῆς ὀνομασίας τοῦ στενώματος τοῦ Βοσπόρου : Μπογάζ—Κεσοέν, ὅπου τὸ ρεῖμα τοῦ Βοσπόρου εἶναι ὀρμητικώτατον, καλούμενον ὑπὸ μὲν τῶν Τούρκων : «Σεϊτὰν Ἀκχουδι», ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων ναυτικῶν : «Διάβολος» κατὰ μετάφρασιν ἐπίσης τοῦ Τουρκικοῦ ὀνόματος. Ἐκκαλεῖτο ἐπίσης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν : Φονέας ἢ Πυρρὰ Κύων.

ΕΡΜΑΙΟΝ (Τὸ).—Ἀκρωτήριον τῆς Β. Α. ἄκρας τῆς νήσου Λήμνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὑπῆρχε «φρυκτὸς» (πυρὰ) μεταβιβάζων διὰ τῶν διαμέσων φρυκτωρικῶν σταθμῶν τὰς ἀπὸ τῆς Ἰθῆς τῆς Μυσίας εἰδησεις περὶ τοῦ Ἰλίου εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἀτρειδῶν. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Σάρως ἢ Ηλάκα.

* **ΕΡΜΑΙΟΝ (τὸ).**—Ὄρος τῆς νήσου Λήμνου, κείμενον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Σοφοκλέους (Φιλοκτ. 1459) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου, ὅπου δῆρξε καὶ ἡ κρήνη τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος, τὴν ὁποίαν προσφωνεῖ ὁ Φιλοκτῆτης ἀναχωρῶν διὰ τὴν Τροίαν.

* **ΕΡΥΜΗ.**—Ἐν τῶν τεσσάρων τμημάτων

εἰς τὰ ὅποια διηρέθη, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην (Fragm. XXVII, σελ. 270 Τόμ. VI ἐκδ. Holtze), ἡ Μακεδονία μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάλυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους τὸ 167 π.Χ. «...ὡν πρῶτον, τὰ μεταξὺ Νέστου ποταμοῦ καὶ Στρυμόνος καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὴν τοῦ Νέστου Ἐρύμην, καὶ τὰ πρὸς Ἄβδηρα, καὶ Μαρώνειαν καὶ Αἶνον πόλεις...».

ΕΣΤΙΑΙ (Αἰ).—Ἀκρωτήριον τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, χωρίζων τοὺς δύο ὑφόρους: τοῦ Μιχαηλίου πρὸς Ν. (νῦν Μέγα Ρεῦμα-Ἄρναούτ-κιοῖ) καὶ τῶν Χηλῶν πρὸς Β. (νῦν Μπεμπέκι). Εἶναι τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριον Ἀκινδλί.

* **ΕΣΤΡΑΚΕΗΝΟΣ** (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, λατρευομένου ἐν Θράκῃ, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν αὐτῇ. («Θρακικά» 1929, σελ. 12).

* **ΕΥΕΝΔΑΝΙΣΚΟΣ** (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, λατρευομένου ἐν Θράκῃ κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν αὐτῇ. («Θρακικά» 1929, σελ. 12).

ΕΥΔΗΜΙΟΝ.—Βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ἰανοχώρων, ἀπέχουσα μίαν ὥραν περίπου ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Προποντιδος. Πότε ἐκτίσθη δὲν εἶναι γνωστόν. Κατὰ τινα ὅμως παράδοσιν τῶν κατοίκων, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας, καὶ καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων κατὰ τὴν τετάρτην σταυροφορίαν (1202—1204) ἐπανιδρύθη ὀλίγον μετὰ ταῦτα, οὐχὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἀλλὰ μίαν ὥραν περίπου μακρὰν τῆς παραλίας, ὅπου ἡ νῦν κωμόπολις. Καὶ μέχρι οἴημερον ἀκόμη δεκινύεται ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἡ ἀρχαία πόλις ἐπὶ τῆς παραλίας, εἰς τὴν θέσιν Ἁγίου Βασίλειος, ὅπου ὑπῆρχε πλάτανός τις λεγόμενος τοῦ Εὐδήμιου, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ καὶ τὸ ὄνομα Εὐδήμιον ἢ Αὐδήμιον καὶ κοινῶς Αὐδήμι, ἴσως τὸ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Εὐδημοπλάτανον. Ἡ σύγχρονος κωμόπολις διαιρεῖται ὑπὸ τινος ρύακος εἰς δύο συνοικίας, κατωκίετο δὲ μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὑπὸ 400 περίπου οἰκογενειῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων. Οἱ κάτοικοι τῆς διεκρίνοντο διὰ τὴν φιλομουσίαν καὶ τὴν εἰς τὰ πάτρια ἐμμόνην, ἐπεδίδοντο δὲ εὐδοκίμως εἰς τὴν καλ-

λιέργειαν τῆς ἀμπέλου, τελευταίως δὲ εἰς τὴν μοροφυτεῖαν καὶ σποροτροφίαν. Διετῆρουν δύο ἐκκλησίας: τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον. Παρὰ τὴν θάλασσαν, ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως, ἐν γραφικωτάτῃ τοποθεσίᾳ, ὑπῆρχεν ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγγίου Γεωργίου μετὰ ναοῦ, ὅπου συνήθως παρεθέριζον πολλοὶ οἰκογένειαι ἐκ τῶν περικύων καὶ τῆς Ραιδεστοῦ. Κατὰ τὴν ἐλληνικὴν κατοχὴν τῆς Ἀν. Θράκης τὸ Εὐδήμιον ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιαικίην Μυριοφύτου τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ καὶ ἤρθημι μέχρι τῆς ἐκκενώσεώς της (1923) περὶ τοὺς 1.000 κατοίκους.

ΕΥΔΗΜΟΠΛΑΤΑΝΟΝ.—Βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης, ἡ καλομένη Εὐδήμιον (βλ. λ.).

* **ΕΥΔΙΟΝ ΚΑΛΟΝ.**—Βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου ἀκτῆς, κειμένη μετὰξὺ τοῦ Νεοχωρίου (Γενῆ-κιοῖ) καὶ τῶν Θεραπειῶν. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Hammer, ἴσως εἶναι τὸ σημερινὸν Καλενδέρ.

ΕΥΚΑΡΦΟΝ.—Βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης, ἀπέχουσα περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπὸ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, περίφημος ἐν τῇ περιφερείᾳ διὰ τὰ ἀφθονα αὐτῆς ὕδατα καὶ τὸ εὐκράες τοῦ κλίματος. Πότε ιδρύθη δὲν εἶναι ἐξηκριθωμένον. Ἐκ τινος ὅμως ἐπιγραφῆς τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας, τῆς κωμοπόλεως, ἀνακαινισθείσης κατόπιν πυρκαϊᾶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, φερουσῆς ὡς ἔτος ιδρύσεως τὸ 1690—1701 φαίνεται ὅτι ἡ κωμόπολις ιδρύθη ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων.

Ἦτο μία τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἀνηροτέρων κωμοπόλεων τῆς περιφέρειας, διὸ καὶ πολλάκις ὑπέστη δηψώσεις καὶ σφαγὰς ἀκόμη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἐκάλουν αὐτὴν Ἀλτίν-κιοῖ ἢ τοι Χρυσόχωρι. Πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βαφέως, πρὸ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης καταστάσεως, ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των κατὰ τὸ 1798 καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου ἐμώνυμον προάστειον, τὸ ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος των κληθέν Βαφεοχώριον (Μπογιατζῆ-κιοῖ). Τὰ ἔθιμά των, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἑορταστικά ἦσαν ἐλληνικώτατα. Προέ-

χοσαν θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατεῖχεν ἡ ἑορτὴ τοῦ «Κουνέρου», τελομένη τὴν Δευτέραν τῆς Τυρινῆς, πιθανῶς Διονυσιακῆς προελεύσεως. Κατὰ ταύτην, ὁ Κούκερος, ἦτοι ἀνὴρ ἐνδεθυμένος μὲ δέρματα αἰγῶν καὶ φέρων ἀνηρημένους κώδωνας, φαλλοφορῶν καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας σάρωθρον, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τῆς ἑμοίως ἐνδεθυμένης θῆθεν συζύγου του καὶ ὑπὸ θιάσου ἐκ 12 νέων, τῶν ὁποίων οἱ ἡμίσεις ἦσαν ἐνδεθυμένοι γυναικεῖα. Προπορευομένης δὲ μουσικῆς ἐξ ἐντοπίων ὀργάνων περιήρχοντο τὸ χωρίον προσφέροντες οἶνον εἰς τοὺς διαβάτας καὶ κατέληγον εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου εὖς ἐκ τῶν νέων, προσποιούμενοι τοὺς ἀτιθάτους ταύρους, ἐξευγνόοντο ὑπὸ τοῦ Κουκέρου εἰς ἄροτρον, μὲ τὸ ὅποιον ἐχάρασσον ἀβλακάς τινας ἐν τῇ πλατεῖᾳ, ἐνῶ ὁ Κούκερος ἔσπειρε σίτον. Κατόπιν οὗτος, κατορθῶνων μετὰ δυσκολίας νὰ καταβάλλῃ τὸν Κουκερίαν, συνεμίνυτο διὰ τοῦ φαλλοῦ του μετ' αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ ἐπευφημοῦντος πλήθους. Τὴν ἑορτὴν ἐπηκολούθει χορὸς καὶ οἶνοποσία μέχρι νυκτός. (Πρβλ. Ἰ. Μαγκριώτου. Εὐκάριον, ἐν Μεγ. Ἐγκυκλοπαίδειᾳ).

Κατὰ τὴν ἐλληνικὴν κατοχὴν τῆς Ἀνατ. Θράκης, τὸ Εὐκάριον ἠρίθμει περὶ τὰς 120 οἰκογενείας, ἀνεξαίρετως ἐλληνικὰς ὀρθοδόξους, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν ἀναλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΕΥΜΕΝΗΣ Ο ΚΑΡΔΙΑΝΟΣ.—Εἰς τῶν γενναιοτέρων καὶ ἱκανωτέρων στρατηγῶν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν μᾶλλον ἀφοσιωμένων φίλων αὐτοῦ. Ἐγεννήθη κατὰ 361 π. Χ. ἐν Καρδίᾳ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, περὶ δὲ τὸ 342 π. Χ. προσελήφθη εἰς τὴν ἀγλὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Μακεδόνοιο ὅπου τοῦ ἀνετέθη ἡ ἐμπιστευτικὴ θῆσις τοῦ γραμματέως. Ἐπιδείξας ἐξαιρετικὰ προσόντα σωφροσύνης, πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, ἐγένετο εἰς τῶν πρώτων ἐνούουμένων καὶ ἐμπίστων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, οἷσις τοῦ ἀνέβηκεν τὴν βασιλικὴν ἀρχιγραμματεῖαν καὶ τὴν σύνταξιν τῶν «δρακιεῶν ἐφημερίδων». Ἀκολουθήσας τῷ Μ. Ἀλέξανδρῳ εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατεῖαν, τοσαύτας ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα, ὥστε εἰς ἐνδειξὴν τῆς εὐνοίας του ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκεν

εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον κατὰ τοὺς εἰς Σούσα ὄμαδικούς γάμους τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριαβάζου Ἀρτωνιν, ἀνέθηκεν δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς τμήματος τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.) συνειργάσθη μετὰ τοῦ Περδίκκα, ἔλαβε δὲ τὴν σατραπείαν τῆς Καππαδοκίας, Παφλαγονίας καὶ Πόντου καὶ εἰργάσθη μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν διάδοσιν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἰδρυθέντος μεγάλου κράτους. Τοῦτου ἕνεκα ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου καὶ Κρατεροῦ, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁμοῦ καὶ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκα ἐν Αἰγύπτῳ, κατεδικάσθη καὶ ὁ Εὐμένης εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Οὗτος ὁμοῦ διὰ τῆς ἐκτάκτου ἱκανότητός του, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, μολονότι ἐνίκηθῃ τὸ 320 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διὰ προδοσίας τῶν συμμάχων του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου, ἡ Ὀλυμπιάς, μήτηρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ Πολυσπέρχων ἀπέβλεψαν εἰς τὸν Εὐμένην τὸν ὅποιον διώρισαν ἐπίτροπον τοῦ νομίμου διαδόχου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν τὴν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον. Ὁ Εὐμένης ὑπερέτησε πιστῶς τὴν ἰδέαν τῆς διαδοχῆς καὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὅλου κράτους, κατεσκεύασε μάλιστα καὶ σκηνὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔσκησε θρόνον καὶ ἐπ' αὐτοῦ στέμμα, ὅπου ὑπετίθετο ὅτι ἐκάθητο αὐτός ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ὡς ἐποπτεύων τὸ βασίλειόν του. Παρ' ὄλας ὁμοῦ τὰς ἐπιτυχίας του καὶ τὴν ἐκτακτὸν δραστηριότητά του, μολονότι ἐνίκησε τὸ 317 π. Χ. τὸν Ἀντιγόνον εἰς τὴν Γαδιανήν, κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του, διότι οὗτος κυριεύσας τὸ στρατόπεδον τῶν ἀργυρασπίδων, ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ τὸν παραδώσουν. Ὁ Ἀντιγόνος τότε, παρὰ τὰς ἱκείσας τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου, διέταξε τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένου, καὶ οὕτως ἐξησφάλισε τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ θέσιν του. Τὸν βίον τοῦ Εὐμένου, ἀγνωροσθέντος ὡς ἐνὸς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐγραψεν ὁ Πλούταρχος, συγκρίνων αὐτὸν πρὸς τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Σεπτίμιον, τὸν νικητὴν τοῦ Μετέλλου καὶ Πομπηίου. Ἐπίσης καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπωσ.

ΕΥΜΟΛΠΙΑΣ.—Ὡς τὸς ἐκαλεῖτο προηγουμένως ἡ Φιλιππούπολις κατὰ τὰς μακρυαίας τοῦ Μαρκελλίνου (XXVII, 4) τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ ἄλλων πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος καὶ αἰδοῦ Εὐμόλπου (βλ. λξξ.) ἢ πιθανώτερον ἐκ τοῦ ὀνόματος γενάρχου τινὸς Θρακῆς, Εὐμόλπου καλουμένου, ἐξ οὗ καὶ φυλὴ τις ἐν τῇ πόλει ὠνομάζετο ἐπίσης φυλὴ Εὐμόλπου ἢ Εὐμόλπιοι, κατ' εὐρεθείας ἐν Φιλιππούπολει ἐπιγραφὰς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (βλ. Βλασίου Σκορδέλη, Θρακικαὶ Μελέται, σελ. 46.—«Θρακικὰ» 1928, σελ. 341, 343 καὶ ἐξῆς).

* **ΕΥΜΟΛΠΙΑΣ** (φυλὴ) ἢ Εὐμόλπιοι.—Μία τῶν ὀκτώ φυλῶν τῶν ἀρχαίων Φιλιππουπολιτῶν, γνωστῶν ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. («Θρακικὰ», 1929, σελ. 19).

ΕΥΜΟΛΠΙΔΑΙ.—Γένος ἱερατικὸν τῆς Ἐλευσίνος, καταγόμενον κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τοῦ Εὐμόλπου (βλ. λξξ.), ὅστις εἶχε διχαθῆ παρ' αὐτῆς τῆς Δήμητρος τὰ μυστήρια αὐτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Περσεφόνης, καθὼς καὶ τὴν τέλεσιν αὐτῶν. Οἱ Εὐμόλπιδαι οὗτοι μετὰ τῶν Κηρύκων, ἀπογόνων τοῦ Κήρυκος, νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Εὐμόλπου, εἶχον λάβει τὸ προνόμιον τῆς τελέσεως αὐτῶν τὸ ὅποιον ἦτο κληρονομικόν. Ἦνα δὲ ἀπὸ τὰ κύρια αὐτῶν ἔργα, καθὼς καὶ ἡ λξξς σημαίνει, ἦτο νὰ μέλπον μετὰ τὰ μυστήρια ᾄσματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, τὰ ὅποια κατὰ τὸν Πανουσιανὸν (X, V, 6) ἐκαλοῦντο «Εὐμόλπια». Ἐκ τοῦ γένους ἐξελέγοντο εἰς «ἱεροφάντης» καὶ εἰς «δαδοῦχος», οἱ ὅποιοι προσεταύοντο τῆς μυστικῆς, φυλάσσοντες τοὺς λειτουργικοὺς τύπους κατὰ τὰς τελετὰς καὶ ἐξηγούντες τὸ ἱερόν δίκαιον, τὸ ὅποιον ἐν μέρει ἦτο γεγραμμένον, κατὰ τὸ πλείστον δὲ ἀγραφον. Τὸ προνόμιον τοῦτο τῆς ἐξηγήσεως ἔλαβον οἱ Εὐμόλπιδαι παρὰ τοῦ Ἀθηναίου. Ἐπίσης εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς «προρρησεως», δηλαδὴ νὰ ἀποκλείουν ἀπὸ τὰ μυστήρια τοὺς μεμακαμένους ὑπὸ αἵματος καὶ τοὺς βαρβάρους, ὅπως ὁ Εὐμόλπος πρῶτος ἐξήγγισεν τὸν Ἰπρακλέα μετὰ τὸν νόμον τῶν Κενταύρων, καὶ ἔπειτα ἐμύησεν αὐτόν. (Ἀπολλ. Β, 5, 12). Ἦνα μέλος ἀπὸ ἕκαστον γένος τῶν Εὐμόλπιδων καὶ τῶν Κηρύκων, μετὰ δύο Ἀθη-

ναίους πολίτας ἐκλεγόμενους ὑπὸ τοῦ δήμου, μετεῖχον τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος βασιλέως προεδρευομένου δικαστηρίου, τὸ ὅποιον ἔκρινε τὰς εἰς τὸ ἱερόν τῆς Δήμητρος ἀναφερόμενάς ὑποθέσεις καὶ πειθαρχικὰς ποινὰς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἐξουσία τοῦ γένους περιωρίζετο εἰς ἐπουσιώδη ζητήματα, ἀπὸ τοῦ Περικλέους ὅμως ἐπεξετάθη καὶ εἰς ζητήματα ἀσεβείας. Ὡς τὸ δικαστήριον τῶν κατεδίκασε τὸν περὶ φημον Διαιγόρην τὸν Μήλιον, τὸν ἐπικαλούμενον ἄθεον, διότι ἀπεκάλυψε τὰ εἰς τὰ μυστήρια τελούμενα (θεύτερον ἡμῶν τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος), καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, διότι ἐνέπαιξε ταῦτα. Κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον χρόνους, οἱ Εὐμόλπιδαι ἐξηκολούθουν ἀσχοῦντες εἰς δικαστικὰ αὐτῶν δικαίωματα, τὰ ὅποια ἔλαβον μεγαλύτεραν ἀκρότητα, καθ' ὅσον ἀναφέρεται ἀπόφασις αὐτῶν καταδικάζουσα τὰς φιλοσοφικὰς διδασκαλίας (πιθανῶς τοῦ Ἐπιχοῦρου), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς «σεμνὰς» παραδόσεις, τῶν ὁποίων φύλακες ἦσαν οἱ Εὐμόλπιδαι, οἱ Κήρυκες καὶ αἱ λοιπαὶ ἱερατικαὶ τάξεις. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία αὐτῶν περιορίσθη ἢ ἐξηγητικὴ ὅμως τῶν μυστηρίων παρέμεινε ἀκεραία μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος.

ΕΥΜΟΛΠΟΣ.—Υἱὸς τοῦ Μουσαίου ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Χιόνος, θυγατρὸς τοῦ Βορέου. Ἐνθ' ἀκόμη ἦτο βρέφος, ἡ μητέρα του τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν μήπως ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Ὁ Ποσειδῶν ὅμως παραλαβὼν αὐτὸν τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, ὅπου ἐνεπιστεύθη τὴν ἀνατροφὴν του εἰς μίαν τῶν θυγατέρων του καὶ τὴν νύμφην Ἀμφιτέτην. Ἀνδρωθεὶς ὁ Εὐμόλπος ἦλθε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰσμάρου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Θράκης Τεγύριον, ὅπου καὶ ἐφιλοξενήθη. Ἐπειδὴ ὅμως ἤρχισεν νὰ ἐπιβουλεύεται τὸν Τεγύριον, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Θράκης καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, καταλιπὼν ἐν Θράκῃ τὸν υἱόν του. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἰσμαρος προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τεγυρίου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Θράκην ὅπου συμφιλιώθει μετ' αὐτοῦ, ἔλαθεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του καὶ ἐγένετο διάδοχος αὐτοῦ. (Ἀπολλοδ. Γ, 15, 4). Προσκληθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τῶν Ἐλευσινίων, οἱ ὁ-

ποιοι διεξήγαγον πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἔσπευσαν εἰς βοήθειάν των. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐθανατώθη μετὰ τῶν υἱῶν του Φόρβαντος καὶ Ἰμμαράδου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐρεχθέως. Κατὰ τινα ἄλλην παράδοσιν ἐφρονεῖτο μόνον ὁ Ἰμμαράζος καὶ ὁ Ἐρεχθεύς. Κατὰ τινα ἄλλην παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Ὑγίνου, (Μῦθοι, 116), ὁ Εὐμόλπος πρῶτος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς λύσιν τῆς μεταξὺ Ἑλευσινίων καὶ Ἀθηναίων διαφορᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι διεξεδίκει τὴν κατοχὴν τῆς Ἀττικῆς ὡς υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐνικήθη ὁμως, καὶ κατὰ τινα μάχην ἐφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἐριχθονίου ἢ τοῦ Ἐρεχθέως. Τότε ὁ πατὴρ του Ποσειδῶν ὀργισθεὶς διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, ἐξήτησεν ὡς ἐξιλέωσιν τὴν θυσίαν τῆς Χθονίας, θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, ὁ δὲ Ζεὺς χαρίζομενος εἰς τὸν ἀδελφόν του κατεκεράνωσεν αὐτόν (Ὑγίνου, Μῦθοι, 45). Ἡ ἔκθεσις τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Ἑλευσῖνιοι ὑπετάγησαν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ὁ Εὐμόλπος νὰ προτίθεται τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων, τὰ ὅποια πρῶτος αὐτὸς εἰσέγαγεν πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου, τελῶν αὐτὰ μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ Κελσεῦ, βασιλέως τῆς Ἑλευσίδος, ὁ ὅποιος ἐφιλοξένησε τὴν Δήμητραν, ὅταν αὐτὴ περιεπλανᾶτο εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἀρπαγείσης κόρης τῆς Περσεφόνης, (Ὅμηρ. Ὕμνος εἰς Δήμητραν, 154 καὶ 475.—Παυσαν. Α, 5). Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπέβη κληρονομικὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους του Εὐμόλπιδας (βλ. λέξ.), οἱ ὅποιοι εἶχον τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς τελέσεως αὐτῶν. Οἱ Εὐμόλπιδαι ἐκαλοῦντο καὶ Θρακίδαι.

* *

Εἰς τὸν Εὐμόλπον ἀποδίδεται ἡ καλλιέργεια τῶν δένδρων καὶ τῆς ἀμπέλου, καθὼς καὶ πολλαὶ μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν τελετὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων. Εἰδὸς τι ποιήσεως ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Εὐμόλπου τὸ ὄνομα «εὐμόλπια», μαλονότι θεωρεῖται ὅτι τοῦτο ἐποιήθη προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Μουσαίου (Παυσαν. X, 5, 6). Ὁ Θουκυδίδης (B, 15), ἀναφέρον τὸν μυθικὸν τοῦτον πόλεμον μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Ἑλευσινίων, παραδέχεται αὐτὸν ὡς ἱστορικὸν γεγονὸς. Στηρίζεται δὲ ὁ

μῦθος οὗτος ἐπὶ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἀρχαίου ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο πόλεων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγεῖται καὶ ἡ ταυτόχρονος εἰσαγωγὴ τῶν Μυστηρίων καὶ τὰ προνόμια τὰ ὅποια εἶχον οἱ Εὐμόλπιδαι. Κατὰ τινα παράδοσιν, ὁ Εὐμόλπος ἐβίβαξεν εἰς τὸν Μῦθον τὰς τελετὰς τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος, ὅπως καὶ εἰς τὸν Ἡρακλέα τὴν μουσικὴν. Ὁ δὲ τάφος του ἐδεικνύετο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλευσίαν (Παυσαν. Α, 38, 2). Ὁ Εὐμόλπος συμβολίζει διὰ τοῦ ὀνόματός του (εὐ μέλπειν) τὴν εἰκόνα τῆς ἀρμονικῆς φύσεως. Κατὰ δὲ τοὺς μυθολόγους, εἶναι τὸ γέννημα τῆς διαβροχῆς τῆς παραλίας ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὰ ὅποια ὡθεῖ ε Βορρᾶς (πατὴρ τοῦ Εὐμόλπου) πρὸς τοὺς παρακτίους βράχους καὶ τὰ ἀναγκάζει νὰ ἀφρίζουν ριπίζοντα τὰς ἀποτόμους πέτρας καὶ τὴν ἀμόχωστον ἀκτὴν. (Decharme, in loc. cit. σελ. 518.—Ἡλία Οἰκονομοπούλου, αὐτόθι, σελ. 815). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἐρεχθέως κεραυνουμένου ὑπὸ τοῦ Διός, θυνάμεθα νὰ ὑπονοήσωμεν τὴν θεότητα τῆς θεῆλλης συντριβομένην ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ οὐρανοῦ πυρός). (Αὐτόθι. σελ. 518 καὶ σελ. 815). Πλὴν τοῦ Φόρβαντος καὶ Ἰμμαράδου, ὁ Εὐμόλπος εἶχε καὶ νεώτερον υἱὸν τὸν Κήρυκα, ἐκ τοῦ ὁποίου καταγάγει καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Κηρύκων ἐν Ἑλευσίτι.

* *

Τὸ ὄνομα Εὐμόλπος φέρουν πέντε πρόσωπα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀποδίδεται ἡ εἰσαγωγὴ τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων:

α'.—Εὐμόλπος, σύγχρονος τοῦ Τριπτολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ Δήμητρα ἐβίβαξε τὰ μυστήρια.

β'.—Εὐμόλπος, ὁ μῦθας τὸν Ἡρακλέα εἰς τὰ μυστήρια, ὅτε κατήρχετο εἰς τὸν Ἄδην διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὸν Κέρδερον. «Μὴ θυνάμενος (ὁ Ἡρακλῆς), λέγει ὁ Ἀπολλόδωρος (B, 5, 12), ἰδεῖν τὰ μυστήρια ἔπειπερ οὐκ ἦν ἡγνισμένος τὸν Κενταύρων φόνον ἀγνισθεὶς ὑπὸ Εὐμόλπου, τότε ἐμύθη». Τότε καὶ ἡ Δήμητρα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, ἔδωκε τὰ Μικρὰ Μυστήρια. (Διοδ. Σικελ. IV 14.—Πρβλ. καὶ Εὐριπίδου, Ἡρακλῆς μαινώμενος στίχ. 613).

γ'.—Εὐμόλπος, ὁ ἐγγονος τοῦ Τριπτολέ-

μου ἐκ τῆς θυγατρὸς του Δηϊόπης.

δ'.—Εὐμολπος ὁ Θραξ, ὅστις θεωρεῖται ὁ ἐπισημότερος πάντων καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω.

ε'.—Εὐμολπος ὁ Ἐλευσίνιος ἢ κατὰ Σουίδαν Ἀθηναῖος, υἱὸς κατ' αὐτόν, πατὴρ δὲ κατ' ἄλλους τοῦ ποιητοῦ Μουσαίου, μαθητῆς τοῦ Ὀρφέως, γράψας «Τελετὰς Δήμητρος» καὶ «Τελετὰς Διονύσου» ἢ «Βακχικὰ ἔπη». Ζήτημα ὅμως εἶναι, ἂν οἱ Εὐμολποὶ οὗτοι εἶναι διάφορα πρόσωπα ἢ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπως μυθικόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παράγεται καὶ ἔχει σχέσιν μὲ τὸ «εὐ μέλπειν».

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ. — Μεγάλῃ θάλασσα σχηματιζομένη εἰς τὰ Β. Α. τῆς Μεσογείου θαλάσσης, μεταξὺ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Θράκης, τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Κολχίδος καὶ συγκοινωνοῦσα μὲ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ Βοσπόρου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἐλλησπόντου. Βαθεῖα καὶ ψυχρὰ προσβάλλεται ὑπὸ συχνῶν θυελλῶν. Τὰ παράλια τῆς πρὸς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ εἶναι χαμηλὰ καὶ δέχονται τὰ ὕδατα πολλῶν μεγάλων ποταμῶν, πρὸς δὲ τὰ ἀνατολικά καὶ νότια εἶναι ὕψηλότερα. Ἐξερευνήθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐπὶ πολὺ ὅμως ἦτο κακῶς γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἐφοβοῦντο τὰς τρικυμίας αὐτῆς καὶ τὴν ἐχθρότητα τῶν βερβέρων λαῶν τῶν παραλλίων τῆς, εἰς οὗ καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα «Ἄλξιενος». Τὸ ὄνομα «Εὐξεινος» ἐδόθη πολὺ βραδύτερον κατ' εὐφημισμὸν.

Πρῶτοι οἱ Μιλήσιοι ἵδρυσαν κατὰ τὸν ἔβδομον καὶ ἕκτον π. Χ αἰῶνα πολυαριθμοὺς ἀποικίας ἀνά τὰ παράλια αὐτοῦ καὶ κατέστησαν γνωστὰ τὰ μεγάλα πλοῦτη αὐτοῦ (ἰχθῆς, δημητριακὰ, δέρματα κτλ.). Μέχρι δὲ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπέσχε τὸ κέντρον ζωηροτάτης ναυσιπλοΐας καὶ ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων.

ΕΥΡΓΑΙΚΕΙΑ (ἡ). — Ὄνομασία τῆς Ποιουδαίας-Κασσανδρείας (βλ. λ.) ἐπὶ τινὰ χρόνον πρὸς τιμὴν τῆς Βῆρουδίκης, θυγατρὸς τοῦ Λυσιστράτου, βασιλέως τῆς Θράκης (323—281 π. Χ.) συζύγου τοῦ Ἀντιπάτρου Β', ἢ θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Α' καὶ ἀδελφῆς τοῦ Κασσανδρου, συζύγου τοῦ Πτολεμαίου Α', βασι-

λέως τῆς Αἰγύπτου, ἣτις ἀπεούρηθη ἐκατὶ τὸ 280 π. Χ. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τῆς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ.

Νομίσματα τῆς Βῆρουδίκης σφύρονται χαλκῶ (τῶν ἐτῶν 298—280 π. Χ.) φέροντα ἐμπροσθεν κεφαλὴν πεπλοφόρου βασιλείσσης, ὀπισθεν δὲ ἐπιγραφὴν: ΕΥΡΓΑΙΚΕΩΝ μετὰ τρίποδος.

ΕΥΗΟΡΙΑ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Βισαλτίας ἐν Μακεδονίᾳ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτε νικήσας οὗτος τοὺς Θρακκας, ἐπήρχετο κατὰ τῆς Ἀσίας. Ὠνόμασε δὲ αὐτὴν Εὐβορίαν διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ', 12, 32), ἔκειτο εἰς βόρ. πλάτ. 41°, 10' καὶ ἀνατ. μῆκ. 49°, 20'. Σφαλῆται ὅμως τοποθετῶν αὐτὴν ἐκατὶ. Κατὰ τὴν Tabula Peutingeriana ἀπέχεν ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς Σιντικῆς 17 μίλλια. Κατὰ τοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς ἔκειτο ἐπὶ τῆς Ν. Α. ὁχθῆς τῆς Κερκιντίδος λίμνης (Ἰαχινού) παρὰ τὴν ἑξοδὸν τοῦ Στρυμόνος ἀπὸ τῆς λίμνης, ὅπου τὸ χωρίον Νεοχώριον (Γενῆ-κιστ).

* ΕΥΡΩΠΗΣ (ἐπαρχία). — Ἐπαρχία τοῦ Θέματος Θράκης ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ὑπὸ κονσουλάριον, περιλαμβάνουσα 14 πόλεις, τῶν ὁποίων κυριώτεραι ἦσαν: ἡ Ἡρακλεία, ἡ Ἀρκαδιούπολις, ἡ Βιζύη, ἡ Γάνος, ἡ Καλλιπόλις, ἡ Ἄπρωσ καὶ ἄλλαι (Ἱεροκλ. Συνέκδ. 132).

ΕΥΣΩΡΟΣ.—Εὐγενὴς Θραξ, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Ἀκάμας λαθῶν μέρος κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ὡς φίλος τῶν Τρώων, ἐφρονεῦθη ὑπὸ Ἀλάντος τοῦ Τελαμώνος κατὰ τινα συμπλοκῆν. (Ἰλιάδ. Ζ, 8, Β, 444).

ΕΥΦΑΝΤΟΣ.—Ἱστορικὸς εἰς Ὀλύμπου, γράψας ὄχι μόνον κωμωδίας, ἀλλὰ ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὑπῆρξε διδάσκαλος Ἀντιγόνου τοῦ Ροματᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον γενόμενον βασιλέα τῆς Μακεδονίας (283—240 π. Χ.) ἀφιέρωσε τὸ «Περὶ βασιλείας» σύγγραμμά του. (Μισοτριώτου, Ἑλλην. Γραμματολογία, Τόμ. Β', σελ. 162).

* ΕΥΤΥΧΙΑΝΑ.—Φερούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΕΥΧΑΪΤΗΣ.—Εὐφημιστικὴ ἐπίκλησις τοῦ Ἄδου ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Καλλιπόλεως Θρά-

νης, ἀνάλογος πρὸς τὴν παρ' Ὀμήρῳ «κυνοχαίτης» καὶ τὴν παρ' Εὐριπίδῃ «μελαγχάιτας». Ἡ αὐτὴ ἐπίκλησις ἀποδίδεται καὶ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, Γανυμήδην, Διόνυσον καὶ Ὑμέναιον. (Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. ἐν λέξει).

ΕΦΕΣΙΩΝ (λιμὴν).—Ὀρμος τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου κατὰ τὸ βόρειον στόμιον αὐτοῦ, ὀνομασθεῖς οὕτω, διότι ἐκεῖ προσωρμίζοντο πολλὰ πλοῖα ἐξ Ἐφέσου. Εἶναί ὁ σημερινὸς ὄρμος Μπουγιούκ-Λιμάν, ἀπέχων ἀπὸ τοῦ Ρούμελη Κασάκ (Ἰερὸν τῶν Βυζαντινῶν) περὶ τὰ 12 μίλια.

ΕΦΙΠΠΟΣ.—Ἱστορικός ἐξ Ὀλύμπου «Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστίνου ταφῆς», ὅπου, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος (III. 120, X, 434), ἐπραγματεύετο περὶ τῆς μέθης τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Μακεδόνων. «Μακεδόνοσ, ὡς φησὶν Ἐπιππος ὁ Ὀλύμπιος, ... οὐκ ἠπίσταντο πίνειν εὐτάκτως, ἀλλ' εὐθέως ἐχρῶντο μεγάλας προπόσεις, ὥστε μεθύειν

ἔτι παρακειμένων τῶν πρώτων τραπεζῶν καὶ μὴ δύνασθαι τῶν σιτίων ἀπολαύειν». (Μιστριώτου, Ἑλλην. Γραμματολογία, Τόμ. Β', σελ. 155).

* **ΕΧΙΝΙΑ** (ἦ).—Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἰερσοῦ κειμένης πόλεως Ἀκάνθου (βλ. λ.) ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντινοῦ.

* **ΕΦΡΑΙΜ**.—Βυζαντινὴ πόλις τῆς Θράκης κειμένη πρὸς νότον τοῦ φρουρίου «Μνεΐκιον» παρὰ τὴν δεξιὰν ἔχθην τοῦ Ἄρδα, ὅπου πιθανῶς τὸ χωρίον Βύφραμ-κιοῦ. Κατελήφθη τὸ 1256 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Μιχαήλ, μετὰ πολλῶν ἄλλων φρουρίων τῆς Ροδόπης, ὅχι ὅμως διὰ πολὺν καιρὸν, διότι ἐπελθὼν κατὰ τῶν Βουλγάρων ὁ Θεόδωρος Β' ὁ Λάσκαρης (1255—1259) βασιλεὺς τῆς Νικαίας ἀνέκτησεν αὐτά. Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἐφραϊμκιοῦ.

Z

ZABERGAN.—Ἡγεμὼν τῶν περὶ τὴν Μαιώτιδα (Ἀζοφικὴν θάλασσαν) Κατριγούρων Οὐννων, ὅστις διαπεράσας τὸ 559 τὸν παγωμένον Δούναβιν μὲ πολυάριθμον ἱππικόν, εἰσέδρακεν εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν (Βουλγαρίαν). Ἐκείθεν δύο μὲν μοίρας στρατοῦ ἀπέστειλε κατὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, αὐτὸς δὲ μὲ τὴν τρίτην μοῖραν διελθὼν ἀμυχητὶ τὰ κατεστραμμένα Μακρὰ τείχη τοῦ Ἀνασταίου, ἔστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ἀδύραν (Μπουγιούκ—Τσεκμετζέν) ἐκείθεν δὲ ὀρμώμενος ἐδήρῳ τὴν χώραν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπειλῶν καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ Ἰουστινιανὸς τότε, ἐν ἀμυχανίᾳ ἐδρισκόμενος ἀνεκάλεσε τὸν ὑπὸ δυσμένειαν δικτελοῦντα γηγαιῶν στρατηγὸν Βελισσάριον, ὅστις κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Ζαβεργάν καὶ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι δύο μοῖραι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσουσιν, ἀφοῦ ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀρχηγῶν των, ὁ ὅποιος ἀφοῦ ἔλαθε πλοῖσινα λύτρα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἐπέστρεψε καὶ αὐτός. Ἐπιτεθείς ὅμως κατ' αὐτῶν ὁ Σάνδιλ-

χος, ἡγεμὼν τῶν πέραν τοῦ Δουναβίου ἐγκατεστημένων Οὐτιγούρων Οὐννων, πιστὸς φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀφῆρεσε τὰ ὑπὸ τοῦ Ζαβεργάν ληφθέντα παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ χρήματα. Ἐπηρεολούθησε τότε μακρὸς καὶ ἀγριὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο Οὐννικῶν φυλῶν, ὅστις κατέληξεν εἰς πλήρη ἐξόντωσιν αὐτῶν.

ZAGORA.—Ὀνομασία τῆς πρὸς νότον τοῦ Αἴμου ἐκτεινομένης χώρας ἀπὸ τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν μέχρι τῆς Δεβελτοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' (685—711) παρεχώρησεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἕνεκα τῆς ὑποστηρίξεώς αὐτῶν μετὰ τὴν ἐκ Χερσῶνος ἀπόδρασίον του. Ἡ παραχώρησις τῆς χώρας ταύτης ἐπεκυρώθη τὸ 861 ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Γ' τοῦ Μεθυστοῦ κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Βόριδος, τοῦ ὁποίου ἀνάδοξος ἐγένετο ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ. Ἡ λέξις εἶναι σλαυικὴ καὶ σημαίνει «ἐπισθεν τοῦ ἔρους». Ζαγόρια ἐκάλεον ἐπίσης οἱ Βυζαντινοὶ τὴν περὶ τὸ Μελένοικον χώραν.

* **ZAGORIA** (Τὰ).—Ὀνομασία τῆς περὶ τὸ Μελένοικον χώρας, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς (βλ. λέξ. Ζαγόρια).

ZALABA.—Μεσόγειος πόλις τῆς Κάτω

Μοισίας ἐν Θράκῃ (Fragm. Hist. Graeco-romi, σελ. 32), ἢ αὐτὴ πιθανὸν μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερομένην Ψάλδαπα (βλ. λξξ.).

ΖΑΙΒΑΚΙΣ.—Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Μακεδονίας, πιθανῶς θρακικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν περὶ τὸ Παγκαλιὸν ὄρος, γνωστὸς ἔκ τινος νομίσματος φέροντος ἔμπροσθεν τὴν ἐπιγραφὴν: ΖΑΙΒΑΚΩΝ, καὶ Κένταυρον μετὰ νόμφης, ὅπισθεν δὲ τετραγώνον ἔγκοilon διηρημένον εἰς τέσσαρα. (Head Σδορώνου, Ἱστορ. τῶν Νομισμάτων, τόμ. Α, σελ. 262).

ΖΑΔΑΠΑ.—Μεσόγειος πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάδεως, τῆς ὁποίας τὰ τεῖχη ἔκτισεν ἢ ἀνεκάλυψεν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ Κτισμ. IV, 11) ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ὁ Ἱεροκλῆς (Συνέκδ. 637, 7) τὴν ὀνομάζει Ζέλιδαπα καὶ καταλαμβάνει αὐτὴν μεταξὺ τῶν 15 πόλεων τῆς Ἐπαρχίας Σκυθίας, ὃ δὲ Κωνσταντινὸς Πορφυρογέννητος (Περὶ Θεμ. Β', 47) ὡς μίαν ἐπίσης τῶν 15 πόλεων τῆς Ἐπαρχίας Μοισίας. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τοῦτους ἔκειτο ἐν τῇ νῦν Δοβρουτσᾷ τῆς Ρουμανίας μεταξὺ Ἰστρου ἢ Ἰστροπόλεως (νῦν Καρανκοίπ) καὶ Ἀξιουπόλεως (νῦν Ηιποκ).

ΖΑΑΜΟΣΙΣ.—Βλ. Ζάμολξις.

ΖΑΑΜΟΣ (δ).—Ἀρχαία θρακικὴ λέξις σημερινῶσα θοράν. Ἀπαντᾷ δὲ ὡς συνθετικὸν πολλῶν κυρίων θρακικῶν ὀνομάτων, ὅπως Ζάλλμοξις, Ἐδρῶξελμις κτλ.

ΖΑΜΟΛΞΙΣ.—Μυθικὸν πρόσωπον λατρευόμενον ὑπὸ τῶν Γετῶν τῆς Θράκης. Ὁ Ἡρόδοτος (IV, 94—96) ὀνομάζει αὐτὸν Ζάλλμοξιν, αὕτη δὲ φαίνεται καὶ ἡ ὀρθότερα γραφὴ καθ' ὅσον τὸ δεύτερον συνθετικὸν «ζαλμός» εἶναι θρακικὴ λέξις σημερινῶσα τὴν θοράν. Κατὰ δὲ τὸν πλατωνικὸν φιλόσοφον Πορφύριον, ὀνομάσθη οὕτω, «ἐπεὶ γεννηθεῖς αὐτῷ θοράν ἄρκτου ἐπεδλήθη», (ἐν βίῳ Πυθαγόρου). Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐχρημάτισε μαθητῆς τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἐπεσοκέφη τὴν Αἴγυπτον, μυηθεὶς εἰς τὰ μυστήρια τῶν Λίγυπτίων ἱερέων. Ἐκκεκλήθη εἰς τὴν πατρίδα του ἔθεσε νόμους καὶ μετέφερε τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει κατὰ τὰ ταξιδιά του

ἰδίως δὲ τὸ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Προέλεγε τὰ μέλλοντα, ὡς δ' ἀναφέρει ὁ Στράβων (VII, 297), κατέπεισε τὸν βασιλεῦσιν τῶν Γετῶν νὰ τὸν καταστήσῃ κοινωτὸν τῆς ἀρχῆς, ὡς θυνάμενον νὰ γνωρίζῃ τὰς βουλάς τῶν Θεῶν. Κατ' ἀρχάς διετέλεσεν ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, τὸν ὅποιον τὰ μάλιστα ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο οἱ Γέται. Διηγάτο εἰς ἄντρον τι καὶ σπανίως ἐνεφανίζετο εἰς τὰ πλήθη, πλὴν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν. Τὸ ὄρος ἐφ' οὗ τὸ ἄντρον, ἐθεωρεῖτο ἱερὸν καὶ ὀνομάζετο Κωγαίονον, ὁμώνυμον τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον οἱ Γέται ἐπίστευον ὅτι μετὰ θάνατον μεθίστανται πρὸς τὸν Ζάμολξιν, τὸν ὅποιον ὀνομάζουσι τινες Γαβελέξιν (βλ. λ.) ἄλλην Γετικὴν θεότητα. Κατὰ πᾶσαν πενταετίαν ἐξέλεγον διὰ κλήρου Γέτην τινὰ, τὸν ὅποιον ἐξέπεστελλον ὡς ἀγγελοῦ πρὸς τὸν Ζάλλμοξιν, παραγγέλλοντες εἰς αὐτὸν πᾶν ὅ,τι εἶχον ἀνάγκην. Οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ἔρριπτον τὸν κληρωθέντα ἐπὶ τῶν αἰχμῶν τριῶν θοράτων. Καὶ ἂν μὲν ἀπέθνησκε, «ἴλεως ὁ Θεὸς δοκῆσι εἶναι». Ἄν δὲ ὄχι τότε «αἰτιῶνται αὐτὸν τὸν ἀγγελοῦ φάμενοι μὲν ἄνδρα κακὸν εἶναι» καὶ ἀντικαθίστων δι' ἄλλου. Ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς ἐποχῆς του, ἐθεώρει τὸν Ζάλλμοξιν ὡς ἄνθρωπον καταγόμενον ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἑλλάσποντον καὶ τὸν Πόντον κατοικούντων Ἑλλήνων, διατελέσαντα δοῦλον παρὰ τῷ Πυθαγόρᾳ καὶ ὅτι ἀπελευθερωθεὶς καὶ ἀποκτήσας χρήματα πολλά, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου μετὰ θάνατον ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐθεοποίησαν. Ἄλλ' ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Πυθαγόρου, ἀλλ' ὅτι προῦπήρξεν αὐτοῦ. «...δοκῶ δὲ, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, πολλοῖσιν ἔτεσιν πρότερον Ζάλλμοξιν τοῦτον γενέσθαι τοῦ Πυθαγόρου» (IV, 94—96).

ΖΑΠΑΡΑ.—Ἀρχαία θρακικὴ κόμη, φυλὴ ἢ συνοικισμὸς (vicus), τῆς περιφερείας Βησαπάρας (Γατάρ-Παζαρτζικ), ἢ αὐτὴ μὲ τὴν Ζύπαρον (βλ. λ. Dumont-Homolle, σ. 499).

ΖΑΡΓΙΔΑΓΑ.—Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, κειμένη εἰς τὴν βορειότεραν ἄκρην αὐτῆς

(Δακία) παρά τόν Ἴερανόν ποταμόν (νῦν Προῦθον). Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡτολεμίου Γεωγράφου, Γ, 8, 4) εἰς βόρ. πλάτ. 47°, 45' καὶ ἀνατ. μῆκ. 54°, 40', ἀλλ' ἄγνωστος ἡ θέσις αὐτῆς).

* ΖΒΕΑΣΘΟΥΡΑΟΣ (ΖΕΥΣ).—Θρακικὸν ἐπιθετὸν ἢ μᾶλλον ξενικόν, ἴσως σκυθικόν τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ Σβελοθοῦρδου, λατρευομένου ἐν τῇ Β. Θράκῃ, ταυτιζομένου πρὸς τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀναλόγου πρὸς τὸ ἑλληνικὸν «κεραῦνιος» ἢ «ἀσποφόρος». Ἀπαντιᾶ δὲ κατὰ μεταγραμματισμὸν καὶ: Σβελοσοῦρδος, Ζελοθοῦρδος, Ζελοσοῦρδος καὶ Σλεσοθοῦρδος. Εἰς ἀνευρεθὲν ἱερόν τι τοῦ Σβελοθοῦρδου Διὸς ἐν Παυταλίᾳ (νῦν Κισσοθενδύλ) καὶ ἀνασκαφῆν, παρίσταται ἐν ἀναγλύφοις ὁ θεός, ὅπως ὁ κεραῦνιος Ζεὺς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τέχνῃ (Θρακικά, 1934, σελ. 42 καὶ 47).

ΖΓΟΡΑΦΑ (Τά).—Ἰσχυρὸς κειμένη 6½ μίλια ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγκίστρι τῆς νήσου Σαμοθράκης, κειμένη εἰς βόρ. πλάτ. 40°, 28' καὶ ἀνατ. μῆκος 25°, 1, γωστοτάτη καὶ λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἰδίως δὲ ἐν καιρῷ τρικυμίας. Ἐν καιρῷ γαλήνης ἐπιπλέει ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐλαιώδης τις οὐσία ἀναδίδουσα ὁμῆν πετρελαίου, τοῦ ὁποίου ἡ πηγὴ εὐρίσκεται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ ὑφάλῃ ταύτῃ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένου αὐτῆς παρατηροῦνται τὰ ἴχνη ἀρχαίων κτιρίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων διακρίνονται θύραι, παράθυρα, κίονες κισόκρυνα, καὶ ἐν γένει λείψανα πολλὰ μαρτυροῦντα ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο κατεφιχτιό ποτε καὶ ὅτι κατεποντίσθη συνεισία γεωλογικῶν μεταβολῶν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν παρουσίαν τῆς ἐλαιώδους οὐσίας, τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἠφαιστειογενεοῦς τῆς νήσου Σαμοθράκης, ὅπου ὡς γνωστὸν ὑπάρχουν θερμὰ μεταλλικὰ ἱαματικὰ ὕδατα. Ὁ Πλίνιος ἐν τῇ Φυσικῇ ἱστορίᾳ του (IV, 12, 23), περιγράφων τὴν Σαμοθράκην, μνημονεύει ὅτι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ὑπῆρχον πάλαι ποτὲ τέσσαρες νῆσοι: ἡ Ἀλόνησος, ἡ Γηθώνη, ἡ Αἰμπωνία καὶ ἡ Ἀλωπεκόνησος, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του δὲν ὑπῆρχον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι αἱ νῆσοι αὗται κατεποντίσθησαν πρὸ αἰώνων, ἀλλὰ διετηρεῖτο ἀκόμη

ἡ μνήμη αὐτῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ Ζγόραφα ταῦτα, νὰ εἶναι μία τῶν ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερομένων νήσων αἱ ὁποῖαι κατεποντίσθησαν. (Ν. Δ. Φαρδύ, τὰ Ζγόραφα κτλ. ἐν τῇ Θρακικῇ Ἐπετηρίδι, 1897, σελ. 48—51).

* ΖΔΕΒΡΗΝ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἡ ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. (Προκ. Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΖΕΑΠΟΥΡΙΕΣ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ, πρὸς νότον τῆς Παυταλίας (νῦν Κισσοθενδύλ), τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Προκόπιον (IV, 4), ἐπεσκέυασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός (527—565).

* ΖΕΒΥΘΙΔΕΣ ἢ ΖΙΒΥΘΙΔΕΣ.—«Οἱ γνήσιοι Θράκες ἢ Θράσσοι» κατὰ τὸν Ἡούχιον.

* ΖΕΙΝΑΡΟΥΜΗΝΟΣ ἢ ΖΙΝΑΡΟΥΜΗΝΟΣ (ΖΕΥΣ).—Τοπικὴ προσωνομία τοῦ Διὸς, λατρευομένου ἐν Θράκῃ, κατ' ἐπιγραφὰς εὐρευθείσας ἐν αὐτῇ («Ἀρχεῖον Θράκης» Τόμ. VI, σελ. 14).

* ΖΕΙΡΑ ἢ ΖΕΪΡΑ (ἦ).—Θρακικὴ λέξις σημαίνουσα, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VII, 75), εἶδος ἐπανωφορίου πλατέος, ἐσφιγμένου περὶ τὴν ζώνην. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Κύρου Ἀνάβ. VII, 4, 3) ἦτο διάφορος τῆς χλαμύδος, ὡς μικροτέρα καὶ θερμότερα. Κατὰ δὲ τὸν Πολυδεύκην (VII, 60) ἦτο εἶδος περιζώματος. (Πρβλ. Κ. Μυρτ-Ἀποστολίδου «Θρακικά» 1932, σελ. 231).

ΖΕΙΡΗΝΙΑ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παίων, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἐβρου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὀδοιπορικοῦ τοῦ Ἀντωνίου Tab. Peutingeriana καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ἀλλ' ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριωμένη. Ὁ Καντακουζηνός (Ἱστορ. Α, 39) ὀνομάζει αὐτὴν Τζερνομίνου πόλιν. Κατὰ τὸν Σέρβον ἱστορικὸν Στογιάν Νοβάκοβιτς ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μουσταφά πασᾶ (νῦν Σέιλινγκραδ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Τζερεμέν (Τσερνόμεν). Τὸ ἔθνικόν Ζερηνιάτης.

* ΖΕΚΕΔΕΠΩΝ (Ἐπισκοπή).—Μία τῶν ἐξ ἐπισκοπῶν τῆς ἐπαρχίας Αἰμιμόντου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Μαρκιανουπόλεως (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. V, σελ. 463).

ΖΕΛΔΙΑ.—Βλ. Ζάλδαπα.

* **ΖΕΛΑΝ(ΔΗ)ΝΟΣ** (Ἀπέλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπιθετὸν τοῦ Ἀπόλλωνος λατρευομένου ἐν Θράκῃ κατ' ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισα. («Θρακικά» 1934, σελ. 46).

ΖΕΑΜΙΟΣ.—Γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Διηγύλιος βασιλέως τῶν Καινῶν, Θρακικοῦ λαοῦ κατοικοῦντος παρὰ τὸν Μέλανα κόλπον πρὸς βορρᾶν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Διεκρίθη διὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπιαν αὐτοῦ, ὑπερβαλὼν καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα του (βλ. λ.), τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν σκληρότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ περιβοήτου Φαλάριδος, τυράννου τῶν Ἀκραγαντινῶν. Ἦδον σκληρὸς καὶ θηριώδης ἦτο, ὥστε ὅπως διηγείται Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ἀποσπ. 34) «τοὺς προσκόφαντας πανοικίως τιμωρεῖσθαι» ἐπὶ γὰρ ταῖς τυχοῦσαις αἰτίαις τοὺς μὲν διεμέλιζε, τοὺς δὲ ἀνεσταύρου, τοὺς δὲ καὶ ζῶντας ἐνέπριζε. Γονέων δ' ἐν ὄμμασι καὶ κόλποις ἐγκατέσφαζε τὰ τέκνα. Καὶ κρεσνομῶν καὶ σώματα παρετίθει τοῖς συγγενεσσάτοις, ἀνανεοῦμενος τὰς παλαιὰς ἐκείνας Τηρέως καὶ Θυσέστου θεινάς». Ἐξανασιάντες τέλος οἱ Θράκες συνέλαβον αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

ΖΕΛΠΑ.—(Βλ. Ζάλδαπα).

* **ΖΕΡΒΑΙ.**—Ἄνωμα ἀρχαίας πολίχνης τῆς Θράκης ἐν τῇ κἀτῶ πεδιάδι τοῦ Ἑδρου.

ΖΕΡΜΟΔΙΓΕΣΤΟΣ.—Φίλος τοῦ Αὐδολέοντος, βασιλέως τῶν Παιόνων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου (Ἀποσπασμ. Χ Χ) ὅστος βολίως φερόμενος πρὸς αὐτὸν ἐπρόδωκε τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὸν Αὐσίμαχον βασιλέα τῆς Θράκης (323—281 π.Χ.) ἢ εἰς ἄλλον τινὰ βασιλέα τῆς Θράκης, τοὺς ὁποίους εἶχε κρύψει ἐκεῖνος ὑπὸ τὸν ποταμὸν Σαργέντιον.

ΖΕΡΝΗΣ.—Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβειος παρὰ τὰς Νοβᾶς (νῦν Σιστοβα). (Προκοπ. Περὶ Κτισμ. IV, 6, 5).

* **ΖΕΥΓΜΑ.**—Μικρὸν καὶ Μέγα). Μικρὸν Ζεῦγμα ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων τὸ Ρήγιον (Κουτσούκ—Τσεκμετζέ), Μέγα δὲ Ζεῦγμα ὁ Ἀθύρας (Μπουγιούκ—Τσεκμετζέ).

ΖΕΦΥΡΙΟΝ.—Βυζαντινὴ κωμόπολις πρὸς

δυομᾶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡμίσειαν ὄραν δι' ἀμάξης ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἁγίου Στεφάνου, ὀνομασθεῖσα οὕτω διὰ τὸ εὐάερον καὶ τὴν γραφικότητα τῆς τοποθεσίας. Σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων Ζάφρα ἢ Ζαφρά. (Ἄλ. Πασπάτη, τὰ Θρακικά προάστεια τοῦ Βυζαντίου. ἐν Ἑλλ. Φιλολ. Συλλ. Κων)πόλεως, ἔτος XII, σελ. 41). Εἰς Ζεφύριον εὐρέθησαν δύο ἐπιτάφιοι στήλαι, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία οὐδὲν σῶζει γράμμα, ἡ δὲ μνημονεῦει Πολιωνά τινα, τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. Μέχρι τοῦ 1922 εἰς τὴν κάτω βαθμίδα τοῦ γυναικωνίτου τοῦ ναοῦ τοῦ Ζεφυρίου ἐσώζετο βυζαντινὴ τις ἐπιγραφὴ τοῦ 1150 μνημονεύουσα Ἰάκωβόν τινα «καθηγούμενον τῆς σεβασμίας βασιλικῆς κοινοβιακῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Μωκίου». Πολὺ πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν εἰς Ζεφύριον μονὴ τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Μωκίου, ἢ πολὺ πιθανώτερον νὰ ἀπέθανεν ἐκεῖ ὁ ἅγιος μάρτυς μεταβὰς πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος.

Παρὰ τὸ Ζεφύριον ὑπάρχει ἀγίασμα τῆς Ἁγίας Παραγωγῆς, εἰς τὸ ὁποῖον κατέρχεται τις δι' 26 βαθμίδων. Οἱ τοῖχοι φέρουν βυζαντινοὺς σταυρούς. Τὸ ὄλον οἰκοδόμημα φαίνεται ἀναγόμενον εἰς τὸν Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶνα, προδίδει δὲ καταγωγὴν ἐκ τοῦ ειδωλολατρικοῦ κόσμου, ἢ δὲ πηγὴ ἦτο ἀφιερωμένη εἰς θεότητας τοῦ νεροῦ, ὅπως ἡ Ζωοδόχος πηγὴ, ἢ Βλαχέρνα, ἢ Τιμία Ζώνη κτλ. (Πρόβλ. Μ. Γεδεών, «Παλαιὰ εὐωρίας Θρακίᾳ κέντρα», εἰς Θρακικά, 1936, σελ. 18 καὶ ἐξῆς).

* **ΖΕΦΥΡΟΣ.**—Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Θρακίας, ὅστις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Βορέως ἀπῆγαγεν ἐξ Ἀττικῆς τὴν μητέρα τῶν Βορεαδῶν Ζήτην καὶ Καλλάϊδος Ὀρεῖθιαν :

Θρήϊκος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίτηθεν

Ἰλισσοῦ προπάρθε χορῆ ἐνὶ δινεύουσαν.

(Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικά, Α, 23).

ΖΗΜΑΡΚΟΥ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου τῆς Θρακίας. (Προκοπ. περὶ Κτισμ. IV, 11).

* **ΖΗΡΑΝΙΟΙ** (σι).—Λαὸς Θρακικὸς παρὰ Θεοπόμψ.

* **ΖΗΡΥΝΘΙΑ** (ΕΚΑΤΗ).—Ἐπίθετον τῆς Ἐκᾶτης ἀπὸ τῆς Θρακικῆς πόλεως Ζηρύνθου (βλ. λέξ.) ὅπου ὑπῆρχε τὸ λεγόμενον «Ζη-

ρύνθιον ἄντρον».

* ΖΗΡΥΝΘΙΟΝ (Ἄντρον).—Ἄντρον τῆς Ἐκάτης, τὸ λεγόμενον «Ζηρύνθιον ἄντρον», ἐν τῇ Θρακικῇ πόλει Ζηρύνθω, (βλ. λέξ.) ὅπου προσεφέροντο πρὸς τιμὴν τῆς Θεᾶς ὡς θυσία κύνες.

* ΖΗΡΥΝΘΙΟΣ (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, λατρευομένου ἐν Ζηρύνθῳ τῆς Θράκης. («Θρακικά», 1934, σ. 46)

ΖΗΡΥΝΘΟΣ (ἦ).—Παράλιος πόλις τῆς Θράκης, κειμένη πρὸς Ἄνατ. τῆς Αἰνίου, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἄντρον τῆς Ἐκάτης, τὸ λεγόμενον «Ζηρύνθιον ἄντρον» εἰς τὴν ὁποίαν προσεφέροντο κύνες εἰς θυσίαν. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἐπιθετα: «Ζηρύνθιος Ἀπόλλων» καὶ «Ζηρύνθια Ἐκάτη». (Λυκόφρ. Ἀλεξάνδρα, 77).

* ΖΗΤΝΟΥΚΟΡΤΟΥ.—Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, σ. 33) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Ἐὰ τεῖχην ταύτης, μετὰ τῶν γειτονικῶν πόλεων: Κάστρα Μάρτις καὶ Ἰακοῦ (νῦν Gigen) κατεστραμμένα ἀπὸ πολλοῦ ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός (527—565).

* ΖΙΑΜΑΡΚΗ (ἦ).—Ὄνομα κύριον γυναικὸς, καθαρῶς Θρακικόν, κατ' ἐπιγραφὴν τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὑρεθεῖσαν ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ. («Θρακικά» τόμ. VIII, σ. 104).

* ΖΙΚΙΔΕΒΑ.—Παραδουνάβιον φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτῳ Μοισίᾳ, παρὰ τὴν Νικόπολιν ad Istrum (νῦν Nikiup), ἀνακαιοσθέν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565), (παρὰ Προκοπίου, Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΖΙΠΑΣ.—Ὄνομα κύριον Θρακικόν, ἀπὸ τὰ συνηθέστερα, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς. Γνωστοὶ τύποι αὐτοῦ εἶναι: Ζεπάς, Ζεπαίτης, Ζιπάνος, Ζιπαίβης κτλ. («Θρακικά», 1937, σ. 21).

ΖΙΓΚΥΡΟ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων τὰ ὅποια ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανός (527—565) ἐν τῇ μεσογείῳ Θράκῃ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βερβάρων, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Ἡ θεοὺς δὲν εἶναι ἐξηκρισμένη.

ΖΙΡΙΝΑΙ (αί).—Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παίων, ἣ αὐτὴ μετὰ τὴν Ζεμινίαν. (βλ. λέξ.).

* ΖΙΣΝΟΥΔΕΒΑ.—Παραδουνάβιον φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, ἀνακαιοσθέν, κατὰ τὸν Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565).

ΖΙΧΝΑ (ἦ).—Χωρίον τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, μεταξύ Σερρών καὶ Δράμης, πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης Ἀχينوῦ, ἐκτισμένου ἐπὶ ἀρχαίων ἐρειπίων (Νικ. Γ. Φιλιππίδου, Περιήγ. τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαρχιῶν Δράμης, Ζίχνης κ.λ.π. ἐν «Παρνασσῷ» Τόμ. Α', σελ. 128).

Ἡ Ζίχνα ἀπετέλει τὸ δυτικὸν ὄριον τῶν Θρακικῶν κτήσεις τοῦ αὐτοκράτορος Νικαίας, Ἰωάννου Γ' τοῦ Βατάση, (1222—1255).

* ΖΟΥΡΑΖΕΙΣ.—Ὄνομα κύριον καθαρῶς Θρακικὸν γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 202 μ. Χ. εὑρεθείσης εἰς τὸ ἐμπόριον Πιζος ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ.

* ΖΟΥΡΟΤΕΑΜΙΣ.—Ὄνομα καθαρῶς Θρακικὸν πατρωνυμικὸν γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὑρεθείσης ἐν τῇ Θράκῃ («Θρακικά» Τόμ. X, σελ. 280).

ΖΥΓΑΚΤΗΣ.—Παραπόταμος τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ (νῦν Ἀγγίστα), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἡδωνῶν, πλωτὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ μικρῶν πλοίων ὅπως καὶ σήμερον.

* ΖΥΚΟΥΑΝΗΣΗΣ.—Ὄνομα Θρακικὸν κύριον κατ' ἐπιγραφὰς εὑρεθείσης ἐν Θράκῃ, («Θρακικά», 1937, σελ. 31).

ΖΥΜΥΑΡΗΝΟΣ καὶ ΖΥΜΙΔΡΗΝΟΣ.—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἡρώος Θρακός, ἰδιαιτέρως λατρευομένου ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ ἰδίως δὲ τῆς ὑπαιθρου χώρας, κατ' ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐν τῇ Βορ. Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ (πρβλ. καὶ Ζεϊνδρουμηνός καὶ Ζινδρουμηνός. Θρακικὸν Ἀρχεῖον, Τόμ. VI, σελ. 14).

* ΖΥΜΥΔΑΡΑ καὶ ΖΙΜΙΔΑΡΑ.—Ἀρχαία κώμη (vicus) τῆς Βορειο-δυτικῆς Θράκης, περὶ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου ὑπῆρχεν ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ τοῦ Ζυμυδρηνοῦ (βλ. λέξ.) τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν τελευταῖως (Σεπτέμβριος 1939) τμήματα ἀγάλματος καὶ πλήθος ἀναθημάτων. (Dumont Homolle, σελ. 483 καὶ 500,—Κ Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἱερὸν Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ, «Θρακικά», Τόμ. XIII, σελ. 266 καὶ ἐξῆς).

* ΖΥΜΥΔΡΗΝΟΣ (Ἀσκληπιός).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, λατρευομένου εἰς Ζυμυδρα τῆς Βορειο-δυτικῆς Θράκης, ὁ

που διῆρχεν ἱερὸν αὐτοῦ. («Θρακικά», Τόμ. XII, σελ. 239). Κατὰ τὰς τελευταίας γενομένας ἀνασκαφάς (Σεπτέμβριος 1939) ἀπεκαλύφθη εἰς Ζύμυδρα πλῆθος ἀναθημάτων καθὼς καὶ τμήματα ἀγάλματος τοῦ Θεοῦ. Ἄπαντ' δὲ κατὰ διαφόρους μετασχηματισμούς. Ζυμυδρουμηγός, Ζυμυζδρηγός, Ζυμυζδρηγός, Ζυμυδρηγός (Πρβλ. Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου: Ἱερὸν Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ, «Θρακικά», Τόμ. XIII, σελ. 267 καὶ ἐξῆς).

* ΖΥΠΑΡΑ, ΖΥΠΑΡΟΝ ἢ ΖΥΠΑΡΟΣ.—Ἀρχαία Θρακικὴ κώμη, φυλὴ ἢ συνοικισμὸς τῆς περιφερείας Βησαπάρας (Τατάρ-Παζαρτζίκ) ὅπου ἐλατρεῖτο ὁ Ζυπαρηγός Ἀπόλλων, (βλ. λέξ.).

* ΖΥΠΑΡΗΝΟΣ (Ἀπόλλων).—Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπὸ τῆς Θρακικῆς κώμης: Ζύπαρα, Ζύπαρον ἢ Ζύπαρος, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βησαπάρας (Τατάρ Παζαρτζίκ). («Θρακικά», 1936, σελ. 184).

ΖΥΡΑΣ.—Ποταμίσκος τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτφ Μοισίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον τῆς Διονουσουπόλεως (νῦν Μπλατοίκ) παρὰ τὴν Κρηνιάν (Ecrenê). Περί τὰς ἐκβολὰς του σχηματίζει μικρὸν καταρράκτην καὶ ἐκβάλλει εἰς μικρὸν λιμένα πολὺ πιθανῶς τὸν ὑπὸ τοῦ Π. Μέλα ἀναφερόμενον (B, 22) λιμένα τῶν Κρουνῶν (portus Grunos). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ζύρας ἐχώριζε τοὺς Θράκας τῆς Νοτίου Θράκης ἀπὸ τοὺς Κροθύζους, Θρακικὸν λαὸν καὶ τοῦτον, κατοικοῦντας περὶ τὴν Διονουσοῦπολιν, Καλλατιαν καὶ Τόμους (Στραβ. VII, 318). Σήμερον ὀνομάζεται Βάτοβα (Batona).

ΖΥΣΒΑΕΣ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὅποια ἐπεσκέυασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός (527—565) ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ (Δαρδανία) παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Μάργου ποταμοῦ (νῦν Μοράδας), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4).

ΖΥΓΙΛΟΣ.—Γραμματικὸς τῆς Ἀμφιπόλεως, σύγχρονος Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Ψέγων καὶ διαρκῶς ἐλέγγων μετὰ κακεντρεχίας καὶ μικρολογίας τὸν Ὀμηρον, ἐπωνομάσθη «δηρομάστιξ». Τοῦτο διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συγχρόνων του, ἐξ οὗ καὶ ἡ παράδοσις

κατὰ τὸν Σουΐδαν, καθ' ἣν διωχθεὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων κατὰ τῶν Σικωνίδων πετρῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο φύσις πονηρὰ, διότι δὲν ἐφείσθη οὔτε τοῦ Ἰσοκράτους, οὔτε τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν ὁποῖον ζιέκετο ἐχθρικῶς. Διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη «θητορικὸς κύων». (Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. XI, 10), ὁ δὲ Ἑρακλείδης ὀνομάζει αὐτὸν «Θρακικόν, ἀνδράποδον Ἀμφιπόλεως», καὶ τὸ ὄνομα του ἀπέδη παροιμιῶδες, σημαίνον τὸν κακεντρεχῆ καὶ σοφιστὴν κριτικόν. Παρ' ὅλα ταῦτα Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσοῦς ὀμιλεῖ μετὰ σεβασμοῦ καὶ κατατάσσει αὐτὸν μετὰ τῶν καλλιτέρων κριτικῶν, τινὰς δὲ τῶν κατὰ τοῦ Ὀμήρου ἐπικρίσεων ἐπεδοκίμασε καὶ Ὀσγίνος, διάσημος πλατωνικὸς φιλόσοφος τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. Ὁ Ζωΐλος ἔγραψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του εἰς 3 βιβλία, δυστυχῶς ἀπολεσθέντα. (Μιστριώτου, Ἑλλην. Γραμματολογία, τόμ. Β', σελ. 944).

* ΖΩΝΑΙΑ (ὄρη).—Ὀρη τῆς μεσημβρινῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κικόνων καὶ περὶ τὴν πόλιν Ζώνην (βλ. λέξ.) ὅπου, κατὰ τὸν μῦθον, ὁ Ὀρφεὺς μετὰ τὴν ἄρμονίαν τῆς λύρας του προσεῖλκε καὶ τὰ δάση ἀκόμη. (Νικάνδρ. Θηριακ. 461—462).

ΖΩΝΗ.—Ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Κικόνων ἐπὶ τῆς Θρακικῆς παραλλας, ἀπέναντι τῆς Σαμοθράκης. Ταύτην ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (VII, 59) μετὰ τῆς Σάλης, ὅπου κατέπλευσεν ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου χάριν ἀναπαύσεως. Ἡ Ζώνη μετὰ τῆς Σάλης καὶ Μεσημβρίας ἦσαν ἀποικίαι Σαμοθράκων, τὰς ὁποίας ὁ Ἡρόδοτος (VII, 108) ὀνομάζει «Σαμοθητικὰ τείχεα». Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Πομπώνιον Μέλαν (B, 28) ὁ Ὀρφεὺς διὰ τῆς λύρας του συνεκίει ζῶα, δάση καὶ ποταμούς. Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἡ Ζώνη κατελέγετο μετὰ τῶν συμμαχικῶν πόλεων, τῶν Ἀθηναίων, καταβάλλουσα εἰς αὐτοὺς τὸν Θράκιον, κκαλούμενον φόρον. Ἐξέλιπεν ἐνωρὶς μὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων.

* ΖΩΗΥΡΟΣ.—Διδάσκαλος ἐκ Θράκης, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Περικλῆς ἐνεπιστεῖσθη τὴν διαπαιδαγωγίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου, προτιμήσας αὐτὸν ὡς γηραιότερον καὶ σωφρονέστερον, ἢ καὶ κατὰ τὸν Σωκράτην ἦτο «ἀρχεῖοτα»

τος (δηλ. ἀρχηστος) ὑπὸ γήρωσ». (Πλάτω· νος Ἀλκιβιάδης, 112).

ΖΩΣΙΓΕΡΣΟΝ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἢ ἀνεκαίτισεν ὁ αὐτοκράτωρ

Ἰουστινιανός (527—565) ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Φιλίππουπόλιν ὁδοῦ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

Η

ΗΓΗΜΩΝ Ο ΘΑΣΙΟΣ.—Ποιητὴς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ ὑποκριτὴς συνάμα, ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς πρὸς τὴν φακὴν ἀγάπης του, ἐπωνομάσθη Φακῆ. Ἐκ τῶν τραγωδιῶν του οὐδεμία ἐσώθη, πλὴν τοῦ τίτλου μᾶς ἐξ αὐτῶν τῆς «Φιλίνας». Κυρίως ὅμως διεκρίθη ὡς ποιητὴς θεατρικῶν παραδειῶν, τὰς ὁποίας καὶ πρῶτος εἰσήγαγεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Κατὰ τὴν παράστασιν μᾶς ἐξ αὐτῶν τῆς «Γιγντομαχίας», τόσον ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ γελάσουν, ὥστε ἂν καὶ ἀνηγγέλθησαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ τὰ ἀτυχήματα τῆς Σικελικῆς ἐκστρατείας «οὐδεὶς λέγει· ὁ Χαμαιλέων ὁ Ποντικός, παρ' Ἀθηναίῳ (IX, 407) ἀπέστη, καίτοι σχεδὸν πᾶσι τῶν οἰκειῶν ἀπωλόδωτον». Περὶ τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης αὐτοῦ οὐδὲν τὸ βέβαιον γνωρίζομεν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν κοινόν, καθόσον ἀπετόλμησε κάποτε νὰ ἐμφανισθῆ ἐπὶ σκηνῆς ἔχων τὸν ἱμάτιόν του πλήρεις λίθων, τοὺς ὁποίους κατόπιν ἔρριπεν εἰς τὴν ὀρχήστραν. Ἐπειδὴ δὲ ἠπόρουσιν οἱ θεαταὶ, στραφεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε τὸν στίχον.

Αἶθοι μὲν οἶδε· βαλλέτω δ' εἴ τις θέλει,
ὑπονοῶν ὅτι ὁ ἴδιος ἐκόμισε τὰ μέσα τῆς ἀποδομικασίας του, μὲ ἄλλα λόγια νὰ τὸν λιθοβολήσουν, ἐὰν δὲν ἤρθεσεν ἢ κωμωδία του. Κατηγορηθεὶς ποτὲ, καὶ μέλλων νὰ δικάσῃ ἐν Ἀθήναις, παρέλαβε μαζὶ του ὅλα τὰ μέλη τοῦ σωματείου τῶν ἠθοποιῶν, καὶ μεταβὰς εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, τοῦ ὁποίου ἦτο εὐνοούμενος ἐζήτησε τὴν προστασίαν του. Ὁ Ἀλκιβιάδης παραλαβὼν ὅλους τοὺς προσελθόντας εἰς αὐτὸν μετέβη εἰς τὸ μητρώον ὅπου «τῶν δικῶν ἦσαν αἱ γραφαὶ καὶ βρέξας τὸν δάκτυλον εἰς τοῦ στόματος», διέγραψεν ἐκ τοῦ πίνακος τὴν κατὰ τοῦ Ἠγήμονος κατηγορίαν (Ἀθῆν. IX, 407). Ἔτσι, ὅχι μόνον ἐσώθη ὁ Ἠγέμων, ἀλλὰ καὶ ὁ μγνυτὴς του, ἔνεκα σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, παρητήθη τῆς μγνύσεώς του.

ΗΓΗΣΙΠΓΑΗ.—Θυγάτηρ τοῦ Ὀλόρου, βα-

σιλέως τῆς Θράκης, καὶ σύζυγος Μιλτιάδου τοῦ Μαραθωνομάχου, ζήσασα περὶ τὰ 500 π.Χ. (Ἡροδ. VI, 39). Ταύτης υἱὸς ὑπέβηεν ὁ Ὀλορος, πατὴρ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Θουκυδίδου, γεννηθεὶς, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ δευτέρου γάμου αὐτῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου.

ΗΓΗΣΙΣΤΡΑΤΟΣ.—Πατὴρ τοῦ Δημοκρίτου ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῶν Ἀβδήρων, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου ἐφιλοξενήθη ὁ Ἐφένης, ὅτε ἐπήρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος (Διογ. Λαερτίου, βίος Δημοκρίτου 2).

ΗΓΩΝΙΣ (Ἄκρα).—Ἡ ἄλλως καλουμένη Γίγωνις ἄκρα παρὰ τὴν πόλιν Γίγωνον (βλ. λέξ.), ταῦτιζομένη μετὰ τὸ σημερινόν ἀκρωτήριον τῆς Ἐπανωμῆς.

ΗΔΩΝΕΣ, ΗΔΩΝΕΣ ἢ ΗΔΩΝΟΙ.—Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν τὴν Ἠδωνίδα (βλ. λέξ.), ἐγκατασταθεὶς ἐνταῦθα ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β'. Γενάρχης αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα, θεωρεῖται ὁ Ἠδωνός (βλ. λέξ.), μυθικὸς δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ ἦρωας Λυκοῦργος, γνωστὸς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ κύκλου. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται διὰ πρῶτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου καὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς παρὰ τὸν Στρυμόνα καὶ τὰ Θρακικὰ παράλια ἀγῶνας τῶν Ἀθηναίων, καὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ἐνίοτε παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς Λατίνοις τὸ ὄνομα τῶν Ἠδωνῶν ἐσήμεναι γενικῶς τοὺς Θρακᾶς (βλ. λέξ. Ἠδωνίς).

ΗΔΩΝΙΣ (χώρα).—Χώρα τῆς Μακεδονίας ἐκτεινομένη μετὰξὺ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Στρυμόνου καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἀνατολικῶς τῆς Κερκιντιτίδος λίμνης (νῦν Ἀχινού), ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς νῦν Ζίχνης, Ἀλυστρατῆς καὶ Δράμας μέχρι τῆς παραλίας. Πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἀναφέρονται διάφορα Παιονικὰ καὶ Θρακικὰ φύλα, κατὰ δὲ τὸν ἔκτον π.Χ. αἰῶνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἠδωνῶν

Θρακικοῦ λαοῦ, κληθέντος οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἡδωνοῦ (βλ. λέξ.). Ἦσαν γνωστότατοι διὰ τὴν ὀργιαστικὴν λατρείαν τοῦ Βάκχου, πρῶτος δὲ βασιλεὺς αὐτῶν πιστεύεται ὁ ἦρωας Λυκοῦργος, ὅστις θελήσας νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν λατρείαν αὐτοῦ, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Μαινάδων καὶ τῶν ὑπηκόων του, σπαραχθεὶς ὑπὸ ἀγρίων ἵππων ἢ σταυρωθεὶς ὑπ' αὐτῶν. Ἐπὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἡδωνῶν πολλάκις ἐκαλοῦντο πάντες οἱ Θράκες, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν Λατινῶν ποιητῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον δύο τμήματα τῆς Ἡδωνίδος: τὸ ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῆς Κερκιντιδος λίμνης, τοῦ Ἀγγίστα ποταμοῦ καὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους, καὶ τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς νότον τοῦ Παγγαίου μέχρι τῆς παραλίης. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ὠνομάζετο Φυλλίς, ἀπὸ τῆς Φυλλίδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης, τὸ δὲ δευτέρον Πιερία ἢ Νέα Πιερία, ἀπὸ τῶν Πιέρων, οἵτινες ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς παρὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ὀλυμπον χώρας ὑπὸ τῶν Τημενιδῶν, ἦλθον καὶ κατήκτισαν ἐνταῦθα κατὰ τὸν VII π.Χ. αἰῶνα, ἐξ οὗ καὶ ὁ κόλπος Πιερικὸς ἐπωνομάσθη (Θουκυδ. Β, 99),

Ἡ Ἡδωνίς ἦτο πυκνότετα κατοικημένη, ἀναφέρονται δὲ 17 πόλεις αὐτῆς: Ἀμφίπολις, Ἡτιῶν, Φίλιπποι, Μύρκινος, Φάγγης, Ἀπολλωνία, Οἰούμη, Γαληφόρ, Δραβήσκος, Δάτος, Νεάπολις, Σκαπιτὴ Ἰγλή, Ἀκόντισμα, Πίστυρος, Γάζωρος, Πέρνη, Τράγιλος καὶ Πέργαμος. Τῶν Ἡδωνῶν βασιλεὺς ἀναφέρεται ὁ Γέτας περὶ τὰ 500 π.Χ. ἔχων ὡς κέντρον τὴν Μύρκινον. Τούτου σῶζονται ἀργυρᾶ δεκάδραχμα νομίσματα ἀπεικονίζοντα ἔμπροσθεν ἄνδρα γυμνὸν ἐλαύνοντα δύο βούς, ὀπίσθεν δὲ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν: «ΓΕΤΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΗΔΩΝΩΝ», ἢ «ΓΕΤΑΣ ΗΔΩΝΕΣΙΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ». Ἀνευρέθησαν δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐν τῷ Ἰγγρητι ποταμῷ, ὅπου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μετακομίσθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὑπὸ τὸν Συγίν τῶν ὁποίων διετέλεσαν οἱ Ἡδωνοὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους (Head-Σφοδρῶνου, Ἱστορία τῶν Νομισμάτων, Τόμ. Α', σελ. 267).

* ΗΔΩΝΙΣ.—Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Θάσου (βλ. λέξ.).

ΗΔΩΝΟΙ.—(βλέπε Ἡδωνες).

ΗΔΩΝΟΣ.—Γιὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς νύμφης Καλλιρρόης, θυγατρὸς τοῦ Νέστου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μύδωνος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκλήθησαν Ἡδωνες ἢ Ἡδωνοὶ (βλ. λέξ.) οἱ κατοικοῦντες τὴν παρ' αὐτῶν κληθεῖσαν Ἡδωνίδα χώραν (βλ. λέξ.).

ΗΕΤΙΩΝ.—Βασιλεὺς τῆς νήσου Ἰμβροῦ καὶ φίλος τοῦ Πριάμου. Ἐξαγοράσας τὸν Λυκάονα υἱὸν τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Λαθόης αἰχμαλωτισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλεύου καὶ πωληθέντα εἰς Αἴημον, ἐξαπέστειλαν εἰς Ἀρίσθη τῆς Τροίας μὲ πολλὰ δῶρα (Ἰλιάδ. Γ, 333 καὶ Φ, 43).

ΗΓΩΝ.—Ἀρχαία πόλις τῆς Ἡδωνίδος ἐν Μακεδονίᾳ ἀποικισθεῖσα ἐνωρίτατα ὑπὸ ἀποικίων Μενδαίων τῆς χερσονήσου Παλλήνης (Θουκυδ. IV, 7). Ἐκεῖτο δὲ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ ἦτο τὸ ἐπίγειον τῆς Ἀμφιπόλεως ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέιχεν 20-25 στάδια. Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠτιῶνος στενωτάτα συνδέεται τὸ ὄνομα τοῦ Βόγη, Πέρσου διοικητοῦ τῆς πόλεως. Ὁ Βόγης οὗτος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἀσίαν, πολιορκούμενος ὑπὸ Κίμωνος τὸ 476 π.Χ. ἐνῶ ἤδύνατο κάλλιστα νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως καὶ νὰ σωθῇ φεύγων εἰς τὴν Περσίαν, προετίμησε νὰ ἀντισταθῇ μέχρις ἐσχάτων. Ὅταν ὁμως ὁ Κίμων ἐξεδίωξε τοὺς ὑπὲρ τὸν Στρυμόνα Θράκας δόθεν ὁ Βόγης ἐπρομηθεύετο σίτον κτλ. καὶ ἤρχισαν νὰ ἐλλείπουν αἱ ζωοτροφίαι ἐν τῷ φρουρίῳ, οὗτος ἀνάψας πυρὰν, ἀφοῦ ἐσφαξε τὴν σύζυγόν του, τὰ τέκνα του, τὰς παλλακίδας καὶ τοὺς ὑπηρέτας του, ἔρριψεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Αὐτὸς δὲ ἀφοῦ διεσκόρπισεν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ὄλους τοὺς θύσασκούς του, ἐπὶ τέλους καὶ ὁ ἴδιος ἐερίφθη εἰς τὴν πυρὰν. (Ἠροδ. VII, 107). Τοιοῦτοτρόπως παρεδόθη ἢ Ἡτιῶν εἰς τὸν Κίμωνα, σχεδὸν κατεστραμμένη ὑπὸ τῶν βαρβάρων.

* * *

Ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους παρέμεινεν ἢ Ἡτιῶν μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅπότε κατὰ τὸ 424 π.Χ. μάλις ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, στρατηγῶ τοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ὁ Βρασιδᾶς κατέλαβε τὴν Ἀμφίπολιν. Μάλιστα ὁ Θουκυδίδης μὴ δυνήθεις νὰ σῶσῃ τὴν Ἀμφίπολιν, καθ' ὅσον εὗρίσκετο ἐν Θάσῳ κα

ἔνεκα τοῦ χειμῶνος ἤργοπόρησεν κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς ἔξορίαν. (Θουκυδ. IV, 104, 106). Ἀκολούθως ἐκδιώχθῆντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Ἠϊόνας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσουν αὐτήν, ἐκδιώξαντες δὲ τοὺς Ἀμφιπολίτας κατέσκαψαν αὐτήν. Πολὺ βραδύτερον ἀνφικοδομήθη ἡ Ἠϊὼν πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Κοντέσσα, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνακτορούπολις, διατηρήσασα τὸ ὄνομα τοῦτο μέχρι τοῦ XV αἰῶνος, ἔχουσα καὶ ἴδιον ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην τῶν Φιλιππῶν (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 483). Ἐπὶ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Παρ' αὐτὴν σώζονται ἐρείπια τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἀπὸ δὲ τοῦ πλησίον αὐτῆς χωρίου Κοντέσσα, ἔλαβε καὶ ὁ κόλπος τὸ ὄνομα: κόλπος τῆς Κοντέσσας.

* *

Εἰς τὴν Ἠϊόνα ἀποδίδονται διάφορα νομίματα, φέροντα χῆνα ἢ νῆσαν, ἀνακαλυφθέντα ἐν αὐτῇ. Εἶναι ὁμοῦ ἀμφίβολον, κατὰ τοὺς νομισματολόγους, ἂν τὰ πτηνὰ ταῦτα ἦσαν τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπως ὁ κύκνος. Ἐπὶ μικρῶν νομισμάτων αὐτῆς ἀπαντῶσι τὰ γράμματα: Θ, Λ, Π, καὶ Ν, τὰ ὅποια πιθανὸν νὰ εἶναι συμμαχικὸν τι νόμισμα τοῦ ὁποίου ἡ Ἠϊὼν ἦτο ἐν τῶν νομισματοκοπιῶν (Head Σβόρωνου, Ἱστορ. τῶν Νομισμ. Τόμ. Α', σελ. 263).

ΗΜΑΘΙΔΕΣ (αι).—Ὁὕτως ἐκαλοῦντο αἱ 9 θυγατέρες τοῦ Πιέρρου μυθικοῦ βασιλέως τῆς Ἠμαθίας καὶ τῆς Παιονίδος Εὐδέπης, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε τὰ ὀνόματα τῶν Μουσῶν. Ἐρίσασσι ὁμοῦ πρὸς αὐτάς, ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῶν Μουσῶν διὰ τὴν ἀσέβειάν των καὶ μετεμορφώθησαν εἰς κίσσας, τὰ γνωστὰ λάλα καὶ μιμητικὰ πτηνὰ. Ἀπὸ τότε αἱ Μοῦσαι ὠνομάσθησαν Πιερίδες (Παυσ. IX, 29, 2, —Ὁβιδ. Μεταμορφ. V, 294—678).

ΙΜΕΡΙΟΣ ἢ ΙΜΕΡΙΟΣ.—Διαπρεπῆς ἀξιωματικὸς ἐκ Θράκης ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' (527—565), λαβὼν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Βανδήλων τῆς Καρχηδόνας ἐκστρατείας τοῦ Βελισσαρίου, μετὰ τὴν συντριβὴν καὶ ἀναχώρησιν τοῦ ὁποίου κερμαίνειν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σολόμων. Ἀποστλαεὶς τὸ 538 κατὰ τοῦ ατσαλέσαντος Στότζου καὶ τῶν προσχωρησάν-

των εἰς αὐτὸν ἰθαγενῶν Μαυρουσίων, καὶ κυκλωθεὶς ἐν Βυζακίῳ (τῆς Τύνιδος) ὑπὸ ὑπερέρωι δυνάμεων, ἠχμαλωτίσθη κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως. Πισοθεὶς κατόπιν ὑπὸ τοῦ Στότζου ἐναφανίσθη πρὸ τῆς παραλίας τῆς πόλεως Ἀδραμητοῦ (ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Τύνιδος) συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ πολυαριθμῶν Μαυρουσίων καὶ ἐζήτησε νὰ εἰσελθῇ εἰς αὐτήν. Ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως τότε ἐκλαθεῖσα τοὺς περὶ τὸν Ἡμέριον ἄνδρα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν βασιλικὸν στρατὸν, τοὺς δὲ Μαυρουσίους ὡς αἰχμαλώτους, ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως τῶν ἑποικῶν ἐλεηλάτησαν οἱ στασιασταί. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἡμέριος, διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν φρουρῶντων αὐτὸν, ἐδραπέτευσεν καὶ κατέφυγεν εἰς Καρχηδόνα, μεθ' ὃ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἰόθων, τὸ δὲ 551 συναντῶμεν αὐτὸν ὑπερασπιζόμενον τὸ φρούριον Ῥήγιον, προσβληθὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἰόθων Γωτίλκ. Μετὰ μακρὰν τέλος καὶ γενναίαν ἀντίστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν διέπρῃφεν ἐκτελεῖν τολμηρὰς ἐξόδους κατὰ τῶν πολυαριθμῶν πολιορκητῶν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ ἐξαντληθεισῶν τῶν ζυφοτροφιῶν του.

* ΗΜΙΜΟΝΤΟΥ καὶ ΑΙΜΙΜΟΝΤΟΥ.—Μία τῶν ἐξ ἐπαρχιῶν τοῦ θέματος Θράκης ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ὑπὸ ἡγεμόνα, περιλαμβάνουσα πέντε πόλεις μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν. (Ἱεροκλ. Συνέκθ. 635).

ΗΡΑΙΟΝ (Τεῖχος).—Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Θράκης, μετὰξὺ Βισάνθης (Ραιδεστοῦ) καὶ Περίνθου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου (IV, 109). Οἱ κάτοικοι τῆς ἐκαλοῦντο Ἡραῖοι καὶ Ἡραιστεῖχται, κατὰ δὲ τὸν Ἀρποκρατίωνα ἦτο ἀποικία Σαμίων. Τὸ Ἡραῖον Τεῖχος διὰ τὴν στρατηγικὴν του θέσιν, ἀπέβη ὁ στόχος τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα, ὅστις καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὴν ἐπὶ 3—4 ἔτη. Οἱ Ἡραιστεῖχται προσεκάλεσαν τότε εἰς βοήθειάν των τοὺς Ἀθηναίους, τῶν ὁποίων ἦσαν σύμμαχοι, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐψήφισαν τὴν ἀποστολὴν 40 πλοίων καὶ 60 ταλάντων τὸ 349 π.Χ. ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιμάχου. Δυστυχῶς ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι, παρὰ τὴν ἀπόφασίν των ταύτην, ἀπέστειλαν τὸν Χαρίδημον μὲ μόνον 10 πλοῖα κενὰ πληρωμάτων

καὶ 5 τάλαντα ἀργυρᾶ, καθ' ὅσον εἶχε δια-
βοθῆ ὅτι ὁ Φίλιππος ἠσθένει ἢ ὅτι ἀπέθανεν.
Ἡ εἰδησις αὕτη ἀπεδείχθη ψευδής, οὕτω δὲ
ὁ Φίλιππος κατέλαθε τὴν πόλιν (Δημοσθ.
Ὀλυμπ. III, 1) Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων
ἦτο ἀπλοῦς σταθμὸς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ.

ΗΡΑΙΟΣ (ὁ Αἴνιος).—Πατὴρ τοῦ Ἀλκαίου
ἐξ Αἴνου, τὸν ὁποῖον ὁ ἄθμος τῶν Ἀθηναίων
ἐτίμησε διὰ τὰς πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθη-
ναίων καὶ τοὺς βασιλεῖς Ἀντιγονοῦ καὶ Δη-
μήτριου ὑπηρεσίας του. (*Ἀρχαιολ. Ἐφημ. Πε-
ρίοδος Α', 1031· Ῥαχκαδῆ, Antiquités Hé-
léniques B, 438).

ΗΡΑΚΛΕΙΑ (Θράκης).—Πόλις τῆς Θράκης
ἐπὶ τῆς Προποντιδος, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων
Σαμίων περὶ τὸ 599 π. Χ. γνωστὴ ἐν τῇ ἱ-
στορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέρινθος (βλ. λέξιν).

ΗΡΑΚΛΕΙΑ ἢ **ΣΙΝΤΙΚΗ**.—Πόλις τῆς Σιν-
τικῆς, τῆς ὁποίας ἡ θέσις δύσκολον εἶναι νὰ
καθορισθῆ. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ',
12) ἔκειτο εἰς ὄρ. πλάτ. 41° 40' καὶ ἀνατ.
μῆκ. 49° 10'. Ὁ Αἴδιος (IV, 2) ἀναφέρει αὐ-
τὴν διηγούμενος, ὅτι ὁ ἀδελφός τοῦ Περσέως
Δημήτριος ἐφρονεῦθη ἐκεῖ καταρχόμενος ἐκ
τοῦ Ἀστράου ποταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὴν
δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος. Ἐκ τῶν νεωτέ-
ρων ὁ Cousinery (Voyage dans la Ma-
cedoine, Τόμ. Α', σελ. 170) τοποθετεῖ αὐ-
τὴν εἰς Σιδηρόκαστρον (Ντιμὴρ-Ἰσάκ) κειμε-
νον τέσσαρας ὥρας Β.Α. τῶν Σερρῶν. Ὁ Leake
(Τόμ. Γ, σελ. 229) καὶ ὁ Δήμιτσας (Ἡ Μα-
κεδονία, σελ. 683), τοποθετοῦν αὐτὴν ὅπου τὸ
Ζερβοχώρι παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμόν. Ἄλ-
λοι πάλιν κατὰ τὴν συρροὴν τοῦ Στρυμόνος καὶ
τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Πόντου, (κοινῶς Στρού-
μνιτσα), ὅπου ἡ κωμόπολις Βούκοδον πρὸς βορ-
ρᾶν τοῦ Ζερβοχωρίου. Ἐκτίσθη δὲ, κατὰ Στ. τὸν
Βυζάντιον, ὑπὸ τοῦ Ἀμύντα υἱοῦ τοῦ Φιλίπ-
που, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, ἀπόγονοι τοῦ
τοῦ ὁποίου θεωροῦνται οἱ βασιλεῖς τῆς Μα-
κεδονίας. Ἐπὶ τῶν Ἀντιγονιδῶν, διαδόχων τοῦ
Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ἡ Ἡράκλεια ἀπέβη πρω-
τεύουσα τῆς Σιντικῆς καὶ ἔδρα τῆς ἐπαρχίας
Παιονίας. (Γ. Λίθιου, XLII, 51', ὅπου ἀρ-
γότερον ἐφρονεῦθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Φιλίπ-
που ὁ Δημήτριος διαβληθεὶς καὶ συκοφαντη-
θεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Περσέως (αὐτόθι,
IV, 2). Κατὰ τὸν Πικουσιάν ὅμως (B, 9, 5),

δὲν ἐφρόνευσεν αὐτὸν ὁ πατὴρ του, ἀλλ' ὁ Ἰ-
διος Περσεὺς «φαρμάκῳ διέφθειρε», ὥστε δ-
ταν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, ἀπέθα-
νεν ἐκ λύπης.

Ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἡ Ἡράκλεια
ὑπῆχθη εἰς τὸ τέταρτον τμήμα τῆς Μακεδο-
νίας, κηρυχθεῖσα ἐλευθέρα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ
πόλις ὑφίστατο μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος, καθ'
ὅσον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ
Πορφυρογεννήτου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἡράκλεια
Στρώμου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης, ἐν τῇ ὁ-
ποία ἀριθμεῖ 7 πόλεις. (Περὶ Θεμ. 47, 6).

* * *

Τῆς Ἡρακλείας σὺζονται χαλκᾶ νομίσματα
τῶν αὐτοκρατορικῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, φέ-
ροντα ἔμπροσθεν τὴν ἐπιγραφὴν ΗΡΑΚΛΕΩ-
ΤΩΝ καὶ ἄσπερα Μακεδονικὴν, ἢ ἔππον, ἐπὶ
δὲ τῆς ἄλλης: ΕΠΙ ΣΤΡΥΜΟΝΙ, μετὰ ῥοπά-
λου, ἢ ΗΡΑΚΛΕΩΤΩΝ ἐντὸς στεφανίου δάφ-
νης. (Head-Σβορώνου, Τόμ. Α', σελ. 331).

ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΣΤΡΥΜΝΟΥ.—Ἡ αὕτη μὲ τὴν
ἀνωτέρω (βλ. λέξ.).

ΗΡΑΚΛΕΙΑ.—Τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς
Ἀξιουπόλεως (βλ. λέξ.) ἐν τῇ Κάτῳ Μοισίᾳ
καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουναβέως
μετὰ τὸ Δορύστολον χρησιμεύουσα ἐπὶ τῶν
ρωμαϊκῶν χρόνων ὡς στρατιωτικὴ βᾶσις τῶν
Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαρματῶν. Τὰ εἰρεῖπια
αὐτῆς σὺζονται ὅπου τὸ σημερινόν Ηἰποῆ.

* **ΗΡΑΚΛΕΙΑΔΗΣ**.—Ἐλλην τοχολογικῆς ἐκ
Μαρωνίας τῆς Θράκης. ζήσας περὶ τὰ 400
π.Χ. διατελὼν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Σούθου
βασιλέως τῆς Θράκης. Ὅταν ὁ Ξενοφῶν διε-
περαιώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Θράκην,
ἐπιστρέφων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, οὗτος παρου-
σιασθεὶς εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἐκολάκευσεν αὐ-
τὸν καὶ τὸν παρεκίνησε νὰ βοηθήσῃ τὸν Σεύ-
θην εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ πατρικοῦ βασι-
λείου (Κύρ. Ἀναθ. VII, 3, 16). Διτριθεὶς
φύλαξ τῶν λαφύρων τὰ ὁποῖα ἀπὸ κοινοῦ
συνέλεξαν Θράκες καὶ Ἕλληνες ἐν τινι ἐπι-
δρομῇ, ἀπεστάλη εἰς Πέρινον, ἵνα ἐκποιήσῃ
αὐτά. Ἦσαν δὲ ταῦτα «ἀνδράποδα μὲν εἰς
χίλια, θόες δὲ δισχίλιοι, πρόβατα δὲ ἄλλα
μύρια» (αὐτόθι, VII, 3, 48). Ἄλλ' ὁ Ἡρα-
κλειδης ἐσφραγίσθη μέρος τῆς πωλίσσεως.
Εἰς τὰς δίκαιας δὲ διαμαρτυρίας τοῦ Ξενο-
φῶντος, μὴ δυνάμενος νὰ δικαιολογήσῃ, ἤρ-

χισε διαβάλλων αὐτὸν εἰς τὸν Σεύθην. Μάλιστα δέ, ὅταν ὁ Σεύθης ὑπεσχέθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Ξενοφῶντα τὴν Βισάνθη, Γάβρον καὶ Νέον Τεῖχος, ἀπέναντι τῆς βοήθειας του, οὗτος ἀπέτρεπεν αὐτόν, λέγων ὅτι τοῦτο θὰ ἦτο μεγάλη ἀπρονοησία, διότι θὰ παρέχωρει πόλεις ὠχυρωμένας εἰς ἄνδρα ἔχοντα ἀρκετὴν δύναμιν. Καὶ δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδῶ, ἀλλ' ἐφαντάζετο ὅτι διαβάλλων τὸν Ξενοφῶντα θὰ ἠδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους στρατηγούς του νὰ δοθῆσιν τὸν Σεύθην ἄνευ τοῦ Ξενοφῶντος. Ἀντιληφθεὶς τοῦτο ὁ Ξενοφῶν, ἀπεσύρθη παρὰ τὴν Σαλμυδησοῦν, αἰσικοφανταί δὲ αὐταί τοῦ Ἡρακλείδου ὑπῆρξαν τὰ κυριώτερα αἰτία τῆς μετὰ τοῦ Σεύθου καὶ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων διαφοράς καὶ τῆς ἐπιτροφῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

* ΠΡΑΚΛΕΙΔΗΣ.—Ἐξ Αἴνου τῆς Θράκης, φιλοσοφῆσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πύθωνος, τὸν Κότυν τὸν Α', βασιλεῖα τῆς Θράκης τὸ 358 π.Χ. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι δὲν ἦσαν τυχαῖοι, ἀλλὰ διετέλεσαν μαθηταὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. Ὁ δὲ Δημοσθένης (Κατ' Ἀριστοκράτους 119) ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διατελοῦντες εἰς ἐχθροκάς μετὰ τοῦ Κότυος σχέσεις, ἐτίμησαν αὐτούς ὡς ἥρωας τῆς ἐλευθερίας, στεφανώσαντες διὰ χρυσοῦ στεφάνου, καὶ ἀπένειμαν τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου.

* ΠΡΑΚΛΕΙΔΗΣ ὁ ΟΔΗΣΣΗΝΟΣ.—Ἱστοριογράφος ἐξ Ὀδησοῦ τῆς Θράκης (νῦν Βάρνας).

ΠΡΑΚΛΕΙΟΥ (τεῖχος).—Ὅστω ἐκαλοῦντο τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ἀνεγερθέντα τὸ 626 τεῖχη διὰ τῶν ἐποίων περιεκλείσειεν ἐντὸς τῆς πόλεως τὴν συνοικίαν τῶν Βλαχερνῶν κειμένην ἐκτὸς τοῦ Θεοδοσιανοῦ τεύχους. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ «Μονότειχος τῶν Βλαχερνῶν» καὶ ἁπλῶς «Μονότειχος» διότι τὸ τεῖχος δὲν ἦτο διπλῶν, ὅπως τὸ Θεοδοσιανόν, ἀλλ' ἁπλοῦν, ἰσχυρότερον ὅμως ἐκείνου καὶ ὑψηλότερον περιεβάλλετο δὲ διὰ τάφρου.

* ΠΡΑΚΛΗ Γ'.—Μία τῶν ὀκτῶ φυλῶν τῶν ἀρχαίων Φιλιππουπολιτῶν, γνωστῶν ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. (Θρακικά, 1929, σελ. 20).

ΠΡΟΔΙΚΟΣ ὁ ΣΗΑΓΜΒΡΙΑΝΟΣ.—Σοφιστῆς

ἐκ Σηλυμβρίας τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀσκήσας καὶ τὸ γυμναστικὸν ἐπάγγελμα, σύγχρονος τοῦ Ἰπποκράτους (V π.Χ. αἰών), τοῦ ὁποίου κατὰ τινας μὲν διήρξε διδάσκαλος, κατ' ἄλλους δὲ μαθητῆς.

Ἐθεώρει ὡς ἀρχὴν ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ συστηματικὴ σχέσηος μεταξὺ τῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν ἐπιτελεῖ τὸ σῶμα καὶ τῆς τροφῆς ἢ ὁποῖα εἰσάγεται εἰς αὐτό. Τὰς δὲ διαφόρους ἀσθενείας ἀπέδιδεν εἰς τὴν καλὴν ἢ κακὴν διαίταν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπίστευεν ὅτι μεταξὺ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς θεραπευτικῆς ὑπάρχει στενὸς σύνδεσμος, κατέληξε δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο κατόπιν ἰδικῆς του ἀσθενείας. Ἐκ τῆς ἰδίας του πείρας ἐπιβλέπων ἐπενόησε σύστημα τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν εἰς ἴδιον βιβλίον, ουσιαστῶν ἰδίας : περιπάτους, ἀγῶνας, θερμὰ λουτρά καὶ ἐντριβῆς. Τὴν μέθοδόν του ἐφήρμοσεν ἐπὶ πολλῶν νοσημάτων, ἀλλ' εἰς πολλὰς περιστάσεις ἦτο τόσον ὑπερβολικός, ὥστε δικαίως κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἰπποκράτους, λέγοντος περὶ αὐτοῦ : «Ἡρόδικος τοὺς πυρεταίνοντας ἐκτείνει ὄρμησι, πάλῃσι πολλῆσι, πυρίῃσι». Ἰπποκρ. Ἐπιδημιῶν βιβλ. VI, 18 (Lit tré V, σελ. 302). Τὸν ὕβριον ἐθεράπευε διὰ καθαρτικῶν καὶ ἐμεικτικῶν, παρέχων αὐτὰ μετὰ τὰ γεύματα, γενόμενος οὕτως εἰσηγητῆς τῆς διαιτητικῆς.

* ΠΡΟΔΟΤΟΣ.—Ἀδελφός τοῦ Δημοκρίτου ἐξ Ἀδδῆρων κατέχων ἀνωτέρων τινὰ ἀρχὴν ἐν τῇ πατρίδι του, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως. (Head-Σθορώνου, Τόμ. Α', σελ. 325).

ΠΡΟΔΟΤΟΣ.—Ὀλύμπιος γλύπτης, ποιήσας ἀνδριάντας ἐταιρῶν: Φρύνης, Γλυκέρας καὶ Ἀργείας. Περὶ τοῦ γλύπτου τούτου ὑπάρχει μεγάλη ἀσυμφωνία. Καὶ ἄλλοι μὲν δέχονται, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γλύπτου Ἡροδώρου τοῦ Σθένειδος τοῦ Ἀθηναίου ἄλλοι δὲ ὅτι ὁ πῆρξαν δύο Ἡρόδοτοι ἐξ Ὀλύνθου, ἀμφοτέρω γλύπται, πρεσβύτερος καὶ νεώτερος. Ἀναλόγως δὲ τῶν ἐκδοχῶν ἀπονέμονται καὶ τὰ εἰς αὐτούς ἀναφερόμενα ἔργα.

ΠΡΩ.—Νεαρὰ ἰέρεια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Σηστῷ πόλει τῆς Θρακικῆς παραλίης τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπέθανε τῆς Ἀδύου, ἀπαθανατισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρύλου. Ἐρασθεῖς ταύτην ὁ Λέανδρος ἐκ τῆς

*Αἰθίοδος διήρχετο τὴν νύκτα τὸν Ἑλλησποντον κολυμβῶν πρὸς συνάντησιν τῆς ἔρωμένης του. Κατὰ τινὰ θεοελλώδη νύκτα ἐπνίγη ὁ Λέανδρος, εὐροῦσα δὲ ἡ Ἰρῶ τὸ πτώμα ἐπὶ τῆς παραλάας ἐβρίθθη καὶ αὕτη εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ μῦθος οὗτος τῆς ἀτυχοῦς Ἡροῦς, ἐχρησίμευσεν εἰς πολλοὺς ποιητὰς ὡς ὑπόθεσις, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸν Μουσαῖον, ὅστις ἔγραψε: «Τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον».

* **ΗΡΩΣ ΘΡΑΞ** (ὁ).—Ὁδεις ἐκ τῶν ἐν Θράκῃ λατρευομένων θεῶν, ἰδίως δὲ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ κατέλιπε τόσον πολυάριθμα ἵχνη, ὅσον ἡ λατρεία τοῦ Ἡρώος Θρακῆς Ἰππέως ἢ τοῦ Κυρίου Ἡρώος. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ θεότης αὕτη, καὶ ποῖον τὸ ὄνομά της, παραμένει ἀγνωστον. Συνήθως παρίσταται ἐπὶ μαρμαρίνης πλάκῃς, πάχους 0 μ. 10 ὕψους δὲ καὶ πλάτους 0 μ. 50 ἔπιπός τις φέρων χιτῶνα θραχύν φθάνοντα μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ χλαμμύδα κυματίζουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἰνικῶς ὁ Ἰππεὺς οὗτος τρέχει πρὸς τὰ δεξιὰ κρατεῖ χονδροειδῆς τι δόρυ διὰ τοῦ ὀπλοῦ κτυπᾷ ζῶον φαντασιωδῶν χαρακτηριστικῶν, ὑπὸ τὰ ὅποια εὐκόλως δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ἀγχιόχοιρον. Φέρει δὲ ἐπιγραφὴν τὰς λέξεις: **ΚΥΡΙΩ ΗΡΩ** ἢ ἀπλῶς **ΚΥΡΙΩ**, χωρὶς νὰ ἔχωμεν οὐδεμίαν μαρτυρίαν ποῖος εἶναι ὁ ἀπεικονιζόμενος ἦρωας ἢ ἡμίθεος, τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς λατρείας τῶν Θρακῶν. Μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν, ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἀφιέρωσαντος εἰς γενικὴν, ἢ δὲ ἐπιγραφὴ τελειώνει μετὰ τὴν λέξιν «εὐχὴν». Ἡ λέξις **ΚΥΡΙΟΣ**, εἶναι συνήθης εἰς τὰ Θρακικὰ μνημεῖα, ὅπου συνήθως συνοδεύεται τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων θεῶν: **ΚΥΡΙΩ ΔΙΤ ΚΥΡΙΑ ΗΡΑ ΚΥΡΙΩ ΑΗΘΑΛΩΝΙ**. Τοιαῦτα δὲ ἀνάγλυφα σώζονται πλεῖστα ὅσα, καὶ καθημερινῶς ἀνευρίσκονται τοιαῦτα. Μόνον τὸ ἐθνικὸν Μουσεῖον τῆς Σόφιας ἔχει περὶ τὰ 400, οὐκ ὀλίγα δὲ τὸ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπαρχιακῶν πόλεων τῆς Βουλγαρίας. (G. Seure Collection Stamoulis-Antiquités Thraces κτλ. 1912, σελ. 582-595).

*Ανάγλυφα τινὰ τοῦ Ἰππέως ἀνακαλυφθέντα εἰς Σηλυβρίαν ὑπὸ τοῦ G. Seure, φέρουν συχνότερον τὸ ἐπίθετον: **ΑΡΧΑΓΕΤΑΣ**. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦτο εἶναι ἑλληνικὴ ἀναγραφὴ τοπικοῦ τινος Θρακικοῦ ἐπιθέτου, τὸ

ὅποσον ἀλλαγῶ μεταφρασμένον διὰ τῆς λέξεως: **ΓΕΝΙΚΟΣ** ἢ **ΠΑΤΡΩΣ**. Ἀλλ' ἡ προσφώνησις **ΚΥΡΙΟΣ** καὶ **ΚΥΡΙΑ**, μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰππέως Θρακῆς ἕνα νεκρὸν ἡρωοποιηθέντα. Τὸ μέγεθος ἐξ ἄλλου τῶν μνημείων τούτων δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὰ συγγέωμεν μετὰ τὰς ἐπικρηδεῖους ταύτας στήλας, αἱ ὅποια δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἀναθήματα (ex-voto).

*Ὁ **Θρᾶξ** Ἡρώος εἶναι ἕνας θεὸς σωτήριος, θεραπευτῆς. Τοῦ ἀπευθύνουον γενικῶς εὐχὰς, ἢ εὐχὴν, ἔχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ζῶα των ἀκόμη. Διὰ τοὺς ἀρχαίους Θρακῆας, ἰδίως δὲ διὰ τοὺς γεωργικοὺς πληθυσμούς, ἐθεωρεῖτο ἔχι μόνον ἱατρός, ἀλλὰ καὶ κτηνίατρος. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, δὲν ἀνεκαλύφθη οὐδεμίαν εὐχαριστήριος ἢ δωρητήριος ἐπιγραφὴ. (G. Seure, αὐτόθι, σελ. 584).

Πρωορισμένα τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα διὰ τοὺς χωρικοὺς ἦσαν μικροῦ μεγέθους καὶ ὁμοία ἀναμεταξύ των, κατασκευαζόμενα ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως καὶ αἱ βυζαντινὰ ἁγιογραφία, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ἕνα ἅγιον, τοῦ ὅποιο ἀνωφελὲς ἦτο νὰ χαραχθῆ τὸ ὄνομα, διότι ἦτο γνωστός εἰς ὅλους.

Παρὰ τὸ **Bat-Koum** τῆς Βουλγαρίας, ἀνεκαλύφθησαν τοιαῦτα ἀναθήματα εἰς τοὺς μεγάλους θεοὺς καὶ ὑπὲρ τὰ 10 ἀνάγλυφα τοῦ Θρακῆς τούτου Ἡρώος, ὑπὸ τὴν καινὴν αὐτῶν μορφήν καὶ ἄνευ ἐπιγραφῆς. (Dumont-Homolle, σελ. 513). Ὁ Ζεὺς, ἢ Ἡρα, ἢ Ἄρτεμις, φέρουν τὰ ὀνόματά των, ἐνθὶ τοῦ Θρακῆς Ἡρώος, ἀναφέρεται μετὰ τὴν ὀρίστον ἐπωνυμίαν, περὶ τῆς ὅποιας εἶπομεν ἀνωτέρω. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τοὺς Μεγάλους θεοὺς, δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς, εἴαν δὲν ὑπῆρχεν ἡ σχετικὴ ἐπιγραφὴ—τόσον χονδροειδῆς καὶ κακότεχνος εἶναι ἡ γλυπτικὴ αὐτῶν. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Ἡρώος, ὅσον ἀτελής καὶ ἂν εἶναι ἡ τέχνη, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις. Ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις τόσων ἀναγλύφων τοῦ Ἡρώος εἰς ἕνα μικρὸν ναὸν τοῦ **Bat-Koum**, μᾶς πείθει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐνὸς κοινοῦ νεκροῦ, ἀνυψωθέντος μετὰ θάνατον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἡμιθέων.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἰπέως εἶναι Ἡρωῶς, καθὼς καὶ λατινιστὶ Heros (=Ἡρως), ἐπίθετα δὲ αὐτοῦ ἀπαντοῦν τὰ : ἄγριος, ἀρχηγέτης, ἐπήκοος, θανατοουργός, θεός, ἰσχυρός, καταχθόνιος, συχνότατα κύριος, πᾶτριος, πατρώος, προπύλαιος, σώζων, σωτήρ, λατινικά δὲ augustus, deus, divus dominus, invictus, sanctus.

Τοπωνυμικά ἐπίθετα τοῦ Ἡρωῶς ἀπαντοῦν: *Ἀδλαρχηνός, Ἀδλωνεΐτης, Γερινός, Ζεινδροουμηνός, Ζυμιδερηνός, Κενδρισηνός, Παλαθειηνός, Σαλδοβουσηνός. Σαλδοκεληνός, Σουΐτηληνός.* Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπαντοῦν τὰ : *Βαργιδένθης, Βασιδιθίας, Βδήκουρος, Βετέσιος, Βουρκειθίας, Brigantius, Κυραΐνης, Μανίμαζος, Οὐτάσιος, Πυρμουρούλας καὶ Πυρουμερούλας.*

Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων ἄλλα μὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ὀνόματα ἐπισήμων Θρακῶν, οἱ ὅποιοι ἠρωσοποιήθησαν μετὰ θάνατον, ἢ δευτερευόντων τοπικῶν Θρακικῶν θεῶν, οἱ ὅποιοι σὺν τῷ χρόνῳ ἐθεωρήθησαν ἢ ὠνομάσθησαν ἥρωες, ἄλλα δὲ ὡς ἐπίθετα ἰδιότητος τινος τοῦ Ἡρωῶς σημαντικά, τὰ ὅποια οὐσιαστικοποιήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ. Ἐνεκα τῆς μεγάλης λατρείας τῆς ὁποίας ἀπήλαυσεν ὁ Ἡρως οὗτος παρὰ τῷ Θρακικῷ λαῷ, ἰδίως δὲ τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἐξεληφθησαν ὡς ἥρωες καὶ ἄλλοι θεοί, συνταυτισθέντες μετ' αὐτοῦ. Οὕτω ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Διόνυσος π. χ. ἀπεικονίζονται εἰς τινα ἀνάγλυφα ὡς ἱππεῖς. Κυρίως ὁμῶς συνεταυτίσθησαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μὲ τὸν Ἡρωῶα οἱ τοπικοὶ δευτερεύοντες θεοί, ἐξαφανισθέντες οὕτω ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν Θρακῶν, καθ' ὅσον ἐν τῷ Θρακικῷ Πανθέῳ μόνον ὁ Ἡρως ἔχει σαφῶς τοπικὸν καὶ ἐθνικὸν χαρακτήρα, οἱ δὲ λοιποὶ θεοὶ εἶναι πάντες Ἑλληνικοί, συνταυτισθεῖσες πρωίμως καὶ αὐτῆς τῆς Βενδίδος (βλ. λέξ.) μὲ τὴν Ἀρτέμιδα. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Διόσκουροι παρεστάθησαν ὡς Ἡρωῶες. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ συνταυτισμοῦ τούτου τοῦ Ἡρωῶος μὲ ἄλλους Θρακικοὺς καὶ Ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ τῆς ἠρωσοποιήσεως κοινῶν θνητῶν, τῶν ὁποίων ἢ λατρεῖα παρέμεινεν εἰς τοὺς ἀπογόνους, φιλοτιμουμένους νὰ ἔχουν προγόνους ἥρωας, κατήντησεν ἴδιος

τύπος τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν, οἱ δὲ Ἡρωῶες ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ χώρᾳ, ὥστε ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Dumont (σελ. 512) πρέπει νὰ λέγεται ὅχι ὁ Θραξ Ἡρως, ἀλλ' οἱ Θραξες Ἡρωῶες. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον, ὅπως εἶπομεν, εἶναι ἀδύνατον εἰς ἀνεπίγραφα ἀνάγλυφα νὰ διακρίνωμεν, ἂν ὁ ἀπεικονιζόμενος ἱππεὺς εἶναι ἠρωσοποιηθεὶς τις κοινὸς θνητὸς ἢ αὐτὸς ὁ ἀρχικὸς θεὸς Ἡρως ἢ ἄλλος τις ἀρχαῖος Ἡρως, κοινὸς μεταξὺ Θρακῶν, ὁ ὁποῖος συνεταυτίσθη μὲ τὸν θεὸν Ἡρωῶα καὶ ἐτύχησε λατρείας.

Ἡ Ἡρως τῆς Θράκης, ἐξηκολούθει νὰ λατρεύεται καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ ὁμοιότης του μὲ τὸν Ἁγίον Γεώργιον καὶ Ἁγίον Δημήτριον, ὅπως ἀπεικονίζεαι αὐτοὺς ἢ Βυζαντινῆ ζωγραφικῇ, εἶναι καταφανεστάτη. Εἰς ἀρμενικὴν τινα Ἐκκλησίαν τῆς Φιλιππουπόλεως σώζεται τοιοῦτον ἀνάγλυφον, πρὸ τοῦ ὁποίου οἱ πιστοὶ ἀνάπτουν κηρία, ὅπως πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν Ἁγίων. Εἰς πολλὰς δὲ Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐξεχριστιανίσθησαν δι' ἐνὸς σταυροῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀντικατεστάθη ἢ εἰδωλολατρικῇ ἀφιέρωσις. Εἰς πολλὰς ἐκκλησίας Ἑλληνικὰς καὶ Βουλγαρικὰς διατηροῦνται μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τοιαῦτα ἀνάγλυφα, λατρεύμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἁγίων τοὺς ὁποίους ἀπεικονίζουσι. Μάλιστα, οὔτε κἂν τὰς ἐπιγραφὰς ἀπέσβεσαν, ἀρκεσθέντες εἰς τινα ἐξ αὐτῶν νὰ ἀντικαταστήσουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀφιερῶσαντος διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Εἰς τὴν Περίστασιν μάλιστα (Ἀνατολικῆ Θράκη), ἐκτίσθη καὶ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρείπων, ὅπου εἶχεν εἰρηθῆ ἀνάγλυφον, ἐξεικονίζον τὸν ἐθνικὸν Ἡρωῶα τῆς Θράκης (Dumont - Homolle, σελ. 513). Ἐπικήδειον τι μνημεῖον ἀνακαλυφθὲν εἰς Saradja, ὅχι μακρὰν τῆς Φιλιππουπόλεως, φέρει δύο ἐπιγραφὰς. Μίαν εἰδωλολατρικὴν καὶ μίαν χριστιανικὴν. Δύο γυναικεῖς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, φέρουσαι μάλιστα τὸ ἴδιον ὄνομα, ἐνεταφιάσθησαν κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. Ἄλλ' ἐκάστη εἶχε τὴν θρησκείαν τῆς

Χάριν περιεργείας παραθέτομεν τὴν διπλὴν ταύτην ἐπιγραφὴν, διατηροῦντες τὸ ὀρθογραφικὸν αὐτῆς: (Αὐτόθι, σελ. 399).

Εἴ με θέλεις, ὦ ξεῖνε δαΐμενε
τίς, πόθεν εἰμή, Λαδικίης
πάτρις εἰμί, τοῦνομα Κυρίλλα
εἰκοδόμου ἄλοχος
Εὐκλαδίου, ὅς με θανοῦ-
σαν ἔκρυψε [δύσως τοῖς
λοιποῖς ἀπαγορεύω(;)]

Ἐπὶ τῆς ἰδίας πλακῶς φέρεται ἡ κάτωθι ἐπιγραφὴ:

Αὐρηλία Κυρήλα Χριστιανῆ
πιστὴ ἀείμνηστος.

Ἰσχυρὰ τὸ ὅποσον ἀποδεικνύει ὅτι τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα ἐνωρίτατα εἶχε διαδοθῆ καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομεμαρυσμένα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης. Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχαν εἰσοῦσαι εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης ἐνωρίτατα. Ἄλλ' ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρῃ, ὁ ποιμὴν καὶ ὁ γεωργὸς ἐφαντάζετο τοὺς Θεοὺς του κατὰ τὸν ἰδικὸν του τρόπον. Οὕτω π. χ. ὁ Ἀπόλλων παρίσταται ὑπὸ τὰ χαρᾶκτηριστικὰ ἐνὸς γενναίου κυνηγοῦ, ἐλάχιστα διαφέρων ἀπὸ τὸν Θρακᾶ Ἡρώα, ἡ Ἄρτεμις μὲ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ δέρματος ζῦφου τινος κρατοῦσα χονδροειδῆ λόγχην. Ἡ Ἡρα ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν Ἄρτεμιν, ὁ Ζεὺς, ὁ Ἀσκληπιός, πρὸ πάντων δὲ ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἑρμῆς προσομοιάζουν κατὰ πολὺ τοὺς κοινούς τύπους τοὺς καθιερωθέντας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Εἰς τὸν πολυθεῖσμον τοῦτον τῶν εἰδωλολατρῶν ἀνήκει καὶ ὁ Ἰππεὺς τοῦ ὀποίου, ὅπως εἶπομεν, ἀγνωστὸν τὸ ὄνομα. Τὰ σωζόμενα ἀνάγλυφα εἶναι χονδροειδῆ καὶ κακότεχνα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν αἱ χριστιανικαὶ ἰδέαι ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται Αἱ δύο θρησκείαι κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον αἰῶνα ἐπλησίαζον ἀκαταπόστως. Κατὰ τὸν Dumont (σελ. 512), ὁ Ἡρώα Θρακῆ ἀπεικονίζει, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸν πάτερωνα τῶν κυνηγῶν, τῶν ὀποίων ὑπῆρχον πολλοὶ Σύλλογοι. Ἡ ὑπαρξίς τοιοῦτων κυνηγετικῶν συλλόγων (Collèges de Chasseurs) εἶναι ἰδιαιτέρων τι εἶθιμον τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Φαίνονται δὲ ὅτι εἶναι ἀπαράλλακτοι πρὸς ὅσα μᾶς πληροφορο-

ροῦν πολλοὶ ἐπιγραφαὶ ἀνακαλυφθεῖσαι εἰς Ἰόμου (Κωστάντζαν), ἐκ τῶν ὀποίων ἀρσόμεθα πολυτίμους πληροφορίας περὶ τοῦ ζητήματος τούτου (Dumont Homolle, σελ. 292). Ἡ Ἡρώα Θρακῆ συναντᾶται ὄχι μόνον καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐν Φρυγίᾳ, Πισιδίᾳ, Παμφυλίᾳ, Λυκίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ Ρώμῃ.

Ὁ Millingen (Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογ. Κωνσταντινουπόλεως, 1873—1874, τόμ. VIII σελ. 169—170) θεωρεῖ τὸν Ἰππεᾶ Θρακᾶ ὡς τὸν Ἄρην τῶν Θρακῶν. Φυσικώτατον ἦτο οἱ Θρακᾶς, λέγει, λαὸς φιλοπόλεμος νὰ ἐκλέξουν ὡς πολιοῦχον, ὡς θεότητα τὴν ἐκπροσωποῦσαν τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ προτιμῶσαν ἀντὶ τῶν τέρψεων τοῦ Ὀλύμπου τὴν σφαγὴν καὶ τὰς φρικαλεότητας τοῦ πολέμου.

* *

Τελευταίως ὁ καθηγητὴς D. Detschew, ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἡρώα Θρακῆ ἦτο θεὸς τις *καταχθόνιος, ψυχοπομπός*, ὁδηγῶν τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην καὶ φροντίζων περὶ τῆς ἐκεῖ ἀέτου δικιμονῆς αὐτῶν, ἕνα εἶδος Ἑρμου μετὰ περισσοτέρων καθηκόντων. Οὕτω ὁ εἰς τὰ ἀνάγλυφα πρὸ τοῦ Ἰππεῶς ἀπεικονιζόμενος βωμὸς εἶναι προσωρισμένος διὰ τὰς παρὰ τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ θυσίας πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ νεκροῦ, παρισταμένης ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ περὶ τὸ δένδρον περιειλιγμένου ὄφεως. Ἐκ τούτου δὲ σὺν τῷ χρόνῳ κατήνησε θεὸς *θηρατῆς ἀνθρωπίνων ψυχῶν*, ὅπως ἀπεικονίζεται εἰς τὰ ἀνάγλυφα, καὶ ὡς θεὸς *καταχθόνιος* δηλαδὴ τῶν ὑπὸ τὴν γῆν πλούτων (=Πλούτων) καὶ τῆς *γονιμότητος*, ἄρα καὶ τοῦ *φωτός*, ἐπομένως θεὸς *ἀνεξίκακος* καὶ *λατρός*—ὅταν ἐπιστρέφῃ λ. χ. ἐκ τοῦ κυνηγοῦ, τὸ θήραμα παριστᾷ τὴν νόσον ὑπὸ μορφήν θηρίου, τὸ ὅποσον ἐφόνευσε σώσας καὶ παρατείνας τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος—καὶ θεὸς τοῦ *πολέμου*. Ὅλας τὰς ἰδιότητας ταύτας τοῦ θεοῦ Ἡρώα ὁ καθηγητὴς Detschew ἀνευρίσκει κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους συνυπαρχούσας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Ρήσου (βλ. λέξ.). κατὰ τὰς παρ' Ὀμήρῳ, Πινδάρῳ καὶ Ἑδριπιδῇ παραδόσεις. Τὸν

Ρῆσον λοιπὸν τοῦτον ὑπολαμβάνει ὡς τὸν ἀρχικὸν θεὸν Ἥρωα, τὸ δὲ ἐπιγραφόμενον συνήθως ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων ΚΥΡΙΩ ΠΡΩΙ νομίζει ὅτι εἶναι Ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ ὀνόματος Ρῆσος (= βασιλεύς, ἀναξ κύριος) ἤρωας, ἀντὶ δηλαδὴ τοῦ ΡΗΣΩ ΗΡΩΙ. Ἡ γνῶμη αὕτη τοῦ καθηγητοῦ Detschew περὶ τοῦ Ρῆσου ὡς τοῦ ἀρχικοῦ θεοῦ Ἥρωος φαίνεται ὅτι εἶναι ἐπιτυχὴς καὶ ὀρθή, καθ' ὅσον ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ Φιλοστράτου τοῦ νεωτέρου (τρίτος—τέταρτος μ. Χ. αἰῶν) ὅστις διεξελθὼν τὴν Θράκην ἠπόρησε διὰ τὰς τιμὰς τῶν ὀπείων ἐτύγγανε παρὰ τοῖς Θραξίν ὁ ἠρωοποιηθεὶς Ρῆσος, τιμώμενος ὡς θεὸς τῆς θήρας, τῶν ἵππων, τῶν ὀπλιτῶν καὶ ὡς ἰατρὸς καὶ ἀνεξίκακος ἐν γένει, μολοντί οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον διέπραξε κατὰ τὴν ζωὴν του. (Πρβλ. Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Περὶ τοῦ Θρακῶς Ἰππέως κτλ. εἰς «Θρακικὸν Ἀρχεῖον» Τέμ. VI σελ. 18 καὶ ἐξῆς).

ΗΦΑΙΣΤΙΑ ἢ ΗΦΑΙΣΤΙΑΣ.—Μία τῶν δύο γνωστων πόλεων τῆς νήσου Λήμνου, κειμένη εἰς τὰ βόρεια παράλια αὐτῆς, καὶ ὅχι εἰς τὰ μεσόγεια, ὅπως ἐσφαλμένως τοποθετεῖ αὐτὴν ὁ Πτολεμαῖος (Γεωγρ. Γ, 12, 44). Ὁ κάτοικος Ἡφαιστιεύς. Παλαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Πελαγοῖ, ἐλθόντες ἐξ Ἀττικῆς, τὸ δὲ ὄνομα τῆς προέρχεται ἐξ ἐπιχωριαζούσης λατρείας τοῦ Ἡφαίστου. Πολιοῦχοι αὐτῆς θεοί, πλην τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἦσαν ἢ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἀπόλλων. Περὶ τὰ 510—509 π.

Χ., κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, ὅταν οὗτος ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ εἰς τὴν νῆσον ἕνεκα ἐναντίων ἀνέμων, προσερχόμενος ἐκ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Βραδύτερον δὲ ἀναφέρεται ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ναυτικῆς συμμαχίας αὐτῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατεστράφη κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ παρ' αὐτὴν λιμένος Κοτζίνου (δλ. λῆξ). Παρ' αὐτὴν ἐξωρῦσαστο ἡ «λημνία» καλουμένη γῆ, φημιζομένη διὰ τὰς ἰαματικὰς αὐτῆς ιδιότητας. Ἡ θέσις τῆς Ἡφαιστίας, ἀναγνωρίζεται παρὰ τὸν σημερινὸν ὄρμον «Ἐκατοκεφαλές», γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαιόπολις.

* * *

Τῆς Ἡφαιστίας σώζονται χαλκᾶ νομίσματα, τῶν ἐτῶν 150—230 π. Χ. φέροντα ἐμπροσθεν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ κορινθιακοῦ κράνουσ ὀπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΗΦΑΙΣΤΙ, ΗΦΑΙ ἢ ΗΦΑ μετὰ κριοῦ, καὶ τῶν ἐτῶν 280—197, π. Χ., φέροντα κεφαλὴν τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὀπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΗΦΑΙ, ΗΦΑ ἢ ΗΦ, μετὰ κριοῦ ἢ δύο λαμπάδων, παρὰ τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν ἐνλοτε ὡς σύμβολα οἱ Καβειρικοὶ πίλοι. Ἐπίσης τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων μὲ προτομὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΗΦΑΙΣΤΙΕΩΝ μετὰ λαμπάδος. (Head Σερῶνον, τόμ. Α, σ. 332-333). (Βιβλιογρ. Ἄ. Μοσχίδου, Ἡ «Λήμνος», τεύχ. Α', 1907).

* ΘΑΛΑΣΣΙΑ (ἡ).—Ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου Θάσου κατὰ Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 11, 8).

* ΘΑΜΥΡΙΣ ἢ ΘΑΜΥΡΑΣ.—Ἀρχαιότατος αἰοιδὸς Θράξ, υἱὸς τοῦ Φιλάμμωνος καὶ τῆς Ἀργιόπης ἢ κατ' ἄλλους τῆς Μούσης Ἐρατοῦς. Κατὰ τὸν Πausανίαν (IV, 33, 3) ἐπωνομάζετο Ὀδρῦσης ἢ Θράξ, διότι ἡ Ἀργιόπη ἐκδιωχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλάμμωνος (δλ. λῆξ.) κατέφυγεν εἰς τοὺς Ὀδρῦσας, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Θάμυρις. Κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 331, 35) ἐβασίλευε εἰς τὸν Ἄθωνα. Νικήσας ποτὲ κατὰ τὸν Ὀμηρον (Ἰλιάδ. Β, 594—600) εἰς μουσικοῦς ἀγῶνας ἐν Δελφοῖς, τόσοον ὑπερηφανεύθη διὰ τὴν τέχνην του, ὥστε ἐκαυχῆ-

θη, ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς Μούσας ἠδύνατο νὰ νικήσῃ. Ἄλλ' αὐταὶ ἐξοργισθεῖσαι καὶ συναντήσασαι αὐτὸν περὶ τὸ Δάριον τῆς Μεσσηνίας, ἀφοῦ τὸν ἐτύφλωσαν, τοῦ ἀφῆρσαν καὶ τὴν φωνήν :

Αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρόν θέσαν, αὐτὰρ αἰοιδὴν θεοπεσίην ἀφέλοντο καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστήν.

Κατὰ τὸν Ἀπολλόδορον (Α, 2, 4) ὁ Θάμυρις ἐγένετο ἐρασιῆς τοῦ Ὑακίνθου, γενόμενος οὕτω καὶ ὁ πρῶτος παιδαγωγὸς τὸν ὅποιον ἀναφέρει ἡ ἱστορία μετὰ τὸν Δία. Ζηλοτυπίας ὅμως ὁ Ἀπόλλων, ἐφόνευσεν ἀκουσίως τὸν Ὑακίνθον κιτυπῆσας διὰ θύσου. Τότε ὁ Θάμυρις στεργθεὶς τοῦ φίλου του, ἐφιλονίκησε μὲ τὰς Μούσας συμφωνήσας :

Ἄν μὲν νικήσῃ «συνουσιάζαι πάσις», ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀπολλόδορος, ἂν δὲ νικήθῃ, νὰ τιμωρηθῇ ὑπ' αὐτῶν κατ' ἄρεσκεϊαν. Νικήθεις ὑπὸ τῶν Μουσῶν, ἐτιμωρήθη ὅπως εἶπομεν ἄνωτέρω. Κατὰ δὲ τὸν Παιουσιανὸν (IV, 33, 3), εἰς τῶν παρακοτάμων τοῦ Παμίσου ἐν Μεσσηνίᾳ εἶχεν ὄνομασθῆ, κατὰ τὴν παράδοσιν «Βαλύρας», διότι εἰς αὐτὸν εἶχε ρίψει τὴν λύραν του ὁ Θάμυρις μετὰ τὴν ἦταν του καὶ τὴν τύφλωσίν του ὑπὸ τῶν Μουσῶν. Ἀναφέρων τοῦτο ὁ Παιουσιανός, προσέθει ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του, ὁ Θαμύρας ἐτυφλώθη οὐχὶ ὑπὸ τῶν Μουσῶν, ἀλλὰ συνεπέα ὀφθαλμικῆς παθήσεως, ὅπως ἀργότερον καὶ ὁ Ὅμηρος, μετὰ τὴν διαφοράν ὅτι καὶ μετὰ τὴν τύφλωσίν του δὲν ἔπαυσε ποιῶν, ἐνφ' ὁ Θαμύρας δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν συμφορὰν. (Αὐτόθι, IV, 33, 7).

Ἐκ τῶν διαφόρων νέμων ἢ ἄρμονιῶν τῶν τόνων, ὁ θῶριος τόνος ἀποδίδεται εἰς τὸν Θάμυριν, ὅστις θεωρεῖται καὶ ἰδρυτῆς τοῦ «θωρίου» μέλους. Ἐλέγετο δὲ ὅτι αὐτός πρῶτος μετεχειρίσθη κιθάραν ἄνω ἄσματος, μετ' ἄσματος δὲ ὁ Ἀμφίων καὶ ὁ Λίνος. Κατὰ δὲ τὴν μυθολογίαν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ὀρφέως ἐτελειοποίησε τὴν κιθάραν, προσέθεσε τὴν «πάτην» καὶ «παρυπάτην» χορδὴν, ὅπως ὁ Λίνος προσέθεσε τὴν «λιχάνον». Οἱ ἤμνοι τοῦ Θαμύρα ἀπέβησαν παροιμιώδεις καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα κατέλιπε δὲ μετὰ θάνατον μνήμην ἀρίστου ἀοιδοῦ ἐφαμιλλοῦ πρὸς τὸν Ὀρφέα, μετὰ τοῦ ὁποῦ μνημονεύεται συνήθως. Αἱ ἀρχαῖαι ἔμω μυσικαὶ περὶ Θαμύρα παραδόσεις συγχέουσι αὐτὸν μὲ τὸν Ὅμηρον, τοῦ ὁποῦ θεωρεῖται πατήρ, καθὼς καὶ μὲ τὸν Ὀρφέα, τοῦ ὁποῦ πιστεύεται ὅτι ἦτο πάππος. Τὸ ὄνομα τοῦ Θαμύρα ἐγένετο γνωστὸν καθ' ὅλον τὸ Παναλλήγιον συνδεθὲν μετὰ τῶν Κιλικίων καὶ τῆς Κύπρου. Κατὰ δὲ τὸν Τάκτιον (Ἱστορίαι Β, 3), ὁ ὁποῦς τὸν ὀνομάζει Thamyras ἢ Tamiran, ἀφίερσε τὸν περίφημον τῆς Πάφου ναὸν εἰς τὴν Θεάν Ἀστάρτην ἢ Ἀφροδίτην, ἔχων ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ περιφήμου οἴκου τοῦ Κινύρα καὶ τῶν Κινυραδῶν τὴν ἐπιστάσαν τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας. Ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Θαμύρα εἰσεδόθη ἀπ' ἀκροῦ εἰς ἄκρον τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ κό-

σμου, ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Κύπρου, ὄχι μόνον ὡς ἀπλοῦ ἀοιδοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς μάντεως καὶ ἀρχιερέως μὲ κληρονομικὰ δικαιώματα διὰ τοῦς ἀπογόνους του. Εἰς τὴν περίφημον Λέσχην τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς ὁ διάσημος ζωγράφος Πολύγνωτος (Ε π. Χ. αἰών) ἐφιλοτέχνησε παρὰ τὸν Ὀρφέα τὴν εἰκόνα τοῦ Θαμύρα, ἣ ὁποῖα εἰσώζετο ἐπὶ Παιουσιανῶν κατὰ τὸν δευτέρου μ. Χ. αἰώνα. Ἐκάθητο δὲ ὁ Θαμύρις πλησίον τοῦ Παλλίου «εἰσφθαρμένας ἔχων τὰς ὄψεις καὶ ταπεινὸν τὸ σχῆμα» μὲ πολλὰ μαλλιά καὶ μεγάλην γενειάδα, παρὰ δὲ τοῦς πόδας του ὑπῆρχε ριχμένη ἢ λύρα του μὲ σπασμένα τὰ τόξα καὶ τὰς χορδὰς. (Παιου. X, 30, 8).

ΘΑΡΟΥΤ καὶ ΧΑΡΟΥΤ.—Πατήρ τοῦ Οἰάγρου καὶ πάππος τοῦ Ὀρφέως. Κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην (Γ, 65) μυθολογεῖται ὅτι ἔσωσε τὸν Διόνυσον ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Λυκούργου, ὅταν οὗτος προσερχόμενος ἐξ Ἀσίας ἐφθασεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ὁ Διόνυσος κατέστησεν αὐτὸν βασιλεῖα τῆς Θράκης καὶ τὸν ἐμύησεν εἰς τὰ διονυσιακὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα οὗτος μετέδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του Οἰάγρον, οὗτος δὲ πάλιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ὀρφέου.

ΘΑΡΣΑΝΔΑΛΑ.—Ἐν τῶν πολλῶν φρουρίων τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης τῆς Θράκης ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527—565) ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11).

* ΘΑΡΣΙΣ ἢ ΘΑΡΣΕΙΣ.—Ὄνομα ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἰῶναν ἢ Ἰαβάν (βηλαδῆ τοῦ Ἰωνος) ἐγγονοῦ τοῦ Νῶε, κατὰ τὴν Γένεσιν (X, 4) ἀναδεδόμενον εἰς τοὺς Θράκας κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐθνολόγων καὶ μαρτυροῦν τὴν συγγένειαν τῶν Θρακικῶν φύλων πρὸς τοὺς Ἰωνας.

ΘΑΣΙΟΣ.—Τὸ ἐθνικὸν τῆς νήσου Θάσου, ὁ ἐκ Θάσου, κοινῶς Θασιτῆς.

ΘΑΣΙΟΣ (ΖΕΥΣ).—Ἐπιθετον τοῦ Διὸς λατρευομένου κατ' ἐξοχὴν ἐν Θάσῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ζεὺς ἀγοραῖος Θάσιος», γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς καὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου.

ΘΑΣΟΣ.—Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ἀγγήνορος, βασιλέως τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Τη-

λεφάσσης, ἢ, κατὰ τὸν Φερεκύδην, ἔγγονος τοῦ Ἀγῆνορος ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κίλικος, ὅστις ἀποσταλεῖς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπαγείσης Εὐρώπης κατέλαβε τὴν νῆσον Θάσον, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν (Ἀπολλοδ. Γ', 1).

ΘΑΣΟΣ.—Ἡ βορειότερα τῶν νήσων τοῦ Θρακικοῦ Πελάγους, κειμένη ἀπέναντι τῶν Θρακικῶν παραλλίων, Ν. Δ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου ποταμοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 40°, 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 24°, 40'. Τὸ σχῆμα αὐτῆς εἶναι στρογγύλον περίπου. Τὸ μέγιστον πλάτος αὐτῆς ἀπὸ Δ. πρὸς Α. εἶναι 22 χλμ. τὸ δὲ μῆκος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 26 χλμ. Ἡ ἐπιφανεία της κατέχει 393 τετραγωνικά χλμ., ἢ δὲ περίμετρος της ἀνέρχεται εἰς 90 χλμ. Γεωγραφικῶς ἡ Θάσος ἀποτελεῖ μέρος τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων χωρίζεται διὰ στενοῦ πορθμοῦ 7—8 χλμ. Ἀπέχει δὲ ἀπὸ μὲν τῆς Καβάλλας 24 χλμ., τοῦ Ἁγίου Ὄρους 50, τῆς Λήμνου 111 καὶ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (Ἀδθεαγάτς) 60. Τὰ παράλια της εἶναι βραχύθη καὶ ἀπότομα πρὸς τὰ Α. καὶ Ν. ἀρμύθη δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ Β. καὶ Δ. καὶ στερεῖται μεγάλων καὶ ἀσφαλῶν λιμένων, πλὴν ὄρων τινῶν, οἱ ὅποιοι χρησιμεύουν ὡς ἐπίνεια τῶν μεσογείων χωρίων τῆς νήσου. Ἡ νῆσος εἶναι μάλλον ὄρεινή καὶ δασώδης διασχιζομένη καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ ὄροσειρᾶς, τῆς ὁποίας ὑψηλότερα κορυφὴ εἶναι τὸ Φαριό (1208 μέτρων ὕψους). Ἄλλαι χαμηλότεραι κορυφαὶ εἶναι: τοῦ Προφήτου Ἡλίου (1108 μ. ὕψ.), τὸ Κρανίδι, παρὰ τὸν Προφήτην Ἥλιον (1074 μ. ὕψ.), ὁ Φανός (744 μ. ὕψ.), ἡ Τσουτούλα (857 μ. ὕψ.) καὶ ἄλλαι διαρρέεται δὲ ὑπὸ μικρῶν καὶ μεγάλων χειμάρρων, ὅπως: ὁ Ποταμιᾶς, ὁ Καστρινός, ὁ σις ρέων μεταξύ τῶν χωρίων Θεολόγος καὶ Κάστρον, ἐκβάλλει εἰς τὸν ὄρμον Λιμενάρια. Καλύπτεται ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν τὰ $\frac{2}{10}$ περίπου τῆς νήσου. Ἡ Θάσος εἶναι ἡ εὐφορωτέρα ἕως νήσος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἡ ἀφθονία τῶν προϊόντων της εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν χρόνων, διό καὶ ἐκαλεῖτο «Ἀκτὴ Δῆμητρος» καὶ «Χρυσή». Τὸ ὄνομά της ἦτο συνώνυμον τοῦ πλοῦτου, αἱ δὲ φράσεις: «Θάσος ἀγαθῶν» καὶ «θάσιος οἶνος», κτλ. ἀπέδωσαν παροιμιώδεις.

Γεωλογικῶς ἡ νῆσος ἀνήκει σχεδὸν ἐξ ὅλο κλήρου εἰς τὴν δευτερογενῆ (κρητιδικήν) περίοδον συνισταμένη ἀπὸ κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα μαρμάρων, σχιστολίθου καὶ πετρώματα μεταλλοφόρα. Τὸ ὑπέδαφος τῆς νήσου περικλείει ἀφθονον μεταλλικὸν πλοῦτον χαλκοῦ, μολύβδου, ἀργύρου, σιδήρου καὶ ψευδαργύρου. Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶναι εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν. Τὸ μὲν θέρος δροσερὸν τὸν δὲ χειμῶνα ὄχι πολὺ ψυχρόν. Πολιτικῶς σήμερον ἡ Θάσος ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἀποτελουμένην ἐκ 12 κοινοτήτων τῶν ὁποίων ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἀνέρχεται εἰς 11.573 κατοίκους. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν Μητροπολίτην Μακρονείας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι τὸ Κάστρον ἢ Παναγία.

* * *

Ἡ Θάσος, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἔφερε διάφορα ὀνόματα: Ἡδωνίς, Ἀερία, Αἰθρία, Ὠγυγία, Χρυσὴ καὶ Θάσος, ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὠνομάσθη δὲ Θάσος, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τοῦ θάσου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ἀγῆνορος, βασιλέως τῆς Φοινίκης καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κάδμου, ὅτε οὗτος ἀποσταλεῖς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπαγείσης ἀδελφῆς του, κατέλαβε τὴν νῆσον, προσελκυσθεὶς ἀπὸ τὰ πλούσια μεταλλεῖα αὐτῆς (Ἡροδ. VI, 47. Σκύμν. Περιήγ. 660).

Παλαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς ἀναφέρονται οἱ Σάσιοι, θρακικὴ φυλὴ, ἢ οἱ Ἡδωνεῖς Θράκες (2000—1600 π. Χ.). Κατὰ τὸν βῆκατον περίπου π. Χ., αἰῶνα ἀπωκίσθη ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν Φοινίκων, οἱ ὅποιοι ἱδρυσαν ἀνά τὰ παράλια αὐτῆς ἐμπορικὰ πρακτορεῖα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν πλοοσίων αὐτῆς μεταλλείων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι θρακικῆς παραλλίας, ὅπως ἐν Γαληφῶ, ἐπὶ τῶν ὄρειων τοῦ Παγγαίου, διὰ τὰ χρυσοφόρα αὐτοῦ μεταλλεῖα. Μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ δὲ αὐτῶν εἰσῆγαγον καὶ τὴν λατρείαν τοῦ πολιούχου αὐτῶν θεοῦ τῆς Τύρου, τοῦ Μελικέρτου (Μελκάρθ), ἀνιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Ἑλληνα Ἡρακλέα, τοῦ ὁποίου ἱδρυσαν καὶ ναόν, τὸν ὁποῖον, ὡς ἀναφέρει, ἐπεσκίεθη ὁ Ἡροδότος (IV, 44. Παισ. V, 25, 12). Ἡ καθαρῶς ὁμοῦς ἱστορικὴ περίοδος τῆς Θάσου ἀρχεῖται κατὰ τὴν 15ην ἢ

18ην Ὀλυμπιάδα (720 ἢ 708 π. Χ.), ὅτε ὁ Τελεσεικλῆς ὁ Πάριος, πενήτη τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου, κατὰ τινα χρησὸν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἰδρυσεν ἀποικίαν ἐν Θάσῳ ἐπὶ κεφαλῆς Παρίων Ἰώνων. Φαίνεται ἕμως ὅτι οἱ Πάριοι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εὕρισκοντο εἰς στενάς σχέσεις μετὰ τῶν Θασίων, καθ' ὅσον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (X, 25), ὅτι ἡ ἱερεία Κλεόβοια ἐκ Πάρου, οὐγχρονος τοῦ Τέλλιδος, ἐκ τῆς τρίτης γενεᾶς τοῦ ὁποίου κατήγετο ὁ Ἀρχιλόχος, πρώτη εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πάρου τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος.

Οἱ Πάριοι ἐγκατασιθιέντες ἐν Θάσῳ, ἤρρισαν νὰ ἐκδιώκουν τοὺς Θρακίους καὶ νὰ προβαίνουν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς ἀπέναντι Θρακικῆς παραλλας, ὅπου ἰδρυσαν διαφόρους ἀποικίας ὅπως λ. χ. τὴν Γαληφὸν ἐπὶ τῶν ὑπωρείων τοῦ Παγγαίου, τῆς ὁποίας ἡ ἰδρυσις εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀφοῦ ἰδρυτῆς αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ Γαληφός, υἱὸς τοῦ Θάσου, τὴν Αἰσὺμην ἢ Οἰσὺμην, ἀναφερομένην ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (Ἰλιάδ. Θ, 304) ὡς σύμμαχον τῶν Τρωῶν, τὸ Δάτον, τὴν Σιρὺμην πέραν τοῦ Νέστου παρὰ τὴν Μαρώνειαν, τὸ Πάριον ἐν Τρωάδι ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πάλιν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Παρίου ἀνεψιοῦ τοῦ Δαρδάνου καὶ ἄλλας. Ἡ πλουσιωτέρα ὁμῶς πηγὴ τοῦ πλοῦτος τῶν Θασίων εἶναι τὰ χρυσοφόρα μεταλλεῖα τῆς Σκαπτιῆς Ὀφλις, μεταξὺ Σιρμύονος καὶ Νέστου, τὰ ὅποια ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου ἀπέφερον περὶ τὰ 80 τάλαντα, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλλας τῆς Θάσου, ἀπέναντι τῆς Σαμοθράκης, μεταξὺ τῶν Αἰνύρων καὶ Κοινύρων (περιφέρεια Θεολόγου, παρὰ τὸ Βλαχὸν καὶ Παλαιοχώρι), τὰ ὅποια πρῶτοι ἀνεκάλυψαν οἱ Φοῖνικες, ἀποδίδοντα κατὰ τι ὀλιγώτερον τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ. Ἐπισημασθεῖς ταῦτα ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἐἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα καὶ μακρῶν ἦν αὐτῶν θαυμασιώτατα τὰ οἱ Φοῖνικες ἀνεῦρον, οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην... Τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικικὰ ταῦτά ἐστι τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων καὶ Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρητικῆς, ὅρος μέγα ἀνεστραμμένον ἐν τῇ ζήτησι». (VI 47). Ἐκ τῶν πλουσιῶν τούτων μεταλλείων καὶ τῶν κτήσεών των ἠΰξησεν ἡ δύναμις καὶ ἡ εὐημερία τῶν Θασίων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν μαρ-

τυρίαν τοῦ Ἡροδότου (VI, 46) «ἀπὸ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων ἔτεος ἑκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον προσήλαθε, τριηκόσια». Πλὴν τῶν πολυτίμων μετάλλων εἶχεν ἐκτεταμένα λατομεῖα, λευκοῦ μαρμάρου, τὸ ὅποιον ἦτο περιζήτητον καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τῶν γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων, καὶ κοιτάσματα πολυτίμων λίθων, ὅπως ὁ παιθέρως, εἶδος ὀπαλλίου λίθου, καὶ ὁ ἀμέθυστος. Τὸ ἐδαφὸς τῆς, τὸ εὐφορώτατον ἴσως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἦτο πλουσιώτατον εἰς δημοητριακοὺς καρπούς, ἔλαιαν καὶ ἄμπελον, ὁ δὲ «θάσιος οἶνος», περίφημος καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα. Τὰ πυκνότερα ἔδαση αὐτῆς καλύπτοντα τὰ $\frac{2}{10}$ περίπου τῆς νήσου, παρεῖχον πλουσίαν ξυλείαν, καταλλήλον διὰ τὴν ναυπηγίαν καὶ τὰς οἰκοδομίας. Ἡ δὴμῶνυμος αὐτῆς πρωτεύουσα, κειμένη εἰς τὰ Β.Α. τῆς νήσου ἐπὶ τινῶν λόφων, καὶ ἔχουσα δύο λιμένας κατὰ τὸν Σκύλακα (Περρίπλ. 67), τῶν ὁποίων ὁ εἰς κλειστός, ἐνωρίτατα περιβλήθη δι' ἰσχυροτάτων τειχῶν, εἰς τὰ ναυπηγεῖα δὲ αὐτῆς, τροφοδοτούμενα ἐκ τῆς ἀφθόου ξυλείας τῆς νήσου, κατεσκευάσθησαν. κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (VI, 46) αἱ πρῶται μακραὶ νῆες. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ἰστιάσις ὁ Μιλήσιος ἐπολιόρκησε τὴν Θάσον τὸ 499 π. Χ. ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἀπρακτος, φοβούμενος τὸν στόλον τῶν Φοινίκων (Ἡροδ. VI). Ἡ μεγαλύτερα δύναμις καὶ ἀκμὴ τῆς Θάσου συμπίπτει ὀλίγον πρό τῶν Μηδικῶν πολέμων, ὁπότε ἀπετέλει ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν κυβερνομένην ὑπὸ τῶν πρυτάνεων. Ἐπὶ τῆς Περσικῆς ἐπιδρομῆς τοῦ 493 π. Χ. ἠναγκάσθη ἡ Θάσος ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν, νὰ κρημνίσῃ τὰ τεῖχη τῆς, καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον τῆς, τὸν ὅποιον κατ' ἐντολήν τοῦ Δαρείου ὠδήγησαν εἰς τὰ Ἀβδηρα (Ἡροδ. VI, 46). Τσακὺτη ἕμως ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἐνρωστία τῆς νήσου, ὥστε ὅταν βραδύτερον ὁ Ἐξέρης ἐπήρχειτο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἠδυνήθη νὰ τροφοδοτήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Ἐξέρου, θανατήσασα διὰ μίαν μόνην ἡμέραν 300 τάλαντα ἀργυρᾶ (ἦτοι: 2.400.000 δραχμᾶς χρυσοῦς), (Ἡροδ. VII, 118). Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν ἐκ τῆς Ἑβρώπης, ἡ Θάσος ἐγένετο σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελής εἰς τοὺς Ἀθηναί-

ους, καταβάλλουσα ἐτήσιον φόρον ἕξ ταλάντων. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν ἐν Ἠϊόνι, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος, ἐγκατάστασιν των, ἤρχισαν νὰ ἐποφθαλμιῶν τὰς κτήσεις αὐτῶν, οἱ Θάσιοι ἀπεστάτησαν ζητήσαντες τὴν βοήθειαν τῶν Σπικριατῶν, παρακινουδντες αὐτοὺς συνάμα νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸς ἀντιπερισπασμόν. Οἱ Σπικριαῖται μολονότι ὑπεσχέθησαν νὰ βοηθήσουν αὐτοὺς, ἐν τούτοις ἕνεκα σεισμοῦ ἀφ' ἐνόος, καὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἀφ' ἐτέρου τῶν Μεσογηνίων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ὑπόσχεσίν των. Πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῶν ἀπεστάλη ὁ Κίμων, υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις μετὰ τριετῆς ἀγῶνας ἐξηγάγκασε τοὺς Θάσιους ν' ἀναγνωρίσουν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, νὰ κρημνίσουν τὰ τεῖχη αὐτῶν καὶ νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των. Ἐπὶ πλέον νὰ καταβάλλουν, ἐτήσιον φόρον καὶ νὰ παραιτηθοῦν τῶν ἐπὶ τῆς Θράκης πλουσίων κτήσεων αὐτῶν. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον κτύπημα κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς εὐημερίας τῆς νήσου. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἡ Θάσος ἐχρησίμευσεν ὡς ὀρμητήριον καὶ στρατιωτικῆς ἐβάσις τῶν Ἀθηναίων, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν Θράκῃ κτησεῶν των. Ὁ Θουκυδίδης, εὐρισκόμενος ἐνταῦθα ἐπὶ κεφαλῆς στόλου πρὸς συγκράτησιν τῶν Θασίων, κατώρθωσε ν' ἀναστείλῃ τὰς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ προσόδους τοῦ Βραχίδα. Τὸ 411 π. Χ., ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἀπῆσχολημένοι μετὰ τὴν ἀτυχή τῆς Σικελίας ἐκστρατείας, οἱ Θάσιοι ἐπωφεληθέντες ἀπεστάτησαν καὶ πάλιν προτροπῇ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν ὁ Θρασύβουλος μετὰ 15 πλοίων τὸ 410 π. Χ., ἐπολιόρμησε τὴν Θάσον, ἐξαναγκάσας αὐτοὺς ν' ἀναγνωρίσουν καὶ πάλιν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων (Θουκυδ. VIII, 64. Ξενοφ. Ἑλλην. Α, 1, 12. Δημοσθ. Πρὸς Λεπτίν. 59). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περιπετειῶν τούτων μεταβάλλετο καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Θάσου, τῶν μὲν Ἀθηναίων εἰσηγουμένων τὴν δημοκρατίαν, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων τὴν ὀλιγαρχίαν διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Διοτρεποῦς. Τέλος ὑπερίσχυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, βοηθουμένου τοῦ Θρασύβουλου ὑπὸ τοῦ Θασίου Ἐκφάντου, ἀρχηγοῦ τῆς δημοκρατικῆς μεριδος. Μετὰ τὴν ἐν Αι-

γὸς Ποταμοῖς ἦταν τῶν Ἀθηναίων, τὸ 404 π. Χ., ὁ Λύσανδρος κατέλαβε τὴν νήσον, ἡτις παραμείνασα ἐπὶ τινα ἔτη ὑπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπανήλθε καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Κόνωνος παρὰ τὴν Κνίδον τῆς Καρίας τὸ 393 π. Χ. (Δημοσθ. Περὶ Ἄλων. 15). Μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην τὸ 387 π. Χ. ἀνέκτησε τὴν πλήρη αὐτονομίαν, τὴν ὅποιαν διετήρησε μέχρι Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα, ὁπότε μετὰ τὴν ἐν Χαίρωνεῖα μάχην τὸ 338 π. Χ. περιήλθεν ἡ Θάσος ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας φαινομενικῶς ἀπετέλει αὐτόνομον καθεστῶς, πράγματι ὅμως ἦτο μέρος τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου, ὑπὸ τὸ ὅποιον παρέμεινε καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Λυσιμάχου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου τὸ 281 π. Χ. ἐπωφελοῦμενοι οἱ Θάσιοι τῶν περὶ τὴν διαδοχὴν τοῦ Ὀρόνου ἐρίδων καὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν (280—278 π. Χ.), ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των, μέχρι Φιλίππου τοῦ Γ', ὅστις πέμψας τὸ 202 π. Χ. τὸν στρατηγὸν Μητροδωρον, κατώρθωσε διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων νὰ καταλάβῃ τὴν Θάσον καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ μακεδονικὴν φρουράν. Ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας παρέμεινε μέχρι τῆς ἐν Κυνὸς Κεφαλῆς τῆς Θεσσαλίας μάχης τὸ 197 π. Χ., καθ' ἣν ἠττηθεὶς ὁ Φίλιππος ὑπὸ τοῦ Γίτου Κοῦτου Φλαμινίου, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νὰ ἐκκενώσῃ τὰς ἐκτὸς τῆς χώρας του κτήσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Θάσον, ὅπου ἀπεστάλη ὁ ἀνθύπατος Λεύκιος Στερέτινιος, πρὸς ἀκριθεῖ ἐκπλήρωσιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. Ἐπὶ τοὺς Ρωμαίους παρέμεινε κατ' ὄνομα μόνον ἐλευθέρα δι' ὃ καὶ ὁ Πόλιος (IV, 12) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς ἐλευθέραν (civitas libera), μέχρι τῶν Φλαβίων, ὁπότε ὁ Βεσποσιανὸς (69—79 μ. Χ.) ἤνωσε τὴν Θάσον μετὰ τῆς ἐπαρχίας Θράκης, ἀποτελέσασαν τμήμα τῆς κοσμοκρατείας Ρώμης. Φαίνεται ὅμως, ὅτι, ἐνφ' ἀπώλειε τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ἀνέκτησε τὴν παλαιὰν εὐημερίαν καὶ πλοῦτον, ὡς μαρτυροῦν αἱ σωζόμεναι πλούσιαι σαρκοφάγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν περιόδον μνημονεύεται εἰς τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος ἐμφυλίους πολέμους, χρησιμεύσασα ὡς βάσις στρατιωτικῆ καὶ ναύσταθμος τῶν ὑπὸ τὸν Κάσσιον καὶ Βρούτον

(Συνέχεια εἰς τὸν Θ' τόμον)

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α

1) Ὁ μακαρίτης Ἄντ. Σταμούλης μᾶς ἀπόστειλε τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Ζ' τόμου τοῦ Ἀρχείου. α) Κῶδιξ τῶν Ἀγίων Πάντων 40 Ἐκκλ. 1911—1914 σώζεται ἐν τῷ ταμείῳ Ἀνταλλαξίμων ὑπ' ἀριθ. 411. Ἄν ὁ Ἡλιουπόλεως ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν δὲν σᾶς ἔστειλε τὸ Πατριαρχικὸν ἔγγραφο περὶ 40 Ἐκκλ. ἴσως ὁ Ἐλαίας Ἀγαθάγγελος ἐκ Λουλὲ-Βουργᾶς νὰ σᾶς τὸ στείλῃ ἢ ὁ Σάρδεων. β) Νομίζω ὅτι ὁ κ. Πετρόπουλος διὰ τὸ ἐν σ. 141—145 ἀναφερόμενον Καραβιζι—Garabju θὰ ἦτο πολὺ διαφωτιστικὸς ἀν ἀνακρίνη τοὺς γεροντοτέρους Σαμακοβίτας, διότι πρόκειται, φρονῶ, περὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Καραβιζύης. γ) Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, ὑποθέτω ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀρθροῦ Μαργ. Κωνσταντινίδου· σ. 7 ἡ χρονολογία ΙΖΡΑ βεβαίως εἶναι ἐσφαλμένη· πρόκειται περὶ ΖΡΙΑ=1606· ἐπίσης ἐσφαλμένη ἡ χρονολογία σ τ ω ν CΩN πρόκειται περὶ ΖΩN=1342 σ. 8 Καὶ ἡ χρονολογία ΑΚΔ ἐπίσης ἐσφαλμένη ἀντὶ ΑΧΔ=1604. Ἀμφότεραι αἱ χρονολογίαι 1604 καὶ 1606 συμφωνοῦν πληρέστατα πρὸς τοὺς χρόνους ἀρχιερατείας τοῦ Μεσημβρίου Χριστοφόρου.

2) Ἐπίσης ὁ κ. Κόλλιας συντάκτης τοῦ Μεσαιωνικοῦ λεξικοῦ μᾶς γράφει :

«Εἰς τὰς ἐν τῷ Ζ' (1940—41) σ. 7—8 τόμῳ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Θερακικοῦ Δαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ δημοσιευομένας ἐκ Μεσημβρίας Χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω τὰ ἐξῆς διαλαθόντα τυπογραφικὰ σφάλματα. Ἄπαντα ἀναφέρονται εἰς τὴν χρονολογίαν. Οὕτω εἰς τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν. Τὸ ἔτος ὑφ' ἣν μορφὴν ἀποδίδεται οὐδὲν λέγει. Διορθωτέον λοιπὸν εἰς ζρδ' = 7104 ἀπὸ κτίσεως κόσμου—1596 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως. Ἄλλ' οὔτε ἡ Ἰνδικτιῶν ἔχει καλῶς καθόσον τὸ ἄνω ἔτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν 9 Ἰνδικτιῶνα, ἐνῶ ἡ 12 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 7107. Εἰς δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιγραφὴν ἡ χρονολογία ἐπίσης χολαίνει. Ἡ ἀνάγνωσις ακδ' = 1024 ἀποκλείεται, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐχρονολογοῦν ἀκόμη ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Προφανῶς ἀντὶ ακδ' = 1824».

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Ἀπέφρωτο ὁ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδης καὶ μὴ κρατήσῃ στὰ χέρια του πλήρη τὸν Π' τόμον διὰ τὸν ὅποιον εἰργάσθη τόσον πολὺ μ' ὅλας τὰς δυσκόλους συνθήκας τῆς ζωῆς του. Ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν ζωὴν πικραμένος μακρὰν ἀπὸ τὴν γενέτειράν του, ἀποξενωμένος ἀπὸ τὸ πατρικὸν του σπίτι, ὅπου εἰργάσθη καὶ ἔζησε ἕως τὴν ἡμέραν τῆς ἐξορίας του γράφων τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλίππεως, ἀναδιφῶν τοὺς κώδικας τῆς μητροπόλεως Φιλίππεως καὶ ἐρευνῶν κάθε τι ποὺ ἀφοροῦσε τὴν Ἱστορίαν τῆς Θράκης. Τώρα τὸν ἐσχέ-

Ἐν Ἰστανβουλῇ τὸ 1899 εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας διδάσκαλος

πασε τὸ ἐλαφρὸν τῆς Ἀττικῆς χῶμα τὴν 21 IV 42. Ἄν ὁ Κ. Μ. Ἀποστολίδης ἐξέλιπε, τὸ ἔργον του ὅμως θὰ ζήσῃ καὶ τὸ ὄνομά του θὰ παραμείνῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Θράκης, διότι πρῶτος αὐτὸς ἐνέκυψε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς με ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν ὀπλισμένος καὶ μὲ πνευματικὰς ἰκανότητας. Τελευταῖα ὁ Μυρτίλος Ἀποστολίδης ἔπασχε πολὺ. Ὁ χειμῶνας ὁ βαρὺς τὸν ἐκούρμασε καταπληκτικὰ, ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἔλλειψις τροφῆς τοῦ ἐδυσχέρανε τὴν ζωὴν, τοῦ ἐξασθένησε τὸ σῶμα καὶ τὸν ὤθησε πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης ἀφίνει κενὸν δυσαναπλήρωτον. Κανεὶς δὲν ἔχει μεταξὺ τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων Θρακῶν τὸ πνευματικὸν ἀνάστημά του νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἐρεῦνης

τῆς συγχρόνου καὶ τῆς ἐγγύτατα ἱστορίας τῆς Θράκης. Εἰργάσθη ἀκούραστα καὶ ἀκατάπαυστα, ἀφ' ἧς στιγμῆς λόγῳ παθήσεως τῶν ἀφριῶν του παρητήθη τοῦ καθηγητικῆς του ἔργου καὶ ἀπεχώρησεν εἰς Φίλιππολιν διὰ νὰ ἀναπαυθῇ.

Ἐν Ἰστανβουλῇ τὸ 1899 εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας διδάσκαλος

Ἐν Ἰστανβουλῇ τὸ 1899 εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας διδάσκαλος

ΣΗΜ.—Βλέπε Πολ. Παπαχριστοδούλου ἄρθρον εἰς Ν. Ἐστίας τῆς 1ης Ἰουνίου 1942 τεύχος 361.

νήν ἐνὸς περίπου ἔτους ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας. Ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας παρουσιάσθη εἰς τὸν Βλ. Γαβριηλίδην καὶ τὸν Ρέπουλην καὶ ὀλίγον διάστημα ἐπεχείρησε νὰ ζήσῃ ἐργαζόμενος ὡς ρεπόρτερ. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφ. Σχολὴν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου καὶ ἐγκαταλείψας τὴν δημοσιογραφίαν ἐπεδόθη εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα διὰ νὰ ζήσῃ ὡς σπουδαστής. Ἐκοπίασε καὶ ἐμόχθησε διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὸ πτυχίον τοῦ διδάσκων εἰς Λύκεια τοῦ Σιμοπούλου τότε καὶ ἄλλων. Ἔως ὅτου μὲ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του καὶ τῆς ἀδελφῆς του κληρονομήσας περιουσίαν ἀρχετὴν, ἐπεδόθη ἀνέτως εἰς τὰς σπουδὰς του. Ἔτσι ἐσπούδασε καὶ διδάκτωρ τῆς Φιλ. Σχολῆς προσεκληθὴ νὰ διδάξῃ εἰς τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα τῆς πατρίδος του, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος ἐσπούδασε. Τὸ ἔργον του τὸ διδασκαλικὸν συνέχισε κατόπιν εἰς Αἴγυπτον, ἀφοῦ πρῶτον μετέβη ἐκ Φιλ(λεως) εἰς Μόναχον, ὅπου ἤκουσε ἐπὶ διεικνίαν παιδαγωγικὰ μαθήματα.

Τὸ ἔργον τοῦ Κ. Μ. Ἀποστολίδου εἶναι πολλαπλοῦν. Δύναται ὁ Ἀποστολίδης ἀληθινὰ νὰ διεκδικήσῃ διὰ τοῦ ἔργου του καὶ τὴν ποιητικὴν δάφνην ὡς καὶ τὴν διηγηματογραφικὴν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν ἐπιστημονικὴν. Τὰ ποιήματά του θὰ τεθοῦν μίαν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Ἀρχείου Θράκης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινού. Τὸ διηγηματογραφικὸν του ἔργον ἐπίσης θὰ δημοσιευθῇ, εἰς τόμον. Ἄλλ' ἐκεῖνο πού θὰ καταπλήσῃ εἶναι ἡ ἱστοριοδιφικὴ ἐργασία του καὶ ἡ συγγραφικὴ δεινότης του εἰς τὴν συγγραφὴν μονογραφιῶν περὶ Θράκης πρὸ παντὸς εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ μεγάλου του ἱστορικοῦ ἔργου: τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλ(λεως) καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τοῦ Στενιμάχου. Γῆς Ἱστορίας αὐτῆς δείγματα λάμποντα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ *Θρακικά* καὶ τὸ *Ἀρχεῖον Θράκης*. Ὁ Ἀποστολίδης θὰ παραμείνῃ θαυμαστὸς πρὸ παντὸς διὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν κωδίκων τῆς Μητρο(λεως) Φιλ(λεως) τοὺς ὁποίους κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν Βούλγαρον Μητροπολίτην αὐτῆς καὶ νὰ μελετήσῃ. Ὁ κώδιξ τῶν ἀρχείων τοῦ ἐναφίου τῶν ἀμπατζήδων δημοσιευθεὶς εἰς τὸ *Ἀρχεῖον Θράκης* θὰ παραμείνῃ μνημεῖον ἀθάνατον καὶ ἐκθαμβωτικὸν τῆς ζωτικότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, πού ἀποδεικνύει καὶ τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Φιλ(λεως) καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν καὶ συνειδήσεως ἀκόμη ἐθνικῆς εἰς τοὺς ἀντιπάλους μας Βουλγάρους, καὶ κορυφώνει μέχρι θάμβους τοὺς ἐκπολιτιστικοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Βόρειον Θράκην. Ὁ κώδιξ τοῦ Νικηφόρου δημοσιευθεὶς εἰς τὰ *Θρακικά*

Ὁ Ἀποστολίδης στὰ 1939
ἐξόριστος εἰς Ἀθήνας

ἀποκαλύπτει ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς ἐξαφανίσεώς του ἀπὸ τὰ προγονικά του ἐδάφη. Ἄν δὲν ἐξεδιώκετο ὁ Κ. Μ. Ἀποστολίδης ἐκ Φιλλεως, θὰ εἶχε πολλὰ ἀκόμη νὰ μᾶς προσφέρει, πολλὰ ποὺ ἀφοροῦν τὸν Ἑλληνισμόν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἕως τὴν ἡμέραν τῆς ἐξοντώσεώς του. Ἄλλὰ καὶ τὸ δημοσιευθὲν ἔργον του εἶναι κολοσσιαῖον καὶ θαυμαστὸν καὶ θ' ἀποτελεῖ μνημεῖον ἔσαεὶ καὶ πηγὴν καλλίερσον διὰ τοὺς μελετητὰς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν δικαίων τοῦ Βορειο Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Κ. Μ. Ἀποστολίδης δὲν ἔγινεν ἱστορικὸς ἐκ προμελέτης. Ἡ περίστασις τὸν παρώτρυνε νὰ ἐργασθῆ. Ἄν δὲν ἐγίνετο κωφὸς καὶ δὲν παρητεῖτο τοῦ καθηγητικοῦ ἐπαγγέλματος διὰ νὰ ἐρησυχάσῃ εἰς τὴν γενετείράν του, οὐδέποτε θὰ ἐπεχείρει τὸ μέγα ἔργον του. Μὲ τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας εἶχε φιλικωτάτας σχέσεις. Ἐμελέια εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Φιλλεως καὶ ἐδανείζετο βιβλία καὶ ἐκ Σόφιας. Εἰς αὐτὸν προσέτρεχον ἐκάστοτε οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοὶ τοὺς διὰ νὰ τοὺς ἀναγνώσῃ ἐπιγραφὰς καὶ νὰ τοὺς φωτίσῃ εἰς τὰς ἀμφιβολίας των. Τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐφέροντο φιλικώτατα. Ἄλλὰ κατὰ τὸν διωγμὸν του δὲν κατίσχυσαν νὰ τὸν κρατήσουν εἰς Φίλλιν, διότι ἡ παραμονὴ του ἐκεῖ δὲν ἦτο συμφέρουσα, τοῦναντίον δ' ἦτο βλαπτικωτάτη εἰς τὰ Βουλγαρικὰ ἔθνικα συμφέροντα, τὰ ὅποια τ' ἀπεγύμνωνε καθ' ἡμέραν ἀπὸ ἀναληθῆ καὶ ἀσύστατα ἐπιχειρήματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν κακοπιστίαν. Ἦρχισε τὰς ἐρεῦνας του κατὰ προτροπὴν τῶν ἰδίων Βουλγάρων διὰ τὴν ἱστορίαν Φιλλεως. Ἦλιζον οὗτοι, παροτρύνοντες αὐτὸν πρὸς ἐργασίαν καὶ συγγραφὴν της, ὅτι θὰ ἐνέδιδε τέλος καὶ διὰ παροχῶν νὰ τὴν γράψῃ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἰδικῆς των ἐμπνεύσεως. Ἄλλ' ὁ Μ. Ἀποστολίδης ἀρνήθει, εἰργάσθη σχεδὸν κεκαλυμμένα, ἀλλ' ἀκατάπαυτα ἐπὶ ἔτη καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας του μὲ συνείδησιν ἱστορικὴν καὶ ἀντικειμενικότητα, ποὺ τὸν ἀναδεικνύουν ἀκαταγώνιστον. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ δημοσίευσίς τοῦ ἔργου, ὅπως μᾶς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ γίνῃ διὰ τοῦ Παγκείου κληροδοτήματος ὁ κ. Φιλ. Δραγούμης εἰς δύο ἢ τρεῖς τόμους τοῦ Ἀρχείου Θρακίης, θ' ἀναδείξῃ τὸν Κ. Μ. Ἀποστολίδην ἱστορικόν, ἐρευνητὴν καὶ στυλίσταν πρώτης τάξεως. Ἐπίστευεν, ὅπως ἐπανειλημμένως μοῦ τὸ ἔλεγε, ὅτι συγγραφὴ ἱστορίας τῆς Θρακίης δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἐθεώρει ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ πρέπει νὰ γραφῆ κατὰ πόλεις δηλ. ὡς ἱστορία τῶν μεγάλων ἀκμαζουσῶν πόλεων τῆς δυσμοῖρου χώρας, ἡ ὁποία αἰωνίως ὑφίστατο τὰς καταστροφὰς τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βορείων λαῶν. Μὲ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν κατέγινε νὰ συγγράψῃ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Στενιμάχου, τῆς ὁποίας ἐτοίμασε καὶ νέαν ἔκδοσιν διὰ νέων ἱστορικῶν στοιχείων καὶ προσθηκῶν. Τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλλεως διὰ τῆς διαθήκης του ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν συμπατριώτην του Ἀθ. Γκιουμουσγκερδάνην, παραμένοντα ἐνταῦθα, πρὸς διαφύλαξιν μέχρις ἐκδόσεώς της. Ὅποιος θὰ εὖρῃ ἕνα βλέμμα εἰς τὸν κατωτέρω δημοσιευόμενον κατάλογον τῶν ἐργασιῶν του, θὰ μείνῃ κατάπληκτος διὰ τὸ πολὺ καὶ μέγα ἔργον

του. Δὲν θρῆκε ἄθικτον κανένα ἐνδιαφέρον σημεῖον τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης. Ἡ ἐθνικὴ δραῖσις τοῦ Μ. Ἀποστολίδου ἐκορυφώθη τελευταίως κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, ὅποτε παραστατῶν τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἀνταλλαγῆς διεφώτιζε, συνεπλήρωνε καὶ ἐνεφάνιζε τὰ κοινοτικά μας δίκαια ποῦ χάρις εἰς τὰς προσπαθείας του περιεσώθησαν, καὶ ἐπεδικάσθησαν εἰς τὸν ἑλληνισμὸν πρὸς ἀποζημίωσίν του, ὅπως λ.χ. τὰ Ἑλληνικά Μοναστήρια τῆς Ἀν. Ρωμυλίας. Εἰς ἓνα πρόχειρον ὡς αὐτὸ σημεῖωμα δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐξαρθῇ ἡ προσωπικότης τοῦ μακαρίτου Μ. Ἀποστολίδου. Ὁ Μ. Ἀποστολίδης καὶ τὸ ἔργον του θὰ μελετηθῇ πολὺ διὰ νὰ σκιαγραφηθῇ ἡ προσωπικότης του, ποῦ ἀποτελεῖ διὰ τὴν Θράκην περιφανὲς ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν κεφάλαιον. Ὁ Κ. Μ. Ἀποστολίδης ὑπῆρξε 1) ἄριστος καθηγητῆς, ἀγαπητὸς φίλος τῶν μαθητῶν του μὲ μεταδοτικὸν ἔξοχον καὶ ἐπίδρασιν μεγάλην. Ὅπου εἰργάσθη παρῶς ῥέμεινε λατρευτὸς καὶ ἀλησμόνητος. Ὑπῆρξε 2) ποιητικὴ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, δημιουργικὴ, ἱκανὴ νὰ συγκινήσῃ μὲ τὰ διηγήματά του καὶ τὰ ποιήματά του. Ἡ ποιητικὴ του μάλιστα δημιουργικότης ὑπερβαίνει τὸ διηγηματογραφικὸν του ἔργον καί, ὅταν κάποτε τὰ σοννέτα του δημοσιευθοῦν, θὰ ἐμφανίσουν ἓνα ποιητὴν ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἱκανότητος καλλιτεχνικῆς καὶ ρυθμικῆς. Ὑπῆρξε 3) παιδαγωγὸς λαμπρὸς. Τὰς μελέτας του τὰς παιδαγωγικὰς μοῦ παρέδωκε νὰ τὰς διαφυλάξω ὡς «κόρην ὀφθαλμοῦ» ὅπως καὶ τὰ ποιήματά του καὶ τὰ διηγήματά του. Ὑπῆρξε 4) ὁ ἱστορικὸς τῆς Θράκης, ποῦ ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἱστορίας τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ μᾶς ἐδίδαξε ποῖον δρόμον πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας περὶ Θράκης ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι. Ὑπῆρξε μ' ἓνα λόγον ἄνθρωπος ἐθνικὸς, πανελλήνιος. — «Εὐτυχῶς ποῦ ἐκωφώθην, μοῦ ἔλεγε, καὶ ἐπεδόθην εἰς μελέτας καὶ συγγραμὰς, ἄλλως τίποτε δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀπὸ τὸ ἔργον μου. Ἄν ὅμως ἐπανειρχόμην εἰς τὴν ζωὴν θὰ ἐπροτίμων νὰ εἶμαι, ἔλεγε εἰρωνικῶς, ἡ διπλωμάτης ἢ δεσπότης διὰ νὰ μὴν πεινάσω ὅπως τώρα εἰς τὴν ἔξορίαν μου. Τὸ πνεῦμα εἰς τίποτε δὲν μὲ ὠφέλησε διὰ τὴν ζωὴν. Ἄν ἤμην ἔμπορος θὰ εἶχα τώρα περιουσίαν νὰ ζῶ ἀνέτως. Ὅταν οἱ ἀντίπαλοί μου μάθουν τὸν θάνατόν μου θὰ χαροῦν, διότι θ' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ἓνα ἐφιάλτην». Ὅταν ἔξετυπώθησαν οἱ τελευταῖές του μελέτες περὶ Θράκης, εἰς τὸν Η' τόμον ὡς τὸ ὕστατον, τὸ κύκνειον ἄσμα του πρὸς αὐτήν, μοῦ εἶπε: «Πολὺ θὰ μετανοήσουν οἱ βορειογαίτονές μας ποῦ μ' ἐξεδίωξαν, διότι ἀπὸ τὴν Φιλίαν ποτὲ δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ γράψω τὴν ἀλήθειαν τόσον ἀμείλικτον». Τῆς μελέτης του αὐτῆς ἐμοίρασεν ὁ ἴδιος περὶ τὰ 30 ἰδιαιτέρα ἀντίτυπα περιχαρῆς ὅτι ἐξεπλήρωσε καὶ τὸ τελευταῖόν του χρέος πρὸς τὴν δοκιμαζομένην Θράκην. Τὸ ἔθνος θὰ τὸν τιμῆσῃ θανόντα, ζῶντα ὅμως δὲν τὸν ἐπρόσεξε καὶ βαρέως ἔφερε ὅτι δὲν τοῦ ἀπενεμήθη μία σύνταξις ἔστω καὶ μικρὰ διὰ τὴν εἰκοσαετῆ καθηγητικὴν του ὑπηρεσίαν, νὰ ζήσῃ. Τὸ μόνο, ποῦ ἐπετύχαμε τελευταίως μὲ τὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Κεραμοπούλου, διευθυντοῦ τῶν ἀρχαιολ. ὑπηρεσιῶν

ἦτο, νὰ διορισθῆ ὡς φύλαξ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὅπου δὲν ἔπλευσε ἐργαζόμενος καθ' ὅλον τὸ χειμῶνα, ἀναλαβὼν νὰ ταξινομήσῃ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου ἀταξινόμητον καὶ αὐτὴν καὶ ἀτακτον μέχρι σήμερον. Ὁ Κ. Μ. Ἀπوستολίδης ἐτάφη εἰς Ν. Κοκκινιὰν τὴν 21 Ἀπριλίου 1942 δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ὁ τάφος του φέρει ἀριθ. 136 εἰς τὸ 24ον τμήμα τοῦ νεκροταφείου. Ἡ μνήμη του ἄς εἶναι αἰωνία καὶ τὸ Ἀττικὸν χῶμα ἑλαφρόν. Ἴσως ποτὲ τὰ ὄστα του νὰ τὰ δεχθῆ ὁ προγονικὸς του τάφος τῆς Φιλιππουπόλεως, ποὺ τὸν ἠτοίμασε μόνος του διὰ νὰ θάψῃ τὴν προσφιλῆ του σύζυγον, ἐκεῖ ὅπου καὶ οἱ «τάφοι λαλοῦσιν» κατ' αὐτὸν τὴν ἑλληνικότητα τῆς χώρας.

π. πκ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΑ

Α' Ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ περὶ Θράκης, Θρακῶν, καὶ Θρακοελλήνων

- 1) Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, Θρακικά, τόμ. Α', (1918), σελ. 70—86.
- 2) Περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων—*Ἐδμολιάς καὶ Κενδρισός*, Θρακικά τόμ. Α', σελ. 336—339.
- 3) Ἐπιγραφαὶ (Ἑλληνικαί) ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως I—IX, Θρακικά, τόμ. Β'. (1929), σελ. 11—33.
- 4) Τὰ Ἑλληνικά ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καθεστῶτος μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Ἑλλ. Κοινότητος (1906). Θρακικά, τόμ. Β'. σελ. 94—121.
- 5) Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος (Περὶ συντεχνιῶν—ρουφετιῶν ἢ ἔσναφίων—, ὁ κανονισμὸς τῆς συντεχνίας τῶν ἀμπατζήδων, οἱ Βούλγαροι ἐν Φιλιππουπόλει), Θρακικά, τόμ. Β. σελ. 325—363.
- 6) Τύπος συμφωνητικοῦ προικοδοιήσεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶ-
νος. Θρακικά, τόμ. Β'. σελ. 364—368.
- 7) Ἀρχαῖα νομίσματα ἐκ Μαρκιανουπόλεως (Μοισίας). Θρακικά, τόμ. Β'. σελ. 369—371.
- 8) Ὁ ἀπὸ Σηλυμβρίας Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης Παΐσιος (1818-
1821), Θρακικά, τόμ. Γ'. (1932), σελ. 16—35.
- 9) Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν, Θρακικά, τόμ. Γ' σελ. 181—235
καὶ τόμ. Δ' (1933), σελ. 71—112.
- 10) Βιογραφίαι Θρακοελλήνων (εὐεργετῶν καὶ λογίων):
α) *Μαροσλήδες* (Γρηγόριος Ἰωάννου-πατῆρ καὶ Γρηγόριος Γρηγορίου
υἱός), Θρακικά, τόμ. Δ'. (1933), σελ. 367—371.
β) *Γκιουμουνογκερδάναι* (Μιχαὴλ βέης-πατῆρ καὶ Ἀθανάσιος καὶ Δη-
μήτριος υἱοί), Αὐτόθι, τόμ. Δ', σελ. 400—403.
γ) *Ἰωακείμ Μουρακίδης*, Αὐτόθι, τόμ. Δ' σελ. 404.

δ) Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Δευκίας, ἰατρός, καθηγητὴς τοῦ Ἀθηνῆσιν Ὀθωνεῖου Πανεπιστημίου, Αὐτόθι, Παράρτημα τόμ. Γ'. (1931), σελ. 120—125.

ε) Γεώργιος Κλεόβουλος, Αὐτόθι, Παράρτημα τόμ. Γ' σελ. 125.

ς) Ἀντώνιος Παναγιώτου Κομζόπουλλος ὁ φιλικός, Αὐτόθι, Παράρτημα τόμ. Γ' σελ. 128—139 καὶ τόμ. ΙΓ', (1940), σελ. 429—430.

ζ) Δημήτριος Μπίρδας, ἰατρός, Αὐτόθι παράρτημα τόμ. Γ' σελ. 140.

η) Θησεὺς Πίνδιος, μουσουργός, Θρακικά, τόμ. Ε' (1934), σελ. 366—367.

θ) Στέφανος Χατζόπουλλος, Αὐτόθι, τόμ. Ι (1938), σελ. 377—379 καὶ Στιχοουγγήματα αὐτοῦ, Αὐτόθι, τόμ. ΙΒ' (1939), σελ. 414—416.

ι) Γεώργιος Παπακωνσταντίνου Μουσικὸς καὶ στιχοουγγήματα αὐτοῦ καὶ Ἀγάπιος ἢ Ἀγαπηὸς ὁ Κῶος, ἀρχιμανδρούτης Παναγιωταφίτης, ταξειδιώτης ἐν Θράκη καὶ στιχοουγγός, Αὐτόθι, τόμ. ΙΒ' 112—114.

ια) Θωμᾶς Ἰωαννίδης, ἀλληλοδιδάσκαλος καὶ στιχοουγγήματα αὐτοῦ, Αὐτόθι, τόμ. ιε' (1941), σελ. 366—370.

ιβ) Ἀργύριος Σκαρλάτος Κωνσταντινίδης, ἰατρός καὶ δημοσιογράφος, Ἄρχεῖον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τόμ. Ζ' (1940—41) σελ. 368.

ιγ) Δημήτριος Κουμαριανός, Ἄρχεῖον Θρακ.—Θησαυροῦ τόμ. Ζ', σελ. 370—371.

11) Συμβολὴ εἰς τὴν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν, Θρακικά, τόμ. Δ' (1933), σελ. 342—353, καὶ 371—372, τόμ. Ζ', (1936), σελ. 382—398, τόμ. Η'. (1937), σελ. 425—433, τόμ. Θ'. (1938), σελ. 373—378, τόμ. ΙΒ'. (1939), σελ. 382—396, τόμ. ΙΓ', (1940), σελ. 394—400, τόμ. ΙΕ'. (1941), σελ. 400—406.

12) Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν, Θρακικά, τόμ. Ε'. (1934), σελ. 41—59.

13) Ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης τοῦ ἁγίου Γρηγορίου μονή, Θρακικά, τόμ. Ε', σελ. 236—245.

14) Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ περὶ αὐτὴν, Θρακικά, τόμ. στ', (1935), σελ. 107—176, τόμ. Ζ'. (1936), σελ. 177—200, τόμ. Η'. (1937), σελ. 106—107, τόμ. Ι'. (1938), σελ. 264—280, τόμ. ΙΒ'. (1939), σελ. 234—245.

15) Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν τεκτόνων, (δουλγέρηδων), Ἄρχεῖον Θρακ. λαογρ. καὶ γλωσσ. Θησ. τόμ. Α'. (1934—35), σελ. 102—130.

16) Τραγοῦδια τῶν Φιλιππουπολιτῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα μετὰ τῆς μελωδίας των καὶ σχολίων, Ἄρχεῖον κτλ. τόμ. Α', σελ. 225—270.

17) Περὶ τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας

Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιείσεως, Θρακικά, τόμ. Ζ', (1936), σελ. 51—82.

18) Χρυσοῦς ἐξ Ἰστρου ἐνεπίγραφος δακτύλιος, Θρακικά, τόμ. Ζ', σελ. 221—227.

19) Περὶ Κουκλένης καὶ τῆς φερωνύμου αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Β'. (1935—36), σελ. 1—40.

20) Ἀποκατάστασις Θρακικῆς ἐπιγραφῆς εἰς Δία Ζβελσδοῦρδον, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Β'. σελ. 222—224.

21) Ἡ τοῦ βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπιταφία ἐπιγραφή, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Β'. σελ. 225—235.

22) Λαογραφικά Φιλιππουπόλεως καὶ Στενιμάχου, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Β'. σελ. 233—242.

23) Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Τραϊανῇ Ἀδούσιῃ, (Στάρα Ζαγόρα) καὶ περὶ αὐτήν, Θρακικά, τόμ. Η'. (1937), σελ. 69—106, τόμ. Ι'. (1938), σελ. 280—283, τόμ. ΙΒ'. (1939), σελ. 246—248.

24) Ἄγνωστος ἀρχαῖος Θραξ ποιητῆς ἢ φιλόσοφος, Θρακικά, τόμ. Η' σελ. 310—317.

25) Στενίμαχος ἢ Στενήμαχος, Ἀρχεῖον Θράκης κτλ. τόμ. Γ'. (1936—37) σελ. 1—16.

26) Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, Α, Εἰσαγωγή, Ἀρχεῖον Θράκης κτλ. τόμ. Γ'. σελ. 145—195. Β'. Τὰ ἀρχεῖα, αὐτόθι, τόμ. Β'. (1939—40), σελ. 9—65.

27) Συλλογὴ ἀρχαίων ἑλλ. ἐπιγραφῶν, ἀνευρεθεισῶν ἐν ταῖς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, Ἑλλ. ἀποιμίαις (Ἀπολλωνία, Ἀγχιάλω, Μεσημβρία) καὶ περὶ αὐτάς, Θρακικά, τόμ. Θ'. (1938), σελ. 1—22, τόμ. Ι'. (1938), σελ. 283—287.

28) Ἐκθεσις Μιχαὴλ Βαλαβάνωφ (καθηγητοῦ) περὶ τῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιείσεως (Βατισκόβου), Θρακικά, τόμ. Θ', σελ. 137—166.

29) Περὶ τῆς Πλωτινιόπολεως καὶ τοῦ Διδυμοτείχου, Θρακικά. τόμ. Θ'. σελ. 407—414.—Ἡ Πλωτινιόπολις, αὐτόθι, τόμ. Ι'. (1938), σελ. 387—388.

30) Τρεῖς λίθοι ἐν Διδυμοτείχῳ ἄξιοι πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ Χριστοφόρου Δρακοντίδου (γυμνασιάρχου), Θρακικά, τόμ. Ι', σελ. 199—218.

31) Ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Σερβίων καὶ Κοζάνης μητροπολίτης Φώτιος Θρακικά, τόμ. Ι', σελ. 56—63.

32) Αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Φωτίου καὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀπόδοσιν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιείσεως, τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταληφθείσης, Θρακικά. τόμ. Ι', σελ. 64—127.

33) Προικοσυμφωνιῶν κώδιξ Νικηφόρου τῆς μητροπόλεως Φιλιππου-

πόλεως, (1835—1859) Θρακικά, τόμ. Γ', σελ. 385—387.

34) *Ἡ Ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως Μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς*. (I Εἰσαγωγή, II Περιεχόμενα τῶν κωδίκων, III Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τοῖς κώδιξι γραμμάτων). Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Δ', (1937—38), σελ. 1—42, τόμ. Ε', (1938—39), σελ. 1—26, τόμ. ΣΤ'. (1939—40), σελ. 35—112.

35) *Κώδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως*, (1851—1862), (I Εἰσαγωγή, II Περιεχόμενα τοῦ κώδικος καὶ τοῦ παραρτήματος αὐτοῦ καὶ III τὰ σπουδαιότερα τῶν γραμμάτων αὐτῶν), Θρακικά, τόμ. ΙΒ' (1939), σελ. 103—160, τόμ. ΙΓ'. (1940), σελ. 277—310, τόμ. ΙΕ'. (1941), σελ. 55—98, τόμ. ΙΣΤ'. (1941), σελ. 26—64.

36) *Βιβλιοκρισία τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης τοῦ Ἀχιλ. Σαμοθράκη*, Θρακικά, τόμ. ΙΒ'. (1939), σελ. 379—381.

37) *Περὶ τοῦ Θρακὸς Ἰππέως ἢ τοῦ Κυρίου Ἦρωος*, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. ΣΤ'. (1939—40), σελ. 1—20.

38) *Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται*; Θρακικά, τόμ. ΙΓ'. (1940), σελ. 157—216. *Προσθῆκαι*, Αὐτόθι, τόμ. ΙΕ'. (1941), σελ. 366—367.

39) *Γεθὸν τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Θράκη*, Θρακικά, τόμ. ΙΓ' σελ. 266—276.

40) *Ὑπῆρξε Θρακικὴ τέχνη*; Θρακικά, τόμ. ΙΣΤ' (1941), σελ. 1—25.

41) *Ἀνέκδοτος ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον πέντε Θρακῶν νεοφανῶν μαρτύρων, μετ' εἰσαγωγῆς*. Θρακικά, τόμ. ΙΣΤ'. σελ. 333—365.

42) *Περὶ τῶν ἐν Θράκη χωμάτων καὶ τάφων*. Ἐπιτύμβιον Χρήστου Γσοῦντια, ἐπίμετρον Ἀρχεῖου κτλ. τόμ. ΣΤ'. (1940), σελ. 252—280.

43) *Τὰ ξενοφανῆ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα: Pulvrudena, Ploudin-Ploudin, Pulvrudena, Ploudin*, Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν σπουδῶν, τόμ. ΣΤ' (1940), σελ. 252—280.

44) *Καὶ αὐθις περὶ τῆς τοῦ βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπιταφίας ἐπιγραφῆς*, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Η' (1941—42), σελ. 1—16.

45) *Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν τῇ βορείῳ Θράκη Ἑλληνισμοῦ*, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Η' σελ. 17—63.

46) *Ρωμανία Ζαγορά καὶ τὰ τῆς Θράκης ὄρια ἐπὶ τῆς Βυζαντιακῆς αυτοκρατορίας*, Ἀρχεῖον, τόμ. Η', σελ. 65—82.

47) *Ἡ διὰ τῶν αἰώνων ἐθνικὴ τῆς Θράκης φυσιογνωμία*, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Η'. σελ. 83—122.

48) *Ὁ Στενιμάχος*, ἥτοι συνοπτικὴ ἱστορία τῆς πόλεως Στενιμάχου ἀπὸ τῶν παλαιῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, χρόνων. Ἀθήναι, 1929, εἰς 8ον, σελ. 80, τύποις Πυρσοῦ.

49) *Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς, ἱστορικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως*, (Διᾶλεξις γενομένη μετὰ προσβολῶν φωτεινῶν τοῦ ναοῦ

τῆ 15ῃ καὶ 18ῃ Ἰανουαρ. τοῦ 1902 ἐν Φιλιππουπόλει πρὸ πυκνοτάτου ἀκροατηρίου πάσης τάξεως καὶ φύλου ἐν τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ τοῦ λαϊκοῦ ἑλλην. Συνδέσμου «Ἀγεγνήσεως», Περιοδ. Ἑλληνισμός, 1902, Ἀθῆναι καὶ Ἐφημ. Χρονογράφος, Πειραιεὺς 1902.

Βουλγαριστὶ τὰ σπουδαιότερα

1) *Τὰ ἀρχαιότερα τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα Κενδρισὸς καὶ Εἰδομολπιάς*. Ἐπετηρὶς τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου Φιλιππουπόλεως (godischnik na narodnata biblioteka u musei na plovdiv), 1926, Σοφία, σελ. 87—95 καὶ ἐπίσημος τοῦ δήμου τῆς Φιλιππουπόλεως ἔφημερὶς, (Obshtinski vestnik na grad Plovdiv), 1930, Φιλιπούπολις, ἀρ. 40.

2) *Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Γότθων (251)*, Λεύκωμα πρὸς τιμὴν τοῦ V. Diakobits, διευθυντοῦ τῆς ἐθν. βιβλιοθήκης Φιλ)πόλεως (Sbornik natscest na V. Diacovits), Σοφία, 1927, σελ. 187—196, καὶ ἐπίσημος ἔφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1931, ἀριθ. 91.

3) *Ἡ ἀρχαία Φιλιπούπολις*, ἐπὶ ἀφορμῇ μιᾶς κριτικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον *Πλόβδηρ* εἰς σύντομον μελέτην ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τῆς Φιλιππουπόλεως τοῦ διδάκτορος Ἀλεξ. Πέεφ (1927, εἰς 16ον, σελ. 31), Ἐφημ. Φιλ)πόλεως *Γιοῦγκ* (Μεσημβρία), 1928 καὶ εἰς τεῦχος, σελ. 14 εἰς 16ον.

4) *Ἀῖθις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως*, εἰς τεῦχος 16ον, σελ. 20, Φιλ)πολις, τύπ. Γούτεμβεργ, 1928.

5) *Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσις τῆς Φιλιππουπόλεως (1362 ἢ 63)*, Ἐπίσ. Ἐφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1929, ἀριθ. 22.

6) *Πονηρόπολις-Φιλιπόπολις*, Ἐπίσ. ἔφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1930, ἀριθ. 36.

7) *Ἡ λαμπρότης τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἀνάκτορα*, Ἐπίσ. ἔφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1930, ἀριθ. 60.

8) *Ἡ ἄνθησις τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν*, Ἐπίσ. Ἐφημ. τοῦ δήμου τῆς Φιλ)πόλεως, 1932, ἀρ. 108.

9) *Τὰ ὀνόματα τῆς Φιλιππουπόλεως Πουλπουδέβα, Πουλπουδένα, Πλόουδην, Πλόβδην, Πλόβδηρ* (καὶ ἡ ἔτυμολογία αὐτῶν). Ἐπίσ. Ἐφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1932, ἀριθ. 110.

10) *Τὰ ἀρχαῖα δημόσια ὄρωλόγια ἐν Φιλιππουπόλει*, Ἐπίσ. Ἐφημ. τοῦ δήμου Φιλ)πόλεως, 1932, ἀρ. 112—114.

11) *Ἡ Φιλιπούπολις κατὰ τὸ δεύτερον τῶν Βουλγάρων βασιλείων (1186—1399)*. Αὐτόθι.

12) *Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφείου τῶν ἀμπατζήδων*. Κείμενον καὶ μετάφρασις. Οἱ δύο πρῶτοι κώδικες (1685—1817), Ἐπετηρὶς ἐθν. βιβλιοθήκης καὶ μουσείου Φιλ)πόλεως, 1928 καὶ 1929 Σοφία, ὁ τρίτος

κῶδιξ (1811—1857), αὐτόθι, 1930.

13) *Ἡ ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ἐκ τῆς κόμης Ἐζέροβο ἐπιγραφὴ, νέα ἐρμηγεία καὶ ἀνάγνωσις*, Ἐπετηρὶς ἔθν. βιβλ. καὶ μουσείου Φιλ(π)όλεως, 1926, Σοφία.

14) *Ἀνθις περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ἀπὸ τῆς κόμης Ἐζέροβο ἐπιγραφῆς*. Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ Δρος Β. Βεσσεβλῆερ (καθηγητοῦ τοῦ ἐν Σοφίᾳ ἔθν. πανεπιστημίου), διασαφήσεις, προσθῆκαι, 1930 ἐν τεύχει εἰς 8ον, σελ. 39, τύπ. Δάνωφ Φιλ(π)ολις.

15) *Μετὰφρασις τοῦ ἐγγχειριδίου περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως τοῦ οἰκονόμου κ. Κωνσταντίνου ἱερέως Φιλιππουπόλιτου, 1819, Βιέννη*. Δελτίον τῆς Βουλγαρικῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας (Izvestia na bulgarscoto geografscoto drougestwo) τόμ. III, 1935, Σοφία σελ. 188—206 καὶ ἐν τεύχει ἀνατύπωσις.

Β'. Παιδαγωγικά.

1) *Ὁ διδάσκαλος, παιδαγωγικὴ μακρὰ μελέτη χάριν τῶν ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ δημοδιδασκάλων*. Ἐφημ. Φιλιππουπόλεως εἰδήσεις τοῦ Ἰουνίου 1904.

2) *Περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν τῆς καιωτέρας ἐκπαιδεύσεως σχολείων*, λόγος εἰσιτήριος ἐπὶ τῇ ἀναλήφει τῆς διευθύνσεως τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλλ. Κοινότητος Ζαγαζικίου (Σεπτ. 1905), Ἐφημ. Καίρου Χρόνος 1905.

3) *Περὶ ἀγωγῆς*, λόγος παιδαγωγικός, ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐκπαιδευτηρίων (30 Ἰανουαρίου 1906) τῆς Κοινότητος Ζαγαζικίου ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτῶν, ἐν τεύχει, Ἀλεξάνδρεια, 1907, τύποις Κασιμάτη, εἰς 16ον, σελ. 20.

4) *Περὶ τῆς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐθνικῆς καὶ τελείας ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου*, Λόγος πανηγυρικός, ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν αὐτῶν Ἐκπαιδευτηρίων (30 Ἰαν. 1907) ἐν τεύχει, Ἀλεξάνδρεια, 1908, τύποις Ἰωανῆ Κασιμάτη, εἰς 16ον, σελ. 45.

5) *Παιδαγωγικαὶ σελίδες—περὶ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις ἀνεπαρκοῦς τῶν παίδων προόδου*, μακρὰ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγικὴ μελέτη. Μέρος α' καὶ β' κεφ. VII, ἀπὸ *ἱατρικῆς καὶ ὑγιεινῆς ἀπόψεως*, Ἐφημ. Ἀλεξανδρείας Ταχυδρομὸς καὶ Ὁμόνοια, 1914 Μέρος γ' κεφ. XXIII, ἀπὸ *παιδαγωγικῆς ἀπόψεως*, Ἐφημ. Ἀλεξανδρείας Τηλέγραφος 1915.

Γ'. Φιλολογικά.

1) *Ἐλέγχου ἀνασκευῆς κατάλυσις*, ἦτοι ὁ κ. Γεώργιος Παπανδρέου (γυμνασιάρχης), ὡς κριτικός, γλωσσολόγος, γραμματικός, φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς ἔξεταζόμενος, ἐν τεύχει εἰς 8ον, σελ. 99, τύποις Κασιμάτη-Ἰωανῆ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1912.

2) *Φιλολογικὰ σκαριφήματα* :

- 1) Βέλγαι Ρῆμοι, Δουρικορτόρα, Γαλάται, Κορφιώτης, Νικολάκις κτλ.
- 2) Χρῆστος-Χρῖστος.
- 3) Ἀῦθις Χρῖστος, Μαρία-Μαριάμ.
- 4) Γερμανοί, ἔφημ. Ἀλεξανδρείας Τηλέγραφος 1914—1915.

Δ'. Δογοτεχνικά.

α) Ποιήματα :

- 1) *Λόγια καρδιάς*, δεκατετράστιχα ἄσματα (συνέττα) ὑπὲρ τὰ 50. Ἐφημ. Φίλιππουπόλεως Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου, 1899—1903.
- 2) *12 δεκατετράστιχα ἄσματα*. Ἀνθολογία Θρακῶν ποιητῶν (Παράστημα Θρακικῶν 1936, Ἀθῆναι).
- 3) *Νεοελληνικά ποιήματα*, δεκατετράστιχα ἄσματα 22 Μηνιαῖον περιοδικὸν Εὐστο. Ζήση ἢ Συζήτησις Νοέμβριος—Σεπτέμβριος 1939—1940, Ἀθῆναι.
- 4) *Τὰ Μοιραῖα*, Λυρικά ἐπύλλια, ἐπαινεθέντα ἐν τῷ Μιστριωτῶ ποιητικῷ διαγωνισμῷ λυρικῶν ποιημάτων τοῦ 1922, ὁ *Πολυκράτης*, ὁ *Ἴβυκος*, ὁ *Κυπάρισσος*, ὁ *Νάρκισσος*, ὁ *Φαέθων*, ὁ *Πύραμος* καὶ ἡ *Θίσβη*· καὶ ἐν παραρτήματι : ἡ *Σεμίραμις*, ὁ *Σέσωστρις*, ἡ *Σύριγξ*, τὸ *Κολοσσαῖον*· καὶ ὁ *Ἀλάριχος*, διπλᾶ δεκατετράστιχα ἄσματα, Ἀθῆναι 1928, τύποις Σόλ. Ἀθανασούλα εἰς 16ον, σελ. 154.

β) Διηγήματα :

- 1) *Ὁ Γόης*, Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως Στ. Βουτυρά, 20 καὶ 21 Ἀπριλίου 1891. Ἐν 40 Ἐκκλησίαις.
- 2) *Ἡ Νεράιδα*, Κῆρυξ, δεκαήμερον περιοδικὸν Γ. Ἰωαννίδου τόμ. Α'. 1891, Κωνσταντινούπολις.—Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως, 1895, 20 Φεβρουαρίου καὶ ἑξῆς. Ἐν 40 Ἐκκλησίαις.
- 3) *Δὲν θὰ ἐπανέλθῃ...* Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως, 21 καὶ 26 Ἰουν. 1891. Ἐν 40 Ἐκκλησίαις.
- 4) *Ἀκανθα ὑπὸ ρόdon*. Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως, 18 Ἰουλίου 1891 καὶ ἑξῆς. Ἐν 40 Ἐκκλησίαις.
- 5) *Τίς πταίει ;* Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως 26 Αὐγούστου 1891 ἐν Κωνσταντινουπόλει.
- 6) *Ἄνθος ἔαρος μαρανθίν*. Περιοδ. Κῆρυξ Κων)πόλεως, τόμ. Β' 1891. Ἐν Κωνσταντινουπόλει.
- 7) *Ὁ Ἀποχωρισμός*, Σαββατιαία (ἑβδομαδιαία) ἐπιθεώρησις Νεολόγου Κων)πόλεως, 1892. Ἐν Ἀθήναις.
- 8) *Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε*, Σαββατιαία ἐπιθεώρησις Νεολόγου Κων)πόλεως 1892. Ἐν Ἀθήναις.
- 9) *Δεκαεπταεῖτις ἀπέθανεν*. Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως 1892 καὶ ἔφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου Φιλ)πόλεως 1899 ἐν Ἀθήναις.

10) *Διότι ἦτο πτωχός*, Σαββατιαία ἐπιθεώρησις Νεολόγου Κων)πόλεως 1892 καὶ ἔφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως 1899, ἐν Ἀθήναις.

11) *Τοιοῦτος ὁ ἀνθρώπινος βίος*, Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως 1893 καὶ Θρακικὴ ἑπετηρὶς Ἀθηνῶν, ἔτ. Αον, 1897, ἐν Ἀθήναις.

12) *Ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ δικαιοσύνη*; Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως 1893 καὶ ἔφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως 1899 ἐν Ἀθήναις.

13) *Τὸ ὄνομά σου, γύνοι*; Ἐφημ. Νεολόγος Κων)πόλεως 1894 καὶ ἔφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως 1899 ἐν Ἀθήναις.

14) *Ἡ Χριστουγεννιάτικη φωτιὰ τῆς σηλιᾶς* Ἐφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως, 1898, ἐν Φιλιππουπόλει.

15) *Τὰ στοιχειωμένα Χριστούγεννα*. Ἐφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως, 1899 ἐν Φιλιππουπόλει.

16) *Ὅνειρον χορευτοῦ*. Ἐφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως 1901 ἐν Φιλιππουπόλει.

καὶ 17) *Πῶς λοιπόν*; Ἐφημ. Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου Φιλ)πόλεως 1904. ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας.

π. πκ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

Προσκύνημα στὴ Μνήμη του

Τὸ βιβλίον τοῦ ἀείμνηστου Χριστοῦ Τσουντα, «Μυκῆναι καὶ Μυκηναϊκὸς Πολιτισμός», πού τὸ διάβασα γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1915, στάθηκε γιὰ μένα μιὰ ἀληθινὴ ἀποκάλυψη.

Ὅσα ἔργα εἶχα διαβάσει μέχρι τότε, γύρω στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Τέχνη, δικὰ μας καὶ ξένα, μοῦ ἄφιναν κενά, πού δὲν μπορούσαν νὰ τὰ γεμίσουν, οὔτε οἱ χρονολογίαι καὶ οἱ ὀνομασίαι, οὔτε οἱ διαστάσεις καὶ τὰ μέτρα, πού κυριαρχοῦσαν στὶς σελίδες τους γιὰ τὰ περιγραφόμενα μνημεῖα τῆς Τέχνης. Μοῦ ἔδιναν ἀπλῶς τὴν ἐντύπωση εὐσυνείδητου ξεναγοῦ, πού δὲν παραλείπει καμιὰ πληροφορία, ἢ ἡμερομηνία.

Τὸ βιβλίον τοῦ Τσουντα ὅμως ὄχι μόνο με κατατόπισε ἱστορικά, ἀλλὰ καὶ μοῦ ἀποκάλυψε μαζί με τὰ ἀρχαῖα εὐρήματα, ζωντανὴ δλόκληρη τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ ἐποχὴ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Μὲ διαφώτισε ἐναργέστατα σ' ἓνα πλῆθος ζητήματα, πού δὲν ἀφοροῦσαν μόνο τὴν Τέχνη, ἀλλὰ καὶ τὴ Ζωὴ καὶ πού μέσα ἀπ' αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος πρόβαλλε ὀλοζώντανος καὶ δικαιοῦχος. Καταλάβαινα ὅτι τὰ ἔργα πού μᾶς ἀφῆκαν ἐκεῖνοι, δὲν ἦταν μνημεῖα νεκρά, με διαστάσεις μόνο καὶ ἐποχές, ἀλλὰ στοιχεῖα ζωντανὰ με ὑπαρξῆ, με ἔκφραση καὶ με δικαίωση τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ὁμορφίαις τους.

* * *

Ἡ σκέψη ὅτι καὶ τὸ προφορικὸ μᾶθημα τοῦ ἄξιου αὐτοῦ ἐξημενευτῆ τοῦ ἀρχαίου Κόσμου θὰ ἦταν ἡ προέκταση καὶ συμπλήρωση, πρὸς τὸ ζων-

τανότερο μάλιστα, τοῦ γραπτοῦ του λόγου, μ' ἔφερε στὰ πρῶτα καθίσματα τῆς αἴθουσας ποὺ δίδασκε, στὸ Πανεπιστήμιό μας. Ἀπὸ τὸ πρῶτο μάθημά του, ἐπείσθηκα γιὰ τὸν ἐξαιρετικὸ Δάσκαλο καὶ ἄνθρωπο συνάμα. Κατά-λαβα πὼς μέσα σ' ἐκείνη τὴν αἴθουσα ἔπρεπε πιά ν' ἀρχωμαι συχνὰ νὰ τὸν ἀκούω, νὰ χαίρωμαι τὸ φῶς, ποὺ ἡ Ἀρχαιότητα μᾶς ἔστειλε μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα. Μὲ τὴν εἴσοδό του στὴν αἴθουσα, ἓνα διάχυτο αἶσθημα κατευνασμοῦ καὶ οἰκειότητος ἀπλώνονταν παντοῦ. Ἡ ἠρεμία, ἐκδήλωση ἀγαθοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ γαλήνη, ιδιότητα σοφοῦ, ποὺ ἀπέπνεε ἡ μορφή του μεταδίδονταν καὶ στοὺς ἀκροατῆς του καὶ δημιουργοῦσε μιὰν ἀτιμώφαιρα πραγματικῆς μυσταγωγίας.

Κι' ἄρχιζε τὸ μάθημά του, ποὺ ἦτανε διδασκαλία σωστῆ ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Βασιζότανε ἐπάνω σὲ αὐστηρὰ δεδομένα κι' ἔκανε τὴν ἀνάλυση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἱστορίας μὲ ἐπιστημολογίαν ἀλλὰ καὶ αἰσθαντικότητα, μὲ συμπεράσματα μεστὰ ἀπὸ κατανόηση καὶ παλμό. Καὶ τὸ ἐπαγωγότερο, ὅλα αὐτὰ τὰ διατύπωνε σὰ μιὰ ζωντανή, ἀπλῆ, διαυγῆ ἀφήγηση. Γὰ ἱστορικὰ γεγονότα ζωντανεύαν, οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν μπροστά μας, οἱ πράξεις καὶ τὰ ἔργα τους ἔπαιρναν τὴ φρεσκάδα τῆς ἐπικαιρότητας. Παρακολουθοῦσαμε τὶς ἐποχὲς τῶν συμβάντων, βλέπαμε τὶς χῶρες, τὶς πολιτείες, τὴ φύση ποὺ μέσα τῆς ἐξελίσσονταν ἡ ἱστορία, σὰν θεατῆς καὶ μέτοχοι συνάμα.

Οἱ αἰωνικὲς χρονολογίες, οἱ ἐξωτικὲς ὀνομασίες, οἱ μαθηματικὲς διαστάσεις δὲν ἦταν νεκρολογία ψυχρὴ καὶ στεῖρα, ἀλλὰ, θὰ μοροῦσε νὰ πεῖ κανεὶς, συνδουλίσματα, γιὰ νὰ λάμψει φωτεινὴ ἡ πραγματικότητα καὶ ζωντανή, σὰν κάτι χειροπιαστό.

Κι' ἡ ἐξιστόρηση ὅλης αὐτῆς τῆς ἀναδημιουργίας μᾶς γινόταν μὲ μιὰ φωνὴ ἄρρενωπὴ, σταθερὴ καὶ ἠρεμῆ, μ' ἓνα ὕψος ἠπιο καὶ πειστικὸ καὶ μὲ μιὰ γλῶσσα καθαρὴ καὶ ρέουσα, ὄχι σχολαστικὴ καθαρρεύουσα. Ἐμοιαζε σὰν ἓνας καλὸς παλοῦς, ποὺ λέει στὰ ἐγγόνια του ἐκκληρικὲς καὶ θαυμάσιες ἱστορίες. Σὰν παιδιὰ κι' ἐμεῖς οἱ ἀκροατῆς του, συναραμμένοι ἀπὸ τὰ λόγια του, ξεχνούσαμε τὴν πραγματικότητα καὶ ζούσαμε ἐκείνη ποὺ μᾶς ζωγράφιζε. Ὅταν ἤθελε νὰ γίνῃ ἓνα μὲ τὸ ἀκροατήριό του, πρόσθετε ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε, κάτι σύτομες ἐρμηνευτικὲς παρεμβάσεις, σὰ σπίθες μὲ παραλληλισμοὺς καὶ συγκρίσεις, γιομάτιες λεπτὸ χιοῦμο, χρησιμοποιώντας συνήθως μὲ ζωντανεῖα δημοτικὲς ἐκφράσεις. Καὶ γιὰ νὰ χαρῆ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀνοίγε τὰ μισόκλειστα μάτια του ποὺ φέγγανε καὶ γελοῦσανε σὰ χαρούμενου παιδιοῦ.

Συνήθιζε ν' ἀφίει τὰ μάτια του λίγο κλειστά, μὲ τὸ βλέμμα λοξὸ πρὸς τὰ κάτω κι' ἐμπρὸς σὰν νὰ ἔβλεπε μὲ στοργὴ τὸ ὄραμα ποὺ ἐξιστοροῦσε ἐκεῖ μπροστά του καὶ ὄχι μὲ δέος, στὰ βάθη τῶν αἰώνων. Ἦ ἡ στάση ποὺ ἔπαιρνε στὴν ἔδρα, μὲ τὰ χέρια ἀκουμπισμένα ἀπάνω τῆς καὶ τὰ δάχτυλα πλεγμένα

τὸ κεφάλι γυρμένο ἐλαφρὰ δεξιὰ, γαλήνιος καὶ ἀπλός, σχεδὸν ταπεινὸς καὶ ἀποσυρμένος, μοῦ θύμιζε πάντα ἕναν ἄλλο μεγάλο "Ἕλληνα, τὸ ἴδιο κι' ἐκεῖνον φωτεινὸ, καλὸ καὶ ἀπέριττο, τὸν Παπαδιαμάντη.

"Ἔτσι κι' ἐκεῖνος ἐπαλλόταν βαθειὰ ἀπ' ὅ,τι ἐξιστοροῦσε, ἔτσι κι' ἐκεῖνος ἐμπνεόταν ἀπὸ ἕναν κόσμον ἀγνὸ πρὸς νοσταλγοῦσε. Κατανοοῦσαν κι' οἱ δύο τους τοὺς κόσμους τους πρὸς αἰσθάνονταν καὶ τοὺς πίστευαν.

Δὲν ἔλειψα ἀπὸ κανένα τοῦ μάθημα ὅσον καιρὸ ἔμεινα ἐδῶ. Παράλληλα μελετοῦσα ὅλα τὰ ἔργα του καὶ ὅ,τι δημοσίευσμά του μπόρεσα νὰ βρῶ. Δὲ θέλησα νὰ τὸν πλησιάσω καὶ νὰ τὸν γνωρίσω ἀπὸ κοντά. Προτίμησα ν' ἀφίνωμαι νὰ μὲ παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι μὲ τὴ διδασκαλία του καὶ νὰ μὲ ὀδηγεῖ στοὺς κόσμους πρὸς ζωντάνευε καὶ μ' ἔκανε νὰ κατανοῶ. Περιορίστηκα νὰ ἔχω σιωπηλὰ γι' αὐτὸν ἕνα μεγάλο σεβασμὸ καὶ νὰ τὸν θαυμάζω. Πίστευα ὅτι αὐτὸ ταίριαζε περισσότερο στὸ ἦθος του.

Τὸ ἐνδιαφέρον, ἡ χαρὰ καὶ ἡ πληρότητα πρὸς εἶχε ἡ διδασκαλία του, μῆκαμε νὰ παλαίψω γιὰ καιρὸ μέσα μου, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίσω τὶς ἀρχιτεκτονικὲς μου σπουδές, πρὸς εἶχε διακόψει ὁ πόλεμος, ἢ νὰ τὶς ἐγκαταλείψω καὶ νὰ δοθῶ στὴν Ἀρχαιολογία καὶ τὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης, γιὰ νὰ κατανοήσω καὶ νὰ ἐξηγήσω τὸν ἄνθρωπο μέσα στὴν ἐξέλιξή του καὶ τὶς δημιουργίες του, κατὰ τὸν ἐξάισιο τρόπο πρὸς μᾶς τὸν ἐρμήνευε ὁ μεγάλος αὐτὸς Δάσκαλος. Ἡ συνοχὴ καὶ ἡ σταθερότητα τῶν συμπερασμάτων πρὸς ἔβγανα μελετώντας καὶ ἀκούοντάς τον, πλούτιζαν καὶ ἐδραίωναν τὶς γνώσεις μου γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἱστορία του καὶ τὴν τέχνη του.

Ἀπὸ τὰ συγγράμματά του κι' ἀπὸ τὰ λόγια του ξεχώρισα ὅτι τὸ αἴσθημα πρὸς δοκίμαζε ὅταν ἀποσποῦσε ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς ἕνα ἀρχαιολογικὸ εὑρημα, δὲν ἦταν ἡ ἱκανοποίηση τοῦ χρυσοθήρα, πρὸς βρῆκε τὸ πολύτιμο ὕλικό, ἢ τοῦ σχολαστικοῦ ἐπιστήμονα πρὸς ἀνακάλυψε ἐργαστηριακὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου Ἐπιστήμονα, πρὸς μὲ τὴ σκέψη καὶ τὸ αἴσθημα ἀνακάλυπτε κόσμους ἀνθρώπινους, ὅχι εἰκαστικούς καὶ ἐφήμερους, ἀλλὰ ζωντανούς καὶ αἰώνιους.

Ὁ Ντ' Ἀνούντσιο, μ' ὄλο πρὸς ἦταν ποιητής, ἐνοιωσε στὸ ἔργο του «Ἡ νεκρὴ Πολιτεία» ζήλεια κοινοῦ χρυσοθήρα γιὰ τὸ Σλήμαν, πρὸς εἶχε τὴν τύχη ν' ἀτενίσει πρῶτος αὐτὸς μέσα στὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ὅλον ἐκεῖνο τὸν ἐξωτικὸ πλοῦτο τοῦ «Θησαυροῦ τῶν Μυκηνῶν», Κι' ἴσως καὶ ὁ Σλήμαν νὰ μὴν ἐνοιωσε διαφορετικὰ τὴν ἀνακάλυψή του αὐτή. Ἀλλὰ ὁ Τσοῦντας σ' ἐκεῖνα τὰ σκόρπια ἀντικείμενα, πρὸς ἡ γῆ, σὰ φιλόστοργη μάννα ἔκρυψε τόσους αἰῶνες στοὺς κόρφους τῆς, σὰν ἱερὰ κειμήλια, πρὸς τῆς θύμιζαν τὰ παιδιὰ τῆς, εἶδε, ὅπως ἔβλεπε πάντα σὲ τέτοιες περιστάσεις, τὸν αἰώνιο ἄνθρωπο σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή τῆς Ἱστορίας του, μὲ τὶς ψυχικὲς του ιδιότητες, τὰ αἰσθηματικά του, τὸ πνεῦμα του, τὶς ἀνάγκες του, τοὺς μόχθους καὶ τὰ πάθη του. Τὸν ἐμελέτησε μὲ στοργή, τὸν ἐνοιωσε μὲ ἀγάπη,

ζωντάνεψε τὴν ἐποχὴ του καὶ δικαίωσε τὰ ἔργα του.

* * *

Συλλογίζομαι πάντα μ' εὐγνωμοσύνη, πὼς ὁ Ἰσοῦντας, μὲ τὴ διδασκαλία καὶ τὸ ἔργο του, στάθηκε γιὰ μένα ὁ μοναδικὸς ὁδηγητὴς, ποῦ μοῦ ἀποκάλυψε τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη στὴν πρώτη της πηγαία καὶ σκιρτώσα νεότητα, τὴ γιομάτῃ δυνατὸ πρωτεῖσμό καὶ τραχειὰ ἀγνότητα, καὶ πὼς αὐτὸ συνετέλεσε νὰ κατανοήσω πληρέστερα τὴν κατοπινὴ ζυγισμένη πληρότητα καὶ ἰσορροπημένη ὠραιότητα τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης μέσα στὸ φυσικὸ της πλαίσιο, τὴν Ἑλλάδα.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο μπροστὰ σὲ κάθε λείψανο τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἢ μπροστὰ σὲ κάθε τόπο τῆς Ἑλλάδας ποῦ σχετίζεται μ' αὐτήν, νὰ μὴν ἀναπολήσω τὴν γαλήνια ὄψη καὶ τὴν ἀναδημιουργικὴ διδασκαλία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἑλληνα, τοῦ Χριστοῦ Ἰσοῦντα. Ἀποκαλύπτομαι πάντα σὲ τέτοιες περιστάσεις μπροστὰ στὴ μνήμη τοῦ μεγάλου μας αὐτοῦ Δασκάλου καὶ θυμοῦμαι μὲ ἱερὴ συγκίνηση τὶς πολύτιμες στιγμὲς ποῦ ἔζησα κοντὰ στὸ Πνεῦμά του, ὅταν τὸν ἄκουα, κι' αὐτὲς ποῦ ζῶ τώρα κάθε φορὰ ποῦ διαβάζω τὸ ἔργο του.

Ἀθήνα Φεβρουάριος 1942

ΠΑΝΟΣ ΤΖΕΛΕΠΗΣ

Ἀρχιτέκτων

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α. Π. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἀναστασίου Σταμούλη, τοῦ μεγάλου Θρακὸς, ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρία. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀποφοιτήσας τῆς Μεγάλης Σχολῆς τὸ 1889, ἀφοῦ εἰργάσθη ἐπὶ τινα ἔτη παρὰ τῷ πατρὶ του καὶ ἰδιαιτέρως ἐν Σμύρῃ καὶ Θυατείροις (Ἀκσάρ) μετέβη εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου ἐπὶ 40 ἔτη ἔζησεν ἐργαζόμενος μὲν πρὸς βιοπορισμόν, ἀλλὰ πάντοτε δὲν ἔπαυε σταχυολογῶν ἀπὸ τὰς ἐκεῖ βιβλιοθήκας πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν Θράκην. Πολλὰ μεταφράσεις ἀπὸ περιηγήσεις Εὐρωπαϊῶν ταξιδιωτῶν εἰς τὴν Θράκην ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ Θρακικά, καὶ τὸ Ἀρχαῖον Θρακικὸν λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν θησαυροῦ.

Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐν Ἀμερικῇ εὐρισκόμενος—ἰδίως τὰ ἔτη 1920—22, εἰργάσθη πρὸς διαφώτισιν τῆς ἀμερικανικῆς γνώμης διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης καὶ ὑπῆρξεν ὡς πρόεδρος ἢ ψυχὴ τοῦ Συλλόγου τῶν Σηλυβριανῶν «ὁ ἅγιος Σπυρίδων» πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην Θρακῶν.

Τὸ 1937 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, καταγινόμενος εἰς τὰς προσφιλεῖς του μελέτας, ἐτακτοποιεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀρξαμένην συλλογὴν ὑλικοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν Θράκην, διετέλει δὲ μέχρι τοῦ θανάτου του καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων.

Τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, 3 Ἀπριλίου 1942, παρέδωσε τὸ πνεῦμα μετὰ ὀλίγων ἡμερῶν ἀσθένειας, ἐκηδεύθη δὲ ὑπὸ τῶν τεθλιμμένων ἀδελ-

φῶν του καὶ συγγενῶν καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Ἄον νεκροταφεῖον παρὰ τὸν πατέρα του. Ὅλη του ἡ ζωὴ ἦτο χριστιανικὴ. Ζῶν μὲ μεγάλην λιτότητα καὶ εὐεργετῶν ἄλλους, ἀκρωφάγος, ἀγαθός, ἀπείριτος καὶ μετριόφρων, ἀφῆκεν εἰς ὅλους ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν τὴν μνήμην ἀγαθὴν.

Ε. Σ. Σ.

ΘΕΟΛΟΓΗΣ Γ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη τὴν 25ην Νοεμβρίου τοῦ 1879 ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως ὁπόθεν ἀπεφοίτησεν τὸ 1896. Ἐκτοτε εἰργάσθη ὡς δημοδιδάσκαλος ἐπὶ 14 ἔτη εἰς διάφορα σχολεῖα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ἦτοι: 5 ἔτη εἰς Σαράντα Ἐκκλησίαις, 2 ἔτη εἰς Σκοπὸν, 2 ἔτη εἰς Καβακλῆ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ 5 ἔτη εἰς Σουφλίον Θράκης. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὁπόθεν ἀπεφοίτησεν τὸ 1914 μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Διωρίσθη ἀμέσως σχολάρχης Σπερχιάδος, Ἀμφικλειῆς (Δαδίου) καὶ Ἀταλάντης. Μετὰ πενταετίαν προήχθη εἰς καθηγητὴν ἐργασθεῖς εἰς τὰ γυμνάσια Καρδαμύλων (Χίου), Ἀδριανουπόλεως, Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Βου Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν. Τὸ 1939 λόγῳ εὐδοκίμου καὶ μακροῦς ὑπηρεσίας τοῦ ἀπενεμήθη τὸ παράσημον τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου Α΄. Ἀπέθανεν τὴν 17ην Αὐγούστου 1940 εἰς ἡλικίαν 61 ἐτῶν.

Κ. Κ.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ι. ΖΗΣΗΣ

Ἡ Θράκη κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν μπορεῖ νὰ σεμνύνεται γιὰ ἓνα ἀξιωματικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πὸν θυσίασθηκε γι' αὐτήν, μὲ αὐτοθυσία καὶ φιλοτιμία ἀνυπέροβλητη. Εἶναι ὁ Ἰωάννης Ἰ. Ζήσης πὸν κατήγετο ἀπὸ τὴν Μάκρη τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ γεννήθηκε στὰ 1888. Διακριθεὶς σὺς πρῶτες σπουδές του ὡς μαθητῆς καὶ φοιτήσας στὴν Ἀκαδημίαν Ρουσοπούλου ἐξεπαιδεύθη καλῶς, ὥστε νὰ καταλάβῃ θέσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τροπέξαν. Ἴδου οἱ ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνές του :

«*Τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1909 κατετάγη εἰς τὸ ἐν Λαμῖα Σύνταγμα καὶ ἀποσταλεῖς εἰς τὴν ἐν Κερκύρα σχολὴν ἐφέδρων Ἀξιῶν, ἐξῆλθεν ἔφεδρος ἀξιωματικὸς τῷ 1910, ὑπηρετήσας εἰς τὸ 2ον Σύνταγμα Λαμίας μέχρι λήξεως τῆς θητείας του τῷ 1911, ὁπότε ἀπολυθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν του ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τροπέξῃ.*

«*Κηρυχθέντος τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου προσῆλθε καὶ κατετάγη ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἐξῆς μάχαις: 1) Ἐλασσῶνος 2) Σαρανταπόρου 3) Γιαντισῶν 4) Ὀστροβου ἀπὸ 5)10)12—21)2)13. 5) Λα-*

χανᾶ 6) Μπέλλες 7) Δεμιρ-Ίσᾶρ 8) Κρέονας Τσουμαγιά ἀπὸ 17)6)13-1)11)13.

«Κατόπιν τῆς ἡρωϊκῆς δράσεώς του ἐπροτάθη ἡ μονιμοποίησις του καὶ ἐμονιμοποιήθη. Ἐκτοτε ἀνέλαβε ὑπηρεσίαν εἰς τὸ 37ον Σύν)γμα Δράμας, ἔνθα τὴν 20)9)1916 ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Ἐπανέλθὼν μετὰ 2)1)2 ἔτη τῷ 1919 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν μετὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ πλέον. Ἐλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν εἰς ἀπάσας τὰ ἐπιχειρήσεις καὶ μάχας τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἄφιδν-Καραχισᾶρ διὰ τραύματος διαμπεροῦς τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ.

Νοσηλευθεὶς τῷ 1922, 1ην Δεκεμβρίου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας προαγόμενος ἐν τῷ μεταξύ εἰς Ταγματάρχην, Ἀντισυν)ρχην, Συνταγματάρχην. Τὴν 15)11)1939 ὑπέβαλεν αἰτήσιν παραιτήσεως διὰ λόγους καθαρῶς στρατιωτικῶς καὶ ἀπεστρατεύθη προαγόμενος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑποστρατήγου».

* * *
«Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τῷ 1940 ἄμα τῇ κηρύξει τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ

πολέμου ἔλαβε φύλλον πορείας διὰ τὴν Βέροιαν, ὅπου ἀνέλαβεν τὴν διοίκησιν Βεροίας καὶ τῶν ἐμπέδων αὐτῆς. Τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου, κατόπιν τοῦ πραγματικῶς θαυμαστοῦ ἔργου του ὕπερ ἔξετέλεσεν ὡς γενικὸς διοικητὴς ἐμπέδων ἐνθαρρύνων καὶ προπαρασκευάζων τὰς πρὸς ἐλάφρυνσιν τοῦ μετώπου ἀποστελλομένας ἐφεδρείας, διὰ διαταγῆς τοῦ γενικοῦ Στρατηγείου ἀνελάμβανεν τὴν ἀρχηγίαν τῆς νεοσυσταθείσης ταξιαρχίας Ἐβρου. Κατ' ἀρχὰς βάσις τῆς ταξιαρχίας ἦτο ἡ πόλις Διδυμοτείχον κατόπιν ἡ Ἀλεξανδρούπολις. Ἡ νεοσυντεθημένη ταξιαρχία ἀπετελεῖτο 1) ἐξ ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ, προκαλύψεως τοῦ

Ὁ Ὑποστράτηγος Ζήσης Ἰωάννης συνοριακοῦ τομέως, 2) ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ Κομοτινῆς, 3) ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ Σουφλίου, 4) ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ Διδυμοτείχου, 5) δύο διμοιριῶν πυροβόλων προκαλύψεως καὶ 6) ἐνὸς λόχου Διοικήσεως. Πυροβολικὸν δὲν ἐδόθη εἰς τὴν Ταξιαρχίαν.

«Ἡ Ταξιαρχία Ἐβρου κατεῖχε τὸν συνοριακὸν τομέα ἀπὸ Κομοτινῆς μέχρι ποταμοῦ Ἐβρου. Ὁ τομεὺς οὗτος οὐδεμίαν ἀξιόλογον ὀχύρωσιν εἶχεν ἔκτος τοῦ ἀσθενοῦς ὄχυροῦ «Νυμφαῖον». Τὸ γενικὸν στρατηγεῖον προβλέψαν ἐγκαίρως ἐνδεχομένας ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ διέταξε τὸν διοικητὴν τῆς ταξιαρχίας Ἐβρου, ὅπως σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ παρεμπόδισις τοῦ ἐχθροῦ

κατὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ κατόπιν ἡ ὑποχώρησις ἐπὶ Τουρκικοῦ ἐδάφους. *Τὴν πρωΐαν τῆς 6 Ἀπριλίου 1941*, ὁ Γερμανικὸς στρατός, ὅστις ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἶχεν συγκεντρωθῆ εἰς τὰ σύνορα, ἐπετέθη αἰφνηδιαστικῶς καὶ μὲ ἰσχυροτάτας δυνάμεις κατὰ τῆς ταξιαρχίας Ἐβρου. Ἡ ταξιαρχία δεχθεῖσα μόνη, ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ χωρὶς ἐλπίδα βοηθείας τὰς ἀγρίας τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεις, συνεκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ τριήμερον περὶ τὸ ὄχυρόν «Νυμφαῖον» ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς Ι. Ζήση ὑποστρατήγου. Τὴν τρίτην ἡμέραν λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν καὶ λόγῳ ἰσχυροτάτων ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὰ Τουρκικὰ σύνορα, κατόπιν σκληρῶν ἀγῶνων καὶ τῆς ἡρωϊκῆς διοικήσεως τῶν τμημάτων ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ παρακολούθησιν. Ὁ στρατηγὸς Ζήσης εὐρέθη εἰς τὴν ὀδυνηρὰν θέσιν νὰ παραδώσῃ τὰ στρατεύματά του, συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ στρατηγείου, εἰς τοὺς Τούρκους, κατόπιν ἠρωϊκῆς ὑπερασπίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης.

«Ὁ Ὑποστράτηγος Ζήσης φέρων βαρῆως τὸ ἄδοξον τέλος ὕπερ εἶχεν ἐντὸς ἐλαχίστων ἡμερῶν ἡ ταξιαρχία του, ἐν τῇ μετὰ τῶν Γερμανῶν συγκρούσει καὶ ἀγόμενος ἀπὸ πνεῦμα ἀξιοπρεπείας καὶ αἰσθανόμενος μειούμενον τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς του ὑπερηφανείας, ἐθεώρησεν ὡς ἑαυτοῦ καθήκον νὰ θέσῃ τέρομα εἰς τὴν ζωὴν του συναποθνήσκων οὕτω μετὰ τῆς ταξιαρχίας του.

Οὕτως ὁ σεμνὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν σκέψιν στρατιώτης, ἀλλὰ ὑπερήφανος στρατηγός, τὴν 9 Ἀπριλίου 1941 ἀφ' οὗ προσωπικῶς ἐπέβλεψεν τὴν διεκπερέωσιν ἀπάντων τῶν τμημάτων τῆς ταξιαρχίας του ἐπὶ Τουρκικοῦ ἐδάφους ἔθεσε τέρομα εἰς τὴν ζωὴν του αὐτοχειριασθεὶς ἐπὶ Τουρκικοῦ ἐδάφους». Ἡ Θράκη τιμῶντες τὸν τίμιον στρατιώτην ἀπονέμουν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Ἀρχείου Θράκης τὸ πτωχὸν τοῦτο μνημόσυνον.

Z. I.

Υ. Γ. Τὰ περὶ Ἑλληνο-Ἰταλο-Γερμανικοῦ πολέμου ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἀνωτάτης πολεμικῆς στρατιωτικῆς ἐκθέσεως.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Γ. Α. ΜΕΓΑ, Η ΛΑΪΚΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΛΗΜΝΟΥ

(*Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1940, σελ. 3 κ. ἐξ.*)

Μίαν καθαρὰν καὶ πλουσίαν πηγὴν ἀνοίγει ὁ κ. Μέγας μὲ τὴν πραγματείαν του περὶ τῆς Λαϊκῆς Οἰκοδομίας τῆς Λήμνου. Μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν ἑλληνικῶν νήσων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ὁμοιογένειαν πολιτισμοῦ καθ' ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιόδους, ἡ Λήμνος ἔχει τὸ περισσότερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἔποψιν ἀγροτικῆς οἰκοδομίας καὶ ἀσφαλῶς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα ἀρχιτεκτονικῶς μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σχετικὴ ἀπομόνωσίς της, ὀφειλομένη εἰς συγκοινωνιακὰς δυσχερείας, ἠνθόνησε πάντοτε κάποιαν ἰδιορρυθμίαν τοῦ πολιτισμοῦ της καὶ ἡ περιγραφομένη ὑπὸ τοῦ κ. Μέγα κατάστασις τῶν ἀγροτῶν της (σελ. 3), ἡ ὁποία ἀσφαλῶς δὲν χρονολογεῖται μόνον ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, περιώρισε τὴν ὑπαιθρον ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ κοινωνικὸν ἐκεῖνο στάδιον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυσμενὲς διὰ τὴν ἀσκησιν μιᾶς πλήρους πηγαίου αἰσθημάτων, ἀλλ' ἀπολύτως προσοδευμένης εἰς τὴν παράδοσιν καὶ βραδύτατα ἀναπτυσσομένης λαϊκῆς τέχνης. Τὴν σπουδαιότητα τῆς ὑπάρξεως πολυαριθμῶν δειγμάτων τῆς ἀμειβοῦς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς ἀξιάκει ἐξ ἄλλου ἢ ἀποκάλυψις σημαντικῶν ἀρχαίων λειψάνων κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς μέχρι τῶν νεωτέρων ἐποχῶν (1). Ἡ μελέτη καὶ συμπλήρωσις τῶν εὐρημάτων αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ σύγκρισίς των πρὸς τὰ σύγχρονα δείγματα, θὰ δώσῃ ἀσφαλῶς ἐνδιαφέροντα δι' ἀμφοτέρας τὰς κατηγορίας συμπεράσματα καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ συνδέσῃ τὴν σύγχρονον ἀγροτικὴν οἰκοδομίαν πρὸς μίαν ἀδιάσπαστον παράδοσιν ἀπὸ μακροῦ συνεχιζομένην ἐπὶ τῆς νήσου, διὰ τὴν παραλλήλως τουλάχιστον πρὸς τὴν μνημειακὴν ἀσκουμένην κοινὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Πρὸς τὸ παρὸν ἀναμφισβήτητος εἶναι ὁ κοινὸς χαρακτὴρ τῆς λημνιάκῆς τοιχοδομίας καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, ὀφειλόμενος κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἰδιομορφίαν τοῦ χρησιμοποιουμένου ὕλικου. Εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι δυνατὸν νὰ μελετηθῇ εὐκολώτερον ἢ συμβολῇ τοῦ συντελεστοῦ τούτου πρὸς δημιουργίαν ἰσχυρῶν παραλλαγῶν τῶν εὐρύ-

1) Πληροφορίας τῶν μὴ δημοσιευθέντων ἀκόμη Οἰκοδομικῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Λήμνου βλ. εἰς τὸ ἄρθρον Attidella Scuola τῶν Annuario della Scuola arch. di Atene (Della Seta) 1927-1931. Ἐπίσης εἰς τοὺς Arch. Anzeiger 1927-1940. Βλ. καὶ σύντομον ἔκθεσιν τοῦ καθηγ. Della Seta εἰς Bull. des inst. d' archeologie et hist. de l' art II, 4 (1935) σελ. 23 κέξ.

τερον διαδεδομένων τεχνοτροπιῶν ὅσον εἰς τὴν Λήμνον. Οἱ ἐν ἀφθονίᾳ παρεχόμενοι ἀπὸ τὴν γεωλογικὴν σύστασιν τῆς νήσου εὐεξέργαστοι ἠφαιστειογενεῖς λίθοι, οἱ ψαμμόλιθοι καὶ πρὸς παντὸς αἰ θαναμάσαι ἐκ σχιστολίθων πλάκες (1), αἱ ὁποῖαι, θὰ ἔλεγε κανεῖς, προκαλοῦν τὴν οἰκοδομικὴν χρῆσιν των, εἶναι τὰ σταθερὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ὁ κοινὸς οἰκοδόμος ὄλων τῶν ἐποχῶν προσπαθεῖ νὰ συνδυάσῃ καὶ ὑποτάξῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ὅμως συνηθέστερον κατορθώνουν νὰ δώσουν αὐτὰ μίαν ἰδικὴν των, ποικίλλουσιν μόνον κατὰ τεχνοτροπίας ἢ καὶ ἀναλλοίωτον ἐντύπωσιν. Εἶναι πολὺ δύσκολον π. χ. εἰς τὸν μὴ εἰδικῶς ἀσχοληθέντα μὲ τὴν λημνιακὴν τέχνην νὰ διακρίνῃ τὴν διαφορὰν μιᾶς οἰκίας τοῦ ἴου ἰδίως στρώματος τοῦ προϊστορικοῦ συναικισμοῦ τῆς Πολιόχνης ἀπὸ μίαν σύγχρονον καλίβην καὶ τὸ περιβάλλον τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου τῆς Ἡφαιστίας πολυγωνικὸν τεῖχος, μὲ τὰς μεγάλας ὀρθὰς πλάκας θὰ ἠδύνατο ἄριστα, ἐὰν δὲν ἀνῆκεν εἰς θεᾶτρον, νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἀρχαῖκόν καὶ μάλιστα τῆς 3ης τυρρηνικῆς περιόδου. Σημειωτέον ὅτι τὴν ἰδίαν εἰκόνα εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ καὶ ἡ τοιχοδομία ἑνὸς σχετικῶς μεγάλου συγχρόνου λαϊκοῦ οἰκοδομήματος. Τὴν ριζικὴν οἰκοδομικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἐπανάστασιν τὴν συντελεσθεῖσαν καὶ διαδοθεῖσαν εἰς περὶ τὸν Χριστὸν αἰῶνας, τῆς ὁποίας ἡ χαρακτηριστικωτέρα ἐκδήλωσις εἰς τὴν τοιχοδομίαν εἶναι ἡ χρῆσις συνδετικῆς ὕλης, πολὺ ὀλίγον καὶ πολὺ ἀργὰ ἠσθάνθη τὸ ἀνατολικὸν Αἰγαῖον. Ἡ κοινὴ οἰκοδομικὴ τῆς Λήμνου ὅπως βλέπομεν τὸ πρῶτον εἰς τὰ ὑστέρως ρωμαιοκρατίας κτίσματα τῆς Ἡφαιστίας Χλόης κ. ἄ. ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν κυρίως τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀπ' εὐθείας ἁρμογῆς τῶν λίθων. Αἱ μικρότεροι πλάκες λαμβάνουν σὺν τῷ χρόνῳ τὴν θέσιν τῶν πλίνθων τῆς λεγομένης πλινθοπεριβλήτου τοιχοδομίας καὶ ἡ συνήθης αὐτῆ χρῆσις των μέχρι σήμερον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ πολλάκις εὐχερὲς μέσον διακρίσεως τῆς νεωτέρας τοιχοδομίας ἀπὸ τὴν παλαιάν. Ἡ ἔλλειψις πρὸς τούτοις πετρωμάτων καταλλήλων πρὸς κατασκευὴν τοπικῆς ἀσβέστου γίνεται αἰτία ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς διατηρήσεως τῆς ἀπλῆς λάσπης ὡς συνδετικῆς ὕλης (βλ. Μέγα σελ. 6) ἀφ' ἑτέρου δὲ καθιστᾷ δαπανηρὰν καὶ ἀνέφικτον διὰ τὰς ἀγροτικὰς οἰκίας, τὴν ἐπίχρησιν τουλάχιστον τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ κοινὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Λήμνου δὲν ἐγνώρισε «τὸ ψεῦδος τοῦ ἐπιχρίσματος». Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὴν Λήμνον εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρη κανεῖς ἀκόμη νεχνίτας οἱ ὁποῖοι ξεύρουν νὰ δουλεύουν τὴν πέτραν καὶ ἐκεῖ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεῖς δείγματα κατασκευῆς τοίχων μὲ ἐξαιρετικὴν καλαισθησίαν, ἐνθυμίζοντα τὴν καλὴν ἐποχὴν τῆς λιθοδομίας. Αἱ μεγάλαι παρὰ τοὺς λίθους πλάκες, ὀρθαὶ ἢ πλαγίως

1) Βλ. Π. Κοκκόρου «Παρατηρήσεις περὶ τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῆς Λήμνου» Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν. 1930 σελ. 141.

τοποθετημένα ἢ συνηθέστερον δίδουσαι μόνον τὸ πάχος των εἶναι καὶ πάλιν τὸ κύριον στοιχεῖον τῶν συνδυασμῶν. Εἰς αὐτοὺς ἄλλοτε μὲν κυριαρχεῖ τὸ ἰσοδομικόν, ἄλλοτε δὲ τὸ πολυγωνικὸν καὶ εἰς ὕψος τεῖνον αἰσθημα. Συχνάκις τὸν πρωτεύοντα λόγον ἔχουν αἱ μικραὶ παρενθέτοι πλάκες. Ἡ ποσότης, ὁ τρόπος τῆς παρενθέσεώς των καὶ αἱ διαστάσεις των, αἱ ὁποῖαι πολλάκις φθάνουν τὰς διαστάσεις τῶν κυρίως λίθων, δίδουν συνήθως, κατὰ περιφερείας ἀναλόγως τοῦ ὑπάρχοντος ὑλικοῦ, διαφόρους ἐνδιαφερούσας παραλλαγὰς τῆς τοιχοδομίας καὶ ἀφίνουν μαζὺ μὲ τὴν γενικὴν διάταξιν τῶν λίθων καὶ τῶν μεγαλυτέρων πλακῶν εὐρὴν περιθώριον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τοῦ τεχνίτου. Τὸ κάπως ρευστὸν τοῦτο σύνολον τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου πλαισιώνουν αἱ ἐκλεκταὶ γωνιαῖαι πλίνθοι καὶ τερματίζει ἄνω σειρὰ πλακῶν ἐν εἴδει γείσου, ἢ παραφιέρωση κατὰ τὸν τοπικὸν ὄρον. Παράλληλος καὶ ὄχι ἄσχετος ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς καλοδιαλεγμένης πέτρας καὶ τοῦ καλοῦ κτισίματος τοῦ τοίχου εἶναι ὁ προσεκτικὸς συνδυασμὸς τῶν ἀναλογιῶν τοῦ κτηρίου. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον καταπλήσσει τὸν περιοδεύοντα τὴν Αἴημον εἶναι τὰ συχνὰ παραδείγματα ἐπιτυχοῦς διατάξεως τῶν μερῶν τῶν συνθετωτέρων οἰκοδομικῶν συνόλων καὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ὄγκων, ἐκεῖ ὅπου ὁ διαθέσιμος χῶρος ἀφίνει ἐλεύθερον τὸν οἰκοδόμον πρὸς τοῦτο. Θὰ συναντήσῃ π. χ. κανεὶς εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου μεμονωμένας ἀγροικίας ἰδίως εἰς τὰς ὁποίας τὰ βοηθητικὰ κτίσματα ἐν σχέσει πρὸς τὸ κυρίως οἶκημα, καὶ ἐὰν ἀκόμη εἶναι μεταγενέστερα προσθηκαί, τὸ πηγᾶδι, τὸ ἀλώνι (οἱ λημνιακοὶ σχιστόλιθοι δίδουν τὰ ὄμορροτα ἀλώνια, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς) εἶναι τόσον ἀρτίως τοποθετημένα καὶ τὸ σύνολον αὐτὸ τόσον σύμφωνον πρὸς τὸ μαλακὸν καὶ ἀπὸ ἐλαφρῶς μόνον καμπύλας ὀριζόμενον λημνιακὸν τοπεῖον, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σκεφθῆ ἥσον ὀλίγον εἶχον ἀνάγκην ἐνσυνειδήτων μαθηματικῶν νόμων οἱ ἀρχιτέκτονες, εἰς τὰς πρωϊμωτέρας τοῦλάχιστον ἐποχὰς μὲ παράλληλον πηγᾶτον αἰσθημα, διὰ νὰ διατάξουν, μεγαλύτερα ἔστω αὐτοί, οἰκοδομικὰ σύνολα.

Ὅπως ὅμως σημειώνει καὶ ὁ κ. Μέγας, ἤδη ἐφάνησαν τὰ συμπτώματα τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς τοπικῆς αὐτῆς τέχνης. Προηγουμένως ἐσημειώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πτώσις τῆς καλαισθησίας καὶ χαλάρωσις τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν καλὴ δουλειά, τὴν ὁποῖαν μόνον εἰς τὴν παρερχομένην γενεὰν τῶν μαστόρων εἶναι δυνατὸν νὰ εὖρη πλέον κανεὶς. Καὶ ἡ Αἴημος βεβαίως, τελευταία ἴσως αὐτή, θὰ ἀκολουθήσῃ, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τὸν δρόμον τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν νεωτερισμὸν, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μόνον καταστρεπτικὴν ἐπενέργειαν ἀσκεῖ, ἐφ' ὅσον δὲν δημιουργεῖ συγχρόνως τοὺς ὄρους καλυτέρας ἀντικαταστάσεως τῶν ἐγκαταλειπομένων. Ἐγκαίρως λοιπὸν ἐσημειώθη ἡ ἐναρξίς τοῦ ἐνδιαφέροντος περὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς τῆς νήσου διὰ τῆς δοθείσης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸν

κ. Μέγαν ἐντολῆς ὅπως περιοδεύσῃ αὐτὴν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1938 πρὸς μελέτην τῆς λαογραφίας της. Καρπὸς τῆς περιοδείας ἐκείνης εἶναι καὶ ἡ πραγματεία περὶ τῆς λημνιακῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας. Ὁ χαρακτήρ της βεβαίως εἶναι κυρίως λαογραφικός. Ἡ ἐπιμελὴς ὅμως ἐκθεσις τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον κατέστη δυνατόν νὰ συγκεντρωθῇ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν παράθεσιν ἐπιτυχῶν σχεδίων τοῦ συγγραφέως, καθὼς καὶ ἡ προσπάθεια ἀναγωγῆς τῶν περιγραφομένων οἰκιῶν εἰς τύπους ὁργανικῶς ἀπ' ἀλλήλων παραγομένους, καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν θεμελιώδη διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς μελέτης τοῦ θέματος. Πρὸς τοῦτο συμβάλλει καὶ ἡ περιγραφή τῶν σπανιωτέρων παραλλαγῶν τῶν τύπων, τῶν συνθετωτέρων δειγμάτων, τῶν βοηθητικῶν κτισμάτων καὶ ἡ σημείωσις τεχνικῶν λεπτομερειῶν.

Σχετικῶς θὰ ἤξιζε νὰ ἐπιμείνη κανεὶς περισσότερον ἐπὶ τῆς διαπιστώσεως ὅτι ὁ κανονικὸς τύπος τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας εἰς τὴν Λήμνον εἶναι ὁ κατὰ μῆκος ἔχων τὸν κεντρικὸν ἄξονα αὐτοῦ· ἡ στενομέτωπος οἰκία ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ κ. Μέγας. Πράγματι ἐκ τῶν ἔνδεκα κατόψεων τῆς πραγματείας του αἱ ὀκτώ εἶναι καθαρῶς στενομέτωποι· ἐκ τῶν ὑπολοιπομένων τριῶν αἱ τῶν εἰκ. 5 καὶ 13 εἶναι τετραγωνικάι, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ καταγωγή ἐκ τοῦ στενομετώπου τύπου εἶναι προφανής, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῆς τρίτης, τῆς εἰκ. 14, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συνθετώτερον τύπον ἀστικῆς οἰκίας τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου, τοῦ Κάστρου. Καὶ ἀκόμη περισσότερον· αἱ κατόψεις τῶν οἰκιῶν 6 ἕως 13 παρουσιάζουν διμερῆ διαίρεσιν κατὰ πλάτος μὲ στενότερον, ἐν εἴδει προδόμου, τὸ πρόσθιον μέρος. Τοῦτο εἰς μὲν τὰς οἰκίας τῶν εἰκ. 9, 12, 13 ὑπολογίζεται ἐντὸς τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς οἰκίας καὶ κατὰ τὴν προσθήκην τοῦ ἄνω ὀρόφου εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἔχει κτισθῆ ὡς ἀξάτα, ὡς κλειστὸς δηλ. πρόδομος χρησιμεύων διὰ τὸν σταυλισμὸν τῶν ζώων, τοῦ ὁποίου ἢ ἐκ χώματος ὀριζόντιος στέγη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀετωματικὴν τῆς κυρίως οἰκίας φθάνει εἰς τὸ ὕψος μόνον τοῦ ἰσογείου. Ἐνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος ἐὰν ἢ ἀξάτα ἀποτελῇ προσθήκην εἰς τὴν μονώροφον ἢ διώροφον οἰκίαν (βλ. Μέγα σελ. 6), ἡ ὁργανικότης τῆς συνδέσεώς της πρὸς τὴν λοιπὴν οἰκίαν καὶ ἡ ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐσωτερικῆ ἐπικοινωνία πρὸς αὐτὴν φανερώνει ὅτι ὑπολογίζεται ὡς μέρος τῆς οἰκίας, τῆς ὁποίας προφανῶς κατέλαβε τὸν πρόδομον. Ἐναντιοβητήτως λοιπὸν ὁ λήμνιος οἰκοδόμος ὡς δευτέραν μονάδα ἀξήσεως τοῦ πρωταρχικοῦ ὀρθογωνίου οἰκήματος αἰσθάνεται τὸ στενὸν αὐτὸ πρὸ τῆς προσόψεως διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ἢ προσθέτει κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας. Ὑπὸ τὴν αἰσθησιν αὐτὴν διαφαίνεται ἀσφαλῶς ἡ κυριαρχία τοῦ γνωστοῦ οἰκοδομικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μέγαρον μὲ κλειστὸν πρόδομον. Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ ἓνα τῶν πρωταρχικῶν τύπων τοῦ ὀρθογωνίου οἰκήματος καὶ ἡ χρῆσις του, ὑπὸ τὴν ἀπλου-

στέραν του μάλιστα μορφῆν, προϋποθέτει τὸ πρωτόγονον ἐκεῖνο στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον πράγματι παρέμειναν οἱ λήμνιοι ἀγρόται μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ὁ τύπος ὅμως αὐτός, ὅπως καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ κυρίως λεγομένου μεγάρου ἀπετέλεσε χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὀρισμένων πολιτισμῶν καὶ ἡ γενικὴ ἐξαφάνισις του συνεδέθη πρὸς τὴν τύχην αὐτῶν. Ὡς σπάνιον λοιπὸν κατάλοιπον τῆς ἀρχαίας οἰκοδομικῆς παραδόσεως, ὀφειλόμενον εἰς εἰδικὰς τοπικὰς συνθήκας, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρμηνευθοῦν τὰ ἐλάχιστα παραδείγματα διατηρήσεως ἀμφοτέρων τῶν τύπων μέχρι τῆς νεωτέρας ἐποχῆς (1). Ἐν σχέσει πρὸς τὴν Λήμνον θὰ ἦτο ἴσως ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ τύπος τῶν κατόψεων τῶν συγχρόνων ἀγροτικῶν οἰκιῶν ἔχει συνδεθῆ καὶ πρὸς τὰ πρῶτα βήματα τῆς οἰκοδομικῆς ἱστορίας τῆς νήσου. Εἶναι δηλαδὴ ὁ συχνότερος τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Πολιόχνης (2) παρουσιαζόμενος εἰς τὸ δευτέρου στρώμα συνήθως καὶ μὲ διμερῆ κατὰ μῆκος διαίρεσιν τοῦ μετὰ τὸν πρόδομον χώρου, ἕνεκα τῆς ὁποίας, πρὸς παροχὴν ἀρκειοῦ πλάτους εἰς τὰ σχηματιζόμενα δύο δωμάτια, ἡ ὅλη οἰκία λαμβάνει σχῆμα μᾶλλον τετραγωνικόν. Ἀντιθέτως ἀπὸ τοῦ νεωτέρου τρίτου στρώματος ἐπικρατεῖ τὸ ἐπιμηκες σχῆμα (3), τὸ ὁποῖον ἰδιάζει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν περιοχὴν (Τροία, Λέσβος, Λήμνος) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ εὐρὺ καὶ βραχὺ τῶν Κυκλάδων, τῆς Κρήτης κ. ἄ. (4) Εἰς τὸν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἀκμάζει ἐπὶ τῆς Λήμνου ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 6ης ἐκ. π. Χ. (5) κυριαρχεῖ κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, μὴ ἀπαντώμενον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὁ τύπος τοῦ μεγάρου, μεταβιβασθεὶς ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς διὰ τῆς τοπικῆς παραδόσεως εἰς αὐτὸν (Della Seta). (6) Ἡ ἀπόστασις ὅμως μεταξὺ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέχρι τῆς ὁποίας, διὰ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα κατέχουμεν μέχρι σήμερον, εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τοῦ ἐπιμηκούς στενομετώπου οἰκήματος ἐπὶ τῆς Λήμνου καὶ τῆς νεωτέρας οἰκοδομίας εἶναι βεβαίως τοιαύτη καὶ τὰ ἄλλα ἀκόμη προβλήματα τῶν ἐνδιαμέσων ἐποχῶν τόσον σημαντικά, ὥστε καὶ ἡ ἐλάχιστη πρὸς τὸ παρὸν ὑπόθεσις πρὸς συσχετίσιν τῶν δύο περιπτώσεων θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένη. Οὐδὲ θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσῃ κανεὶς τόσον ἐπάνω τὴν παράδοσιν ἐνὸς τύπου, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο ποτὲ ξένος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ πιθανότης ὅμως τῆς ὑπάρξεως

1) Βλ. Μέγα σελ. 27 ὑποσ. καὶ σελ. 28. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου «Θρακικαὶ οἰκήσεις» Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ. Ἀ. Ἀ. 1939 σελ. 19 ὑποσ. σελ. 27 σελ. 44.

2) Κατόψεις οἰκιῶν τῆς Πολιόχνης βλ. εἰς Boll. dell' associazione per gli studi mediterranei 3, (1932-33) 5 σελ. 16.

3) Annuario 1927-29 σελ. 712. 1930-31 σελ. 499, 501. 505.

4) Βλ. W. Lamb, excavation at Thermi σελ. 8 καὶ 11.

5) Βλ. σχετ. Della Seta Πανηγ. Ἀρχ. Ἐφημ. (1937) σελ. 629 κ. ἐξ.

6) Annuario 1930-31 σελ. 501.

ἐνιαίας οἰκοδομικῆς παραδόσεως τῆς Λήμνου πρέπει ἀσφαλῶς νὰ συγκαταλεχθῆ μεταξὺ τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα θὰ διαλευκάνη ἴσως ἢ παρακολούθησις τῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ παρέκβασις λοιπὸν αὐτῆ ἔχει σκοπὸν ἀπλῶς νὰ ὑποδείξῃ μίαν τῶν κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ λάβῃ ἢ ἔρευνα πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς προελεύσεως τοῦ τύπου τῶν ἀγροτικῶν οἰκιῶν τῆς νήσου. (1). Ἡ λεπτομερὴς δημοσίευσις τῶν εὐρημάτων τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν ἴσως προθέσῃ στοιχεῖα χρήσιμα διὰ τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ὅμως πρέπει κυρίως νὰ παρακολουθηθῆ κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν, ἰδίως εἰς ἐγκαταστάσεις ἐκτὸς τῶν ἀστικῶν κέντρων εὐρισκομένας.

Πρὸς διεξοδικὴν μελέτην τῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας τῆς Λήμνου εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συλλογὴ περισσοτέρου ὕλικου διὰ σχεδίων καὶ φωτογραφιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πραγματεία τοῦ κ. Μέγα περιλαμβάνει ὅτι ἀκριβῶς εἶναι ἀναγκαῖον ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκτάσεώς της. Ἐν εἶδος λευκώματος φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων, μὲ συντόμους παρατηρήσεις πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ δευτέρον βῆμα. Εὐτυχῶς λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Μέγας, ὁ ὁποῖος ἤρχισε τὴν μελέτην, εἶναι καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διότι βεβαίως μόνον ἀπὸ ἓναν ὄργανισμὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ κανεὶς τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἐργασίαν συνεργείου ἐξ εἰδικῶν, εὐθὺς μόλις τὸ ἐπιτρέψουν αἱ περιστάσεις. Θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω τὸ σημεῖωμα αὐτὸ μὲ μίαν σύστασιν πρὸς τοὺς συγκεντρώνοντας ἀρχιτεκτονικὸν ὕλικὸν διὰ τὴν παράλληλον συλλογὴν καὶ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῶν λαϊκῶν οἰκοδομικῶν ὄρων, πράγμα τὸ ὁποῖον γίνεται ὁμολογουμένως μὲ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Μέγα. Οἱ λαϊκοὶ ὄροι, ὅταν μάλιστα εὐρίσκονται ἐν σχέσει εἰς ἀπόκεντρα μέρη τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ τὴν νεωτέραν ἀρχιτεκτονικὴν, εἶναι δυνατὸν πολλάκις νὰ συντελέσουν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀρχαίας ὀρολογίας καὶ νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὸν ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῶν ἀρχαίων ὄρων, οἱ ὁποῖοι παραμένουν ἀσαφεῖς. Ἀναφέρω ὡς παράδειγμα τὴν λημνιακὴν λέξιν παραπτέρουσ—παραπτέρωση—παραπτέρωσις, τῆς ὁποίας ἡ σημασία ὡς γείσου ἐκ σειρᾶς πλακῶν σημειώνεται ὑπὸ τοῦ κ. Μέγα (σελ. 6). Ἡ συγγένεια τοῦ ὄρου πρὸς τὸ πτερόν, πτέρωμα, παράπτερον εἶναι προφανές, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἡ συμβολή, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν διαλευκάνσιν τῶν σχετικῶν πρὸς ἔκτισιν τῆς ἐννοίας τῶν προβλημάτων (2) ἢ διαπίστωσις τῆς διατηρήσεως τοῦ ὄρου εἰς τὴν σύγχρονον οἰκοδομίαν ὑπὸ σημασίαν μαρτυρουμένην καὶ ὑπὸ φιλολογικῶν πηγῶν.

Ι. Δ. ΚΟΝΤΗΣ

1) Ὡς μία τῶν ἐνδείξεων περὶ διατηρήσεως τῆς ἀρχαίας οἰκοδομικῆς παραδόσεως εἰς Λήμνον πρέπει νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Μέγα σημειουμένη σπάνια συνήθεια τῆς ὀρωσέως τῆς στέγης (βλ. σχετ. Ourni, Baukunst I (1910) σελ. 192 εἰκ. 167).

2) Βλ. Bötticher Tektonick σελ. 256.

G. J. Bratianu, professeur à l' Université de Jassy, Privilèges et franchises municipales dans l' empire Byzantin, Paris—Bucarest 1936, σ. 1—138, 8ο.

Στὴ μελέτη του μὲ τὸν τίτλο αὐτὸ ἐπεδίωξε ὁ κ. Bratianu νὰ μᾶς δώσει τὰ συμπεράσματά του γύρω στὴν ὀργάνωσι τῶν πόλεων τοῦ Βυζαντίου καὶ μάλιστα ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν αὐτονομία καὶ τὰ προνόμιά των. Ὁ τίτλος τῆς ἐργασίας προκαλεῖ ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου, γιατί πρόκειται γιὰ ἕνα ὀλίγελο σχεδὸν ἀμελέτητο κεφάλαιο τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας.

Στὴν ἐκτενῆ εἰσαγωγή ὁ σ. ὁμιλεῖ γιὰ τὶς πόλεις τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου καθὼς καὶ γιὰ τὶς πόλεις τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς στὸ Μεσαίωνα. Στὸ α' κεφάλαιο (σ. 21—39), τὸ ὁποῖο πολὺ σωστὰ ἀφιερώνει στὴν *héritage du Bas—Empire*, ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὀργάνωσι τῶν πόλεων τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μὲ τὴν αὐτόνομη διοίκησίν των, μὲ τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ 2ου καὶ 3ου αἰῶνα μ. Χ., μὲ τὴν *curia* καὶ τὸν *defensor civitatis*. Στὶς σ. 33—39 γίνεται λόγος γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ βίον τῶν πόλεων τοῦ 3ου καὶ 4ου αἰῶνα. Ὁ σ. κλείει τὸ κεφάλαιο παραθέτοντας τὸ σχετικὸ συμπέρασμα τοῦ L. Hartmann (*Geschichte Italiens im Mittelalter I*, 23) μὲ τὸ ὁποῖο καὶ συμφωνεῖ, δηλ.: «...L' autonomie des communes, autrefois presque indépendantes, disparaît, et la vie municipale, jadis si développée, s'efface complètement pour faire place à l'organisation corporative de l'état...». Ἐν συνεχείᾳ ἡ προσπάθειά του στρέφεται στὸ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀναβίωσι τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων. Στὸ β' κεφάλαιο (σ. 41—76) γίνεται καὶ πάλι λόγος γιὰ τὶς πόλεις τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, γιὰ τοὺς δήμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γιὰ τὴν ἀπόπειρα δῆθεν νὰ ἐγκαθιδρῦσουν δημοκρατικὸ πολίτευμα (ἀρχὲς 9ου αἰῶνα), γιὰ αὐτόνομη διοίκησι ἐπαρχιακῶν πόλεων, καὶ τόσα ἄλλα.

Στὶς σχετικὰς ὀντιλήψεις τοῦ σ. θὰ εἶχαμε ὀρισμένες ἀντιρρήσεις νὰ προβάλλουμε. Ἐἴτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀργάνωσι τῶν δήμων, ὅτι δηλ. αὐτὸ ἀποτελοῦσε προνόμιο μόνο τῆς Κων)πόλεως, τὰ πράγματα μᾶς διδάσκουν ὅτι παρόμοιες ὀργανώσεις συναντῶνται σ' ὅλες τὶς ἐπαρχιακὰς πόλεις τοῦ Βυζαντίου ὅπου ὀργανώνοντιαν ἀγῶνες ἵπποδρόμου καὶ ὅτι ἀποτελοῦσε ρωμαϊκὴ παράδοσι (πρὸβ. Προκοπ. Ὑπὲρ τῶν πολέμων I, 24,2 (Haury 1905), ἐπίσης Fr. Wilken, Ueber die Parteien der Rennbahn, vornehmlich im byzantinischen Dasertum, στοῦ Fr. Kaunir, *Historisches Taschenbuch*, 1830 σελ. 297—337 καὶ μάλιστα σ. 300). Ὁ Βρ. φρονεῖ (σ. 47), ὅτι ὁ λαὸς στὴν πρωτεύουσα ἦταν διωρισμένος σὲ δήμους. Νομίζουμε, ὅτι οἱ δήμοι εἶχαν κατὶ τὸ ξεχωριστὸ καὶ διέφεραν ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς πόλεως (πρὸβ. Κεδρ. II, 563 8: «τοὺς μὲν πολίτας καὶ τὸν δῆμον τάξας ἐπὶ τοῦ τείχους»,

ἐπίσης Reiske Comm. σ. 28 ἐξ. στὸ Περὶ βασιλείου τάξεως τοῦ Κων)τίνου Πορφυρ.). Οἱ δῆμοι σχετίζονταν κυρίως μὲ τὸν Ἱππόδρομο, ὕστερότερα δὲ στὴν πρωτεύουσα καὶ μὲ τὶς τελετὲς τῆς αὐλῆς. Χάρις δὲ στὴν ἐνότητά των πῆραν στὰ χέρια των καὶ πολιτικὴ δύναμι. Οἱ δῆμοι τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄνομα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὸ δῆμο τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ δὲν ἀποτελοῦν ἀπόδειξι οἰασθήποτε αὐτονομίας. Συγκριζόμενα δὲ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δήμους τῆς Κων)πόλεως ἀπορροφήθηκαν μὲ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἐξουσία. Διαιρέθησαν σὲ δύο: στοὺς *περατικούς* (βένετους καὶ πράσινους) μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς *δημοκράτες*, τὸ δομέστικο δηλ. τῶν σχολῶν καὶ τὸ δομέστικο τῶν ἐξκουβιτόρων (Bury, *The Imp. adm. System* σ. 105), ποὺ ἦταν καθαρῶς κρατικὰ ὄργανα, καὶ στοὺς *πολιτικούς* (βένετους καὶ πράσινους) μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς *δημάρχους*. Νομίζουμε ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ σ. χαρακτηρίζοντας τοὺς δημάρχους (σ. 49) *fonctionnaires sans charge* δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ πράγματα. Οἱ δήμαρχοι ἦταν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὰ τοῦ Ἱπποδρόμου, ποὺ ἦταν ἕνας κρατικὸς ὀργανισμὸς. Τὸ σύνδεσμο τοῦ θεσμοῦ τῶν δημάρχων μὲ τὸ κράτος φανερώνει τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ἀνῆκε, καθὼς μᾶς παραδίδει ὁ Φιλόθεος (Κληρολογία ἐκδ. Reiske στὸ τέλος τοῦ Περὶ βασιλείου τάξεως Κων)τίνου Πορφυρ. σ. 715, 20) *στὶς διὰ λόγου ἀξίας*, δηλ. σὲ ἐνεργὰ ἀξιώματα, ποὺ ἐκπληροῦσαν πραγματικὴ ὑπηρεσία, ἔφεραν δὲ οἱ δήμαρχοι τὸν τίτλον τοῦ ἀνθυπάρχου καὶ πατρικίου (Περὶ βασιλείου τάξεως II, 52, 729, 11 ἐξ). Ὁ Κων)τίνος Πορφυρογέννητος (Αὐτόθι I, 55, 269 ἐξ. καὶ 56, 272), μάλιστα μᾶς διέσωσε καὶ τὰ τῆς τελετῆς διορισμοῦ δημάρχων, ποὺ δὲ διέφερε ἀπὸ τὴν τῶν διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων. Σύμφωνα λοιπὸν μ' ὅσα εἴπαμε δὲν εὐσταθεῖ τὸ συμπέρασμα τοῦ Br. (σ. 49): «il y a donc eu, jusqu' aux Isauriens, à Byzance, un esprit municipal qui avait été conservé par les dèmes...».

Ὁ ἰσχυρισμὸς στὴ σ. 49: *Mais aux VIIIe et IXe siècles, la vogue de l'Hippodrome fut elle-même en déclin et l'intérêt de la plèbe passa des coureurs de chars professionnels aux cavaliers amateurs; les dèmes perdirent là leur principal moyen d'agir sur l'opinion publique et diriger les foules*, πρέπει, νομίζουμε, νὰ μεταφερθῆ χρονολογικὰ ἀργότερα. Ὁ περιορισμὸς τῆς παλαιᾶς ζωῆς τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ τοῦ ρόλου τῶν δήμων πρέπει ἀσφαλῶς νὰ συσχετισθῆ μὲ τὴν ἐπίδρασι τῶν ἐθιμῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ποὺ συνετελέσθη τὴν ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν. Καὶ πραγματικὰ μᾶς παραδίδονται ἀρματοδρομίες καὶ εἰδήσεις ὑπάρξεως καὶ δράσεως τῶν δήμων ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Σταυρακίου (Θεοφ. 492, 27 ἐκδ. de Boor στὰ 811 (') καὶ τοῦ Μιχαὴλ Γ' Συνεχιστῆς Θεοφ. IV, 35, 36), ἀπὸ

1) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρανόησι τοῦ χωρίου τοῦ Θεοφ. καὶ κυρίως τῆς λ. *δημοκρατία* εἶναι περιττὸ νὰ σταθῶμε μὴ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Br. ἐγκαίρως διώρθωσε στὴ Byz. Zeitschrift 37 (1937) σ. 88.

δὲ τὸ 10 αἰῶνα ἔχουμε τὴ διεξοδικὴ περιγραφὴ τοῦ Κων]τινου Πορφυρ. (Περὶ βασ. τάξεως I, 68 καὶ 69).

Στὴ σ. 53 ἔξ. ἀσχολεῖται μὲ δῆθεν αὐτονομία ἐπαρχιακῶν πόλεων.

Στὴ σ. 57 ἔξ. ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴν κοντὰ στὸ Δούναβι πόλι «Ase-mum» ἢ «Asymos». — Οἱ πηγές μᾶς διασώζουν τοὺς τύπους τὸ Ἶ*Asymon* καὶ τὰ Ἶ*Asyma* (πβλ. Θεοφ. Σιμ. 249, 20. 294, 23 καὶ Θεοφ. Indices στὴ λ. Ἶ*Asymon*). — Μὲ βάσι τὸ ἐπεισόδιό ἀνάμεσα στὸ στρατηγὸ Πέτρο, ἀδελφὸ τοῦ αὐτοκράτορα Μανρικίου, καὶ στοὺς κατοίκους τοῦ Ἶ*Asymon*, κυρίως δὲ τὸ δικαίωμα, μὲ τὸ ὁποῖο τοὺς εἶχε τιμήσει ὁ Ἶ*Ioustinos B'*, νὰ διατηροῦν ξεχωριστὸ σῶμα ἀσφαλείας, καταλήγει ὁ σ. νὰ δεχθῆ τὴν ὑπαρξὶ αὐτονομίας. Στὸ μεμονωμένο ὅμως αὐτὸ γεγονός, πού ἀσφαλῶς οφείλεται στὸ ὅτι ἡ παραμεθοριακὴ ἐκείνη πόλις ἦταν ἐκτεθειμένη περισσότερο ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη στὶς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων (Θεοφ. Σιμ. 249, 24 ἔξ.), ἡμεῖς τοῦλάχιστο δὲ διαβλέπουμε οὔτε τὴν παρουσίᾳ μιᾶς *Romanie* τοῦ *Jorga* οὔτε μιᾶς *autonomie municipale* τοῦ *Bratianu*. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἓνα σύστημα ἀμύνης τῆς βυζ. αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖο συναντοῦμε καὶ παλαιότερα καὶ ἀργότερα κυρίως δὲ στ' ἀνατολικά σύνορα μὲ τὴν ἐμφάνισι τῶν Ἶ*Arabov*.

Ὁ *Br.* ἐν συνεχείᾳ (σ. 61 ὑποσ. 2) χωρὶς νὰ προσέξῃ ὅτι τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Θεοφάνη (ἔκδ. de Boor 274, 30 ἔξ.) εἶναι ἐσφαλισμένο, δέχεται ὅτι καὶ ἡ γειτονικὴ τοῦ Ἶ*Asymon* πόλις *Nobai* εἶχε τὸ ἴδιο προνόμιο τῆς αὐτονομίας. Ἶ*Αλλὰ* στοὺς *Indices*, τοὺς ὁποίους ὁ de Boor ἐπισυνῆψε στὴ δύο χρόνια ἀργότερα (1885) ἔκδοσι τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἶ*Αναστασίου* βιβλιοθηκαρίου καὶ στὴ λ. Ἶ*Asymon*, τὸ χωρίο «ὁ δὲ Πέτρος βιασάμενος εἰς *Nobas* παρεγένετο. οἱ δὲ τῆς πόλεως ἐπίσημοι στρατιῶται ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ τῷ στρατηγῷ ὑπῆντων» διωρθώθηκε μ' ἐπιτυχία ὡς ἔξῃς: «...οἱ δὲ τῆς πόλεως Ἶ*Asymon* στρατιῶται...».

Στὴ σ. 66 ἔξ. διαλαμβάνει περὶ Βενετίας καὶ τῶν ἄλλων πραγματικὰ αὐτονόμων δαλματικῶν πόλεων, καθὼς ὅμως ὁ ἴδιος παρατηρεῖ, «l'empire a longtemps considéré ces villes italiennes an dalmates comme de simples dépendances (σ. 72).

Τὸ τρίτο κεφάλαιο (σ. 77—98) φέρει τὸν τίτλο: *Le regime des thèmes et la fin des libertés urbaines*. Αὐτοῦ ἀναπτύσσονται ἀτόπως καὶ ἀνεπαρκῶς οἱ ἀπόψεις τοῦ σ. σχετικὰ μὲ τὸν θεσμόν τῶν θεμάτων, τὴ φορολογικὴ νομοθεσίᾳ τοῦ Ἶ*Iουστινιανοῦ*, τοὺς δυνατοὺς τῶν χρόνων τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, τὸ ἐπαρχιακὸ βιβλίον, τὴν ἐπιβολήν, τὸ ἀερικό, καὶ τὸ θεσμό τῶν βουλευτῶν ἢ πολιτενομένων.

Στὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο κεφάλαιο (σ. 99—128) μὲ τίτλο *La renaissance de l'autonomie municipale aux derniers siècles de l'empire byzantine* λείπουν ὀλόγελα τὰ γεγονότα, πού θὰ πείσουν τὸν ἀναγνώστη,

ὅτι στὸ Βυζάντιο ὑπῆρχαν, ἔστω καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς παρακμῆς, *autonomie municipale*. Τὸ ὅτι δὲ στὶς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχαν αὐτόνομες παροικίες τῶν δημοκρατιῶν τῆς Ἰταλίας, πιστεύουμε ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξι αὐτονόμου βίου τῶν βυζαντινῶν πόλεων. Ἄπ' ὅσα στοιχεῖα παρατίθενται δὲ συνάγεται ἀναγέννησι τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων στὴν ἐποχὴ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ἄλλὰ καθὼς κι' ὁ ἴδιος ὁ σ. παρατηρεῖ πρόκειται γιὰ τὶς ἀποκεντρωτικὲς τάσεις τῆς ἀριστοκρατίας τῶν ἐπαρχιῶν. Τίποτε π. χ. δὲν μαρτυρεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἀπευθύνεται στοὺς κατοίκους τοῦ Βρανίσενο, πρὸς πολιορκοῦν οἱ Οὐγγροὶ παροτρύνοντάς τους ν' ἀνισταθοῦν μέχρις ἐσχάτων (σ. 107). Οὔτε ἐπίσης τὸ ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος Α' (1184) παρακινεῖ τοὺς κατοίκους τῆς Προύσης ν' ἀνοίξουν τὶς πύλες καὶ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του δίνοντάς τους τὴν ὑπόσχεσι νὰ μὴ τοὺς τιμωρήσῃ γιὰ ὅ,τι ἔγινε. Εἶναι βέβαια γεγονός ὅτι τὸ Βυζάντιο στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς παρακμῆς του δέχτηκε κάποια μεταβολὴ στὸν τρόπο ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, ἐπέτρεψε δηλ. ν' ἀναμιχθοῦν κάπως ἐνεργότερα ὁ κληρὸς καὶ οἱ τοπικοὶ προὔχοντες. Μ' ὅλα αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος οὔτε κἀν γιὰ δικαστικὴ αὐτονομία ἢ ἀποκέντρωσι, γιὰτὶ κληρὸς καὶ προὔχοντες διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν *κεφαλὴν*, δηλ. τὸν αὐτοκρατορικὸ διοικητὴ τῆς πόλεως (πβλ. Miklosich · Müller. A. D. V 77 ἔξ. ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὰ Γιάννενα).

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς ἐργασίας τοῦ Βr. ἀποκαμίσαμε τὴν ἐντύπωσι, ὅτι τὸ ζήτημα περὶ δῆθεν προνομίων καὶ αὐτονομιῶν στὶς βυζαντινὲς πόλεις μένει, ὅπως τοὐλάχιστον ἐκτίθεται, ἀκόμα σκοτεινόν. Κατὰ δὲ τὴ γνώμη μας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ αὐτονομίες, ὅπου δὲ τυχὸν ἀναφέρονται, ἐκεῖ ἢ ἦταν ἀπλῆ ἐπικυριαρχία τοῦ Βυζαντίου ἢ διόλου Βυζάντιο.

Ἄλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴ μέθοδο θὰ εἶχε νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς τὴ συχνὴ παράλειψι τοῦ σ. νὰ μνημονεύσῃ τὶς πηγὰς ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ, τὴν ἔλλειψι χρονολογικῆς διατάξεως τῆς ὕλης κ. ἄ.

Γ. Τ. ΚΟΛΙΑΣ

Θρακικά, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ κέντρου», τ. 16 (1941) 1—424.

Ἀπὸ τὸν πόνο τῆς καταστροφῆς καὶ τὴν ἀνάμνησι τῆς γλυκειᾶς κι' ἐγκαταλελειμμένης πατρίδας πρόβαλε τὸ «Θρακικὸ κέντρο» τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ πρόσφυγες τῆς Ἀνατολικῆς Θρακίας, γιὰ νὰ γλυκάνουν τὶς πίκρες των καὶ νὰ διατηρήσουν τὴ χαρὰ τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ των, ἀπ' ὅπουδῆποτε κι' ἂν τοὺς εἶχε σκορπίσει ἢ σκληρῆ γιὰ ὅλο τὸν Ἑλληνισμό, ξεχωριστὰ ὅμως γι' αὐτούς, τύχη τοῦ 1922, ἴδρυσαν στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα τὸ «Θρακικὸ κέντρο». Ἡ ἰδρυτικὴ σκέψι τῶν δημιουργῶν του δὲν ἦταν μόνο ἡ παρακολούθησι καὶ ἡ διεκπεραίωσι τῶν ποικίλων οἰκονομικῆς φύσεως ζητημάτων,

που την εποχή εκείνη κατά πρώτον λόγον κατείχαν την ψυχή των Θρακῶν προσφύγων, ἀλλὰ καὶ ἡ προαγωγή καὶ ἡ ἔρευνα πνευματικῶν καθαρὰ ζητημάτων. Τὸ μεγάλο καὶ γεμᾶτο νοσταλγία γιὰ κάθε ἄνθρωπο ἀγαθό, ἡ πατριδα, τοὺς εἶχε ἀφαιρεθῆ ἑνάντια σὲ κάθε θεῖο κι' ἀνθρώπινο νόμο. Ὅπως συμβαίνει καὶ στὴν ἀτομικὴ μας ζωὴ, οἱ Θραῖκες ἄρχισαν νὰ συγκεντρώνουν τοὺς τίτλους των, ἀποδείξεις τοῦ ἀδικήματος καὶ παρακαταθήκη γιὰ μελλοντικὲς διεκδικήσεις. Αὐτὸ εἶναι τὸ περιοδικὸ «Θρακικά», ποὺ τὸ Θρακικὸ κέντρο ἀποφάσισε νὰ ἐκδίδη καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πρώτος τόμος ἐμφανίστηκε στὰ 1928. «Διότι», καθὼς λένε στὴν προκήρυξί των «πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Θραῖκες καὶ λοιποὺς Ἕλληνας», ἡ χώρα αὐτὴ ἢ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνική... οὐδέποτε ἐμελετήθη ἐπαρκῶς καὶ ἐπαξίως τῆς θέσεως καὶ περιωπῆς τὴν ὁποίαν κατέχει μέσα εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἡ ἀρχαιολογία της, ἡ ἱστορία της, ἡ λαογραφία της, ἡ γλῶσσα καὶ αἱ τόσαι ἄλλαι ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ βίου της,.... παραμένουν ἐν πολλοῖς ἀκόμη ἀνεξερευνήτοι καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄγνωστοι διὰ τὸν πολὺν ἑλληνικὸν καὶ ξένον κόσμον». Προεκλήθη λοιπὸν πνευματικὴ κινητοποίησι τῶν ἑργατῶν τῶν σχετικῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης. Οἱ ἐκλεκτότεροι ἀπὸ τοὺς Θραῖκες καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐπιστήμονες καταλέγονται στοὺς πρώτους συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ χαρίζοντάς του εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ ἀξία. Τὸ ὄργανο τοῦ Θρακικοῦ κέντρου ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργο του ὡς σήμερα. Γιὰ τὸ περιεχόμενον δὲ τοῦ τελευταίου τόμου θὰ μιλήσουμε διεξοδικώτερα ἀφοῦ διαπιστώσουμε μιὰ ἀνομοιομορφία καὶ ἀκαταστασία στὴ διάταξι τῆς ὕλης ἀπὸ τόμο σὲ τόμο, καὶ κάποια ἀξιολογικὴ κατάπτωσι καὶ περιορισμὸ τῆς εὐρύτητος τοῦ περιεχομένου. Οἱ μόνοι κλάδοι τῆς ἐπιστήμης ποὺ ἀντιπροσωπεύονται ἐπαρκῶς καὶ στὸν τελευταῖο τόμο εἶναι τῆς λαογραφίας καὶ τῆς γλώσσης. Τὸ ἐπιτελεῖο τῶν συνεργατῶν γιὰ τοὺς ὑπολοίπους κλάδους, ποὺ τόσο ἀντάξια ἀντιπροσωπεύονταν στοὺς πρώτους τόμους, διέφθαρσε. Οὔτε ἦταν ἄλλως τε δυνατὸ νὰ συμβῆ διαφορητικά. Παρόμοια ἦταν εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ τύχη κάθε στενὰ ἐπαρχιακοῦ ἐνδιαφέροντος περιοδικοῦ. Γ' αὐτὸ εὐχῆς ἔργο, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ ὠφέλιμο, θὰ ἦταν, ἂν οἱ εὐγενεῖς προσπάθειες τῶν παρομοίων ἐπαρχιακῶν περιοδικῶν περιορίζονταν μόνον νὰ συγκεντρῶσουν τὸ λαογραφικὸ καὶ τὸ γλωσσικὸ ὕλικὸ τῆς ἐπαρχίας, τὸ ὁποῖο ὄλο καὶ χάνεται. Αὐτὸ θ' ἀποτελοῦσε οὐσιαστικὰ ἐθνικὴ ὠφέλεια. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἄνθρωποι τῶν Θρακικῶν εἶναι ἄξιοι γιὰ κάθε ἔπαινο. Πρόσφεραν καὶ προσφέρουν πολὺτιμο ὕλικὸ γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς Θράκης καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθόλου¹. Ἐπὶ πλέον ἔδωσαν τὸ παράδειγμα πρὸς μίμησιν ἀπὸ ἀνάλογους συλ-

1) Μὲ εὐγενῆ ἀμιλλα ἐδῶ κι' ὄχτῶ χρόνια συμβάλλει στὸν ἴδιον σκοπὸ τὸ *Δοχεῖον* τοῦ *Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ* καὶ *Γλωσσικοῦ Θεσσαροῦ* τοῦ κ. Πολυδ. Παπαχριστοδούλου.

λόγους άλλων επαρχιών (πχ. *Θεσσαλικά χρονικά*¹, *Ἡπειρωτικά*, *Ἀρχεῖον Πόντου*, *Μικρασιατικά Χρονικά*, *Μακεδονικά*).

Ἔτσι φτάνουμε στο δεκατοέκτο τόμο τῶν *Θρακικῶν*, τὸν ὁποῖο ἔχουμε μπροστά μας καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ εἰποῦμε λίγα λόγια. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τὰ *Θρακικά*, σὰν ἐπαρχιακὸ περιοδικό, βρῆκε τὸ ρόλο του. Ἀπέβαλε, ἄθελά του βέβαια, σχεδὸν κάθε ἱστορικό, ἀρχαιολογικὸ κλπ. φόρτο καὶ περιορίστηκε στὴ διάσωσι τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς Θράκης, ὅσο ἀκόμα δὲν εἶναι ἀργά. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς κάθε ἄλλο παρὰ μειώνει τὴ σημασία τῆς ἀποστολῆς του καὶ τὴν ἀξία τοῦ περιεχομένου. Οἱ ἀκούραστοι Θραῖκες ἐπικεφαλῆς πάντα ἢ Ἑλληνικῆ Σταμούλη - Σαραντῆ (Παραμύθια τῆς Θράκης), Κ. Χουρμουζιάδης (Παροιμιαὶ καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις Πετροχωρίου (Τσακιλίου Μετρῶν), Φωτ. Ἀποστολίδης (Θρακικὴ γλωσσογραφία. Ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς), Α. Σταμούλης (Τοπωνύμια ἐπαρχίας Σηλυβρίας), Εὐστρ. Ζήσης (Γλωσσάριον Αὐδημίου) καὶ ὁ μὲ τὸ ἀρχικὸ Ζ. προσφέρουν πλούσιο ὕλικὸ (τὰ 2)3 τοῦ τόμου) γιὰ τὴ συγγραφή τοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ χάρτη τῆς πατρίδας τῶν. Θὰ εἶναι δὲ δίκαιος φόρος τιμῆς ἂν εἰπωθῆι στὸ σημεῖο αὐτό, ὅτι ἡ Θράκη χάρις στὸ ζήλο τῶν τέκνων της εἶναι ἀπὸ τις καλύτερα γνωστὲς γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ ἑλληνικὲς ἐπαρχίες. Ἄν κι' ἄλλες ἐπαρχίες ἔδειχναν τὴν ἴδια προθυμία, ἴσως ἢ ἡμέρα πού θ' ἄρχιζε ἢ κατάστρωσι τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ἄτλαντα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς δὲ θὰ ἦταν πολὺ μακρυνά.

Ἐνα μέρος τοῦ τόμου εἶναι ἀφιερωμένο στὴν ἱστορία κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας. Δυστυχῶς σχεδὸν καμμιὰ ἀπὸ τὰς πραγματείας δὲ φέρει τὰ γνωρίσματα αὐστηροῦς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ τόμου ἢ ἐργασία τοῦ Α. Σταμούλη, Ταξείδια εἰς τὴν Θράκην Ἀδριανούπολις, καὶ τοῦ Β. Ἀριστοβούλου, Ταξείδια εἰς τὴν Θράκην, θὰ εἶχαμε νὰ συστήσουμε πρῶτα τὴ συγκρότησι θρακικῆς βιβλιογραφίας, ὅπου ξένες κι' ἑλληνικὲς πηγὲς καὶ βοηθήματα θὰ παρατάσσωνται² κατ' εἶδος καὶ χρονολογικὴ σειρᾷ, ὕστερα δὲ μετὰφρασι, τῶν σπουδαιοτέρων ἀλλὰ τὴ φορὰ αὐτὴ μὲ περισσότερη προσοχὴ καὶ μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐρμηνευτικὰ σχόλια. Παρόμοια ἐργασία θ' ἀπαιτήσῃ χρόνον καὶ χρῆμα, πιστεύουμε μολταταῦτα, ὅτι ἡ θρακικὴ ἰδέα θὰ βρῆ καὶ τὰ δύο ἀνάμεσα στοὺς τροφίμους της.

Γ. Τ. ΚΟΛΙΑΣ

1) Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιβάλλεται νὰ μνημονευθοῦν χρονολογικῶς καὶ μόνοι οἱ σημαντικώτερες ἀπὸ τις πραγματείες πού εἶδαν τὸ φῶς στοὺς περασμένους ὡς τώρα τόμους...

2) Ὁ κ. Μυρίδης στὸ Ἀρχεῖο Πόντου τ. 10 (1940) προσφέρει τὸ παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ίδρυθείσα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς Θράκης καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Ἀρχείου τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ*.

Ἡ Ἐταιρεία εἰσελθοῦσα εἰς τὸ β' ἔτος τῆς ζωῆς της δὲν δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι εἰργάσθη ὅσον ἔπρεπε, λόγῳ τῶν δεινῶν ἐθνικῶν περιστάσεων, ἐλπίζει ὅμως νὰ ἐργασθῇ ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἔθνους πολλαχῶς διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἐταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν ἀποτελεῖ ὁ κ. Ν. Κωνσταντόπουλος πρόεδρος, ὁ κ. Ι. Καρδαρᾶς ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. Πολύδ. Παπαχριστοδοῦλου γραμματεὺς, ὁ κ. Ν. Πολίτης ταμίας καὶ οἱ κ. Κ. Κουκίδης καὶ Κ. Γεωργιάδης μέλη τοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ταῖς τοῦ Κ. ΜΥΡΤΙΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ μελέταις

διορθωτέα τὰ ἀκόλουθα τυπογραφικὰ λάθη.

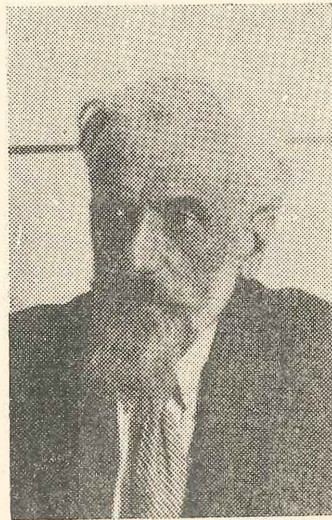
Θρήκη-Θραξ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παράγωγα καὶ σύνθετα *ὑπογραπτέα* ἀείποτε. *Πλειονοψηφία* - *πλειονοψηφῶ*, *μειονοψηφία* - *μειονοψηφῶ*, ἀντὶ *πλειοψηφία*-*πλειοψηφῶ*, *μειοψηφία*-*μειοψηφῶ*.

Σελ. 3	στομύλων	ἀντὶ στομύλων	σελ. 67	Allgemeiner	ἀντὶ Allgemeiner				
>	8	σκελῶν	>	69	ταῖς διόδοις	>	τοῖς διόδοις		
>	8	IK(ανάτων)	>	70	καταφυγόντος	>	καταφυγόντες		
>	10	ἐν Σοφίᾳ	>	79	Βατάση	>	Βατάση		
>	13	Φλς	>	79	1230	>	1130		
>	18	ἔχον εἰς χειρᾶς του	ἀντὶ ἔχων	>	89	Φιλίππων	>	Φιλίππου	
>	20	κώδικι Νικ. (1850—1861)	ἀντὶ (1850—1865)	>	95	Χαριούπολιν	>	Γαριούπολιν	
>				>	100	Kaufleuten	>	Kaufleuten	
>	27	συνέταιρος	ἀντὶ συνέταιροι	>	101	ἀπομεινάντων	>	ἀπομεινάτων	
>	25	Σόποτ	>	Σόποτς	>	103	γεωγραφία	>	γενεράφια
>	30	ὁμοθυμαδὸν	>	ὁμοθυμηδὸν	>	108	οἱ ὑπαχθέντες εἰς αὐτάς	ἀντὶ εἰς αὐτοὺς	
>	30	τ. ΙΕ (1940) ἔγγρ. ἀρ. 8	ἀντὶ τ. Ε' ἔγγρ. ἀρ.	>	109	Fliste	ἀντὶ Fliste		
>	30	Ivan Eust	ἀντὶ Ivan Ernst	>	110	1923	>	1928	
>	30	ὅπως ἀκούσῃσι	>	ὅπως ἀκούσῃ	>	111	ἀπέμειναν	>	ἀπέμεινον
>	52	ἔτερα δύο	>	ἔτεροι δύο	>	115	Πίναξ 9, σελ. κγ'.	ἀντὶ Πίναξ 1, σελ. κγ'.	
>	55	πέρα	>	πέραν					
>	60	καὶ τοῦ τοῦ μουσικοῦ	ἀντὶ καὶ τοῦ μουσικοῦ	>	116	ὀρθόδ. Τουρκικῆς 9124	ἀντὶ 9,14		
>				>	117	κατενεμήθησαν	ἀντὶ κατενημήθησαν		
>	63	τῆς Κοινότητος	ἀντὶ Κοινότητος						
>	67	Προσσημειωτέον	>	Προσημειωτέον	>	118	πέρα	ἀντὶ πέραν	
				>	121	κονταρίων	>	κονταρίων	

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΟΞΙΑΔΗΣ

Αί στήλαι τῶν τελευταίων σελίδων τοῦ παρόντος Η' τόμου τοῦ Ἐργείου Θράκης ἐπέρωτο νὰ μὴ κλείσουν πρὶν ἢ θρηνησωμεν καὶ ἄλλον ἐκλεκτὸν Θραῖκα, τὸν ἐκλεκτότατον πάντων τῶν συγχρόνων Θρακῶν, τὸν Ἀπόστολον Δοξιάδη. Φαίνεται ὅτι ὁ πρὸ δύο μόλις μηνῶν ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ δαιπρεποῦς καὶ ἀειμνήστου Μυρτίλου Ἀποστολίδου δὲν ἦτο ἀρκετός· τὸν ἀκολουθεῖ τώρα ἄλλος ὀδυνηρότερος καὶ ἐθνικώτερος θάνατος, ὁ θάνατος πανελληνίου ἀνδρός, τοῦ Ἀπ. Δοξιάδη.

Ποῖος ἦτο ὁ μεταστάς καὶ ποῖον τὸ ὑπέροχον ἔργον τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐπραγματοποίησε διὰ συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου ἐπιστημονικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον τεσσαρακονταετίαν, ἀπὸ τῆς μιᾶς ἕως εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια νὰ περιληφθῇ εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας σελίδας, τὰς ὁποίας ἡ φιλικὴ διεύθυνσις τοῦ Ἐργείου παρεχώρησε, παρὰ τὸν τεροματισμὸν τοῦ παρόντος τόμου, ἐξ ὑπερβολικῆς καὶ εὐγνώμονος ἐκτιμήσεως πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἄνδρα, πρωτοστατήσαντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν πρώτην ἴδρυσιν περιοδικοῦ, ὄργανου τῶν πόθων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καταφυγόντων καὶ ζώντων σήμερον Θρακῶν. Τὸ «Ἐργεῖον Θράκης» θὰ ὀμιλήσῃ ἐν ἐκτίσει — περὶ τούτου εἴμεθα βέβαιοι — ἐν τῷ ἐπομένῳ τόμῳ περὶ τοῦ πολλαπλοῦ καὶ ἀπὸ πίσεως ἀπόψεως πλουσίου ἔργου τοῦ Ἀπ. Δοξιάδη, ἔργου ἐθνικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ, καὶ θὰ ἐξάρῃ πρεπόντως τὴν τριφυῆ ταύτην ὑπόστασιν

Ἀπόστολος Δοξιάδης.

τῆς καθόλου δράσεώς του. Ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν κατ' ἀνάγκην εἰς ὀλίγας γραμμὰς ἐν εἴδει ἐπιμνημοσύνου εὐγνώμονος τελετῆς πρὸς τὸν ἀδοκῆτως ἐκλιπόντα ἄνδρα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐκ τοῦ πλησίου ἐγνωρίσαμεν καὶ εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἤσθάνθημεν τὸν ἐσώτερον παλμόν του, ἀφοῦ καὶ διὰ πνευματικοῦ δεσμοῦ ἱερώτερον συνεδέθημεν μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Ὁ Ἀπόστολος Δοξιάδης, προτοῦ τὸν γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίου ἢ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἦτο ἤδη πανελληνίως γνωστός ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ κατὰ τὸ πλεῖστον τότε βορείῳ Ἑλλάδι, ἡ δὲ Θράκη σύμπασα, ἡ τε βουλγαροκρατουμένη καὶ τουρκοκρατουμένη, τὸν εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀναγνωρίσει ὡς ἓνα τῶν κορυφαίων ἀγωνιστῶν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ἀλύγιστον σημασιφόρον καὶ κήρυκα τῶν ἀφαραγράπτων δικαίων τῆς φυλῆς μας. Ἐὰν ἡ Στενήμεχος ἔχη τὴν τιμὴν ὅτι αὐτὴ τὸν ἐγέννησεν (ἐκεῖ παρὰ τὰς ὑποφείας τῆς πενθούσης Ροδό-

πης), ταχέως ὁμως ἡ φήμη του ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς Θράκης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη ἐπανελημμένως ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν παρακολουθήσῃ καὶ νὰ τὸν αἰσθανθῇ εἰς τὰς μεγάλας του ἀνατάσεις, καὶ δὴ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, ὅπου καὶ ἡ ἑτέρα διακλάδωσις τῆς ἀνδροπρεποῦς οἰκογενείας του, γνωστὴ ὑπὸ τὸ λογιώτερον ὄνομα «Ἐβδοξιάδαι». Ἡ δὲ Ἀδριανούπολις, πρώτη αὐτῆ, κατὰ τὰς μεγάλας ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεως, ἐχαιρέτισεν ἐν ἑξῆλλω ἐνθουσιασμῶ τὸν ἄνδρα ποῦ τόσον εἶχεν ἀγαπήσει καὶ τόσον ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶχε παρακολουθήσει τὴν ἐν τῇ γειτονικῇ Φιλιππουπόλει μεγαλοργὸν δρᾶσίν του. Διότι δρᾶσις ἦτο τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός· δρᾶσις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, δρᾶσις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δρᾶσις ἐν τῷ εὐρύτερῳ σταδίῳ τῶν ἔθνικῶν καὶ φυλετικῶν ἐπιδιώξεων. Πεπρωτισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ σωματικὸν ὄργανισμὸν ἀκαταπόνητον, ὀπλισμένος μὲ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια ποῦ θὰ ἐξήλεον πολλοὶ (Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα, Βιέννη, Βερολῖνον, Παρίσιοι), ἐκ φύσεως καὶ ἀνατροφῆς παρεσκευασμένος δι' ἀγῶνας καὶ δρᾶσιν ἔθνικὴν, γοητευτικὸς ρήτωρ καὶ ὁμιλητὴς, ἔξοχος χειριστὴς τοῦ καλάμου, μὲ πλουσιωτάτην τὴν φαρέτραν τῆς ἀτομικῆς καὶ πατριωτικῆς αἰσιοδοξίας, εἶχεν ἀκοίμητον καὶ ἀνελλιπῆ τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι τὰ τόσα του προσόντα δὲν τοῦ ἐδόθησαν διὰ μονομερῆ καὶ προσωπικὴν ἀπλῶς χρῆσιν, ἀλλ' ὅτι ὤφειλε νὰ τὰ διαθέσῃ πρὸς εὐρύτερους καὶ πανελληνιωτέρους σκοπούς. Τὸ πῶς τὰ διέθεσε, τὸ γνωρίζει ἀπὸ τοῦ 1916 καὶ ἐντεύθεν ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Ἀφοῦ ἐπὶ 15 ἔτη προηγουμένως (ἀπὸ τὸ 1900) ἠγωνίσθη ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τοῦ ἔθνικοῦ καθήκοντος ἐν Ἀνατολ. Ρωμυλία, μαχητὴς καὶ πρωτοπόρος ἔναντι τοῦ ἀμφισβητουμένου δικαιώματος τῆς ὑπάρξεώς μας ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἀφοῦ ἠτένισεν ἐπανελημμένως τὸν θάνατον, ἐπανελημμένως εἰς θάνατον καταδικασθεὶς, πτωχὸς καὶ φερέοικος, ἀλλ' ἀγέρωχος καὶ σθεναρὸς, ἔφθασεν ἐδῶ, μὲ μόνον ὕλικὸν ἐφόδιον τὴν ἐπιστήμην του ἔναντι τῶν ἀναγκῶν πολυμελοῦς οἰκογενείας καὶ ἐπιβαλλομένης κοινωνικῆς ἐμφανίσεως. Καὶ ὁμως ἐντὸς ἐλαχίστων μόνον ἑτῶν κατέκτησε τοὺς πάντας, καὶ ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα καταφυγὴ του ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς κατ' ἔξοχὴν δράσεως καὶ ἀναδείξεώς του.

Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀλυτρώτων, μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ μεγάλου πολέμου (1918), μὲ βασικὸν πρόγραμμα τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης, Ἀρχηγὸς τῆς Ἀποστολῆς περιθάλψεως, καὶ Ὑγειονολ. Ὁργανώσεως τῶν ἀπελευθερουμένων ἑλλήν. χωρῶν, θεμελιωτὴς καὶ Ὁργανωτὴς τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος, Κῆρυξ καὶ ἀπόστολος τῆς ἐν Ἑλλάδι προστασίας τοῦ παιδιοῦ (ἑξάίρετος παιδίατρος ὁ ἴδιος καὶ παιδαγωγός), Ὑπουργὸς κατόπιν τῆς Προνοίας καὶ Δημοσ. Ὑγιεινῆς, Ὁργανωτὴς τῆς Περιθάλψεως Προσφύγων μετὰ τὴν μικρασιατ. καταστροφὴν, Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ πολυειδῆ συνέδρια τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, πολῦτιμος παράγων καὶ ψυχὴ τελευταίως τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης τῶν ἡμερῶν μας ὑπὸ τὴν πεπνυμένην προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρ-

χειρισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Δαμασκηνοῦ, ἰδοὺ τὰ μεγάλα κεφάλαια τῆς μεταπροσφυγικῆς ἐν Ἑλλάδι ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Ἀπ. Δοξιάδη, τῶν ὁποίων ἕκαστον θὰ ἠδύνατο καὶ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τόμον ὁλόκληρον. Εἶχε πληρέστατον ἐπομένως δίκαιον ὁ Πρωτοκάθεδρος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας (ὅστις καὶ προέστη τῆς ἐπισήμου κηδεῖας τοῦ ἐκλιπόντος) εἰς τὸν ὑπέροχον λόγον τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ πρώτου Νεκροταφείου Ἀθηνῶν, χαρακτηρίσας τὸν Ἀπόστολον Δοξιάδην ὡς κατ' ἐξοχὴν *ἔθνικὸν ἄνδρα*, τὸν δὲ θάνατόν του ὡς *ἐθνικὴν ἀπώλειαν!*... Τοῦ χαρακτηρισμοῦ δὲ τούτου περὶ τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς δράσεως τοῦ ἐκλιπόντος δὲν ἀπέστησαν καὶ οἱ ἄλλοι ρήτορες (ἐξ ὀνόματος τῶν συμπατριωτῶν του, τῶν προσφυγικῶν ὁργανώσεων, τοῦ Ἰατρικοῦ συλλόγου κλπ). ὁμόφωνοι πάντες ἐπὶ τῆς πανελληνιότητος τοῦ ἀνδρός.

Καὶ ἐξέλιπεν ὁ μεταστάς ἐν σχετικῇ εἰσέτι ἀκμῇ, εἰς ἡλικίαν 68 μόνον ἐτῶν, καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβιβρώσκοντος αὐτὸν ἀπὸ τινων ἐτῶν στομαχοῦ νοσήματος, παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν εὐεξίαν του. Ὁ θάνατος ἐπῆλθεν αἰφνίδιος καὶ ταχύς, ἐντὸς τριῶν μόνον ἡμερῶν, πρὸς ἔκπληξιν καὶ ἀπροσμέτρητον θλίψιν πάντων ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, καὶ ἰδίως τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀμετρήτων χιλιάδων μητέρων καὶ παιδιῶν, τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ παρήγορος παραστάτης καὶ καθοδηγητής. Αἱ περὶ τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ ἐν Ἑλλάδι διαλέξεις του θὰ παραμείνουν ἀλησμόνητοι. Ὑπῆρξεν ὁμως εὐτυχῆς ὅσον ὀλίγοι ὁ μεταστάς ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ζωῇ του. Καίτοι τὸν ἐπλήγωσε θανασίμως ἀπὸ τὸ 1922 ὁ πρόωρος θάνατος τῆς ἐκλεκτῆς καὶ καθ' ὅλα ἀνταξίας συζύγου του, ἐν τούτοις ἠτύχησε νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του, τοὺς τέσσαρας υἱοὺς του, λαμπροὺς ἐπιστήμονας, ἐξέχουσιν ἤδη κατέχοντας θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ καὶ ἐθνικὰ ἔγνη τοῦ πατρὸς των φιλοτίμως βαδίζοντας. Ἄς εὐχηθῶμεν ἡμεῖς οἱ φίλοι καὶ συμμετοχοὶ τοῦ πένθους διὰ τὸν ἀλησμόνητον πατέρα των, νὰ ἴδωμεν αὐτοὺς γοργῶς ἐπαληθεύοντας τὰς προσδοκίας ἐκείνου καὶ ἡμῶν· τοῦτο θὰ εἶναι καὶ ἡ μόνη παρηγορία διὰ τὸ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς των ἐπιγενόμενον εἰς ἡμᾶς ὀδυνηρὸν τραῦμα. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀπ. Δοξιάδη ὑπῆρξε μία μεγάλη ἐθνικὴ ἀπώλεια· διὰ τὸν θρακικὸν δὲ κόσμον ἰδιαίτερος ἀνεπανόρθωτος ἀπώλεια. Τὸ κλαστικὸν χῶμα τῆς ἁττικῆς γῆς ἅς τοῦ εἶναι ἐλαφρόν. Αἰωνία ἡ μνήμη του. (1)

N. K. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

(τ. βουλευτῆς ἐκ Θράκης)

1) Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν ἐστάθη δυνατὸν ν' ἀποχαιρετήσῃ νεκρὸν τὸν Ἀπ. Δοξιάδην, λόγῳ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του, τὸν ὁποῖον ὥρας τινὰς μόνον πρὸ τῆς κηδεῖας του ἐπληροφόρηθη. Εἰς ἀντιστάθμισμα καὶ πρὸς διέξοδον τοῦ ἀπροσμετρήτου πόνου τὸν ὁποῖον ἠσθάνθη ἐν τῇ ψυχῇ του, συνέθεσε τὴν ἐπομένην τὸ παρὰ πόδα στιχοῦργημα (ἐλεγείον ὑπὸ τύπον σονέττου) τὸ ὁποῖον καὶ παραδίδομεν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «*Ἀρχείου Θράκης*», τοσοῦτῳ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Στὸν ποθητὸ κι' ἀξέχαστο Ἀπ. Δοξιάδη,
ἐγκάρδιό μου φίλο καὶ πολυσέβαστο πνευμα-
τικὸ ἀδελφό.

Λευκὸ τ' ὀλύμπιο σου κεφάλι ἀπόγυρε
κι' ἔσβυσε τῶν ματιῶν σου γαλανὸ τὸ φῶς...
λύττονται τῆς ψυχῆς σου τ' ἄχραντα ὡς ἀφρός
καὶ πρὸς τὰ αἰθέρια ἀνηφορᾶς, αἰθέριε ὦ Ὀνειρε!...

Φτεροκοποῦν σιμά σου εὐχῆς (ξύπνα κι' ἀγρόγυρε)
μαννάδων καὶ παιδιῶνε, πὸν Ἄγιος κι' ἀδερφός
ἦσουν ἐσὺ, τῆς εὐσπλαχνίας Καλόγηρε,
καὶ τώρα ὠϊμέ... σὶδ βαρὺ κλάμα των κωφός.

Φαράγγια τῆς Ροδόπης, πὸν τὸν ξέρετε,
κλάψτε τον τώρα!... Τῶν πικρῶν (ὡ πόνε μας)
καιρῶν, ... φαρμάκι πὶδ πικρὸ τὸ «χαίρειε»

πὸν μᾶς ἀφήγεις ξάφνον, κι' δλονῶνε μας
κλαίει ἡ ψυχὴ!... Σὲ κλαίει ἡ Ἑλλάδα, μάννα ὠχορή,
θωροῶντας σε γραμμένο σ' πλάκα ἀστραφτερή.

Ἀθῆναι 12 Ἰουλίου 1942

N. K.

μᾶλλον, ὅσο ὁ μεταστάς ἦτο καὶ ποιητὴς ἐν τῇ εὐρύτερᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, ἀνελλιπῶς παρακολουθῶν τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῶν χρόνων μας καὶ ἰδιαζόντως λατρεῖων τὰ προϊόντα τῆς συγχρόνου νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

- Ἐβδράδαλα. (Κορυφαίσις) 25
Ἐβράσογλου 55
Αβροίνα ζ'.
Αβρυσ σελ. ε'.
Ἐγάπιος ἢ Ἐγαπητὸς ὁ Κῶος 279
ἀγγειοπλαστικὴ 124
Ἐγγελος Ἐλέξιος 77
Ἐγγελος Ἐσαΐκιος 77
Ἐγησὸς 85
Ἐγία Μαρίνα 59
ἀγιάζ' 161
ἀγιάκτερι 174
ἀγίασμα (τὸ) 145
ἀγιασμός 171
Ἐγιος Δημήτριος 158
Ἐγιος Ἰωάννης (Ρήλας) 29
Ἐγιος Κήρυκος 35
Ἐγιος Συμεὼν 158
Ἐγιος Τρύφωνας 158
ἀγούμαστος 144
Ἐγχιάλος 64, 103, 87
Edanson (Chaile-Louis) 125
ἀδερφολόγημα 171
ἀδελφοποιΐα 171
ἀδράχτ' 142
Ἐνδριανούπολις ε' ἢ 65, 67, 87
Aege σελ. ε'
Aegenus σελ. ε'
Αἰγιαλὸς σελ. ε'
Aegistum σ. ε'
Aegica σελ. ε'
Ἐετὸν 104
αἰγιάτωσε 186
Αἶνος 65
Αἰμίματον σελ. ζ', 65
Αἶμος σελ. ζ', 107
Ἐκράγας σελ. ε'
ἄλάν (πλατεία) 144 153
Αλαρτα σελ. ε'
Alauria 125
Ἐλεξάνδρεια σελ. ε'
ἀλέτρι 156
Aliphera σελ. ζ'
ἀλλαγὴς (ἀσπρόρουχα) 142
ἀλλάϊ 144
Altinoff Ivan 125
ἀλτσιές (ἀλογοπατησὰ) 140
Ami Boné 109, 125
Ἐμπελίτσι 107
Ἐναγέννησι (λαϊκὸς Σύνδεσμος) 56
ἀνάθεμα 168
Anaplus σελ. ε'
Anastasiopolis σελ. ε'
Ἐνθαιμιον ὄρος 89, 92
Ἐνάφι 144
Andreossy 125
Ἐνδρόνικος Ἐριστείδης 56
Ἐνδρόνικος Γεωργῆς 56
Ἐνδρονίκου Ἐνδρόνικος 172
Ἐννα ἢ Σαβανδινὴ 80
ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν 120, 277
ἀντικρυστὸς (γαρσιλαμᾶς) 166
Ἐντωνιάδης Ἐλέξανδρος 125
Ἐντωνιάδης Κωστῆς 55
Ἐντωνιάδης Σωτήριος 55
Ἐντώνογλου Μιχαὴλ 55
ἀξάτα 304
ἀπογραφαὶ 115, 116
Ἐπολλωνία 67
Ἐποστολίδης (Κ. Μ.) 126 47, 274, 275,
276, 277, 278
Ἐπρος 65, 87
Ἐπρουνιές 161
Ἐμπέλιος (Στενιμάχου) 33
Ampelus σελ. ε'
Ἐμπτουλ Χαμίτ 45
Αμυτροῦ σελ. ε'
ἀράπης 148
ἀράπικος 166
ἀρβανίτικος 166
ἀργάσβαμ. 103
ἀρέσβαμ. 103
Ἐρδας σελ. ζ'
Ἐρειος Πάγος σελ. ζ'
Ἐρίσβου σελ. ζ'
Artistibus ζ'
ἀργάτ' 102
ἀριστῆς 178

- Ἀρκαδιούπολις 77
 ἀρκίσβαμ 103
 Ἀρμοδίου Ἀχιλλεύς 55
 Arne σελ. ε'
 Ἀρχάγγελος 63
 Asae σελ. ζ'
 Ἀσέν Ἰωάννης 78
 Asemum ἢ Asymos 307
 ἄσκιὰ 181
 ἄσμάς 144
 Ἄσπρο 107
 ἄστεφάνωτος 170
 ἀστροτόμης 103
 ἀφεγίτς 141
 ἀφηλογή (ἦ) 186
 ἀφορίσβαμ. 103
 ἄφτριγια (ἦ) 112
 Ἀχίνα 136
 ἄχλα μπούχλαμ χουχλουβάγες 182
 Ἀχιδός 90
 Ἀχιδῶ 93
 Βαβα-εσκι 93
 Βαβο γιονού 150
 Βαθύκολπος σελ. ε'
 Βαγιαζιτ 104
 Bahtiar 126
 Bajot 126
 Βακαρέλ 82
 Βαλδουίνος 95
 Βαλζηνά 73
 Βαλκανικός πόλεμος 113
 Βαλτάρας Θεόδ. 36
 Βαλουζές Μιλτιάδης 56
 Βανδαλικός πόλεμος 16
 Banisae σελ. ζ'
 Βασιάδης Ἡρακλῆς 41
 Βασσαπάρα σ. η'
 Barak 121
 Βάρμρθρον σελ. ε'
 Βαρβάρα 107
 Βάρνα 111
 Βασιλείου Ἀρσιτείδης 55, 56
 Βασίλογλου Ἀθαν. 172
 Βατάτσης 79
 Βατκούνιον (Τατάρ-παζαρτζικ) 104
 Bantii σελ. ζ'
 Baget 126
 Βαφείδης Θεολ. 289
 βδέλλες 165
 βεγλίκ 26
 βεγλικσηδες 26
 Βελικία 90
 Bellurw σελ. ε'
 Benna ε
 Bennicris ζ'
 Βενθύλος Ἀριστόβουλος 56
 Berara ε'
 Βερεκέντ 162
 Beres ε'
 Beripara ε'
 Bermaun 126
 Βερόη (Σταραζαγορά) 104, 105
 Βέροια 65
 Βερολίνοις Συνθήκη 109
 Berretia Caria ε'
 Bertisum ε'
 Βέτρην (Τραϊάνειαι Πύλαι) 105
 Βησσαπάρα 86
 Βησσός 86
 Bianconi 126
 βιάσα 103
 Bibastus ε'
 βίβολ 102
 Βιζύη 85
 Βικάριος Θράκης 1, 6
 Bistiros ε'
 Bitelow 31
 Blagoew 76
 Βλάσταρ 102
 Βλαχοβούλγαρος 98
 Ventinra ε'
 Βοδενά 26, 36
 βοήθεια 146
 Bona Mansio ζ'
 Βοησίλας 100
 Bolaodypara ε'
 Βολιάσβαμ 103
 Βορίλας 79, 81
 Borcole ζ'
 Borriaros ζ'
 Βόσπορος Γυλλίου η'
 βοστταντζής 139
 Bujen 126
 Βούκοβα 90
 Βουκουρεστίου Συνθήκη 113
 Βουλγαρία 126

- Βουλγαρική Ἐκκλησία 33
 Βουλγαρική φυσιολογία 114
 Βουλγαρική ψευδεπανάστασις 121
 Βουλγαρόφωνοι Μωαμεθανοὶ 119, 120
 Βούλκος 27
 βούλλα 172
 βουλλάσβαμ 103
 Βουνὸν Λέοντος 71
 Βούπλια 73
 Βουργάζ 123
 βουρτσάκ 156
 Βουσάκης Κ. 40
 βούτζος 181
 βούτρο 139
 Branicevo 308
 Bre ζ'
 βρεξούδια (τά) 149, 150
 Brinci ζ'
 βρίσκια 145
 βροστὲ 141
 Bryces ζ'
 βρωμα 138
 βῶκ' 141
 Bury 72
 Bybe ζ'
 Bylazora ζ'
 Bymagus ζ'
 Γαβριήλ Φιλιππουπόλεως 121
 Γαβριηλίδης Βλ. 274
 Γάνογλου Μιχ. 56
 Γανόχωρα 139
 γανώσβαμ 103
 Γαριούπολις 95
 Cadessus ζ'
 Caenurgias ζ'
 Callinus 127
 Capturias ζ'
 Carasyra ζ'
 Carbilesi ζ'
 Carte ethnographique de la Turquie 127
 Cassavetis 129
 Castrozarba ζ'
 Catsarof 127
 yedi kazā demir 165
 γειτόνια (τά) 151
 γειτονεύγ' 151
 γελεσέκι 165
 γέμ (ή) 162
 Γέννα 135
 γερωσύν' 156
 Γεωργιάδης Ἀθ. 56
 Cebrinus ζ'
 Cerroniae ζ'
 Caropis ε'
 Γιακιολή 75
 γιαλοχόρταρα 179
 γιαρένη 180
 γιαταγάνι 123
 γερετζέφι (τό) 181
 γίνκε 138
 γιοσμάδες 179
 γιουρλεκλίκ' 170
 γιουροδι 185
 Γιουροούκ 104
 Γιουροούκοι (ποιμένες) 104
 Cirya ζ'
 Cissine ζ'
 Cinchropooses ζ'
 Cius ζ'
 Cjanos
 Γκιουμουσγκερδάνης 17, 27, 28, 33, 39
 42, 41, 44, 45, 46,
 Γκερτιλιώτες (Μεγαλοχωρῖτες) 136
 Γλάστων 121
 γλυτήρ 142
 γλέπ' 145
 Γολόη 69
 Γουδέλλα 36
 γουλνούς 141, 191
 Cobryle ζ'
 Cobrys ζ'
 Commission di Delimitation de la
 frontière Greco Turque 127
 Γραβανίτηδες 101
 Γραμματικό 107
 Γρηγοράς 81
 Γροῦεφ Ἰωακείμ 28
 Cucasbiri ζ'
 Cursamra ζ'
 Cusculis ζ'
 Cycla ζ'
 Cynaetha ζ'
 Gyndon ζ'
 Cyrmianae ζ'
 da ναβάσβαμ 103

- da πάναμ 103
 da παιτέναμ 103
 Δεβελτός 67
 Δακοὶ Ἴεται 91
 Δακορουμᾶνοι 90
 δαλ' 157
 Δουλᾶς Δημήτρ. 62
 Dalasarda ζ'
 Δαμαλᾶ N. 40
 Δάνωφ 1, 3, 5, 9, 15
 Δάφνη ε'
 Darcii ζ.
 Datylepti ζ'
 Daunion ζ'
 Δεβελτός 67, 104
 δέξαμ 103
 Delhi khatsi 123
 Dongium ζ'
 Deniker 122
 Denirus ζ'
 Denis 127
 δένκια 183
 Densusianu 127
 Desbons 127
 Desbrière 128
 Desili ζ'
 δευτεροβυζαγμένος 163
 Δημητριάκας Μήτσορα 28, 23, 29
 δήσ'μο 162
 διάβκε 186
 διαβολόστια 164
 διάζομαι 142
 Διάμπολη 69, 104
 διάστρια 142
 διλάβια 102
 διάβολ 102
 Διδυμότειχον 67, 136
 Diobesi ζ'
 Διονυσόπολις 65
 Διόνυσος 137
 Διουσταμπάνης 55
 Disoare j.
 δουκανοσύρτης 156
 δοκιμάσβαμ 103
 δομέστικος μέγας 9
 Donner 128
 δοαβάς 159
 Dorinus ζ'
 Δορόστορος 65
 Dotting 128
 δουβάρ' 136
 δουγούν' 153
 δουγουστίζω 185
 δουσμάνς (έχθρός 139)
 δραγουμάνος 158
 Δρακοντίδης Χριστόφορος 56
 Δράμιτσα 90
 δρέχνα 148
 δρέχω 162
 Drison ζ'
 Drongilum ε'
 Δρογγύλου 85
 Drois ζ'
 δρούμ 102
 δρυμόνι (20) 149
 Drugeri ζ'
 Duj's ζ'
 Dunax ζ'
 gáida 143
 Galepsus ζ'
 γαλνάει 152
 ganiada ζ'
 garimaa ζ'
 γάρζανα οί γάδροι 139
 γασαμπάς 143
 γεβγκιό 139
 γεωγράφια 103
 Gerlacl 25, 103
 Gigemorus ζ'
 γιοκμεκλίκ (20) 153
 γιουρουλδι 139
 γυρτζαλις (η) 183
 γιρλαγίτς 173
 gnuarâ 154
 γλώκα 193
 Grassi 127
 γριάχο 156, 138
 Gueorgieff 125
 γωνία 102
 Έγκίστρα 102
 Έγκόλιον Έλληνόπαιδος 38
 Eðanus ζ'
 Eðon ζ'
 Είκοσιπεδή 164
 Ειρηνόπαιλις 69
 εισολέρης 182

- 'Εκπλαβοβουλγαρισμός 98
 'Εμφύλιος πόλεμος 138
 Elce ζ'
 Eleae j'
 'Ελένη 82
 Eleti ζ'
 'Ελληνα 107
 'Ελληνική φυσιογνωμία 9—114
 Entrihae ζ'
 έξωμοσία 104
 'Επίμαστος 85
 'Επίχρυσμα 124
 Erasinii ζ'
 Ergisse ε'
 'Ερκεσία 75
 'Ερμεϊον ε'
 ερμο 172
 'Ερυθροπότιμος 101
 έσειαν (εις ύγειαν) 146
 έτερογενείς 106
 Εϋμολπος 137
 ένορία 73
 έφθίστηκαν 89
 έχάσαμε 139
 Ζαγορά 74, 31, 82
 Zagorki 82
 Zagortsi 82
 Ζαλίσβαμ 102
 Ζαπεικασούβαμ 103
 Ζαριμ μπουλμπούλ 187, 188, 189
 Ζαρίφεια Διδασκαλεία 52, 275
 Ζαρίφης Γ. 41
 Ζγός 173, 156
 Ζεγκι 180
 Ζεϊμβέκικος 166
 Zeirinia ζ'
 Zerania ε'
 Ζεπκέν' (τό) 144
 Ζεύλες 166, 165
 Ζήσης 'Ιωάννης 290, 291
 Ζηλιώσβαμ 103
 Zilmisisus ζ'
 Jirecek 105
 Ζίχνη 136
 Ζλατάνος 'Ιερ. 32
 Zlatarsky 72
 ζορ (τό) 185, 188
 Ζόρτα ζ'
 Zositerpum ζ'
 ζουγουράκια (τά) 184
 ζυβλαρώσβαμ 103
 ζωγροφίσβαμ 103
 ζυγόμερος 156
 ζυγγιλ 102
 Hartmann 128
 Hasteu B. Δ. 129
 Heuzey 129
 ήπκιε άγιασμό 40
 ήκανα χώρα 138
 'Ηλιούπολις ζ'
 'Ηρακλήτσα 106
 'Ηράκλεια η', 95
 'Ηφαιστεία χλόη 302
 ήρκδανα 146
 Θεοδωρίδης Ν. 62
 Θερειανός Διον. 50
 Θράκη Βουλγαροκρατούμενη
 Θεόδωρος 'Αντιοχεύς 68 113
 Θρακικός Σύλλογος 39
 Θρακικόν Κέντρον 309
 Θρακοέλληνες 100, 120
 Θρακφον θέμα 67
 θάμαζανα 145
 θαμάνδανα 141
 Θάμυρις 137
 θεοκρισία 168
 Θεοφάνης 77
 Θυννός η'
 'Ιβάγκος
 'Ivanoff 129
 'Ιβήρωφ 136
 'Ικανάτων γ'
 'Ιννα ζ'
 Iorga N.
 Ischirkow 111
 Isdicea ζ'
 Ispirera ζ'
 'Ιστορία 103
 'Ιστρου 83
 'Ιχτιμάν 82
 'Ιωαννίδης Θωμάς 279
 'Ιωαννίτσα 81, 78
 Janin j 129
 Jean j 129
 Jirecek 72
 Joncguière 129

- Καβακλί 136, 75, 111
 καβαλικωτῆ 149
 Κάβαρος 86
 καβραμάς 157
 καβράτσε 187
 Καβύλη 85
 καδίς 186
 καδίνα 151
 καζάδες 165
 καθανείνας 159
 καυχᾶνος 89
 κακονά 140
 καλαματιανός 161
 καλάμνια 142
 καλέσβαμ 103
 Καλογιάννης 82
 Καλόφερος 100
 καλτσούνια 144
 Καλύβες 107
 καμήλες 107 136
 Κάνας 73
 Caporus ε'
 καντεμισίτσα 157
 Καραβιτζι 273
 Καράγιανι 164
 Karadja 129
 Καραλέξης Πολυχρ. 143
 Karadjon Δ. 129
 Καρίπης Π. 42
 Καριστιράν 123
 Κάρλοβον 25
 Καρσί ἀκά 29
 καρουλοπιές 142
 Καρτάλ 185, 188, 189
 κασάκης 161
 Casthenes ε'
 καταπόδ 139
 κατζάλκος 191
 κατζάλσες 161
 κατιτζίκες 159
 Κάλλατις 65
 κατσικιάσβαμ 103
 Kazarow
 Καφαταζόγλου Κ. 172
 Κεδρηνός 70
 Κέλται 86
 κεραμή 102
 κεράσβαμ 103
 κερδίσβαμ 103
 Κερσόπουλος Ι. 129
 Κεσάνι 184
 κερφιλ 169
 κεχαγιάς 146, 185
 κιζιλτζές 138 156
 κινήσβαμ 103
 κινουῖνα 141
 Κιοσόγλου 172
 κερὶ (τὸ) 188
 Kirbul 93
 Κιρκιδάκης Εὐθ. 43
 κίσφοξάνι 138
 κισμέτ 146
 κίτκα 159
 Κλεάνθης Γεώργ. 18
 Κλαυδιούπολις 37
 Κλειδίου ε'
 Κλεισούρα 100
 Κλεοβούλης, 62
 Κλεόπας Γεώργιος 279
 Κλεπτοῦσα (πηγή) 102
 κλείδονας 160
 Κλοκονίτσης 118
 κλουτούρατζης 153
 κλωβιά 102
 κλώκα 154
 Κοζάκοι 124
 Κοιμηζόγλου Μιχ. 56
 Κόκκινη Πέφτ. 151, 164
 Κόκκινο χῶμα 102
 κοκκινοποδαρούσα 183
 Colone ε'
 κολύβα 102
 Κόλυμπος 107
 Κομιζόπουλος Ἄντ. 279
 κόμης τῶν Κιρκιτόρων 8, 9
 Κομοτινή 136
 Κονιάρει 104
 κατογούνη 152
 κονσιλιάρειον 66
 κοντσέδες 178
 Coraria ε'
 Κορπίλλαι η'
 Κορπιλλικά στενά ζ'
 Κορωνάιος Ἰωάνν. 55
 Κορφοκολύμπες 107
 Κοσμάς Ἄντ. 36

κοσεύγω 185
 Kosroff Boris 130
 Κορμησός 80
 Κότιελ 82
 Κούγ' 145
 Κουδοῦρες 144
 κουδρομέσαλα 142
 Κουκλένης 26
 κούκλες 151
 κουλάκια 144
 Κουμαριανός 279
 κούμιν 102
 κουμπαριά 151
 κούπα 124
 κουρί 140, 145
 κουρμβεγιζίκ 166
 κουρμβάατζικ 166
 κουρβάν 145
 Κούρτοβιτς 29, 27
 κούσνα 139
 κούσπσε 185
 Κουτσόβλαχος 106
 Κόψις 100
 κρεμτσούλια 144
 Κρέστοβιτζ 45
 κρίνω 167
 κρομμύδ 102
 Crompi ε'
 Κροῦμος 70
 Κρυβοῦς 90
 Κρίτσιμα 90
 Κστός (Χριστός) 146
 Κυριακίδης Θεοδ. 56
 Κύρσου Γ. 62, 25
 Κυρτζαλής 106
 Κῶδιξ Ἁγίων Πάντων 273
 κῶδιξ ἐσν. ἀμπατζήδων 275
 κῶδιξ Νικηφόρου 31, 32, 275
 Κωνσταντιός 72, 67
 Κωνσταντινίδης Κωνστ. 56
 Κωνσταντινίδης Μιχ. 56
 Κωνσταντινίδης Σκαρλ. 56
 Κωνσταντίνου Νικήτα 55
 Κωνσταντίνογλου 55
 Λαζίτικος 166
 λαϊκή οικοδομία 101
 Λάκκου 142
 λαλέδες 178

Λάμπρος Σπ. 10
 Lamouche Leon. 130
 λάπατα 144
 λαπατσούρες 159
 Λάσκαρης β' 79
 λάφι 107
 Laurent B. 1, 3, 5, 7, 9, 13, 15
 ληψούβαμ 103
 Leger Louis 130
 Legers Q. 108, 109, 130
 λεπίδα 102
 Ἴλεποῦ 189
 Λέων ὁ Γραμματικός 77
 Λέων ὁ Δ' 69
 λημόρια (τά) 155
 Libethrius ζ'
 Libethrus ζ'
 Ligyrii ζ'
 λιθόστρωτον 123, 124
 λιθρίδι 143
 Λίλοβον 101
 λιμάνι 107
 Λιμπάνοβο 131
 Λιόλτσου I. 55
 Λιούβιτσα 90
 Λόγγο μεγάλο 107
 Λότζενο 136
 Λούπος Ἐμμ. 56
 Λούσης Ν. 40
 λούρα 146
 Ludice ζ'
 Lycories ζ'
 Μαγκλαβίτ' 107
 Μadiès (οί) 161
 Maduateni ε'
 μαγνώσβαμ 103
 μαϊστύροσβαμ 104
 μάκαρα 140
 μακάτ 167
 Maurice Honoré 129
 Μακρολείβαδον 67
 Μακρύγαλο 136
 μαλαμμόσβαμ 103
 Malte-Bruns 130
 Mandepsa ζ'
 Μανιχαῖος 100
 μαννέ (ή) 188
 Μαξιμιανούπολις 65, 87

- μαξιλάρα 142
 Μάξιμος (Πλόβδης) 121
 μάξουλι 161
 μάξους 185
 Μαράσιον 29
 Μαρκέλλαι 68
 Μάρηδες 101
 Μαρκιανόπολις 65, 87
 μαρμαζιάρη 177
 Μαρσαλήδες 278
 Μαρμαρᾱ 139
 μαρμαροδίμτο 142
 μαρμαρώσβαμ 103
 μαρτυρήσβαμ 108
 Μαρώνεια 65
 μασάλια 143
 Μάστειρα ζ, 85
 Mathieu Henri 130
 ματζάνα 143
 ματοτσάμπιρο 177
 Maura ε'
 Μαυρίδης Α. 62
 Μαυρίδης Γ, 27
 Μαυρόζη 102
 μειονότητες ἐν Τουρκία 131
 μεγαλώσβαμ 104
 μεζάτ (το) 145
 μεθόριος τάφος 100
 Melamrhyllon ζ'
 μεγιά 143
 Μελισσηνός Χριστόδουλος 107
 Merlier Melpo 141
 Nerotus ζ'
 Μεσημβρία 71, 103
 Μεσημβριανός Γρηγ. 55
 Μέσον ὄρος 82, 121
 μεταλλικό (τό) 148
 μέτοικοι 71
 Meyers 110
 μηλίνα 146
 Michoff N. 131
 Mimas ζ'
 μισοξεύγλι (το) 151
 μιτάρια (τά) 142
 Μιχαλακόπουλος Α. 120
 Μνείακος 90
 μοιάζαμ' 103
 Mocarsus ε'
 μολόχια 159
 μολύνσαμ 103
 Μομτσίλος 97
 Μονή 'Αγ. Αναργύρων (Κουκλένης) 102
 Μονή Εἰσοδίων (Κρυταίμων) 102
 μονή 'Αγ. Θεοδώρων (Περούσιτισης) 102
 μονή 'Αγίου Κηρύκου 102
 μονή 'Αγ. Παρασκευῆς (Μολδίβας) 102
 μονή Πετριτσονιτίσης (Βασκόβου) 102
 μονή Πέτρου Παύλου (Βατκουνίου) 102
 Μονοκλησιά 136
 Μονοφυσίται 68
 Μορταγὴν 72
 μορτή 174
 Μοσχόπουλος Ν. 131
 Μόστρας Κ. 131
 Mouchimioif Ν. 131
 μουζντὲ 170
 Μουράτ ἂ 104
 μουσκάρια 189
 μουστανλίκης 167
 μουχαμπέτ' 143
 μουχλιάσαμ 103
 μουχτάρης 169
 Μπαγκλαβίτης Ν. 97
 μπακιρ (τό) 158
 Μπαλιόπετρα 140
 μπάρεμ 189
 Μπαχτσιά-μυχαλά 33
 Μπέαδνος 90
 Μπέηκογλους 178
 τζιλβέδες 184
 Μπέρδος Δημ. 279
 Μιχαήλ Φίλιππος 54
 Μουρκίδης 'Ιακ. 278
 Μοισία Κάτω 68
 μπόμπη 168
 μπράτιμος 153
 μπουγάδα 139
 μπουκαγιάδες 183
 Μπουνάφ-Ισάφ 145
 μπουρμά-μπουρμά 178
 μυξιάρης 181
 Mysiaci ζ'
 Myrsion ζ'
 Mysia ζ'
 Μυσῶν λεία 95
 Νάϊδεν Γέρωφ 28

νεβαίνα 161
 Νεβοκλῆς 183
 νελόνα 183
 Νέμτσογλου Δημ. 55
 Νέμτσογλου Χρῆστος 55
 νεγέτια 160
 Νεόφυτος Ἐλευθερουπόλεως 33
 Nerisum ζ'
 Νιάδα 107
 Nice ε'
 Νικηφόρος 27
 Νικολαΐδης Εὐδοξός 62
 Νικόλαος ἱερεὺς 75
 Νικόπολις 65
 Νικόπολις πρὸς Νέστω 87
 Νικόπολις πρὸς Ἰστρω 87
 Nersa ζ'
 ντολαπιιάζ' 142
 ντολαπτσής 142
 νδιμι 141
 ντουζκα γεμενιά 144
 ντρενδίτζκο 157
 νύφωμα 154
 νυχτέρια 159
 Nysa ζ'
 Ξάνθεια 89, 97
 ξετεκνώσ' 152
 ξοράφ' 174
 ξωθύρ' (τό) 149
 Ὀδησσός 65, 111
 Odrysa ζ'
 Ὀδρύσσας 85
 Οἰκονόμος Ἱερεὺς 105
 Οἰκονόμος Κ. 26
 ὄρακτσηδες (ῆ) 157
 Ὀρεστιάς 85
 Ὀρλώφ Α. 63
 ὄροφύλακες 91
 ὄρτικιάσαμ 103
 Οὔστρα 90
 Οὔτρο (Πρωΐα) 103
 Ozarba ζ'
 παζαρκί' (τό) 152
 Παζαρτζίκιον 33
 πάθνησκε 140
 παιδαγωγός 277
 παιδεψία 102
 παϊπελ 102

Παΐσιος 20, 21, 22, 23, 30
 Παλαιολόγος Ἰωάν. 80, 103
 Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος 93, 103
 Παλαιοεκκλησιὰ 107
 παλαμάρα 102
 πάσματα 142
 πάσπαλα 107
 πάνα (πᾶν) 139
 Παναγιώτκιοῖ 138
 Παναγιούριστε 101
 Πανάρετος Μοναστηρίου 33
 Πάνιον 95
 Παπαβασιλείου Λάμπ. 25
 Παπαγιαννόπουλος 56
 παπαδίτσες 159
 Παπαδόπουλος Παρασκ. 55
 Παπακωνσταντίνου Γεώργ. 279
 παραντζιά 173
 παραμυθιάς 187
 παρασπούρ 102
 παραφτέρωση 303
 Paroreia ζ'
 Parthenium ε'
 Passa ζ'
 πατλαγκάθια (τά) 192
 Πατσινάκαι 93
 Παυληκιανοὶ 24, 100 101
 Παυταλία (Κιουστεντλ.) 87
 Πασχαλίδης Καλλίνικος 55
 πέλκα (πέλεκυς) 102
 Penennbrum 132
 Πεντηκοστή 164
 Πετρινάκη 107
 Πέρινθος 65
 Περιστερά 33
 περιτομή 121
 Περόστιτσα 121
 Περτσιλαγατς 139
 péschī (πεξῆ) 102
 Petalia ε'
 Petra ζ'
 Πετρακίδου Ἀπόστολος 55
 Πετρόπουλος Δημ. 135
 Pherunna ζ'
 Πινακά 107
 Πίνδιος Θησ. 279
 Πίνδος ζ'
 Rinsum ζ'

- πιπερούγκα 159
 πισμάνεψε 145
 Πίστειρα 85
 Pittard Aug. 132
 Πλούτσης Δημ. 62
 Πλωτινόπολις 87
 Plysennus ζ'
 Πόβισδος 90
 Podagri ζ'
 ποδοπάνια 143, 157
 Πολιόχνη 302
 πολυτό 142
 Πομάκος 93, 103,
 ποντικόμερα 164
 Πορφυρογέννητος 65
 ποστάθκε 187
 πουγάδ' (τό) 140
 πουλουκι (τό) 157
 πουρνοῦ (τά) 150
 πουσκοῦλες 163
 πουλποῦτες 164
 Prástillus ζ'
 Priautae ζ'
 Probatum ζ'
 πρόγοδος 166
 Προποντις 66
 Pyrogeri ζ'
 ραγιάδες 120
 Ραγκαβή Μιλ. 70
 Ραιδεστός 67
 Ράιτσο Πετρόφ 112
 ραχτ' (ζώνη) 144
 Reclus 108 133
 Recensement Agricole de l'Année
 1929 132
 Ρέπουλης 275
 ρέχιμ (ένέχτρα) 168
 Rhesium ε'
 Ritow 109
 ροδάν' 142
 Ροδοπαῖοι 101 120
 Ροδόπη ζ'
 Ρούμ-ελι 48, 109
 Ρουσόκαστρον 75, 78
 ρουφέτια 106
 Rozenvalli L. 133
 Ρωμανία μικρά 82
 Ρωμανία μεγάλη 82
 Ρωμανία Ζαγορά 65, 81, 82
 Romaniki 82
 Romantsi 82
 Ρωμαῖος 83
 Ρωμαϊοκτόνα 95
 Ρωμυλία Αν. 46, 81
 Ρωσόκαστρον 97
 Sabi ζ'
 σαγιακ 142
 Sacisus
 Σαδικ πασά 17, 24
 σαϊβάν (τό) 149
 Σαΐτιδης Κ. 63
 σαλταμάρα 144
 Σάλιζος 20, 22
 Σάλισος Τσομακόφ 28
 Σαυλι-δερε 75
 Σαμοκοβιά 21, 22
 σάπκα (ή) 157
 σανδρατσωτά 142
 σαντζάκι 112
 σαράδα ντέφια 188
 Σαρουκχάν 104
 σαρκιά (τά) 162, 149, 147
 Satrocente ζ'
 σαισιάκ-σαισιαλικ 149
 Savadjian L. 133
 Σαχ Μπεντιν πασά τέμενος 131
 σβάρα (ή) 157
 σβαρνίζω 156
 Σέλυμος 107
 Σεραφείμ ἱερομόναχος χῆος 76
 Senum portus ε'
 σεργέτες 144
 Σερδική 67, 87
 σερτιμές (δ) 185
 Seurs G. 133
 Σιμοπούλου Λύκειον 275
 σήμανδρα 144
 σίκαλις 138
 Σιλζόβαλη Ἴωσ. 59
 Sindonei ζ'
 Singur 93
 Sipta ζ'
 Sirra ζ'
 Σιτάλλης 84
 σκάμνοι 153
 σκατοκουμλιά 146

- σκατοπούλια 162
 Sceboae ζ'
 Scelenas ζ'
 Scempsa ζ'
 σκεπός 149
 σκιάπα 103
 Scitates ζ'
 Σκορδέλης Γ. 34
 Σλάβοι 73
 Σλαβηνοί 89
 σκληρά στάρια 138
 σκολάσβαμ 103
 σκομίσκανα 141
 Σκόπελος 135
 σκοπίσβαμ 103
 σκοτεινά 107
 Scotusa ζ'
 σκουλωτά 142
 σκουριάσβαμ 103
 Σκυθία 65
 σκυταζούσβαμ 103
 σκύφαλα (σχύβαλα) 102
 Σλαβικά γράμματα 50
 Σλαβοβούλγαροι 92, 97, 100, 101, 120
 Σλαβομακεδονική γλώσσα 117
 Σλαβομακεδονόγλωσσοι 120
 Σλούσης Β. 39
 Σλήμαν 245
 Σμίθ Θεοφ. 37
 Σμολένων 89
 Sozopolis ζ'
 Σολόμων Σολόμωνος 1, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15
 σόπα (ή) 148
 Σόποτις 25
 Σόποφ Σ. 107
 σουμάδ (τό) 146, 140
 Σούμλα 124
 σουράκα (τά) 148
 σούρβα 146
 σουρβακιά 146
 σουρβελεκοῦνα 148
 σουλιτάρα 171
 σουρουτζήν 123
 σούστα 166
 σπαθάριος 73
 Spartacus ζ'
 σπίρτο τῆς ρακῆς 177
 Sudalene ζ'
 Σταμούλης Αντ. 288
 Στανίδης Θεοφ. 37
 Stanford Edward 133
 Σταυρίδου Ἀλεξ. 55
 Σταυρίδου Κωνστ. 55
 Σταυροπούλου Ι. 59
 σταχτόνερο 143
 Στενίμαχος 26 23 275
 Στεφανίδης Κυριᾶκος 56
 Στίλβνος (Σέλυμνος) 79, 100
 Στογιαντίνοβιτς Γ. 17, 19, 27, 35
 στόμνα 103
 Στρυμών 83
 Στογιάννος Θεοδώροβιτς 27, 29
 Σταγιάντσος ἰατρός 19
 Strambae ζ'
 Στράνσκη 44
 στρατηγιών η'
 στραυλίξει 182
 Σύλλογος Ἐστία 61
 Σύλλογος Ἴσχυς 61
 Σύλλογος Ἐθρυδίκη 62
 Σύλλογος Ὁμόνοια 62
 Σύλλογος Ροδόπη 47
 Σύλλογος Φιλομούσων 41
 συν' βασκοὶ (οἱ) 152
 Συμεών 76
 συμπεθεριάτικος 166
 σύννεφο (τό) 188
 Συνθήκη Βερσαλιῶν 119
 Συνθήκη Βουκουρεστίου 128, 150
 Συνθήκη Λωζάνης 113
 Συνθήκη Neilley 110, 119
 συνόρ' (σύνορον) 102
 συνωμ' (ἄδεια) (τό) 152
 Synvet A. 134
 συρτός 166
 Συρμπάνος 93
 συστήματα ρουφέτια 25
 σφούγια (η) 161
 Σχολή Ἀγ. Τριάδος 29
 Σχολή Δ. Γκιουμουσκερδάνη 59
 Σωματεῖον καλῶν ἔργων 61
 σόγαμβρος 170
 Σωζόπολις 103
 Σωτηριάδης Ἰωάν. 55
 ταγίξω 107

- Tamombari ζ'
 Τάνου Εδάγγελος 56
 ταρακλίδικα 142
 Tentyra ε'
 τερζής 142
 Τερτερής Γεώργ. 99
 τζαμαλίδια 148
 τζαμαλοί 148
 τζανέλλα 143
 Τζέπαινα 79, 90 100
 Τζομάκος Στυλιανός 21, 28
 τζουμπούς' 144
 Tharsandala ζ'
 Therne ζ'
 Thestorius ζ'
 Thraces ε'
 Τέμπριςch 101
 Τόμοι 65
 Τόνσος ζ', 8
 τοπάνια (σύνορα) 172
 τορβαδάκ' 162
 τόρνα—τόρνα φράτρε 90
 Τουρκική φυσιογνωμία 114
 Τόχοβα Αϊκατερίνης 136
 τραβιοῦδαι 156
 τραντάφλα 192
 Τραϊανή Αύγουστα ἐπὶ τῆς Βερροίας 87
 Τραϊνούπολις 67, 87
 Τρέβνη 25, 82
 Τριανταφύλλου Ν. Κιόσογλου 172
 Trisple ζ'
 τρομάρχος (τουρμάρχος) 73
 τσαλτσάγκαρος 148
 τσάκ 143
 τκακὰτ 163
 τσακνιά 164
 τσάννο 146
 Τσακνοχώρι 107
 τσαλγκιά 186
 τσεβρές (ό) 161
 τσειζία (τά) 152
 τσεκίμ' (τό) 158
 τσεκούρα 140
 τσερβούλια 144
 τσερκεζάδες 183
 Τσιγγιρίδης Ν. 55
 Τσικερδέκης Κων. 31
 τσιράκι (τό) 158
 Τσιρπάν 105
 τσίτσιδος 164
 τσομπάνικος 136
 Τσορλοῦ 123
 τσορμπιτζήδες 168
 τσουκνίδες 159
 Τσουντας Θωμᾶς
 Τσουντας Χρῖστος 285, 288
 τσουρέκι (τό) 151
 τσούρταλα (τά) 161
 τσουτσοῦδες 140
 Tyllis ζ'
 τυπώσβαμ 103
 Τύρνοβον·Σεϊμέν 105
 Ύάμπολις Διάμπολις 94
 Ύβιγῆ 73
 Ύπαπαντή 158
 Ύρκανία ζ'
 Ύψηλή Πύλη 38
 φακιόλ 144
 φάσμιο 141
 Feher G. 128
 Φιλεκπαιδευτικός Σύλλ. Φιλομούσων 61
 Φίλιππος Ἀμύντου 85
 Φίλιππος Μιχαήλ 45
 Φιλιππόπολις 85, 87, 126
 Φιλόθεος 307
 Φιλοσοφία 103
 Filitti Jean 128
 φκαιρών' 142
 φκένδρι (τό) 156
 Φλαβιόπολις 87
 φλομονή 182
 Foncart P. 128
 φυταριά 102
 Φώτιος μητρ. 56
 χάτζι 181
 Χαλκοκονδύλης 82
 χαϊρια 140
 Χάν·καγᾶνος 73
 χάρκωμα 102
 Χασκίοϊ 35
 Χασκοβινή 34
 Χάσκοβον 81
 Χατλή τό πηγὰδ 140
 Χατζη·Ἀνδρόνικος 172
 Χατζηγιωργάκις 140
 Χατζόπουλος Στ. 24, 27

Χάφσα 108	Χυτρόπολις ε'
χουσμεκιάς (δ) 192	Χωνιάτης 81, 95
Χισάρ 17	Ψάλτης Στ. 93, 112
χόρο (χορός) 102	ψάθες 124
Χριστόπολις 67	ψαυριού 185, 191
χρόμυλ. (χειρόμυλος) 102	ψηλωτό 142
Χριστιανική Θρακοελλ. εθνότης 88	φοφησάλ (έψοφησε) 103
Χρυσή πόρτα ε'	Ώμοροτάγ 71
Χρύσανθος 29, 30	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

α) Κατά συγγραφείς

- ΄Αποστολίδου Κ. Μ.** Καί αὔθις περὶ τῆς τοῦ Βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπιταφίας ἐπιγραφῆς σ. 1—16.
- » » Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ σ. 17—64.
- » » Ρωμανία Ζαγορά καὶ τὰ τῆς Θράκης ὄρια ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας σ. 65—82.
- Ζ. Ι.** Μνημόσυνα Ι. Ζήσης σ. 289—291.
- Kersopoulos Jean G.** Contribution à la Bibliographie de la Thrace σ. 125—134.
- Κονδῆ Ι. Δ.** Βιβλιοκρισία Γ. Μέγα ἢ λαϊκὴ οἰκοδομία τῆς Αἰήνου σ. 300—305.
- Κόλια Γ. Τ.** Θρακικά σ. 309—311.
- » » G. J. Bratianou σ. 305—309.
- Κ.** Μνημόσυνα Θεολόγης Βαφείδης σ. 289.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.** Ἐνας παλαιὸς χάρτης τῆς Θράκης σ. ε—κ.
- » » Μνημόσυνα Κ. Μ. Ἐποστολίδης σ. 274—285.
- Πετροπούλου Δημ.** Λαογραφικὰ Σκοπέλου—Πέτρας Ἄν. Θράκης σ. 135—192.
- Σαμοθράκη Θ. Ἀχιλ.** Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν σ. 193—272.
- Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Μνημόσυνα Ἄντ. Α. Σταμούλης, σ. 288—289.
- Τζελέπη Πάνου** Μνημόσυνα Χρ. Τσούντα σ. 285—288.
- Εύρετήριον σ. 313—322

β) Καθ' ἑλην

- Ἀρχαιολογικά,** 1—16. Καί αὔθις περὶ τῆς τοῦ Βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος ἐπ. ἐπιγρ. (Κ. Μ. Ἐποστολίδης).
- Βιβλιογραφικά,** 125—134 (Jean G. Kersopoulos).
- Βιβλιοκρισία,** σ. 300—305 Γ. Α. Μέγα ἢ λαϊκὴ οἰκοδομία τῆς λήνου (Ι. Δ. Κονδῆς) σ. 305—309 *Γ. Ι. Βρατιάνου* (Γ. Τ. Κόλιας), *Θρακικά,* σ. 309—311 (Γ. Τ. Κόλιας).
- Γεωγραφικά,** ε—κ. Ἐνας παλιὸς χάρτης τῆς Θράκης (Πολυδ. Παπαχριστοδοῦλου)
- Ἱστορικά,** σ. 17—124 Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Θράκης, *Ρωμανία—Ζαγορά,* 65—82 καὶ Ἡ ἀνά τοὺς αἰῶνας φυσιογνωμία τῆς Θράκης 83—124 (Κ. Μ. Ἐποστολίδου).

Λαογραφικά, σ. 135—192 Σκόπελος—Πέτρα Ἐν. Θράκης· εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα 135—141. Λαϊκὴ τέχνη 141—143. Θρησκευτικὲς γιορτὲς 143—145. Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα 145—147, Ἁγιοβασιλιάτικα ἔθιμα 151—152, ἔθιμα γάμου 152—155, Θάνατος 155, Ἀγροτικὴ ζωὴ 156—166, Συνήθειες χοροῦ 166—167, Λαϊκὸ δίκαιο 167—171, Ἀδελφοποιία 171—172 Γεωργικά—κτηνοτροφικά 172—174, Ὄνόματα 174—176, Τραγοῦδια 176—184, Παραμῦθια 185—182 (Δ. Α. Πετροπούλου).

Δεξικογραφικά, σ. 135—192 (Σαμοθράκης Ἀχιλλ.).

Μνημόσυνα, σ. 274—285 Κ. Μ. Ἀποστολίδης (Π. Παπαχριστοδούλου). Χρ. Τσουντας 285—288 (Πάνος Τζελέπης) Ἀντώνιος Σταμούλης 288 (Ἑλπ. Σ. Σαραντή) Θεολ. Βαφείδης 289 (Κουκίδης), Ἰ. Ζήσης σ. 289—291. (Ζ.)

Δ Η Λ Ω Σ Ι Σ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «*Ἀρχείου Θράκης*» ἐκφράζει ἐπὶ τῇ λήξει τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ Η' Τόμου τὰς θερμὰς τῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸν κ. Ἄντ Ροσσολάτον, διευθυντὴν τῆς *Πολυβιοτεχνικῆς*, διότι ὅλως ἀνιδιοτελῶς ἐργασθεὶς ἐπεράτωσε σχεδὸν μὲ προπολεμικὴν τιμὴν τὸν ἀνά χειρὰς Η' τόμον, παρασχὼν οὕτω μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τὸ Ἐθνικὸν αὐτὸ Ἔργον, ποῦ ἐκτύπώνεται ἀπὸ ἐξαιτίας εἰς τὴν Πολυβιοτεχνικὴν καὶ ἀποτελεῖ πτωχότατον ὄργανισμὸν μὴ δυνάμενον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰς παρούσας δυσχερεστάτας οἰκονομικὰς περιστάσεις.

Ἡ Διεύθυνσις

Υ. Γ. Ἡ ἐκτύπωσις λόγῳ πολλῶν δυσχερειῶν ἀντὶ τὸν Φεβρουάριον, ὡς συνήθως, ἐπερατώθη τὸν Αὐγούστον 1942.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Ἕνας παλαιὸς χάρτης τῆς Θράκης	Σελ. δ'—κ'
Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ δ. φ.: Καὶ αὐθις περὶ τῆς τοῦ Βικαρίου τῆς Θράκης Σολόμονος Ἐπιταφίας Ἐπιγραφῆς	» 1— 16
Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ δ. φ.: Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ	» 17— 63
Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Συμπλήρωμα	» 63— 64
Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ δ. φ.: Ρωμανία—Ζαγορά καὶ τὰ τῆς Θράκης ὄρια ἐπὶ τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας	» 65— 82
Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ δ. φ.: Ἡ διὰ τῶν αἰώνων Ἐθνικὴ Φυ- σιογνωμία τῆς Θράκης	» 83—122
Α. ΑΝ. ΣΤ.: Περιηγήσεις	» 123—124
JEAN G. KERSOPOULOS: Contribution à la Bibliographie de la Thrace	» 125—134
ΔΗΜ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: Λαογραφικὰ Σκοπέλου—Πέτρας	» 135—192
ΑΧΙΛΛ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ: Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θράκης	» 193—272
ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ: Σημειώματα	» 273
ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Κ. Μ. Ἀποστολίδης	» 274—285
ΠΑΝΟΥ ΤΖΕΛΕΠΗ: Χρῆστος Τσοῦντας	» 285—288
ΔΙΕΥΝΘΥΝΣΕΩΣ: Μνημόσυνα	» 289—291
Ι. Δ. ΚΟΝΔΗ: Βιβλιοκρισία Γ. Α. ΜΕΓΑ ἢ λαϊκὴ οἰκοδομία τῆς Λήμνου	» 292—297
Γ. Τ. ΚΟΛΛΙΑ: G. I. Bratianou	» 298—301
» » Θρακικὰ	» 301—303
Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀπόστολος Δοξιάδης	» 305—309
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ	» 310—322

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ (ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ)
ΟΔΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ 32—ΚΥΨΕΛΗ ΑΘΗΝΑΙ (B)

**ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ**

ΤΟΜΟΙ ΟΚΤΩ

ΕΞΕΔΟΘΗ: ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ επίμετρον
του ΣΤ' τόμου, τῆ συνεργασίᾳ τῶν ἐξοχωτέρων ἀρχαιολόγων τοῦ
κόσμου καὶ τῶν ἐκλεκτῶν μαθητῶν του, μόνον 300 ἀντίτυπα.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

- 1) Θρακικὲς Ἠθογραφεὶς τόμοι πέντε
- 2) Τουρκεμένη ἐξηντλημένο
- 3) Πασχαλιὰ στὴ Θράκη (1937)
- 4) Χριστούγεννα στὴ Θράκη (1938)
- 5) Τὰ Περασμένα στὴ Θράκη (1939)
- 6) Χαμένοι Κόσμοι (1940)